

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SAN'ATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK-İSLÂM SAN'ATLARI BİLİM DALI

ÇORUM HASAN PAŞA YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE
BULUNAN BULUT TASARIMLI CİLDLER

Fatma Şeyma BOYDAK
128110011021

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
Prof. Dr. Ahmet Sâim ARITAN

KONYA - 2014

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma Şeyma BOYDAK
	Numarası	128110011021
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları / Türk-İslam Sanatları
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ahmet Saim ARITAN
	Tezin Adı	Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan Bulut Tasarımlı Cildler

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan Bulut Tasarımlı Cildler başlıklı bu çalışma 09./06/2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Ahmet Saim ARITAN	
2	Prof. Dr.	Ahmet GAYCI	
3	Doç. Dr.	H. Melek HİDAYETOĞLU	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma Şeyma BOYDAK		
	Numarası	128110011021		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları / Türk-İslam Sanatları		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan Bulut Tasarımli Cildler			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Fatma Şeyma BOYDAK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR	VIII

BÖLÜM I

I. GİRİŞ	1-6
I.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
I.2. Araştırmanın Kapsamı	1
I.3. Araştırmanın Yöntemi	2
I.4. Konu ile İlgili Literatür	3

BÖLÜM II

II. TÜRK CİLD SAN'ATI	7-56
II. 1. Tanımı	7
II. 2. Tarihi Gelişimi	7
II.2.1. İslâm Öncesi	9
II.2.1.1. Uygurlar'da Cild San'atı	9
II.2.2. İslâmî Dönem	10
II.2.2.1. Anadolu Selçukluları'nda Cild San'atı	12
II.2.2.2. Beylikler Dönemi'nde Cild San'atı	14
II.2.2.3. Osmanlılar'da Cild San'atı	17
II. 3. Bölümleri	27
II. 3.1. Cildin Bölümleri	27
II.3.1.1. Kapaklar	28
II.3.1.2. Sırt	29
II.3.1.3. Mikleb (Miklâb)	29
II.3.1.4. Sertâb	30
II.3.1.5. İç Kapaklar	30
II.3.1.6. Şirâze	30
II.3.1.7. Dudak ve Muhat	31
II. 3.2. Kapağın Bölümleri	31
II.3.2.1. Zencirek, Bordür, Cedvel	31
II.3.2.2. Köşebend	32
II.3.2.3. Şemse	32
II.3.2.4. Salbek	33
II.4. Çeşitleri	33
II.4.1. Deri Cild	33
II.4.1.1. Şemseli Cild	34
II.4.1.1.1. Alttan Ayırma Şemseli	34
II.4.1.1.2. Üstten Ayırma Şemseli	34
II.4.1.1.3. Mülemma' Şemseli	34

II.4.1.1.4. Mülevven Şemseli	34
II.4.1.1.5. Soğuk Şemseli	34
II.4.1.1.6. Müşebbek (Kat') Şemseli	35
II.4.1.2. Zilbahar (Zerbahar) Cild	35
II.4.1.3. Yekşâh Cild	35
II.4.1.4. Zerdûz (Simdûz) Cild	36
II.4.2. Çârkûşe Cild	36
II.4.3. Kumaş Cild	36
II.4.4. Ebrûlu Cild	36
II.4.5. Murassa' (Mücevherli) Cild	36
II.4.6. Lâke (Ruganî) Cild	37
II.5. Üslûpları.....	38
II.5.1. Hatâî	38
II.5.2. Herat	38
II.5.3. Arap	39
II.5.4. Rûmî	39
II.5.5. Memlûk	39
II.5.6. Mağribî	40
II.5.7. Türk	40
II.5.8. Buhârâ-yı Cedîd Hatâî	40
II.6. Tezyînâtı	40
II.6.1. Bulutlu Tezyînât	40
II.6.2. Nebâtî (Bitkisel) Tezyînât	50
II.6.3. Hendesî (Geometrik) Tezyînât	52
II.6.4. Rûmî Tezyînât	52
II.6.5. Hattî (Yazılı) Tezyînât	53
II.6.6. Geçme ve Girift Örgülü Tezyînât	54
II.6.7. Muhtelif Tezyînât	54
II.7. Malzeme ve Âletler	54
II.7.1. Malzemeler	54
II.7.1.1. Deri	54
II.7.1.2. Murakka'-Mukavva	55
II.7.1.3. İpek İplik ve İbrişim	55
II.7.1.4. Kakma Altın, Zer-Mürekkap	55
II.7.2. Âletler	56
II.7.2.1. Kalıplar	56
II.7.2.2. Muhtelif Âletler	56

BÖLÜM III

III. ÇORUM HASAN PAŞA YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN

BULUT TASARIMLI CİLDLER57-216

III.1. Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi57

III.1.1.Çorum	57
III.1.2.Hasan Paşa	58
III.1.3.Kütüphanenin Tarihçesi ve Mi'mârî Yapısı	58
III.2. Kataloglar	62
III.2.1.Katalog 1 (Serbest Dolantı Bulut Tasarımlı Cildler)	64
III.2.1.1.Örneklerin Listesi	65
III.2.1.2.Örnekler	66
III.2.2.Katalog 2 (Ayrırma Dolantı Bulut Tasarımlı Cildler)	115
III.2.2.1.Örneklerin Listesi	118
III.2.2.2.Örnekler	120
IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	217-227
V. BİBLİYOGRAFYA	228-235
VI. RESİMLER	236-371
VI.1.Resimlerin Listesi (Kataloglar Dışındaki)	236
VI.2.Resimlerin Listesi (Katalog 1)	238
VI.3. Resimler (Katalog 1).....	242
VI.4.Resimlerin Listesi (Katalog 2)	294
VI.5.Resimler (Katalog 2).....	299
VII. ÇİZİMLER	372-496
VII.1.Çizimlerin Listesi (Kataloglar Dışındaki)	372
VII.2.Çizimlerin Listesi (Katalog 1)	372
VII.3. Çizimler (Katalog 1).....	374
VII.4.Çizimlerin Listesi (Katalog 2)	417
VII.5.Çizimler (Katalog 2).....	419
VIII. DEĞERLENDİRME TABLOLARI.....	497-498
VIII.1. Değerlendirme Tablosu (Katalog 1).....	497
VIII.2. Değerlendirme Tablosu (Katalog 2).....	498

ÖZET

Bir kitap veya mecmuanın yapraklarını dağılmadan ve sırası bozulmadan bir arada tutabilmek için yapılan koruyucu kapağa cild denilmektedir. Bugünkü manada deriyle kaplı kitap cildini ilk defa Uygurlar yapmıştır. İslâm cildindeki gelişme, XII. yüzyıla kadar, Fâtımîler, Gazneliler ve Büyük Selçuklular'la devam etmiştir. XI. yüzyıl sonlarından itibaren Anadolu'ya hâkim olan Selçuklular, burada XII. ve XIII. yüzyıllarda çok güzel cildler meydana getirip Türk-İslâm Cild San'atı içerisinde önemli bir yere sahip olmuşlardır. Anadolu Selçuklu cild san'atı ile Osmanlı cild san'atı arasında köprü vazifesi gören Karamanoğlu Cildi'nin XIV. ve XV. yüzyıllardaki gelişim çizgisi de, Türk Cild San'atı gelişim çizgisi paralelindedir. XVI. yüzyıldan itibaren ise klâsik Osmanlı cildciliği Türk ve İslâm Cild San'atının en büyük temsilcisi olmuş ve bu durum XX. yüzyıla kadar sürmüştür.

Bünyesinde gerek Selçuklu gerekse Osmanlı dönemlerinden önemli binlerce yazma ve matbû eser barındıran Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi de, içerisinde yer alan zengin bulut tasarımlı cildleri nedeniyle çalışmamıza konu olmuştur. Örnekler, iki katalog halinde tasniflenmiş ve bulut tasarım çeşitleri belirlenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde; araştırmanın amacı ve önemi, kapsamı, yöntemi ve konu ile ilgili literatür, ikinci bölümde; Türk Cild San'atı'nın tanımı, tarihi gelişimi, bölümleri, çeşitleri, tezyînâtı, üslûpları, malzeme ve aletleri hakkındaki bilgiler, üçüncü bölümde; Çorum, Hasan Paşa ve Yazma Eser Kütüphanesi'nin tarihçesi, mi'mâri yapısı hakkında bilgiler ve çalışmamıza konu olan örneklerin anlatım ve değerlendirmelerinin yapıldığı 2 katalog ardından değerlendirme ve sonuç, bibliyografya, resimler, çizimler ve değerlendirme tabloları yer almaktadır.

ABSTRACT

Protective cover, made to prevent a magazine or a books pages to be torn apart and keep them intact, is called binding. Uighurs made first time bookbinding which is covered with leather in today's sense. The Islamic Bookbindings development continued to twelfth century with The Fatimids, The Ghaznavids and The Great Seljuks. The Seljuks dominant in Anatolia at the end of twelfth century occured very nice bookbindings in the land at twelfth and thirteenth centuries and have had an important place in Art of Turkish Islamic Bookbindig. Karamanoglu Bookbinding, acts as a bridge between The Art of Anatolia Seljuk Bookbinding and The Art of Ottoman Bookbinding, line of development at fourteenth and fifteenth centuries is paralleled to The Art of Turkish Bookbinding line of development. From sixteenth century, the classical Ottaman Bokkbinding began the largest representative of Turkish Islamic Bookbinding and this situation continued to twentieth century.

Çorum Hasan Pasha Manuscript Library, within important thousands manuscript from periods of The Seljuk and Ottoman, has been the subject of our study due to the rich cloud design. Manuscripts is has been classified into two catalogs and cloud design types have been identified.

In the first section of the study; the purpose of the research and importance, scope, methodology and relevent literature, in the second section; information about Turkish Bookbinding definition, historical development, varieties, ornaments, styles, materials and tools, in the third section; Çorum Hasan Pasha Manuscript Library's history, information about its architecture structure and two catalogs which is within presentation and evaluation of the samples, assesment and the resulting text, bibliography, photos, drawing and rating tables are located.

ÖNSÖZ

Kökeni Orta Asya'ya uzanan kadim san'at; Cild San'atı. Kitapların görkemli giysisi olan cildin serüveni, insanoğlunun kâğıdı icat etmesi ve yazma ihtiyacını karşılamak için kullandığı bu kâğıtları koruyan kaplar edinme isteğiyle başlamıştır. Tarihini bugünkü anlamdaki deriyle kaplı ilk cildlerin tespit edildiği Uygur dönemine kadar götürebileceğimiz bu san'at, gelişim serüvenine Fâtımîler, Gazneliler ve Büyük Selçuklular'la devam etmiş, XI. yüzyıl sonlarından itibaren Anadolu'ya hâkim olan Selçuklular, XII. ve XIII. yüzyıllarda çok güzel cildler meydana getirip Türk-İslâm Cild San'atı içerisinde önemli bir yere sahip olmuşlardır. Anadolu Selçukluları ve Osmanlı arasında köprülük yapan Anadolu Beylikleri'nden sonra Türk Cild San'atı, XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlılar'la zirveye taşınmış olur. XVII. yüzyılda batı etkisindeki cildler yapılmaya başlanır ve bu durum XX. yüzyıla kadar sürer. Günümüz Türk Cild San'atı ancak yeni yeni yaşatılmaya çalışılmakta ve eski eserlerin restorasyonu ile yetinilmekte, yeni bir üslûptan söz etmek mümkün olamamaktadır.

Türk Cild San'atı hakkında hâlâ yeterli çalışma bulunmamaktadır. Yazma ve matbû binlerce esere ev sahipliği yapan Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi bünyesinde bulut tasarımlı birçok cildin bulunduğunu gördük. Türk tezyînî san'atlarında özellikle XV. yüzyıldan sonra müstesna bir yere sahip olan bulut motifi ile tezyîn edilmiş bu cildler, daha önce herhangi bir çalışmaya konu olmadığı için ve Türk Cild San'atı tarihine katkı sağlaması amacıyla kütüphanede bulunan "Bulut Tasarımlı Cildleri" çalışmaya karar verdik. Örnekleri iki katalog halinde inceledik ve cildlerde 32 ayrı bulut tasarım tipi tespit ettik.

Çalışmamızın konusunun belirlenmesinde ve hazırlanmasında destek olan ve yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. Ahmet Sâim ARITAN'a, cildlerin tezyînâtı hususunda değerlendirmelerde bulunan Prof. Dr. F.Çiçek DERMAN ve tezhip hocam Ersan PERÇEM'e, araştırmamıza konu olan eserlerin Hat San'atı bakımından tahlilini yapan Sami NADDAH'a; tüm yardımları için Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi Müdürü İsmail DUYAR'a ve kütüphane görevlilerine, araştırma süresince desteği için aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Fatma Şeyma BOYDAK

Konya - 2014

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
C.	: Cilt
ER. Ü.	: Erciyes Üniversitesi
G.Ü.	: Gazi Üniversitesi
H.Ü.	: Hacettepe Üniversitesi
M.Ö.	: Milâttan önce
M.S.	: Milâttan sonra
M.S.G.S.Ü.	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
N.E.Ü.	: Necmettin Erbakan Üniversitesi
Nu.	: Numara
Ord. Prof.	: Ordinaryüs Profesör
O.M.Ü.	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Örn.	: Örnek
rs. nu.	: Resim numarası
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Sos. Bil. Ens.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
ss.	: Sayfa sayısı
S.Ü.	: Selçuk Üniversitesi
SA.Ü.	: Sakarya Üniversitesi
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
TİEM	: Türk İslâm Eserler Müzesi
TSMK	: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
yy.	: Yüzyıl

BÖLÜM I

I.GİRİŞ

I.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye’de, içerisinde çeşitli dönemlere ait yüzbinlerce yazma eser barındıran birçok müze ve kütüphane bulunmaktadır. Bu kurumlarda bulunan eserler, şimdiye kadar akademisyenler ve araştırmacılar tarafından gerek tarih, edebiyat, din, coğrafya, kimya, astronomi, cebir vb. ilim dalları bakımından, gerekse hat, tezhip, minyatür, ebrû ve cild gibi san’at dalları bakımından incelenmiş ve incelenmeye de devam edilecektir. Ancak bunlar içerisinde cild san’atına gerekli ilgi gösterilmemiş ve alana dair çalışma sayısı kısıtlı kalmıştır. Yapılan çalışmalar ise genellikle yüksek lisans semineri veya tezi kapsamındadır.

Biz de bu düşünce ve danışman hocamızın teklifiyle cild san’atı bakımından herhangi bir araştırmacıya konu olmamış Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi’nde bulunan yazma eserlerin “**Bulut Tasarımlı Cildler**”ini çalışmayı amaçladık.

Selçuklu dönemi tezyînâtında şimdiye kadar görülmeyen ve XV. yüzyıl ortalarında kullanım alanı bulan bulut motifi ile tezyîn edilmiş bu cildler, yazma eser barındıran birçok müze ve kütüphanedeki cild örneklerinde görülmeyen çeşitlilikte bulut tasarımları sergilemesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca çalışmamıza konu olan eserlerdeki zengin bulut tasarımlarının ana ve alt başlıklar halinde incelenmesinin amaçlanması da çalışmayı önemli hale getirmektedir.

I.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmamız Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi’nde bulunan 3693 adet yazma eser içerisindeki Bulut Tasarımlı Cildler ile sınırlıdır.

Çalışmamıza konu olan 72 eser içerisinde Fıkıh, Tefsir, Hadis, Akâid-Kelam, Siyer, Tasavvuf, Felsefe, İbadet, Arabca Dil Bilgisi, Arab Dili ve Edebiyatı, Fars Dil Bilgisi, Fars Dili ve Edebiyatı, Edebi Kompozisyon ve Türk Alemleri-Yakın Doğu kitapları yer almaktadır.

Araştırmamız üç bölümden oluşmaktadır:

1.Bölüm (Giriş)’de; araştırmanın amacı ve önemi, kapsamı, yöntemi ve konu ile ilgili literatür yer almaktadır.

2.Bölüm’de; Türk Cild San’atı’nın tanımı, tarihi gelişimi, bölümleri, çeşitleri, üslupları, tezyînâtı, malzeme ve aletleri hakkındaki bilgilere yer verilmiştir.

3.Bölüm’de; Çorum, Hasan Paşa ve Yazma Eser Kütüphanesi’nin tarihçesi, mi’mârî yapısı hakkında bilgiler ve çalışmamıza konu olan örneklerin yer aldığı 2 katalog yer almaktadır. Burada eserlerin cild kapakları, sertâbları, miklebleri ve iç kapaklarının tezyînâtı,

motif ve kompozisyon özellikleri, bulut tasarımları, malzeme ve renkleri anlatılmış ve değerlendirmeler yapılmıştır.

4. Değerlendirme ve Sonuç

5. Bibliyografya

6. Resimler

7. Çizimler

8. Değerlendirme Tabloları

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan 3693 adet yazma eser taranmış, bunlar içerisindeki cildleri san'at değeri taşıyan 497 adet eser tespit edilmiştir. Ardından tespit edilen cildler, kronolojiye ve vasıflarına göre iki ayrı tasnife tabi tutulmuştur. Tasnif sonucunda bulut tasarımlı 72 adet cild tez çalışmamıza konu olarak seçilmiştir. Bu cildlerdeki bulut tasarım çeşitleri belirlenmiş, örnekler ana (serbest dolantı ve ayırma dolantı bulut tasarımlı cildler) ve alt başlıklar altında toplanmıştır. Örneklerimizin her biri kompozisyon, motif, malzeme ve renkleri açısından tahlil edilmiştir ve alana dair diğer çalışmalarda benzer cild örnekleriyle mukayese edilerek tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonunda da örneklerin çizimleri yapılmıştır.

Örnekler aşağıdaki gözlem formuna göre incelenmiştir:

GÖZLEM FORMU

Örnek Nu.	:
Resim Nu.	:
Çizim Nu.	:
Envanter Nu.	:
Eserin Adı	:
Dili / Konusu	:
Ketebesini (Tarihi)	:
	İstinsah Tarihi:
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt :
	Yazı :
Varak (Yaprak) Sayısı	:

Müellifi	:		
		Müstensihi:	
Yazı	:		
Hattatı	:		
Müzehhibi	:		
Mücellidi	:		
Malzeme ve Rengi	:		
Cild Çeşidi	:		
Bulut Tasarımı	:		
		Kapak Şemsesi:	Mikleb Şemsesi:
İnceleme Tarihi	:		
Bugünkü Durumu	:		
Değerlendirme	:		

I.4. Konu ile İlgili Literatür

Araştırmamızda bibliyografyada belirtildiği üzere birçok kaynak eserden faydalanılmıştır. Ancak bunlar içerisinde öncelikle cild san'atı ve bulut motifi hakkında başlıca kaynak eserler kitap, tez ve makale sıralaması ile kronolojik olarak aşağıda verilmiştir:

1. Kemal ÇİĞ, *Türk Kitap Kapları*, İstanbul 1971.

Giriş kısmında Türk Cild San'atı hakkında örneklerle kısa bir tarihçe verildikten sonra deri cildlerde kalıp vb. kullanılan malzemeler, teknikler anlatılmıştır. Ayrıca bu kısımda cildin bölümleri ve cild üzerine yapılan süsleme çeşitlerinden bahsedilmiştir. Bir diğer kısımda Türk deri cildleri XV. yüzyıldan başlayarak XX. yüzyıl dâhil olmak üzere dönem özellikleriyle anlatılmıştır. Türk Lâke Cildleri başlığı altında lâke san'atına ve san'atçılarına ayrı bir bölüm ayrılmıştır. Kitabın son kısmında çoğu Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi ve Türk-İslâm Eserleri Müzesi'nde bulunan Osmanlı devri yazma eserlerin cild resimleri ve açıklamaları verilmiştir.

2. Mine Esiner ÖZEN, *Türk Cilt Sanatı*, Ankara 1998.

Birinci bölümde Klâsik Doğu Cildleri başlığı altında tarihçe, cildin bölümleri, klâsik doğu cildinin batı cildi ile farkları, klâsik cildin çeşitleri örneklerle ayrıntılı olarak

anlatılmıştır. Cildciler (mücellidan) başlığı altında cildcilik teşkilatından ve usta isimlerinden bahsedilmiştir. Ardından cild san'atı ile ilgili sözlük kısmı bulunmaktadır. Bibliyografya bölümünden sonra da çeşitli cild fotoğraflarının bulunduğu resim kısmı ile kaynak son bulmaktadır.

3. İnci Ayan BİROL, F. Çiçek DERMAN, *Türk Tezyîni San'atlarında Motifler, İstanbul 2008.*

Motiflerin sınıflandırılmasıyla başlayan yayında sırasıyla yaprak, penç, hatâî, goncagül, yarı üslûplaştırılmış çiçekler, hayvan motifleri (ejder, sîmurg, kilin, üslûplaştırılmış hayvan motifleri), bulut, çintamâni, münhani ve rûmî motifleri tarihçeleri, çeşitleri, çiziliş aşamaları tarihi mi'mârî yapıların minber, mihrap vb. unsurlarından veya çini levhalarından alınan çizim örnekleriyle desteklenerek anlatılmıştır.

4. Aziz DOĞANAY, *Osmanlı Tezyinatı: Klasik Devir İstanbul Hanedan Türbeleri 1522-1604, İstanbul 2009.*

Giriş kısmında çalışmanın çerçevesi ve plânı verildikten sonra Türkler'de türbe mi'mârâsi ve tezyînâtının tekâmülü kronolojik olarak anlatılmıştır. Ardından klâsik devir İstanbul türbelerinde plân, kütle ve cepheler, mi'mârî plastik, geçiş unsurları, örtü sistemleri, alt yapı ve örgü teknikleri, taşınabilir unsurlar ve mukaddes sayılan eşyalar hakkında bilgiler verilmiştir. Mi'mârî tezyînâta malzeme, teknik ve tasarım esaslarından bahsedildikten sonra da incelenen tüm klâsik devir türbeleri tipolojisi oluşturularak değerlendirme ve sonuçta gidilmiştir. Bu çalışma, bulut motifinin şimdiye kadar tespit edilen ilk kullanıldığı tarihi vermesi bakımından oldukça önemlidir.

5. Ahmet Saim ARITAN, *Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Uslûbunu Taşıyan Cild Kapakları, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 1992.*

Beş ana bölümden oluşan doktora tezinin Giriş bölümü'nde cildin tarihi seyri, ekolleri, cild çeşitleri, mücellidlik ve cildcilik teşkilatı ve cildin yapılışı anlatılmış Anadolu Selçuklu ve Anadolu Beylikleri tarihi ile giriş kısmına son verilmiştir. Birinci bölümde Anadolu Selçuklu cildlerinde tezyînât özellikleri örneklerle anlatılmış ve bu tezyînâta görülen motiflerin dönem mi'mârîsi ve diğer Türk san'atlarında kullanılan motiflerle benzerlikleri vurgulanmıştır. İkinci bölüm ise Anadolu Selçuklu cildinin ve cild kapaklarının bölümlerine ayrılmıştır. Üçüncü bölüm malzeme ve tekniğin, üslup ve kompozisyon özelliklerinin ve tipolojilerin anlatıldığı bölümdür. Dördüncü bölüm katalog kısmı olup burada Bursa, Amasya, Ankara, Kayseri ve İstanbul'daki bazı kütüphanelerdeki çalışma alanıyla ilgili eserlerin cild kapaklarının anlatıldığı, değerlendirmede bulunduğu ve

tarihlendirmenin yapıldığı bölümdür. Son bölüm olan beşinci bölümde ise Anadolu Selçuklu cildleri ile muasırı Türk-İslâm cildlerinin mukayesesi ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Özet ve sonuç, dipnotlar, bibliyografya, fotoğraf-şekil ve stampajlar ile tez sonlandırılmıştır.

6. Oktay ASLANAPA, “Osmanlı Devri Cild Sanatı”, *Türkiyemiz*, S.38, İstanbul 1982, ss.12-17.

XV. yüzyıldan başlayarak XX. yüzyıl dâhil olmak üzere Osmanlı devri cild san’atı motif, kompozisyon, kullanılan malzeme, renk açısından verilen örneklerle anlatılmış, dönem dönem diğer İslâm cildleriyle mukayesesi yapılmıştır.

7. Ahmet Saim ARITAN, “Ciltçilik” , *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C.7, İstanbul 1993, ss.551-557.

Cild tanımı ile başlayan makale cild san’atının tarihi serüveni ile devam etmektedir. Ardından cild üslûpları ve çeşitleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Mücellidler ve cildcilik teşkilatı hakkında bilgi verildikten sonra ise cildin yapılışı aşama aşama anlatılmış ve malzemeleri ile kullanılan aletler madde madde sıralanmış ve açıklanmıştır. Anadolu Selçuklu ve Beylikler devri cildleri tarihi silsile içerisinde ayrıntılı bir şekilde aktarıldıktan sonra Osmanlı dönemi cild san’atı asırlara ayrılarak anlatılmıştır.

8. Aziz DOĞANAY, “Bulut Motifi ve Osmanlı Sanatındaki İlk Örnekleri”, *Divan İlmi Araştırmalar Dergisi*, S.1, İstanbul 1999, ss.226-231.

Makale bulut motifinin, çıkış yerinin, tarihçesinin anlatımıyla başlar. Ardından şimdiye kadar tespit edilmiş en eski örneğin anlatımıyla devam etmektedir. Çeşitli dönem ve san’atlardan bulut motifi örnekleriyle makale tamamlanmıştır.

9. Zeren TANINDI, “Osmanlı Sanatında Cilt”, *Osmanlı*, C.11, Ankara 1999, ss.103-107.

Osmanlı cild san’atında ilk örnekler anlatılarak giriş yapılan makalede cild san’atı yüzyıllara ayrılarak dönem özellikleri belirtmeye çalışılmıştır. Fatih dönemi ile başlayan süreç, gömme şemselerin ve köşebendlerin cildlerde yaygınlaşma dönemi olan XV. yüzyıl sonu XVI. yüzyıl başı ile devam etmekte, Mücellid Mehmed Çelebi ile dönem zenginleşmektedir. Lâke kitap kapları, murassa’ ve zerdûz cildler dönem örnekleriyle anlatılmıştır. Bazı yeniliklerin görüldüğü XVII. yüzyıl başından XX. yüzyıla kadarki süreç de aktarılarak Osmanlı cildi anlatılmıştır.

10. Ahmet Saim ARITAN, “Türk Cild San’atı”, *Türk Kitap Medeniyeti*, İstanbul 2009, ss. 60-97.

Cildin tanımı ile giriş yapılan makaleye kâğıttan cilde geçiş serüveni ve ilk cildler anlatılarak devam edilmiştir. Cildciliğin gelişmesi ve Anadolu Selçuklu cildi özellikleri,

bölümleri, tezyînâtı, üslûp ve kompozisyon özellikleri teferruatlı bir şekilde aktarılmıştır. Beylikler dönemi içerisinde özellikle Anadolu Selçuklu Cild San'atı ile Erken Osmanlı Cild San'atı arasında köprü vazifesi gören Karamanoğulları Cild San'atı özellikleri ve örnekleri ile anlatılmıştır. Ardından Osmanlı cildi yüzyıllara göre tasniflenerek dönem özellikleri örneklerle anlatılmıştır. Cild üslûpları ve çeşitleri, mücellidler ve cildcilik teşkilatı, cildin yapılışı anlatılarak devam edilen makaleye cild yapımında kullanılan malzeme, âletler ve teknikler ile son verilmiştir.

11. Ahmet Saim ARITAN, “Kur’ân-ı Kerîm Cildleri”, *Marife*, S.3, Konya 2010, ss. 327-364.

Bu geniş makalede İslâm cildlerinin erken örneklerinden başlayarak Anadolu Selçukluları, Memlûkler, Celâyirliler, Timurlular ve Osmanlı -XV. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadarki süreçteki- Kur’ân-ı Kerîm cildleri resimleriyle birlikte ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

12. Aziz DOĞANAY, “Bulut Motifi”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2012, ss.467-477.

Bulut motifinin kökeni ve tarihçesinin anlatımıyla başlanan makaleye motifin kullanıldığı çeşitli san'atlardan örneklerle devam edilmektedir. Bu çalışma Aziz Doğanay'ın mezkûr diğer çalışmalarında da olduğu gibi, bulut motifinin şimdiye kadar tespit edilen ilk kullanıldığı tarihi vermesi bakımından oldukça önemlidir.

BÖLÜM II

II. TÜRK CİLD SAN'ATI

II.1. Tanımı

Bir kitap veya mecmuanın yapraklarını dağılmaktan korumak ve sırasıyla, bir arada toplu olarak bulundurmak için yapılan kaplara cilt (cild) denilmektedir¹.

Kitapların yıpranmaması ve dağılmaması için, yaprakları birbirine dikildikten sonra yerleştirildiği koruyucu kapaklar olarak da tanımlanmaktadır². Aynı boyda kâğıt ya da formalardan meydana gelmiş kitap ve dergilerin rahatça okunabilmeleri, uzun süre dağılmadan saklanabilmeleri için, üzerlerine deri, bez ya da kartondan bir kapak geçirilir. İşte bu kapağa “cild”, bu san’ata da “cildcilik” denir³. Bir yapıtın sayfalarını çeşitli işlemlerle bir araya getirip ona son biçimini vererek süslü ve koruyucu sert ya da yumuşak bir kapakla donatmaya da cildcilik denilmektedir⁴. Cild aynı zamanda kitabın yapraklarının yıpranmasını önleyen bir koruyucudur⁵. İnce tahtadan, deriden veya üzerine deri, kâğıt ve bez gibi şeyler kaplı mukavvadan yapılan bu kaplar için Arapça “deri” anlamına gelen cild kelimesinin kullanılmasının sebebi, genellikle cildlerin bu işe en uygun malzeme olan deriden yapılmasıdır⁶. Cildleme (teclid) işini yapanlara ise mücellid/mücellide denilmiştir⁷.

II.2. Tarihi Gelişimi

Türk cild san’atı, Türk san’at tarihinde eski kitapçılık san’atlarımızın başında gelir. İlk cildler tahtadan, daha sonra sadece deriden yapılmışlarken, yüzyıllar boyu süren gelişmeler sonucunda mukavva üzerine deri, kâğıt, kumaş vs. kaplanarak, koruyuculuk vasfı yanında san’at eseri özelliği de kazanmıştır⁸. Kitap zevkini kazandırmak bakımından çok kuvvetli bir kültür hizmeti görmüş olan bu san’atın tarihi çok eskiye dayanmaktadır⁹.

¹ Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik” , *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C.7, İstanbul 1993, s.551; Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, *Konya Ansiklopedisi*, C.2, Konya 2011, s.261.

² *Thema Larousse/Tematik Ansiklopedi*, “Ciltçilik”, C.6, İstanbul 1994, s.316; *Ana Britannica*, “Ciltçilik”, C.6, İstanbul 1987, s.1.

³ *Hayat Ansiklopedisi*, “Cilt ve Ciltçilik”, C.2, İstanbul 1973, s.841.

⁴ *Büyük Larousse*, “Ciltçilik”, C.4, İstanbul 1986, s.2375; *Meydan Larousse*, “Ciltçilik”, C.2, İstanbul 1969, s.951.

⁵ Zeren Tanındı, “Kitap ve Cildi”, *Osmanlı Uygarlığı Ansiklopedisi*, C.2, Ankara 2004, s.841.

⁶ Celal Esat Arseven, “Cild”, *Sanat Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul 1983, s.341; Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, s.551.

⁷ Mine Esiner Özen, *Türk Cilt Sanatı*, Ankara 1998, s.35.

⁸ Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, Konya 2011, s.261.

⁹ Zeynep Balkanal, “Bilgi ve Sanatı Kaplayan Sanat: Ciltçilik”, *Türkler*, C.12, Ankara 2002, s.341.

Yazı antik uygarlığın kimi merkezlerinde gelişti ama okuryazar topluma geçiş ancak Çin’de yaklaşık 2 bin yıl önce icat edilen kâğıt sayesinde gerçekleşti. Bu icattan önce kil tablet, papirüs, hayvan kabuk ve organları, ipek kumaş parçaları, kemik ve bambu yazı amaçlı kullanılıyordu¹⁰. Çin imparatoru Hedi döneminde sarayda hizmet eden Cai Lun, ağaç kabuğu, kenevir artıkları, paçavralar ve eski balık ağlarından kâğıt yapmış ve bunu İmparatora sunmuş. İmparatorundan övgü alan bu icad “Cai Lun’un Kâğıdı” olarak adlandırılmıştır. Ancak geçtiğimiz yüzyıllarda arkeologlar batı Çin’deki çok erken tarihli kâğıt örneklerini bulmuşlar ve kâğıdın M.Ö. II. yüzyılda -Cai Lun’dan en az 2 belki de 3 yüzyıl önce- icat edilmiş olduğunun kabul etmişlerdir. Çinliler, kâğıdı Çin’in öte yanına büyük ihtimalle III. yüzyılda tanıtmışlardı¹¹.

Kâğıdın sırrını Çinliler’den yaklaşık 600 yıl sonra öğrenen yakın komşuları Türkler, bunu 400 sene kadar da kendileri saklayıp, birlikte 1000 sene kadar onun ticaretini yaptılar. M.S. 300’lü yıllarda kâğıtla tanışan Türkler, diğer medeniyetlerdeki rulolar yerine bugünkü kitabı ve onu iki kapak arasına almayı da düşünmüş olmalı¹².

Diğer bir yandan kâğıdın yazı malzemesi olarak kullanımı potansiyelini IX. yüzyıldan başlayarak keşfeden Çinliler değil Batı Asya’nın Müslümanları olmuştur. Böylelikle kâğıt, İslam dünyasına Türkler tarafından tanıtılmıştır¹³. Kâğıdın icadından sonra cild ve cildcilik gelişerek yaygınlaşmıştır. Cildcilik, tomar (rulo) şeklinde olan kitapların yerini Romalılar devrinde yaprakları dikdörtgen biçiminde kesilmiş kodeksin almasıyla ortaya çıkmıştır. Ele geçmiş en eski cild kapakları, IV. yüzyıla ait olup papirüs üzerine sade ve gösterişsiz bir şekilde meşin kaplanarak yapılmışlardır¹⁴.

Türkler, kâğıt yapmayı Çinliler’den öğrendikleri halde cild yapmayı Çinliler’den önce başarmışlardır¹⁵. Birtakım san’at tarihçilerine göre cild san’atı, Çin’de gelişip Çinli san’atkârlar tarafından Orta Asya Türklerine öğretilmiştir. Ancak Çin Tarihi yazarı Prof. Dr. Wolfram Eberhard yakın zamana kadar ileri sürülen bu görüşü reddetmektedir ve Çin kitaplarının cildinin olmadığını ve tomar şeklinde olduğunu belirtmektedir. Ona göre deriyi işlemekte çok mahir bir millet olan Türkler’de cildcilik Çinliler’den önce gelişmiştir¹⁶.

¹⁰ Jonathan M. Bloom, *Kâğıda İşlenen Uygarlık*, İstanbul 2003, s.34.

¹¹ Jonathan M. Bloom, a.g.e., s.55-58.

¹² Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, *Türk Kitap Medeniyeti*, İstanbul 2009, s. 62.

¹³ Jonathan M. Bloom, a.g.e., s.34,92.

¹⁴ Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, s.551.

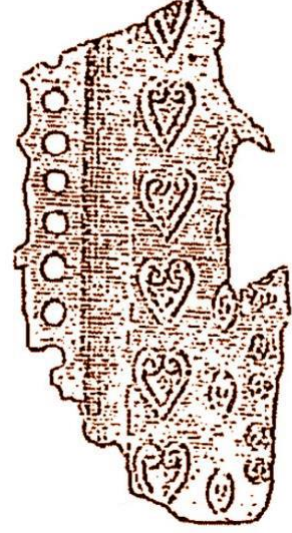
¹⁵ Wolfram Eberhard, *Çin Tarihi*, Ankara 1987, s.221.

¹⁶ Wolfram Eberhard, a.g.e., s.120.

II.2.1. İslâm Öncesi

II.2.1.1. Uygurlar'da Cild San'atı

Bugünkü mânâda deriyle kaplı kitap cildini ilk defa Uygurlar yapmıştır. Her ne kadar yerli ve yabancı kaynakların hemen hepsi, deriden yapılmış ilk cildlerin, Mısır'daki Kıptîlere ve VI.-IX. yüzyıllara ait olduğunu söylerse de¹⁷ bir Uygur şehri olan Karahoço'da Bin Buda mağaralarında Mani yazmaları arasında, XX. yüzyılın başlarında bulunan iki yazma bu görüşü doğrulamamaktadır. "Uygurica" adlı eserinde de yayınladığı üzere Alfred Von le Coq tarafından ortaya çıkarılan bu cildler (Resim: 1-2)¹⁸, minyatür ve tezhiplerle bezenmiş yazma eserleri örtmektedir¹⁹.

Resim: 1.

Resim: 2.

Daha sonraki bir örnek (Resim: 3) de gene Karahoço'da P.K.Koslov tarafından bulunmuştur. S.F.Oldenburg bu kitap kapağı hakkında araştırma yaparak onun XIII. yüzyıla ait olduğunu belirtmiştir²⁰.

Bu örnekte, zencirek basit, dar, asma filiz desenlidir. Ortadaki şemse ve köşebend örgülerle oluşturulmuştur. P.K.Koslov tarafından bulunan bu üçüncü örnek üzerindeki motifler, Selçuklu cildleri ile büyük benzerlik göstermektedir. Bu bakımdan

bu cildin XIII. yüzyıldan daha öncelere ait olabileceği de düşünülmektedir²¹.

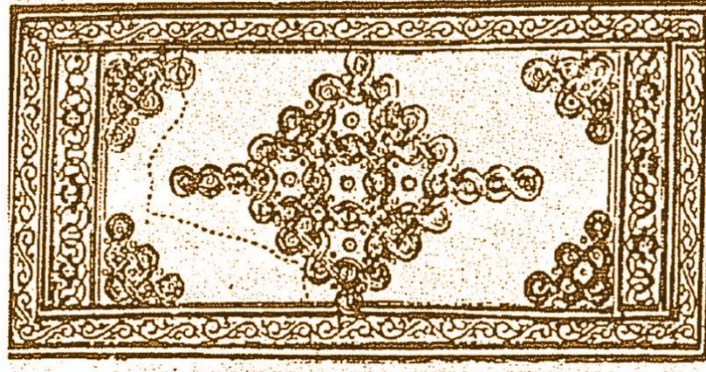
¹⁷ Cild san'atı Ortaçağın erken dönemlerinde Doğu Türkistan ve Mısır'da biliniyordu. Aynı zaman diliminde ve her iki bölgede cild örnekleri görüldüğüne göre Mısır-Kıptî cildlerinin Türklerin yerleşim yerlerinde bulunan cildlere tercih edilmeye kaynak gösterilme sebebi, Türk-İslâm cildinin Hıristiyanlığa bağlanma gayesi olabilir (Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan Selçuklu Cildlerinin Özellikleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1987, s.3-5).

¹⁸ **Resim 1:** Uygur başkenti Karahoço'da, Mani dinine ait VIII. ve IX. asırlardan tapınakta bulunan cild kalıntısı (Berlin Dahlem, Statliche Museen, Preussischer Kulturbesitz, Turfan Sammlung, III 6268); **Resim 2:** A Von le Coq, *Chotscho*, Berlin 1913, s.8). Bu cildleri A. Von le Coq (*Chotscho, Archiv für Bundelei*, Berlin 1913, X. Jahrgang, Heft III, 8) IV-IX. yüzyıllar arasına; Emel Esin ("BİTİG: İlk Devir Türk Kitap Sanatları", *Kemal Çiğ Armağan Kitabı*, İstanbul 1984, s.113 ve 120), VIII. -IX. yüzyıllar; İsmet Binark ise ("Türk Kitapçılık Tarihinde Cild Sanatı", *F.Ü. Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu Bildirileri*, Elazığ 1987, s.92) VII. yüzyıla tarihlenmektedir (Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.63).

¹⁹ *İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, "Ciltçilik Sanatı", C.3, İstanbul 1983, s.1380; Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.551;

²⁰ Mehmet Ağaoglu, *Persian Bookbinding of The Fifteenth Century*, Michigan 1935, s.2.

²¹ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.64.

Resim: 3.

İslâmîyet öncesine ait bu ilk Türk cildlerindeki tezyînât geometriktir. Cildler deri bıçakla oyularak, altına da yaldızlı deri yapıştırılarak yapılmışlardır. Bu cildlerle Mısır cildlerindeki bezemeler arasında benzerlik bulanlar da vardır²². Aynı teknik ve dekoratif unsurlara Mısır'daki Kıptî cildlerinde de rastlanmış ve buna bağlı olarak Adolf Grohmann cildcilik sanatının Nil'den Doğu Türkistan'a taşındığını iddia etmiştir²³. Berlin papirüs koleksiyonunda bulunan İslâmîyet'ten önceki Mısır Kıptî cildlerini inceleyen F. Sarre de aynı neticeye varmıştır²⁴. Ancak biz, Uygur şehri Karahaço'da bulunan bu cildler ve onların tarihlendirilmelerini göz önüne alınarak bu fikirlerin isabetli olmadığını düşünmekteyiz.

IX. yüzyılda Halife Mu'tasım Billâh (833-842)'ın teşvik ve himayesinde Sâmarra'ya yerleştirilen Uygur Türkleri, burada yaptıkları cildlerle bu san'atı geliştirdiler ve İslâm dünyasına yaydılar²⁵.

II.2.2. İslâmî Dönem

Cild san'atı, Türklerin İslâmîyet'e girmesinden sonra büyük bir gelişme göstermiştir. Bu gelişmenin sebeplerinden biri, yazı ve kitabın Müslüman Türklerce mukaddes sayılmasıydı.

İslâm cildinin bilinen ilk örnekleri, gene bir Türk devleti olan Tolunoğulları (868-905) zamanına ait olmalıdır²⁶. IX.-X. yüzyıla tarihlendirilen bu eser günümüzde özgünlüğünü korumuş ender örneklerden olan kûfî hatla yazılmış Kur'ân'ın kabıdır (Resim:4)²⁷. Topkapı

²² Müjgân Cunbur, "Türkler'de Cild San'atı", *Türk Dünyası El Kitabı*, C.2, Ankara 1992, s.453.

²³ Mehmet Ağaoğlu, a.g.e., s.1.

²⁴ Kemal Çığ, *Türk Kitap Kapları*, İstanbul 1971, s.6.

²⁵ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı", *Türkler*, C.7, Ankara 2002, s.933.

²⁶ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.64.

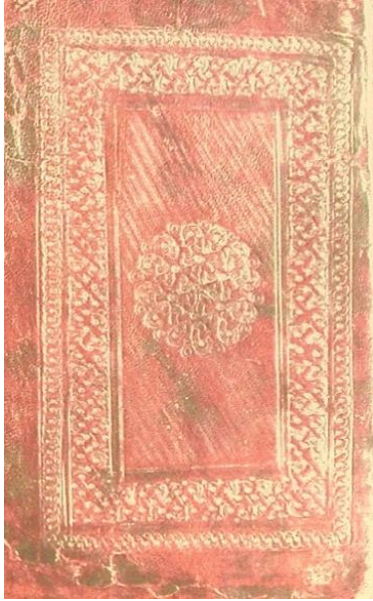
²⁷ Zeren Tanındı, "Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde Ortaçağ İslam Ciltleri", *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 4*, İstanbul 1990, s.103,117.

Saray Müzesi Kütüphanesi Y.Y.744'de kayıtlı bu yatay Kur'ân-ı Kerîm, her ne kadar IX.-X. yüzyıla tarihlendirilse de²⁸ XI. yüzyıl sonu, XII. yüzyıl başlarına ait olmalıdır²⁹.

İslâm cild sanatının deriyle kaplı bazı cildleri de San'a, Kayrevan ve Şam'daki Ulu Câmi'lerde bulunan ve IX.-X. yüzyıllara tarihlenen Kur'ân nüshalarına aittir. Tahta iskeletli bu ilk cildler, yatay biçimde tasarlanmıştır ve miklebleri yoktur. Süslemeler cildin ortasında bir şemse ve köşelerde okbaşı biçiminde köşebendler şeklinde olup yalnızca dış kapaklara yapılmıştır³⁰.

Resim: 4. (Zeren Tanındı'dan)

Resim: 5.
(Francis Richard'dan)

İslâm cildindeki gelişme, XII. yüzyıla kadar, Fâtımîler, Gazneliler ve Büyük Selçuklular'la devam etmiştir. Elimizde bu dönemden 1100'lere ait bir cild örneği (Resim:5)³¹ bulunmaktadır³². Yuvarlak şemsesi, zencirek ve örgüleriyle önceki örneğe (Resim:4) benzerliği dikkat çekicidir.

Türk-İslâm Eserleri Müzesi'nde ŞE:13895'te bulunan bir cüz (Resim: 6)³³, cild tarihi açısından çok önemlidir. Yatay olarak uygulanmış olan cild kahverengi deri ile kaplıdır. Bu cild, belki de bilinen ilk miklebli cildir. Ayrıca kapaklar ve mikleb üzerinde bulunan zencirekler, kendisinden sonra ve özellikle Selçuklu ve Memlûk cildi örneklerinde sıkça karşılaşılan "Samarrâ motifleri" ile bezenmiştir³⁴. IX-X. yüzyıla tarihlendirilebilir³⁵.

²⁸ Zeren Tanındı, "Topkapı Sarayı Müzesi...", s.103.

²⁹ Ahmet Saim Arıtan, "Kur'ân-ı Kerîm Cildleri", s.330.

³⁰ Zeren Tanındı, "Kitap ve Cildi", s.842.

³¹ Paris Bibliothèque National, Arabe:6041 (Francis Richard, *Splendeurs Persans, Manuscrits du XII e XVII e Siècle*, Paris 1997, s.19).

³² Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.64.

³³ Zeren Tanındı, "Kur'an-ı Kerim Nüshalarının Ciltleri ve Tezhipleri", *1400. Yılında Kur'an-ı Kerim*, İstanbul 2010, s.165.

³⁴ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu ve Bu Üslubu Taşıyan...", s.85-102.

³⁵ Ahmet Saim Arıtan, "Kur'ân-ı Kerîm Cildleri", *Marife*, S. 2010/3, Konya 2011, s.330.

Resim: 6. (Zeren Tanındı'dan)

II.2.2.1. Anadolu Selçukluları'nda Cild San'atı

XI. yüzyıl sonlarından itibaren Anadolu'ya hâkim olan Selçuklular, burada XII. ve XIII. yüzyıllarda çok güzel cildler meydana getirip Türk-İslâm Cild San'atı içerisinde önemli bir yere sahip olmuşlardır³⁶. Anadolu Selçuklu payitahtı Konya'da XIII. yüzyıldan başlayarak kitaba ve kitap san'atlarına ilgi duyulduğu, Konya'da medreselere ve Mevlâna Türbesi'ne vakfedilen kitaplardan ve vakfiye kayıtlarından da anlaşılmaktadır³⁷.

Anadolu Selçuklu Cild San'atı, tüm bu sanat birikimine rağmen batı literatüründe hak ettiği takdiri görmemiş hatta kendi araştırmacılarımız dâhi -istisnalar hariç- üzerinde fazla çalışmamışlardır.

Bu konuda rahmetli Ord. Prof. Dr. Ahmet Süheyl Ünver'in önemli bir tespiti nakledilmelidir: «Avrupa ve Amerika müzelerinde çok mühim eserler görülmektedir. Teşhirde bunlara konan etiketlerde Selçuk ismine rastlanmaz. Hatta Anadolu ismi de geçmez. İran , Mezopotamya ve Rakka diye uydurma yerler işaretlidir. Elbette bir gün akl-ı selîm bunların menşe'lerini bulup çıkaracaktır. Bilhassa Kur'ân-ı Kerîm'lerin fihristlerini yapanlar, Selçuklu tezyînatı hakkında en ufak bir fikirleri olmadığından ve sorup öğrenmekten de kendilerini vâreste saydıklarından , fişlerine bakarak bunları bulmak kaâbil değildir. Çoğu Arap ve İran diye kayıtlıdır. Biz bulabildiklerimizi de birer birer bakarak tesbit ettik. Eğer topladıklarım, göremediklerimi teşhise medâr olursa, kendimi bahtiyar sayarım»³⁸.

³⁶ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı", s.933.

³⁷ Bakınız; Zeki Oral, "Kitap Kitabeleri", *Anıt*, S.1, Konya 1949, s.5-10.

³⁸ Süheyl Ünver, "Anadolu Selçuklu ve Beylikleri Kur'ân-ı Kerîm Hattatları ve Tezyinatı Üzerine", *VI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, Ankara 1967, s.131-132.

XV. yüzyılın ortalarına kadar hala Türk cildinin bulunmadığını ve Gazneli, B.Selçuklu ve Timurlu cildlerine Arap ve Memlûk cildi deyip Anadolu Selçuklu cildinden hiç bahsetmeyen fikr-i sabit araştırmacılar³⁹ bulunmaktadır.

XI. yüzyılın II. yarısından itibaren Anadolu'ya yerleşip, bilhassa XIII. yüzyılda, mi'mârî ve san'atlarda çok güzel eserler bırakan Selçuklular, aynı faaliyeti cild san'atında da göstermişlerdir. Anadolu Selçuklu ve bu üslûbu taşıyan cildler hususunda yapılan araştırmalar neticesinde Anadolu Selçukluları'na ait tespit edilmiş en erken cild örneği 1154 tarihli olup Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III.Ahmed: 105'deki *Kitâbü'l-Ğaribeyn fi'l-Kur'ân ve'l Hadîs* isimli eserin kapağıdır (Resim:7). Bundan başka 1166, 1182, 1196 ve 1203 tarihli cildler de tespit edilmiştir⁴⁰.

Resim: 7.TSMK III. Ahmed:105,
(Ahmet Saim Arıtan'dan).

Anadolu Selçuklu cildlerinde, Uygur, B.Selçuklu ve Gazneli san'atının tesirleri hemen göze çarpar. Cildlerde, dönemindeki ahşap, çini, taş, mezartaşı, maden ve minyatür san'atlarındaki motiflerin kullanımı dönem özelliğinin simgesi niteliğindedir⁴¹.

“Rûmî” denilen Anadolu Selçuklu cild üslûbunda⁴², genellikle ön ve arka kapaklarda ayrı ayrı motifli şemseler kullanılmıştır. Bir kapak tam zeminli olarak yapılmışsa diğeri şemse tarzında yapılmıştır. Tam zeminli cildlerde istisnalar dışında köşebend yoktur.

Kapakları çevreleyen mutlaka bir zencirek veya bordür vardır. Bu zencirek ve bordür bir ve iki sıradan fazla da olabilmektedir.

Mikleb genellikle yapılmıştır. Bazen miklebsiz kapaklar da görülmektedir. Sertâb ilk devrilerde genellikle boş bırakılırken, daha sonra tezyîn edilmiştir.

³⁹ Armenag Sakisian, M.Ağaoğlu, A.Grohman, F.Sarre, E.Gratzl, M.S. Dimand, A.U.Pope, David James, Martin Lings, Yasın Hamit Safadi, Duncane Haldane (Ahmet Saim Arıtan, “Batı Dünyasının Türk Cild Tarihine Bakışı ve Türk Cild San'atı'nın Tarih İçindeki Gelişimi”, *İSTEM*, S.15, Konya 2010, s.169-192; Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu....”, s.934).

⁴⁰ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, s.934.

⁴¹ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, s.934.

⁴² Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, s.552.

Anadolu Selçuklu cildlerinde sırt daima düzdür. Bombeli (kamburalı) cilde rastlanmaz.

Geometrik tezyînat dönemindeki diğer cildlere göre daha girift ve sıktır. İç kapaklar deri ile kaplıdır ve umumiyetle kabartmalı olarak ve rûmîlerle bezenmiştir. Burası nadiren boş bırakılmıştır⁴³.

Anadolu Selçuklu ve bu üslûbu taşıyan cildleri yapan usta isimleri ,cildlerin köşebend içlerinde , şemse merkezinde , mikleb şemsesinde , sertâbda, köşebend önünde , zencirek kartuşunda ve kapak içlerinde görülmektedir⁴⁴.

Anadolu Selçuklu cildi ile beraber , muasırı İlhanlı, Memlûk vs. cildi arasında bir kompozisyon birliği söz konusudur⁴⁵. XIII. yüzyıl III. çeyreğinden itibaren bir Türk devleti olan Memlûkler'e, XIV. yüzyıldan itibaren de, İlhanlılar ve Karamanoğulları başta olmak üzere, Anadolu Beylikleri cildlerine tesir eden Anadolu Selçuklu Cildi'nin bu birikim ve etkisi Osmanlılar'da XV. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir⁴⁶.

II.2.2.2. Beylikler Dönemi'nde Cild San'atı

Karamanoğulları, mi'mârî ve diğer san'at alanlarında olduğu gibi cild san'atında da; zamanın devlet adamları ve beyleri'nin himayesinde çok güzel eserler meydana getirmişlerdir. Böylece de, XIII. yüzyıldan aldıkları Anadolu Selçuklu Cild birikimini XIV. yüzyılda kendilerine özgü bir tarzda ortaya koymuşlardır. XV. yüzyıldaki uygulamaları ile de Anadolu Selçuklu Cild San'atı ile Erken Osmanlı Cild San'atı arasında köprü görevi yapmışlardır⁴⁷.

Karamanoğlu Cildi'nin XIV. ve XV. yüzyıllardaki gelişim çizgisi, Türk Cild San'atı gelişim çizgisi paralelindedir. Konya'da Karamanlı Bey Halil b. Mahmûd için 1315 yılında kâtip İsmail b. Yusuf tarafından istinsâh edilen ve Yakup b. Gâzi el-Konevî tarafından tezhiplenen, Konya Mevlânâ Müzesi: 12/I-II'de kayıtlı olan Kur'an'ı Kerîm'in deri cildinde

⁴³ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı", s.940.

⁴⁴ Bakınız; Ahmet Saim Arıtan, "Selçuklu Cildlerinde İmzalar", *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler*, C.1, Konya 2001, s.39-42; Erol Erdoğan, "Bir Selçuklu Cildi ve Mücellidi", *Ortaçağ'da Anadolu, Prof. Dr. Aynur Durukan'a Armağan (H.Ü. Edebiyat Fakültesi)*, Ankara 2002, s. 235-250; Sadi Bayram, "XIV. Asırda Tezhiblenmiş Beylik Dönemine Ait Üç Kur'an Cüzü", *Vakıflar Dergisi*, S. 16, Ankara 1982, s. 143-154.

⁴⁵ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı", s.940-941; Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cilt San'atı", s.74-76.

⁴⁶ Ahmet Saim Arıtan, "Selçuklu Cildi'nin Osmanlı Cildi'ne Etkileri", *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu*, Ankara 2001, s.32; Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı", s.933.

⁴⁷ Ahmet Saim Arıtan, *Karamanoğulları Cild San'atı*, Konya 2008, s.131.

(Resim: 8-9) ön ve arka kapakların farklı tasarlandığı görülür⁴⁸. Cildin bu özelliği Selçuklu tesirinin bir göstergesi niteliğindedir.

Resim: 8-9. Kur'ân-ı Kerîm, 714/1315, Konya Mevlânâ Müzesi: 12/1, Ön ve Arka Kapak (Ahmet Saim Arıtan'dan).

Karamanoğulları Cild San'atı, başta Büyük Selçuklular olmak üzere Anadolu Selçuklu, İlhanlı ve Memlûk san'atlarından etkilenmiştir. Doğal olarak bu etkileşim büyük oranda Anadolu Selçuklularından olmuştur. Hatta bu etkileşim en çok da Anadolu Selçuklular'ın başşehri Konya merkezlidir⁴⁹.

1318'e kadar devam eden Anadolu Selçuklu saltanatı esnasında, Karamanoğulları daima Konya ve Konyalılar ile içiçe idi. Bu bakımdan bu cildlerin yapımında Selçuklu iz ve etkileri taşıdığı da açıkça görülmektedir⁵⁰. Özellikle şemse gelişim tarzı Anadolu Selçuklu şemselerinin gelişimini takip etmiştir. Ancak zencirek, bordür ve örgü sistemlerinde farklılık dikkat çekicidir. Hilâlli salbekler XIV. yüzyılın cildlerinin karakteristik özelliği olmuştur⁵¹.

XIV. yüzyıl zenginliği içindeki önemli bir dönem de **Memlûkler**'dir. 1250 yılında kurulan ve bir Türk devleti olan Memlûkler⁵², XIII. yüzyıl III. çeyreğinden itibaren Anadolu Selçuklu cild san'atından etkilenmiş ve kendine has bir üslûp geliştirmiştir⁵³.

⁴⁸ Zeren Tanındı, "Konya Mevlâna Müzesi'nde 677 ve 665 Yıllık Kur'an'lar Karamanlı Beyliği'nde Kitap Sanatı", *Kültür ve Sanat*, S.12, İstanbul 1991, s.43; Zeren Tanındı, "Kitap ve Cildi", s.843; Ahmet Saim Arıtan, a.g.e., s.78-79.

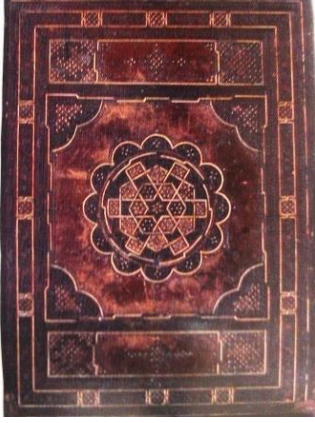
⁴⁹ Ahmet Saim Arıtan, a.g.e., s.129-130.

⁵⁰ Ahmet Saim Arıtan, "Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Cild San'atı", *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü "Sanatta Anadolu-Asya İlişkileri (Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı'ya Armağan) Sempozyumu 6-7 Mart 2003"*, Ankara 2006, s.30.

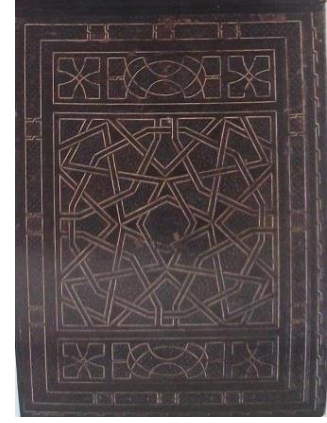
⁵¹ Ahmet Saim Arıtan, a.g.e., s.129-131.

⁵² Erol Güngör, *Tarihte Türkler*, İstanbul 2011, s.157.

Türk İslâm Eserleri Müzesi: 458’de kayıtlı Kur’ân-ı Kerîm (Resim: 10-11) XIV. yüzyıl III. çeyreği veya sonlarına ait olmalıdır. Kapakların paftalı bordürleri ve kitabeli oluşları ile Mevlânâ Müzesi No: 12 ‘deki örnekle büyük benzerlik arzeder.

Resim: 10-11.
Kur’ân-ı Kerîm, XIV. yüzyıl
sonları, Memlûk, TİEM:458,
(Zeren Tanındı’dan).

Memlûklü cildlerinde geometrik bezeme yaygın olarak kullanılmıştır⁵⁴. Bu devirde kullanılan deri, ekseriyetle kahverengi ve siyahtır. Ancak Memlûkler’de vişne rengi deriye de rastlanır⁵⁵.

Kütüphanelerdeki Memlûk cildleri incelendiğinde daha çok kızıl kahve ve kahverengi deriden yapıldıkları görülür. Kapaklar şemse içinde veya bütün kapağı kaplayan geometrik süslemeler ve noktalarla bezenmiştir. Köşelerde, XIV. yüzyılda Osmanlılar’da şemse kadar dikkati çeken bir süsleme ögesi olacak köşebendleri hatıra getiren, üçgen biçimli küçük süslemeler görülür. XV-XVI. yüzyıl Memlûk tarzı cildlerde bu köşebendler de gelişmiştir⁵⁶.

Memlûk cildlerinin bir kısmında motifler, altın tahrir çekilerek belirgin hale getirilmiştir. İç kapakta ince deri kullanılmış; bazı Memlûk cildlerinde bu deri, soğuk damga ile yapılmış ince ve düzgün kabartma desenlerde süslenmiştir⁵⁷.

Topkapı Saray koleksiyonunda erken dönem cildlerinin dikkat çeken bir grubu da **İlhanlılar** dönemine aittir. Musul ve Bağdat’ta hazırlanmış Kur’ân cüzleri cild kapakları (TSMK E.H.: 243 ve 245) geometrik tezyînâta sahiptir. İlhanlı cildlerinin armûdî biçimli uzantılı üçgen köşebendleri dönem ve üslûbun karakteristik özelliğidir⁵⁸.

⁵³ Ahmet Saim Arıtan, “Kur’ân-ı Kerîm Cildleri”, s.333.

⁵⁴ Zeren Tanındı, “Kitap ve Cildi”, s.842.

⁵⁵ Müjgan Cunbur, a.g.m., s.454.

⁵⁶ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.16.

⁵⁷ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.17.

⁵⁸ Zeren Tanındı, “Topkapı Sarayı Müzesi.....”, s.107-109.

Bu yüzyılın önemli cildlerinin yapıldığı bir diğer devlet de **Celâyirli**'dir. Celâyirli eserleri gerek Moğol ve İlhanlıların devamı olmaları, gerekse aynı dönem ve coğrafyayı paylaşmaları sebebiyle Timurlu cildleriyle benzerlik taşırlar⁵⁹.

XIV. yüzyılda doğuda Herat Üslûbu Türk klâsik cildlerinin en güzel örneklerini vermeye başlamıştır. XV. ve XVI. yüzyıllarda gelişmiş bu üslûp XVII. yüzyılda “Buhara-yı Cedîd” adıyla yeniden canlanmaya başlamışsa da sonradan tamamen bozulmuştur⁶⁰.

XV. yüzyıl **Timurlu** cildlerinin deri dış kapaklarında çoğunlukla kullanılan hayvan mücadelelerini gösteren süslemeler âlet veya kalıpla yapılmıştır. Özellikle deriyle kaplı cildlere blok kalıpla uygulanan orman tasvirlerinin ustalıklı olanlarını Timurî ve Türkmen mücellidler, ruganî teknikteki cildlerin göz kamaştırıcı örneklerini önce Timurî (Heratlı) nakkâşlar, sonra Safevî nakkaşlar hazırlamışlardır⁶¹.

Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenleri'nin cildlerinde önceleri Timurlu devri Şiraz cild sanatının etkileri görülmüştür. Ancak daha sonra Türkmen saraylarında çalışan ustalar tarafından Herat cildlerinden farklı, belirli özelliklere sahip bir üslûp geliştirilmiştir. Türkmen cildlerinde şemse-köşebend sistemi hâkim iken Herat cildlerinde yer alan pano halindeki tabiat tasvirleri görülmez. Türkmen cildlerinde şemseler gömme ve kabartma olarak kullanıldıklarından Herat cildlerinden daha dayanıklı olmuşlardır. Türkmen cildlerinde şemse formunun kullanılmadığı istisnai örneklerle de rastlanmaktadır⁶².

II.2.2.3. Osmanlılar'da Cild San'atı

XV. Yüzyıl: XV. yüzyılda kuvvetli siyasi istikrarı ve yüksek iktisadi seviyesi ile kültür ve sanat faaliyetlerinde canlılık yaşayan Osmanlı, birçok sanatta olduğu gibi cild sanatında da çok güzel eserler meydana getirmiştir.

Erken Osmanlı döneminde de Anadolu Selçuklu etkisi devam etmekteydi. Bu etkiyi gösteren örneklerden birisi 1454-55 yıllarına tarihlenen ve Konya-Meram'da yazılan *Şerhu'l-Lübâb* isimli eserdir. Eserin cildi, Osmanlı döneminde yapılmış olmasına rağmen ön ve arka kapakları Anadolu Selçuklu cildlerinde görüldüğü üzere birbirinden farklı tarzda tezyîn edilmiştir⁶³ (Resim: 12-13).

⁵⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Kur’ân-ı Kerîm Cildleri”, s.334.

⁶⁰ Müjgan Cunbur, a.g.m., s.454.

⁶¹ Zeren Tanındı, “Kitap ve Cildi”, s.842-843.

⁶² Oktay Aslanapa, “Orta Asya’da Cild San’atı”, *Erdem*, S.20, Ankara 1991, s.513-514.

⁶³ Ahmet Saim Arıtan, “Selçuklu Cildi’nin...”, s.30; Ahmet Saim Arıtan, “Selçuklu Cildlerinde İmzalar”, s.30; Gürcan Mavili, *Süleymaniye Kütüphanesi’ndeki 13. ve 14. Yy’lara Ait Cilt Sanatı Örnekleri*, M.S.G.S.Ü. Sos.

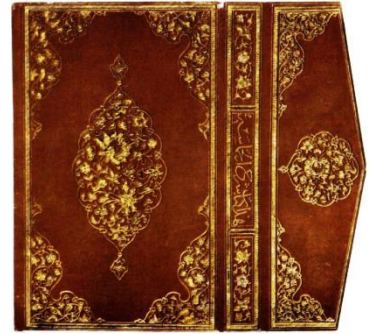

Resim: 12-13. Şerhu'l-Lübâb, 1454-55, Süleymâniye Fatih: 5004, Ön ve arka kapak.
(Ahmet Saim Arıtan'dan).

Erken Osmanlı cildlerinin san'at değeri taşıyan ilk örneği Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan:1726'da kayıtlı mûsikî nazariyatıyla ilgili *Makâsıdü'l-Elhân* adlı eserin cildir. Kitabın açık kahverengi deri dış kapakları ön yüzüne içi rûmî motifleriyle dolu oval, arka yüzüne yuvarlak birer şemse yapılmış, köşebendleri ve bordürlerinde örgüler, miklebinde ise XV. yüzyıl deri cildlerinde yaygın olarak kullanılacak sarmal dallar üzerinde iri çiçekler ve yapraklar bulunur. Bu cildin bezemelerinin daha geniş deri yüzeydeki uygulaması, ilk Osmanlı Kur'ân-ı Kerîm nüshalarının ihtişamlı deri cildinde görülür⁶⁴.

XV. yüzyıl Osmanlı cildlerinin bazıları, hepsi birer Türk devleti olan Timurlu, Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türkmen cildleriyle benzerlik gösterirler⁶⁵.

XV. yüzyıl I. yarısında Bursa'da verimli ve yaratıcı bir nakış faaliyetinin olduğu, özgün Türk bezemelerinin üretildiği Osmanlı Saray Nakkaşhanesi'nin ilk örneğinin Bursa'da kurulmuş olduğu söylenebilir. Bu döneme ait önemli örneklerin Bursa Eynebey YEBEK'de bulunması da bunu doğrular niteliktedir⁶⁶.

Resim:14. Şerh-i Divân el-Hamse, TSMK Revan:706,
(Kemal Çiğ'dan).

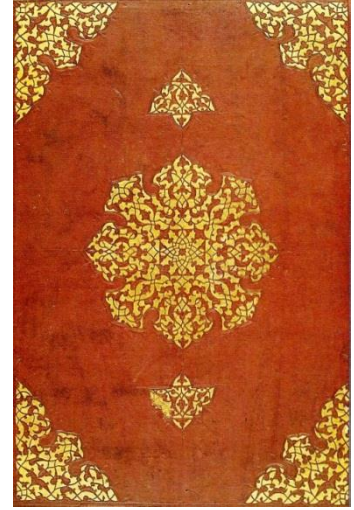
Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, s.67-68; *Türk Cilt Sanatı Sergisi (25 Kasım - 1 Aralık 1968)*, Ankara 1968, s.8.

⁶⁴ Zeren Tanındı, "Osmanlı Sanatında Cilt", *Osmanlı*, C.11, Ankara 1999, s.103; Zeren Tanındı, "Kitap ve Cildi", s.845.

⁶⁵ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.80.

⁶⁶ Zeren Tanındı, "Türk Cild Sanatı...", s.422.

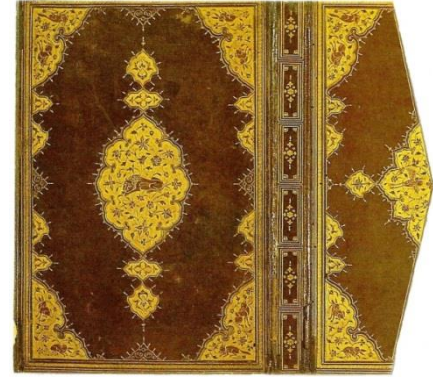
XV. yüzyıl II. yarısında Fatih Saray Nakkaşhanesi'nde yapılmış olan cildlerde çoğunlukla siyah deri kullanılmıştır. Dönemin bezeme anlayışında genellikle cildin ön ve arka dış kapağında iri, dilimli, salbekli, oval şemse ve köşebendler görülür. Bütün kapağı hatâî desenli olanlara da rastlanır⁶⁷. Klâsik tarza yakın, şemse ve köşebendlerinde içeriye yuvarlak bir kıvrım yapan cildler de bulunmaktadır⁶⁸ (Resim: 14).

Resim: 15. En-Nihaye,
Süleymaniye: 1025,
(Mine Esiner Özen'den).

İç kapaklar bordo veya açık kahverengi deri kaplı olup, altın zeminde müşebbek (kat'⁶⁹) şemse ve köşebend süslemelidir⁷⁰ (Resim: 15.). İran cildlerindeki kat' daha ince ve daha renkli iken Türk cildlerinde kalın ve sadece merkez madalyon ya da aynı şekilde köşebendli tezyînât söz konusudur⁷¹.

Bu döneme ait kitapların bazılarının deri dış kapaklarında hayvan mücadelelerini gösteren süslemeler de yapılmıştır. Çağdaşı Türkmen ve Timurî mücellidlerce sıkça kullanılan bu tarzı İstanbul'a taşıyanın Türkmen mücellid ve hattat Gıyaseddin el-İsfahanî olduğu sanılır. Hayvan resimleri ön ve arka kapakta şemse ve köşebendlerde bazen de mikleberlerde görülmektedir. Daha çok cildin dışında kabartma şekilde görülmektedir. Bu üslûba Acemkârî de denilmektedir. Ancak günümüzde bu terim daha çok İranlılar için kullanılmaktadır⁷² (Resim: 16).

Resim: 16. Bostan,
Süleymaniye Küt. Laleli: 1679,
(Mine Esiner Özen'den).

XV. yüzyıl cildlerinde süslemede, tabiattan stilize edilmiş üçlü yaprak gonca, rûmî, nilüfer, ıtır yaprağı, bulut, gül, tepelik, penç, hatâî, ortabağ, tığ gibi motifler kullanılmıştır. İnsan ve hayvan figürlerine, canlı mahlûklara yer

⁶⁷ Zeynep Balkanal, a.g.m., s.342.

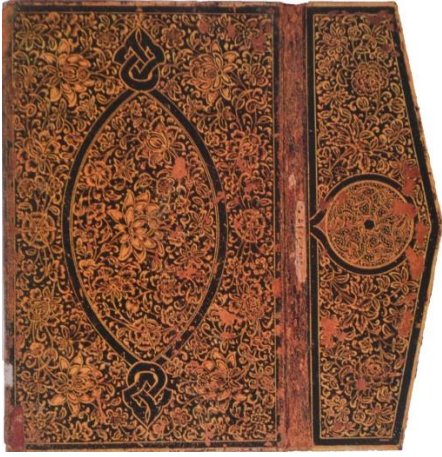
⁶⁸ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.80.

⁶⁹ **Kat'**: Kesme, kesilme, biçme, ayırma. Kâğıtları oymak yöntemiyle dantel gibi süslü şekiller oluşturma san'atı (İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara 2006, s.859). Kat' kelimesi, Arabca قطع kelimesinden türemiş olup çeşitli kaynaklarda katı'a, katı, kat'ı, kaat'ı, katığ, kâtı' vb. birçok şekilde yazılmaktadır. Ancak bu kullanımlar yanlıştır. Arabcanın semantiği ve fonetiği gereği olarak bu terimi *kat'* şeklinde kullanmak gerekmektedir.

⁷⁰ Zeynep Balkanal, a.g.m., s.342.

⁷¹ Kemal Çığ, a.g.e., s.12.

⁷² Mine Esiner Özen, "Hayvan Resimli Cildler", *Tombak*, S.6, İstanbul 1995, s.30-32.

Resim: 17. Fevâidü'l-Gıyâsiyye, 873/1468, TSMK A.: 1672, (Zeren Tanındı'dan).

Resim: 18. Kur'ân-ı Kerîm, 1493, TİEM: 402, (Kemal Çiğ'dan).

verilmemiştir⁷³. Bu yüzyılda kahverenginin çeşitli tonlarındaki derilerin yanında, kırmızı, vişneçürüğü, mavi, mor, neftî, zeytûnî, tahînî ve siyah deriler de kullanılmıştır⁷⁴.

Deri cildin dış kapakta ruganî (lâke) teknikte süsleme yapılması da bu dönemde olmuştur⁷⁵. Erken örnekleri XV. yüzyıldan itibaren görülmektedir. Türk ve İslâm kitap san'atının bilinen en eski ruganî teknikte cild kapağı 1468 tarihli *Fevâidü'l-Gıyâsiyye* (T.S.M.K. A.: 1672) isimli esere aittir (Resim: 17)⁷⁶.

Osmanlılar'ın en büyük ve müceddit hattatı olan Şeyh Hamdullah'ın hattına sahip *Kur'ân-ı Kerîm*'in cildi (Resim: 18) dönemin yapılmış en san'atlı cildlerinden birisidir. Herat'ta bile zor karşılaşılabilecek kadar san'atkâranedir⁷⁷. Gömme şemse ve köşebendlerle bezenmiştir. Bu tür tasarımların yapılmasında ve gelenekselleşmesinde mücellid Gıyaseddin'in önemli payı vardır⁷⁸.

XVI. Yüzyıl: XVI. yüzyıl, Türk san'at hayatının müstesna bir devridir. Siyasi hayattaki başarılar san'at hayatını da etkilemiş ve her alanda en kıymetli eserler bu dönemde ortaya konmuştur. XVI. yüzyıl aynı zamanda

başta İtalya olmak üzere Avrupa Cild San'atının, Türk Cild San'atı etkisinde kalmaya başladığı dönemdir de⁷⁹. Yine aynı yüzyılda, Macaristan'daki "Mathias Corvin Kütüphanesi"nden Avrupa kütüphanelerine intikal eden yüz elliye yakın eserde bu etkiyi açıkça görmek mümkündür⁸⁰.

⁷³ Oktay Aslanapa, "Osmanlı Devri Cild Sanatı", *Türkiyemiz*, S.38, İstanbul 1982, s.14; Kemal Çiğ, a.g.e., s.12.

⁷⁴ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.80.

⁷⁵ Zeren Tanındı, "Topkapı Sarayı Müzesi....", s.104.

⁷⁶ Zeren Tanındı, "Rûganî Türk Kitap Kaplarının Erken Örnekleri", *Kemal Çiğ'a Armağan*, İstanbul 1984, s.223;

⁷⁷ Kemal Çiğ, a.g.e., s.13.

⁷⁸ Zeren Tanındı, "Osmanlı Sanatında Cilt", s.104.

⁷⁹ Rosamond E.Mack, "Cild ve Lâke Sanatı", *Doğu Mali Batı Sanatı* (Çev: Ali Özdamar), İstanbul 2005, s. 206-226.

⁸⁰ *İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, "Ciltçilik Sanatı", C.3, İstanbul 1983, s.1381.

II. Bayezid döneminde (1481-1512), sarayda ilk mücellidhâne açılmıştır. İlk defa bu yüzyıl içinde cild alanında mücellidân zümresinin bir ekol halinde toplanmış olduğunu Topkapı Sarayı Müzesi arşivindeki “Ehl-i Hiref” defterlerinden birçok san’atkâr isminin tespiti ile öğreniyoruz⁸¹. Çeşitli bölüklerden oluşan ve Ehl-i Hiref adı altında toplanan ulufeli yani aylıklı bu san’atçı ve zanaatçılar, Saray örgütünün birûn (kapıkulu) halkındandı. Kanunî Sultan Süleyman döneminde, bu örgütte yaklaşık kırk bölüğün bulunduğu maaş defterlerinden anlaşılmaktadır⁸². Mücellidler de bu bölüklerden bir tanesidir. Ehl-i Hiref defterlerine göre saraydaki mücellid sayısının elli kişi olduğu bilinmektedir⁸³. Gelibolulu Mustafa Âli’nin Menâkıb-ı Hünerverân’da bildirdiği üzere Kanûnî devrinin baş mücellidi de Mehmet Çelebi olmuştur⁸⁴.

Ehl-i Hiref örgütünün genel olarak XVI. yüzyıl sonlarında XVII. yüzyıl başlarında da varlığını sürdürdüğü, fakat gittikçe san’atçı sayısının azalmasıyla orantılı olarak sadeleştiği görülür⁸⁵. XVIII. yüzyıl kayıtlarında “cemâat-i mücellidân-ı hassa” olarak geçen bölüğün adı 1558 tarihli defterde “cemâat-i mücellidler” şeklinde geçmektedir. Bu yüzyılda şakirdan alt grubu da yer almaktadır⁸⁶.

Gelibolulu Mustafa Âli, mezkûr kitabında “*Mehmed Çelebi’ye nazaran incelik bakımından bütün İran ustaları dündür (geri). Acem mücellidlerinin altın ezmek ve ayrı parçaları tezyîn etmek bakımından maharetleri inkâr edilemez. Fakat Diyâr-ı Rûm mücellidlerinin çerçeveleri, zincirleri ve cildlerinin zarafet ve nazikliği çok daha üstün*” demekle Osmanlı cildlerinin İran’dan üstün olduğunu belirtmektedir⁸⁷.

Bu dönemde kullanılan deri renklerine vişne rengi de katılmıştır⁸⁸. Kullanılan malzeme sahtiyân (keçi derisi) ve meşin (koyun derisi)’dir. Ceylan ve deve derileri de kullanılmakla beraber, en çok sahtiyân tercih edilmiştir⁸⁹.

II. Bayezid döneminde klâsik deri cildler yanında çarkûşe cildler de görülür. Kitaba ve okumaya çok meraklı olan II. Bayezid’in, Fatih’in bazı kitap cildlerini de bu teknikte onarttığı düşünülür. Çünkü bu tarz cildlenmiş eserlerin hemen hepsinde II. Bayezid’in mührü

⁸¹ Kemal Çığ, a.g.e., s.14-15; Zeynep Balkanal, a.g.m., s.342.

⁸² Filiz Çağman, “Kanunî Dönemi Osmanlı Saray Sanatçıları Örgütü Ehl-i Hiref”, *Türkiyemiz*, S.54, İstanbul 1988, s. 11.

⁸³ Rıfkı Melül Meriç, *Türk Cild San’atı Tarihi Araştırmaları I, Vesikalar*, Ankara 1954, s.3-31.

⁸⁴ Mustafa Âli, Haz. Müjgân Cunbur, *Menâkıb-ı Hünerverân*, 2. Baskı, İstanbul 2012, s.161.

⁸⁵ Önder Küçükerman, “Ehl-i Hiref-Topkapı Sarayı’ndaki Ustalar-II”, *Tombak*, S. 2, İstanbul 1994, s.40.

⁸⁶ Bahattin Yaman, *Osmanlı Saray Sanatkârları 18. Yüzyılda Ehl-i Hiref*, İstanbul 2008, s.40-42.

⁸⁷ Mustafa Âli, Haz. Müjgân Cunbur, *Menâkıb-ı Hünerverân*, 2. Baskı, İstanbul 2012, s. 161-162.

⁸⁸ Müjgan Cunbur, a.g.m., s.455.

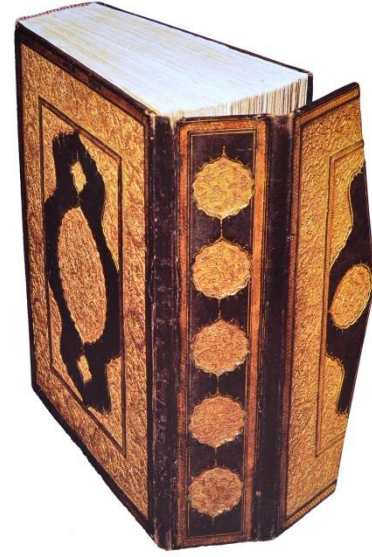
⁸⁹ Zeynep Balkanal, a.g.m., s.342.

ve birçoğunun zahriye sasyfasında “Fatih Sultan Mehmed’in mütalâası için” yazılmış olduğu kaydı görülmektedir⁹⁰.

XVI. yüzyılın I. yarısında gömme şemseli ve köşebendli deri cildler, şemse ve köşebendli rukanî cildler olduğu gibi geçmişin geleneksel bezemelerine yeni yorumlar da getirilmiştir⁹¹. Bu yenilik şemse ve köşebend içlerini dolduran bezeme tasarımında görülür. Oval, dilimli şemse ve köşebend içindeki bir yaprak kümesinden veya birkaç saptan çıkan ince dal şemse içinde dağılır, kıvrılır ya da kırılarak aşağı uzar. Bu dallar üzerinde hançerî yapraklar, tomurcuk halinde, açmış ya da buket halinde hatâîler sıralanır. Burada saz üslûbundaki bezemeye bulut motifi de katılmış olur. Salbek içine iri bir hatâî yerleştirilir⁹². XVI. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren yaygınlaşan ve öncülüğünü Şah Kulu’nun yaptığı *Saz üslûbu* olarak tanımlanan bu tasarım, miklebin şemse ve köşebendlerinde de görülür. XVII. yüzyıl ortalarına kadar sürecek olan bu bezeme üslûbu XVIII. yüzyıl lâke işçiliğinde de yeni bir yorumla uygulanmıştır⁹³. Bu düzenleme günümüze dek Türk mücellidleri tarafından sevilerek uygulanır.

Saz üslûbunda şemse ve köşebendlerle bezenmiş deri kitap kaplarının ilk örneklerinden yüksek düzeye erişmiş olanı 1557-58 tarihli mücellidbaşı Mehmed Çelebi’nin yaptığı bilinen, TSMK H:1517’de kayıtlı Kanunî Sultan Süleyman’ın manzum Şahname’si *Süleymanname* (Resim: 19)’ye aittir⁹⁴.

Bu asırda deri cildin yanı sıra mukavva üzerine kumaş kaplanarak yapılmış cildler de mevcuttur. 1584 yılında istinsâh edilmiş Gelibolulu Mustafa Âlî’nin *Nusretâme* adlı tarih kitabı cildi (Resim:

Resim: 19. Süleymanname,
TSMK Hazine: 1517,
(Zeren Tanındı’dan).

Resim: 20. Nusretâme,
TSMK Hazine: 1365,
(Kemal Çığ’dan).

⁹⁰ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.17, 29.

⁹¹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.81.

⁹² Zeren Tanındı, “Türk Cild Sanatı (Kitap Kapları)”, *Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı*, Ankara 1993, s.425.

⁹³ Banu Mahir, *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul 2005, s.22.

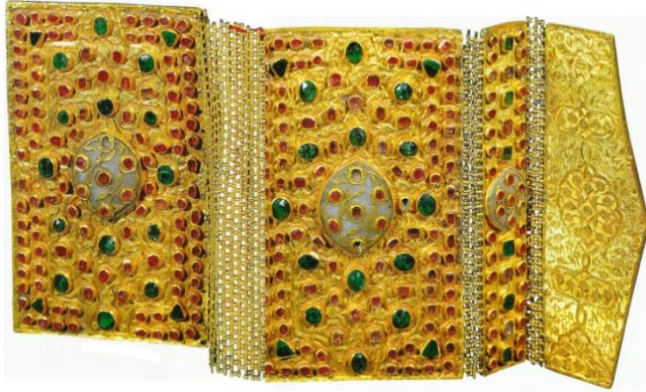
⁹⁴ Zeren Tanındı, “Türk Cild Sanatı...”, s.425.

20) yakut rengi atlas kumaş kaplıdır ve “zerdûzî”⁹⁵ işleme tabir edilen tezyînât da uygulanmıştır⁹⁶. Motifler içerisine narçiçeği, penç, kaplan çizgisi ve pars beneği (çintemani) ve özellikle tırtıllı yaprak motifi ilave edilmiştir⁹⁷.

Kanunî Sultan Süleyman dönemine kadar Osmanlı padişahlarının tarihi olan, TSMK H.: 1523'te kayıtlı *Hünernâme* birinci cildin kabı (Resim: 21-22), şemseli cildlerdeki ağırbaşlılığı ve resmiyeti tümüyle taşıyan bir örnektir.

Resim: 21-22. Hünernâme, TSMK E.H.: 1523, Arka ve İç Kapaklar, (Kemal Çığ'dan).

Resim: 23.
III. Murad'ın Divanı, TSMK 2/2086,
(Zeren Tanındı'dan).

Değerli taşların kitap kabına uygulandığı ilk örneklerden biri XVI. yüzyıl ortalarına tarihlenen TSMK Revan:741'de kayıtlı *Divân-ı Babür*'ün murassa' cildir. İncilerin kullanıldığı cildde zarif ve sade bir işçilik uygulanmıştır⁹⁸. Sultan III. Murad'ın *Divan*'ının kabı (Resim: 23) ise saray kuyumculuğunun yüksek düzeydeki ürünüdür. Cildin 1588 yılında altın

işçiliğindeki kabartma tekniği ve savat uygulamasındaki başarısıyla dikkat çeken saray Serzergârı Mehmed Usta tarafından yapıldığı bilinmektedir⁹⁹.

⁹⁵ **Zerdûzî:** Altınla yapılmış iş (Süheyl Ünver, *Müzehhip Karamemi*, İstanbul 1951, s.26).

⁹⁶ Zeren Tanındı, “Kitap ve Cildi”, s.585.

⁹⁷ Kemal Çığ, a.g.e., s.15.

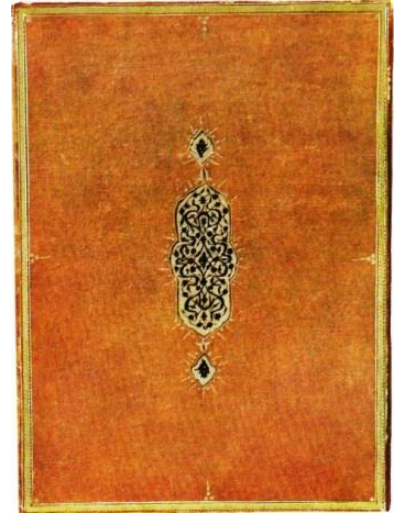
⁹⁸ Zeren Tanındı, “Topkapı Sarayı Müzesi.....”, s.105-106.

XVI. yüzyıl aynı zamanda XIII. ve XIV. yüzyıllarda yazılmış Kur'ân'aların yenilendiği bir dönemdir. XIII. ve XIV. yüzyıllarda yaşamış ünlü hattatların hattıyla yazılmış bir grup Kur'ân ve Kur'ân bölümlerini içine alan eserlerin cild ve tezhipleri, 1555-1565 yılları arasında Osmanlı Saray Nakkaşhanesi'nde hazırlanan eserlerle aynı üslûbdadır. XVI. yüzyıl ortalarında yapılmış ve dönemin zevkini yansıtan şemse ve köşebendli veya ruanî teknikte bezenmiş deri kapaklarla cildlenmişlerdir¹⁰⁰.

XVI. yüzyıl, klâsik Osmanlı cildciliğinin yanında, Safevilerin de çok güzel örnekler verdiği bir dönemdir. Türk ve İslâm Eserleri Müzesi:512'de bulunan bir Kur'ân-ı Kerîm'in dış ve iç kapakları bunun açık bir örneğidir¹⁰¹.

XVII. Yüzyıl: XVII. yüzyıl Osmanlı cildlerinde teknik aynı olmakla beraber kompozisyon ve işçilikte bir gerileme göze çarpar. Birçok cildten köşebend ve zencirek tezyînâtı kalkmıştır. Klâsik kompozisyonu takip edenlerde ise salbekler fazlaca büyümüş, XVI. yüzyıl zarafetini kaybetmiştir. Motifler arasında ahenksizlik göze çarpar¹⁰². Bununla beraber renk anlayışı sağlam ve ahenklidir.

XVII. yüzyılın başında özellikle Sultan I. Ahmed adına veya onun döneminde hazırlanan eserlerde görüleceği gibi, kitap ölçülerinin oldukça büyük olduğu ve deri cildlerin mücellid Abdi b. Şaban'ın ve ekibinin üslûbunu taşıdığı görülmektedir¹⁰³.

Resim: 24. Murakk'a, 1657,
TSMK E.H.: 2138,
(Kemal Çığ'dan).

Yan ve tepeleri çıkıntılı dikdörtgene benzer büyük şemseler tek başına süsleme olarak kullanılmıştır (Resim: 24). Bu dönemde kitap ölçüleri oldukça büyüktür¹⁰⁴. XVII. yüzyıl cildlerinde kompozisyonda görülen oran değişikliği, salbeklerin büyümesi, bazı cildlerde köşebend ve geniş cedvellerin kalması, büyük dikdörtgen şemselerin belirmesi, XVI.

⁹⁹ Filiz Çağman, "Serzergârân Mehmet Usta ve Eserleri", *Kemal Çığ'a Armağan*, İstanbul 1984, s. 67; Zeren Tanındı, "Türk Cild Sanatı.....", s.427-428.

¹⁰⁰ Zeren Tanındı, "13.-14. Yüzyılda Yazılmış Kur'ân'ların Kanunî Döneminde Yenilenmesi", *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık I*, İstanbul 1986, s.140.

¹⁰¹ Ahmet Saim Arıtan, "Kur'ân-ı Kerîm Cildleri", s.335.

¹⁰² Kemal Çığ, a.g.e., s.17.

¹⁰³ Zeren Tanındı, "Türk Cild Sanatı.....", s.428.

¹⁰⁴ Oktay Aslanapa, "Osmanlı Devri.....", s.16; Zeynep Balkanal, a.g.m., s.343.

yüzyılda ulaşılan mükemmeliyetten sonraki bir yenilik arayışı olarak değerlendirilebilir. Tüm bunlara rağmen bu yüzyıla ait çok güzel cild örnekleri de bulunmaktadır¹⁰⁵.

Bu dönemde bir deri kapağın dışına ve içine bir çini pano izlenimi verecek şekilde tasarlanmış, saz üslûbunda fırçayla çizilmiş ve altına boyanmış bezemeler dönemin yeniliği olarak söylenebilir¹⁰⁶.

XVIII. yüzyıl: XVIII. yüzyılda, III. Ahmed zamanında (1703-1730) özellikle Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın teşvik ve desteğiyle çok kıymetli san'at eserleri meydana getirilmiştir. 1709 tarihli III. Ahmed namına yazılan *Zübde-i Âsar el-Mevahib ve'l-Envar* adlı eserin cildi her bakımdan XVI. yüzyıl cildleriyle yarışır niteliktedir¹⁰⁷.

XVIII. yüzyıl başlarından itibaren sayfa ve cild tasarımında gelenek sürerken bezeme elemanlarına yenilikler de katılır. Bunların başında gölgeli boyanarak hacim kazanmış buketler gelir¹⁰⁸. Bilhassa Lâle devri cildlerinde klâsik devir cildciliğine dönülmüştür. Bu asrın ortalarına doğru lâke cildler, realist motifli cildler ve yekşâh cildler yapılmıştır. Asrın ikinci yarısında Avrupa taklidi Rokoko motifli cildler görülür¹⁰⁹.

Rugâni teknikte bezenmiş cildlerin yeni uygulamaları özellikle XVIII. yüzyıldaki örnekleri çoktur. Bu tekniği cilde de uygulayan sanatçıların önde geleni 1718-1763 yılları arasında eser veren Ali Üsküdarî'dir¹¹⁰. O ruganî işinde usta olduğu kadar müzehhiplikte ve hattatlıkta da ünlüdür¹¹¹.

Resim: 25. TSMK
E.H.:1470,
(Kemal Çığ'dan).

Bu yüzyılda yapılan cildler başlıca beş ayrı tip göstermektedir;

1. Realist motifler kullanılarak yapılan cildler. Motiflerin deri üzerine sırma ile işlenerek yapılan cildler yanında klâsik teknikte ve tertipte (şemse, salbek, köşebend) ve realist motiflerin kullanılarak yapıldığı cildler de bulunmaktadır.

2. Lâke teknikte yapılmış cildler (Resim: 25).

¹⁰⁵ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.18-19.

¹⁰⁶ Zeren Tanındı, "Topkapı Sarayı Müzesi.....", s.106.

¹⁰⁷ Kemal Çığ, a.g.e., s.18.

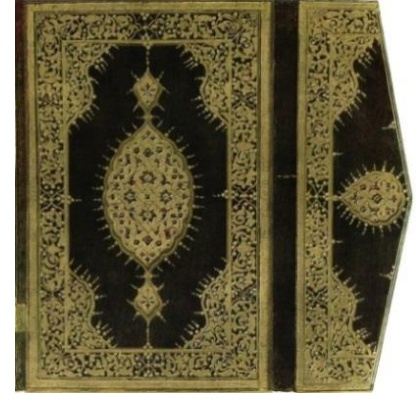
¹⁰⁸ Zeren Tanındı, "Kur'an-ı Kerim Nüshalarının.....", s.116.

¹⁰⁹ Müjgan Cunbur, a.g.m., s.456.

¹¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız; Gülnur Duran, *Ali Üsküdarî Tezhip ve Ruganî Üstâdı, Çiçek Ressamı*, İstanbul 2009.

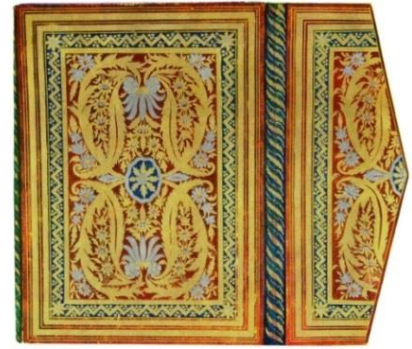
¹¹¹ Zeren Tanındı, "Topkapı Sarayı Müzesi.....", s.106-107.

3. Yekşâh denilen ve altın sürülmüş deri zemine demiri kakmak suretiyle yapılan cildlerdir (Resim: 26).
4. Asrın ikinci yarısından sonra özellikle Avrupa etkisiyle meydana gelen ve “Rokoko” olarak isimlendirilen cildler (Resim: 27).
5. Tamamen klâsik teknik ve klâsik motifler kullanılarak cildin tüm yüzü bezenmiş cildler¹¹².

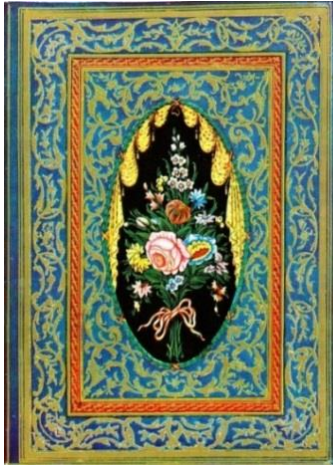
Resim: 26. Tarih-i Âli Osman, TSMK E.H.:1435, (Kemal Çığ'dan).

XIX. yüzyıl: XIX. yüzyılda şemseli cild sayısı iyice azalmış, zilbahar (kafes) cildler yaygınlaşmıştır. Ayrıca basılı eserlerin çoğalmasıyla, Batı tarzı deri cildler yanında *Yıldız Cildi* denilen bir yüzüne altınla Osmanlı saltanat arması değerine ay yıldız basılı deri, atlas ve kadife cildler yapılmıştır¹¹³.

Resim: 27. TSM K E.H.:435, (Kemal Çığ'dan).

Bu yüzyıl müzehhiplerinin aynı zamanda sermücellid olarak sarayda görev aldıkları bilinmektedir. Bu san'atçılar Batı san'atının Barok ve Rokoko kıvrımlarını, şükûfe üslûbunda içi çiçekle dolu sepet ve saksıları

Resim 28: 1816 tarihli imzasız cild, TSM Arşivi, (Kemal Çığ'dan).

tezhipteki kadar coşkulu ve renkli olmasa bile cildlere uygulamışlardır¹¹⁴.

XX. ve XXI. yüzyıl: XX. yüzyıl, daha çok Alman ve Fransız cildlerinin tesirinde kaldığı, bazen Türk motiflerinin de kullanıldığı ve herhangi bir üslûp ve ekole bağlılığın görülmediği çöküş dönemidir.

Cumhuriyet'ten bu yana Bahaddin Tokatlıoğlu (1866-1939), Necmeddin Okyay (1883-1976), Sâcid Okyay (1915-1999), Mustafa Düzgünman (1920-1990) ve Emin Barın Türk Cild San'atı'nı yaşatmaya çalışmışlardır¹¹⁵.

¹¹² Kemal Çığ, a.g.e., s.18-19.

¹¹³ Zeynep Balkanal, a.g.m., s.343.

¹¹⁴ Zeren Tanındı, “Topkapı Sarayı Müzesi.....”, s.107.

¹¹⁵ Zeren Tanındı, “Topkapı Sarayı Müzesi.....”, s107.

Türkiye’de bugün cild ile ilgili tek okul “Mimar Sinan Üniversitesi Güzel San’atlar Fakültesi”nin ilgili bölümüdür.

Günümüzde Klâsik Türk Cildi’ni omuzlayan san’atkârlar İslâm Seçen, M.Ali Kunduracıoğlu, Habib İşmen, Gürcan Mavili ve bu san’atkârların yetiştirdiği birkaç genç mücellid iken¹¹⁶ Prof. Dr. Ahmet Sâim Arıtan ise günümüzde Selçuklu Cild San’atı alanında uzman, nadir akademisyenlerdendir.

Resim: 29.

XXI. yüzyılda, XVI. yüzyıl karakterinde yapılmış alttan ayırma şemseli deri cild, (İslam Seçen Cild Atölyesi).

II. 3. Bölümleri

II. 3.1. Cildin Bölümleri

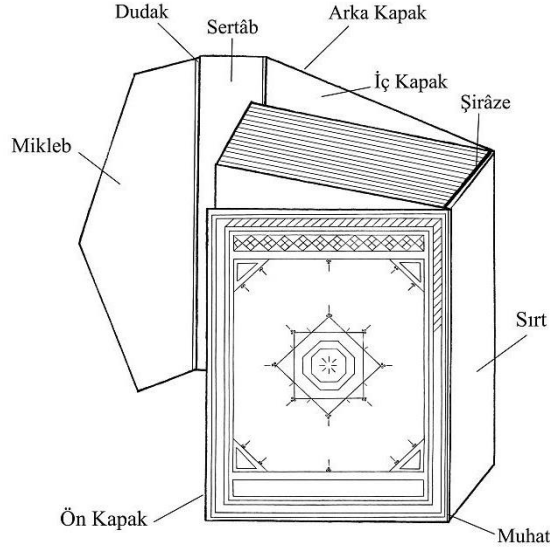
Bir cild kapağında, gerek kendinden önce gerekse kendinden sonraki Türk Cildleri’nde bölümleri itibariyle bir farklılık görülmez. Bu Türk Cildi’nin dışındakiler için de böyledir. Fakat tezyînât ve uygulama açısından farklılıklar gösterebilirler¹¹⁷.

Her cildde olduğu gibi Anadolu Selçuklu cildi de; ön ve arka kapaklar, sırt, mikleb, sertâb, iç kapaklar, şirâze, dudak ve muhat’tan müteşekkildir¹¹⁸ (Çizim: 1).

¹¹⁶ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.83.

¹¹⁷ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslubunu Taşıyan Cild Kapakları*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 1992, s.49.

¹¹⁸ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.66.

Çizim: 1. Cildin Bölümleri
(Fatma Şeyma Boydak)

II.3.1.1. Kapaklar

Kapaklar, kitabın ön yüzü (sağ)nü örten ön kapak ve arka yüzü (sol)nü örten arka kapaktan müteşekkildir. Ön ve arka kapağa üst ve alt kapak da denilmektedir¹¹⁹. Sağ ve sol kapak tabiri de kullanılmaktadır.

Ön ve arka kapakların her birine “deffe” tabiri de kullanılmıştır. San’atkârlar arasında kitap cildine deffeteyn de denilmiştir¹²⁰. Prof. Uğur Derman ise kapak yerine “kitap kabı” terimini kullanmakta¹²¹ ise de cild araştırması yapanlar arasında bu hususta fikir birliği söz konusu değildir.

Türk cild san’atında cild kapakları kitap boyundadır ve dışarı taşmaz. Cild kapaklarının ölçüsü, aynı zamanda kitap sayfalarının da ölçüsüdür¹²².

Anadolu Selçuklu cildlerinde ön ve arka kapağın farklı tezyîn edilmesi onların en önemli ve ayırt edici özelliklerindedir. Örneğin, ön kapak geometrik zeminli iken, arka kapak yuvarlak şemseli olabiliyordu. Bunun yanında her iki kapağı aynı karakterde cildlere de rastlanmaktadır¹²³. Osmanlı cild kapaklarında dönem dönem farklı bezeme üslûpları benimsenmiştir. Genellikle kapaklarda klâsik formda şemse ve köşebend bütünlüğü korunmuş olsa da XVII. yüzyılla beraber klâsik şemse formu yerini dikdörtgen formda şemseye

¹¹⁹ Kemal Çığ, a.g.e., s.9.

¹²⁰ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.11.

¹²¹ Uğur Derman, 02.11.2013 tarihli görüşmenin notlarından.

¹²² Mine Esiner Özen, a.g.e., s.12.

¹²³ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, s.934.

bırakmıştır. Genellikle nebatî motifler (hatâî, penç, goncagül, yaprak) tercih eden Osmanlı mücellidleri bulut ve rûmî motifine de oldukça yer vermişlerdir. Bunun yanı sıra kitap kapaklarında mücevherler de bir dönem tezyînât amaçlı kullanılmışlardır.

II.3.1.2. Sırt

Sırt, kitabın arkasını örter. Sırta “dip” de denilmektedir¹²⁴. Türk cildlerinde sırt daima düz ve yumuşaktır. Bombeli (kamburalı) cildlere rastlanmaz¹²⁵. Sırtta kesinlikle yazı bulunmaz. Genellikle tezyîn de edilmemiştir. Ancak nadiren de olsa süsleme yapılmış örnekler görülmüştür¹²⁶.

II.3.1.3. Mikleb (Miklâb)

Bu kısma “Miklâb” veya “Cild Kanadı” da denir¹²⁷. Türkçe’de “Karga” olarak geçer¹²⁸. Ucu genellikle üç köşe olup bu kısım kitabın arasına girer¹²⁹. Miklebin uç kısmı olan en geniş yeri, kitabın eninin yarısı kadardır. Kısa kenarları ise, kitap eninin dörtte biri kadar olur. Yani kitap kapandığı zaman, miklebin sivri ucu sayfanın tam ortasına gelir. Ancak daha sonra bu ölçü ve kaideler terkedilmiştir¹³⁰.

Mikleb aynı zamanda okunmakta olan sayfayı tekrar bulabilmek için “müş’ir” olarak da kullanılır¹³¹.

Tezyînâtı genelde ait olduğu cild kapaklarının zencirek, şemse ve köşebend bezemesi tarzında yapılmıştır. Anadolu Selçuklu cildleri mikleblerinde kapak şemsesine benzer şemsenin kullanımı dışında en çok kullanılan tarz, hillâlli ve Mühr-i Süleymanlı’dır¹³². Osmanlı cildleri miklebleri de çoğu zaman kapakları tarzında olup yuvarlak dilimli şemseleri ve klâsik formda dilimli köşebendleri ile ön plana çıkarlar. Şemse ve köşebend formları kapaklarla benzerlik gösterirken içlerinin tezyînâtının da genellikle aynı olmasına dikkat edilmiştir.

¹²⁴ Kemal Çığ, a.g.e., s.9.

¹²⁵ Celal Esat Arseven, “Cild”, a.g.e., s.342; İsmet Binark, a.g.m., s.107; Müjgan Cumbur, a.g.m., s.453; Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan.....*, s.50.

¹²⁶ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.12.

¹²⁷ Yılmaz Özcan, *Türk Kitap Sanatında Şemse Motifi*, Ankara 1990, s.5.

¹²⁸ Ahmet Turan Sinan, “Yazma Eserlerle İlgili Terimler”, *F.Ü. Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu Bildirileri*, Elazığ 1987, s.41; Mine Esiner Özen, a.g.e., s.35.

¹²⁹ Kemal Çığ, a.g.e., s.9.

¹³⁰ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan.....*, s.41.

¹³¹ Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, s.554.

¹³² Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, s.935.

II.3.1.4. Sertâb

Miklebin arka kapağa bağlandığı yerdir. Bu bölüm aynı zamanda miklebe hareket imkânı sağlar¹³³. Kitabın önünü muhafaza eder.

Sertâbda ilk dönemlerde tezyînât pek yoktur veya çok sade yapılmıştır. Sonraları daha müzeyyen sertâblar yapıldığı gibi boş olarak da bırakılmıştır. Yazılı sertâblar da nadiren görülebilmektedir¹³⁴.

Osmanlı cildlerinde sertâblar genellikle kapakların karakterinde zencirekle çevrili iken kartuşlara ayrılarak gülçe vb. çeşitli motiflerle de tezyîn edilmiştir.

II.3.1.5. İç Kapaklar

Bazı cildlerde tıraş edilmiş deri tezyîn edilmeden iç kapaklara düz olarak yapıştırılmıştır. Fakat genellikle bu alan tezyîn edilmiştir¹³⁵.

Anadolu Selçuklu cildlerinde iç kapaklar kendine özgü bir özellik taşır. Bu derinin ısıtılmış kalıpla kabartma desenlerle “soğuk tarz ”da süslenmesidir. Burada ağırlığı rûmî desenler alır. Nebâtî, hendesî tezyînâtlar da mevcuttur¹³⁶.

XV. yüzyıldan itibaren birçok Türk cildinde iç kapak ya oyma (kat’) tabir edilen şemse ve köşebend tarzında veya dış kapaktaki kabartma süslerle tezyîn edilmiştir. Nadir olarak altınla yapılmış bezemeye de rastlanır¹³⁷. Kâğıt, düz deri kaplı veya ebrû kaplı cildler de görülmektedir.

II.3.1.6. Şirâze

Kitabın yapraklarını muntazam bir şekilde tutan bağ veya örgü demektir. Şirâze, Türk cildini diğer cildlerden ayıran en önemli özelliktir. Şirâze yaprakları düzgün tutar ve genel olarak kitabın sağlamlığını artırır¹³⁸. Bir veya iki iğne ve çeşitli örgülere göre değişen kalınlıkta iki renk ibrişimle örülür¹³⁹. Sekiz, on tane şiraze örgü çeşidi vardır. Ancak en çok tanınanları; sıçandişi, sağ sol yolu, tek baklava, çift baklava, geçmeli, alafranga ve balıksırtıdır¹⁴⁰.

Cildi yapılacak kitabın sayfaları cüz cüz alınır, ustalık ve zevke göre yanyana dikilir. Dikişte kullanılan ipin uçları uzun bırakılır. Buna *kanad* denir ve kitabın cilde bağlanmasını

¹³³ Kemal Çığ, a.g.e., s.9; Zeren Tanındı, “Kitap ve Cildi”, s.841.

¹³⁴ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan.....*, s.50; Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.67.

¹³⁵ Kemal Çığ, a.g.e., s.10.

¹³⁶ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan.....*,s.50; Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.67-68.

¹³⁷ Kemal Çığ, a.g.e., s.10; Müjgan Cunbur, a.g.m., s.453.

¹³⁸ Gürcan Mavili, “Geleneksel Cilt Sanatında Kullanılan Hatalı Terimler ve Anlatımlar”, *8.El Sanatları Sempozyumu*, İzmir 2005, s.287.

¹³⁹ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.12.

¹⁴⁰ Kemal Çığ, a.g.e., s.11; Müjgan Cunbur, a.g.m., s.454.

sağlar. Cüzleri birbirine bağlayan şîrâzenin kolonları formların ortasından alınanlara *nişanlı şîrâze*¹⁴¹, kolonları formların ortasından alınmayıp belli bir düzen içinde alınanlara *sapma şîrâze* denir. *Atlama şîrâze* ise her bir şîrâze kolonundan geçirilmeden iki-üç veya daha fazla kolon atlanarak örülen şîrâzedir¹⁴².

Şîrâzeler örüldükten sonra kitabın sırtına yapıştırılan ince meşine *dip kösteği* denilmektedir. Şîrâzeler de buna yapışır ve dikişlerle kolonlar bu deri altında kalır. Bu işe *dip tutmak* denir¹⁴³.

II.3.1.7. Dudak ve Muhat

Kapak ile sertâb, sertâb ile miklebi birbirine bağlayan, menteşe görevi yapan mukavvasız derili kısma “dudak”, bunun kapak ile sırt arasında olanına da “muhat” denilmiştir. Genişliği 5-10 mm. kadardır¹⁴⁴.

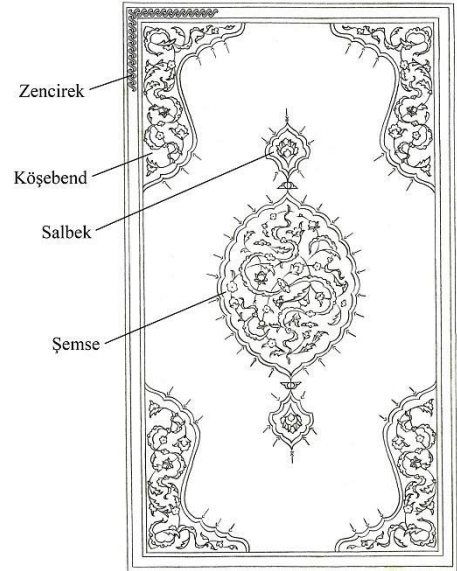
II. 3.2. Kapağın Bölümleri

Cild kapağı zencirek (bordür, cedvel), köşebend, şemse ve salbekten meydana gelmektedir (Çizim: 2).

Bu bölümlenmeye cild san'atının her döneminde umûmiyetle uyulmuştur.

II.3.2.1. Zencirek, Bordür, Cedvel

Kapağı en dışta ve dört taraftan çevirir. Daha çok 4-8 mm. genişlikteki zencirek kullanılır. Daha geniş olan bordür de yapılmıştır. Bazen iç içe 4-5 sıra zencirek-bordür görülmektedir. Bu zencireklerin arasını ince-kalın cedveller ayırmaktadır¹⁴⁵.

Çizim: 2. Kapağın Bölümleri
(Fatma Şeyma Boydak)

Anadolu Selçuklu cildlerinde şimdiye kadar 27 zencirek tipi tespit edilmiştir. Ters ve düz post-sâmarrâlı, sırtıta iki sıra post-sâmarrâ ve aralarındaki boşluklarda 4 kollu çiçekli, dilimli ters ve düz post-sâmarrâlı, post-sâmarrâlar arasında tepelikli motifli, tipoloji 4'ün varyantı, iki hilalin iç içe geçmesi ile, post-sâmarrâ ucunda stilize kuş motifli, içi tepelikli dilimli kartuşların yan yana sıralanması ile, tipoloji 8'in dik karakterlisi, ters ve düz tepeliklerin yan yana gelmesi ile (dendanlı), ince ve geniş sarmallı, kısa ve uzun şeritli

¹⁴¹ Ahmet Turan Sinan, a.g.m., s.45.

¹⁴² Gürcan Mavili, a.g.m., s.287.

¹⁴³ Celal Esat Arseven, “Cild”, a.g.e., s.343, Mine Esiner Özen, a.g.e., s.12.

¹⁴⁴ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.69.

¹⁴⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, s.935.

geçmeli, 2-3 iplik örgülü, muhtelif geometrik geçmeli, kare karakterli, “çarpi”dan müteşekkil, kartuşlar içinde, tek veya çift tahrirli 4 kollu yıldızlı, çok geniş örgülü, örgüler ve veya tokalarla geniş bordür, yazılı (hat'lı), daire (helezon) form üzerinde rûmîler, 8 kollu dış bükey yıldızların yan yana gelmesi ile, 4 kollu yıldız ortasında baklava dilimli merkezde noktalı, baklava dilimleri içinde gülçeler, dikdörtgen içinde örgülü ve düz cedveller şeklindedir¹⁴⁶.

Osmanlı cildlerinde ise genellikle S formda, içi 2 veya daha fazla çizgili geniş ya da ince sarmal zencirek kullanılmaktadır (Resim: 30). İnce altın cedveller arasında kullanılan bu zencirek bir modül şeklinde olup cedveller arasına ard arda basılmak suretiyle zencireği meydana getirmektedir. Bu zencirek tipinin dışında 3 iplik rûmîli tezyînât veya kartuşlara ayrılmış enli cedveller de görülebilmektedir.

Resim: 30.

S formda çeşitli zencirek çivileri
(İslâm Seçen Cild Atölyesi)

II.3.2.2. Köşebend

Kapağın dört köşesindeki zencireklere bitişik iki yanı düz, içe bakan yanı dendanlı ya da dilimli olan süslü üçgen kısımdır. Bunlara “köşe bezemesi” , “köşe çiçeği”, “kenar şemsesi” ve “köşe bağı” da denir¹⁴⁷.

Anadolu Selçuklu Cild San'atı'nda şimdiye kadar tespit edilebilen köşebend tipi 19 adettir¹⁴⁸. Köşebendler, bazen 1-2 sıra düz cedvel şeklinde olursa da genellikle tezyîni özellikler taşır. Tam zeminli geometrik ve rûmîli kapaklarda köşebend bulunmaz.

Fatih dönemi cildlerinde köşebendler klâsik forma yakın olup dilim aralarında içeriye yuvarlak yapan bir kıvrım bulunmaktadır. Ardından gelen süreçte ise genellikle klâsik formda, dilimli, iç tezyîni şemse tezyîni ile ahenkli köşebendler kullanılmıştır. XVII. yüzyılla birlikte köşebend bazı cildlerde kullanılmamaya başlanmıştır.

II.3.2.3. Şemse

Şemse her ne kadar “güneş” manasına gelmesi itibariyle yuvarlak gibi düşünülürse de kapakta genellikle ortada bulunan ve tezyîni hâkim olan unsurdur. Şemse bazen zemini tamamen de örtebilir. Bazı kaynaklarda¹⁴⁹ geçtiği üzere şemse yalnızca sağ kapakta

¹⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu ve Bu Uslûbu Taşıyan....”, s.85-102.

¹⁴⁷ Yılmaz Özcan, a.g.e., s.5; Celal Esat Arseven, “Cild”, a.g.e., s.343; Müjgan Cunbur, a.g.m., s.456; Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, s.935; Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San'atı”, s.68.

¹⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, s.935.

¹⁴⁹ Ahmet Turan Sinan, a.g.m., s.45.

bulunmamakta ve sadece altınla süslemesi yapılmamaktadır. Şemse hem kapaklarda hem miklebde bulunabilir ve altın kullanılmadan soğuk şemse tarzında da yapılabilir¹⁵⁰.

Anadolu Selçuklu cildlerinde yuvarlak şemsenin dışında oval, yıldızlı, altıgen gibi şemselere de rastlanır¹⁵¹. Şimdiye kadar 26 adet şemse tipi tespit edilebilmiştir¹⁵².

Şemseler Selçuklu cildlerinde ve XV. yüzyıl Osmanlı cildlerinde genellikle yuvarlak, XVI. yüzyıldan itibaren de beyzî yapılmıştır¹⁵³. XVII. yüzyılda ise dikdörtgen formda şemseler görülmeye başlanır¹⁵⁴. Osmanlı cildlerinde şemse içi genellikle nebâtî, bulut ve rûmî motifleri ile tezyîn edilmiştir.

II.3.2.4. Salbek

Şemsenin alt ve üst uçlarındaki küçük süslü paftalara salbek denir¹⁵⁵. Şemseye bitişik olarak yapıldığı gibi ayrı olarak da yapılmıştır. Salbek, Selçuklular'ın daha çok son dönemlerinde kullanılmıştır. Beylikler ile erken Osmanlı döneminde ise yuvarlaktan ovale geçişte şemse uçlarında kullanılmıştır. Ama daha erken dönemlerde istisnalarına da rastlanmaktadır¹⁵⁶.

XVII. yüzyılda salbekler, büyük yapılarak XVI. yüzyıldaki zarıflığını kaybetmiş ve şemseyle orantısız hale gelmiştir¹⁵⁷. Tezyînâtı genellikle şemseyle bütünlük arz etmektedir.

II.4. Çeşitleri

Cild çeşitlerini, malzemelerine ve süsleme tekniklerine göre iki ana grupta toplamak mümkündür. Malzemelerine göre: deri, kumaş, ebrulu, murassa'(mücevherli), lâke (ruganî); süsleme tekniklerine göre: şemseli, zilbahar, yekşâh, zerdûz, çârkûşe¹⁵⁸.

II.4.1. Deri Cild

Deri, cildcilikte en çok kullanılmış olan malzemedir. En dayanıklı cildler deriden yapıldığı için günümüze gelme şansları da fazlaca olmuştur¹⁵⁹. Deri cildlerin muhtelif şekilleri vardır:

¹⁵⁰ Gürcan Mavili, a.g.m., s.288.

¹⁵¹ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze.....*, s.52.

¹⁵² Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı", s.935.

¹⁵³ Kemal Çığ, a.g.e., s.9.

¹⁵⁴ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.19.

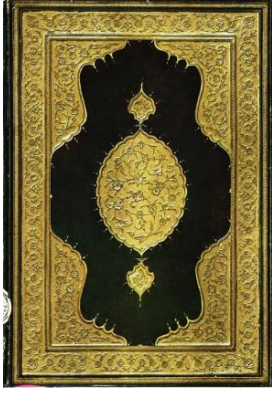
¹⁵⁵ Ahmet Turan Sinan, a.g.m., s.2.

¹⁵⁶ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze.....*, s.52.

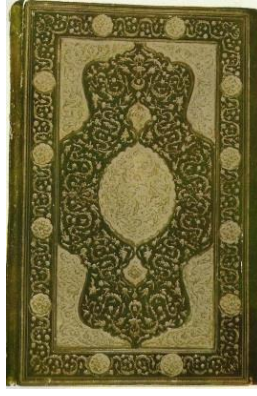
¹⁵⁷ Ahmet Turan Sinan, a.g.m., s.3.

¹⁵⁸ Ahmet Saim Arıtan, "Tük Cild San'atı", s.85.

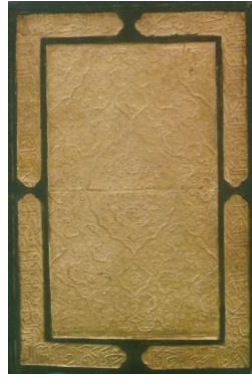
¹⁵⁹ Yıldız Demiriz, "Anadolu Türk Sanatında Süsleme ve Küçük Sanatlar", *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul 1982, s.925.

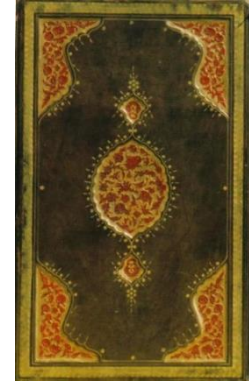
Resim: 31. TSMK
Revan: 407,
(Kemal Çiğ'dan).

Resim: 32.
TIEM: 1962,
(Kemal Çiğ'dan).

Resim: 33.
Mevlana Müzesi İhtisas
Kütüphanesi:7008/2,
(Ahmet Saim Arıtan'dan).

Resim: 34. Yusuf Ağa
Kütüphanesi:6631,
(Ahmet Saim Arıtan'dan).

II.4.1.1. Şemseli Cild

Deri üzerine şemse motifi yapılan cildlerdir.

II.4.1.1.1. Altan Ayırma Şemseli

Motifler deri renginde bırakılarak yalnızca zeminin altınlandığı şemsedir¹⁶⁰ (Resim: 31).

II.4.1.1.2. Üstten Ayırma Şemseli

Zemin deri renginde bırakılarak yalnızca motiflerin altınlandığı şemsedir¹⁶¹ (Resim: 32).

II.4.1.1.3. Mülemma' Şemseli

Motiflerin hem zeminleri hem de kendileri altınlanır. Zemin ve motiflerde iki ayrı renkte altın kullanılabilir¹⁶² (Resim: 33).

II.4.1.1.4. Mülévven Şemseli

Şemse, köşebend ve diğer bezemeler kapakta kullanılan esas deriden başka renkte bir deri ile kaplanır, alttan ve üstten ayırma tarzları vardır¹⁶³ (Resim: 34).

II.4.1.1.5. Soğuk Şemseli

Şemse cild kapağına altın kullanmadan kalıpla kabartma olarak işlenir¹⁶⁴ (Resim: 35).

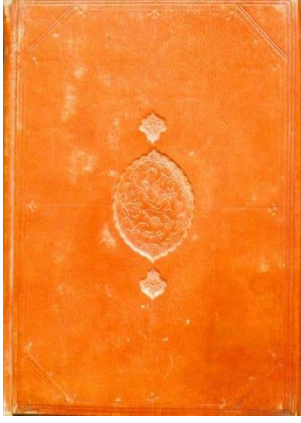
¹⁶⁰ Celal Esat Arseven, "Cild", a.g.e., s.345; Yılmaz Özcan, a.g.e., s.3; Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.552.

¹⁶¹ İsmet Binark, a.g.m., s.106; Yılmaz Özcan, a.g.e., s.3; Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.552.

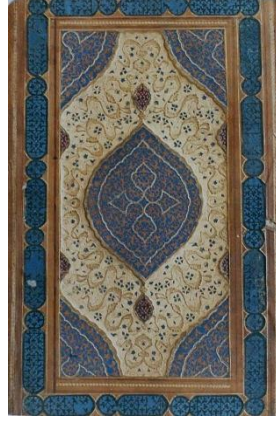
¹⁶² Yılmaz Özcan, a.g.e., s.3; Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.552.

¹⁶³ Celal Esat Arseven, "Cild", a.g.e., s.346; Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.552.

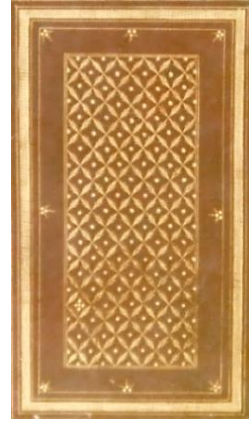
¹⁶⁴ Celal Esat Arseven, "Cild", a.g.e., s.345; Yılmaz Özcan, a.g.e., s.3.

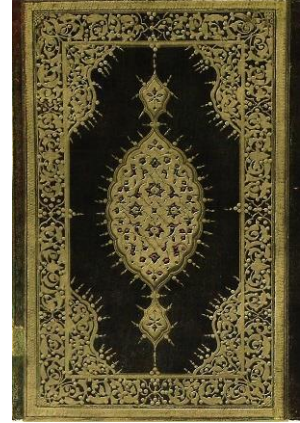
Resim: 35.
Mevlana Müzesi İhtisas
Kütüp.: 112/1,
(Ahmet Saim Arıtan'dan).

Resim: 36.
Mevlana Müzesi Hasan
Paşa Kütüp.: 6,
(Ahmet Saim Arıtan'dan).

Resim: 37.
Mevlana Müzesi Hasan
Paşa Kütüp.: 1317,
(Ahmet Saim Arıtan'dan).

Resim: 38. TSMK E.
Hazinesi: 1435,
(Kemal Çığ'dan).

II.4.1.1.6. Müşebbek (Kat') Şemseli

Deri dantel gibi oyulduktan sonra zeminine ayrı renkte deri veya kumaş yapıştırılır¹⁶⁵. Genellikle cildin iç kapaklarını süslemek için kullanılmaktadır (Resim: 36). Cildlerin bezemesinde kat' geleneği, Osmanlı cild san'atının büyük gelişme gösterdiği Sultan II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman dönemleri ile XVII. yüzyılda da aynı ihtişamla devam etmiştir¹⁶⁶.

II.4.1.2. Zilbahar (Zerbahar) Cild

Kapak üzerine ezilmiş varak altın ile dört dilimli yaprak motifi ve parmaklık şeklinde çizgiler çekilir. Adını XVIII. yüzyılın sonunda ve özellikle XIX. yüzyılda görülen ve halk arasında "kafes şemse" de denilen bir süsleme türünden alır. Bu bezeme cildin göbek kısmında veya zeminin tamamında bulunabilir¹⁶⁷ (Resim: 37).

II.4.1.3. Yekşâh Cild

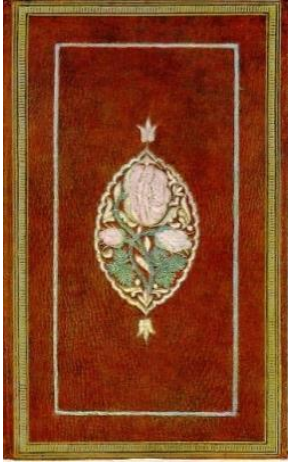
Motifler kalıpla basılmayıp, ezme altın fırça ile sürüldükten sonra yekşâh denilen âletle deri çukurlaştırılarak meydana getirilen şemselerdir. Yekşâh ile desenin çizgileri belirtilir veya tarama suretiyle doldurulur. Bu şemseler bir tür kakma tekniğiyle yapıldıklarından, bazılarında âletin çok hafif basıldığı yerlerde, sürtünmelerden dolayı desen kayıpları olmuştur¹⁶⁸. Bazen bu tarz işleme zilbahar şemseli cildlere de uygulanmıştır¹⁶⁹ (Resim: 38).

¹⁶⁵ Celal Esat Arseven, "Cild", a.g.e., s.346; Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.552.

¹⁶⁶ Gülbün Mesara, *Türk Sanatında İnce Kağıt Oymacılığı (Katı')*, Ankara 1998, s.43.

¹⁶⁷ İsmet Binark, a.g.m., s.105; Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.552; Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.85-86.

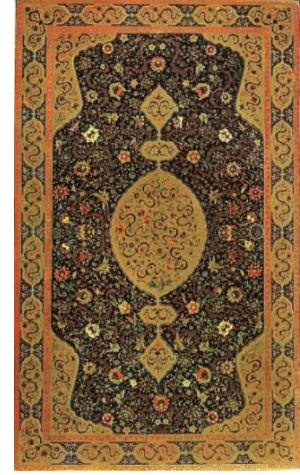
¹⁶⁸ Yılmaz Özcan, a.g.e., s.4.

Resim: 39. TSMK,
Revan Kütüp. No:426,
(Kemal Çığ'dan).

Resim: 40. TSM Hazine Seksiyonu,
(Kemal Çığ'dan).

Resim: 41. TSMK,
III. Ahmet: 3652,
(Kemal Çığ'dan).

II.4.1.4. Zerdûz (Simdûz) Cild

Deri üzerine sarı, pembe ve yeşil sırmalarla realist motiflerin işlendiği cildlerdir¹⁷⁰ (Resim: 39).

II.4.2. Çârkûşe Cild

Cild kapağının kenarlarının veya köşelerinin 1cm. deri ile kaplanıp ortalarının kumaş, kadife veya ebrûlu kâğıt ile kaplandığı cild çeşididir¹⁷¹.

II.4.3. Kumaş Cild

Mukavva üzerine keten, ipekli veya kadife kumaş kaplanarak yapılan cildlerdir¹⁷².

II.4.4. Ebrûlu Cild

Ebrûlu cildler, dayanıklı olabilmesi için genellikle çârkûşe tekniğinde yapılmışlardır. Ebrû, cildin dış ve iç kapaklarında kullanıldığı gibi kitap mahfazası yapımında da tercih edilmiştir¹⁷³.

II.4.5. Murassa' (Mücevherli) Cild

Maddi kıymeti yüksek bir cild çeşididir (Resim: 40). Fildişi oymalı, altın kaplamalı, mozaik, yeşim kabartma, yakut, zümrüt, inci ve elmas süslemeli olanları vardır. Daha çok Kur'ân-ı Kerîm cildlerinde uygulanmıştır¹⁷⁴.

¹⁶⁹ Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.553.

¹⁷⁰ Yılmaz Özcan, a.g.e., s.4.; Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.553.

¹⁷¹ Celal Esat Arseven, "Cild", a.g.e., s.346; Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.553.

¹⁷² Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.553.

¹⁷³ Celal Esat Arseven, "Cild", a.g.e., s.345; Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.553.

¹⁷⁴ Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.553.

II.4.6. Lâke (Ruganî) Cild

Adını “lâk” (vernik) kelimesinden alan ve ruganî veya edirnekârî¹⁷⁵ denilen lâke cildlerde kapağın yapıldığı mukavva veya deri perdahlanıp tamamen pürüzsüz hale getirilerek verniklenir. Bu cilalı satıh üzerine altın ve boya ile nakışlar yapıldıktan sonra cam gibi parlak bir yüzey elde edilinceye kadar birkaç kat daha vernik çekilir (Resim: 41). Celal Esat Arseven, Sanat Ansiklopedisi’nde, lak’ın Rhus Vernicifera denilen ve Hindistan’la Çin’de özellikle bu iş için yetiştirilen bu ağaçtan çıkan zamkla yapıldığını; bu maddenin havayla temas ettiğinde sertleşip biraz da karardığını belirtir¹⁷⁶.

Türk cild san’atında ilk lâke örnekler XV. yüzyılda Osmanlılar’da ve Timurlular’da görülür. Bu asırdan itibaren Safeviler’de ve Bâbürlüler’de de uygulanmıştır¹⁷⁷.

Kemal Çığ’ın “Türk Lâke Müzehhipleri ve Eserleri”¹⁷⁸ adlı makalesinde ve bu makaleyi kaynak edinen pekçok yayında lâke üslûbunda yapılmış tespit edilen en eski eserin, TSMK Revan:824’te kayıtlı *Zübdetü’l-Eş’âr* adlı yazmanın cildi olduğu belirtilse de Zeren Tanındı’nın 1984 yılında yayınlanan “Ruganî Türk Kitap Kaplarının Erken Örnekleri”¹⁷⁹ adlı makalesinde Türk ve İslâm kitap san’atının bilinen en eski lâke teknikte bezenmiş cildinin TSMK A.1672’de kayıtlı 873/1468 tarihli *Fevâidü’l-Gıyâsiyye* olduğunu belirtilmektedir.

İran lâkeleri ile Türk lâkeleri arasında süslemede kullanılan motifler bakımından farklılıklar vardır. Deri cildlerde olduğu gibi İran sahasında yapılan lâkelerde de; manzara, hayvan, insan ve stilize motifler birarada kullanılmıştır. Türk lâkelerinde ise sadece stilize tabiat motifleri ile birlikte realist çiçekler kullanılmıştır¹⁸⁰.

Bu cild çeşitlerinden başka “cildend” ve “kitap mahfazaları” da cildcilik içinde ele alınabilir.

Cildend: “Cild bağı” manasına gelen Farsça birleşik bir isim olan “cild-bend” halk arasında “cildend” haline gelmiştir (Resim: 42). İçine her türlü resim kağıtları veya resimler konulan ve onları bozulmak ve buruşmaktan koruyan kitap kabı gibi birer tarafından birbirine bir bezle yapıştırılmış iki mukavva levhadır ki

Resim: 42. Mevlana Müzesi
Hasan Paşa Kütüp.: 1180/1,
(Ahmet Saim Arıtan’dan).

¹⁷⁵ Lâke cildlerin en iyileri Edirne’de yapıldığından bunlara Edirnekârî denilmekle beraber, İstanbul, Bursa, Diyarbakır diğer önemli merkezlerdi (Oktay Aslanapa, “Osmanlı Devri...”, s.17).

¹⁷⁶ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.24.

¹⁷⁷ Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, s.553.

¹⁷⁸ Kemal Çığ, “Türk Lâke Müzehhipleri ve Eserleri”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. 3, İstanbul 1970, s.245.

¹⁷⁹ Zeren Tanındı, “Rûganî Türk Kitap...”, s.223.

¹⁸⁰ Kemal Çığ, a.g.e., s.22.

üzeri bezli veya kağıtlı olur ve açılıp kapanır. Ağız tarafından ve yanlardan birer küçük şerit parçasıyla bağlanır¹⁸¹. Cild-bend'in tarihi çok eskilere dayanır. İlk önceleri yaprak halindeki metinlerin konulması için maden ve ince tahtadan, daha sonraları da deriden yapılmıştır. Cild-bend'in tezyînâtı da cild san'atına paralel olarak çeşitlilik göstermiştir. XVII. yüzyıldan itibaren cild-bendlerin lâke örneklerine de rastlanmaktadır¹⁸². Bugünkü anlamda portföy¹⁸³ veya sapsız koltuk altı evrak çantası sayılabilir¹⁸⁴.

Kitap Mahfazası: Mahfaza, kitabın içine uzunlamasına konulduğu bir kutudur (Resim: 43). Tamamen deri ile kaplanan mahfazaların yanında en çok görülen çeşidi de ebrûlu olanlarıdır. Mahfazanın içine konulan 1-1.5 cm enindeki deri veya ucuna deri yapıştırılmış bez şerit üzerine kitap yerleştirilip kutuya sokulur. Çıkarılacağı zaman şerit çekilerek kitabın mahfazasından kolayca dışarı çıkması sağlanmış olur¹⁸⁵.

Resim: 43.
Mahfaza,
Çorum Hasan Paşa
Yazma Eser
Kütüp.:2384.

II.5. Üslûbları

Türk-İslâm Cild san'atının tarihi gelişim süreci içerisinde Hatâî (Kâşî-Horasan-Buhara-Dihlevî), Herat (Herat-Şiraz-İsfahan), Arap (el-Cezîre-Halep-Şam), Rûmî (Selçuklu), Memlûk (Mısır), Mağribî (İspanya-Sicilya-Fas), Türk (Diyarbakır-Bursa-Edirne-İstanbul-Şükûfe-Rugânî-Barok-Modern) ve Buhârâ-yı Cedîd Hatâî gibi üsluplar görülmektedir¹⁸⁶.

II.5.1. Hatâî

Çin ve Orta Asya etkisinde, çoğu kez kökenleri belli olmayacak derecede stilize edilmiş hatâîlerin¹⁸⁷ tüm süslemelerinde kullanıldığı ve pek az yönleriyle birbirinden farklılık gösteren Kâşî, Horasan, Buhara, Dihlevî gibi alt gruplara ayrılan cild üslûbudur¹⁸⁸.

II.5.2. Herat

Herat üslûb, Timurlular zamanında (1370-1506) en büyük san'at merkezi olan Herat ile diğer önemli san'at merkezleri Şiraz ve İsfahan'da Türk, Moğol ve İran'lı ustalar tarafından geliştirilmiştir. En güzel örneklerini Timur ve torunlarının sarayları ile ünlü şair Ali

¹⁸¹ Celal Esat Arseven, "Cilbend", *a.g.e.*, s.341.

¹⁸² Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan...*, s.44.

¹⁸³ **Portföy:** Bankalarda senetlerin konulduğu dosya (Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul 1996, s.910).

¹⁸⁴ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.87.

¹⁸⁵ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan.....*, s.44; Mine Esiner Özen, *a.g.e.*, s.12.

¹⁸⁶ İsmet Binark, *a.g.m.*, s.101; Mine Esiner Özen, *a.g.e.*, s.10.

¹⁸⁷ Cahide Keskiner, *a.g.e.*, s.3.

¹⁸⁸ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze.....*, s.3.

Şîr Nevâî'nin sarayında yapılmış olan bu cildlerde, şemselerle köşebendlerin içleri ve aralarında kalan boşluklar nebâtî motiflerle doldurulmuş, ayrıca uygun yerlere insan, kuş, yılan, aslan gibi hayvan ve ejderha, zümrüd-i anka gibi efsanevi yaratık figürleri yerleştirilmiş bunların aralarına da Çin bulutları serpiştirilmiştir. Kapak içlerinde ise kat' tekniği yaygın olarak kullanılmıştır¹⁸⁹.

Herat cildleri arasında tek orijinal görünüşe sahip cild İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan Ali Şîr Nevâî'nin Divan'ının 1500'lerden kalma cildir. Ön ve arka kapağı aynı tezyînâta sahip cilde siyah deri üzerinde mavi ipek ve altın sırma ile salbekli şemse ve köşebendli bezeme uygulanmıştır. Bu cildin bir benzeri bugüne kadar görülmemiştir¹⁹⁰.

II.5.3. Arap

Arap üslûbu el-Cezîre, Halep ve Şam bölgelerinde gelişmiştir. Cildlerin gerek derileri gerekse işlemeleri biraz kaba görünüşlüdür. Bu aslında Abbâsîler'le başlayan Türk tesirli bir üslûptur ve Uygur cildlerinden mülhemdir¹⁹¹. Poligonal ve epigrafik geometrik şekiller özellikle Mühr-i Süleyman en çok kullanılan şekillerdir¹⁹².

II.5.4. Rûmî

Anadolu'daki Selçuklu ve Moğol istilasından sonra Selçuklu tesiri altında devam ettirilen İlhanlı ve Anadolu Beylikleri cildciliğidir. Aslında buna "Anadolu Cildleri" demek gereklidir. Çünkü Moğol istilasından önce Anadolu'da Selçuklu kitap ve cild san'atı vardı¹⁹³.

Geometrik bezemeler bu üslûpta biraz daha giriftleşmiş ve stilize edilmiş bitki motifleri de cild bezemeleri arasına girmiştir¹⁹⁴.

II.5.5. Memlûk

Türklerin Mısır'da ortaya koydukları Arap üslûbuyla karışık olan Memlûk üslûbu, birçok yönüyle Rûmî'ye benzer; XV. yüzyılda ve XVI. yüzyılın başlarında da Osmanlı üslûbuyla paralellik gösterir. Bu tarzda yapılmış cildlerin birçoğu Kayıtbay (1468-1496) ile Kansû Gavri'ye (1501-1561) ithâf edilmiştir¹⁹⁵.

¹⁸⁹ Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.552; Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cilt San'atı", s.84.

¹⁹⁰ Oktay Aslanapa, "Orta Asya'da.....", s.512-513.

¹⁹¹ Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.552.

¹⁹² Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan.....*, s.39.

¹⁹³ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan.....*, s.37.

¹⁹⁴ Müjgan Cunbur, a.g.m., s.454.

¹⁹⁵ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cilt San'atı", s.84.

II.5.6. Mağribî

İspanya, Sicilya ve Fas'ta gelişmiştir. Arap cildlerini andırır. Sicilya yoluyla, Avrupa cildlerini etkilemiştir. Renk ağırlıklı olarak kahverenginin bütün tonları ile siyahtır. Yuvarlak, girift geometrik şemseler çok görülür.¹⁹⁶

II.5.7. Türk

Türk üslûbu, Diyarbakır, Bursa, Edirne, İstanbul, Şükûfe, Ruganî, Barok ve Modern olmak üzere birbirinden küçük farklılıklar gösteren alt üslûplara ayrılır. Adı geçen şehirler Osmanlı cildciliğinin geliştiği başlıca merkezlerdir¹⁹⁷. Bu üslûba “Osmanlı üslûbu” da denir.

II.5.8. Buhârâ-yı Cedîd Hatâî

Hatâî, Dihlevî ve Avrupa üslûplarının karışması ile meydana gelen bu üslûp ile doğu cild san'atı tarihi tamamlanmıştır¹⁹⁸.

Arap, Memlûk, Rûmî ve Mağribî üslûpları, VII. yüzyıldan XII. yüzyıla kadar büyük bir gelişme gösterdikleri halde, yavaş yavaş gerilemeye başlamıştır. Kaynağı Hatâî olan Orta Asya, Hindistan, İran ve Anadolu cildciliği ise ilerleme temposunda bir duraklama yapmadan XVIII. yüzyıla kadar klâsik üslûbunda gelişmeye devam etmiştir¹⁹⁹.

II.6. Tezyînâtı

Cildlerde kullanılan tezyînâtı; bulutlu, nebâtî (bitkisel), hendesî (geometrik), rûmî, hattî (yazılı), geçme-girift örgülü ve muhtelif tezyînât olmak üzere 7 başlık altında toplamak mümkündür.

II.6.1. Bulutlu Tezyînât

Kökeni ve Mitolojik Yönü: Türk tezyînâtı san'atlarında özellikle XV. yüzyıldan sonra müstesna bir yere sahip olan bulut motifine çıkış yeri olarak Çin gösterilir. Bu nedenle “Çin Bulutu” olarak da anılır²⁰⁰.

Bu motife çinbulutu denmesinin diğer bir sebebinin de, çiziliş şeklinden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmüştür. Çünkü “çîn” Farsça'da “kıvrım” demektir²⁰¹. Bulut motifinin esasını da kıvrımlar oluşturmaktadır²⁰².

¹⁹⁶ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan.....*, s.38.

¹⁹⁷ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan.....*, s.38.

¹⁹⁸ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Müzelerinde Bulunan.....*, s.38.

¹⁹⁹ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze.....*, s.4.

²⁰⁰ İnci Ayan Birol, F.Çiçek Derman, *Türk Tezyînâtı San'atlarında Motifler*, İstanbul 2008, s.153.

²⁰¹ İsmail Parlatur, *a.g.e.*, s.299.

²⁰² Aziz Doğanay, *Osmanlı Tezyinatı: Klasik Devir İstanbul Hanedan Türbeleri 1522-1604*, İstanbul 2009, s.88.

Eski Çin ve İran san'atını incelersek, başta minyatürler olmak üzere konular umumiyetle efsanelere bağlanır. Motifler de bu konulara uygun şekilde, ekseriya hayal mahsulüdür. Nitekim Çin eserlerinde pek çok rastlanan bulut motifi, mitolojik varlıklardan sayılan sîmurg ve Çin inançlarında göklerin koruyucusu ve hâkimi sayılan ejderhanın boğuşmaları sırasında, hırs ve gazap hali olarak burunlarından çıkan buharın veya ateşin ifadesi olduğu söylenmektedir²⁰³.

Bulut motifinin ejderden neşet etmiş olabileceğini de düşünmekteyiz.

Ejder figürü, Çin ve Hind san'atında olduğu kadar Türk san'atında da yaygındır. Çin mitolojisinde imparatorluk simgesi olan, bazen hayat iksiri efsaneleriyle de ilişkilendirilen ejder, Türkleri etkilemiş ve Türk mitolojisinde su, bolluk ve yeniden doğuşun timsali sayılmıştır²⁰⁴.

Ejder, Türk kültüründe temel olarak iki çeşit sembolizme sahiptir. Bu sembolizm onun Gök ve Yer tasavvurlarıyla ilişkili olmasıyla da alakalıdır. Ejderin en önemli formu, gök ejderidir. Türkçe "Kök-luu" denilen bu ejder, ilkbahar geldiği zaman gökyüzüne çıkar ve bulutların arasında uçmaya başlar. Yıldırım ve rüzgârın rolünü üstlenerek yağmurun yağmasını ve tabiatın kendisini yenilemesini sağlar. Böylece Türk mitolojisi ve san'atında gök ejderi, su, bolluk ve yeniden doğuşun timsali olur²⁰⁵.

Ejder, Uygurlarda da "suyun sahibi" olarak tasavvur edilmiştir²⁰⁶.

Uygur efsaneleri ve metinlerinde de ejder birbirinden farklı fonksiyonlar üstlenmiştir. Ejder ve bulut piktogramları birlikte tasvir edilirken, Uygur edebiyatında gök gürültüsü, ejderin hareketi ile zuhur etmiştir. Yağmurun yağmadığı kurak mevsimlerde ejderin uykuya daldığı kabul edilmiştir²⁰⁷.

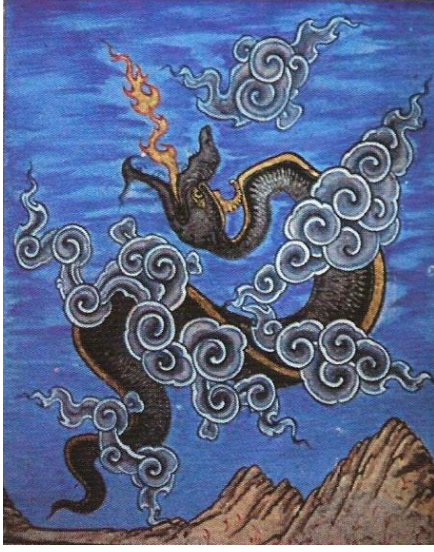
²⁰³ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.153.

²⁰⁴ Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, İstanbul 2011, s. 155.

²⁰⁵ Yaşar Çoruhlu, *Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi*, İstanbul 1995, s.43, 48.

²⁰⁶ Yaşar Çoruhlu, a.g.e., s.57.

²⁰⁷ Ahmet Çaycı, "Asya'dan Anadolu'ya Uzanan Serüven: Çarkı Felek ve Ejder Birlikteliğinin Nadir Bir Örneği", *Sanatta Anadolu Asya İlişkileri Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı'ya Armağan*, Ankara 2006, s. 129-130.

Resim: 44. Acâibü'l-Mahlûkât yazmasında ejder tasviri, TSMK A. 3632, (Yaşar Çoruhlu'dan).

Ejderin bulutlar vasıtasıyla yağmuru yağdıran bir sembol oluşu Anadolu Türk inançlarında da kuvvetle devam etmiştir. Bulut ejderhası (Semavî ejder) tasavvuru zaman zaman minyatürlerde de yer almaktadır. Mesela Acâibü'l-Mahlûkât'daki bir minyatürde (Resim: 44) volütler (kivrımlar) halinde ve bir yılanı andırır şekilde kıvrılan bulutlar arasında, ağzından ateş saçan bir ejderha figürü, ejder-bulut ilişkisini ve bu ilişkide gizli sembolik anlamları çok iyi bir biçimde ifade etmektedir. Diğer birçok minyatürde de ejder-bulut ilişkisi, doğrudan veya dolaylı bir şekilde, zaman zaman ele alınmıştır²⁰⁸.

Ejder figürünün su ile ilişkisini, Artuklu Dönemi (1102-1409)'nde yaşamış Cezerî (1136-1206), el-Câmi Beyne'l-İlm ve'l-Amel en-Nâfi fi Sınâ'ati'l-

Hiyel (Makine Yapımında Yararlı Bilgiler ve Uygulamalar) isimli eserinde görsel olarak da işlemiştir. Filli su saati adını verdiği bir çalışmada, suyun şamandıraya dolup boşalmasında bir çift ejder başlı mekanizmaya yer vermiştir. Cezerî'nin burada ejder figürüne yer vermesinin tesadüfi olmayıp, Türk kültüründeki ejder-su ilişkisine ait inanç ve düşünceyi görselleştirmiş olabileceği düşünülmüştür²⁰⁹.

Bulut motifinin kanaviçesinin²¹⁰ çizim şekli de, ejderin çizilişi ile hemen hemen aynıdır. Bu da bulut motifinin ejderden neşet ettiği fikrini kuvvetlendirmektedir. Ancak özellikle minyatürlerde gökyüzündeki gerçek bulut gibi resmedilmesi, bu motifin tabiatta var olan buluttan da doğmuş olabileceği ihtimalini akla getirirse de yığma bulutlar istisna tutulduğunda motifin yaygın kullanılan şeklinin esas itibariyle ejderhaya daha çok benzerlik gösterdiği görülmektedir²¹¹.

Celal Esat Arseven de, "Feyizli yağmurları yağdıran veya tahrip edici fırtınaları yapan bir kudret sayıldığı için Dragon (Ejder)'u bir bulut şeklinde de tasvir etmişlerdir. Bir yılan şekli verilen bu bulutun bazı yerlerine küçük ve kıvrımlı kuyruklar halinde parçalar ilave

²⁰⁸ Yaşar Çoruhlu, a.g.e., s.69.

²⁰⁹ Yusuf Berkli, "Kosova Halveti Osman Baba Tekkesinde Bulunan Figür ve Sembollerin Türk Sanatı ve Kültürü İçerisindeki Anlam ve Önemi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 18, Ankara 2014, s. 74.

²¹⁰ **Kanaviçe(Kanava)**: Bir şeyin taslağı, ilk şekli, iptidaî hali (Mehmet Doğan, a.g.e., s.595).

²¹¹ Aziz Doğanay, "Bulut Motifi ve Osmanlı Sanatındaki İlk Örnekleri", *Divan İlmî Araştırmalar Dergisi*, S.1, İstanbul 1999, s.226-231.

edilmiştir. Türkler bu bulut şeklini bezemelerinde çok kullanmışlar.”²¹² şeklindeki ifadesiyle bulut motifinin ejderha ile olan bağlantısına dikkat çekmiştir.

Mitolojik yönünü de incelediğimiz zaman ejderden neşet etmiş olabilecek, bereket ve bolluk simgesi olan bulut motifi özellikle mushaflarda ve dokuma ürünü olan seccadelerde bir hayvan figürü yerine simgesel olarak kullanılması için oldukça stilize edildiği düşünülebilir.

Hakkı Acun ejder motifli kapı tokmaklarını ele aldığı bir makalesinde²¹³ “Önceleri takvim hayvanı, gezegen ve bulut sembolü olarak kullanılan ejderlerin, Osmanlı ve sonraki dönemlerde onu değiştirerek tanınmayacak hale getirecek kadar onunla oynamışlardır.” demektedir. Buradan da aynı sonuca varmak mümkün olabilecektir. Ancak tüm bunların netlik kazanması Anadolu Selçuklu ve öncesi kitap san’atlarının tezyînâtı hususunda daha derin, ayrıntılı araştırmalar ve değerlendirmeler yapılması ile mümkün olabilecektir.

Merhum Muhsin Demironat’ın “Bulut, yağmurun kaynağıdır. Yağmur ise bitkilerin gelişip büyümesini sağlar. Bu cihetle buluta ehemmiyet verilmiş ve tezyînâta sokma gayreti gösterilmiştir.”²¹⁴ şeklindeki yorumu ise bulut motifinin tabiat kaynaklı olduğu ifadesini destekler niteliktedir. İnci Ayan Birol ve F. Çiçek Derman da Türk Tezyînî San’atlarında Motifler isimli eserlerinde “Türkler, her konuda olduğu gibi san’atta da gerçekçi davranmışlar ve ilham kaynağı olarak hayran kaldıkları, sevdikleri tabiatı seçmişlerdir. Bu sebeple ister Çin’den alınmış olsun, ister bizzat kendileri çizmiş olsun, gerek kullanma tarzları gerekse çizim şekilleri itibâriyle Türkler’de bulutun çıkış noktası tabiattır.”²¹⁵ demişlerdir.

Türk tezyînâtında kullanılan motifleri sekiz kısma ayırmış olan Celal Esat Arseven ise bu gruplandırmada buluta yer vermemiş ve onu remzî motifler sınıfına dâhil ederek bu motiflerin dini ve tılsım mahiyetinde olduğunu beyan etmiştir²¹⁶. Hâlbuki bu motif, çiniden tezhibe, taştan dokuma san’atına kadar her alanda kullanım sahası bulan ve kendi içerisinde de birçok şubeye ayrılan başlı başına bir tezyînât unsurudur²¹⁷.

Bulut motifi ister efsanevî varlıklardan neşet etmiş olsun isterse tabiat kaynaklı olsun, Türk san’atının her alanında kendine yer bulmuş ve sevilerek kullanılmıştır.

²¹² Celal Esat Arseven, *Sanat Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul 1983, s. 513.

²¹³ Hakkı Acun, “Ejder Motifli Kapı Tokmakları ve Değişik Örnekler”, *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İnal’a Armağan*, Ankara 1993, s.10.

²¹⁴ İnci Ayan Birol, F.Çiçek Derman, a.g.e., s.153.

²¹⁵ İnci Ayan Birol, F.Çiçek Derman, a.g.e., s.153.

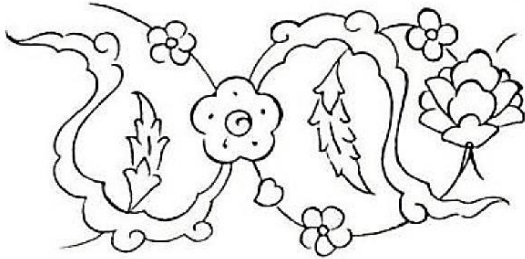
²¹⁶ Celal Esat Arseven, a.g.e., s.239.

²¹⁷ Aziz Doğanay, “Bulut Motifi”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2012, s.468.

Tarihi Gelişimi: Anadolu Selçukluları'nda şu ana kadar örneğine rastlanmayan ancak XV. yüzyıl Herat ve Şiraz ekolünün sıkça kullandığı bulut motifinin, Türk san'atına Osmanlılar zamanında Timurlular'la olan münasebetler sırasında Herat, Şiraz ve Tebriz Ekolü ile gelmiş olması muhtemel görünmektedir²¹⁸. Timurlu hükümdarların ortak özellikleri hiç şüphesiz san'atsever kişilikleriydi. Osmanlı kitap san'atlarının oluşması ve gelişmesinde de Timur devrinin ve san'atkârlarının büyük katkıları olmuştur. Nitekim Yavuz Sultan Selim, Tebriz ve Kahire'yi aldığı yüzlerce san'atkâr İstanbul'a getirilmişti²¹⁹. Ayrıca Fatih Sultan Mehmed döneminde seyrek olarak kullanıldığını bildiğimiz bulut motifinin hiçbir hazırlık safhası geçirmeden kâmil bir şekilde kullanılmış olması, bu motifin komşu kültürlerden hazır olarak alındığı fikrini kuvvetlendirdiği de düşünülmektedir²²⁰. Ancak bütün bunlarla beraber çıkış yeri olarak Çin san'atı gösterilen bulut motifinin, XV. yüzyıldan daha önce Çinlilerle münasebet halinde olan Uygur Türkleri tarafından biliniyor ve kullanılıyor olması da ihtimaller dâhilindedir.

Resim: 45-46. Sultan II. Murad Türbe saçığı ve saçakta bulunan kalemişinden detay çizim, (Aziz Doğanay'dan).

Bulut motifinin tezyînâtımızda en erken Sultan II. Bayezid dönemi (1481-1512)nde yazılan Hattat Şeyh Hamdullah'a ait 899/1494 tarihli yazma (TİEM: 402)da görüldüğü bilinmekteydi²²¹. Ancak bu görüş Aziz Doğanay'ın 1994 yılında tamamlamış olduğu "Erken Osmanlı Bursa Türbelerinde Tezyinat" isimli yüksek lisans tezinde bulut motifinin bu yazmadan yaklaşık 40 yıl önce inşa edilmiş olan Bursa'daki Sultan II. Murad Türbesi'nde (inşa tarihi 855/1451) bulunduğunu tespit etmesiyle geçerliliğini yitirmiştir. Motif, mezkûr türbenin saçığındaki kalemişi bezemelerde (Resim: 45-46) hatâî grubu motifleriyle beraber dolantı formunda bulunmaktadır. Her ne kadar kalemişi tekniğinin bozulmaya ve sonradan ilave edilmeye elverişli

²¹⁸ Aziz Doğanay, a.g.e., s.87.

²¹⁹ Şehnaz Biçer Özcan, "Timur Devri Herat Üslubu", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2012, s.288.

²²⁰ Aziz Doğanay, "Bulut Motifi", s.472.

²²¹ Banu Mahir, "II. Bayezid Dönemi Nakkaşhanesinin Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları", *Türkiyemiz*, S.60, İstanbul 1990, s.4-9.

olması bu eserin tarihlendirmesi hususunda şüphe doğursa da yerinde yapılan tetkiklere dayanarak bu eserin geçirmiş olduğu tamirlere rağmen asliyetini muhafaza ettiği iddia edilmektedir²²².

Şeyh Hamdullah'ın 899/1494 tarihli Mushaf'ında görülen bulut motifi sûrebaşı tezhiplerinde yazı zemininde hem serbest hem de paftalama unsuru olarak karşımıza çıkar (Resim: 47).

Resim: 47. Şeyh Hamdullah'ın 899/1494 tarihli mushafından sûrebaşı tezhibi,
TİEM: 402, (Aziz Doğanay'dan).

Bulut motifi Türk san'atının her alanında kendine yer bulmuş ve sevilerek kullanılmıştır.

Amasya'da bulunan Sultan II. Bayezid Camii (891/1486)'nin kündekârî kapısında hatâî grubu motiflerle birlikte ahşap zemine kabartma olarak bulut motifinin işlendiği görülmektedir.

Resim: 48. Uşak Halısı,
TİEM: 865,
(Oktay Aslanapa'dan).

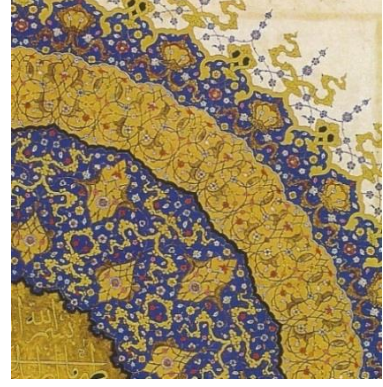
Türk dokuma san'atında bulut motifinin ne zaman kullanılmaya başlandığı hususunda henüz etraflı bir araştırma yapılmamıştır. Ancak bulut motifi bilhassa XVI. yüzyıl Uşak halılarının mümeyyiz vasıfları arasında sayılmaktadır. Daha evvelki dönemlere ait Türk halılarında bulut motifine henüz rastlanmamıştır²²³. Bulutlardan meydana gelen zemin kompozisyonu ile XVII. yüzyıldan nadir iki Uşak halısı İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde başka benzerleri bilinmeyen iki önemli örnektir. Bu Uşak halılarından 865 envanter numaralı olanı (Resim: 48) bulut motifinin zemin bezemesi olarak kullanıldığı çok nadir bir örnek olup kırmızı

²²² Aziz Doğanay, "Bulut Motifi ve...", s.226-231.

²²³ Aziz Doğanay, "Bulut Motifi", s.472.

zemin üzerine açık ve koyu mavi bulutlar sekiz uçlu yıldız etrafında bir baklava şeması meydana getirmektedir²²⁴.

Bulut motifi Osmanlı nakkaşhanelerinde en yaygın şekilde XVI. ve XVII. yüzyıllarda kullanılmıştır. Özellikle XVI. yüzyıl Osmanlı hattatlarının en ünlülerinden Ahmed Karahisarî'nin TSMK H.S.: 5'te kayıtlı *Mushaf-ı Şerîfî*'nin, cild tezyînâtı ve tezhipleri (Resim: 49) bulut motifinin olgun örneklerini sergilemektedir²²⁵.

Resim: 49. Zahriye Sayfası Detayı, TSMK H.S.: 5, (Filiz Çağman'dan).

Resim: 50. Molla Çelebi Camii revak sütun başlığı, (Aziz Doğanay'dan).

Resim: 51. Kalkan, XVI. yy. , (Melda Özdemir'den).

Bulut motifinin, diğer kullanım sahalarına göre mezar taşlarında daha geç ve daha az sayıda kullanılmış olması düşündürücüdür. Mezar taşlarında en ilginç bulut örneğine Eyüp Sultan Camii haziresinde, Hançerli Sultan Türbesi yanındaki 923/1517 tarihli bir taşta rastlanmıştır. Yine taş işçiliğinde, Molla Çelebi Camii (1589)'nin revak sütun başlıklarında (Resim: 50) bulut motifine yer verilmiş olması bu motifin kullanım sahalarının klâsik devirde ne kadar yaygınlık kazandığını göstermektedir²²⁶.

Bulut motifi, Fatih Sultan Mehmed zamanında tezyînî san'atlara katılmış, II. Bayezid döneminde yaygınlık kazanmış ve en parlak devrini XVI. yüzyıl II. yarısında İznik çinilerinde ve Osmanlı Saray Nakkaşhanesi'nin kitap cildi ve tezhiplerinde yaşamıştır. Bu dönemde silahlardan kalkanlara (Resim: 51)²²⁷, otağlardan kubbe bezemelerine kadar her yerde sevilerek kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'nin en parlak devrine mührünü vuran padişah Kanunî Sultan Süleyman'ın türbesi (1568)'nde iç kapı kemer koltuklarında çini malzeme üzerine ve kubbe bezemelerinde de alçı malzeme üzerine malakârî tekniğiyle bulut motiflerinin işlenmesi bu motifin Osmanlı tezyînâtında

²²⁴ Oktay Aslanapa, *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*, Ankara 2005, s.176-178.

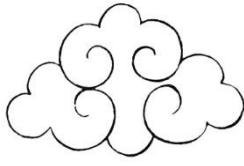
²²⁵ Filiz Çağman, "Ahmed Karahisarî Mushaf-ı Şerîfî", *P Dünya Sanatı Dergisi*, S. 35, İstanbul 2004, s.86-103.

²²⁶ Aziz Doğanay, "Bulut Motifi", s.473.

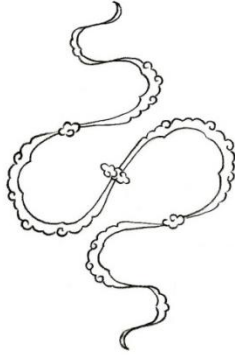
²²⁷ Melda Özdemir, Nuran Kayabaşı, *Geçmişten Günümüze Dericilik*, Ankara 2007, s. 51.

gördüğü itibara işaret eder. Batılılaşma sürecinde diğer motiflerin başına gelen akıbet bulut motifinin de başına gelmiştir. Bu dönemde tezyînâta kullanımı seyrekleşmişse de günümüzde yaygın olarak kullanım alanı bulmuştur²²⁸.

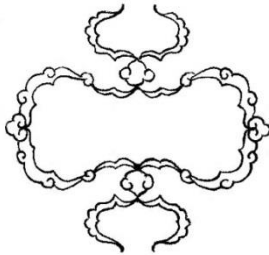
Yüzyıllara göre farklılık gösteren bulut motifi XV. yüzyılda geniş hatlı yığma bulutlar şeklinde çizilirken bir sonraki dönem daha ince ve dolantı bulut şeklinde tasarlanır. Desen içerisinde rûmî ve hatâî grubu motifleriyle beraber kullanılan bulut motifi, zaman zaman desenlerin çıkış noktalarını gizlemek için de kullanılır. Bazen de küçük paftalı alanlarda tek başına kompozisyonu meydana getirir²²⁹.

Çizim: 3.
Yığma Bulut

Çizim: 4.
Serbest Bulut

Çizim: 5.
Ayırma Bulut

Türleri: Bulutların her zaman hareket halinde olmaları ve çeşitli görünümlere girmeleri san'atkârlara ilham kaynağı olmuş ve motif çeşitli formlarda kullanım alanları bulmuştur²³⁰. Bulut motifi çiziliş ve kullanılış yerine göre ikiye ayrılır;

1-Yığma Bulut: Desenin çıkış noktalarına esas teşkil etmek ve minyatürlerde gökyüzündeki bulutu temsil etmek için kullanılır (Çizim: 3).

2-Dolantı (Çizgi) Bulut: Bu bulutlar kullanılış şekline göre şu gruplara ayrılabilir;

a)Serbest (dağınık) bulut: Kompozisyon içindeki diğer motifler arasında desene bir çeşni katmak için kullanılan çizgi veya dolantı bulut (Çizim: 4).

b)Ayırma bulut: Deseni yeknesaklıktan kurtarmak ve bir cazibe katmak için zemini paftalara ayırmak gerekir. Bu renk ayırımında kullanılan çizgi tipindeki bulut motifine ayırma bulut denir²³¹ (Çizim: 5). Ayırma rûmîlerin kullanılmadığı yerde aynı görevi yapacak şekilde kullanılırlar. Renk ayırımına yardımcı olmaları nedeniyle deseni

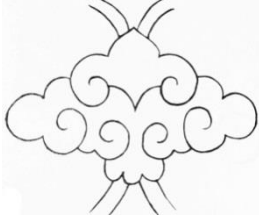
²²⁸ Aziz Doğanay, "Bulut Motifi", *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2012, s.475-476; Aziz Doğanay, "Bulut Motifi ve...", s.234.

²²⁹ Zeynep Işık, *Süleymaniye Kütüphanesi XVI. Yüzyıl Mushaflarında Bulut Motifi*, M.S.G.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 17.

²³⁰ Azade Akar, Cahide Keskiner, *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, İstanbul 1978, s. 20.

²³¹ İnci Ayan Birol, F. Çiçek Derman, a.g.e., s.153-154

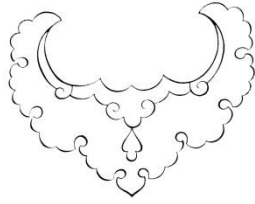
monotonluktan kurtarır, daha ahenkli görünmesini sağlar²³².

Çizim: 6.
Ortabağ Bulut

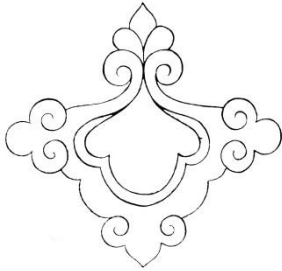
c)Ortabağ: İsminden de anlaşılacağı gibi, desen içinde sapsarı bağlama vazifesi gören bulut motifidir. Bunların çiziminde genellikle simetri vardır. Birkaç tip ortabağ bulunmaktadır:

- Dolantı bulutun bir noktada başka bir bulut motifi ile bağlanması (Çizim: 6).

Çizim: 7.
Gerdanlık

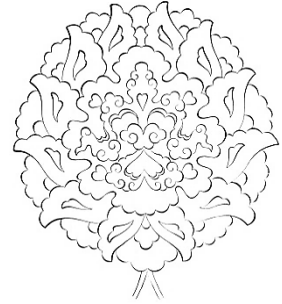
- Gerdanlık veya çember tabir edilen, çıkma olarak da kullanılan ortabağ (Çizim: 7). Genellikle buketlerin sapsarını bağlamak için kullanılan bu motifte de simetri vardır.

Çizim: 8.
Tepelik

d)Tepelik: Motifin veya kompozisyonun tepe noktalarında kullanılan bulut motifidir (Çizim: 8).

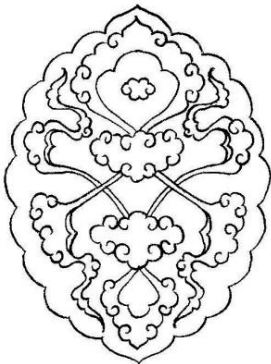
e)Hurde bulut: Yaprak, hatâî gibi başka cins motifleri süsleme unsuru olarak kullanılan bulut motiflerine de rastlamaktayız. Bunlara rûmî çeşitlerinin verdiği ilhamla hurde bulut diyebiliriz²³³ (Çizim 9-10).

Sıvama Bulutlu Desen: Tamamen bulut motifleri kullanılarak hazırlanan ve uygulanan desendir (Çizim: 11). Bulutun yön göstermeyen bir motif olması sebebiyle bu desenin çizimi, sıvama rûmîli desene nazaran daha kolaydır²³⁴.

Çizim: 9-10.
Hurde Bulut

Çizim: 11. Sıvama
Bulutlu Desen

Serpme bulut ise yağma ve dolantı bulutların özellikle minyatürlerde dağılık olarak gökyüzüne serpilmiş halidir²³⁵.

²³² İlhan Özkeçeci, Şule Bilge Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, İstanbul 2007, s. 102.

²³³ İnci Ayan Birol, F. Çiçek Derman, a.g.e., s.153-154; F. Çiçek Derman, 21.04.2014 tarihli görüşmenin notlarından.

²³⁴ İnci Ayan Birol, *Klasik Devir Türk Tezvinî Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, İstanbul 2011, s.314.

²³⁵ Ersan Perçem, 22.02.2014 tarihli görüşmenin notlarından.

Cild San'atında Bulut: Anadolu Selçuklu cildlerinde şu ana kadar örneğine rastlamadığımız bulut motifinin Osmanlı cild san'atında tespit edilmiş en erken örneği, TSMK A:3314'de kayıtlı II. Bayezid döneminde 1475'e tarihlenen eserin cildir (Resim: 52)²³⁶. Bulut motifi cildin köşebendinde ve mikleb şemsesinde dolantı formunda bulunmaktadır.

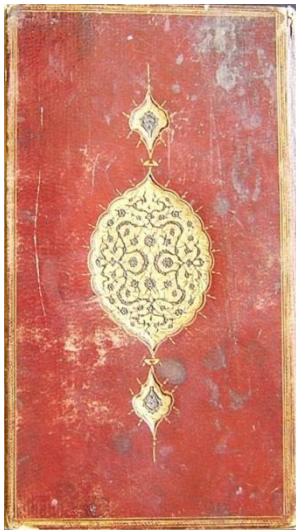
Resim: 52. TSMK A. 3314,
(Julian Raby ve
Zeren Tanındı'dan).

Bir diğer erken örnek ise Walters Art Galery: 591'de kayıtlı Bursa'da 1512'de tamamlanmış eserin cildir (Resim: 53)²³⁷. Köşebendi bulunmayan cildin kapak şemsesinde ¼ oranında simetrik olarak dolantı bulut motifi görülmektedir.

Resim: 53. Walters Art Galery:
591, (Julian Raby ve
Zeren Tanındı'dan).

XVI. yüzyıl Osmanlı dönemi cildlerinde bulut motifi, hançeri yapraklarla saz üslûbunda yapılmış bezemeler içerisinde görülür. TSMK H.:1517'de kayıtlı 1558 yılında Kanunî Sultan Süleyman için hazırlanmış *Süleymannâme*'nin cild kapağı bu türün göz kamaştırıcı örneğidir.²³⁸

Resim: 54. Çorum
Hasan Paşa: 152.

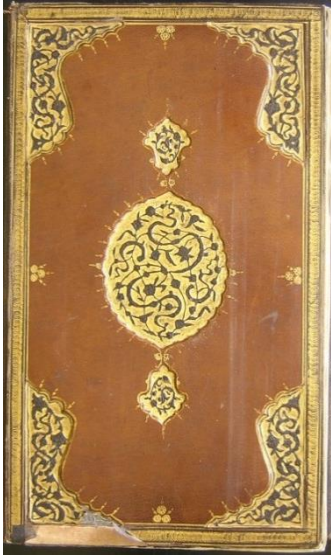
Bulut motifi özellikle XVI. ve XVII. yüzyıl Osmanlı cildlerinde kendine özel ve geniş bir kullanım alanı bulmuştur.

Yığma bulut motife rastlanmayan cild san'atında ayırma dolantı bulut ve serbest dolantı bulutlar genellikle bu dönem bulut tasarımlı cildlerin başlıca iki farklı desen kurgusunu meydana getirmektedirler. Özellikle kapak ve mikleb şemseslerinde ayırma dolantı bulutlarla ½ veya ¼ oranında simetrik tasarımlar oluşturulmuştur (Resim: 54). Serbest dolantı bulutlar ise genellikle şemselerin yatay veya dikey ekseninde uzanmış, S formunda kıvrımlı

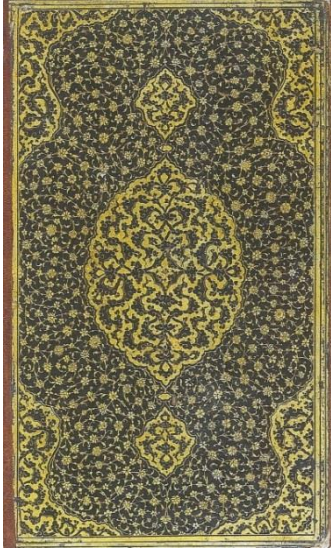
²³⁶ Julian Raby, Zeren Tanındı, *Turkish Bookbinding in The 15th Century The Foundation of an Ottoman Court Style*, London 1993, s.83.

²³⁷ Julian Raby, Zeren Tanındı, a.g.e., s.103.

²³⁸ Zeren Tanındı, "Kitap ve Cildi", s.847.

Resim: 55. Çorum
Hasan Paşa: 1175.

Resim: 56.
TSMK EH. 2851,
(Zeren Tanındı'dan).

halde alanı yeknesaklıktan kurtarma amaçlı kullanılmıştır (Resim: 55). Bu desen tasarımında hatâî grubu motifleri (yaprak, penç, goncagül, hatâî) ve rûmî de buluta eşlik etmişlerdir.

Köşebendlerde serbest dolantı bulut motifi görülmekte olup (Resim: 55) tepelik ve ortabağ bulut motifleri de tüm bulut tasarımlarında tamamlayıcı unsur olarak yer almaktadır.

Kapak ve mikleb şemselerinde genellikle bulut tasarımı bakımından uyum vardır. Mesela, cildin kapak şemsesi ayırma dolantı bulut motifi ile tezyîn edilmişse mikleb şemsesinde de ayırma dolantı bulut tercih edilmiştir.

Klâsik oval şemselerde görülen bulut tasarımların haricinde özellikle XVII. yüzyılın dikdörtgen formdaki şemselerinde de gerek hatâî grubu motifleri ve rûmîlerle gerek sadece bulutun sıvama olarak kullanıldığı farklı tasarımlar görülmektedir.

XVI. ve XVII. yüzyıl eserlerinde olduğu gibi XVIII. yüzyıl örneklerinde de farklı düzenlemelerle kullanılmıştır²³⁹. Dönemin lâke cildlerinde de bulutlu tasarımla karşılaşmaktayız. Özellikle TSMK EH.: 2851'de kayıtlı 1540 tarihli *Kırk Hadis*'in cildi (Resim: 56), şemse ve köşebendleri sıvama bulutlu desene sahip çok güzel bir örnektir²⁴⁰.

II.6.2. Nebâtî (Bitkisel) Tezyînât

Nebâtî tezyînâtta en çok kullanılan motif olan hatâî, kaynağı belli olmayacak kadar stilize edilmiş çiçek ve yapraklardan oluşan motiftir²⁴¹. İsminden de anlaşılacağı gibi menşei itibariyle “Hata”, “Hatay”, “Hıtay” ve “Huten” isimleriyle de anılan Çin Türkistanı'na

²³⁹ Yıldırım Özbek, *Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'ndeki Kitap Kapakları*, Kayseri 2005, s.274.

²⁴⁰ Zeren Tanındı, “Osmanlı Kitaplarının Görkemli Giysileri”, *P Dünya Sanat Dergisi*, S.35, İstanbul 2004, s.80.

²⁴¹ Ayla Ersoy, *Türk Tezhip Sanatı*, İstanbul 1988, s.17.

bağlanır²⁴². Hatâîlerin en erken örneklerine Uygurlarca VIII. ve IX. yüzyıllarda rastlanmıştır. Diğer motiflerin eşliğinde olduğu gibi yalnız başlarına da kullanılmışlardır.

“Hatâî grubu” adı altında toplanan nebâtî motifler yaprak, goncagül, penç, hatâî, yarı üslûplaştırılmış çiçekler olmak üzere kendi içinde de gruplara ayrılırlar²⁴³.

Anadolu Selçukluları’nda sade bir biçimde uygulanan nebâtî tezyînâta Karamanoğulları başta olmak üzere diğer beyliklerde ve XV. ve XVI. yüzyıllarda Osmanlı cildlerinde çok süslü ve zengin bir görünümle rastlamaktayız²⁴⁴.

Bağdatlı bir san’atkâr olan ve resmi kayıtlara göre Tebriz’den gelip, Amasya’da bir süre kalan Şah Kulu’nun 1520 yılı sonunda Saray Nakkaşhanesi’ne kaydolduğu anlaşılır. Şah Kulu, Türk tezyînî san’atına yeni bir üslûp kazandırmıştır. XVI. yüzyılın ilk yarısı içerisinde klâsik tasvir üslûbunun dışında uygulanan yeni bir resim üslûbunun ilk temsilcisidir. XVIII. yüzyıl Osmanlı kaynaklarında *saz yazmak* adını alan bu çalışma tarzı, Osmanlı nakkaşhanesinin müzehhipleri ve ressamlarınca ayrı bir kol halinde uygulanmıştır²⁴⁵. *Saz üslûbu* veya *saz yolu* denilen bu üslûbun en belirgin özelliği, desenlerdeki yaprakların ince, uzun ve sivri olmasıdır²⁴⁶. “S” biçimli, sarmal saplar, ince uzun yapraklar ve çok çeşitli çiçeklerden düzenlenmiş saz yolu üslûbunda hançerî yapraklar karakteristiktir. Şemselerde bu şekilde kompozisyonlar sıkça kullanılmıştır²⁴⁷. Şah Kulu’nun öğrencilerinden en değerlisi ve yeteneklisi Kara Memi’nin ve diğerlerinin yaptıkları tezhipler arasında saz üslûbunu yansıtan en güzel örnekler, albümlerde izlenir. Özellikle III. Murad Albümü olarak tanınan 1572 tarihli bir albümdeki sayfa kenarı çalışmaları saz üslûbunun süsleme san’atında ulaştığı noktayı sergiler. Saz üslûbunun Kanunî döneminden lâke cild kapağı üzerindeki görüntüsü de oldukça yetkin bir fırçayı yansıtır. XVIII. yüzyılda Ali Üsküdarî gibi bazı lâke ustalarının eserlerinde yeniden yorumlanmış ve XX. yüzyıl içlerine değin özellikle kıvrık yaprak motifleriyle yaşayagelmiştir²⁴⁸.

Osmanlı erken döneminde penç, hatâî, goncagül, ıtır yaprağı, nilüfer, bulut, gül nebâtî tezyînâta hâkim iken, klâsik dönemde bu motiflere narçiçeği, altılı çiçek, kaplan çizgisi-pars beneği (çintemani) ve tırtıllı yaprak eklenmiş olur. Osmanlı geç dönemlerinde ise

²⁴² İnci Ayan Birol, F.Çiçek Derman, a.g.e., s.65.

²⁴³ İnci Ayan Birol, F.Çiçek Derman, a.g.e., s.66.

²⁴⁴ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze.....*, s.19-20.

²⁴⁵ Banu Mahir, “Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şah Kulu ve Eserleri”, *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık I*, İstanbul 1986, s.113-117.

²⁴⁶ İnci Ayan Birol, a.g.e., s.44-45.

²⁴⁷ Yılmaz Özcan, a.g.e., s.8.

²⁴⁸ Banu Mahir, “Kanunî Döneminde Yaratılmış Yaygın Bezeme Üslubu Saz Yolu”, *Türkiyemiz*, S. 54, İstanbul 1988, s.30-33.

natüralist çiçekler ön plandadır²⁴⁹. Doğal görünüşleriyle resmedilen natüralist çiçekler Osmanlı san'atında ilk kez XVII. yüzyıl ve sonrasında, dış tesirlerin etkisiyle gelişen Barok ve Rokoko üslûbunda görülür.

II.6.3. Hendesî (Geometrik) Tezyînât

Tezyînâtımızda yoğun bir kullanım alanı bulan geometrik motifler, cild süslemelerinde de önemli bir yere sahiptir. Kapalı poligonal şekiller birbirine girerek, devamlı kesişerek yeni yeni şekillerin doğmasına sebep olurlar. Bu kesişmeler sonucu ortaya çıkan desenlerin başlangıç ve bitiş noktalarının belli olmaması, onların Allah'ın sonsuzluğunun ifadesini taşımalarının ve İslâm düşünce dünyası altında geliştiklerinin ispatı niteliğindedir²⁵⁰.

Hendesî tezyînâtlı cild örneklerinin en eskileri 1154-1182-1196-1199 yıllarına ait olup en yenileri ise XV. yüzyıl ikinci yarısına kadar uzanmaktadır²⁵¹.

Selçuklular da geometrinin bu çeşitli imkânlarından âzami ölçüde istifade ederek kapalı şekillerden kurulu birçok tezyînât meydana getirmişlerdir²⁵². Özellikle Anadolu Selçuklu cildlerinde çokça kullanılan hendesî tezyînât bu cildlerde iki şekilde görülmektedir;

1. Zemini tamamen kaplayan hendesî tezyînât: Bu süsleme tarzında bir yıldızın ve onun uzantısının bütün kapağı doldurduğu görülür. Daha çok dış kapaklara, nadiren iç kapaklarda uygulanmıştır.

2. Cildlerin muhtelif yerlerinde mevzî olarak kullanılan hendesî tezyînât: Bu şekildeki uygulamada hendesî tezyînât, şemse, mikleb, sertâb vs. gibi yerlerde mevzî olarak görülür. Mühr-i Süleyman'lı, 12 kollu yıldızlı bu türün bazı farklı uygulamalarıdır²⁵³.

Selçuklu cild san'atında bu kadar yoğun kullanılan geometrik motifler, beylikler döneminde de kullanılmış ancak Osmanlı'da yerini giderek nebâtî ve diğer motiflere bırakmıştır.

II.6.4. Rûmî Tezyînât

Tüm süsleme alanlarında sıklıkla kullanılan rûmî tezyînât Anadolu Selçukluları tarafından geliştirilerek, bu dönemde yaygın olarak kullanıldığından "Anadolulu" anlamına gelen "Rûmî" adını almıştır. Celal Esat Arseven de rûmî motifine "Selçukî" ismini vermiştir²⁵⁴. Bu motif genellikle hayvan beden ve kanatlarından stilize edilmiştir. Hayvan kaynaklı bir motiftir. Haklarında muhtelif yorumlar yapılmış, çiçeklere, palmetlere, lotus

²⁴⁹ Oktay Aslanapa, "Osmanlı Devri....", s.12-17.

²⁵⁰ Cahide Keskiner, *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler Hatai*, Ankara 2002, s.5.

²⁵¹ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.70.

²⁵² Semra Ögel, *Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı*, Ankara 1987, s.84-85.

²⁵³ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı", s.936.

²⁵⁴ Celal Esat Arseven, "Bezeme", a.g.e., s.238.

çiçeğine, yapraklara hatta kabukları açılmış bezelyeye bile benzetilmiştir. Araştırmalar, rûmînin kesinlikle bitkisel olmadığını ortaya koymuştur. XIV. yüzyıla kadar rûmî üslûbu ile yapılmış süslemelerin çoğunda hayvanları tanımak mümkündür. XV., XVI. ve XVII. yüzyıllarda kökenlerini belli etmeyecek kadar katı stilize şekillerde görülürler. Ancak XVIII. yüzyıldan itibaren Batı etkileri ile tamamen soysuzlaşmaya başlarlar ve bazı hallerde yaprak ve bitkisel görünüm alırlar²⁵⁵.

Rûmîler çizilişine göre sâde, dendanlı, işlemeli, sencîde, pîçîde rûmî ve desen içinde kullanımına göre ayırma, tepelik, ortabağ, hurde rûmî olmak üzere pek çok isim alırlar²⁵⁶.

Anadolu Selçuklu cildlerinde hendesî tezyînâtta olduğu gibi rûmî tezyînât da, “zemini tamamen kaplayan rûmîler” ve “cildlerin muhtelif yerlerinde mevzî olarak kullanılan rûmîler” olmak üzere ikiye ayrılırlar. Dış kapaklarda, kapak içlerinde ve miklelerde zengin ve değişik formlarda kullanılan zemini tamamen kaplayan rûmîler genellikle kıvrım dal üzerinde veya merkezde 4 kollu müsennâ olarak uygulanmıştır. Rûmîler aynı zamanda zencirelerde çok küçük formlarda, şemse merkezlerinde, yıldız içlerinde ve çeşitli desenler arasında mevzî olarak da kullanılmıştır²⁵⁷.

Osmanlı cildleri şemselerinde genellikle ortabağ, tepelik ve ayırma rûmîli tezyînât çok kullanılmıştır. İki ve dördü simetri en çok kullanılan bölme yoludur. Rûmî şemselerde her biri karşıtına simetrik, kapalı formlar vardır. Bunlar belli kaidelere uyularak çizilmektedirler²⁵⁸.

II.6.5. Hattî (Yazılı) Tezyînât

Anadolu Selçuklu devri cild san'atında yazı, normal işlevi dışında tezyînât bir unsur olarak da kullanılmıştır. Bazı san'at tarihçileri ve hattatlar hattî tezyînât terimini kullanmayı uygun görmeyerek yazı tezyînâtı unsur değildir deseler de bu terim, yazının normal kullanımı dışında ve daha çok tekrarlanarak süsleme haline gelen uygulamalar için kullanılmaktadır²⁵⁹. Şemse içinde, zencirelerde, köşebendlerde, sertâbda ve kapak içlerinde imza şeklinde, düz şekilde ve aynı yazının tekrarı şeklinde yazılar tezyînâtı şekilde uygulanmıştır²⁶⁰.

Osmanlı cildlerinde özellikle XVI. yüzyılda bazı Kur'ân cildlerinin geniş cedvel içlerinde hattî tezyînâta rastlamak mümkündür. Bu tür yazılar deri cildlerin yanı sıra lâke

²⁵⁵ Azade Akar, Cahide Keskiner, a.g.e., s.18.

²⁵⁶ İnci A. Birol, Çiçek Derman, a.g.e., s.179-183.

²⁵⁷ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze.....*, s.18-19; Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, s.937.

²⁵⁸ Yılmaz Özcan, a.g.e., s.8.

²⁵⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San'atı”, s.72.

²⁶⁰ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San'atı”, s.72-73.

cildlerde de görülmektedir. Nadiren de olsa şemsede bezemenin yerini alan hattî tezyînâtlar da vardır²⁶¹.

II.6.6. Geçme ve Girift Örgülü Tezyînât

Birbirine benzerlikleri ve aynı maksatla kullanılışları sebebiyle geçme ve örgü terimleri benzer gibiyse de “geçme” cild kapaklarında ana tezyînâtın içi veya aralarını dolduran, çok defa dolgu elemanı olarak kullanılan bir dolgu tezyînâtı, “örgü” ise geçmeye nispetle daha ölçülü ve kâideli olan bir tezyînât unsur olarak kabul edilmektedir. Örgülerin 2, 3, 4, 5 sıralı gibi muhtelif motif şeklinde tipleri bulunmaktadır²⁶².

Anadolu Selçuklu cildlerinde çok sık karşılaşılan bu tezyînâta Osmanlı dönemi cildlerinin iç kapaklarında da karşılaşılmaktadır.

II.6.7. Muhtelif Tezyînât

Genellikle Anadolu Selçuklu cildlerinde görülen noktalamalar, Post-Samarrâlı tezyînâtı, balık pulu, gamalı haç, rüzgârgülü (çark-ı felek), zencîr-i saadet, saâdet sembolü, hilâl, muhtelif dilimli gülçe, zig-zagli ve baklava dilimli, fıfır, tam daire ve çeyrek güneş kursu (istiridye-münhani) muhtelif tezyînâtlardandır²⁶³.

II.7. Malzemeler ve Âletler

II.7.1. Malzemeler

Türk cildinde kullanılan malzemeler şunlardır:

II.7.1.1. Deri

Deri, cild kapaklarında en çok kullanılan kaplama malzemesidir. En fazla keçi (sahtiyân), koyun (meşin) ve ceylân (rak) derileri, nadiren de sığır derisi (kösele) kullanılmıştır²⁶⁴. Sahtiyân daha iri gözenekli iken meşin ve kösele daha sıkı gözeneklidir.

Anadolu Selçuklu cildlerinde en çok sahtiyân kullanılmıştır. Renk olarak ise sıklıkla açık kahve, koyu kahve, kestane rengi tonları ve sarıya yakın kahve, kıızıla çalar kahve tonları tercih edilmiştir. Kırmızı, vişneçürüğü, yeşil ve siyah renge Anadolu Selçuklu cildlerinde hiç rastlanmamaktadır²⁶⁵.

XV. yüzyılda en çok sahtiyân ve meşin kullanılmıştır. Ceylân ve deve derisi de görülmekle beraber en çok sahtiyân tercih edilmiştir. Renk olarak siyah ve kahverenginin çeşitli tonları yanında, kırmızı, vişne, yeşil, mavi ve mor kullanılmıştır. XVI. yüzyıldan

²⁶¹ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.22-23.

²⁶² Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.73.

²⁶³ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze.....*, s.22-23.

²⁶⁴ Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, s.554.

²⁶⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, s.938.

itibaren Anadolu’da dericilik çok gelişmiş, Kırşehir, Safranbolu, Trabzon, Konya ile bazı Batı Anadolu şehirlerinde dış ülkelere deri ihraç edilir olmuştur²⁶⁶.

Cild san’atının ana malzemesi olan derinin işlenmesi ve tabağat konusunda usta olan Türkler bu vasıfları sayesinde cild san’atında daima batılılardan üstte olmuşlardır. Halen Topkapı Sarayı Müzesi ve Türk-İslâm Eserleri Müzelerinde bulunan XIII-XIV. yüzyıla ait Selçuklular’dan kalma birçok deri cild o zamanlarda Türklerin tabağat sanatında ne derece ileri olduklarını kanıtlar niteliktedir²⁶⁷.

II.7.1.2. Murakka’-Mukavvâ

Mukavvâ kelimesi Arapça olup kuvvetlendirilmiş anlamına gelmektedir. İlk yapılan cildlerde tahta kullanılmış fakat zamanla tahtanın yerini mukavvâyâ terk etmesi cild tezyînâtında bir inkişâfın başlamasına sebep olmuştur²⁶⁸.

Mukavvâlar normal kalınlıktaki kâğıtların birinin suyu diğerinin aksine gelecek şekilde üst üste yapıştırılmaları ve muştayla döğülerek sıkıştırılmaları suretiyle elde edilirler ve iyice kuruduktan sonra tahta gibi sertleştiklerinden pek deforme olmazlar. Yapıştırmada kullanılan tutkalın içine konulan şap, tenekar (boraks) ve tütün suyu ise cildi kurtlanmaktan korumaktadır²⁶⁹.

II.7.1.3. İpek İplik ve İbrişim

Kâğıdın aharlı rengine uysun diye daha çok ince sarı ipek iplik kâğıdın yapraklarını birbirine tutturmak için kullanılmıştır. Kitabı daha sağlam hale getirmek için kitap sırtının alt ve üst köşelerine örülen şirazelerde ise renkli ibrişimler tercih edilmiştir²⁷⁰.

II.7.1.4. Kakma Altın, Zer-Mürekkep

Cildler üzerinde çok sık rastlanan, belli bir kalınlığı bulunan ve bazen düştüğü görülen altın noktalardan, Anadolu Selçuklu eserleri başta olmak üzere Ortaçağ İslâm cildlerinde kullanılan önemli bir malzemenin kakma altın olduğu anlaşılmaktadır. Kakma altın kullanımı, Anadolu Selçuklu cildini Osmanlı cildinden ayıran bir unsurdur. Son dönem Selçuklu cildlerinde altın kakma noktalarla beraber cedvel ve tahrirlerde de altın kullanılmıştır²⁷¹. Osmanlı cildinde ise altın varakların arap zamkı ile ezilmesiyle elde edilen zer-mürekkebin fırça ile sürülmesi ile oluşmuş tezyînât mevcuttur.

²⁶⁶ Oktay Aslanapa, “Osmanlı Devri.....”, s.15.

²⁶⁷ Kemal Çığ, a.g.e., s.8.

²⁶⁸ İsmet Binark, a.g.m., s.103; Kemal Çığ, a.g.e., s.9.

²⁶⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, s.554.

²⁷⁰ Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, s.554.

²⁷¹ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, s.939; Ahmet Saim Arıtan, “Ciltçilik”, s.554.

II.7.2. Âletler

Âletler kalıplar ve muhtelif âletlerden oluşmaktadır.

II.7.2.1. Kalıplar

Motiflerin deri üzerine kabartma olarak çıkmasını sağlayan âlete kalıp denir. Kapak üzerindeki yerlerine göre şemse kalıbı, köşe kalıbı gibi isimler alırlar²⁷².

İlk zamanlarda kalıplar demir ve sert tahtadan yapıldı. Ancak her iki madde de baskı sırasında kaplama malzemesini zedelediğinden, yırtıldığından daha sonraları bırakılmıştır. Bu işlem için özel biçimde sertleştirilmiş deri kullanılmaya başlanmıştır. Kalıp hazırlama da özellikle deve derisi kabul görmüştür²⁷³.

Yekpâre büyük kalıplar olduğu gibi küçük (minik) kalıplar da mevcuttur. Küçük kalıplar daha çok zencirek, şemse içi dolguları, köşebend ve sertâbın muhtelif yerlerinde kullanılmıştır. Bu kalıplardan bazıları 5-6 mm. çapında çok küçük parçalardır. Küçük kalıplar bazen müstakil olarak kullanıldığı gibi bazen de aynı kalıbın alt alta üst üste basılması şeklinde de kullanılmıştır²⁷⁴.

II.7.2.2. Muhtelif Âletler

Cild san'atında zencirek çivisi, kör âlet, yekşâh, teber²⁷⁵, sakal²⁷⁶, nokta demiri²⁷⁷, gıldırğıç²⁷⁸, bıçkı²⁷⁹ vs. gibi muhtelif âletler de mevcuttur. Bu âletler daha çok kızdırılarak ve deri üzerine bu şekilde bastırılarak kullanılmıştır. Soğuk olarak kullanıldığı da olmuştur. Bu âletler; çizgi, cedvel çekmek, basit motifleri yapmak, örgü ve geçmelerde kullanılmak üzere ayrı ayrı yapıldıkları gibi bunların birçoğu birbiri yerine de kullanılmıştır²⁸⁰.

²⁷² Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.91.

²⁷³ Yılmaz Özcan, a.g.e., s.6; Kemal Çığ, a.g.e., s.10.

²⁷⁴ Celal Esat Arseven, "Cild", a.g.e., s.345; Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", s.554-555; Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı", s.939.

²⁷⁵ **Teber:** Ucu sivri demir. Cildcilikte altın üzerine tarama süs yapılmakta kullanılır (Mine Esiner Özen, a.g.e., s.37).

²⁷⁶ **Sakal:** Mücellid ve müzehhiblerin altın varakları tutmak ve yapıştırmak için kullandıkları, seyrek tüylü geniş fırça (Mine Esiner Özen, a.g.e., s.36).

²⁷⁷ **Nokta Demiri:** Cildde noktalar üzerine vurulan demirin adıdır (Mine Esiner Özen, a.g.e., s.36).

²⁷⁸ **Gıldırğıç:** Kitaplar cildlenirken kenarlarını kesmeye yarayan rende biçiminde âlet (Mine Esiner Özen, a.g.e., s.35).

²⁷⁹ **Bıçkı:** Mücellidlerin meşin traş etmede kullandıkları balta şeklinde âlet (Mine Esiner Özen, a.g.e., s.35).

²⁸⁰ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı", s.939.

BÖLÜM III

III. ÇORUM HASAN PAŞA YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN BULUT TASARIMLI CİLDLER

III.1. Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi

III.1.1.Çorum

Karadeniz bölgesinin İç Anadolu'ya yakın kesiminde yer alan Çorum şehrinin tarihi antik dönemlere kadar iner. Bölgede yerleşmeler Kalkolitik dönem (M.Ö. 4000-3000)de başladığı ve Tunççağı (M.Ö. 3000-1200)'nda yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. M.Ö. 2000 yıllarında Hattiler'in daha sonra da Hititler'in hâkimiyetinde kaldığı ve başşehirlerinin Hattuşuş (Boğazköy) olduğu bilinmektedir. M.Ö. 1200'lerde Hitit Devleti'nin yıkılması ile yöre Frigler'in hâkimiyetine girdi. M.Ö. 676'da Frigya Devleti'nin Kimmer istilâsına uğraması üzerine yörede Lidyalılar üstünlük sağladı. Ancak bu üstünlüğe M.Ö. 546'da Persler tarafından son verilince buranında içinde bulunduğu geniş bir alan Kapadokya satraplığı adı altında Pers Krallığı'nın idaresine geçti. Daha sonra Makedonyalılar'ın idaresi altına girmiş olsa da yirmi yıl kadar süren çatışmaların ardından tekrar bağımsızlığını kazandı. Çorum'un güneyi Galatlar'ın eline geçti. Çeşitli olaylar sonrasında ise bu çevrede Roma'nın nüfuz ve etkisi hâkim olmaya başladı. Roma İmparatorluğu'nun 395'te ikiye ayrılmasından sonra Doğu Roma İmparatorluğu'nun sınırları içinde kalan Çorum, Emevî ve Abbâsiler'in Anadolu'ya yaptığı akınlardan etkilendiyse de Türkler'in Anadolu'ya girmelerine kadar bu hakimiyet devam etti. Çorum'u Türkler'in ne zaman fethettiği kesin olarak belli değildir. Ancak 1071 Malazgirt Savaşı'ndan kısa bir süre sonra yörenin Dânişmendliler tarafından fethedildiği ve Türkmenler'ce yurt ve otlak olarak kullanıldığı bilinmektedir. Çorum ve çevresi, XII. yüzyılda Anadolu Selçukluları ile Dânişmendliler arasında birçok defa el değiştirmesine rağmen uzun süre Dânişmendliler'in hâkimiyeti altında kaldı. 1243 Köseadağ Savaşı'ndan sonra Moğollar'ın nüfuzu altına girdi. Moğol nüfuzu zayıflamaya başlayınca önce Eretnaoğulları'nın, ardından da Amasya'daki Emîr Hacı Şadgeldi'nin idaresine girdi. 1398 yılında ise çeşitli olaylar sonucu Çorum, Osmanlı idaresine girdi ve Amasya'da bulunan Şehzade Çelebi Mehmed'in yönetimine bağlandı. Gerek fiziki gerekse ekonomik yönden birçok gelişme gösterdi. XVIII. ve XIX. yüzyılda ise Çapanoğulları'nın nüfuz sahasında kaldı²⁸¹.

²⁸¹ İlhan Şahin, "Çorum", *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C.8, İstanbul 1993, s.373-375; Sevim Uluç, "Çorum ve Çevresi", *Çorum Tarihi*, Çorum 1980, s.19-48; Ömür Bakırer, "Bizans Danişmend Selçuklu ve Beylikler Dönemlerinde Çorum", *Çorum Tarihi*, Çorum 1980, s.53-78.

III.1.2.Hasan Paşa

Hasan Paşa (Resim: 57), Çorum nüfus kütüğündeki kayda göre 1247/1831 tarihinde Çorum'da dünyaya geldi. Bu kütükte esas adı “Hacı Hasan” olarak geçmektedir. Tahsil durumu hakkında net bir bilgi yoktur. Askerlik zamanı geldiğinde İstanbul'a sevk edilmiştir. O dönemde başta Padişah Abdülmecid bulunmaktaydı. Gözleve Savaşı'ndaki başarısıyla onbaşılığa yükselmiş ve iftihar madalyası almıştır. Daha sonra çavuş rütbesiyle ödüllendirilmiştir. Ardından gelen başarılarıyla ünlenmiş ve Sultan Abdülmecid'den sonra tahta geçen Sultan Abdülaziz O'nu Beşiktaş Karakol Komutanlığı'na tayin etmiştir. İşinde oldukça sadık ve titizdi. V. Murat zamanında Fatih Karakolu'na tayin edilmiş ve II. Abdülhamid döneminde tekrar Beşiktaş Muhafızlığı görevine getirilmiştir. II. Abdülhamid'i devirmek ve Sultan V. Murat'ı başa geçirmek için plânlanan Çırağan Sarayı Baskını'nda plânın mi'mârlarından Ali Süâvî'yi sopayla kafasına vurarak öldürmüş ve baskını yatıştırmıştır. Bunun üzerine II. Abdülhamid tarafından Mecîdî ve Osmanlı nişânıyla taltif edilmiştir. Ferik (korgeneral-orgeneral) rütbesine terfi etmiştir. 1900 yılında ise Mareşal (Müşir) rütbesini almıştır.

Resim: 57.
Hasan Paşa
(corumhakimiyet.
net'ten).

Çorum'u sancak statüsüne taşımış ve bu sayede Çorum daha sonra il olabilmıştır. Hasan Paşa'nın gayretiyle 1312/1894 yılında Çorum'a Saat Kulesi de yapılmıştır. 73 yaşındadır ama hala görevi başındadır. 23 Ocak 1905 yılı Pazartesi günü vefat etmiştir. Ölüm sebebi bilinmemektedir. Kabri Yahya Efendi Dergâhı Haziresi'ndedir.

Hasan Paşa'nın imzası dillere destandır. Arabca 7 ve 8 rakamları Arab alfabesinin “ha” ve “nun” harflerine benzer. Okuması ve yazması olmayan Hasan Paşa imza atmak için bu iki rakamı yazıp aralarını da dalgalı bir çizgi ile birleştirence adını yazmış olurmuş. Bundan dolayı 7-8 Hasan Paşa lakabını almıştır²⁸².

III.1.3.Kütüphanenin Tarihçesi ve Mi'mârî Yapısı

Çorum'da 1756 tarihinde Hacı Ali Mahmut Efendi tarafından ilk kütüphane kurulmuştur. 1787'de Süleyman Feyzi Paşa Kütüphanesi, 1878 tarihinde de Çorum Müftüsü Ahmet Feyzi Efendi tarafından Kurtoğlu Medresesi Kütüphanesi kurulmuştur. 1895 yılında

²⁸² Ethem Erkoç, *Beşiktaş Muhafızı Yedi Sekiz Hasan Paşa ve Bir Devrin Hikayesi*, Çorum 2004, s.19-229.

ise günümüz kütüphanesine adını verecek olan Hacı Hasan Paşa tarafından Ulu Cami'nin avlusunda müstakil bir kütüphane binası inşa ettirilmiştir.

1924'te Tevhîd-i Tedrisat Kanunu kabulü ile Süleyman Feyzi Paşa, Ahmet Feyzi Efendi ve Hacı Hasan Paşa kütüphaneleri birleştirilerek, Milli Kütüphane adıyla Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı il halk kütüphanesi haline getirildi²⁸³. Hasan Paşa Kütüphanesi'nden 960, Süleyman Feyzi Paşa Kütüphanesi'nden 600, Ahmet Feyzi Efendi Kütüphanesi'nden 3000 kitap bir araya getirilmiştir. Kütüphanelerin vakıfları ise Evkaf Müdürlüğüne satılmıştır²⁸⁴. Eserlerin içinde hem Çorum Müftüsü Ahmet Feyzi Efendi'nin hem Hacı Hasan Paşa'nın hem de Süleyman Feyzi Paşa'nın vakıf mühürlerine rastlanmaktadır (Resim: 58,59,60,61).

Resim: 58-59. Hasan Paşa ve Süleyman Feyzi Paşa'ya ait vakıf mühürleri.

Resim: 60-61. Ahmed Feyzi Efendi'ye ait iki farklı vakıf mührü.

1942 tarihine kadar şimdiki Belediye Başkanlığı binasında hizmet veren kütüphane 1942-43'te İnkılap İlkokulu'nun bir odasına taşınmıştır. 1944'te eski binasına nakledilmiştir. Ancak Naci Önder'in 9 Ocak 1952 tarihli Yeni Çorum Gazetesi'ndeki yazısından bu dönemlerde kütüphanenin iyi durumda olmadığı hatta okuma salonunun bile bulunmadığı anlaşılmaktadır²⁸⁵.

²⁸³ İlhan Tekeli, "1950-1980 Döneminde Kentin Faaliyetlerindeki Gelişmeler, *Çorum Tarihi*, Çorum 1980, s.270.

²⁸⁴ M.Mahfuz Söylemez, "Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi'nde Bulunan İslâm Tarihi ile İlgili Yazmalar", *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.1, Çorum 2002, s.294-295; Naci Önder, "Çorum Milli Kütüphanesi'nin Kuruluşuna Bir Bakış ve Temenniler I", *Yeni Çorum Gazetesi*, 5 Aralık 1951, s.2.

²⁸⁵ Naci Önder, "Çorum Milli Kütüphanesi'nin Kuruluşuna Bir Bakış ve Temenniler II", *Yeni Çorum Gazetesi*, 9 Ocak 1952, s.2.

1963 yılında kendi binasında hizmet vermeye başlayan Çorum Kütüphanesi'ne daha sonraki dönemlerde Hasan Paşa'nın adı verilmiştir.

2012 yılında ise yazma eserler için müstakil bir kütüphane tahsis edilmiştir. Çalışmamızın asıl konusu olan Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi binası 1913-15 yılları arasında Mutasarrıf Nurettin Bey döneminde yapılmış geç Osmanlı dönemine tarihlenen bir binadır.

Mevcut bilgilere göre bugünkü okul binasının yerinde 1326 yılı yapımı bir medrese ve kütüphane bulunmaktaydı. O zamanki adı "Mecîdî Mektebi" olan bu yapı, Cumhuriyetin ilanından sonra 1925 yılında İstiklal İlkokulu olarak değiştirilmiştir.

Osmanlı Devri mimari özelliklerini yansıtan yapı yaklaşık kare plânlı olup, bodrum dâhil üç katlıdır (Resim: 62). Yapı malzemesi olarak dış cephe köşelerinde, kat silmelerinde ve kapı ile pencere sövelerinde sarı renkte kum taşı kullanılmış olup, diğer kısımlar ise harçlı kırma taş örgülüdür. Taban ve tavanı ahşap olan yapının iki girişi bulunmaktadır. Binanın örtü sistemi kırma çatı olup, üzeri kiremit ile örtülüdür²⁸⁶.

Resim: 62. Kütüphanenin Dış Cephesi

Toplam 250 m² alana sahip kütüphanede bodrum katta depo ve kalorifer dairesi, giriş katında güvenlik odası ve Türk-İslâm San'atları atölyesi, seminer salonu ve eserlerin bulunduğu depo üst katta ise müdür ve personel odası, okuyucu salonu ve sergi salonu bulunmaktadır (Resim: 63-66).

²⁸⁶ Fatma Demirci, *Çorum Şehri'nde Tarihsel Koruma ve Şehir Turizmine Katkıları*, O.M.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2013, s.95-96; *Bariş Şehri Çorum*, Çorum 2013, s.67.

Resim: 63-64-65-66.

Kütüphanenin seminer salonu, müdür odası, okuyucu salonu ve sergi salonu.

Bina restorasyon çalışmaları sonrası bugünkü halini almış ve Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi olarak kullanılmak üzere 25 yıllığına Kültür ve Turizm Bakanlığı'na tahsis edilmiştir. Kütüphanede 3693 cild yazma eser ve 6440 cild matbu kitap bulunmaktadır. Yazma eserlerin tamamı dijital ortama aktarılmıştır²⁸⁷.

²⁸⁷ Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi Müdürü İsmail Duyar Bey ile 22 Kasım 2013 tarihli görüşmenin notlarından.

III.2. Kataloglar

Cildlerde bulutlu tezyînât başlığı altında da belirttiğimiz üzere Türk tezyînî san'atlarında kullanılan bulut motifleri, yağma ve dolantı olarak ikiye ayrılmaktadır. Türk cildlerinde yağma bulut örneğine rastlanmamaktadır. Örnekler, dolantı bulutun kullanılış şekline göre iki farklı tipi olan serbest (dağınık) ve ayırma dolantı bulutlar ve bunların alt tipleridir.

Biz bu kütüphanedeki bulut tasarımlı cildlerde toplam 32 ayır tip tespit ettik. Kapak şemselerinde serbest dolantı bulutun 7 (Tablo: 1), ayırma dolantı bulutun 20 tipini (Tablo: 2) , mikleb şemselerinde ise serbest dolantı bulutun 1 (Tablo: 1), ayırma dolantı bulutun 4 tipini (Tablo: 2) tespit etmiş ve ortaya Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki cildlerde bulut tasarım çeşitlerinin tasnifini çıkarmış durumdayız.

72 örneğin 58'i klâsik oval formda şemseye sahip iken, 14'ü dikdörtgen formda şemselidir.

Bu örnekleri iki ayrı katalog halinde incelemeyi uygun gördük:

- 1- Serbest Dolantı Bulut Tasarımlı Cildler
- 2- Ayırma Dolantı Bulut Tasarımlı Cildler

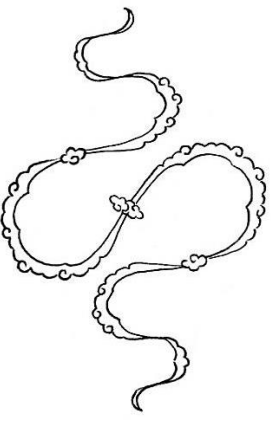
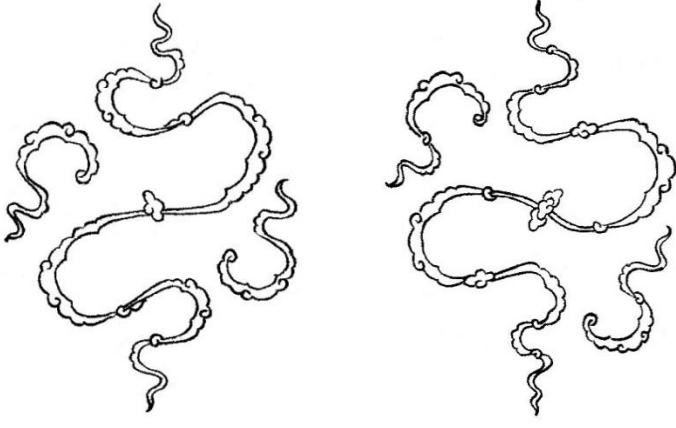
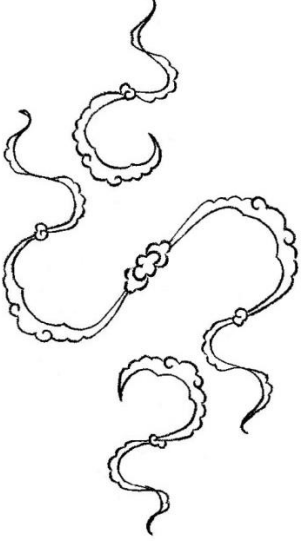
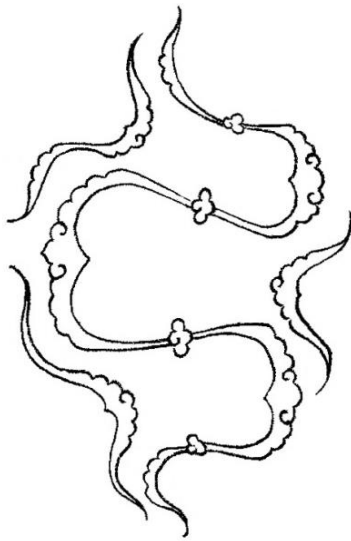
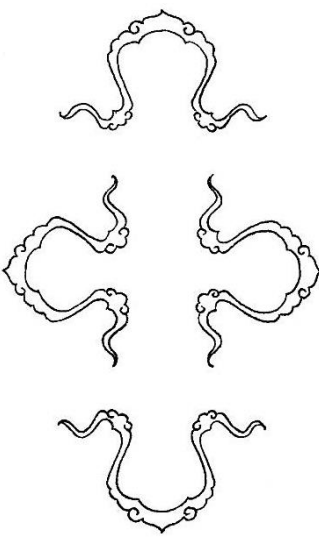
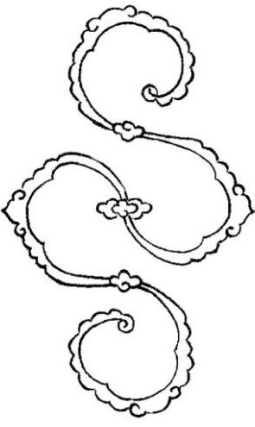
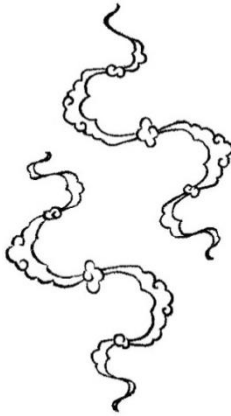
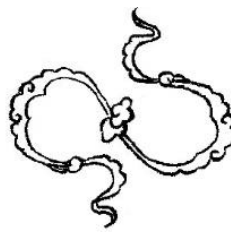
Örnekleri, her alt tip içerisinde kronolojik olarak sıraladık.

Tablo: 1. Serbest Dolantı Bulut Tasarımlı Cildler								
Tip 1	Tip 2		Tip 3	Tip 4	Tip 5	Tip 6	Tip 7	Tip 8
13	3390	116	1520	678	1246	2057	3372	41
223-224	1937	41	1210				2096	1937
225	3120	249						3120
226-228-229	1399	1177						
227	1175	1180						
	117	1451						

Tablo: 2. Ayrırma Dolantı Bulut Tasarımlı Cildler																							
Tip 1	Tip 2	Tip 3	Tip 4	Tip 5	Tip 6	Tip 7	Tip 8	Tip 9	Tip 10	Tip 11	Tip 12	Tip 13	Tip 14	Tip 15	Tip 16	Tip 17	Tip 18	Tip 19	Tip 20	Tip 21	Tip 22	Tip 23	Tip 24
792	2072	1502	1029	1522	2746	1411	3194	1112	1567	2038	4059	36	1327	1251	1606	1390	677	5501	2379	406	152	804	1112
1321	4335	1692				1479	1903	990	4753	3393						1589				4670	4335	2072	
1332	509						1237	1335								1968				1502	1390		
4408	816						1847									2348				1522			
250							569													1479			
4670																							
804																							
1437																							
152																							
2390																							
1861																							
406																							
1006																							

III.2.1.Katalog 1 (Serbest Dolantı Bulut Tasarımı Cildler)

Serbest dolantı bulut tasarımlı cildlerin 8 tipini tespit etmiş bulunmaktayız.

		
Tip: 1	Tip: 2	
		
Tip: 3	Tip: 4	Tip: 5
		
Tip: 6	Tip: 7	Tip: 8

III.2.1.1.Örneklerin Listesi

Örnek: 1. Mealimü't-Tenzîl, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13.

Örnek: 2. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî I. ve II. Cild,/.....,Çorum Hasan Paşa: 223,224.

Örnek: 3. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild,/.....,Çorum Hasan Paşa: 225.

Örnek: 4. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV., VI ve VII. Cild,/.....,
Çorum Hasan Paşa: 226,228,229

Örnek: 5. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild,/.....,Çorum Hasan Paşa: 227.

Örnek: 6. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum hasan Paşa: 3390.

Örnek: 7. el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937.

Örnek: 8. Hadâiku'l-Envâr fi Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120.

Örnek: 9. Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502,
Çorum Hasan Paşa: 1399.

Örnek: 10. Selafetü'l-Asr fi Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175.

Örnek: 11. Hâşiye alâ Envârit-Tenzîl ve Esrârit-Tevîl, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117.

Örnek: 12. Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl,/....., Çorum Hasan Paşa: 116.

Örnek: 13. Şemâilü'n-Nebî,/....., Çorum Hasan Paşa: 41.

Örnek: 14. Esmâü'r-Ricâl fi'l-Hadîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 249.

Örnek: 15. Levâkihu'l-Envâr fi Tabakâti'l-Sadeti'l-Ahyâr,/....., Çorum Hasan Paşa: 1177.

Örnek: 16. el-Bidâye ve'n-Nihâye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1180.

Örnek: 17. Muhtasaru'z-Ziyâdât,/....., Çorum Hasan Paşa: 1451.

Örnek: 18. Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660,
Çorum Hasan Paşa: 1520.

Örnek: 19. Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî, 1165 / 1751,
Çorum Hasan Paşa: 1210.

Örnek: 20. Kîmya-yı Saâdet,/....., Çorum Hasan Paşa: 678.

Örnek: 21. Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246.

Örnek: 22. Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt,/....., Çorum Hasan Paşa: 2057.

Örnek: 23. Lübâbu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372.

Örnek: 24. Divan,/....., Çorum Hasan Paşa: 2096.

III.2.1.2.Örnekler

Örnek Nu.	: 1
Resim Nu.	: 1, 2, 3, 4
Çizim Nu.	: 1, 2
Envanter Nu.	: 13
Eserin Adı	: Mealimü't-Tenzîl
Dili / Konusu	: Arabca / Tefsir
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 803 / 1400
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 270x175 mm.
	Yazı : 190x115 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 27
Müellifi	: -----
	Müstensihi: Muhammed b. İsmail
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı yıpranmış, kısmen deri ile tamir görmüş miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir(Resim: 1).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 8 cm. boyunda 6 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse içi, tek parça olarak dikey eksen boyunca S biçimde kıvrım yapan serbest dolantı bulut motifi ve bu bulut motifi arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî, ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 2). Tepelik formundaki salbeklerin içi sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile müzeyyendir.

Sertâbı soğuk cedvellerle çevrilidir.

Mikleb zencirek ve cedveli kapaklar tarzındadır (Resim: 3). 12 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 4).

Kapak içleri ebrû kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’ d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin istinsah tarihi, 803 / 1400’dür. Ancak XV. yüzyıl I. çeyreğinde bulut motifine rastlanmamaktadır. Ayrıca bulut motifinin Türk Cild San’atı’nda şimdiye kadar tespit edilmiş en erken örneğini, TSMK A.: 3314’de kayıtlı 1475 tarihli eserin cildinde görmekteyiz²⁸⁸. Şemse tezyînâtını ve köşebendinin olmayışını da dikkate aldığımızda eserin cildini, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

²⁸⁸ Julian Raby, Zeren Tanındı, a.g.e., s.83.

Örnek Nu.	: 2
Resim Nu.	: 5, 6, 7, 8
Çizim Nu.	: 3, 4
Envanter Nu.	: 223, 224
Eserin Adı	: Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî I. ve II. Cild
Dili / Konusu	: Arabca / Hadis
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 320x210 mm. Yazı : 270x240 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 523, 602
Müellifi	: Bedreddîn Mahmûd b. Ahmed el-Aynî (762-855/1360-1451)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Yeşil ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülevven
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Sırtı, kapak yüzeyleri ve dudak kısımları fazlaca yıpranmış miklebli cild (env. nu. 223). Ön kapak sağ üst köşebendi, kapak yüzeyleri, sırtı ve dudak kısımları fazlaca yıpranmış miklebli cild (env. nu. 224).

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki biri geniş diğeri ince iki ayrı sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 5, 6).

Şemse, salbek ve köşebendleri gömme ve mülevven tarzıdır. Mülevvenlik kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Köşebendler klâsik formdadır. İçleri helezon üzerinde yer alan hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Köşebend altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarında altın tığlar bulunmaktadır (Resim: 7, 11).

Kapak kenar ortalarında 1 altın gülçe ve altın tığlar bulunmaktadır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 10 cm. boyunda 7 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse içi, tek parça olarak dikey eksen boyunca S biçimde kıvrım yapan serbest dolantı bulut motifi ve bu bulut motifi arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve hançerî yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 8, 12). Şemseye geçiş noktasında iki altın gülçe bulunan salbek, tepelik formunda olup içi, sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile tezyîn edilmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla bezenmiştir.

Sertâb ince altın cedvelle çevrilidir.

Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendi kapaklar tarzındadır. Şemsesi 12 dilimli olup yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve yaprak motifleri ile müzeyyendir. Şemse etrafı altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarına altın tığlar yerleştirilmiştir (Resim: 5, 6, 9).

Kapak içleri kahverengi deri kaplıdır.

Env. nu. 223'ün ebru kaplı mahfazası vardır.

Kitaplarda bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûmi'd-diniyyeti'r-râcî et-tâfî rabbehu'l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi'd-Devleti'l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserlerin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Ancak şemse ve köşebend kompozisyonuna, şemse bulut tasarımı benzer olan Bursa Eynebey YEBEK Hüseyin Çelebi:905'te kayıtlı, 1023/1614 tarihli “Fevâidü'l-Hâkâniyyetü'l-Ahmed Hâniyye”²⁸⁹ adlı eserin cildine ve 225, 226, 227, 228, 229 envanter numaralı örneklerimize bakarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

²⁸⁹ Seher Durmuş, *Bursa Eynebey Kütüphanesi'ndeki XVI. Yüzyıl ve Sonrası Türk Cildleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2005, s.99-101.

Örnek Nu.	: 3
Resim Nu.	: 13, 14, 15, 16
Çizim Nu.	: 5, 6
Envanter Nu.	: 225
Eserin Adı	: Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild
Dili / Konusu	: Arabca / Hadis
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 322x220 mm. Yazı : 233x138 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 720
Müellifi	: Bedreddîn Mahmûd b. Ahmed el-Aynî (762-855/1360-1451)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Yeşil ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülevven
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Sırtı, kapak yüzeyleri ve dudak kısımları fazlaca yıpranmış miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki iki ayrı ince sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 13, 14).

Şemse, salbek ve köşebendler gömme ve mülevven tarzıdır. Mülevvenlik kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Köşebendler klâsik formdadır. İçleri serbest dolantı bulut ve helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Köşebend altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarında altın tığlar bulunmaktadır (Resim: 15).

Kapak kenar ortalarında 3 altın gülçe ve altın tığ bulunmaktadır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 10 cm. boyunda 7 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse içi, tek parça olarak dikey eksen boyunca S biçimde kıvrım yapan serbest dolantı bulut motifî ve bu bulut motifî arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve hançerî yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 16). Şemseye geçiş noktasında iki altın gülçe bulunan salbek, tepelik formunda olup içi, sap kısmı şemseye bakan hatâî motifî ile tezyîn edilmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla bezenmiştir.

Sertâb altın tahrirlerle 2 kartuşa ayrılmıştır. Kartuş içleri boş bırakılmıştır.

Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendi kapaklar tarzındadır. Şemsesi 8 dilimli olup yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve yaprak motifleri ile müzeyyendir. Şemse etrafı altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarına altın tığlar yerleştirilmiştir (Resim: 14).

Kapak içleri kahverengi deri kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfî rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Ancak şemse ve köşebend kompozisyonuna, şemse bulut tasarımı benzer olan Bursa Eynebey YEBEK Hüseyin Çelebi:905’te kayıtlı, 1023/1614 tarihli “Fevâidü’l-Hâkâniyyetü’l-Ahmed Hâniyye”²⁹⁰ adlı eserin cildine ve 223, 224, 226, 227, 228, 229 envanter numaralı örneklerimize bakarak cildi XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

²⁹⁰ Seher Durmuş, a.g.t., s.99-101.

Örnek Nu.	: 4
Resim Nu.	: 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28
Çizim Nu.	: 7, 8, 9, 10
Envanter Nu.	: 226, 228, 229
Eserin Adı	: Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV., VI ve VII. Cild
Dili / Konusu	: Arabca / Hadis
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 310x210 mm. Yazı : 240x130 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 410, 506, 514
Müellifi	: Bedreddîn Mahmûd b. Ahmed el-Aynî (762-855/1360-1451)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehebbi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Yeşil ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülevven
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Sırtı ve kapak kenarları kısmen yıpranmış miklebli cildler.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki biri geniş diğeri ince iki ayrı sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 17, 18, 21, 22, 25, 26).

Şemse, salbek ve köşebendleri gömme ve mülevven tarzıdır. Mülevvenlik kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Köşebendler klâsik formdadır. İçleri helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Köşebend altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarında altın tığlar bulunmaktadır (Resim: 19, 23, 27).

Kapak kenar ortalarında 3 altın gülçe ve altın tığ bulunmaktadır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 10 cm. boyunda 7 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse içi, tek parça olarak dikey eksen boyunca S biçimde kıvrım yapan serbest dolantı bulut motifi ve bu bulut motifi arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve hançerî yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 20, 24, 28). Salbekler, tepelik formunda olup içi, sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile tezyîn edilmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla bezenmiştir.

Sertâblar altın tahrirlerle çevrilidir.

Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendleri kapaklar tarzındadır. Şemseleri 9 dilimli olup yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve yaprak motifleri ile müzeyyendir. Şemselerin etrafı altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarına altın tığlar yerleştirilmiştir (Resim: 17, 22, 26).

Kapak içleri kahverengi deri kaplıdır.

Env. nu. 229'un kahverengi deri mahfazası vardır. Mahfaza cild kapakları tarzında zencirek ve soğuk şemseyle müzeyyendir (Resim: 29, 30).

Kitaplarda bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûmi'd-diniyyeti'r-râcî et-tâfî rabbehu'l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi'd-Devleti'l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserlerin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Ancak şemse ve köşebend kompozisyonuna, şemse bulut tasarımı benzer olan Bursa Eynebey YEBEK Hüseyin Çelebi:905'te kayıtlı, 1023/1614 tarihli “Fevâidü'l-Hâkâniyyetü'l-Ahmed Hâniyye”²⁹¹ adlı eserin cildine ve 223, 224, 225, 227 envanter numaralı örneklerimize bakarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

²⁹¹ Seher Durmuş, a.g.t., s.99-101.

Örnek Nu.	: 5
Resim Nu.	: 31, 32, 33, 34
Çizim Nu.	: 11, 12
Envanter Nu.	: 227
Eserin Adı	: Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild
Dili / Konusu	: Arabca / Hadis
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 320x210 mm. Yazı : 240x130 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 678
Müellifi	: Bedreddîn Mahmûd b. Ahmed el-Aynî (762-855/1360-1451)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Yeşil ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülevven
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Sırtı ve kapak kenarları kısmen yıpranmış miklebli cildler.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki iki ayrı ince sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 31, 32).

Şemse, salbek ve köşebendleri gömme ve mülevven tarzıdır. Mülevvenlik kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Köşebendler klâsik formdadır. İçleri helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Köşebend altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarında altın tığlar bulunmaktadır (Resim: 33).

Kapak kenar ortalarında 3 altın gülçe ve altın tığ bulunmaktadır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 10 cm. boyunda, 7 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse içi, tek parça olarak dikey eksen boyunca S biçimde kıvrım yapan serbest dolantı bulut motifi ve bu bulut motifi arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve hançerî yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 34). Salbekler tepelik formunda olup içi, sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile tezyîn edilmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla bezenmiştir.

Sertâb altın tahrirlerle iki kartuşa ayrılmıştır. Kartuş içleri 4 altın gülçe ve tığlarla tezyîn edilmiştir (Resim: 32).

Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendi kapaklar tarzındadır. Şemseleri 12 dilimli olup yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve yaprak motifleri ile müzeyyendir. Şemselerin etrafı altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarına altın tığlar yerleştirilmiştir (Resim: 32).

Kapak içleri kahverengi deri kaplıdır.

Kitaplarda bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûmi'd-diniyyeti'r-râcî et-tâfî rabbehu'l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi'd-Devleti'l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserlerin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Ancak şemse ve köşebend kompozisyonuna, şemse bulut tasarımı benzer olan Bursa Eynebey YEBEK Hüseyin Çelebi:905'te kayıtlı, 1023/1614 tarihli “Fevâidü'l-Hâkâniyyetü'l-Ahmed Hâniyye”²⁹² adlı eserin cildine ve 223, 224, 225, 227 envanter numaralı örneklerimize bakarak cildi XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

²⁹² Seher Durmuş, a.g.t., s.99-101.

Örnek Nu.	: 6
Resim Nu.	: 35, 36, 37, 38, 39, 40
Çizim Nu.	: 13, 14, 15
Envanter Nu.	: 3390
Eserin Adı	: Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl
Dili / Konusu	: Arabca / Tefsir
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 992 / 1584
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 255x160 mm.
	Yazı : 188x85 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 503
Müellifi	: Nâsreddîn Ebû Saîd Abdullâh b. Ömer el-Kâdî el-Beyzâvî (öl. 692/1292)
	Müstensihi: Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Hayri el-Ensari
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi, bordo ve siyah sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 2
	İç Kapak Şemsesi: Ayırma Dolantı Bulut - Tip 9
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, sırtı, dudak kısımları oldukça yıpranmıştır. Kapak köşebend ve şemselerinde ayrılmalar görülmektedir. İyi bir restorasyona muhtaçtır. Mikleblidir.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 35, 36).

Şemse, salbek ve köşebendler gömme ve alttan ayırma mülevven tarzıdır. Mülevvenlik bordo deri ile sağlanmıştır.

Köşebendler klâsik formdadır. İçleri serbest dolantı bulut ve helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Köşebend altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarında altın tığlar bulunmaktadır (Resim: 37).

Şemsesi klâsik oval formdadır. 8.5 cm. boyunda, 6.5 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve hançerî yapraklarla müzeyyendir (Resim: 38).

Şemseye geçiş noktasında iki altın gülçe bulunan salbek tepelik formunda olup içi, sap kısmı şemseye bakan hatâî motifiyle tezyîn edilmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla bezenmiştir (Resim: 35, 36).

Sertâb altın cedvellerle çevrilidir. Altın tahrirlerle dilimli 4 kartuşa ayrılmıştır. Kartuş içleri altın zencîr-i saadet ile müzeyyendir (Resim: 36).

Mikleb cedvel, zencirekleri kapaklar tarzındadır. Köşebendleri ve şemsesi mülemma' olup iç tezyînâtı seçilememektedir. Kapaklara göre oldukça kötü işçiliğe sahip oluşu ve kapak ve köşebend derilerinin de farklı oluşu miklebin muhdes olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir (Resim: 36).

Kapak içleri bordo deri kaplıdır. Altın cedvellerle çevrilidir (Resim: 39). 16 dilimli klâsik oval şemsesi, gömme ve alttan ayırma mülevvendir. Mülevvenlik siyah deri ile sağlanmıştır. Şemse kompozisyonu, ½ oranında simetriktir. Şemse içi, şemse uçlarında 3 dilimli 2 geniş kapalı form oluşturup 4 kademedeki ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı sıvama ayırma dolantı bulutlu desenle müzeyyendir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla bezenmiştir (Resim: 40).

Sertâb içi de bordo deri kaplı olup tezyînâtı dış yüzeyi ile aynıdır (Resim: 35).

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: "Mine'l-makfûfât alâ ehli'l-ulûm vezaat li beyti'l-kitâb Müftî Çorum, 1295".

Değerlendirme : Cildin iç kapak tezyînâtının benzeri ise Sivas Ziya Bey Kütüphanesi'nde bulunan, 1085/1675 tarihli 218 envanter numaralı “Fetavây-ı Hayriyye”²⁹³ isimli eserin cild kapak şemsesinde görülmektedir.

Cildin şemse ve köşebend kompozisyonuna, şemse formu ve bulut tasarımı benzer olan Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan 10108 envanter numaralı, XVI. yüzyıla tarihlendirilmiş “Kur’ân-ı Kerîm”in cildine ve 573 envanter numaralı, 1008/1599 tarihli “Hadigatü’s-Süeda” isimli eserin cildine²⁹⁴ ve ketebe kaydında yer alan 992/1583 tarihine bakarak cildi, XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

²⁹³ Sümeyye Sarıtepe, *Sivas Ziya Bey Kütüphanesi'ndeki Kitap Kapakları*, ER.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2007, s.84.

²⁹⁴ Kadriye Doğan, *Ankara Etnografya Müzesi'nde Bulunan Bazı Cild Örnekleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008, s.41-42,47-48.

Örnek Nu.	: 7
Resim Nu.	: 41, 42, 43, 44
Çizim Nu.	: 16, 17
Envanter Nu.	: 1937
Eserin Adı	: el-Makâmât
Dili / Konusu	: Arabca / Arab Dili ve Edebiyatı
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 711/ 1311
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 288x182 mm.
	Yazı : 225x125 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 100
Müellifi	: Ebû Muhammed Kâsım b. Alî b. Muhammed el-Harirî (446-516/1054-1122)
	Müstensihi: Emir Katib b. Emir Ömer
Yazı	: Nesih - Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi ve bordo sahtiyân
Cild Çeşidi	: Gömme ve alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut
	Kapak Şemsesi: Tip 2 Mikleb Şemsesi: Tip 8
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, sırtı ve dudak kısımları yıpranmış, bordo deri ile tamir edilmiş, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir. İçte tekrar altın cedvel olup köşelerde, üçgen formda köşebend meydana getirmektedir. Köşebend

içlerinde, kenarlarında ve kapak kenar ortalarında altın noktalar bulunmaktadır (Resim: 41, 42).

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 8.5 cm. boyunda, 6.5 cm. eninde olup 28 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve hançeri yapraklarla müzeyyendir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş, dilim araları ve uçları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 43).

Sertâb ince altın cedvelle çevrilidir (Resim: 42).

Mikleb köşebend, zencirek ve cedveli kapaklar tarzındadır (Resim: 42). 12 dilimli şemsesi, yuvarlak formdadır. Şemse içi, dikey eksen boyunca S kıvrımlar yapan serbest dolantı bulut motifi ve serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla müzeyyendir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş, dilim araları ve uçları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 44).

Kapak içi bordo deri kaplıdır.

Kitaplarda bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûmi'd-diniyyeti'r-râcî et-tâfi rabbehu'l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi'd-Devleti'l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin istinsah tarihi, 711/1311'dir. Ancak XIV. yüzyıl başlarında tezyînâtımızda bulut motifine rastlanmadığından cildin bu döneme ait olmaması kuvvetle muhtemeldir. Şemse formu ve bulut tasarımı örneğimizle benzer olan Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde bulunan 938 envanter numaralı, 1688 tarihli “Hadâyıku'l-Hakâyık”²⁹⁵ adlı eserin cildini, 41, 116 ve 117 envanter numaralı benzer örneklerimizin tarihlendirmelerini, kapak ve mikleb şemse tezyînâtlarını ve köşebendinin olmayışını da dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

²⁹⁵ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.145.

Örnek Nu.	: 8
Resim Nu.	: 45, 46, 47, 48
Çizim Nu.	: 18, 19
Envanter Nu.	: 3120
Eserin Adı	: Hadâiku'l-Envâr fî Hakâiki'l-Esrâr
Dili / Konusu	: Farsça / Genel
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 733 / 1332
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 240x160 mm.
	Yazı : 160x105 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 108
Müellifi	: Muhammed b. Ömer er-Râzî (544-606/1149-1209)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut
	Kapak Şemsesi: Tip 2 Mikleb Şemsesi: Tip 8
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, sırtı, dudak kısımları ve özellikle sertâbı fazlaca yıpranmıştır. Sertâbın ¼'lük üst kısmı kopmuştur. Mikleblidir.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 45, 46).

Kapak köşelerinde çok küçük, üçgen formda köşebendler bulunmaktadır.

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 7.5 cm. boyunda, 6 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve hançeri yapraklarla müzeyyendir (Resim: 47).

Sertâb soğuk cedvellerle çevrilidir (Resim: 46).

Mikleb cedvel ve köşebendi kapaklar tarzındadır (Resim: 45, 46). 12 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, dikey eksen boyunca S kıvrımlar yapan serbest dolantı bulut motifi ve serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla müzeyyendir (Resim: 48).

Kapak içi kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Eserin istinsah tarihi, 733/1332’dir. Ancak XIV. yüzyıl başlarında tezyînâtımızda bulut motifine rastlanmadığından cildin bu döneme ait olmaması kuvvetle muhtemeldir. Şemse formu ve bulut tasarımı örneğimizle benzer olan Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 938 envanter numaralı, 1688 tarihli “Hadâyıku’l-Hakâyık”²⁹⁶ adlı eserin cildini, 41, 116 ve 117 envanter numaralı benzer örneklerimizin tarihlendirmelerini, kapak ve mikleb şemse tezyînâtlarını ve köşebendinin olmayışını da dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

²⁹⁶ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.145.

Örnek Nu.	: 9
Resim Nu.	: 49, 50, 51, 52, 53
Çizim Nu.	: 20, 21
Envanter Nu.	: 1399
Eserin Adı	: Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 908 /1502
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 250x170 mm.
	Yazı : 190x110 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 241
Müellifi	: Feriştahoğlu Abdullatîf b. Abdulazîz Tîrevî (öl. 797/1395)
	Müstensihi: Muhammed b. Mustafa Kirmiyânî
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Bordo sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 2
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, sırtı ve dudak kısımları yıpranmış, miklebli cild.

Kapaklar 4 sıra soğuk cevdal arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 49, 50).

Kapak köşelerinde ve kenar ortalarında 3 adet soğuk gülçe bulunmaktadır.

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 8 cm. boyunda, 6 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve hançerî yapraklarla müzeyyendir. Şemse dilim araları ve uçları soğuk gülçelerle tezyîn edilmiştir (Resim: 51).

Sertâbı soğuk cedveller arasındaki geniş sarmallı zencirekle bezeli olup, sertâb ortasında dilimli, dikdörtgen bir kartuş bulunmaktadır. Kartuş içi, S formda helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yaprak motifleri ile tezyîn edilmiştir (Resim: 52).

Mikleb zencirek ve cedvelleri kapaklar tarzındadır (Resim: 52). Mikleb köşelerinde ve kenar ortalarında 3 soğuk gülçe bulunmaktadır. 8 dilimli, oval formda şemsesi vardır. Şemse içi, ortada hatâî, kenarlarda yaprak ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir. Şemse dilim aralarında ve uçlarında soğuk gülçeler bulunmaktadır (Resim: 53).

Kapak içi ebrû kaplıdır.

Değerlendirme : Eserin istinsah tarihi, 908/1502'dir. Şemse formu ve bulut tasarımı örneğimizle benzer olan Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde bulunan 938 envanter numaralı, 1688 tarihli "Hadâyıku'l-Hakâyık"²⁹⁷ adlı eserin cildini, 41 ve 1177 envanter numaralı benzer örneklerimizin tarihlendirmelerini, kapak ve mikleb şemse tezyînâtlarını ve köşebendinin olmayışını da dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

²⁹⁷ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.145.

Örnek Nu.	: 10
Resim Nu.	: 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60
Çizim Nu.	: 22, 23
Envanter Nu.	: 1175
Eserin Adı	: Selafetü'l-Asr fi Mehâsin-i Ayani'l-Asr
Dili / Konusu	: Arabca / Türk Âlemi ve Yakın Doğu
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1082 / 1670
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 260x155 mm.
	Yazı : 190x85 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 370
Müellifi	: Alî b. Ahmed b. Masum ed-Dušetkî el-Hüseynî el-Hasanî
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 2
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları kısmen yıpranmış miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 54, 55).

Şemse, salbek ve köşebendler gömme ve alttan ayırma mülevven tarzıdır. Mülevvenlik kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Köşebendler klâsik formdadır. 6.5 cm. boyunda, 4.5 cm. enindedir. İçleri serbest dolantı bulut ve helezon üzerinde yer alan hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Köşebend altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarında altın tığlar bulunmaktadır (Resim: 59).

Kapak kenar ortalarında 3 altın gülçe ve altın tığ bulunmaktadır (Resim: 54, 55).

Şemsesi klâsik oval formdadır. 7.5 cm. boyunda, 6 cm. eninde olup 28 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve hançerî yapraklarla müzeyyendir (Resim: 56). Şemseye geçiş noktasında iki altın gülçe bulunan salbek tepelik formunda olup içi, üzerinde penç, goncagül ve yaprak motiflerinin bulunduğu helezonla tezyîn edilmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla, bazı dilim üstleri ise altın gülçe ve tığlarla bezenmiştir.

Sertâb 2 sıra altın cevdelle çevrili olup, kapaklar tarzında zencirekle iki paftaya ayrılmıştır. Pafta içleri boş bırakılmıştır. Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendleri kapaklar tarzındadır (Resim: 57). 12 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahrirlenmiş, dilim aralarına tığlar, iki dilimin üstüne de altın gülçe yerleştirilmiştir (Resim: 58).

Kapak içi kahverengi deri kaplıdır. Baklava dilimi şeklinde şemsesi yazma olup içi örgüye benzer şekilde çizgilerle taranmıştır. Kenarlarında tığlar ve gülçelerden müteşekkil salbekleri mevcuttur (Resim: 60).

Ebru kaplı mahfazası vardır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Cildin şemse ve köşebend kompozisyonuna, şemse formu ve bulut tasarımı benzer Bursa Eynebey YEBEK Hüseyin Çelebi:905’te kayıtlı 1023/1614 tarihli “Fevâidü’l-Hâkâniyyetü’l-Ahmed Hâniyye”²⁹⁸ adlı eserin cildine ve ketebe kaydında yer alan 1082/1671 tarihine bakarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

²⁹⁸ Seher Durmuş, a.g.t., s.99-101.

Örnek Nu.	: 11
Resim Nu.	: 61, 62, 63, 64, 65
Çizim Nu.	: 24
Envanter Nu.	: 117
Eserin Adı	: Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl
Dili / Konusu	: Arabca / Tefsir
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1108 / 1696
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 240x140 mm.
	Yazı : 177x82mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 516
Müellifi	: İsâm ed-dîn İbrâhîm b. Muhammed b. Arabşâh el-Esferâyînî (873-945/ 1468-1538)
	Müstensihi: Halil b. Mustafa Kadızâde
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Yeşil ve bordo sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 2
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, sırtı deri ile tamir görmüş miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 4 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 61, 62).

Kapak köşelerinde 4, kenar ortalarında ise 1 tane altın gülçe bulunmaktadır (Resim: 64).

Şemse ve salbekler gömme, alttan ayırma mülevven tarzıdır. Mülevvenlik bordo deri ile sağlanmıştır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 9 cm. boyunda 6 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve hançerî yapraklarla müzeyyendir (Resim: 63). Şemseye geçiş noktasında iki altın gülçe bulunan salbek tepelik formunda olup içi, sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile tezyîn edilmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla, dilim üstleri ise altın gülçe ve tığlarla bezenmiştir.

Kapak içleri bordo deri kaplıdır ve 2 sıra altın cedvelle çevrilidir. Kapak köşelerinde altın gülçeler bulunmaktadır. Şemsesi 28 dilimli olup içi zerefşân tekniğinde²⁹⁹ tezyîn edilmiştir. Dilim araları altın gülçelerle müzeyyendir. 7 altın gülçeden müteşekkil salbekleri mevcuttur (Resim: 65).

Ortası kırmızı etrafı kahverengi deri kaplı, cild kapakları tarzında cedvel ve zencireklerle çevrili mahfazası vardır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’ d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Ortada beyzî bir şemse bulunan kapaklara köşebend yapılmamıştır. Belirtilen özelliklerini, 116 ve 41 envanter numaralı örneklerimizle olan benzerliğini ve ketebe kaydında yer alan 1108/1695 tarihini göz önüne alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

²⁹⁹ **Zerefşân**: Serpme altınla yapılan süsleme. Altın tozu, tutkallı su ile karıştırılarak, âhârlı kâğıda fırça ile sıçratılarak serpilir. Kuruduktan sonra altın mührüyle mührelenerek parlatılır (Hasan Özönder, “Zerefşân”, a.g.e., s.221).

Örnek Nu.	: 12
Resim Nu.	: 66, 67, 68, 69, 70
Çizim Nu.	: 25
Envanter Nu.	: 116
Eserin Adı	: Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl
Dili / Konusu	: Arabca / Tefsir
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 240x140 mm. Yazı : 173x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 654
Müellifi	: İsâm ed-dîn İbrâhîm b. Muhammed b. Arabşâh el-Esferâyînî (873-945/ 1468-1538)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi ve bordo sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 2
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, sırtı deri ile tamir görmüş miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 4 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 66, 67).

Kapak köşelerinde 4, kenar ortalarında ise 1 tane altın gülçe bulunmaktadır (Resim: 69).

Şemse ve salbekler gömme ve alttan ayırma mülevven tarzıdır. Mülevvenlik bordo deri ile sağlanmıştır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 9 cm. boyunda 6 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve hançerî yapraklarla müzeyyendir (Resim: 68). Şemseye geçiş noktasında iki altın gülçe bulunan salbek tepelik formunda olup içi, sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile tezyîn edilmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla, dilim üstleri ise altın gülçe ve tığlarla bezenmiştir.

Kapak içleri bordo deri kaplıdır ve 2 sıra altın cedvelle çevrilidir. Kapak köşelerinde altın gülçeler bulunmaktadır. Şemsesi 28 dilimli olup içi zerefşân tekniğinde tezyîn edilmiştir. Dilim araları altın gülçelerle müzeyyendir. 7 altın gülçeden müteşekkil salbekleri mevcuttur (Resim: 70).

Ortası kırmızı etrafı kahverengi deri kaplı, cild kapakları tarzında cedvel ve zencireklerle çevrili mahfazası vardır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’ d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Ortada beyzî bir şemse bulunan kapaklara köşebend yapılmamıştır. Belirtilen özelliklerini, şemse formu ve bulut tasarımı benzer olan Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 11252 envanter numaralı 1666 tarihli “Müşkemilü’l-Ahkâm fi’l-Fetâve’l-Hanefiyye” ve 938 envanter numaralı 1688 tarihli “Hadâyıku’l-Hakâyık fi Tekmiletî’ş-Şakâyık”³⁰⁰ isimli eserlerin cildlerini, 117 ve 41 envanter numaralı örneklerimizle olan benzerliğini göz önüne alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁰⁰ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.134,145.

Örnek Nu.	: 13
Resim Nu.	: 71, 72, 73, 74, 75
Çizim Nu.	: 26, 27
Envanter Nu.	: 41
Eserin Adı	: Şemâilü'n-Nebî
Dili / Konusu	: Arabca / Siyer
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 160x105 mm. Yazı : 110x60 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 97
Müellifi	: Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sehl et-Tirmizî (210-279/825-892)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Bordo sahtiyân
Cild Çeşidi	: Gümme ve alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut Kapak Şemsesi: Tip 2 Mikleb Şemsesi: Tip 8
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları kısmen yıpranmış, deri ile tamir görmüş miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 71, 72).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 4 cm. boyunda, 3 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve hançeri yapraklarla müzeyyendir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş, dilim araları ve uçları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 73).

Sertâbı altın cedvellerle üç eşit paftaya ayrılmıştır. Üst ve alttaki paftalarda sürme altınla uygulanmış zencîr-i saadet görülürken ortadaki pafta kendi içinde dilimli bir pafta haline getirilip, içi S kıvrımlı helezon üzerine yerleştirilmiş penç ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 74).

Mikleb zencirek ve cedveli kapaklar tarzındadır (Resim: 71, 74). 12 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, dikey eksen boyunca S kıvrımlar yapan serbest dolantı bulut motifi ve serbest helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla müzeyyendir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları ve şemse uçları altın tığlarla tezyîn edilmiştir (Resim: 75).

Kapak içi ebrû kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’l-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Şemse formu ve bulut tasarımı örneğimizle benzer olan Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 938 envanter numaralı 1688 tarihli “Hadâyıku’l-Hakâyık”³⁰¹ adlı eserin cildini, 1180 envanter numaralı benzer örneğimizin tarihlendirmelerini, kapak ve mikleb şemse tezyînâtlarını ve köşebendinin olmayışını da dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁰¹ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.145.

Örnek Nu.	: 14
Resim Nu.	: 76, 77, 78, 79, 80
Çizim Nu.	: 28
Envanter Nu.	: 249
Eserin Adı	: Esmâü'r-Ricâl fi'l-Hadîs
Dili / Konusu	: Arabca / Hadis
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 250x130 mm. Yazı : 180x90 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 429
Müellifi	: Muhammed b. Abdurrahmân es-Sahâvî (831-903/1427-1497)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 2
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, dudak kısımları yıpranmış, kısmen deri ile tamir görmüş, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 76, 77).

Köşebendler klâsik formdadır. 6 cm. boyunda, 4 cm. enindedir. Köşebend içleri, serbest dolantı bulut motifleri ve helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 79).

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 6.5 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise

küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve hançeri yapraklarla müzeyyendir (Resim: 78).

Sertâbı soğuk cedvellerle çevrilidir (Resim: 80).

Mikleb zencirek, cedvel ve köşebendi kapaklar tarzındadır. Şemsesi üçgen formda olup, iç bükey 12 dilimlidir. Şemse içi, serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, hatâî, goncagül ve yapraklarla müzeyyendir (Resim: 80).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Ancak müellifin 1427-1497 yılları arasında yaşadığı düşünüldüğünde eserin XV. yüzyıl II. yarısından sonrasına ait olacağı kuvvetle muhtemeldir. Şemse bulut tasarımı benzer olan Bursa Eynebey YEBEK Hüseyin Çelebi:905’te kayıtlı, XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş “Fevâidü’l-Hâkâniyyetü’l-Ahmed Hâniyye”³⁰² adlı eserin cildini ve 1175 envanter numaralı benzer örneğimizin tarihlendirmesini, şemse ve köşebend tezyînâtını da dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁰² Seher Durmuş, a.g.t., s.99-101.

Örnek Nu.	: 15
Resim Nu.	: 81, 82, 83
Çizim Nu.	: 29
Envanter Nu.	: 1177
Eserin Adı	: Levâkihu'l-Envâr fi Tabakâti'l-Sadeti'l-Ahyâr
Dili / Konusu	: Arabca / Tasavvuf
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 260x180 mm. Yazı : 180x110 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 315
Müellifi	: Ebûl-Mevâhib Abdulvahhâb b. Ahmed eş-Şarânî (898-973/1493-1565)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Yeşil ve kırmızı sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülevven
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 2
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırt fazlaca yıpranmış, tamire muhtaç, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 4 sıra soğuk cedvel arasındaki Osmanlı devri cildlerinde neredeyse hiç görülmeyen kare karakterli zencirekle çevrilidir (Resim: 81, 82).

Şemse ve salbek gömme ve mülevven tarzıdır. Mülevvenlik kırmızı deri ile sağlanmıştır.

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 7.5 cm. boyunda, 6 cm. eninde olup 28 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve hançeri yapraklarla müzeyyendir (Resim: 83). Tepelik formundaki salbekleri sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile tezyîn edilmiştir.

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Mine’l-makfûfât alâ ehli’l-ulûm vezaat li beyti’l-kitâb Müftî Çorum, 1295”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Ancak müellifin 1493/1565 yılları arasında yaşadığı düşünüldüğünde cild, en erken XVI. yüzyıl II. yarısına tarihlendirilebilir. Ancak cildin köşebendinin olmayışı ve şemse kompozisyonu cildi, XVII. yüzyıla tarihlendirmemize sebep olmuştur.

Örnek Nu.	: 16
Resim Nu.	: 84, 85, 86
Çizim Nu.	: 30
Envanter Nu.	: 1180
Eserin Adı	: el-Bidâye ve'n-Nihâye
Dili / Konusu	: Arabca / Orta Doğu
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 250x170 mm. Yazı : 175x140 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 188
Müellifi	: İbn Kesîr Ebîl-Feda İsmâîl b. Ömer ed-Dimaşkî (759-803/1358-1400)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi ve siyah sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 2
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları kısmen yıpranmış, deri ile tamir görmüş miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir. İçte tekrar ince altın cedvel olup köşelerde içi boş, üçgen formda köşebend meydana getirmektedir (Resim: 84, 85).

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 7.5 cm. boyunda, 6 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan serbest

helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve hançerî yapraklarla müzeyyendir. Tepelik formundaki salbekleri sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile tezyîn edilmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş, şemse uçları sade altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 86).

Kapak içleri siyah deri kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Şemse formu ve bulut tasarımı örneğimizle benzer olan Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 938 envanter numaralı 1688 tarihli “Hadâyıku’l-Hakâyık”³⁰³ adlı eserin cildini, 41 envanter numaralı benzer örneğimizin tarihlendirmelerini, kapak ve mikleb şemse tezyînâtlarını ve köşebendinin olmayışını da dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁰³ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.145.

Örnek Nu.	: 17
Resim Nu.	: 87, 88, 89
Çizim Nu.	: 31
Envanter Nu.	: 1451
Eserin Adı	: Muhtasaru'z-Ziyâdât
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 220x150 mm. Yazı : 140x90 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 144
Müellifi	: Sadreddîn Süleymân b. Vehb (öl. 677/1278)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 2
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı fazlaca yıpranmış, miklebi kaybolmuş cild.

Ön ve arka kapak farklı karakterdedir (Resim: 87, 88).

Ön kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 8 cm. boyunda, 6 cm. eninde olup 28 dilimlidir. Şemse içi, serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâf ve hançerî yapraklarla saz üslûbunda tezyîn edilmiştir (Resim: 87).

Arka kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 8 cm. boyunda, 6 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı, çapraz eksenlerde ise

küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve hançeri yapraklarla müzeyyendir (Resim: 88, 89).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Mine’l-makfûfât alâ ehli’l-ulûm vezaat li beyti’l-kitâb Müftî Çorum, 1295”.

Değerlendirme : Eserin istinsah tarihi bulunmamaktadır. Ön ve arka kapaklar kahverenginin farklı tonlarında derilerle kaplıdır. Bu da cildin muhdes olabileceğini akla getirir. Arka kapak şemse tezyînâtından dolayı çalışmamıza dahil ettiğimiz bu eserin cildini, köşebendinin olmayışına ve 44, 1177 envanter numaralı benzer örneklerimizin tarihlendirmelerine de bakarak XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 18
Resim Nu.	: 90, 91, 92, 93, 94, 95
Çizim Nu.	: 32, 33
Envanter Nu.	: 1520
Eserin Adı	: Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1071 / 1660
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 203x140 mm.
	Yazı : 150x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 110
Müellifi	: Sedîdeddîn Muhammed b. Muhammed el-Kâşgarî (öl. 705/1305)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 3
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sertâbı oldukça yıpranmış, sertâbı deri ile tamir görmüş miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 90, 91).

Köşebendler klâsik formdadır. İçleri serbest dolantı bulut ve helezon üzerinde yer alan hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Köşebend altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarında altın tığlar bulunmaktadır (Resim: 92).

Şemsesi klâsik oval formdadır. 7.5 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse içi, yatay eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı ve şemse uçlarına uzanan küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî, küçük ve hançerî yapraklarla müzeyyendir. Salbekleri bulunmayan şemsenin çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla bezenmiştir (Resim: 93).

Sertâb bordo deri kaplanmıştır.

Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendi kapaklar tarzındadır (Resim: 94). 12 dilimli şemsesi yuvarlak formda olup içi, merkezde hatâî motifi ve etrafında yapraklarla tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahrirlenip dilim aralarına altın tığlar eklenmiştir (Resim: 95).

Kapak içi kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Cildin şemse ve köşebend kompozisyonu, ketebe kaydında yer alan 1071/1660 tarihini göz önüne alarak cildi XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 19
Resim Nu.	: 96, 97, 98
Çizim Nu.	: 34
Envanter Nu.	: 1210
Eserin Adı	: Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî
Dili / Konusu	: Türkçe / Kur'an İlimleri
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1165 / 1751
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 230x140 mm.
	Yazı : 180x90 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 386
Müellifi	: Altıparmak Mehmed b. Mehmed Üskûbî (öl. 1033/1623)
	Müstensihi: İbrahim b. Muhammed
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülemma'
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 3
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı fazlaca yıpranmış, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 96, 97).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 7.5 cm. boyunda, 5.5 cm. eninde olup 28 dilimlidir. Şemse içi, yatay eksen boyunca uzanan büyük S kıvrımlı ve şemse uçlarına uzanan küçük kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve hançerî yapraklarla müzeyyendir (Resim: 98).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Beşiktaş Muhafızı Ferik Hacı Hasan Paşa İbn Hacı Mustafa Ağa'nın Çorum'da vâki kütüphaneye vakıftır, 1314”.

Değerlendirme : Şemse tezyînâtına, köşebendinin olmayışına ve ketebe kaydında yer alan 1165/1751 tarihine bakarak cildi, XVIII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 20
Resim Nu.	: 99, 100, 101
Çizim Nu.	: 35, 36
Envanter Nu.	: 678
Eserin Adı	: Kîmya-yı Saâdet
Dili / Konusu	: Farsça / Tasavvuf
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 290x200 mm. Yazı : 200x130 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 193
Müellifi	: Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazâlî (450-505/1058-1111)
Yazı	: Nesih-Ta'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 4
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı ve dudak kısımları yıpranmış, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 99, 100).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 8 cm. boyunda, 6 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan büyük, S kıvrımlı ve şemse kenarlarında bulunan küçük, S kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve bu kıvrımlar arasında dolaşan

serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül, hatâî ve yapraklarla müzeyyendir (Resim: 101).

Sertâbı soğuk cedvellerle çevrilidir.

Mikleb cedvelleri kapaklar tarzındadır. Şemsesi, kapak şemsesinin aynı olup kalıp miklebin tam ucuna yarım şemse olacak şekilde basılmıştır (Resim: 99).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Eserde ketebe kaydı bulunmamaktadır. Şemsesinde bulunan bulut tasarımı nadir bir örnektir. Şemse tezyînâtını, köşebendinin olmayışını dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 21
Resim Nu.	: 102, 103, 104, 105, 106
Çizim Nu.	: 37, 38
Envanter Nu.	: 1246
Eserin Adı	: Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1032 / 1622
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 200x130 mm.
	Yazı : 140x65 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 60
Müellifi	: İbn Kutluboğa Zeyneddîn Kâsım el-Hanefî (802-879/1399-1474)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 5
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, sırtı ve dudak kısımları yıpranmış miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 102, 103).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi dikdörtgen formdadır. 7.5 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, şemsenin 4 köşesinde bulunan S kıvrımlı serbest dolantı bulut motifleri ve helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 104).

Sertâbı soğuk cedvelle çevrilidir.

Mikleb zencirek ve cedveli kapaklar tarzındadır (Resim: 105). Tepelik formundaki şemsesinin içi hatâî motifi ile tezyîn edilmiştir (Resim: 106).

Kapak içi kâğıt kaplıdır

Değerlendirme : Şemse bulut tasarımı nadir görülen bir tasarımdır. Cildin köşebendinin olmayışı, şemsesinin dikdörtgen formunu -ki bu form en erken XVII. yüzyılda görülür³⁰⁴- ve ketebe kaydındaki 1032/1622 tarihini de dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁰⁴ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.19.

Örnek Nu.	: 22
Resim Nu.	: 107, 108, 109, 110, 111
Çizim Nu.	: 39, 40
Envanter Nu.	: 2057
Eserin Adı	: Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt
Dili / Konusu	: Arabca / Akaid ve Kelam
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 225x140 mm. Yazı : 155x75 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 222
Müellifi	: Kâsım b. Hüseyin b. Muhammed el-Hvârizmî (555-617/1160-1220)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 6
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, kurt yenikleri mevcut, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 107, 108).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi dikdörtgen formdadır. 6.5 cm. boyunda, 3.5 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse içi, dikey eksen boyunca uzanan, derin S kıvrımlı serbest dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş penç ve yapraklarla

tezyîn edilmiştir (Resim: 109). Şemseden altın gülçe ve tığlarla geçilen salbek tepelik formundadır. Salbek içi sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile bezenmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş ve dilim üstleri gülçeler, dilim araları altın tığlarla tezyîn edilmiştir.

Sertâb cedvel ve zencirekleri kapaklar tarzındadır ve dilimli 4 paftaya ayrılmıştır. Pafta araları 3 altın gülçe ile bezenmiştir. Pafta içleri 9 altın gülçe ve tığlarla tezyîn edilmiştir (Resim: 110).

Mikleb cedvel ve zencirekleri kapaklar tarzındadır (Resim: 110). 16 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla bezenmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş ve dilim üstleri gülçeler, dilim araları altın tığlarla tezyîn edilmiştir (Resim: 111).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserde ketebe kaydı bulunmamaktadır. Şemsenin tezyînâtını, dikdörtgen formunu ve kapak şemsesi bulut tasarımı örneğimizle benzer olan Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 298 envanter numaralı 1788 tarihli “el-Berigatü’l-Mahmûdiyye”³⁰⁵ adlı eserin cildini dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁰⁵ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.220.

Örnek Nu.	: 23
Resim Nu.	: 112, 113, 114, 115, 116
Çizim Nu.	: 41, 42
Envanter Nu.	: 3372
Eserin Adı	: Lübübu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzîl
Dili / Konusu	: Arabca / Tefsir
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 863 / 1458
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 273x180 mm.
	Yazı : 200x135 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 227
Müellifi	: Alâeddîn Alî b. Muhammed el-Hâzin el-Bagdâdî (678-741/1279-1340)
	Müstensihi: Ömer b. Hasan b. eş-Şuca
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Siyah sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 7
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, sırtı, sertâbı fazlaca yıpranmış, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 112, 113).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 8 cm. boyunda, 5.5 cm. eninde olup 28 dilimlidir. Şemse içi, birbirine paralel dikey eksen boyunca uzanan S kıvrımlı 2 serbest dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan S formda helezon üzerine yerleştirilen penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 114).

Sertâbı tezyîn edilmemiştir (Resim: 115).

Mikleb cedvelleri kapaklar tarzındadır (Resim: 115). Yuvarlak formdaki şemsesi 12 dilimlidir. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 116).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Değerlendirme : Eserin istinsah tarihi, 863/1458'dir. Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde bulunan 1020 envanter numaralı "Miftâhu'l-Ulûm"³⁰⁶ adlı eserin cildinin şemse bulut tasarımı örneğimizle aynıdır. Bu örneği, şemse tezyînâtını ve 2096 envanter numaralı benzer örneğimizin tarihlendirmesini de göz önüne alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendirmekteyiz.

³⁰⁶ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.113.

Örnek Nu.	: 24
Resim Nu.	: 117, 118, 119
Çizim Nu.	: 43
Envanter Nu.	: 2096
Eserin Adı	: Divan
Dili / Konusu	: Farsça / Fars Dili ve Edebiyatı
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 210x190 mm. Yazı : 125x75 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 140
Müellifi	: Nûreddîn Abdurrahmân b. Ahmed el-Câmî (817-898/1414-1492)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Bordo sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Serbest Dolantı Bulut – Tip 7
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları fazlaca yıpranmış, kısmen deri ile tamir görmüş, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir. İçte altın cedvel olup köşelerde küçük, üçgen formda köşebendler meydana getirmektedir (Resim: 117, 118).

Şemsesi klâsik klâsik oval formdadır. 9 cm. boyunda, 6 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse içi, birbirine paralel dikey eksen boyunca uzanan S kıvrımlı 2 serbest

dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan S formda helezon üzerine yerleştirilen penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 119).

Kapak içi kâğıt kaplıdır.

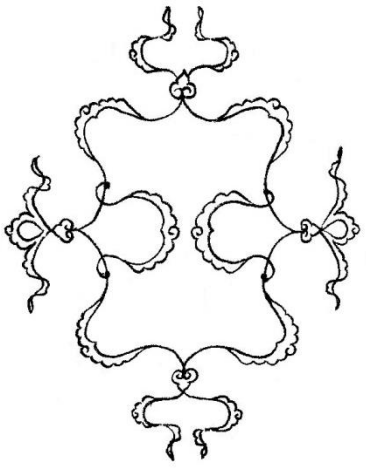
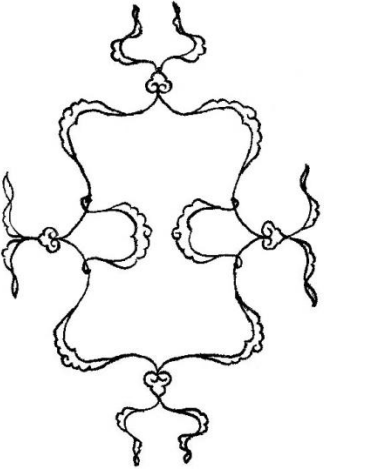
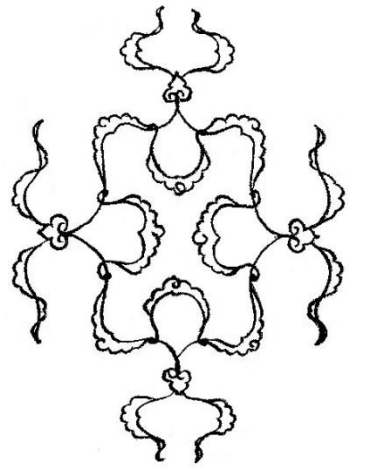
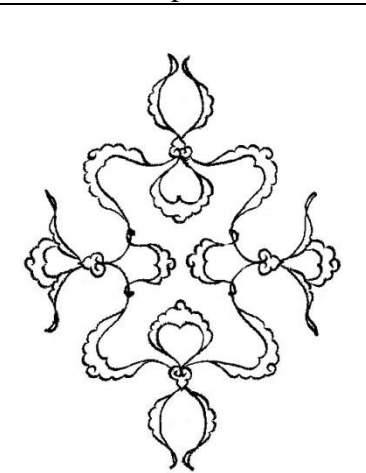
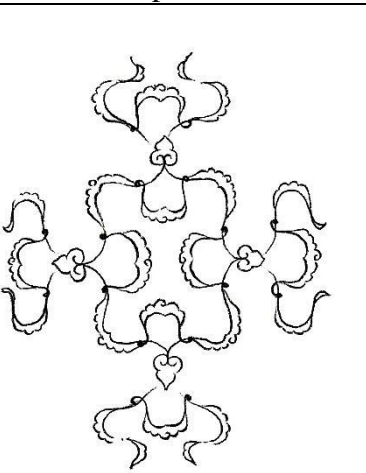
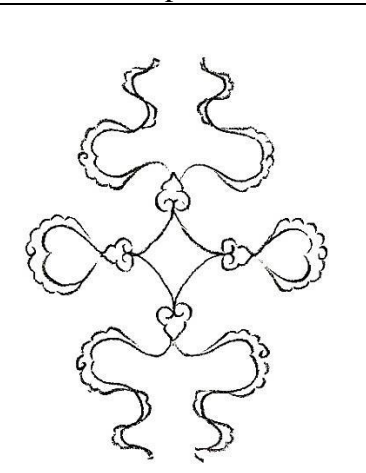
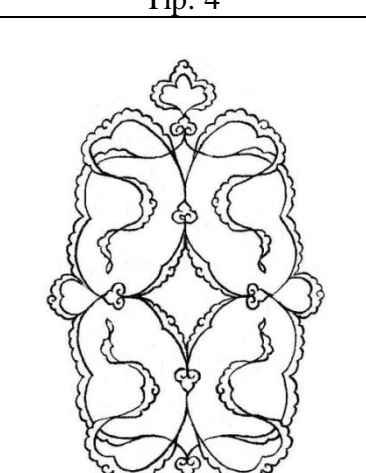
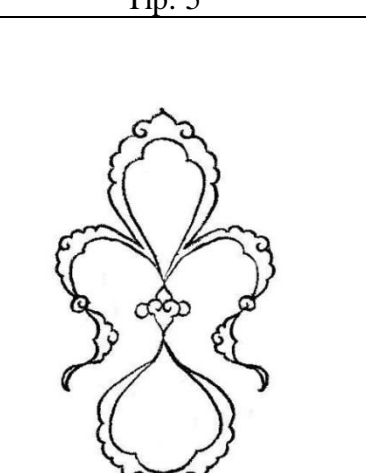
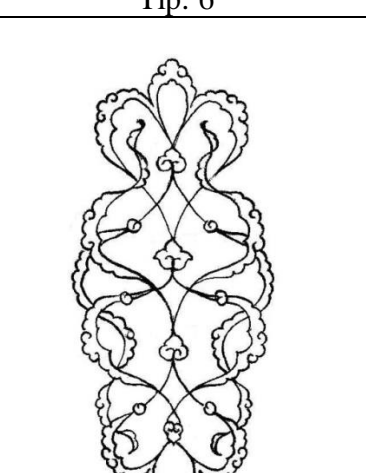
Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

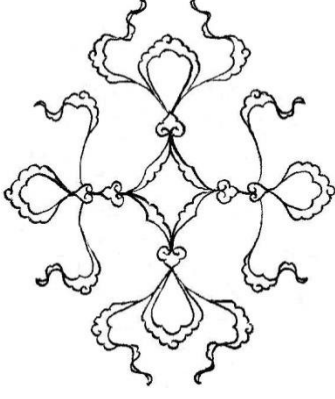
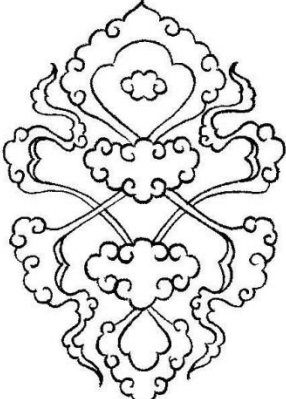
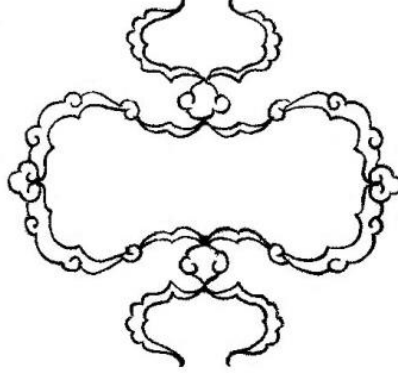
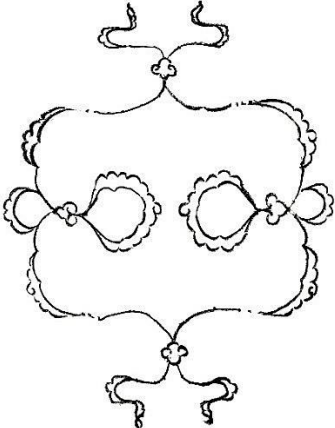
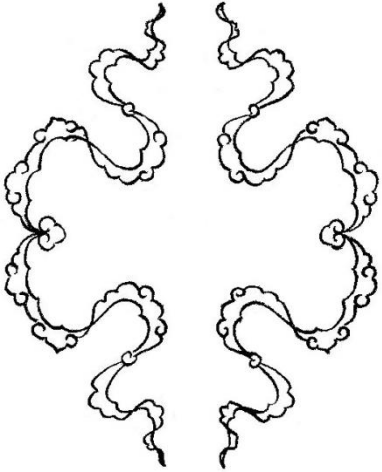
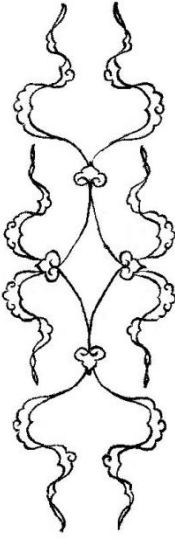
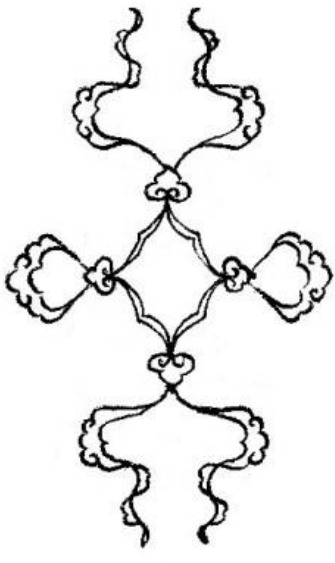
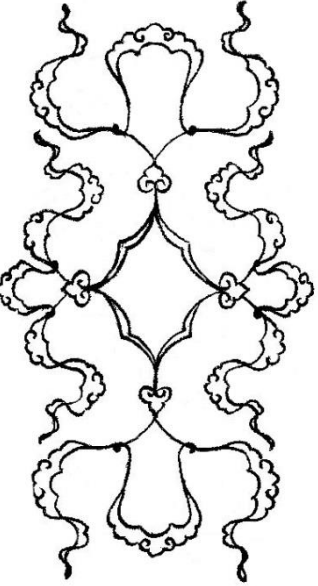
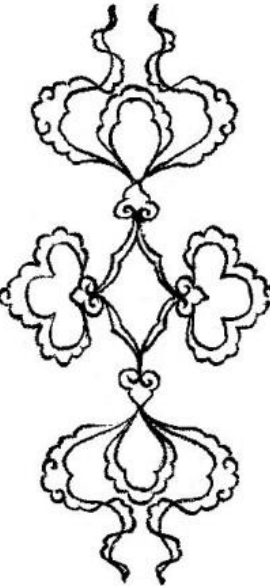
Değerlendirme : Eserin istinsah tarihi bulunmamaktadır. Ancak müellifin 1414-1492 yılları arasında yaşadığı düşünüldüğünde eserin XV. yüzyıl II. yarısından sonrasına ait olacağı kuvvetle muhtemeldir. Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 1020 envanter numaralı “Miftâhu’l-Ulûm”³⁰⁷ adlı eserin cildinin şemse bulut tasarımı örneğimizle aynıdır. Bu benzer örneği, şemse tezyînâtını ve 3372 envanter numaralı benzer örneğimizin tarihlendirmesini de göz önüne alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendirmekteyiz.

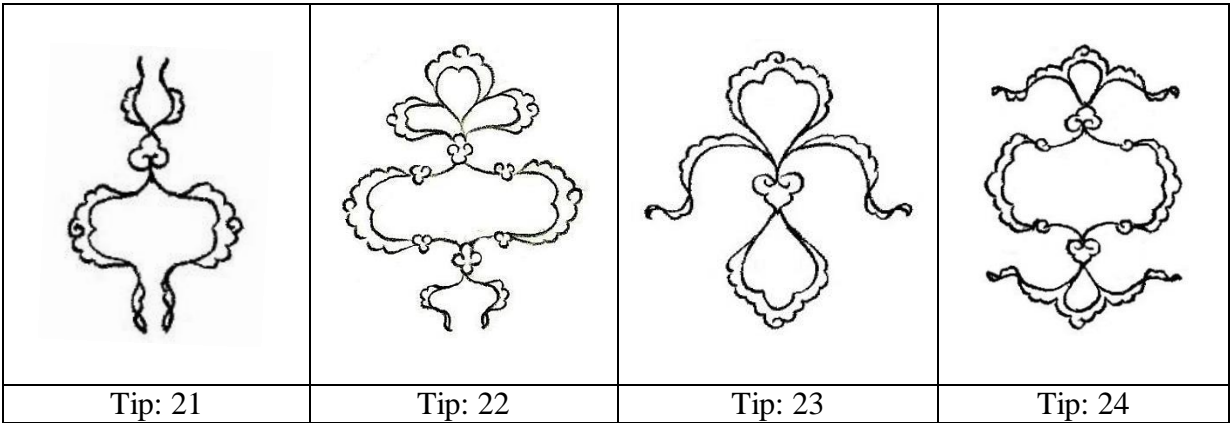
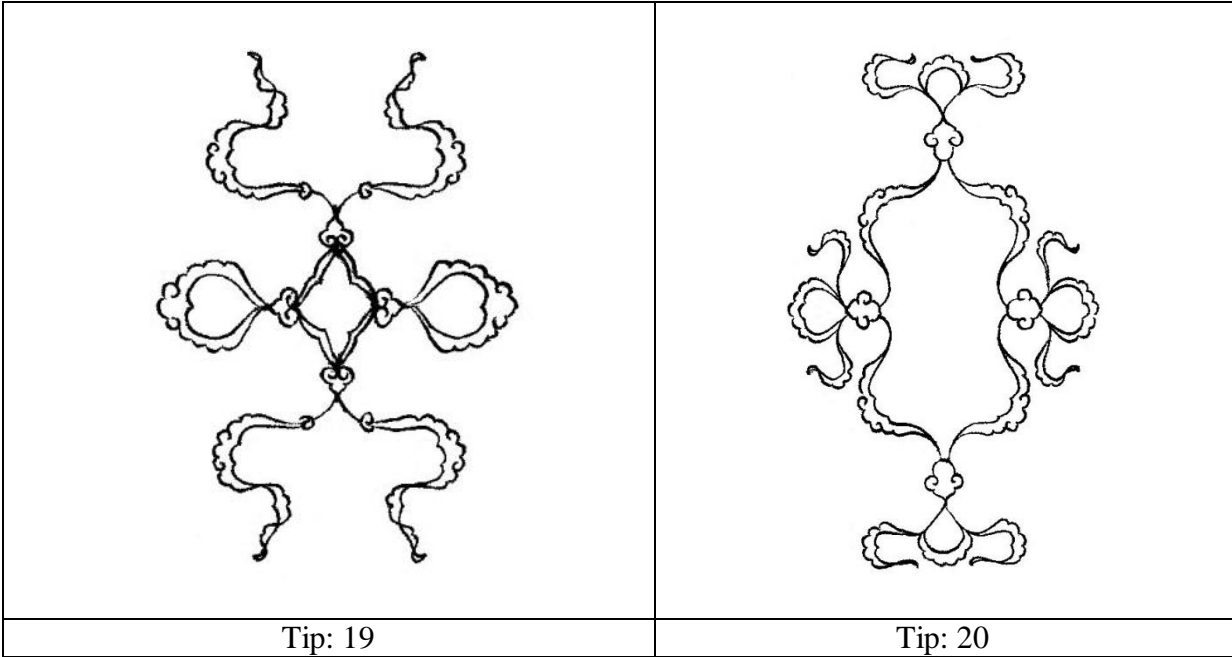
³⁰⁷ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.113.

III.2.2.Katalog 2 (Ayrırma Dolantı Bulut Tasarımlı Cildler)

Ayrırma dolantı bulut tasarımlı cildlerin 24 tipini tespit etmiş bulunmaktayız.

		
Tip: 1	Tip: 2	Tip: 3
		
Tip: 4	Tip: 5	Tip: 6
		
Tip: 7	Tip: 8	Tip: 9

		
<p>Tip: 10</p>	<p>Tip: 11</p>	<p>Tip: 12</p>
		
<p>Tip: 13</p>	<p>Tip: 14</p>	<p>Tip: 15</p>
		
<p>Tip: 16</p>	<p>Tip: 17</p>	<p>Tip: 18</p>

III.2.2.1.Örneklerin Listesi

- Örnek: 1.** Zübdetü'l-Hakâik fi Keşfî'd-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 792.
- Örnek: 2.** en-Nahrul-Faik bi Şerhi Kenzid-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 1321.
- Örnek: 3.** Kitâbu'l-Fusûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1332.
- Örnek: 4.** et-Telvîh fi Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408.
- Örnek: 5.** Mişkâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250.
- Örnek: 6.** Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670.
- Örnek: 7.** Mesnevi-i Manevi,/....., Çorum Hasan Paşa: 804.
- Örnek: 8.** Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Munyeti'l-Musallî, 1085 / 1674,
Çorum Hasan Paşa: 1437.
- Örnek: 9.** Hâşiye alâ Envârî't-Tenzîl ve Esrârî't-Tevîl,/....., Çorum Hasan Paşa: 152.
- Örnek: 10.** el-Etval,/....., Çorum Hasan Paşa: 2390.
- Örnek: 11.** Aksâl-İreb fi Tercemet-i Mukaddimetü'l-Edeb,/....., Çorum Hasan Paşa: 1861.
- Örnek: 12.** Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker, 1124 / 1712,
Çorum Hasan Paşa: 406.
- Örnek: 13.** Hâşiye alâ Şerh-i Kasîdeti'l-Nunîye, 1145 /1731, Çorum Hasan Paşa: 1006.
- Örnek: 14.** Kunûzu'l-Beraa,/....., Çorum Hasan Paşa: 2072.
- Örnek: 15.** Şerhu Mukaddimeti's-Salât,/....., Çorum Hasan Paşa: 4335.
- Örnek: 16.** Tebyînü'l-Mehârim,/....., Çorum Hasan Paşa: 509.
- Örnek: 17.** Letâiful-Alam fi İşaretil-İlham,/....., Çorum Hasan Paşa: 816.
- Örnek: 18.** Kenzu'l-Musallî, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502.
- Örnek: 19.** Fevâidu'l-Âliye mine'l-Mesâili's-Şeriye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1692.
- Örnek: 20.** Dürr-i Mekkûn, 1088 / 1677, Çorum Hasan Paşa: 1029.
- Örnek: 21.** Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522.
- Örnek: 22.** Metâliu's-Saîde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa: 2746.
- Örnek: 23.** el-Münteka fi Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa: 1411.
- Örnek: 24.** Şerhu Fıkhı'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479.
- Örnek: 25.** Fethu'l-Bâkî bi-Şerhi Elfîyeti'l-İrâkî, 970 / 1562, Çorum Hasan Paşa: 3194.
- Örnek: 26.** et-Tuhfetü'l-Hâdiye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1903.
- Örnek: 27.** el-Hâmis fi Ahvâli'-Nefsi'n-Nefis,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237.

- Örnek: 28.** Şerhu Şâhidi,/....., Çorum Hasan Paşa: 1847.
- Örnek: 29.** Hırzu's-Semîn lil-Hisni'l-Hasîn, 1154 / 1741, Çorum Hasan Paşa: 569.
- Örnek: 30.** Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112.
- Örnek: 31.** Davu'l-Meâlî fi Şerhi Bedi'l-Emâlî,/....., Çorum Hasan Paşa: 990.
- Örnek: 32.** Remzu'l-Hakâik fi Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335.
- Örnek: 33.** et-Takrîr ve't-Tahbîr fi Şerhi Kitâbi'l-Münîr, 871 / 1466,
Çorum Hasan Paşa: 1567.
- Örnek: 34.** Şerh-i Gülistân, 1051 / 1641, Çorum Hasan Paşa: 4753.
- Örnek: 35.** Nuzhetu'l-Ebsâr fi ma Hasini'l-Esar,/....., Çorum Hasan Paşa: 2038.
- Örnek: 36.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl,/....., Çorum Hasan Paşa: 3393.
- Örnek: 37.** Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkîf,/....., Çorum Hasan Paşa: 4059.
- Örnek: 38.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 1082 /1671, Çorum Hasan Paşa: 36.
- Örnek: 39.** Keşfü'l-Gûmme an Câmii'l-Ümme,/...../....., Çorum Hasan Paşa: 1327.
- Örnek: 40.** eş-Şakaiku'n-Numâniye fi Ulemâi'd-Devletil-Osmâniye, 992 / 1584,
Çorum Hasan Paşa: 1251.
- Örnek: 41.** Menârü'l-Envâr, 1128 / 1715, Çorum Hasan Paşa: 1606.
- Örnek: 42.** el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/....., Çorum Hasan Paşa: 1390.
- Örnek: 43.** Minhâcu'l-Ukûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1589.
- Örnek: 44.** el-Îzâh, 631 / 1233, Çorum Hasan Paşa: 1968.
- Örnek: 45.** Muâhidü't-Tensîs alâ Şevâhidi't-Telhîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 2348.
- Örnek: 46.** Gunityu li-Tâlibi Tariki'l-Hakk, 1026 / 1617, Çorum Hasan Paşa: 677.
- Örnek: 47.** Şerhu'l-İzzî fi't-Tasrîf, 822 / 1419, Çorum Hasan Paşa: 5501.
- Örnek: 48.** Şerhu Miftâhu'l-Ulûm, 744 / 1344, Çorum Hasan Paşa: 2379.

III.2.2.2.Örnekler

Örnek Nu.	: 1
Resim Nu.	: 1, 2, 3
Çizim Nu.	: 1
Envanter Nu.	: 792
Eserin Adı	: Zübdetü'l-Hakâik fi Keşfi'd-Dekâik
Dili / Konusu	: Farsça / Tasavvuf
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 205x125 mm. Yazı : 130x60 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 121
Müellifi	: Ebûl-Meâlî Aynî'l-Kudât Alî b. Muhammed el-Hemedânî (öl. 525/1131)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, sırtı deri ile tamir edilmiş, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvel arasındaki ince sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 1, 2).

Kapaklarda üçgen formda, içi boş küçük köşebendler bulunmaktadır.

Kapak şemseleri klâsik oval formdadır. 6.5 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 3).

Kapak içleri ebrû kaplıdır.

Ebrû kaplı mahfazası vardır.

Kıtapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’ d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Belirtilen özellikleri, Tire Necip Paşa Kütüphanesi’nde bulunan XV. yüzyıla tarihlendirilmiş 420 envanter numaralı “Miftâhu’l-Ulûm”, 306 envanter numaralı “Şerhu Hizbi’l-Bahr” ve 34 envanter numaralı “Tabsıratu’ı-Mütezekkir”³⁰⁸ adlı eserlerin benzer cild tezyînâtı sebebiyle cildi, XV. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁰⁸ Arife Edis, *Tire Necip Paşa Kütüphanesi’ndeki Cild Örnekleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006, s.56-57,80-81,91-92.

Örnek Nu.	: 2
Resim Nu.	: 4, 5, 6
Çizim Nu.	: 2
Envanter Nu.	: 1321
Eserin Adı	: en-Nahru'l-Faik bi Şerhi Kenzi'd-Dekâik
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesı (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 290x200 mm. Yazı : 220x145 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 547
Müellifi	: İbn Nuceym el-Mısrî Zeyn ed-dîn Ömer b. İbrâhîm (926-970/1519-1563)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzeħħibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülemma'
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, kısmen deri ile tamir görmüş miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 4, 5).

Kapaklarda üçgen formda, içi boş küçük köşebendler bulunmaktadır.

Kapak şemseleri klâsik oval formdadır. 7 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı

ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 6).

Sertâbı soğuk cedvelle çevrilidir.

Mikleb cedveli kapaklar tarzındadır. 10 dilimli şemsei yuvarlak formdadır. Şemse tezyînâtı seçilememektedir.

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Belirtilen özellikleri, Tire Necip Paşa Kütüphanesi’nde bulunan XV. yüzyıla tarihlendirilmiş 420 envanter numaralı “Miftâhu’l-Ulûm”, 306 envanter numaralı “Şerhu Hizbi’l-Bahr” ve 34 envanter numaralı “Tabsıratu’ı-Mütezekkir”³⁰⁹ adlı eserlerin benzer cild tezyînâtı sebebiyle cildi, XV. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁰⁹ Arife Edis, a.g.t., s.56-57,80-81,91-92.

Örnek Nu.	: 3
Resim Nu.	: 7, 8, 9, 10, 11
Çizim Nu.	: 3, 4
Envanter Nu.	: 1332
Eserin Adı	: Kitâbu'l-Fusûl
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 285x160 mm. Yazı : 225x115 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 403
Müellifi	: Mecd ed-dîn Muhammed b. Mahmûd el-Usturûşenî (öl. 632/1234)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları kısmen yıpranmış miklebli cild.

Kapaklarda 2 sıra soğuk cedvel arasında ince sarmallı zencirek bulunmaktadır (Resim: 7, 8).

Kapaklarda üçgen formda, içi boş küçük köşebendler bulunmaktadır.

Kapak şemseleri klâsik oval formdadır. 6.5 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş

yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 9). Salbekler tepelik formunda olup içlerinde sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi bulunmaktadır.

Sertâbı cedvel, zencirek ve köşebendi kapaklar tarzındadır. Sertâb 2 sıra soğuk cedveller arasındaki ince sarmallı zencirekle iki paftaya ayrılmıştır (Resim: 10).

Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendi kapaklar tarzındadır (Resim: 10). Şemsesi, 12 dilimli olup yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Şemse ucunda sade, soğuk tığ bulunmaktadır (Resim: 11).

Kapak içleri ebrû kaplıdır.

Ebrû kaplı mahfazası mevcuttur.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Belirtilen özellikleri, Tire Necip Paşa Kütüphanesi’nde bulunan XV. yüzyıla tarihlendirilmiş 420 envanter numaralı “Miftâhu’l-Ulûm”, 306 envanter numaralı “Şerhu Hizbi’l-Bahr” ve 34 envanter numaralı “Tabsıratu’ı-Mütezekkir”³¹⁰ adlı eserlerin benzer cild tezyînâtı sebebiyle cildi, XV. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³¹⁰ Arife Edis, a.g.t., s.56-57,80-81,91-92.

Örnek Nu.	: 4
Resim Nu.	: 12, 13, 14, 15, 16
Çizim Nu.	: 5, 6
Envanter Nu.	: 4408
Eserin Adı	: et-Telvîh fî Keşf Hakâiki't-Tenkîh
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 958 / 1551
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 225x145 mm.
	Yazı : 160x85 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 299
Müellifi	: Saded-dîn Mesûd b. Ömer et-Taftâzânî (712-793/1312-1390)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Bordo sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları fazlaca yıpranmış, sırtı deri ile, sertâbı kumaşla tamir edilmiş miklebli cild.

Kapaklar 4 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 12, 13).

Köşebendler klâsik formdadır. İçleri helezon üzerinde yer alan penç, hatâî ve yaprak motifleri ve serbest dolantı bulutlarla tezyîn edilmiştir (Resim: 15).

Kapak şemseleri klâsik oval formdadır. 6.5 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 14). Salbekler tepelik formunda olup içlerinde sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi bulunmaktadır.

Sertâbı bez ve deri kaplıdır. Mikleb cevdel ve köşebendleri kapaklar tarzında olup 12 dilimli şemsesi yuvarlak formda olup iç tezyînâtı seçilememektedir (Resim: 16).

Kapak içleri ebrû kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Cildin klâsik şemse ve köşebend formu ve ketebe kaydına yer alan 958 / 1551 tarihine bakarak cildi, XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 5
Resim Nu.	: 17, 18, 19, 20, 21
Çizim Nu.	: 7, 8
Envanter Nu.	: 250
Eserin Adı	: Mişkâtu'l-Mesâbih
Dili / Konusu	: Arabca / Hadis
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 979/1570
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 245x155 mm.
	Yazı : 185x100 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 316
Müellifi	: Velîeddîn Ebû Abd-Allâh Muhammed b. Abdullâh el-Hatîb Tebrizî (öl. 749/1348)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Sırt ve arka kapağında kısmen yıpranmalara maruz kalmış miklebli cild.

Kapaklar 4 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 17, 18).

Kapakların köşelerinde 1, kenar ortalarında ise 3 altın gülçe ve gülçe uçlarında tığ bulunmaktadır.

Kapak şemseleri klâsik oval formdadır. 7 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir. Salbekler tepelik formunda olup içleri sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ve motif ucundaki yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 19). Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş, dilim araları altın tığlarla bezenmiştir. Şemse ve salbek dilimlerinin bazılarının üstünde ise altın gülçeler bulunmaktadır.

Sertâb 2 sıra altın cedvelle çevrili olup altın tahrirlerle 4 paftaya ayrılmıştır. Pafta içleri 7 adet altın gülçe ile tezyîn edilmiştir. Gülçe uçlarına altın tığlar eklenmiştir (Resim: 20).

Mikleb cedvel ve zencirekleri kapaklar tarzındadır (Resim: 20). 12 dilimli şemsesi yuvarlak formda gömme ve alttan ayırma tarzıdır. Şemse içi üzerinde hatâî grubu motiflerinin olduğu serbest helezonla müzeyyendir. Dilim aralarında altın tığlar bulunmaktadır (Resim: 21).

Kapak içleri kahverengi deri kaplıdır. Kenarları altın cedvellerle çevrilidir.

Ebrû kaplı mahfazası vardır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’l-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eseri; şemse kompozisyonuna, şemse tezyînâtı benzer Bursa Eynebey YEBEK’de bulunan Genel:961 envanter numaralı 951/1544 tarihli “Mevâhib-i ‘Âliyye”³¹¹ ve Türk Tarih Kurumu Koleksiyonu’nda Y/676 envanter numarasında kayıtlı³¹² XVI. yüzyıla tarihlendirilmiş eserlere ve ketebe kaydında yer alan 979/1570 tarihine dayanarak cildi, XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³¹¹ Seher Durmuş, a.g.t., s.104-105

³¹² Meral Erkan, *Osmanlı Dönemi El Yazması Deri Cilt Kitap Süsleme Örnekleri (Ankara Milli Kütüphane, Türk Tarih Kurumu ve Etnografya Müzesi)*, G.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1994, s.73-75

Örnek Nu.	: 6
Resim Nu.	: 22, 23, 24, 25, 26
Çizim Nu.	: 9, 10
Envanter Nu.	: 4670
Eserin Adı	: Şerh-i Gülistân
Dili / Konusu	: Türkçe / Fars Dili ve Edebiyatı
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 998 / 1589
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 210x120 mm.
	Yazı : 160x65 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 185
Müellifi	: Şemî Şem-Allâh Mustafâ Prizrînî (öl. 1009/1601)
	Müstensihi: Yakub b. Hasan
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Bordo sahtiyân
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut
	Kapak Şemsesi: Tip 1 Mikleb Şemsesi: Tip 21
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları fazlaca yıpranmış, sırtı deri ile tamir görmüş, miklebi kopmuş cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 22, 23).

Kapaklarda üçgen formda, içi boş küçük köşebendler bulunmaktadır.

Kapak şemseleri klâsik oval formdadır. 6 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 24).

Sertâb kahverengi deri ile kaplıdır (Resim: 25).

Mikleb cedvel ve köşebendleri kapaklar tarzında olup 10 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Şemse içi, birbirine ortabağ ile bağlanan S kıvrımlı 2 ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 26, 26).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Belirtilen özellikleri, cild kapaklarının tezyînâtı örneğimizle benzerlik gösteren Sivas Ziya Bey Kütüphanesi’nde yer alan 3970 envanter numarasına sahip 1005/1596 tarihli “Hidaye Şerhi” adlı eserin cildi³¹³ ve ketebe kaydında yer alan 998 / 1589 tarihi sebebiyle cildi, XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³¹³ Sümeyye Sarıtepe, a.g.t., s.61.

Örnek Nu.	: 7
Resim Nu.	: 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33
Çizim Nu.	: 11, 12
Envanter Nu.	: 804
Eserin Adı	: Mesnevi-i Manevi
Dili / Konusu	: Farsça / Fars Dili ve Edebiyatı
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 200x120 mm. Yazı : 110x60 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 345
Müellifi	: Mevlânâ Celâleddîn Rûmî Muhammed b. Bahâeddîn Veled (604-672/1207-1273)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut Kapak Şemsesi: Tip 1 Mikleb Şemsesi: Tip 23
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Dudak ve muhat kısımlarında yıpranmalara maruz kalmış cild kısmen tamir görmüştür. Mikleblidir.

Kapaklar 4 sıra altın cedvel arasındaki ince sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 27, 28).

Köşebendler klâsik formdadır. İçleri ayırma dolantı bulut motifleriyle hazırlanan sıvama bulutlu desenle³¹⁴ müzeyyendir. Köşebendlerin kenarları altınla tahrirlenmiştir (Resim: 32).

Şemse klâsik oval formdadır. 6.5 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle (Resim: 29). Şemseye altın gülçe ile bağlanan salbek tepelik formundadır. İçlerinde sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi vardır. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiştir. Salbek uçlarında altın tığlar bulunmaktadır.

Sertâb altın cedvellerle 3 paftaya ayrılmıştır. Pafta ortaları altın zencîr-i saadet ile müzeyyendir (Resim: 30).

Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendleri kapaklar tarzında olup 14 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır (Resim: 30). Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Şemse içi, birbirine ortabağlarla bağlanan 2 küçük kapalı form oluşturmuş S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 31). Kapak içleri kahverengi deri ile kaplı olup altın cedvelle çevrilidir. Altın ve kademeli örgü şeklinde şemsesi bulunmaktadır (Resim: 33). Ebrûlu mahfazası mevcuttur.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûmi'd-diniyyeti'r-râcî et-tâfi rabbehu'l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi'd-Devleti'l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Köşebendlerdeki sıvama bulutlu deseni ile çalışmadaki diğer örneklerden ayrılmaktadır. Şemse kompozisyonunu, köşebend tasarımını ve cild kapaklarının şemse tezyînâtı örneğimizle benzerlik gösteren Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Yazmaları'nda bulunan 1685 envanter numaralı XVI. yüzyıla tarihlendirilmiş “Bustânu'l-Ârifîn”³¹⁵ adlı eseri dikkate alarak cildi, XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³¹⁴ **Sıvama Bulutlu Desen:** Tamamen bulut motifleri kullanılarak hazırlanan ve uygulanan desendir. Bulutun yön göstermeyen bir motif olması sebebiyle bu desenin çizimi, sıvama rûmîli desene nazaran daha kolaydır (İnci Ayan Birol, a.g.e., s.314).

³¹⁵ Fazilet Dülger, *Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Yazmaları Cild Örnekleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008, s50-51.

Örnek Nu.	: 8
Resim Nu.	: 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40
Çizim Nu.	: 13, 14
Envanter Nu.	: 1437
Eserin Adı	: Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Munyeti'l-Musallî
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1085 / 1674
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 220x130 mm.
	Yazı : 170x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 318
Müellifi	: İbrâhîm b. Muhammed el-Halebî (öl. 956/1549)
	Müstensihi: Mahmud b. Şeyh Ali
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehebbi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi ve bordo sahtiyân
Cild Çeşidi	: Gümme ve mülemma'
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Sırtı ve kapak kenarları yıpranmış, kısmen tamir görmüş miklebli cild.

Kapaklar 4 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 34, 35).

Köşebendler klâsik formdadır. İçleri serbest dolantı bulut ve helezon üzerinde yer alan hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Köşebendler altınla

tahrirlenmiş olup dilim aralarında altın tığlar, dilim ortalarında ise altın noktalar bulunmaktadır (Resim: 39).

Şemsesi klâsik oval formdadır. 6.5 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş ve dilim araları tığlarla, dilim üstleri ise noktalarla bezenmiştir (Resim: 36). Şemseye geçiş noktasında iki altın gülçe bulunan salbek tepelik formunda olup rûmî motiflerinden müteşekkildir.

Sertâb altın cedvelle çevrilidir (Resim: 37).

Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendi kapaklar tarzındadır (Resim: 37). Şemsesi 12 dilimlidir. Üzerinde hatâî grubu motiflerinin bulunduğu helezonla tezyîn edilmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş ve dilim üstlerine altın noktalar, aralarına ise altın tığlar yerleştirilmiştir (Resim: 38).

Kapak içi bordo deri kaplı olup altın cedvelle çevrilidir. Köşelerde ve kenar ortalarında altın noktalar bulunmaktadır. $\frac{1}{6}$ oranında simetrik, tamamı altın ayırma rûmîlerden oluşan oval şemsesi vardır (Resim: 40).

Ebrû kaplı mahfazası mevcuttur.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûmi'd-diniyyeti'r-râcî et-tâfi rabbehu'l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi'd-Devleti'l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Cildin şemse ve köşebend kompozisyonuna, şemse ve köşebend formu örneğimizle benzerlik gösteren Bursa Eynebey YEBEK'de yer alan Genel:1452 envanter numaralı 1602 tarihli “Mesnevi”³¹⁶ adlı eserin cildine, 1047/1637 tarihinde Mustafa b. Yusuf el-Kanlıcavî hattı ile yazılmış olan Nuri Arlasez Koleksiyonu'ndaki 312 numaralı XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş Kur'ân'ın³¹⁷ cildine ve ketebe kaydında bulunan 1085/1674 tarihine bakarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³¹⁶ Seher Durmuş, a.g.t., s.86-88.

³¹⁷ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.23.

Örnek Nu.	: 9
Resim Nu.	: 41, 42, 43, 44, 45
Çizim Nu.	: 15, 16
Envanter Nu.	: 152
Eserin Adı	: Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl
Dili / Konusu	: Arabca / Tefsir
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 200x113 mm. Yazı : 153x68 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 127
Müellifi	: Sadreddîn Zâde
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Bordo ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut
	Kapak Şemsesi: Tip 1 Mikleb Şemsesi: Tip 22
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Sertâbı kısmen deri ile tamir görmüş miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki ince sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 41, 42).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Şemse ve salbekler gömme ve alttan ayırma mülevven tarzıdır. Mülevvenlik kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Kapak şemseleri klâsik oval formdadır. 7 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 43).Şemseye ortabağ ile bağlanan salbekler tepelik formunda olup içlerinde sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi bulunmaktadır. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş ve dilim araları altın tığlarla bezenmiştir.

Sertâb ve mikleb cedvel ve zencirekleri kapaklar tarzında olup 12 dilimli mikleb şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Şemse içi, birbirine ortabağlarla bağlanmış, ortadaki büyük olmak üzere 2 kapalı form oluşturan S kıvrımlı 2 ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Şemse dıştan altınla tahrirlenmiş ve dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 44, 45).

Kapak içleri kahverengi deri ile kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’ d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Ortada beyzî bir şemse bulunan kapaklara köşebend yapılmamıştır. Belirtilen özellikleri, kapak ve mikleb şemse formları ve tezyînâtları örneğimizle benzer olan Oriental Institute A.12166 ve A.12052’de kayıtlı eserlerin cildi³¹⁸, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 1135 envanter numaralı 1644 tarihli “el-Erbain fi Usûliddin” ve 266 envanter numaralı 1672 tarihli “Zahiratû’l-Ukbâ” isimli eserlerin cildi³¹⁹ ve Bursa Eynebey YEBEK’de bulunan XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş Hüseyin Çelebi:387 envanter numaralı “Kitâbu’l-Mîzân”, Genel:1241 envanter numaralı “Mu‘ammâ-i Fuzûlî”, Hüseyin Çelebi:886 envanter numaralı “Nuzûlu’l-Gays” ve Genel:2280 envanter numaralı “Nesâih” adlı eserler³²⁰ sebebiyle cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³¹⁸ Gulnar Bosch, John Carswell, Guy Petherbridge, *Islamic Binding and Bookmaking, A Catalogue of an Exhibition*, Chicago 1981, s.208,217.

³¹⁹ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.133,136.

³²⁰ Seher Durmuş, a.g.t., s.93-95, 89-90, 84-85, 102-103.

Örnek Nu.	: 10
Resim Nu.	: 46, 47, 48
Çizim Nu.	: 17
Envanter Nu.	: 2390
Eserin Adı	: el-Etval
Dili / Konusu	: Arabca / Edebi Kompozisyon (Retorik)
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 208x155 mm. Yazı : 145x103 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 296
Müellifi	: İsâm ed-dîn İbrâhîm b. Muhammed b. Arabşâh el-Esferâyînî (873-945/ 1468-1538)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi, bordo ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, sırtı deri ile tamir görmüş, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 46, 47).

Kapaklarda içi boş, kenarına altın cedvel çekilmiş üçgen formda köşebendler bulunmaktadır. Köşebend kenarlarında tek, kapak kenar ortalarında ise üç altın gülçe ve altın tığ vardır.

Şemse ve salbekler gömme ve alttan ayırma mülevven tarzdadır. Mülevvenlik bordo deri ile sağlanmışır.

Kapak şemseleri klâsik oval formdadır. 6.5 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 48).

Salbekler tepelik formunda olup içlerinde sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi bulunmaktadır.

Kapak içleri kahverengi deri kaplıdır.

Ebrû kaplı mahfazası bulunmaktadır.

Kitapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Ortada beyzî bir şemse bulunan kapaklara köşebend yapılmamıştır. Gerek zikredilen özellikleri gerekse şemse form ve tezyînâtı örneğimizle benzer olan Oriental Institute A.12166 ve A.12052’de kayıtlı eserlerin cildi³²¹, Bursa Eynebey YEBEK’de bulunan XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş Hüseyin Çelebi:387 envanter numaralı “Kitâbu’l-Mizân”, Genel:1241 envanter numaralı “Mu‘ammâ-i Fuzûlî”, Hüseyin Çelebi:886 envanter numaralı “Nuzûlu’l-Gays” ve Genel:2280 envanter numaralı “Nesâih” adlı eserlerin cildi³²² sebebiyle cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³²¹ Gulnar Bosch, John Carswell, Guy Petherbridge, a.g.e., s.208,217.

³²² Seher Durmuş, a.g.t, s.93-95, 89-90, 84-85, 102-103.

Örnek Nu.	: 11
Resim Nu.	: 49, 50, 51
Çizim Nu.	: 18, 19
Envanter Nu.	: 1861
Eserin Adı	: Aksâl-İreb fî Tercemet-i Mukaddimetü'l-Edeb
Dili / Konusu	: Türkçe / Sözlük
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 210x150 mm. Yazı : 170x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 384
Müellifi	: İshâk Hocası Ahmed b. Hayreddîn Ahmed Güzelhisârî (öl. 1120/1708)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları kısmen yıpranmış, sırtı deri ile tamir görmüş miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 49, 50).

Kapakların köşelerinde tek, kenar ortalarında ise üç altın gülçe bulunmaktadır. Gülçe uçlarında altın tığlar vardır.

Şemse ve salbekler gömme ve alttan ayırma mülevven tarzdadır. Mülevvenlik kahverengi deri ile sağlanmıştır. Kapak şemseleri klâsik oval formdadır. 5.5 cm. boyunda, 4.5

cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve peñç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 51).

Şemseye altın gülçe ile bağlanan salbekler tepelik formunda olup içlerinde sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi bulunmaktadır.

Sertâb altın cedvelle çevrilidir.

Mikleb cedvel ve zencirekleri kapaklar tarzında olup 12 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş yaprak ve goncagül motifleriyle müzeyyendir. Şemse dıştan altınla tahrirlenmiş ve dilim araları altın tığlarla tezyîn edilmiştir (Resim: 49).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Cedvel ve zencirekleri kapaklar tarzında olan bordo derili mahfazası vardır.

Kitapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’l-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Ortada beyzî bir şemse bulunan kapaklara köşebend yapılmamıştır. Belirtilen özellikleri, şemse form ve tezyînâtı örneğimizle benzer olan Oriental Institute A.12166 ve A.12052’de kayıtlı eserlerin cildi³²³, Bursa Eynebey YEBEK’de bulunan XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş Hüseyin Çelebi:387 envanter numaralı “Kitâbu’l-Mizân”, Genel:1241 envanter numaralı “Mu‘ammâ-i Fuzûlî”, Hüseyin Çelebi:886 envanter numaralı “Nuzûlu’l-Gays” ve Genel:2280 envanter numaralı “Nesâih” adlı eserlerin cildi³²⁴ sebebiyle cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³²³ Gulnar Bosch, John Carswell, Guy Petherbridge, a.g.e., s.208,217.

³²⁴ Seher Durmuş, a.g.t., s.93-95, 89-90, 84-85, 102-103.

Örnek Nu.	: 12
Resim Nu.	: 52, 53, 54, 55, 56
Çizim Nu.	: 20, 21
Envanter Nu.	: 406
Eserin Adı	: Mustalahâtu Ehli'l-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker
Dili / Konusu	: Arabca / Hadis
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1124 / 1712
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 220x145 mm.
	Yazı : 170x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 138
Müellifi	: Nûreddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî (öl. 1014/1605)
	Müstensihi: Şeyh Ahmed
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut
	Kapak Şemsesi: Tip 1 Mikleb Şemsesi: Tip 21
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, sırtı ve sertâbı deri ile tamir görmüş miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 52, 53).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemseleri klâsik oval formdadır. 6 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş ve dilim araları altın tığlarla bezenmiştir. 7 altın gülçeden müteşekkil salbekleri bulunmaktadır. Gülçe uçlarında da altın tığlar vardır (Resim: 54).

Sertâbı deri kaplıdır.

Mikleb cedvel ve zencirekleri kapaklar tarzında olup 16 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse kompozisyonu, ½ oranında simetriktir. Şemse içi, birbirine ortabağ ile bağlanan S kıvrımlı 2 ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Şemse dıştan altınla tahrirlenmiş ve dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 55, 56).

Kapak içleri ebrû kaplıdır.

Ebrû kaplı mahfazası mevcuttur.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Köşebendinin olmayışına, şemse formu ve tezyînâtı örneğimizle benzer olan Oriental Institute A.12166 ve A.12052’de kayıtlı eserlerin cildine³²⁵, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 477 envanter numaralı 1741 tarihli “Şerhu’l-Makâsıd”, 312 envanter numaralı, 1748 tarihli “Gunyetü’l-Mütemelli fî Şerh-i Münyetü’l-Musasli”, 390 envanter numaralı 1756 tarihli “el-Fetâve’l-Hadisiyye”, 56 envanter numaralı, 1755 tarihli “Taligât ale’l-Beyzâvî”, 314 envanter numaralı 1772 tarihli “Bedâiyu’s-Sanâyi fî Tertibi’ş-Şerâyi” adlı eserlerin tarihlendirmelerine³²⁶ ve ketebe kaydında yer alan 1124 / 1712 tarihine bakarak cildi, XVIII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³²⁵ Gulnar Bosch, John Carswell, Guy Petherbridge, a.g.e., s.208,217.

³²⁶ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.181, 190, 201, 203, 212.

Örnek Nu.	: 13
Resim Nu.	: 57, 58, 59
Çizim Nu.	: 22
Envanter Nu.	: 1006
Eserin Adı	: Hâşiye alâ Şerh-i Kasîdeti'l-Nunîye
Dili / Konusu	: Arabca / Akaid-Kelam
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1145 /1731
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 210x135 mm.
	Yazı : 145x75 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 155
Müellifi	: Muhammed Emîn b. Muhammed Üsküdarî
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülemma'
Bulut Tasarımı	: Ayrırma Dolantı Bulut – Tip 1
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı kısmen yıpranmalara maruz kalmış, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 57, 58).

Kapaklarda köşelerde 1, kenar ortalarında 3 altın gülçe bulunmaktadır.

Şemse klâsik oval formdadır. 6.5 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük, kenarlarda 2 küçük

kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 59). Şemseye altın gülçe ile bağlanan salbek tepelik formundadır. İçlerinde sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi vardır. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiştir. Dilim aralarında altın tığlar, dilim üstlerinde ise altın noktalar bulunmaktadır.

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Köşebendinin olmayışına, şemse formu ve tezyînâtı örneğimizle benzer olan Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 477 envanter numaralı 1741 tarihli “Şerhu’l-Makâsıd”, 312 envanter numaralı 1748 tarihli “Günyetü’l-Mütemelli fî Şerh-i Münyetü’l-Musaslı”, 390 envanter numaralı, 1756 tarihli “el-Fetâve’l-Hadisiyye”, 56 envanter numaralı 1755 tarihli “Taligât ale’l-Beyzâvî”, 314 envanter numaralı 1772 tarihli “Bedâyiu’s-Sanâyi fî Tertibi’ş-Şerâyi” adlı eserlerin tarihlendirmelerine³²⁷ ve ketebe kaydında yer alan 1145/1731 tarihine bakarak cildi, XVIII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³²⁷ Yıldray Özbek, *a.g.e.*, s.181, 190, 201, 203, 212.

Örnek Nu.	: 14
Resim Nu.	: 60, 61, 62, 63, 64
Çizim Nu.	: 23, 24
Envanter Nu.	: 2072
Eserin Adı	: Kunûzu'l-Beraa
Dili / Konusu	: Arabca / Arab Dili ve Edebiyatı
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 211x160 mm. Yazı : 170x100 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 385
Müellifi	: Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdulkâdir er-Râzî (öl. 666/1268den sonra)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut Kapak Şemsesi: Tip 2 Mikleb Şemsesi: Tip 23
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları kısmen yıpranmış miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 60, 61).

Köşebend bulunmamaktadır.

Şemse klâsik oval formdadır. 6 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu

kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 62).

Sertâbı iki sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 63).

Mikleb cedvelleri kapaklar tarzında olup 12 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse kompozisyonu, ½ oranında simetriktir. Şemse içi, birbirine ortabağlarla bağlanan 2 küçük kapalı form oluşturmuş S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 63, 64).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Ebrû kaplı mahfazası vardır.

Kitapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Belirtilen özellikleri, cild tezyînâtı örneğimizle benzer olan Tire Necip Paşa Kütüphanesi’nde bulunan XV. yüzyıla tarihlendirilmiş 420 envanter numaralı “Miftâhu’l-Ulûm”, 306 envanter numaralı “Şerhu Hizbi’l-Bahr”, 34 envanter numaralı “Tabsıratu’ı-Mütezekkir” adlı eserlerin cildi³²⁸ sebebiyle cildi, XV. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³²⁸ Arife Edis, a.g.t., s.56-57,80-81,91-92.

Örnek Nu.	: 15
Resim Nu.	: 65, 66, 67, 68, 69
Çizim Nu.	: 25, 26
Envanter Nu.	: 4335
Eserin Adı	: Şerhu Mukaddimeti's-Salât
Dili / Konusu	: Arabca / İbadetler
Ketebesı (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 200x150 mm. Yazı : 140x60 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 49
Müellifi	: Bekir Efendî
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut
	Kapak Şemsesi: Tip 2 Mikleb Şemsesi: Tip 22
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sertâbı kısmen yıpranmış miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 65, 66).

Kapaklarda üçgen formda, içi boş küçük köşebendler bulunmaktadır.

Şemse klâsik oval formdadır. 5 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük kapalı form oluşturup,

ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 67).

Salbekleri tepelik formunda olup içlerinde sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi bulunmaktadır.

Sertâbı deri kaplıdır.

Mikleb cedvelleri kapaklar tarzında olup 12 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Şemse içi, birbirine ortabağlarla bağlanmış, ortadaki büyük olmak üzere 2 kapalı form oluşturan S kıvrımlı 2 ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 68, 69).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Belirtilen özellikleri, cild tezyînâtı örneğimizle benzer olan Tire Necip Paşa Kütüphanesi’nde bulunan XV. yüzyıla tarihlendirilmiş 420 envanter numaralı “Miftâhu’l-Ulûm”, 306 envanter numaralı “Şerhu Hizbi’l-Bahr”, 34 envanter numaralı “Tabsıratu’ı-Mütezekkir” adlı eserlerin cildi³²⁹ sebebiyle cildi, XV. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³²⁹ Arife Edis, a.g.t., s.56-57,80-81,91-92.

Örnek Nu.	: 16
Resim Nu.	: 70, 71, 72
Çizim Nu.	: 27
Envanter Nu.	: 509
Eserin Adı	: Tebyînü'l-Mehârim
Dili / Konusu	: Türkçe / Muamelat
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 170x113 mm. Yazı : 120x67 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 320
Müellifi	: Tarikatçı Emîr Efendî Mustafâ b. Abd-Allâh (1143-1186/1730-1772)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi ve açık kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 2
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Sırtı fazlaca yıpranmış, kapak kenarları ve sırtı kısmen tamir görmüş miklebi kopmuş ve kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 70, 71).

Kapakların köşelerinde ve kenar ortalarında 3 altın gülçe ve tığ bulunmaktadır.

Şemse gömme ve alttan ayırma mülevven tarzıdır. Mülevvenlik açık kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Şemse klâsik oval formdadır. 6 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş ve dilim aralarına altın tığlar yerleştirilmiştir (Resim: 72).

7 altın gülçeden müteşekkil salbekleri mevcuttur..

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Kapakların şemse formunu ve köşebendinin bulunmayışını ve cild kapağının şemse, salbek tezyînâtı örneğimizle benzerlik gösteren Oriental Institute A.27912’de kayıtlı eserin cildini³³⁰, TSMK III. Ahmed:327’de kayıtlı XVIII. yüzyıla tarihlendirilmiş “Meşarik-i Envar el-Nebeviye”³³¹ adlı eserin cildini, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi’ndeki Halil Hamid Paşa Koleksiyonu’nda bulunan 4484 envanter numaralı 1146/1733 tarihli “Mûcezi’l-Kânun li İbni Sina”³³² adlı eserin tarihlendirmesini dikkate alarak cildi, XVIII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³³⁰ Gulnar Bosch, John Carswell, Guy Petherbridge, a.g.e., s.211.

³³¹ Kemal Çığ, a.g.e., s.52.

³³² Betül Şahin, *Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi’ndeki Halil Hamid Paşa Koleksiyonu’na Ait Osmanlı Cildleri’nden Bazı Örnekler*, N.E.Ü. Sos Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2013, s.50-51.

Örnek Nu.	: 17
Resim Nu.	: 73, 74, 75
Çizim Nu.	: 28
Envanter Nu.	: 816
Eserin Adı	: Letâiful-Âlam fî İşaretil-İlham
Dili / Konusu	: Arabca / Tasavvuf
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 205x150 mm. Yazı : 145x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 193
Müellifi	: -----
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 2
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, sırtı deri ile tamir görmüş, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvel arasındaki ince sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 73, 74).

Kapaklarda üçgen formda, içi boş küçük köşebendler bulunmaktadır.

Şemse klâsik oval formdadır. 6 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 büyük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar

arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 75).

Kapak içi kahverengi deri kaplıdır.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Kapakların şemse formunu ve köşebendinin bulunmayışını ve cild kapağının şemse, salbek tezyînâtı örneğimizle benzerlik gösteren Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki Halil Hamid Paşa Koleksiyonu'nda bulunan 4484 envanter numaralı 1146/1733 tarihli "Mûcezi'l-Kânun li İbni Sina"³³³ adlı eserin cildini dikkate alarak cildi, XVIII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³³³ Betül Şahin, a.g.t., s.50-51.

Örnek Nu.	: 18
Resim Nu.	: 76, 77, 78, 79, 80
Çizim Nu.	: 29, 30
Envanter Nu.	: 1502
Eserin Adı	: Kenzu'l-Musallî
Dili / Konusu	: Türkçe / İbadetler
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1165 / 1751
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 205x135 mm.
	Yazı : 155x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 56
Müellifi	: -----
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülemma'
Bulut Tasarımı	: Ayrırma Dolantı Bulut
	Kapak Şemsesi: Tip 3 Mikleb Şemsesi: Tip 21
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları kısmen yıpranmış miklebli cild.

Kapaklar 4 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 76, 77).

Kapak köşelerinde 4 altın gülçe ve gülçe ucunda altın tığ bulunmaktadır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 7.5 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 4 büyük kapalı form

oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yaprak motifleri ile tezyîn edilmiştir (Resim: 78). Şemseye geçiş noktasında iki altın gülçe bulunan salbek tepelik formunda olup içi sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile müzeyyendir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş dilim araları altın tığlarla bezenmiştir.

Sertâb altın cedvelle çevrilidir (Resim: 79).

Mikleb cedvel ve zencireği kapaklar tarzındadır (Resim: 79). Şemsesi 14 dilimli olup yuvarlak formdadır. Şemse kompozisyonu, ½ oranında simetriktir. Şemse içi, birbirine ortabağ ile bağlanan S kıvrımlı 2 ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Şemse dıştan altınla tahrirlenmiş, dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 80).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Kapak şemse kompozisyonu, 1006 envanter numaralı örneğimizle benzerliği ve ketebe kaydında yer alan 1165/1751 tarihine bakarak cildi, XVIII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 19
Resim Nu.	: 81, 82, 83
Çizim Nu.	: 31
Envanter Nu.	: 1692
Eserin Adı	: Fevâidu'l-Âliye mine'l-Mesâili's-Şeriye
Dili / Konusu	: Türkçe / Fetvalar
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 212x130 mm. Yazı : 140x78 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 113
Müellifi	: Nisârî Alî Efendî Karabaş (öl. 1110/1698)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülemma'
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 3
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 81, 82).

Kapak köşelerinde 1, kenar ortalarında 3 gülçe bulunmaktadır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. Şemsesi klâsik oval formdadır. 5 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 4 büyük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç,

goncagül ve yaprak motifleri ile tezyîn edilmiştir. Şemsenin dilim araları soğuk gülçelerle müzeyyendir (Resim: 83).

Salbekleri tepelik formunda olup içinde sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi bulunmaktadır.

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Değerlendirme : Kapak şemse kompozisyonuna ve 1165/1751 tarihli 1502 envanter numaralı örneğimizle benzerliğine bakarak cildi, XVIII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 20
Resim Nu.	: 84, 85, 86
Çizim Nu.	: 32
Envanter Nu.	: 1029
Eserin Adı	: Dürr-i Mekkûn
Dili / Konusu	: Türkçe / Gizli İlimler (Okkültizm)
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1088 / 1677
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 200x130 mm.
	Yazı : 140x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 277
Müellifi	: -----
	Müstensihi: Ahmed Muhammed Endelusî
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 4
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak yüzeyi, kenarları ve sırtı yıpranmış, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 84, 85).

Kapak kenar ortalarında altın gülçeler bulunmaktadır. Köşebend yoktur.

Şemsesi klâsik oval formdadır. Şemsesi klâsik oval formdadır. 5.5 cm. boyunda 4 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, Ortada 4 büyük, kenarlarda 2 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yaprak motifleri ile tezyîn edilmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş, dilim araları altın tığlarla, şemse uçları altın gülçelerle bezenmiştir (Resim: 86).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Beşiktaş Muhafızı Ferik Hacı Hasan Paşa İbn Hacı Mustafa Ağa'nın Çorum'da vâki kütüphaneye vakıftır, 1314”.

Değerlendirme : Köşebendinin olmayışına, şemse kompozisyonuna, cild kapaklarının tezyînâtı örneğimizle benzer olan Sivas Ziya Bey Kütüphanesi'nde yer alan 3970 envanter numaralı 1005/1596 tarihli “Hidaye Şerhi”³³⁴ adlı eserin cildine ve ketebe kaydında yer alan 1088 / 1677 tarihine bakarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³³⁴ Sümeyye Sarıtepe, a.g.t., s.61.

Örnek Nu.	: 21
Resim Nu.	: 87, 88, 89, 90, 91
Çizim Nu.	: 33, 34
Envanter Nu.	: 1522
Eserin Adı	: Câmîu'l-Fusûleyn
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1103 / 1691
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 200x140 mm.
	Yazı : 160x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 280
Müellifi	: Simâvna Kâdîsı oğlu Şeyh Bedreddîn Mahmûd b. İsrâîl (760-823/1358-1420)
	Müstensihi: İbrahim b. Beşir
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut
	Kapak Şemsesi: Tip 5 Mikleb Şemsesi: Tip 21
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve dudak kısımları kısmen yıpranmış, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 87, 88).

Kapak köşelerinde altın gülçeler bulunmaktadır.

Şemse ve salbekler gömme ve alttan ayırma mülevven tarzıdır. Mülevvenlik kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 7 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada ve kenarlarda 4 küçük kapalı form oluşturup, ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifli ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleri ile müzeyyendir (Resim: 89). Şemseye altın gülçe ile bağlanan salbek tepelik formundadır. İçlerinde sap kısmı şemseye bakan hatâî motifli vardır. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarına altın tığlar yerleştirilmiştir.

Sertâb deri ile kaplıdır.

Mikleb cedvel ve zencirekleri kapaklar tarzındadır (Resim: 90). Şemsesi 12 dilimli olup yuvarlak formdadır. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Şemse içi, birbirine ortabağ ile bağlanan S kıvrımlı 2 ayırma dolantı bulut motifli ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Şemse dıştan altınla tahrirlemiş olup dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 91).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Beşiktaş Muhafızı Ferik Hacı Hasan Paşa İbn Hacı Mustafa Ağa'nın Çorum'da vâki kütüphaneye vakıftır, 1314”.

Değerlendirme : Kapak şemse kompozisyonuna, köşebendinin bulunmayışına ve ketebe kaydında yer alan 1103/1691 tarihine bakarak cildi, XVII. yüzyıl II. yarısına tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 22
Resim Nu.	: 92, 93, 94, 95, 96
Çizim Nu.	: 35, 36
Envanter Nu.	: 2746
Eserin Adı	: Metâliu's-Saïde
Dili / Konusu	: Arabca / Arap Dili ve Edebiyatı
Ketebesini (Tarihi)	: 895/1489
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 190x130 mm. Yazı : 120x65 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 219
Müellifi	: Celâleddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Suyûtî (849-911/1445-1505)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Bordo sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 6
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve arka kapak ortası kısmen yıpranmalara maruz kalmış miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 92, 93).

Kapakların köşe ve kenar ortalarında altın gülçeler bulunmaktadır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 5 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine

bağlanıp 2 kapalı yuvarlak kapalı form oluşturmuş, S kıvrımlı uçları şemse uçlarına uzanmış ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleri ile tezyîn edilmiştir (Resim: 94). Şemseye geçiş noktasında iki altın gülçe bulunan salbek tepelik formunda olup içi sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile müzeyyendir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş dilim araları altın tığlarla bezenmiştir.

Sertâb altın cedvelle çevrili olup içi uçlarda 4 ortada ise 3 grup 7 tane altın gülçe ve bunların aralarında bulunan 2 altın gülçeyle müzeyyendir. Bazı gülçelerin uçlarında altın tığlar bulunmaktadır (Resim: 95).

Mikleb cedvel ve zencireği kapaklar tarzındadır (Resim: 95). 10 dilimli mikleb şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, serbest helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yaprak motifleri ile müzeyyendir. Şemse dıştan altınla tahrirlenmiş olup dilim araları altın tığlarla tezyîn edilmiştir (Resim: 96).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Ebrûlu mahfazası vardır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’ d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydında 895/1489 tarihi yer almaktadır. XV. yüzyılda yazılmış bu eserin cildinin XVI. yüzyılda değiştirilmiş olacağını düşünüyoruz. Cild kapaklarının şemse kompozisyonu, 250 envanter numaralı örneğimizle benzerliği ve cild kapak, sertâb, mikleb tezyînâtı örneğimizle benzerlik gösteren Bursa Eynebey YEBEK’de bulunan Genel:961 envanter numaralı 951/1544 tarihli “Mevâhib-i ‘Âliyye”³³⁵ adlı eserin cildi, Türk Tarih Kurumu Koleksiyonu’nda Y/676 envanter numarasında kayıtlı XVI. yüzyıla tarihlendirilmiş eserin cildi³³⁶ nedeniyle cildi, XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³³⁵ Seher Durmuş, a.g.t., s.104-105

³³⁶ Meral Erkan, a.g.t., s.73-75.

Örnek Nu.	: 23
Resim Nu.	: 97, 98, 99, 100, 101
Çizim Nu.	: 37, 38
Envanter Nu.	: 1411
Eserin Adı	: el-Münteka fi Şerhi'l-Multekâ
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesî (Tarihi)	: 1066 / 1655
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 250x150 mm. Yazı : 190x100 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 303
Müellifi	: Celeb Efendî Mustafâ b. Ömer Üsküdarî (öl. 1093/1682) Müstensihi : Muhammed b. Hasan Camirzade
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi ve açık kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 7
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, sertâbı, sırtı, ön kapak sol üst köşebendi fazlaca yıpranmış ve kısmen tamir görüş miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmal zencirek ile çevrilidir (Resim: Resim: 97, 98).

Şemse ve salbekler gömme ve alttan ayırma mülevven tarzıdır. Mülevvenlik açık kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Köşebendler klâsik formdadır. İçleri, helezon üzerinde yer alan penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Köşebend altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarında altın tığlar, dilim üstlerinde ise altın noktalar bulunmaktadır.

Kapak kenar ortalarında da 3 altın gülçe ve gülçe uçlarında altın tığlar bulunmaktadır (Resim: 97, 98).

Şemsesi klâsik oval formdadır. 7 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine bağlanıp yanlarda 2 küçük, şemse uçlarında 3 dilimli 2 büyük kapalı form oluşturmuş, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş -tam seçilememekle beraber- penç ve yaprak motifleri ile tezyîn edilmiştir (Resim: 99). Şemseye geçiş noktasında iki altın gülçe bulunan salbek tepelik formunda olup rûmî motiflerinden müteşekkildir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla, dilim üstleri ise noktalarla bezenmiştir.

Sertâbı fazlaca yıpranmış durumda olup kapaklar tarzında zencirekle çevrili olduğu kısmen seçilebilmektedir (Resim: 100).

Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendi kapaklar tarzındadır (Resim: 100). 12 dilimli şemsesi ise yuvarlak formdadır. Şemse içi, S formda helezon üzerine yerleştirilmiş yaprak ve goncagül motifleriyle müzeyyendir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş olup dilim araları tığlarla, dilim üstleri ise noktalarla bezenmiştir (Resim: 101).

Kapak içi kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Kapak şemse ve köşebend tezyînâtına, 1437 envanter numaralı örneğimize ve cild kapaklarının şemse ve köşebend formu ve tezyînâtı örneğimizle benzerlik gösteren 1047/1637 tarihinde Mustafa b. Yusuf el-Kanlıcavî hattı ile yazılmış olan Nuri Arlasez Koleksiyonu'ndaki 312 numaralı Kur'ân'ın³³⁷ cildine, TİEM:401'de kayıtlı

³³⁷ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.23.

1665 tarihli Kur'ân'ın³³⁸ cildine, Konya Bölge Yazma Eseler Kütüphanesi Halil Hamid Paşa Koleksiyonu'nda bulunan 3975 envanter numaralı “Garâibü'l-Kur'ân”³³⁹ isimli eserin cildine ve ketebe kaydında yer alan 1066/1655 tarihine bakarak cildi, XVII. yüzyıl II. yarısına tarihlendiriyoruz.

Ayrıca eserin ketebe kaydında belirtildiğine göre eser, müellif Mustafa b. Ömer tarafından söylenerek müstensih Muhammed b. Hasan'a yazdırılmış ve 1066/1655 yılında tamamlanmıştır. Eser bu yönüyle müellif diktesidir³⁴⁰.

³³⁸ Kemal Çığ, a.g.e., s.47.

³³⁹ Betül Şahin, a.g.t., s.59-60.

³⁴⁰ **Müellif Diktesi:** Müellifin, eserini bir kimseye söyleyerek yazdırmasıdır. Bu, müellif nüshasıdır. Fakat müellif yazısı değildir (https://www.yazmalar.gov.tr/elyazmaciligimiz_tr.php, 10.04.2014, 14:00).

Örnek Nu.	: 24
Resim Nu.	: 102, 103, 104, 105, 106
Çizim Nu.	: 39, 40
Envanter Nu.	: 1479
Eserin Adı	: Şerhu Fıkhı'l-Ekber
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesı (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1129 / 1716
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 205x128 mm.
	Yazı : 150x70 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 140
Müellifi	: Nûreddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî (öl. 1014/1605)
	Müstensihi: Hüseyin b. Ali
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzeħħibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi saħtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut
	Kapak Şemsesi: Tip 7 Mikleb Şemsesi: Tip 21
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı yıpranmış miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvelle çevrilidir (Resim: 102, 103).

Kapak kısa kenar ortalarında 1, uzun kenar ortalarında ise 3 altın gülçe bulunmaktadır.

Şemsesi dikdörtgene yakın formdadır. 7 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine bağlanıp yanlarda 2 küçük, şemse uçlarında 3 dilimli 2 büyük kapalı form oluşturmuş, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş -tam seçilememekle beraber- penç ve yaprak motifleri ile tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahrirlenmiş, dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 104).

Sertâb altın cedvelle çevrilidir. Sertâb içi, 5 altın gülçeyle tezyîn edilmiştir (Resim: 105).

Mikleb altın cedvellerle çevrilidir. Mikleb kenar ortasında 3 altın gülçe bulunmaktadır. 12 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Şemse içi, birbirine ortabağ ile bağlanan S kıvrımlı 2 ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Şemse dıştan altınla tahrirlenmiş ve dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 105, 106).

Kapak içi ebrû kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûmi'd-diniyyeti'r-râcî et-tâfi rabbehu'l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi'd-Devleti'l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Dikdörtgene yakın şemse formunun en erken XVII. yüzyılda görülmesini³⁴¹, cildin tezyînâtını ve ketebe kaydında yer alan 1129 / 1716 tarihini göz önüne alarak cildi, XVIII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁴¹ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.19.

Örnek Nu.	: 25
Resim Nu.	: 107, 108, 109
Çizim Nu.	: 41, 42
Envanter Nu.	: 3194
Eserin Adı	: Fethu'l-Bâkî bi-Şerhi Elfiyeti'l-Irâkî
Dili / Konusu	: Arabca / Hadis
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 970 / 1562
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 205x150 mm.
	Yazı : 145x95 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 168
Müellifi	: Ebû Yahyâ Zekerîyâ b. Muhammed el-Ensârî (823-926/1420-1520)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 8
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, sertâbı yıpranmış, tamire muhtaç miklebli cild.

Kapaklar, soğuk cedveller arasındaki geniş sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim:107, 108).

Şemsesi klâsik oval formdadır. 5 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ½ oranında simetriktir. Şemse içi, şemse uçlarında 2 geniş kapalı form oluşturup merkezde ortabağ ile bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu

kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 109).

Sertâb soğuk cedvelle çevrilidir.

Mikleb zencirek ve cedvelleri kapaklar tarzındadır. 8 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yaprak motifleriyle müzeyyendir (Resim: 107).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Mine’l-makfûfât alâ ehli’l-ulûm vezaat li beyti’l-kitâb Müftî Çorum, 1295”.

Değerlendirme : Eser, 970 / 1562 tarihini taşımaktadır. Kapak şemse tezyînâtı, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’ndeki 689 envanter numaralı, 1361 istinsah tarihli “Minhâcü’l-Âbidîn”³⁴² adlı eserin cild kapak şemse tezyînâtı ile aynıdır. Bu benzer örneği ve eserin istinsah tarihini dikkate alarak cildi, XVI. yüzyıla tarihlendirmekteyiz.

³⁴² Yıldırım Özbek, a.g.e., s.49

Örnek Nu.	: 26
Resim Nu.	: 110, 111, 112
Çizim Nu.	: 43
Envanter Nu.	: 1903
Eserin Adı	: et-Tuhfetü'l-Hâdiye
Dili / Konusu	: Farsça-Türkçe / Farsça Dil Bilgisi
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 194x122 mm. Yazı : 143x70 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 44
Müellifi	: Muhammed b. İlyâs
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 8
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış ve deri ile tamir edilmiş, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvelle çevrilidir (Resim: 110, 111).

Küçük, üçgen formda köşebendleri vardır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 5 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ½ oranında simetriktir. Şemse içi, şemse uçlarında 2 geniş kapalı form oluşturup merkezde ortabağ ile bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç ve yapraklar ile tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahrirlenmiş, şemse uçlarına sade altın tığlar eklenmiştir (Resim: 112).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır

Değerlendirme : Şemse tezyînâtı, 1847 ve 1237 envanter numaralı örneklerimizle benzerliği ve cild şemse tezyînâtları örneğimizle benzerlik gösteren Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde bulunan 1304 envanter numaralı 1071 / 1660 tarihli "Divân"³⁴³ ve Sivas Ziya Bey Kütüphanesi'nde bulunan XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş 3869 envanter numaralı "Hâşiye ala es-Seydî", 214 envanter numaralı "Hırzu'l-Emani ve Vechü't-Tehan"³⁴⁴ adlı eserlerin cildi sebebiyle cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁴³ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.132.

³⁴⁴ Sümeyye Sarıtepe, a.g.t., s.93,95.

Örnek Nu.	: 27
Resim Nu.	: 113, 114, 115, 116, 117
Çizim Nu.	: 44, 45
Envanter Nu.	: 1237
Eserin Adı	: el-Hâmis fî Ahvâli'-Nefsi'n-Nefîs
Dili / Konusu	: Arabca / Tasavvuf
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 205x145 mm. Yazı : 150x95 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 295
Müellifi	: Hüseyin b. Muhammed b. Hasan Diyarbekrî (öl. 966/1558)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülemma'
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 8
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvel arasındaki ince sarmallı zencirek ile çevrilidir (Resim: 113, 114).

Kapak köşelerinde ve kısa kenar ortalarında soğuk noktalar bulunmaktadır.

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 6 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 18 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ½ oranında simetriktir. Şemse içi, şemse uçlarında 2 geniş kapalı form oluşturup merkezde ortabağ ile bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç ve

yapraklar ile tezyîn edilmiştir (Resim: 115). Şemseden soğuk gülçelerle geçilen salbekler tepelik formundadır. Salbek içi, sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile bezenmiştir.

Sertâb soğuk cedvelle çevrilidir.

Mikleb zencirek ve cedveli kapaklar tarzındadır. Köşelerinde soğuk noktalar bulunmaktadır. 12 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yapraklarla müzeyyendir (Resim: 116, 117).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Değerlendirme : Şemse tezyînâtı, 1903 ve 1847 envanter numaralı örneklerimizle benzerliği ve şemse tezyînâtları örneğimizle benzerlik gösteren Sivas Ziya Bey Kütüphanesi'nde bulunan XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş 3869 envanter numaralı “Hâşiye ala es-Seydî”, 214 envanter numaralı “Hırzu'l-Emani ve Vechü't-Tehan”³⁴⁵ ve Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde bulunan 1304 envanter numaralı 1071 / 1660 tarihli “Divân”³⁴⁶ adlı eserlerin cildi sebebiyle cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁴⁵ Sümeyye Sarıtepe, a.g.t., s.93,95.

³⁴⁶ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.132.

Örnek Nu.	: 28
Resim Nu.	: 118, 119, 120
Çizim Nu.	: 46, 47
Envanter Nu.	: 1847
Eserin Adı	: Şerhu Şâhidi
Dili / Konusu	: Arabca /
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 220x140 mm. Yazı : 170x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 364
Müellifi	: Ebûl-Feyz İbrâhîm b. Süleymân el-Kebtî
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 8
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, miklebli cild.

Kapaklar 4 sıra soğuk cedvel arasındaki ince sarmallı zencirek ve ince altın cedvelle çevrilidir (Resim: 118, 119).

Köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 7 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 12 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ½ oranında simetriktir. Şemse içi, şemse uçlarında 2 geniş kapalı form oluşturup merkezde ortabağ ile bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç ve

yapraklar ile tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahrirlenmiş, dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 120). Sürme altınla yapılmış, bozuk tepelik formunda salbekleri vardır. salbek uçlarında 3 altın gülçe ve altın tığlar bulunmaktadır.

Mikleb zencirek ve cedvelleri kapaklar tarzındadır. Tepelik formundaki şemsesinin içi hatâî motifi ile tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahrirlenmiş, dilim araları altın tığlarla bezenmiştir.

Kapak içleri ebrû kaplıdır.

Ebrû kaplı mahfazası vardır.

Kıtapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Kapak şemse tezyînâtı, 1903 ve 1237 envanter numaralı örneklerimizle benzerliği ve şemse tezyînâtları örneğimizle benzerlik gösteren Sivas Ziya Bey Kütüphanesi’nde bulunan XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş 3869 envanter numaralı “Hâşiye ala es-Seydî”, 214 envanter numaralı “Hırzu’l-Emani ve Vechü’t-Tehan”³⁴⁷ ve Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 1304 envanter numaralı 1071 / 1660 tarihli “Divân”³⁴⁸ adlı eserlerin cildi sebebiyle cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁴⁷ Sümeyye Sarıtepe, a.g.t., s.93,95.

³⁴⁸ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.132.

Örnek Nu.	: 29
Resim Nu.	: 121, 122, 123
Çizim Nu.	: 48, 49
Envanter Nu.	: 569
Eserin Adı	: Hırzu's-Semîn lil-Hisni'l-Hasîn
Dili / Konusu	: Arabca / Hadis
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1154 / 1741
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 207x150 mm.
	Yazı : 145x70 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 439
Müellifi	: Nûreddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî (öl. 1014/1605)
	Müstensihi: Muhammed b. İbrahim
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülemma'
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 8
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve yüzeyleri yıpranmış, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 121, 122).

Kapak köşelerinde 1, kenar ortalarında 3 soğuk gülçe bulunmaktadır. Köşebend yoktur.

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 5.5 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ½ oranında simetriktir. Şemse içi, şemse uçlarında 2 geniş kapalı form oluşturup merkezde ortabağ ile bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut

motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç ve yapraklar ile tezyîn edilmiştir (Resim: 123).

Şemseden soğuk gülçeyle geçilen salbekler ise tepelik formundadır. Salbek iç tezyînâtı seçilememektedir. Salbek uçlarından kapak kenar ortalarına kadar süren 3 soğuk gülçe bulunmaktadır.

Sertâb soğuk cedvelle çevrilidir.

Mikleb cedvel ve gülçeleri kapaklar tarzındadır. Tepelik formundaki şemsesi kapaklardaki salbekler tarzındadır (Resim: 121).

Kapak içi kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Ayrıca eserin içinde büyük bir ihtimalle temellük mührü olan bir mühür bulunmaktadır. Mührün metni “عبدہ مصطفي ١٢٤٩” (Abduhû Mustafâ 1249/1831) şeklindedir.

Değerlendirme : Kapak şemse tezyînâtı, şemse tezyînâtları örneğimizle benzerlik gösteren Sivas Ziya Bey Kütüphanesi’nde bulunan XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş 3869 envanter numaralı “Hâşiye ala es-Seydî”, 214 envanter numaralı “Hırzu’l-Emani ve Vechü’t-Tehan”³⁴⁹ ve Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 1304 envanter numaralı 1071 / 1660 tarihli “Divân”³⁵⁰ adlı eserlerin cildi ve ketebe kaydında yer alan 1154 / 1741 tarihi sebebiyle cildi, XVIII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁴⁹ Sümeyye Sarıtepe, a.g.t., s.93,95.

³⁵⁰ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.132.

Örnek Nu.	: 30
Resim Nu.	: 124, 125, 126, 127, 128
Çizim Nu.	: 50, 51
Envanter Nu.	: 1112
Eserin Adı	: Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn
Dili / Konusu	: Arabca / Felsefe
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1087 / 1676
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 200x135 mm.
	Yazı : 140x65 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 170
Müellifi	: Mîrzâcân Habîbullah ed-Dihlevî eş-Şîrâzî (öl. 994/1586)
	Müstensihi: Abdullah b. Hüseyin Kurinî
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Bordo sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut
	Kapak Şemsesi: Tip 9 Mikleb Şemsesi: Tip 24
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvelle çevrilidir (Resim: 124, 125).

Kapak köşelerinde iki cedvel arasında ve kapak kenar ortalarında 1, üçgen köşebendin dışında 2 adet altın gülçe bulunmaktadır.

Kapak şemsesi dikdörtgen formdadır. 7.5 cm. boyunda, 3.5 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Şemse içi, şemse uçlarında 3 dilimli 2 geniş kapalı form oluşturup 4 kademede ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı sıvama ayırma dolantı bulutlu desenle tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahrirlenmiş, uçlarına sade altın tığlar eklenmiştir (Resim: 126).

Sertâb altın cedvelle çevrilidir.

Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendi kapaklar tarzındadır. 10 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse bulut tasarımı, $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, birbirine 2 ortabağ ile bağlanmış, ortadaki büyük olmak üzere 3 kapalı form oluşturmuş S kıvrımlı 2 ayma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahrirlenmiş, uçları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 127, 128).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfî rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Şemse tezyînâtı, 3390 envanter numaralı örneğimizin kapak içi şemse tezyînâtı ile aynıdır. Dikdörtgen formdaki şemsesi – ki bu şemse formu en erken XVII. yüzyılda görülmeye başlanır³⁵¹ - , şemse tezyînâtı, ketebe kaydında yer alan 1087/1676 tarihi sebebiyle cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁵¹ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.19.

Örnek Nu.	: 31
Resim Nu.	: 129, 130, 131, 132, 133
Çizim Nu.	: 52, 53
Envanter Nu.	: 990
Eserin Adı	: Davu'l-Meâlî fî Şerhi Bedi'l-Emâlî
Dili / Konusu	: Arabca / Akaid ve Kelam
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 210x155 mm. Yazı : 160x85 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 133
Müellifi	: Ahmed b. Alî en-Nabî (öl. 1037/1627)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 9
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları fazlaca yıpranmış, sırtı deri ile tamir görmüş miklebli cild.

Kapaklar farklı karakterdedir (Resim: 129, 130).

Ön kapak, 2 sıra soğuk cedvelle çevrili olup dikdörtgen formda şemseye sahiptir. Şemse, 7 cm. boyunda, 3 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse tezyînâtı, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi; ayırma rûmî, tepelik ve helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç ve yaprak motifleriyle müzeyyendir (Resim: 129).

Arka kapak ince 2 sıra altın cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 130). Kapak şemsesi dikdörtgen formdadır. 7 cm. boyunda, 3 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ½ oranında simetriktir. Şemse içi, şemse uçlarında 3 dilimli 2 geniş kapalı form oluşturup 4 kademede ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı sıvama ayırma dolantı bulutlu desenle tezyîn edilmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş olup şemse ucuna altın tığlar eklenmiştir (Resim: 131).

Sertâb altın cedvelle çevrilidir (Resim: 132).

Mikleb cedvel ve zencireği kapaklar tarzındadır (Resim: 132). 8 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, hatâî motifi ile bezenmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş olup şemse ucuna altın tığlar eklenmiştir (Resim: 133).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Şemse kompozisyonunu ve dikdörtgen formunu, 1087 / 1676 tarihli 1112 envanter numaralı örneğimizle benzerliğini de dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 32
Resim Nu.	: 134, 135, 136, 137, 138
Çizim Nu.	: 54, 55
Envanter Nu.	: 1335
Eserin Adı	: Remzu'l-Hakâik fi Şerhi Kenzi'd-Dekâik
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesı (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1123 / 1711
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 280x150 mm.
	Yazı : 215x95 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 328
Müellifi	: Bedr ed-dîn Mahmûd b. Ahmed el-Aynî (762-855/1360-1451)
	Müstensihi: Ali b. Mansur
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 9
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, sırtı ve sertâbı fazlaca yıpranmış, miklebli cild.

Kapaklar 4 sıra soğuk cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 134, 135).

Köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 6.5 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 22 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Şemse içi, şemse uçlarında 3 dilimli 2 geniş kapalı form oluşturup 4 kademede ortabağlarla birbirine bağlanmış, uçları S kıvrımlı sıvama ayırma dolantı bulutlu desenle tezyîn edilmiştir (Resim: 136). Salbekler tepelik formunda olup içi yaprak ve penç motifleriyle bezenmiştir.

Sertâb soğuk cedvelle çevrilidir.

Mikleb zencirek ve cedveli kapaklar tarzındadır. 8 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi hatâî grubu motiflerle tezyîn edilmiştir (Resim: 137, 138).

Kapak içleri ebrû kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Şemse tezyînâtına, köşebendinin olmayışına ve ketebe kaydında yer alan 1123 / 1711 tarihine bakarak cildi, XVIII. yzüyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 33
Resim Nu.	: 139, 140, 141
Çizim Nu.	: 56
Envanter Nu.	: 1567
Eserin Adı	: et-Takrîr ve't-Tahbîr fî Şerhi Kitâbi'l-Münîr
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesî (Tarihi)	: 871 / 1466
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 285x210 mm. Yazı : 205x125 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 391
Müellifi	: İbn Emîr Şemseddîn Muhammed b. Muhammed el-Halebî (öl. 879/1474)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 10
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı yıpranmış, miklebli cild.

Kapaklar ince altın cedveller arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 139, 140).

Şemsesi klâsik oval formdadır. 7.5 cm. boyunda, 5.5 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine bağlanıp 4 kapalı form oluşturmuş, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç

motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 141). Tepelik formunda olan salbeklerin içi, sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile bezenmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiştir.

Kapak içleri kahverengi deri kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Cild kapak şemse tezyînâtı örneğimizle benzerlik gösteren Ankara Etnografya Müzesi’nde bulunan 10109 envanter numaralı XV. yüzyıl II. yarısına tarihlendirilmiş eserin cildini³⁵², Tire Necip Paşa Kütüphanesi’nde bulunan 337 envanter numaralı XV. yüzyıl sonuna tarihlendirilmiş “Havâsu’l-Kur’ân”³⁵³ adlı eserin cildini, kapak şemse tezyînâtını ve ketebe kaydında yer alan 871 / 1466 tarihini dikate alarak cildi, XV. yüzyıl II. yarısına tarihlendiriyoruz.

³⁵² Meral Erkan, a.g.t., s.49-51

³⁵³ Arife Edis, a.g.t., s.82-83.

Örnek Nu.	: 34
Resim Nu.	: 142, 143, 144
Çizim Nu.	: 57
Envanter Nu.	: 4753
Eserin Adı	: Şerh-i Gülistân
Dili / Konusu	: Arabca / Fars Dili ve Edebiyatı
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1051 / 1641
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 200x115 mm.
	Yazı : 125x60 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 253
Müellifi	: Mustafâ b. Şabân Sürûrî (öl. 969/1561)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehebbi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayrma Dolantı Bulut – Tip 10
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı yıpranmış, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 142, 143).

Şemsesi klâsik oval formdadır. 5.5 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine bağlanıp 4 kapalı form oluşturmuş, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu

kıvrımlar arasında dolaşan helezonlar üzerine yerleştirilmiş yaprak, goncagül, hatâî ve penç motifleriyle tezyîn edilmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiştir (Resim: 144).

Kapak içleri ebrû kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Şemse tezyînâtını, cild kapakları şemse tezyînâtı örneğimizle benzer olan Ankara Etnografya Müzesi’nde bulunan Salon:10112 envanter numaralı XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş “Kur’ân-ı Ker’im³⁵⁴, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 306 envanter numaralı 1051 / 1641 tarihli “Muhtârâtü’n-Nevâzil”³⁵⁵ adlı eserin cildini de dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁵⁴ Kadriye Doğan, a.g.t., s.45-46.

³⁵⁵ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.128.

Örnek Nu.	: 35
Resim Nu.	: 145, 146, 147
Çizim Nu.	: 58, 59
Envanter Nu.	: 2038
Eserin Adı	: Nuzhetu'l-Ebsâr fi ma Hasini'l-Esar
Dili / Konusu	: Arabca / Arab Dili ve Edebiyatı
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 225x170 mm. Yazı : 190x120 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 181
Müellifi	: Salâhaddîn Ahmed b. Muhammed (öl. 776/1374)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Siyah ve kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve mülevven
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 11
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Sırtı, kapak kenarları ve sertâbı yıpranmış, tamire muhtaç, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 145, 146).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak ve mikleb şemsesi gömme ve soğuk mülevven tarzıdır. Mülevvenlik kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Kapak şemseleri klâsik oval formdadır. 7 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ½ oranında simetriktir. Şemse içi, şemse uçlarında 2 büyük kapalı form oluşturup geniş ortabağlarla birbirine bağlanan S kıvrımlı sıvama ayırma dolantı bulutlu desenle tezyîn edilmiştir (Resim: 147).

Sertâb soğuk cedvelle çevrilidir.

Mikleb zencirek ve cedveli kapaklar tarzındadır. 10 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş saz yaprakları, penç ve goncagül motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 145).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kayı bulunmamaktadır. Kapak şemsesinin bulut tasarımı, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde bulunan 375 envanter numaralı, 1712 yılında istinsah edilmiş “El-Fetâve'l-Hayriyye”³⁵⁶ adlı eserin kapak şemse tezyînâtı ile aynıdır. Bu örneği, şemse tezyînâtını ve 3393 envanter numaralı benzer örneğimizi de dikkate alarak cildi, XVIII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁵⁶ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.165.

Örnek Nu.	: 36
Resim Nu.	: 148, 149, 150
Çizim Nu.	: 60
Envanter Nu.	: 3393
Eserin Adı	: Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl
Dili / Konusu	: Arabca / Tefsir
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 255x180 mm. Yazı : 180x115 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 381
Müellifi	: Nâsreddîn Ebû Saîd Abdullâh b. Ömer el-Kâdî el-Beyzâvî (öl. 692/1293)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 11
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı yıpranmış, deri ile tamir görmüş, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 148, 149).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Şemsesi klâsik oval formdadır. 7.5 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 20 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ½ oranında simetriktir. Şemse içi, şemse uçlarında 2 büyük kapalı form oluşturup geniş ortabağlarla birbirine bağlanan S kıvrımlı sıvama ayırma dolantı bulutlu desenle tezyîn edilmiştir (Resim: 150).

7 soğuk gülçeden müteşekkil salbekleri bulunmaktadır.

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Kapak şemsesinin bulut tasarımı, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde bulunan 375 envanter numaralı 1712 yılında istinsah edilmiş "El-Fetâve'l-Hayriyye"³⁵⁷ adlı eserin kapak şemse tezyînâtı ile aynıdır. Bu örneği, şemse tezyînâtını ve 2038 envanter numaralı benzer örneğimizi de dikkate alarak cildi, XVIII. yüzyıla tarihleniyoruz.

³⁵⁷ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.165.

Örnek Nu.	: 37
Resim Nu.	: 151, 152, 153
Çizim Nu.	: 61
Envanter Nu.	: 4059
Eserin Adı	: Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkîf
Dili / Konusu	: Arabca / Akaid ve Kelam
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 180x130 mm. Yazı : 140x90 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 291
Müellifi	: Hasan Çelebî b. Muhammed Şâh el-Fenârî (840-886/1436-1481)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Bordo sahtiyân
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 12
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı yıpranmış, kısmen deri ile tamir görmüş, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 151, 152).

Kapaklarda küçük üçgen formda köşebendler bulunmaktadır.

Şemseleri yuvarlak formdadır. 4.5 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 14 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde büyük kapalı form oluşturup birbirine ortabağlarla bağlanmış, uçları S kıvrımlı 2 ayırma dolantı bulut motifi ve

bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Şemse uçlarında sade tığlar bulunmaktadır (Resim: 153).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Şemse kompozisyonu ve köşebendinin olmayışını dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 38
Resim Nu.	: 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160
Çizim Nu.	: 62, 63
Envanter Nu.	: 36
Eserin Adı	: Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl
Dili / Konusu	: Arabca / Tefsir
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1082 /1671
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 275x150 mm.
	Yazı : 200x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 338
Müellifi	: Sünbül Sinân Sinâneddîn Yûsuf b. Hüsâm Amâsî (öl. 936/1529)
	Müstensihi: Osman el-Hüseyini Eyyubi
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi ve bordo sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 13
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve dudak kısımları yıpranmış ve tamir görmüş miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmal zencirek ile çevrilidir (Resim: 154, 155).

Köşebendler klâsik formdadır. İçleri dolantı bulut ve helezon üzerinde yer alan hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Köşebendler altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarında altın tığlar bulunmaktadır (Resim: 159).

Şemsesi klâsik oval formdadır. 7 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 28 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, ortada 2 geniş, kenarda 2 küçük kapalı form oluşturup ortabağlarla birbirine bağlanmış, S kıvrımlarla şemse uçlarına uzanan ayırma dolantı bulut motifi, bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleri ve alanı 4'e bölen sarılma rûmî motifleriyle müzeyyendir (Resim: 156).

Şemseye geçiş noktasında 4 altın gülçe bulunan salbek tepelik formunda olup, içi sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile tezyîn edilmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş dilim araları altın tığlarla bezenmiştir.

Sertâb altın cedvelle çevrilidir.

Mikleb cedvel, zencirek ve köşebendi kapaklar tarzındadır (Resim: 157). Şemsesi 14 dilimli olup yuvarlak formdadır. Şemse içi, serbest helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yaprak motifleriyle müzeyyendir. Şemse dıştan altınla tahrirlenmiş olup dilim aralarına altın tığlar yerleştirilmiştir (Resim: 158).

Kapak ve mikleb içi bordo deri kaplıdır. Kapak içinde 10, mikleb içinde 7 kademeli altın örgüler şemse olarak kullanılmıştır (Resim: 160).

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûmi'd-diniyyeti'r-râcî et-tâfî rabbehu'l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi'd-Devleti'l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Şemse tezyînâtında bulut ve rûmî motifinin beraber kullanıldığı nadir örneklerdendir. 1437 envanter numaralı örneğimizle benzerliğine, cild kapak şemse ve köşebend tezyînâtı örneğimizle benzerlik gösteren Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya:1092'de kayıtlı 1071/1660 tarihli “Câmiu'r-Rumûz Serhu'n-Nükâye”³⁵⁸, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde bulunan 893 envanter numaralı 1113/1701 tarihli “Vefeyâtü'l-A'yân”³⁵⁹ isimli eserlerin cildine gerekse ketebe kaydında bulunan 1082/1671 tarihine bakarak cildi, XVII. yüzyıl II. yarısına tarihlendiriyoruz.

³⁵⁸ *Türk Cilt Sanatı Sergisi (25 Kasım-1 Aralık 1968)*, Ankara 1968, s.18; Fazilet Dülger, a.g.t., s.48-49.

³⁵⁹ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.233.

Örnek Nu.	: 39
Resim Nu.	: 161, 162, 163, 164, 165
Çizim Nu.	: 64, 65
Envanter Nu.	: 1327
Eserin Adı	: Keşfü'l-Gûmme an Câmii'l-Ümme
Dili / Konusu	: Arabca / Hadis
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 290x200 mm. Yazı : 230x190 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 314
Müellifi	: Abdul Vahhâb b. Ahmed eş-Şarânî (898-973/1493-1565)
	Müstensihi: Ali b. Husam
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Açık kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 14
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı kısmen yıpranmış miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra ince altın cedvel arasındaki ince sarmallı zencirek ve içte tekrar ince altın cedvelle çevrilidir (Resim: 161, 162).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi klâsik oval formdadır. 8.5 cm. boyunda, 6.5 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, 2 ortabağ ile birbirine bağlanmış, şemse kenarlarından uçlarına kadar S kıvrımlar yaparak dolanan ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve saz yapraklarıyla tezyîn edilmiştir (Resim: 163). Şemseden altın gülçeyle geçilen salbekler tepelik formundadır. Salbek içi, sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile bezenmiştir. Şemse ve salbek çevresi altınla tahrirlenmiş, dilim araları altın tığlarla tezyîn edilmiştir.

Sertâbı altın cedvellerle çevrilidir.

Mikleb zencirek ve cedveli kapaklar tarzındadır. 8 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, hatâî motifi ile tezyîn edilmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş, dilim araları altın tığlarla tezyîn edilmiştir.

Kapak içleri ebrû kaplıdır.

Kumaş kaplı mahfazası vardır.

Kitapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Kapak şemsesi bulut tasarımı, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 374 envanter numaralı, 1136 / 1723 tarihli “Me’hazû’l-Fetâvâ”³⁶⁰ ve Tire Necip Paşa Kütüphanesi’nde bulunan 625 envanter numaralı 1004 / 1595 tarihli “Harîdetü’l-Acaib Tercümesi”³⁶¹ adlı eserlerin kapak şemsesi bulut tasarımı ile aynıdır. Bu örnekleri ve şemse tezyînâtını dikkate alarak cildi, en erken XVI. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁶⁰ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.171.

³⁶¹ Mehmet Küçük, *Tire Necip Paşa Kütüphanesindeki, Necip Paşa Vakfına Ait El Yazma Eserlerin Çarkuşe, Yekşah ve Zilbahar Cilt Kapağı Özelliklerine Göre Kataloglanması*, SA.Ü. Sos. Bil Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2008, s. 153-155.

Örnek Nu.	: 40
Resim Nu.	: 166, 167, 168
Çizim Nu.	: 66
Envanter Nu.	: 1251
Eserin Adı	: eş-Şakaiku'n-Numâniye fî Ulemâi'd-Devletil-Osmâniye
Dili / Konusu	: Arabca / Biyografi
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 992 / 1584
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 195x130 mm.
	Yazı : 130x60 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 273
Müellifi	: Taşköprü-zâde İsameddîn Ahmed b. Mustafâ (901-968/1445-1569)
	Müstensihi: Mustafa b. Seyyid Musa
Yazı	: Nesih-Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi ve açık kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 15
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış, kısmen deri ile tamir görmüş, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 166, 167).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır. Ancak kapak kenar ortalarında 3 altın gülçe ve gülçe uçlarında altın tığlar bulunmaktadır.

Şemse gömme ve alttan ayırma mülevven tarzdadır. Mülevvenlik açık kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Şemsesi dikdörtgen formdadır. 6 cm. boyunda, 3 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine bağlamış, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 168).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Ebrû kaplı mahfazası vardır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûmi'd-diniyyeti'r-râcî et-tâfi rabbehu'l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi'd-Devleti'l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin istinsah tarihi, 992 / 1584 olsa da dikdörtgen şemse formu en erken XVII. yüzyılda görülebilmektedir³⁶². XVI. yüzyıla ait eserin cildinin XVII. yüzyılda değiştirilmiş olacağı düşüncesi ve şemse formu sebebiyle cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁶² Mine Esiner Özen, a.g.e., s.19.

Örnek Nu.	: 41
Resim Nu.	: 169, 170, 171
Çizim Nu.	: 67
Envanter Nu.	: 1606
Eserin Adı	: Menârü'l-Envâr
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1128 / 1715
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 225x170 mm.
	Yazı : 160x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 25
Müellifi	: Hâfızeddîn Ebûl-Berekât Abd-Allâh b. Ahmed en-Nesefî (öl. 710/1310)
	Müstensihi: Mehmed Emin b. Abdulhadi
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kırmızı sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 16
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı yıpranmış, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 4 sıra soğuk cedvel arasındaki geniş sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 169, 170).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Şemsesi dikdörtgen formdadır. 6 cm. boyunda, 3 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine bağlanıp yanlarda 2 kapalı form oluşturmuş, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 171).

Salbekler tepelik formunda olup, içi sap kısmı şemseye bakan hatâî motifi ile bezenmiştir.

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde bulunan 523 envanter numaralı 1598 yılında istinsah edilmiş “El-Kavlû'l-Fasl”³⁶³ adlı eserin kapak şemsesi bulut tasarımı örneğimizle aynıdır. Dikdörtgen şemse formunun XVII. yüzyılda görülmeye başlandığını³⁶⁴, köşebendinin olmayışını ve ketebe kaydında yer alan 1128 / 1715 tarihini de göz önüne alarak cildi, XVIII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁶³ Yıldıray Özbek, a.g.e., s.109.

³⁶⁴ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.19.

Örnek Nu.	: 42
Resim Nu.	: 172, 173, 174, 175, 176
Çizim Nu.	: 68, 69
Envanter Nu.	: 1390
Eserin Adı	: el-Hidâye fî Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesı (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 260x150 mm. Yazı : 180x80 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 329
Müellifi	: Alî b. Ebû Bekr b. Abdu'l-Celîl el-Merginânî (530-593/1135-1197)
Yazı	: Nesih-Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzeħħibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Bordo, kahverengi ve siyah sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme, mülevven, alttan ayırma
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut Kapak Şemsesi: Tip 17 Mikleb Şemsesi: Tip 22
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları, sırtı ve sertâbı yıpranmış, kısmen deri ile tamir edilmiş, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 172, 173).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Şemse gömme ve alttan ayırma mülevven tarzıdır. Mülevvenlik kahverengi deri ile sağlanmıştır.

Kapak şemsesi dikdörtgen formadır. 8.5 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine bağlanıp 4 kapalı form oluşturmuş, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahrilenmiş, dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 174).

Sertâbı altın cedvellerle çevrilidir (Resim: 175).

Mikleb zencirek ve cedveli kapaklar tarzındadır (Resim: 175). 14 dilimli mikleb şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse kompozisyonu, $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Şemse içi, birbirine ortabağlarla bağlanmış, ortadaki büyük olmak üzere 2 kapalı form oluşturan S kıvrımlı 2 ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî, penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Şemse dıştan altınla tahrilenmiş ve dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 176).

Kapak içi siyah deri kaplıdır.

Ebrû kaplı mahfazası vardır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Şemse formu ve bulut tasarımı, TSMK Hazine: 2138’de kayıtlı, 1657 tarihli “Murakka”³⁶⁵, Bursa Eynebey YEBEK’de bulunan 964 envanter numaralı XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş “Hızânetü’l-Fetavâ”³⁶⁶, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 114 envanter numaralı “Gül-i Sadberk”³⁶⁷ adlı eserlerin ve Oriental Institute A.12158’de kayıtlı eserin cildinin³⁶⁸ kapak şemse formu ve bulut tasarımı ile aynıdır. Bu örnekleri ve dikdörtgen şemse formunu dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁶⁵ Kemal Çığ, a.g.e., s.43.

³⁶⁶ Mehmet Küçük, a.g.t., s.81-83.

³⁶⁷ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.148.

³⁶⁸ Gulnar Bosch, John Carswell, Guy Petherbridge, a.g.e., s.212.

Örnek Nu.	: 43
Resim Nu.	: 177, 178, 179
Çizim Nu.	: 70
Envanter Nu.	: 1589
Eserin Adı	: Minhâcu'l-Ukûl
Dili / Konusu	: Arabca / Fıkıh
Ketebesini (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 245x140 mm. Yazı : 170x95 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 260
Müellifi	: -----
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi ve bordo sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 17
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı yıpranmış, miklebi kaybolmuş cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 177, 178).

Kapak şemsesi dikdörtgen formadır. 7.5 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine bağlanıp 4 kapalı form oluşturmuş, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifli ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yapraklarla

tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahirlenmiş, dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 179).

Kapak içleri bordo deri ile kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Mine’l-makfûfât alâ ehli’l-ulûm vezaat li beyti’l-kitâb Müftî Çorum, 1295”

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Şemse formu ve bulut tasarımı, TSMK Hazine: 2138’de kayıtlı, 1657 tarihli “Murakka”³⁶⁹, Bursa Eynebey YEBEK’de bulunan 964 envanter numaralı XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş “Hızânetü’l-Fetavâ”³⁷⁰, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 114 envanter numaralı “Gül-i Sadberk”³⁷¹ adlı eserlerin ve Oriental Institute A.12158’de kayıtlı eserin cildinin³⁷² kapak şemse formu ve bulut tasarımı ile aynıdır. Bu örnekleri ve dikdörtgen şemse formunu dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁶⁹ Kemal Çığ, a.g.e., s.43.

³⁷⁰ Mehmet Küçük, a.g.t., s.81-83.

³⁷¹ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.148.

³⁷² Gulnar Bosch, John Carswell, Guy Petherbridge, a.g.e., s.212.

Örnek Nu.	: 44
Resim Nu.	: 180, 181, 182
Çizim Nu.	: 71, 72
Envanter Nu.	: 1968
Eserin Adı	: el-İzâh
Dili / Konusu	: Arabca / Arab Dili ve Edebiyatı
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 631 / 1233
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 240x170 mm.
	Yazı : 185x115 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 172
Müellifi	: Nâsır b. Abd es-Seyyid el-Mutarrizî (538-610/1143-1213)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 17
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sertâbı yıpranmış, sırtı ve sertâbı kırmızı deri ile tamir görmüş, miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki ince sarmallı zencirekle çevrilidir (Resim: 180, 181).

Kapak kenar ortalarında altın gülçeler bulunmaktadır.

Kapak şemsesi dikdörtgen formadır. 9.5 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine bağlanıp 4 kapalı form oluşturmuş, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahirlenmiş, dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 182).

Sertâbı altın cedveller çevrili olup 2 büyük, dilimli paftaya ayrılmıştır. Pafta içleri ortada 7, kenarlarda 1 altın gülçe ve altın tığlarla tezyîn edilmiştir (Resim: 181).

Mikleb zencirek ve cedveli kapaklar tarzındadır. 10 dilimli şemsesi yuvarlak formdadır. Şemse içi, helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 181).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûmi’d-diniyyeti’r-râcî et-tâfi rabbehu’l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi’ d-Devleti’l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin istinsah tarihi, 631 / 1233’tür. Ancak kapkların şemse formu ve bulut tasarımı, TSMK Hazine: 2138’de kayıtlı, 1657 tarihli “Murakka”³⁷³, Bursa Eynebey YEBEK’de bulunan 964 envanter numaralı XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş “Hızânetü’l-Fetavâ”³⁷⁴, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi’nde bulunan 114 envanter numaralı “Gül-i Sadberk”³⁷⁵ adlı eserlein ve Oriental Institute A.12158’de kayıtlı eserin cildinin³⁷⁶ kapak şemse formu ve bulut tasarımı ile aynıdır. XIII. yüzyılda istinsah edilmiş bu eserin cildinin XVII. yüzyılda değiştirilmiş olabileceği düşüncesini, benzer örneklerin tarihlendirmelerini ve kapaktaki dikdörtgen şemse formunu – ki bu şemse formu en erken XVII. yüzyılda görülür³⁷⁷ - dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁷³ Kemal Çığ, a.g.e., s.43.

³⁷⁴ Mehmet Küçük, a.g.t., s.81-83.

³⁷⁵ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.148.

³⁷⁶ Gulnar Bosch, John Carswell, Guy Petherbridge, a.g.e., s.212.

³⁷⁷ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.19.

Örnek Nu.	: 45
Resim Nu.	: 183, 184, 185
Çizim Nu.	: 73, 74
Envanter Nu.	: 2348
Eserin Adı	: Muâhidü't-Tensîs alâ Şevâhidi't-Telhîs
Dili / Konusu	: Arabca / Edebi Kompozisyon (Retorik)
Ketebesî (Tarihi)	: -----
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 262x157 mm. Yazı : 200x95 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 257
Müellifi	: Abdurrahîm b. Ahmed el-Abbâsî (867-963/1462-1555) Müstensihi : Ebu Bekir Şerefeddin Aysavî
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Bordo sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 17
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları yıpranmış miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra altın cedvel arasındaki geniş sarmal zencirek ve içte tekrar altın cedvelle çevrilidir (Resim: 183, 184).

Kapak köşelerinde küçük, üçgen formda köşebendler olup, köşebend kenarında üç küçük altın gülçe bulunmaktadır.

Kapak şemsesi dikdörtgen formadır. 8.5 cm. boyunda, 4.5 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine bağlanıp 4 kapalı form oluşturmuş, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir. Şemse etrafı altınla tahrirlenmiş, dilim araları altın tığlarla bezenmiştir (Resim: 185).

Sertâbı altın cedvelle çevrilidir (Resim: 184).

Mikleb zencirek ve köşebendi kapaklar tarzındadır. Şemsesi tepelik formunda olup, içi hatâî motifi ile bezenmiştir. Şemse çevresi altınla tahrirlenmiş, dilim araları altın tığlarla tezyîn edilmiştir (Resim: 184).

Kapak içleri ebrû kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mühür şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli'l-ulûmi'd-diniyyeti'r-râcî et-tâfî rabbehu'l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi'd-Devleti'l-Âliyye, 1201”.

Değerlendirme : Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır. Şemse formu ve bulut tasarımı, TSMK Hazine: 2138'de kayıtlı, 1657 tarihli “Murakka”³⁷⁸, Bursa Eynebey YEBEK'de bulunan 964 envanter numaralı XVII. yüzyıla tarihlendirilmiş “Hızânetü'l-Fetavâ”³⁷⁹, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'nde bulunan 114 envanter numaralı “Gül-i Sadberk”³⁸⁰ adlı eserlerin ve Oriental Institute A.12158'de kayıtlı eserin cildinin³⁸¹ kapak şemse formu ve bulut tasarımı ile aynıdır. Bu örnekleri ve dikdörtgen şemse formunu dikkate alarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

³⁷⁸ Kemal Çığ, a.g.e., s.43.

³⁷⁹ Mehmet Küçük, a.g.t., s.81-83.

³⁸⁰ Yıldırım Özbek, a.g.e., s.148.

³⁸¹ Gulnar Bosch, John Carswell, Guy Petherbridge, a.g.e., s.212.

Örnek Nu.	: 46
Resim Nu.	: 186, 187, 188
Çizim Nu.	: 75
Envanter Nu.	: 677
Eserin Adı	: Gunyetu li-Tâlibi Tariki'l-Hakk
Dili / Konusu	: Arabca / Tasavvuf
Ketebesı (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 1026 / 1617
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 300x210 mm.
	Yazı : 210x140 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 215
Müellifi	: Muhammed Abdulkâdir b. Ebû Sâlih el-Geylânî (471-561/1078-1166)
Yazı	: Nesih
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 18
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı yıpranmış, kısmen deri ile tamir edilmiş miklebi cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 186, 187).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi, dikdörtgen formundadır. 8 cm. boyunda, 4 cm. eninde olup 18 dilimlidir. Şemse kompozisyonu, ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile

birbirine bağlanıp 2'si geniş 3 dilimli 4 kapalı form oluşturmuş, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 188).

Sertâbı ve miklebi soğuk cedvellerle çevrilidir (Resim: 186).

Kapak içleri kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Beşiktaş Muhafızı Ferik Hacı Hasan Paşa İbn Hacı Mustafa Ağa'nın Çorum'da vâki kütüphaneye vakıftır, 1314”.

Değerlendirme : Dikdörtgen formda şensesine, köşebendinin olmayışına ve ketebe kaydında yer alan 1026 / 1617 tarihine bakarak cildi, XVII. yüzyıla tarihlendiriyoruz.

Örnek Nu.	: 47
Resim Nu.	: 189, 190, 191
Çizim Nu.	: 76, 77
Envanter Nu.	: 5501
Eserin Adı	: Şerhu'l-İzzî fi't-Tasrîf
Dili / Konusu	: Arabca / Arabca Dil Bilgisi
Ketebesî (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 822 / 1419
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 182x142 mm.
	Yazı : 135x100 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 45
Müellifi	: Sadeddîn Mesûd b. Ömer et-Taftâzânî (712-793/1312-1390)
	Müstensihi: Musa b. İbrahim
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehhibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayırma Dolantı Bulut – Tip 19
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı yıpranmış, sertâbı ve sırtı siyah deri ile tamir edilmiş miklebli cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 189, 190).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi dikdörtgen formdadır. 5.5 cm. boyunda, 3.5 cm. eninde olup 16 dilimlidir. Şemse kompozisyonu $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Şemse içi, merkezde 4 ortabağ ile birbirine bağlanıp kenarlarda yuvarlak 2 kapalı form oluşturmuş, uçları S kıvrımlı ayırma dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yaprak motifleriyle tezyîn edilmiştir (Resim: 191).

Sertâbı siyah deri kaplıdır.

Mikleb cedvelleri kapaklar tarzındadır. 10 dilimli yuvarlak şemsesi hatâî grubu motiflerle tezyîn edilmiştir.

Kapak içleri ebrû kaplıdır (Resim: 189).

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Eserin istinsah tarihi, 822 / 1419’dur. Dikdörtgen şemsesi ve köşebendinin olmayışı dikkate alındığında cild bu tarihe ait olmamalıdır. Çünkü dikdörtgen formda şemse, en erken XVII. yüzyılda görülmektedir³⁸². XV. yüzyılda istinsah edilmiş bu eserin cildi, XVII. yüzyılda değiştirilmiş olmalıdır. Ayrıca Bursa Eynebey Kütüphanesi Genel:4711’de kayıtlı 1097 / 1685 tarihli “Ta’likât Tehzîbu’l-Mantık”³⁸³ adlı eserin kapak şemse formu ve bulut tasarımı örneğimizle aynı olup bu eser de XVII. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Biz de cildi, XVII. yüzyıla tarihlendirmekteyiz.

³⁸² Mine Esiner Özen, a.g.e., s.19.

³⁸³ Mehmet Küçük, a.g.t., s.92-93.

Örnek Nu.	: 48
Resim Nu.	: 192, 193, 194, 195
Çizim Nu.	: 78
Envanter Nu.	: 2379
Eserin Adı	: Şerhu Miftâhu'l-Ulûm
Dili / Konusu	: Arabca / Edebi Kompozisyon (Retorik)
Ketebesini (Tarihi)	: -----
	İstinsah Tarihi: 744 / 1344
Ölçüleri	Cild ve Kâğıt : 203x160 mm.
	Yazı : 175x117 mm.
Varak (Yaprak) Sayısı	: 170
Müellifi	: Sultân Şâh (929/1523te sağ)
Yazı	: Tâ'lik
Hattatı	: -----
Müzehibi	: -----
Mücellidi	: -----
Malzeme ve Rengi	: Kahverengi sahtiyan
Cild Çeşidi	: Gömme ve soğuk
Bulut Tasarımı	: Ayrma Dolantı Bulut – Tip 20
İnceleme Tarihi	: 26-27.3.2014
Bugünkü Durumu	: Kapak kenarları ve sırtı yıpranmış, miklebi kopmuş cild.

Kapaklar 2 sıra soğuk cedvelle çevrilidir (Resim: 192, 193).

Kapaklarda köşebend bulunmamaktadır.

Kapak şemsesi dikdörtgene yakın formdadır. 9.5 cm. boyunda, 5 cm. eninde olup 24 dilimlidir. Şemse kompozisyonu ¼ oranında simetriktir. Şemse içi, kenarlarda 4 küçük, ortada 1 geniş kapalı form oluşturup ortabağlarla birbirlerine bağlanmış, uçları S kıvrımlı ayırma

dolantı bulut motifi ve bu kıvrımlar arasında dolaşan helezon üzerine yerleştirilmiş penç, goncagül ve yapraklarla tezyîn edilmiştir (Resim: 194).

Sertâb ve miklebi soğuk cedveller çevrilidir (Resim: 195).

Kapak içi kâğıt kaplıdır.

Kitapta bulunan vakıf mührü şu şekildedir: “Vekafehu alâ ehli’l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296”.

Değerlendirme : Eserin istansah tarihi, 744 / 1344’tür. Ancak dikdörtgene yakın şemsesi ve köşebendinin olmayışı dikkate alındığında cild bu tarihe ait olmamalıdır. Çünkü dikdörtgen formda şemse, en erken XVII. yüzyılda görülmektedir³⁸⁴. XIV. yüzyılda istinsah edilmiş bu eserin cildi, XVII. yüzyılda değiştirilmiş olmalıdır. Ayrıca Bursa Eynebey YEBEK Genel:4711’de kayıtlı 1097 / 1685 tarihli “Ta’likât Tehzîbu’l-Mantık”³⁸⁵ adlı eserin kapak şemse formu örneğimizle benzer olup, bu eser de XVII. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Biz de cildi, XVII. yüzyıla tarihlendirmekteyiz.

³⁸⁴ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.19.

³⁸⁵ Mehmet Küçük, a.g.t., s.92-93.

IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

“Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi’nde Bulunan Bulut Tasarımlı Cildler” başlıklı tez çalışmamızda, 3693 adet yazma eser içerisinde bulut tasarımlı cilde sahip 72 eser incelenmiştir. Bu eserlerin çeşitli konu başlıkları altında genel değerlendirmeleri yapıp sonuca ulaşılmıştır.

1. Konular

Katalog 1’deki eserlerin 5 (Örn. 1, 6, 11, 12, 23)’i Tefsir, 5 (Örn. 2, 3, 4, 5, 14)’i Hadis, 4 (Örn. 9, 17, 18, 21)’ü Fıkıh, 2 (Örn. 15, 20)’si Tasavvuf, 1 (Örn. 13)’i Siyer, 1 (Örn. 22)’i Akâid ve Kelam, 1 (Örn. 19)’i Kur’an İlimleri, 1 (Örn. 7)’i Arab Dili ve Edebiyatı, 1 (Örn. 24)’i Fars Dili ve Edebiyatı, 1 (Örn. 8)’i Genel, 1 (Örn. 10)’i Türk Alemleri-Yakın Doğu, 1 (Örn. 16)’i ise Orta Doğu konulu yazmalardır.

Katalog 2’deki eserlerin 12 (Örn. 2, 3, 4, 8, 21, 23, 24, 32, 33, 41, 42, 43)’si Fıkıh, 5 (Örn. 5, 12, 25, 29, 39)’i Hadis, 4 (Örn. 1, 17, 27, 46)’ü Tasavvuf, 4 (Örn. 14, 22, 35, 44)’ü Arab Dili ve Edebiyatı, 3 (Örn. 13, 31, 37)’ü Akâid ve Kelam, 3 (Örn. 6, 7, 34)’ü Fars Dili ve Edebiyatı, 3 (Örn. 10, 45, 48)’ü Edebi Kompozisyon, 2 (Örn. 9, 36)’si Tefsir, 2 (Örn. 15, 18)’si İbadetler, 1 (Örn. 16)’i Muamelat, 1 (Örn. 19)’i Fetvalar, 1 (Örn.47)’i Arabca Dil Bilgisi, 1 (Örn. 26)’i Farsça Dil Bilgisi, 1 (Örn.20)’i Gizli İlimleri, 1 (Örn.30)’i ise Felsefe konulu yazmalardır.

2. Dil

Katalog 1’deki eserlerin 3 (Örn. 8, 20, 14)’ü Farsça, 1 (Örn. 19)’i Osmanlı Türkçesi olup diğerlerinin tümü Arabca’dır.

Katalog 2’deki eserlerin ise 6 (Örn. 6, 11, 16, 18, 19, 20)’sı Osmanlı Türkçesi, 2 (Örn. 1, 7)’si Farsça, 1 (Örn. 26)’i hem Osmanlı Türkçesi hem Farsça olup diğerlerinin tümü Arabca’dır.

3. Ketebe Kaydı

Katalog 1’deki eserlerin 11 (Örn. 1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 18, 19, 21, 23)’inde ketebe kaydı bulunmakta iken 13 (Örn. 2, 3, 4, 5, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 22, 24) ‘ünde ketebe kaydı bulunmamaktadır.

Katalog 2'deki eserlerin ise 25 (Örn. 4, 5, 6, 8, 12, 13, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29, 30, 32, 33, 34, 38, 40, 41, 44, 46, 47, 48)'inde ketebe kaydı bulunmakta iken katalogdaki diğer eserlerde ketebe kaydına rastlanmamaktadır.

4. Tarihlendirme

Çalışmanın asıl konusu olan eserlerin cildleri üzerinde yapılan incelemeler ve değerlendirmeler sonucunda örnekler tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Tarihlendirmede eserin ketebe kaydı dikkate alınmakla beraber daha çok kapak şemse tezyînatı ve ketebe uygunluğuna, cild-kitap orijinalliğine dikkat edilmiştir. Ayrıca incelenen örnekler, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Türk-İslâm Eserleri Müzesi, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Yazmaları, Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki Halil Hamid Paşa Koleksiyonu, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, Sivas Ziya Bey Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphane, Türk Tarih Kurumu, Ankara Etnografya Müzesi, Bursa Eynebey YEBEK, Nuri Arlasez Koleksiyonu ve Chicago Üniversitesi Doğu Enstitüsü Kataloğu'nda bulunan benzer örneklerle kıyaslanarak tarihlendirmeleri desteklenmiştir.

Katalog 1'deki eserlerin 1 (Örn. 6)'i XVI. yüzyıla, 22 (Örn. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24)'si XVII. yüzyıla, 1 (Örn. 19)'i ise XVIII. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Katalog 2'deki eserlerin 6 (Örn. 1, 2, 3, 14, 15, 33)'sı XV. yüzyıla, 7 (Örn. 4, 5, 6, 7, 22, 25, 39)'si XVI. yüzyıla, 23 (Örn. 8, 9, 10, 11, 20, 21, 23, 26, 27, 28, 30, 31, 34, 37, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48)'ü XVII. yüzyıla, 12 (Örn. 12, 13, 16, 17, 18, 19, 24, 29, 32, 35, 36, 41)'si ise XVIII. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

5. Yazı (Hat)

Katalog 1'deki eserlerin 17 (Örn. 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 23)'si Nesih hatla, 5 (Örn. 1, 8, 9, 22, 24)'i Ta'lik hatla, 2 (Örn. 7, 20)'si hem Nesih hem Ta'lik hatla yazılmıştır.

Katalog 2'deki eserlerin 25 (Örn. 2, 3, 5, 7, 8, 9, 13, 16, 17, 18, 19, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 35, 36, 39, 43, 44, 46)'i Nesih hatla, 21 (Örn. 1, 4, 6, 10, 11, 12, 14, 15, 20, 22, 23, 30, 32, 33, 34, 37, 38, 41, 45, 47, 48)'i Ta'lik hatla, 2 (Örn. 40, 42)'si ise hem Nesih hem Ta'lik hatla yazılmıştır.

6. Deri

6.1. Deri Cinsi

Katalog 1 ve 2'deki eserlerin deri cinsi sahtiyandır. Koyun ve diğer cins deriler bulunmamaktadır.

6.2. Deri Rengi

Renk olarak en çok kahverengi ve tonları kullanılmıştır.

Katalog 1'deki eserlerin 6 (Örn. 1, 7, 10, 12, 16)'sı açık kahverengi, 5 (Örn. 6, 8, 17, 18, 19)'i kahverengi, 6 (Örn. 2, 3, 4, 5, 15, 11)'sı yeşil, 3 (Örn. 9, 13, 24)'ü bordo, 3 (Örn. 14, 20, 22)'ü kırmızı, 1 (Örn.23)'i ise siyahtır.

Katalog 2'deki eserlerin 19 (Örn. 7, 8, 12, 13, 16, 18, 19, 20, 26, 31, 34, 36, 38, 40, 43, 44, 46, 47, 48)'u kahverengi, 11 (Örn. 1, 10, 15, 17, 23, 24, 25, 28, 32, 33, 39)'i açık kahverengi, 9 (Örn. 2, 3, 5, 11, 14, 21, 27, 29, 41)'u kırmızı, 8 (Örn. 4, 6, 9, 22, 30, 37, 42, 45)'i bordo, 1 (Örn. 35)'i ise siyahtır.

7. Tamir Durumu

Katalog 1'deki eserlerin 9 (Örn. 7, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 24)'u çeşitli tamirler geçirmişken diğer 15 eser herhangi bir tamir geçirmemiştir.

Katalog 2'deki eserlerin ise 22 (Örn. 2, 4, 6, 10, 12, 13, 16, 17, 19, 23, 26, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 42, 44, 46, 47)'si çeşitli tamirler geçirmişken diğer 26 eser herhangi bir tamir geçirmemiştir.

Eserlerin büyük bir kısmının ciddi bir restorasyona muhtaç olduğunu söylemek gerekir. Birçok cildin miklebi kaybolmuş durumdadır. Birçoğu da arka kapaktan ayrılacak üzeredir. Bu nadir yazmaların bir sonraki nesillere ulaşabilmesi adına gerekli tedbirlerin alınıp restorasyonlarının acilen yapılması gerekmektedir.

8. Ebat

Katalog 1'deki eserlerin en büyük ebatta olanı, 322x220 mm. ölçülerindeki 3. örnek iken, en küçük ebatta olanı, 160x105 mm. ölçülerindeki 13. örneğimizdir.

Katalog 2'deki eserlerin en büyük ebatta olanı ise, 300x210 mm. ölçülerindeki 46. örnek iken, en küçük ebatta olanı, 170x113 mm. ölçülerindeki 16. örneğimizdir.

9. Kapak

Katalog 1'deki eserlerin 1 (Örn. 17)'i dışında tümünün ön ve arka kapağı aynıdır.

Katalog 2'deki eserlerin de 1 (Örn. 31)'i dışında tümünün ön ve arka kapağı aynıdır.

9.1. Kapak Şemse Formu

Katalog 1'deki eserlerin kapak şemse formu, 22 (Örn. 1-20, 23, 24)'sinde dilimli oval iken, 2 (Örn. 21, 22)'sinde dikdörtgendir.

Katalog 2'deki eserlerin şemse formu ise 36 (Örn. 1-23, 25-29, 32-39)'sında dilimli oval iken, 12 (Örn. 24, 30, 31, 40-48)'sinde dikdörtgendir.

9.2. Kapak Şemse Çeşidi

Katalog 1'deki eserlerin kapak şemse çeşidi, 11 (Örn. 1, 8, 9, 14, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24)'inde soğuk, 5 (Örn. 2, 3, 4, 5, 15)'inde mülevven, 3 (Örn. 7, 13, 18)'ünde alttan ayırma, 1 (Örn. 19)'inde mülemma' iken 4 (Örn. 6, 10, 11, 12)'ünde alttan ayırma mülevvendir.

Katalog 2'deki eserlerin kapak şemse çeşidi ise, 27 (Örn. 1, 3, 4, 6, 7, 14, 15, 17, 20, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48)'sinde soğuk, 7 (Örn. 2, 8, 13, 18, 19, 27, 29)'sinde mülemma', 5 (Örn. 5, 12, 22, 38, 39)'inde alttan ayırma, 1 (Örn. 35)'inde mülevven iken 8 (Örn. 9, 10, 11, 16, 21, 23, 40, 42)'inde alttan ayırma mülevvendir.

9.3. Kapak Şemse Tezyînâtı

Katalog 1'deki eserlerin kapak şemse tezyînâtı, 24 eserin hepsinde nebatî ve bulut motiflerinden müteşekkildir.

Katalog 2'deki eserleri kapak şemse tezyînâtı ise, 5 (Örn. 30, 31, 32, 35, 36)'inde sadece bulut motifinden, 1 (Örn. 38)'inde nebatî, bulut ve rûmî motiflerinden meydana gelmekte iken diğer 42 eserin tümü nebatî ve bulut motifleri ile tezyîn edilmiştir.

9.4. Kapak Şemsesi Bulut Tasarım Tipleri

Tablo 1'de de belirtildiği üzere katalog 1'deki serbest dolantı bulut tasarımlı cildlerin, 5 (Örn. 1-5)'i 1.tip, 12 (Örn. 6-17)'si 2.tip, 2 (Örn. 18, 19)'si 3.tip, 1 (Örn. 20)'i 4.tip, 1 (Örn. 21)'i 5.tip, 1 (Örn. 22)'i 6.tip, 2 (Örn. 23, 24)'si ise 7.tiptedir.

Tablo 2’de de belirtildiği üzere katalog 2’deki ayırma dolantı bulut tasarımlı cildlerin 13 (Örn. 1-13)’si 1.tip, 4 (Örn. 14-17)’ü 2.tip, 2 (Örn. 18-19)’si 3.tip, 1 (Örn. 20)’i 4.tip, 1 (Örn. 21)’i 5.tip, 1 (Örn. 22)’i 6.tip, 2 (Örn. 23, 24)’si 7.tip, 5 (Örn. 25-29)’i 8.tip, 3 (Örn. 30-32)’ü 9.tip, 2 (Örn. 33, 34)’si 10.tip, 2 (Örn. 36, 36)’si 11.tip, 1 (Örn. 37)’i 12. Tip, 1 (Örn. 38)’i 13.tip, 1 (Örn. 39)’i 14.tip, 1 (Örn. 40)’i 15.tip, 1 (Örn. 41)’i 16.tip, 4 (Örn. 42-45)’ü 17.tip, 1 (Örn. 46)’i 18.tip, 1 (Örn. 47)’i 19.tip, 1 (Örn. 48)’i ise 20.tiptedir.

9.5. Kapak Şemse Kompozisyonu

Katalog 1’deki eserlerin kapak şemse kompozisyonu, 1 (Örn. 21)’inde $\frac{1}{4}$ oranında simetrik iken diğer 23 eserde serbesttir.

Katalog 2’deki eserlerin kapak şemse kompozisyonu tümünde simetrik iken 10 (Örn. 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 36)’u $\frac{1}{2}$ oranında, 38 (Örn. 1-24, 33, 34, 37-48)’i $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir.

10. Mikleb

Katalog 1’deki eserlerin 8 (Örn. 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 24)’inin miklebi kopmuş ve kaybolmuş durumda olup diğer 16 eserin miklebi mevcuttur.

Katalog 2’deki eserlerin ise 15 (Örn. 1, 10, 13, 16, 17, 19, 20, 26, 34, 36, 37, 40, 41, 43, 48)’inin miklebi kaybolmuş durumda olup diğer 33 eserin miklebi mevcuttur.

10.1. Mikleb Şemse Formları

Katalog 1’deki miklebi mevcut eserlerin mikleb şemse formları, 12 (Örn. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 13, 18, 22, 23)’sinde dilimli yuvarlak, 1 (Örn. 9)’inde dilimli oval, 1 (Örn. 21)’inde büyük tepelik formunda, 1 (Örn. 20)’inde yarım şemseli, 1 (Örn. 14)’inde ise dilimli üçgen formdadır.

Katalog 2’deki miklebi mevcut eserlerin mikleb şemse formları ise, 27 (Örn. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 31, 32, 35, 38, 39, 42, 44, 47)’sinde dilimli yuvarlak iken, 3 (Örn. 28, 29, 45)’ünde büyük tepelik formundadır.

10.2. Mikleb Şemse Tezyînâtı

Katalog 1'deki eserlerin mikleb şemse tezyînâtı, 12 (Örn. 1-5, 9, 10, 14, 18, 21, 22, 23)'sinde sadece nebâtî motiflerden müteşekkil iken 3 (Örn. 7, 8, 13)'ünde nebâtî ve bulut motiflerinden oluşmaktadır.

Katalog 2'deki eserlerin mikleb şemse tezyînâtı ise, 17 (Örn. 3, 5, 8, 11, 22, 23, 25, 27, 28, 31, 32, 35, 38, 39, 44, 45, 47)'sinde sadece nebâtî motiflerden müteşekkil iken 11 (Örn. 6, 7, 9, 12, 14, 15, 18, 21, 24, 30, 42)'inde nebâtî ve bulut motiflerinden oluşmaktadır.

10.3. Mikleb Şemsesi Bulut Tasarım Tipleri

Tablo 1'de de belirtildiği üzere bu 3 örnek (Örn. 7, 8, 13) serbest dolantı bulut tasarım tiplerinin 8.tipidir.

Tablo 2'de de belirtildiği üzere bu eserlerin 5 (Örn. 6, 12, 18, 21, 24)'i 21.tip, 3 (Örn. 9, 15, 42)'ü 22.tip, 2 (Örn. 7, 14)'si 23.tip, 1 (Örn. 30)'i ise 24.tiptir.

10.4. Mikleb Şemse Kompozisyonu

Katalog 1'deki eserlerin mikleb şemse kompozisyonu, 12 (Örn. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 13, 20, 22, 23)'sinde serbest iken 3 (Örn. 9, 18, 21)'ünde $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir.

Katalog 2'deki eserlerin mikleb şemse kompozisyonu ise, 13 (Örn. 3, 5, 8, 11, 22, 23, 25, 27, 32, 35, 36, 44, 47)'ünde serbest iken, 15 (Örn. 6, 7, 9, 12, 14, 15, 18, 21, 24, 28, 30, 31, 39, 42, 45)'inde simetriktir. 30. örneğin mikleb şemse kompozisyonunda bulut tasarımı $\frac{1}{4}$ oranında simetrik olup bunun dışındaki yukarıda belirtilen eserlerin mikleb şemse kompozisyonun tümü $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir.

11. Sertâb

Katalog 1'deki eserlerin 16 (Örn. 1-10, 13, 14, 18, 21, 22, 23)'sının sertâbı mevcut iken 8 (Örn. 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 24)'inin sertâbı kopmuş ve kaybolmuş durumdadır.

Katalog 2'deki eserlerin ise, 15 (Örn. 1, 10, 13, 16, 17, 19, 20, 26, 34, 36, 37, 40, 41, 43, 48)'inin sertâbı kopmuş ve kaybolmuş durumda iken diğer 33 eserin sertâbı mevcuttur.

11.1. Sertâb Tezyînâtı

Katalog 1'deki eserlerin sertâb tezyînâtı, 5 (Örn. 1, 8, 14, 20, 21)'inde soğuk cedvel, 3 (Örn. 2, 4, 7)'ünde altın cedvel, 2 (Örn. 3, 10)'sinde altın cedvel arasında içi boş kartuşlu, 4 (Örn. 5, 6, 13, 22)'ünde altın cedvel arasında kartuşlu ve içi gülçe ya da zencîr-i saadet bezemeli, 1 (Örn. 9)'inde zencirek çevrili, içi hatâî grubu motifler ile bezeli kartuşlu olup 2 (Örn. 18, 23)'sinde tezyînât bulunmamaktadır.

Katalog 2'deki eserlerin sertâb tezyînâtı ise, 11 (Örn. 8, 9, 11, 18, 23, 30, 31, 38, 39, 42, 45)'inde altın cedvel, 10 (Örn. 2, 14, 25, 27, 28, 29, 32, 35, 46, 48)'unda soğuk cedvel, 2 (Örn. 22, 24)'sinde altın cedvel ve içi gülçeli, 1 (Örn. 3)'inde zencirekli kartuşlu, 3 (Örn. 5, 7, 44)'ünde zencirekli, kartuşlu ve içi gülçeli ya da zencîr-i saadetli olup 6 (Örn. 4, 6, 12, 15, 21, 47)'sında tezyînât bulunmamaktadır.

12. İç Kapak

Katalog 1'deki eserlerin iç kapaklarının 11 (Örn. 8, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24)'i kâğıt kaplı, 3 (Örn. 1, 9, 13)'ü ebrû kaplı, 5 (Örn. 2, 3, 4, 5, 10)'i kahverengi deri kaplı, 4 (Örn. 6, 7, 11, 12)'ü bordo deri kaplı iken 1 (Örn. 16)'i siyah deri kaplıdır.

Katalog 2'deki eserlerin iç kapaklarının 11 (Örn. 1, 3, 4, 12, 24, 28, 32, 34, 39, 45, 47)'i ebrû kaplı, 6 (Örn. 5, 7, 9, 10, 17, 33)'sı kahverengi deri kaplı, 3 (Örn. 8, 38, 43)'ü bordo deri kaplı, 1 (Örn. 42) siyah deri kaplı iken bunların dışındaki 27'sinin iç kapaklarının tümü kâğıt kaplıdır.

12.1. İç Kapak Şemse Formu

Katalog 1'deki eserlerin iç kapak şemse formu, 3 (Örn. 6, 11, 12)'ünde dilimli oval iken 1 (Örn. 10)'inde baklava dilimi şeklindedir.

Katalog 2'deki eserlerin iç kapak şemse formu ise, 2 (Örn. 7, 38)'sinde kademeli örgü şeklinde iken 1 (Örn. 8)'inde rûmîlerden oluşan oval şekildedir.

12.2. İç Kapak Şemse Çeşidi

Katalog 1'deki eserlerin iç kapak şemse çeşidi, 1 (Örn. 6)'inde üstten ayırma mülevven iken 3 (Örn. 10, 11, 12)'ünde yazmadır.

Katalog 2'deki eserlerin iç kapak şemse çeşidi ise, 3 (Örn. 7, 8, 38)'ünde de yazmadır.

12.3. İç Kapak Şemse Tezyînâtı

Katalog 1'deki eserlerin iç kapak şemse tezyînâtı, 2 (Örn. 11, 12)'sinde zerefşân tekniğinde yapılmışken, 1 (Örn. 6)'inde bulut, 1 (Örn. 10)'inde ise örgü benzeri çizgilerden müteşekkildir.

Katalog 2'deki eserlerin iç kapak şemse tezyînâtı ise, 2 (Örn. 7, 38)'sinde örgü, 1 (Örn. 8)'inde rûmîden müteşekkildir.

12.4. İç Kapak Şemse Kompozisyonu

Katalog 1'deki eserlerin iç kapak şemse kompozisyonu, 2 (Örn. 6, 10)'sinde simetriktir.

Katalog 2'deki eserlerin iç kapak şemse kompozisyonu da, 3 (Örn. 7, 8, 38)'ünde simetriktir.

13. Salbek

Katalog 1'deki eserlerin 11 (Örn. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 15, 22)'inde salbek varken bunlar dışındaki 13 örnekte salbek bulunmamaktadır.

Katalog 2'deki eserlerin 26 (Örn. 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 32, 33, 36, 38, 39, 41)'sında salbek varken bunlar dışındaki 22 örnekte salbek bulunmamaktadır.

13.1. Salbek Tezyînâtı

Katalog 1'deki eserlerin salbeklerinin tezyînâtı, 10 (Örn. 1-6, 11, 12, 15, 22)'unda sadece hatâî motifi iken 1 (Örn. 10)'inde helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî grubu motifleridir.

Katalog 2'deki eserlerin salbeklerinin tezyînâtı 19 (Örn. 3, 4, 5, 7, 9, 10, 13, 15, 18, 19, 21, 22, 27, 28, 29, 32, 33, 38, 39, 41)'unda sadece hatâî motifi, 3 (Örn. 12, 16, 36)'ünde gülçe, 2 (Örn. 8, 23)'sinde rûmî, 1 (Örn. 11)'inde helezon üzerine yerleştirilmiş hatâî grubu motifleri iken 1 (Örn. 11)'nin tezyînâtı seçilememektedir.

14. Köşebend

Katalog 1'deki eserlerin 12 (Örn. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 14, 16, 18, 24)'sinin köşebendi varken bunlar dışındaki 12 örneğin köşebendi bulunmamaktadır.

Katalog 2'deki eserlerin 19 (Örn. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 15, 17, 23, 26, 30, 34, 37, 38, 43, 45, 48)'unun köşebendi varken bunun dışındaki 29 örneğin köşebendi bulunmamaktadır.

14.1. Köşebend Tezyînâtı

Katalog 1'deki eserlerin köşebendlerinin tezyînâtı, 5 (Örn. 3, 6, 10, 14, 18)'inde nebâtî ve bulut motifleri, 3 (Örn. 2, 4, 5)'ünde sadece nebâtî motifler, 1 (Örn. 7)'inde altın gülçe iken 3 (Örn. 8, 16, 24)'ünde tezyînât bulunmamaktadır.

Katalog 2'deki eserlerin köşebend tezyînâtı ise, 3 (Örn. 4, 8, 38)'ünde nebâtî ve bulut motifleri, 1 (Örn. 23)'inde sadece nebâtî motifler, 1 (Örn. 7)'inde sadece bulut motifi iken 15 (Örn. 1, 2, 3, 6, 10, 15, 17, 26, 30, 34, 37, 43, 45, 48)'inde ise tezyînât bulunmamaktadır.

15. Zencirek

Katalog 1'deki eserlerin zencirekleri, 7 (Örn. 6, 9, 10, 11, 12, 13, 22)'inde geniş sarmallı, 9 (Örn. 1, 2, 3, 5, 7, 16, 18, 21, 24)'unda ince sarmallı, 1 (Örn. 4)'inde hem geniş hem ince sarmallı iken 1 (Örn. 15)'inde Osmanlı cildlerinde rastlanmayan kare karakterli yapıdadır.

Katalog 2'deki eserlerin zencirekleri ise, 20 (Örn. 5, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 34, 38, 40, 41, 45)'sinde geniş sarmallı iken 15 (Örn. 1, 3, 7, 9, 17, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 39, 42, 43, 44)'inde ince sarmalıdır.

16. Mahfaza

Katalog 1'deki eserlerin 3 (Örn. 2, 4, 12)'ünün mahfazası bulunmakta olup bunun dışındaki 21 örneğin mahfazası yoktur.

Katalog 2'deki eserlerin ise 14 (Örn. 1, 3, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 22, 28, 39, 40, 42)'ünün mahfazası bulunmakta iken bunun dışındaki 34 örneğin mahfazası yoktur.

17. Mühür

17.1. Vakıf Mührü

Çalışılan 72 eser içerisinde değerlendirme tablosunda da görüleceği üzere 64'ünde 4 farklı vakıf mührüne rastlanmıştır. Vakıf mührlerinin biri (Resim: 53) Hasan Paşa adına olup mühür metni “Beşiktaş Muhafızı Ferik Hacı Hasan Paşa İbn Hacı Mustafa Ağa'nın Çorum'da vâki kütüphaneye vakıftır, 1314 (1896)” şeklindedir. Bir diğeri (Resim: 54) Süleyman Feyzi Paşa adına olup mühür metni “Vekafehu alâ ehli'l-ulûmi'd-diniyyeti'r-râcî et-tâfî rabbehu'l-hafeyyehu Süleymân Feyzî et-Tevfikî fi'd-Devleti'l-Âliyye, 1201 (1786)” şeklindedir. Diğer ikisi (Resim: 55-56) ise Çorum Müftüsü Ahmed Feyzi Efendi adına olup ilk mührü metni “Vekafehu alâ ehli'l-ulûm es-Seyyid Ahmed Feyzî Müftî Çorum 1296 (1878)” şeklinde, ikinci mührün metni ise “Mine'l-makfûfât alâ ehli'l-ulûm vezaat li beyti'l-kitâb Müftî Çorum 1295 (1877)” şeklindedir.

17.2. Temellük Mührü

Katalog 2'deki 1 örnek (Örn. 29)te ise temellük mührüne rastlanmış olup mührün metni, “عبدہ مصطفي ١٢٤٩” (Abduhû Mustafa 1249/1831) şeklindedir.

SONUÇ

Cild San'atı ile ilgili yapılan çalışmalarda bulut tasarımlı cildlerin incelenmesine nâdir olarak rastlanır. Bulutlu cildler müstakil olarak bir teze de konu olmamıştır.

Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi, içerisinde barındırdığı eserlerin cildlerindeki zengin bulut tasarımları itibariyle öne çıkmaktadır. Anadolu Selçuklu cildlerinde şu ana kadar örneğine rastlamadığımız bulut motifinin, Osmanlı Dönemi Cild San'atı'nda tespit edilmiş en erken örneğini TSMK A:3314'de kayıtlı 1475 tarihli eserin cildinde görmekteyiz.

XVI. ve XVII. yüzyıl Osmanlı cildlerinde kendine özel ve geniş bir kullanım alanı bulan bulut motifi, cild san'atında dolantı bulutlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Tepelik ve ortabağ bulut motifleri de tüm bulut tasarımlarında tamamlayıcı unsur olarak yer almaktadır. Yığma bulut örneğine cildlerde rastlanmamaktadır.

Ayırma dolantı bulut ve serbest dolantı bulutlar genellikle bulut tasarımlı cildlerin başlıca iki farklı desen kurgusunu meydana getirmektedirler.

Yaptığımız araştırmalar sonucunda orum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan bulut tasarımlı cildlerde serbest dolantı bulut motifinin kapak şemselerinde 7, mikleb şemselerinde 1, ayırma dolantı bulut motifinin ise kapak şemselerinde 20, mikleb şemselerinde 4 tipini tespit etmiş durumdayız. Köşebendlerde hem ayırma hem serbest dolantı bulut motifi görülmekte olup genellikle serbest dolantı bulut motifi kullanılmıştır.

Toplamda 32 ayrı tip tespit edilmiş olup her iki katalogun başlangıcında tiplerin çizimlerinin yer aldığı tablolar oluşturulmuştur. İncelenen eserlerin tipleri ise envanter numaraları kullanılarak kataloglar başlığı altında yer alan Tablo 1 ve 2 'de tasniflenmiştir.

François Deroche'nin bir makalesinde³⁸⁶ yapmış olduğu tasnif dışında cildlerdeki bulut tasarımlarıyla ilgili böyle bir tasnif oluşturulmamıştır. Bu yayında da çizimler yetersiz olup tiplere dair herhangi bir anlatım bulunmamaktadır.

Kapak ve mikleb şemselerinde ayırma dolantı bulutlarla ½ veya ¼ oranında simetrik tasarımlar oluşturulmuştur. Serbest dolantı bulutlar ise alanı yeknesaklıktan kurtarma amacıyla genellikle şemselerin yatay veya dikey ekseninde uzanmış, S formda, kıvrımlı halde kullanılmıştır.

Klâsik oval şemselerde görülen bulut tasarımlarının haricinde özellikle XVII. yüzyılın dikdörtgen formdaki şemselerinde de farklı tasarımlar görülmektedir.

Kapak ve mikleb şemselerinde genellikle bulut tasarımı bakımından bir ahenk tespit edilmiştir. Örnek olarak, kapak şemsesi ayırma dolantı bulut motifi ile tezyîn edilmişse mikleb şemsesinde de ayırma dolantı bulut tercih edilmiştir.

Bulutlu desen tasarımında hatâi grubu motifleri (yaprak, penç, goncagül, hatâi) ve rûmî de buluta eşlik etmiştir. Dönemin özelliğini yansıtan Saz Yolu üslûbunda hançeri yapraklar incelenen eserlerin cild tezyînâtında sıkça rastlanan motifler arasındadır.

Arzumuz, cild san'atı üzerine yapılan çalışmaların yeterli sayıya ulaşması ve bunun sonucunda öncelikli olarak Türkiye'nin, ardından İslâm dünyasının cild haritalarının çıkartılmasıdır. Bunun yanında Türkiye'de çeşitli müze, kütüphane ve koleksiyonlarda bulunan bulut tasarımlı cildlerin toplu olarak değerlendirilmesinin yapılması ve geniş kapsamlı bir bulut tasarım tipolojisinin çıkarılmasıdır.

³⁸⁶ François Deroche, "Bookbinding", *Islamic Codicology (an Introduction to the Study of Manuscripts in Arabic Script, ...* 2006, ss.253-310.

V. BİBLİYOGRAFYA

- Ana Britannica*, “Ciltçilik”, C.6, İstanbul 1987, ss.1-4.
- Büyük Larousse*, “Ciltçilik”, C.4, İstanbul 1986, ss. 2375-2378.
- Hayat Ansiklopedisi*, “Cilt ve Ciltçilik”, C.2, İstanbul 1973, ss. 841-843.
- İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, “Ciltçilik Sanatı”, C.3, İstanbul 1983, ss.1379-1384.
- Meydan Larousse*, “Cilt”, C.2, İstanbul 1969, ss.951-952.
- Thema Larousse/Tematik Ansiklopedi*, “Ciltçilik”, C.6, İstanbul 1994, ss. 316-317.
- ACUN, Hakkı, “Ejder Motifli Kapı Tokmakları ve Değişik Örnekler”, *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İnal’a Armağan*, Ankara 1993, ss. 1-19.
- AĞAOĞLU, Mehmet, *Persian Bookbinding of The Fifteenth Century*, Ann Arbor 1935.
- AKAR, Azade, KESKİNER, Cahide, *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, İstanbul 1978.
- ANONİM, *Barış Şehri Çorum*, Çorum 2013.
- ARITAN, Ahmet Saim, *Konya Müzelerinde Bulunan Selçuklu Cildlerinin Özellikleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1987.
- _____, *Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Uslûbunu Taşıyan Cild Kapakları*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 1992.
- _____, “Ciltçilik”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C.7, İstanbul 1993, ss.551-557.
- _____, “Selçuklu Cildlerinde İmzalar”, *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler*, C.1, Konya 2001, ss. 39-42.
- _____, “Selçuklu Cildi’nin Osmanlı Cildi’ne Etkileri”, *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu*, Ankara 2001, ss. 29-40.
- _____, “Anadolu Selçuklu Cilt Sanatı”, *Türkler*, C.7, Ankara 2002, ss.933-943.
- _____, “Anadolu Selçuklu ve Bu Uslûbu Taşıyan Cildlerde Zencirek Tipolojisi Denemesi”, *İSTEM*, S.1, Konya 2003, ss.85-102.

- _____, “Orta Asya’dan Anadolu’ya Türk Cild San’atı”, *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü “Sanatta Anadolu-Asya İlişkileri (Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı’ya Armağan) Sempozyumu 6-7 Mart 2003”* Ankara 2006, ss.25-38.
- _____, *Karamanoğulları Cild San’atı*, Konya 2008.
- _____, “Türk Cild San’atı”, *Türk Kitap Medeniyeti*, İstanbul 2009, ss. 60-97.
- _____, “Batı Dünyasının Türk Cild Tarihine Bakışı ve Türk Cild San’atı’nın Tarih İçindeki Gelişimi”, *İSTEM*, S.15, Konya 2010, ss.169-192.
- _____, “Kur’ân-ı Kerîm Cildleri”, *Marife*, S.2010/3, Konya 2011, ss. 327-364.
- _____, “Ciltçilik”, *Konya Ansiklopedisi*, C.2, Konya 2011, ss.261-266.
- ARSEVEN, Celal Esat, *Sanat Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul 1983.
- ASLANPA, Oktay, “Osmanlı Devri Cild Sanatı”, *Türkiyemiz*, S.38, İstanbul 1982, ss.12-17.
- _____, “Orta Asya’da Cild Sanatı”, *Erdem*, S.20, Ankara 1991, ss. 505-517.
- _____, *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*, Ankara 2005.
- BAKIRER, Ömür , “Bizans Danişmend Selçuklu ve Beylikler Dönemlerinde Çorum”, *Çorum Tarihi*, Çorum 1980, s.53-78
- BALKANAL, Zeynep, “Bilgi ve Sanatı Kaplayan Sanat: Ciltçilik”, *Türkler*, C.12, Ankara 2002, ss.341-349.
- BAYRAM, Sadi, “XIV. Asırda Tezhiblenmiş Beylik Dönemine Ait Üç Kur’an Cüzü”, *Vakıflar Dergisi*, S. 16, Ankara 1982, ss. 143-154.
- BERKLİ, Yusuf, “Kosova Halveti Osman Baba Tekkesinde Bulunan Figür ve Sembollerin Türk Sanatı ve Kültürü İçerisindeki Anlam ve Önemi”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 18, Ankara 2014, ss.61-88.
- BİNARK, İsmet, “Türk Kitapçılık Tarihinde Cild Sanatı”, *F.Ü. Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu Bildirileri*, Elazığ 1987, ss. 91-107.
- BİROL, İnci Ayan, DERMAN, F. Çiçek, *Türk Tezyîni San’atlarında Motifler*, İstanbul 2008.

- BİROL, İnci Ayan, *Klâsik Devir Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, İstanbul 2011.
- BLOOM, Jonathan M., *Kâğıda İşlenen Uygarlık*, İstanbul 2003.
- BOSCH, Gulnar, CARSWELL, John, PETHERBRIDGE, Guy, *Islamic Binding and Bookmaking, A Catalogue of an Exhibition*, Chicago 1981.
- CUNBUR, Müjgân, “Türkler’de Cild San’atı”, *Türk Dünyası El Kitabı*, C.2, Ankara 1992, ss.452-463.
- ÇAĞMAN, Filiz, “Serzergârân Mehmet Usta ve Eserleri”, *Kemal Çığ’a Armağan*, İstanbul 1984, ss. 51-87.
- _____, “Kanunî Dönemi Osmanlı Saray Sanatçıları Örgütü Ehl-i Hiref” *Türkiyemiz*, S.54, İstanbul 1988, ss.11-17.
- _____, “Ahmed Karahisarî Mushaf-ı Şerifi”, *P Dünya Sanatı Dergisi*, S. 35, İstanbul 2004, ss.86-103.
- ÇAYCI, Ahmet, “Asya’dan Anadolu’ya Uzanan Serüven: Çarkı Felek ve Ejder Birlikteliğinin Nadir Bir Örneği”, *Sanatta Anadolu Asya İlişkileri Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı’ya Armağan*, Ankara 2006, ss.129-136.
- ÇİĞ, Kemal, “Türk Lâke Müzehhipleri ve Eserleri”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. 3, İstanbul 1970, ss. 243-252.
- _____, *Türk Kitap Kapları*, İstanbul 1971.
- ÇORUHLU, Yaşar, *Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi*, İstanbul 1995.
- _____, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, İstanbul 2011.
- DEMİRCİ, Fatma, *Çorum Şehri’nde Tarihsel Koruma ve Şehir Turizmine Katkıları*, O.M.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2013.
- DEMİRİZ, Yıldız, “Anadolu Türk Sanatında Süsleme ve Küçük Sanatlar”, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul 1982, ss. 919-927.
- DERMAN, Uğur, 02.11.2013 tarihli görüşmenin notları.

- DERMAN, F. Çiçek, 21.04.2014 tarihli görüşmenin notları.
- DÉROCHE, François, “Bookbinding”, *Islamic Codicology (an Introduction to the Study of Manuscripts in Arabic Script, ...* 2006, ss.253-310.
- DOĞAN, Kadriye *Ankara Etnografya Müzesi'nde Bulunan Bazı Cild Örnekleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008.
- DOĞAN, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul 1996.
- DOĞANAY, Aziz, “Bulut Motifi ve Osmanlı Sanatındaki İlk Örnekleri”, *Divan İlmi Araştırmalar Dergisi*, S.1, İstanbul 1999, ss.226-231.
- _____, *Osmanlı Tezyinatı: Klasik Devir İstanbul Hanedan Türbeleri 1522-1604*, İstanbul 2009.
- _____, “Bulut Motifi”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2012, ss.467-77.
- DURAN, Gülnur, *Ali Üsküdârî Tezhip ve Ruganî Üstâdı, Çiçek Ressamı*, İstanbul 2009.
- DURMUŞ, Seher, *Bursa Eynebey Kütüphanesi'ndeki XVI. Yüzyıl ve Sonrası Türk Cildleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2005.
- DÜLGER, Fazilet, *Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Yazmaları Cild Örnekleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008.
- EBERHARD, Wolfram, *Çin Tarihi*, Ankara 1987.
- EDİS, Arife, *Tire Necip Paşa Kütüphanesi'ndeki Cild Örnekleri*, S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006.
- ERDOĞAN, Erol, “Bir Selçuklu Cildi ve Mücellidi”, *Ortaçağ'da Anadolu, Prof. Dr. Aynur Durukan'a Armağan (H.Ü. Edebiyat Fakültesi)*, Ankara 2002, ss. 235-250.
- ERKAN, Meral, *Osmanlı Dönemi El Yazması Deri Cilt Kitap Süsleme Örnekleri (Ankara Milli Kütüphane, Türk Tarih Kurumu ve Etnografya Müzesi)*, G.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1994.
- ERKOÇ, Ethem, *Beşiktaş Muhafızı Yedi Sekiz Hasan Paşa ve Bir Devrin Hikayesi*, Çorum 2004.

- ERSOY, Ayla, *Türk Tezhip Sanatı*, İstanbul 1988.
- ESİN, Emel, “BİTİG: İlk Devir Türk Kitap Sanatları”, *Kemal Çığ Armağan Kitabı*, İstanbul 1984, ss. 111-126.
- GÜNGÖR, Erol, *Tarihte Türkler*, İstanbul 2011.
- IŞIK, Zeynep, *Süleymaniye Kütüphanesi XVI. Yüzyıl Mushaflarında Bulut Motifi*, M.S.G.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.
- KESKİNER, Cahide, *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler Hatai*, Ankara 2002.
- KÜÇÜK, Mehmet, *Tire Necip Paşa Kütüphanesindeki, Necip Paşa Vakfına Ait El Yazma Eserlerin Çarkuşe, Yekşah ve Zilbahar Cilt Kapağı Özelliklerine Göre Kataloglanması*, SA. Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2008.
- KÜÇÜKERMEN, Önder, “Ehli Hiref – Topkapı Sarayı’ndaki Ustalar II”, *Tombak*, S. 2, İstanbul 1994, ss. 36-45.
- MACK, Rosamond E., *Doğu Mahı Batı Sanatı* (Çev: Ali Özdamar), İstanbul 2005.
- MAHİR, Banu, “Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şah Kulu ve Eserleri”, *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık I*, İstanbul 1986, ss.113-130.
- _____, “Kanunî Döneminde Yaratılmış Yaygın Bezeme Üslubu Saz Yolu”, *Türkiyemiz*, S. 54, İstanbul 1988, ss.28-37.
- _____, “II. Bayezid Dönemi Nakkaşhanesinin Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları”, *Türkiyemiz*, S.60, İstanbul 1990, ss.4-9.
- _____, *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul 2005.
- MAVİLİ, Gürcan, “Geleneksel Cilt Sanatında Kullanılan Hatalı Terimler ve Anlatımlar”, 8. *El Sanatları Sempozyumu*, İzmir 2005, ss. 286-290.
- _____, *Süleymaniye Kütüphanesi’ndeki 13 ve 14. Yy’lara Ait Cilt Sanatı Örnekleri*, M.S.G.S.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002.
- MERİÇ, Rıfık Melül, *Türk Cild San’atı Tarihi Araştırmaları I, Vesikalar*, Ankara 1954.

- MESARA, Gülbün, *Türk Sanatında İnce Kağıt Oymacılığı (Kati')*, Ankara 1998.
- Mustafa Âlî, Haz.Müjgan Cunbur, *Menâkıb-ı Hünerverân*, 2. Baskı, İstanbul 2012.
- ORAL, Zeki, “Kitap Kitabeleri”, *Anıt*, S.1, Konya 1949, ss. 5-10.
- ÖGEL, Semra, *Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı*, Ankara 1987.
- ÖNDER, Naci, “Çorum Milli Kütüphanesinin Kuruluşuna Bir Bakış ve Temenniler I”, *Yeni Çorum Gazetesi*, 5 Aralık 1951, s.2.
- _____, “Çorum Milli Kütüphanesinin Kuruluşuna Bir Bakış ve Temenniler II”, *Yeni Çorum Gazetesi*, 9 Aralık 1952, s.2.
- ÖZBEK, Yıldırım, *Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'ndeki Kitap Kapakları*, Kayseri 2005.
- ÖZCAN, Şehnaz Biçer, “Timur Devri Herat Üslubu”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara 2012, ss.283-297.
- ÖZCAN, Yılmaz, *Türk Kitap Sanatında Şemse Motifi*, Ankara 1990.
- ÖZDEMİR, Melda, KAYABAŞI, Nuran, *Geçmişten Günümüze Dericilik*, Ankara 2007.
- ÖZEN, Mine Esiner, “Hayvan Resimli Cildler”, *Tombak*, S.6, İstanbul 1995, ss.30-34.
- _____, *Türk Cilt Sanatı*, Ankara 1998.
- ÖZKEÇECİ, İlhan, ÖZKEÇECİ, Şule Bilge, *Türk Sanatında Tezhip*, İstanbul 2007.
- ÖZÖNDER, Hasan, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, Konya 2003.
- PARLATIR, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara 2006.
- PERÇEM, Ersan, 22.02.2014 tarihli görüşmenin notları.
- RABY, Julian, TANINDI, Zeren, *Turkish Bookbinding in The 15th Century The Foundation of an Ottoman Court Style*, London 1993.
- RİCHARD, Francis, *Splendeurs Persans, Manuscrits du XII e XVII e Siècle*, Paris 1997.

- SARITEPE, Sümeyye, *Sivas Ziya Bey Kütüphanesi'ndeki Kitap Kapakları*, ER.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2007.
- SİNAN, Ahmet Turan, “Yazma Eserlerle İlgili Terimler”, *F.Ü. Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu Bildirileri*, Elazığ 1987, ss. 33-47.
- SÖYLEMEZ, M.Mahfuz, “Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi'nde Bulunan İslâm Tarihi İle İlgili Yazmalar I”, *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.1, Çorum 2002, ss.294-315.
- STRZYGOWSKİ, Josef, “Türkler ve Orta Asya Sanatı Meselesi”, *Türkiyat Mecmuası*, C.3, İstanbul 1935, ss. 1-110.
- ŞAHİN, Betül, *Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki Halil Hamid Paşa Koleksiyonu'na Ait Osmanlı Cildleri'nden Bazı Örnekler*, N.E.Ü. Sos Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2013.
- ŞAHİN, İlhan, “Çorum”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C.8, İstanbul 1993, ss. 373-376.
- TANINDI, Zeren, “Rûganî Türk Kitap Kaplarının Erken Örnekleri”, *Kemal Çığ'a Armağan*, İstanbul 1984, ss. 223-253.
- _____, “Cilt Sanatında Kumaş”, *Sanat Dünyamız*, S.32, İstanbul 1985, ss. 27-34.
- _____, “13-14. Yüzyılda Yazılmış Kur'an'ların Kanunî Döneminde Yenilenmesi”, *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık I*, İstanbul 1986, ss. 140-152.
- _____, “Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde Ortaçağ İslam Ciltleri”, *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 4*, İstanbul 1990, ss. 102-149.
- _____, “Karaman Beyliği'nde Kitap Sanatı”, *Kültür ve Sanat*, S.12, İstanbul 1991, ss. 42-44.
- _____, “Türk Cild Sanatı”, *Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı*, Ankara 1993, ss. 422-430.
- _____, “Osmanlı Sanatında Cilt”, *Osmanlı*, C.11, Ankara 1999, ss. 103-107.
- _____, “Kitap ve Cildi”, *Osmanlı Uygarlığı Ansiklopedisi*, C.2, Ankara 2004, ss. 841-863.
- _____, “Osmanlı Kitaplarının Görkemli Giysileri”, *P Dünya Sanat Dergisi*, S.35, İstanbul 2004, ss.74-85.

_____, “Kur’an-ı Kerim Nüshalarının Ciltleri ve Tezhipleri”, *1400. Yılında Kur’ân-ı Kerim*, İstanbul 2010, ss. 90-121.

TEKELİ, İlhan, “1950-1980 Döneminde Kentin Faaliyetlerindeki Gelişmeler, *Çorum Tarihi*, Çorum 1980, s. 270.

ULUÇ, Sevim, “Çorum ve Çevresi”, *Çorum Tarihi*, Çorum 1980, ss.19-48.

ÜNVER, Süheyl, *Müzehip Karamemi*, İstanbul 1951

_____, “Anadolu Selçuklu ve Beylikleri Kur’ân-ı Kerîm Hattatları ve Tezminatı Üzerine”, *VI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, Ankara 1967, ss. 130-141.

YAMAN, Bahattin, *Osmanlı Saray Sanatkârları 18. Yüzyılda Ehl-i Hıref*, İstanbul 2008.

Türk Cilt Sanatı Sergisi (25 Kasım - 1 Aralık 1968) Katalog, Ankara 1968.

https://www.yazmalar.gov.tr/elyazmaciligimiz_tr.php

<http://www.corumhakimiyet.net>

VI. RESİMLER

VI.1.Resimlerin Listesi (Kataloglar Dışındaki)

- Resim: 1.** Karahoço'da Alfred Von le Coq tarafından bulunan VIII. ve IX. asırlardan cild kalıntısı.
- Resim: 2.** Karahoço'da Alfred Von le Coq tarafından bulunan diğer cild kalıntısı.
- Resim: 3.** Karahoço'da P.K.Koslov tarafından bulunan cild.
- Resim: 4.** Kur'ân-ı Kerîm, TSMK Y.Y.:744.
- Resim: 5.** 1100'lere ait bir cild, Paris Bibliothèque National, Arabe:6041.
- Resim: 6.** Cüz, TİEM ŞE: 13895.
- Resim: 7.** Kitâbü'l-Ğaribeyn fi'l-Kur'ân ve'l Hadîs, TSMK III. Ahmed: 105, Arka Kapak ve Mikleb.
- Resim: 8.** Kur'ân-ı Kerîm, 714/1315, Konya Mevlânâ Müzesi: 12/1, Ön Kapak.
- Resim: 9.** Kur'ân-ı Kerîm, 714/1315, Konya Mevlânâ Müzesi: 12/1, Arka Kapak.
- Resim: 10.** Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yüzyıl sonları, Memlûk, TİEM:458, Ön Kapak.
- Resim: 11.** Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yüzyıl sonları, Memlûk, TİEM:458, Arka Kapak.
- Resim: 12.** Şerhu'l-Lübâb, 1454-55, Süleymâniye Fatih: 5004, Ön Kapak.
- Resim: 13.** Şerhu'l-Lübâb, 1454-55, Süleymâniye Fatih: 5004, Arka Kapak.
- Resim: 14.** Şerh-i Dîvân el-Hamse, TSMK Revan:706, Arka Kapak ve Mikleb.
- Resim: 15.** En-Nihaye, Süleymaniye: 1025.
- Resim: 16.** Bostan, Süleymaniye Küt. Laleli:1679, Arka Kapak ve Mikleb.
- Resim: 17.** Fevâidü'l-Gıyâsiyye, 873/1468, TSMK A.: 1672, Arka Kapak ve Mikleb.
- Resim: 18.** Kur'ân-ı Kerîm, 1493, TİEM: 402, Arka Kapak ve Mikleb.
- Resim: 19.** Süleymanname, TSMK Hazine: 1517, Arka Kapak, Setâb ve Mikleb.
- Resim: 20.** Nusretnâme, TSMK Hazine: 1365, Arka Kapak ve Mikleb.
- Resim: 21.** Hünernâme, TSMK E.H.: 1523, Arka Kapak.
- Resim: 22.** Hünernâme, TSMK E.H.: 1523, İç Kapak.
- Resim: 23.** III. Murad'ın Divanı, TSMK 2/2086.
- Resim: 24.** Murakk'a, 1657, TSMK E.H.: 2138.
- Resim: 25.** TSMK E.H.:1470.
- Resim: 26.** Tarih-i Âli Osman, TSMK E.H.:1435, Arka Kapak ve Mikleb.
- Resim: 27.** TSMK E.H.:435, Arka Kapak ve Mikleb.
- Resim: 28.** 1816 tarihli imzasız cild, TSM Arşivi.
- Resim: 29.** XXI. yüzyılda, XVI. yüzyıl karakterinde yapılmış alttan ayırma şemseli deri cild.
- Resim: 30.** S formda çeşitli zencirek çivileri.

- Resim: 31.** TSMK Revan: 407.
- Resim: 32.** TİEM: 1962.
- Resim: 33.** Mevlana Müzesi İhtisas Kütüphanesi:7008/2.
- Resim: 34.** Yusuf Ağa Kütüphanesi:6631.
- Resim: 35.** Mevlana Müzesi İhtisas Kütüp.: 112/1.
- Resim: 36.** Mevlana Müzesi Hasan Paşa Kütüp.: 6.
- Resim: 37.** Mevlana Müzesi Hasan Paşa Kütüp.: 1317.
- Resim: 38.** TSMK E. Hazinesi: 1435.
- Resim: 39.** TSM, Revan Kütüp. No:426.
- Resim 40.** TSM Hazine Seksiyonu.
- Resim: 41.** TSMK, III. Ahmet: 3652.
- Resim: 42.** Mevlana Müzesi Hasan Paşa Kütüp.: 1180/1.
- Resim: 43.** Mahfaza,Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüp.:2384.
- Resim: 44.** Acâibü'l-Mahlûkât yazmasında ejder tasviri, TSMK A. 3632.
- Resim: 45.** Sultan II. Murad Türbe saçağı.
- Resim: 46.** Sultan II. Murad Türbe saçağında bulunan kalemişinden detay çizim.
- Resim: 47.** Şeyh Hamdullah'ın 899/1494 tarihli mushafından sûrebaşı tezhibi, TİEM: 402.
- Resim: 48.** Uşak Halısı, TİEM: 865.
- Resim: 49.** Zahriye Sayfası Detayı, TSMK H.S.: 5.
- Resim: 50.** Molla Çelebi Camii revak sütun başlığı.
- Resim: 51.** Kalkan, XVI. yy.
- Resim: 52.** TSMK A. 3314.
- Resim: 53.** Walters Art Galery: 591.
- Resim: 54.** Çorum Hasan Paşa: 152.
- Resim: 55.** Çorum Hasan Paşa: 1175.
- Resim: 56.** Kırk Hadis, TSMK EH. 2851.
- Resim: 57.** Hasan Paşa.
- Resim: 58.** Hasan Paşa'ya ait vakıf mührü.
- Resim: 59.** Süleyman Feyzi Paşa'ya ait vakıf mührü.
- Resim: 60.** Ahmed Feyzi Efendi'ye ait vakıf mührü.
- Resim: 61.** Ahmed Feyzi Efendi'ye ait diğer vakıf mührü.
- Resim: 62.** Kütüphanenin Dış Cephesi.
- Resim: 63.** Seminer Salonu.

Resim: 64. Müdür Odası.

Resim: 65. Okuyucu Salonu.

Resim: 66. Sergi Salonu.

VI.2.Resimlerin Listesi (Katalog 1)

Resim: 1. Mealimü't-Tenzîl, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 2. Mealimü't-Tenzîl, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 3. Mealimü't-Tenzîl, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Mikleb.

Resim: 4. Mealimü't-Tenzîl, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Mikleb Şemsesi.

Resim: 5. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî I. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:223, Ön Kapak ve Mikleb.

Resim: 6. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî I. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:223, Arka Kapak ve Mikleb.

Resim: 7. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî I. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:223, Ön Kapak Köşebendi.

Resim: 8. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî I. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:223, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 9. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî II. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:224, Ön Kapak ve Mikleb.

Resim: 10. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî II. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:224, Arka Kapak.

Resim: 11. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî II. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:224, Arka Kapak Köşebendi.

Resim: 12. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî II. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:224, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 13. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:225, Ön Kapak.

Resim: 14. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:225,

Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 15. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:225, Ön Kapak Köşebendi.

Resim: 16. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:225, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 17. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:226, Ön Kapak ve Mikleb.

Resim: 18. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:226, Arka Kapak.

Resim: 19. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:226, Ön Kapak Köşebendi.

Resim: 20. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:226, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 21. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VI. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:228, Ön Kapak.

Resim: 22. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VI. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:228,

Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 23. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VI. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:228, Ön Kapak Köşebendi.

Resim: 24. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VI. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:228, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 25. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VII. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:229, Ön Kapak.

Resim: 26. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VII. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:229,

Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 27. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VII. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:229,

Ön Kapak Köşebend Detay.

Resim: 28. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VII. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:229, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 29. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VII. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:229, Mahfaza.

Resim: 30. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VII. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:229, Mahfaza Şemsesi.

Resim: 31. Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:227, Ön Kapak.

- Resim: 32.** Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:227,
Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 33.** Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:227, Ön Kapak Köşebendi.
- Resim: 34.** Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:227, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 35.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390,
Ön Kapak, Sertâb ve Mikleb İçi.
- Resim: 36.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390,
Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 37.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390, Arka Kapak Köşebendi.
- Resim: 38.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 39.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390, Ön İç Kapak.
- Resim 40.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390, Ön İç Kapak Şemsesi.
- Resim: 41.** el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937. Ön Kapak
- Resim: 42.** el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937. Arka Kapak ve Mikleb.
- Resim: 43.** el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937. Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 44.** el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937. Mikleb Şemsesi.
- Resim: 45.** Hadâiku'l-Envâr fi Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120, Ön Kapak ve Mikleb.
- Resim: 46.** Hadâiku'l-Envâr fi Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120,
Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 47.** Hadâiku'l-Envâr fi Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 48.** Hadâiku'l-Envâr fi Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 49.** Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502, Çorum Hasan Paşa: 1399, Ön Kapak.
- Resim: 50.** Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502, Çorum Hasan Paşa: 1399, Arka Kapak.
- Resim: 51.** Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502, Çorum Hasan Paşa: 1399,
Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 52.** Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502, Çorum Hasan Paşa: 1399,
Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 53.** Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502, Çorum Hasan Paşa: 1399,
Mikleb Şemsesi.
- Resim: 54.** Selafetü'l-Asr fi Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175, Ön Kapak.
- Resim: 55.** Selafetü'l-Asr fi Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175, Arka Kapak.
- Resim: 56.** Selafetü'l-Asr fi Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,
Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 57.** Selafetü'l-Asr fi Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 58.** Selafetü'l-Asr fi Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 59.** Selafetü'l-Asr fi Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,
Arka Kapak Köşebendi.
- Resim: 60.** Selafetü'l-Asr fi Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175, Ön İç Kapak.
- Resim: 61.** Hâşiye alâ Envârî't-Tenzîl ve Esrârî't-Tevîl, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117, Ön Kapak.
- Resim: 62.** Hâşiye alâ Envârî't-Tenzîl ve Esrârî't-Tevîl, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117, Arka Kapak.

- Resim: 63.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 64.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117, Ön Kapak Zencirek Detayı.
- Resim: 65.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117, Ön İç Kapak.
- Resim: 66.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 116, Ön Kapak.
- Resim: 67.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 116, Arka Kapak.
- Resim: 68.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 116, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 69.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 116, Ön Kapak Zencirek Detayı.
- Resim: 70.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 116, Ön İç Kapak.
- Resim: 71.** Şemâilü'n-Nebî, /, Çorum Hasan Paşa: 41, Ön Kapak.
- Resim: 72.** Şemâilü'n-Nebî, /, Çorum Hasan Paşa: 41, Arka Kapak.
- Resim: 73.** Şemâilü'n-Nebî, /, Çorum Hasan Paşa: 41, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 74.** Şemâilü'n-Nebî, /, Çorum Hasan Paşa: 41, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 75.** Şemâilü'n-Nebî, /, Çorum Hasan Paşa: 41, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 76.** Esmâü'r-Ricâl fi'l-Hadîs, /, Çorum Hasan Paşa: 249, Ön Kapak.
- Resim: 77.** Esmâü'r-Ricâl fi'l-Hadîs, /, Çorum Hasan Paşa: 249, Arka Kapak.
- Resim: 78.** Esmâü'r-Ricâl fi'l-Hadîs, /, Çorum Hasan Paşa: 249, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 79.** Esmâü'r-Ricâl fi'l-Hadîs, /, Çorum Hasan Paşa: 249, Arka Kapak Köşebendi.
- Resim: 80.** Esmâü'r-Ricâl fi'l-Hadîs, /, Çorum Hasan Paşa: 249, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 81.** Levâkihu'l-Envâr fi Tabakâti'l-Sadeti'l-Ahyâr, /, Çorum Hasan Paşa: 1177, Ön Kapak.
- Resim: 82.** Levâkihu'l-Envâr fi Tabakâti'l-Sadeti'l-Ahyâr, /, Çorum Hasan Paşa: 1177, Arka Kapak.
- Resim: 83.** Levâkihu'l-Envâr fi Tabakâti'l-Sadeti'l-Ahyâr, /, Çorum Hasan Paşa: 1177, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 84.** el-Bidâye ve'n-Nihâye, /, Çorum Hasan Paşa: 1180, Ön Kapak.
- Resim: 85.** el-Bidâye ve'n-Nihâye, /, Çorum Hasan Paşa: 1180, Arka Kapak.
- Resim: 86.** el-Bidâye ve'n-Nihâye, /, Çorum Hasan Paşa: 1180, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 87.** Muhtasarü'z-Ziyâdât, /, Çorum Hasan Paşa: 1451, Ön Kapak.
- Resim: 88.** Muhtasarü'z-Ziyâdât, /, Çorum Hasan Paşa: 1451, Arka Kapak.
- Resim: 89.** Muhtasarü'z-Ziyâdât, /, Çorum Hasan Paşa: 1451, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 90.** Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa: 1520, Ön Kapak.
- Resim: 91.** Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa: 1520, Arka Kapak.
- Resim: 92.** Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa: 1520, Ön Kapak Köşebendi.
- Resim: 93.** Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa: 1520, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 94.** Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa: 1520, Mikleb.
- Resim: 95.** Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa: 1520, Mikleb Şemsesi.

- Resim: 96.** Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî, 1165 / 1751,
Çorum Hasan Paşa: 1210, Ön Kapak.
- Resim: 97.** Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî, 1165 / 1751,
Çorum Hasan Paşa: 1210, Arka Kapak.,
- Resim: 98.** Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî, 1165 / 1751,
Çorum Hasan Paşa: 1210, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 99.** Kîmya-yı Saâdet, /, Çorum Hasan Paşa: 678, Ön Kapak.
- Resim: 100.** Kîmya-yı Saâdet, /, Çorum Hasan Paşa: 678, Arka Kapak.
- Resim: 101.** Kîmya-yı Saâdet, /, Çorum Hasan Paşa: 678, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 102.** Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246, Ön Kapak.
- Resim: 103.** Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246, Arka Kapak.
- Resim: 104.** Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246,
Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 105.** Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246, Mikleb.
- Resim: 106.** Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 107.** Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt, /, Çorum Hasan Paşa: 2057, Ön Kapak.
- Resim: 108.** Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt, /, Çorum Hasan Paşa: 2057, Arka Kapak.
- Resim: 109.** Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt, /, Çorum Hasan Paşa: 2057, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 110.** Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt, /, Çorum Hasan Paşa: 2057, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 111.** Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt, /, Çorum Hasan Paşa: 2057, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 112.** Lübâbu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Ön Kapak.
- Resim: 113.** Lübâbu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Arka Kapak.
- Resim: 114.** Lübâbu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 115.** Lübâbu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 116.** Lübâbu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 117.** Divan, /, Çorum Hasan Paşa: 2096, Ön Kapak.
- Resim: 118.** Divan, /, Çorum Hasan Paşa: 2096, Arka Kapak.
- Resim: 119.** Divan, /, Çorum Hasan Paşa: 2096, Ön Kapak Şemsesi.

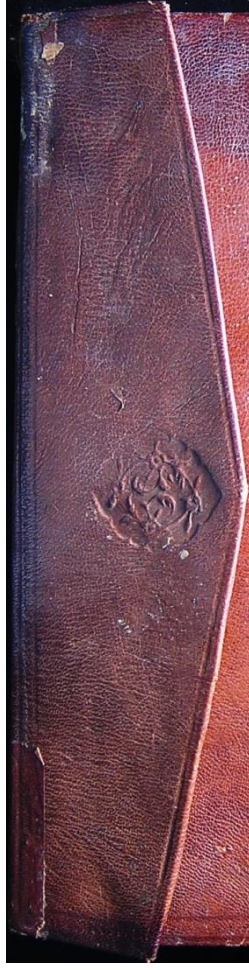
VI.3. Resimler (Katalog 1)

Resim: 1, Örnek: 1.
Mealimü't-Tenzîl, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Ön ve Arka Kapak.

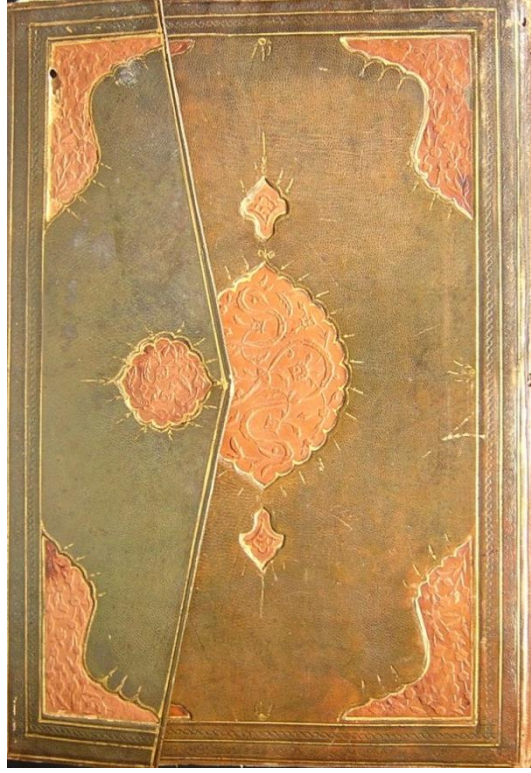
Resim: 2, Örnek: 1.
Mealimü't-Tenzîl, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 3, Örnek: 1.
Mealimü't-Tenzîl, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Mikleb.

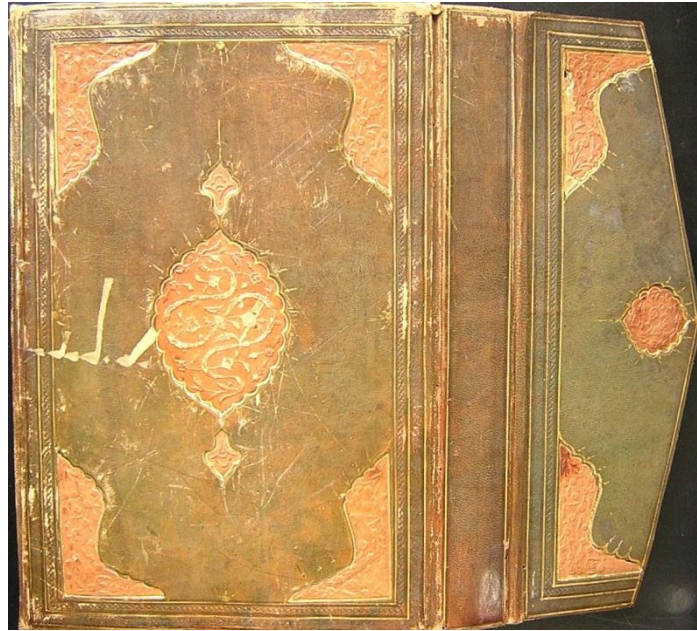

Resim: 4, Örnek: 1.
Mealimü't-Tenzîl, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Mikleb Şemsesi.

Resim: 5, Örnek: 2.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî I. Cild, .../..., Çorum Hasan Paşa:223,
Ön Kapak ve Mikleb.

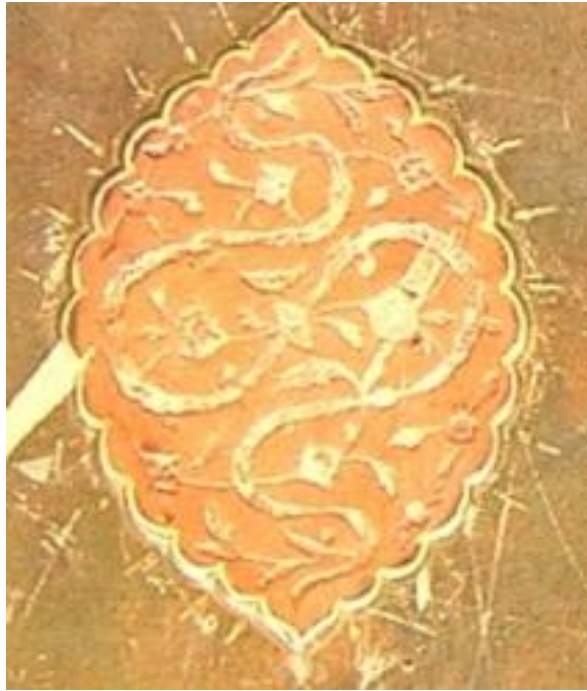
Resim: 6, Örnek: 2.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî I. Cild, .../..., Çorum Hasan Paşa:223,
Arka Kapak ve Mikleb.

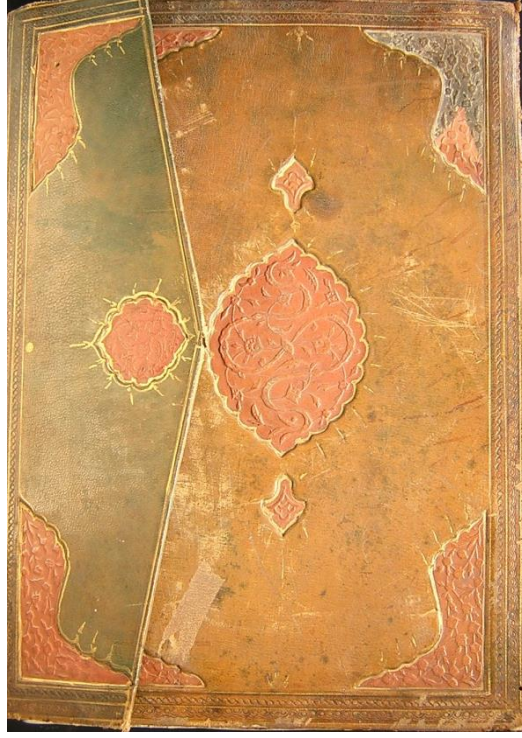
Resim: 7, Örnek: 2.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî I. Cild, .../..., Çorum Hasan Paşa:223,
Ön Kapak Köşebendi.

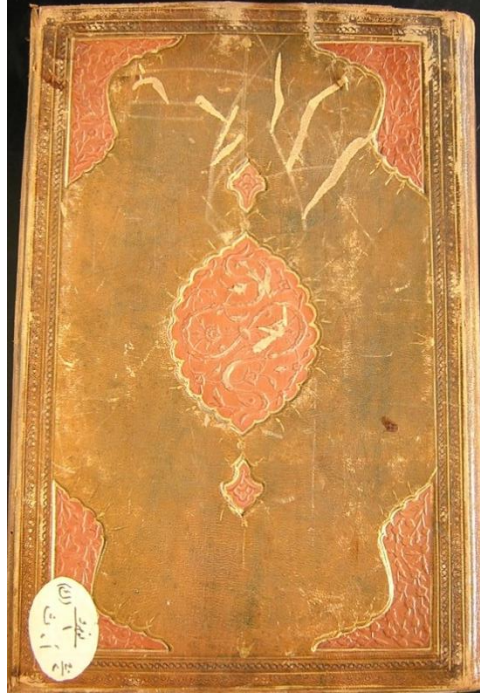
Resim: 8, Örnek: 2.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî I. Cild, .../..., Çorum Hasan Paşa:223,
Arka Kapak Şemsesi.

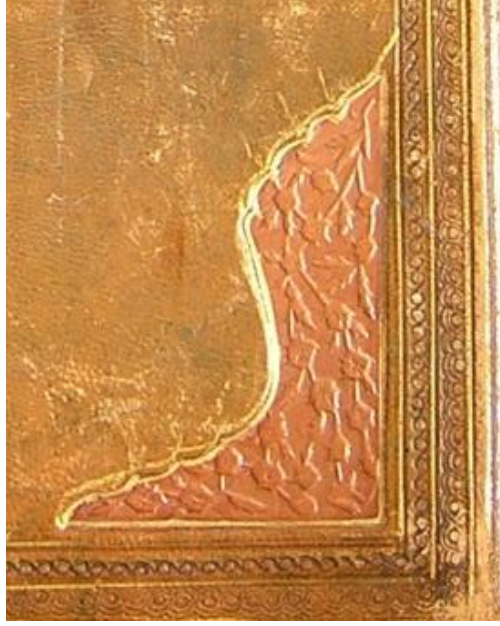
Resim: 9, Örnek: 2.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî II. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:224,
Ön Kapak ve Mikleb.

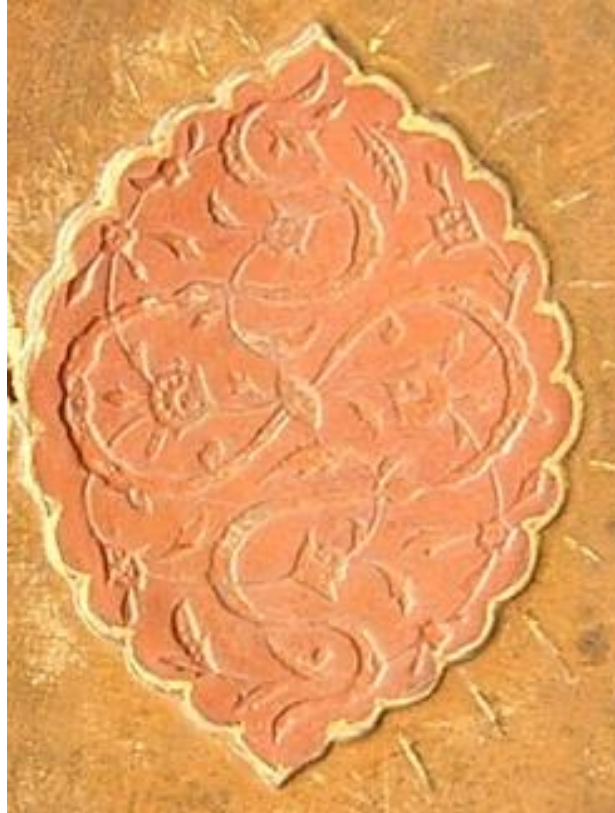
Resim: 10, Örnek: 2.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî II. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:224,
Arka Kapak.

Resim: 11, Örnek: 2.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî II. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:224,
Arka Kapak Köşebendi.

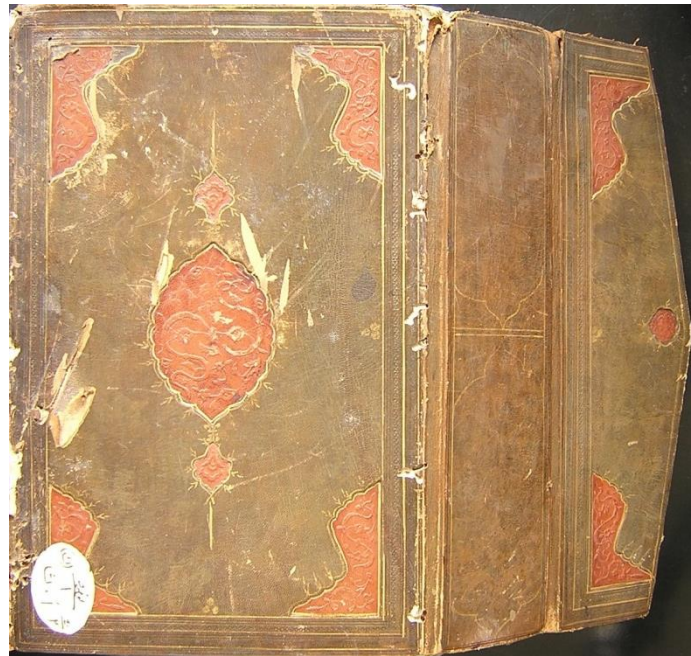
Resim: 12, Örnek: 2.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî II. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:224,
Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 13, Örnek: 3.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî III. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:225,
Ön Kapak.

Resim: 14, Örnek: 3.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî III. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:225,
Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.

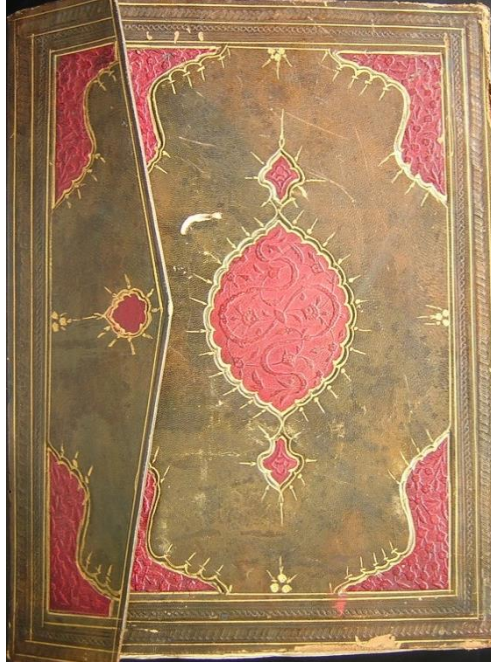
Resim: 15, Örnek: 3.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:225,
Ön Kapak Köşebendi.

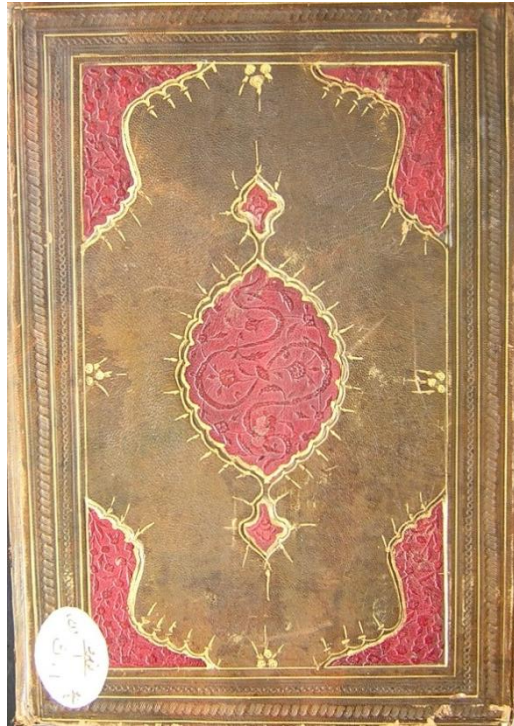
Resim: 16, Örnek: 3.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:225,
Ön Kapak Şemsesi.

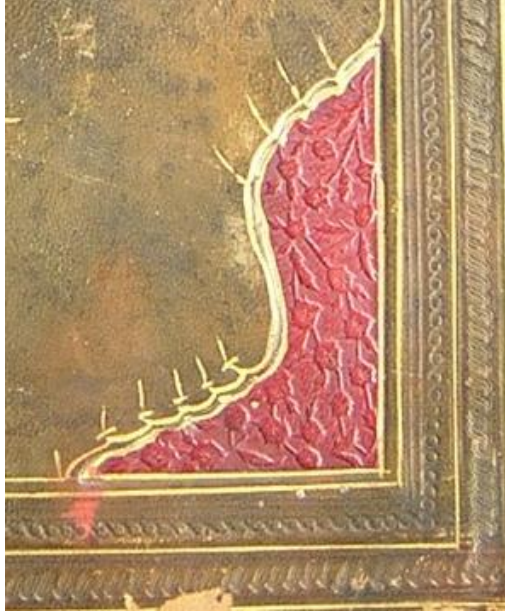
Resim: 17, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV. Cild, .../..., Çorum Hasan Paşa:226,
Ön Kapak ve Mikleb.

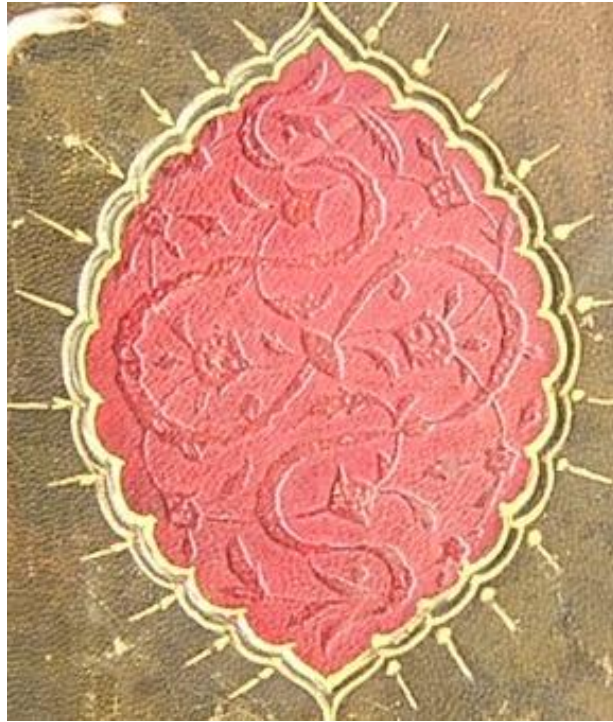
Resim: 18, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV. Cild, .../..., Çorum Hasan Paşa:226,
Arka Kapak.

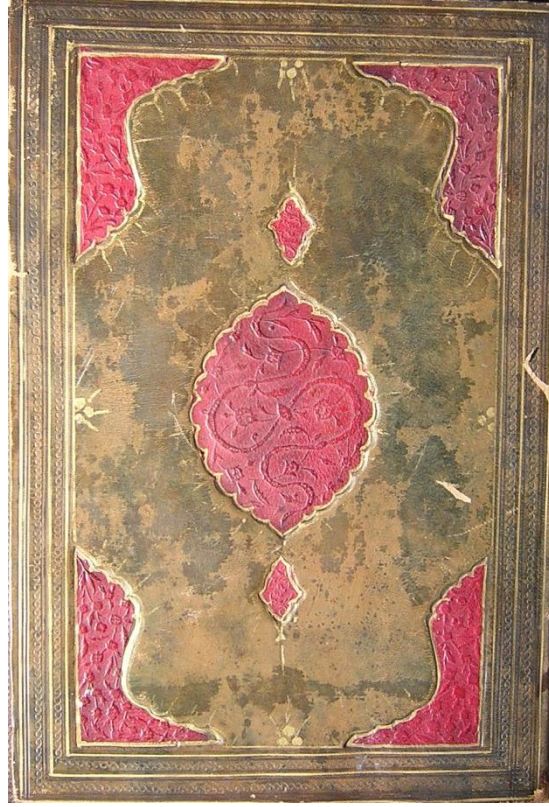
Resim: 19, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:226,
Ön Kapak Köşebendi.

Resim: 20, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:226,
Ön Kapak Şemsesi.

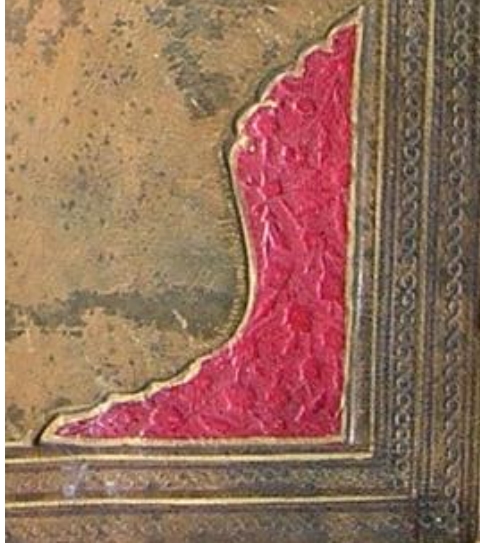
Resim: 21, Örnek: 4

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VI. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:228,
Ön Kapak.

Resim: 22, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VI. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:228,
Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.

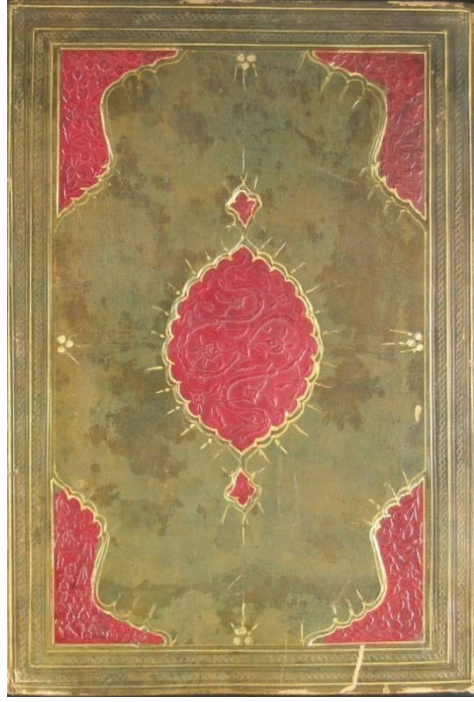
Resim: 23, Örnek:4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VI. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:228,
Ön Kapak Köşebendi.

Resim: 24, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VI. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:228,
Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 25, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VII. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:229,
Ön Kapak.

Resim: 26, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VII. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:229,
Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 27, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî VII. Cild, .../..., Çorum Hasan Paşa:229,
Ön Kapak Köşebend Detay.

Resim: 28, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî VII. Cild, .../..., Çorum Hasan Paşa:229,
Ön Kapak Şemsesi.

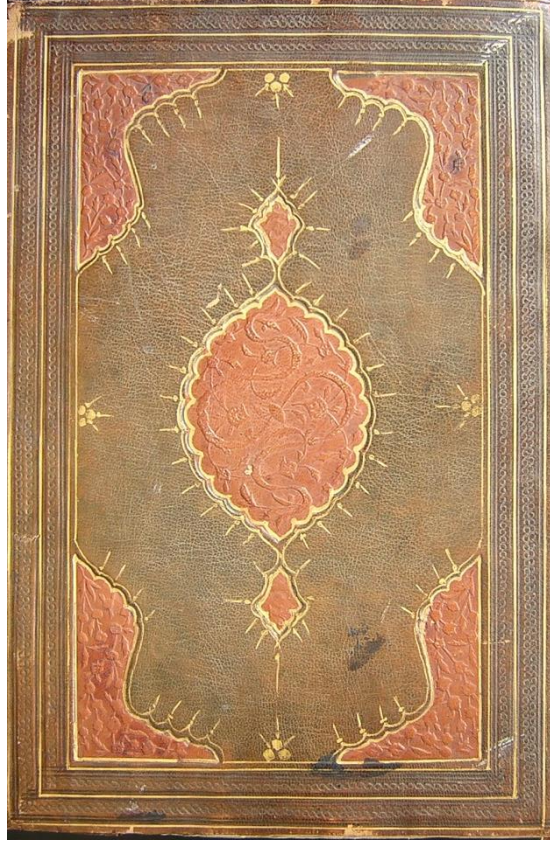
Resim: 29, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VII. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:229, Mahfaza.

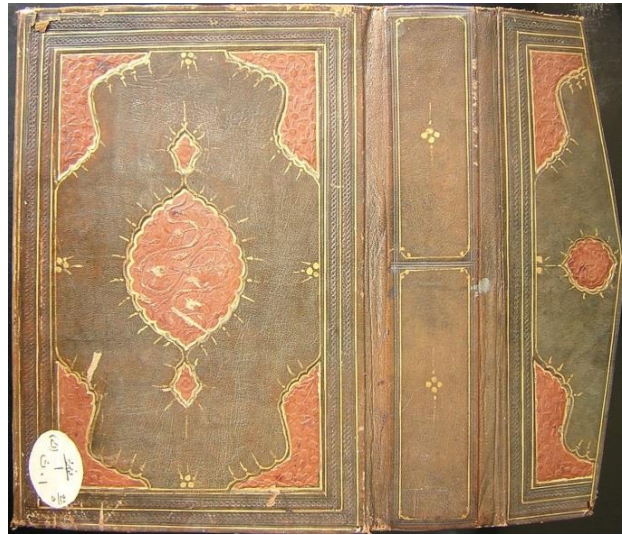
Resim: 30, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VII. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:229,
Mahfaza Şemsesi.

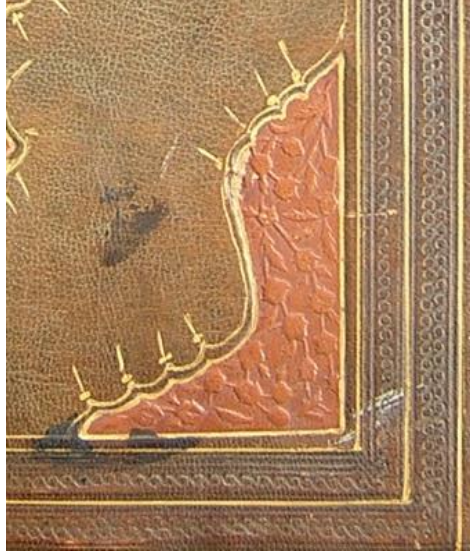
Resim: 31, Örnek: 5.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:227,
Ön Kapak.

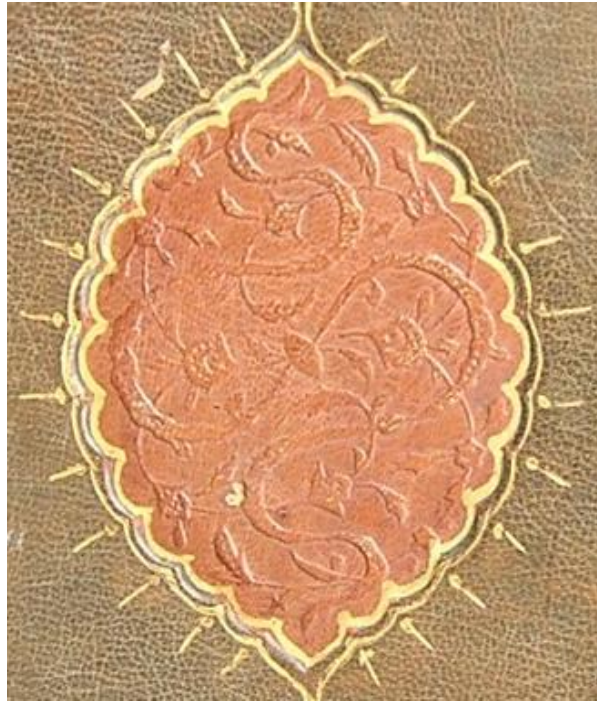
Resim: 32, Örnek: 5.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:227,
Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 33, Örnek: 5.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî V. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:227,
Ön Kapak Köşebendi.

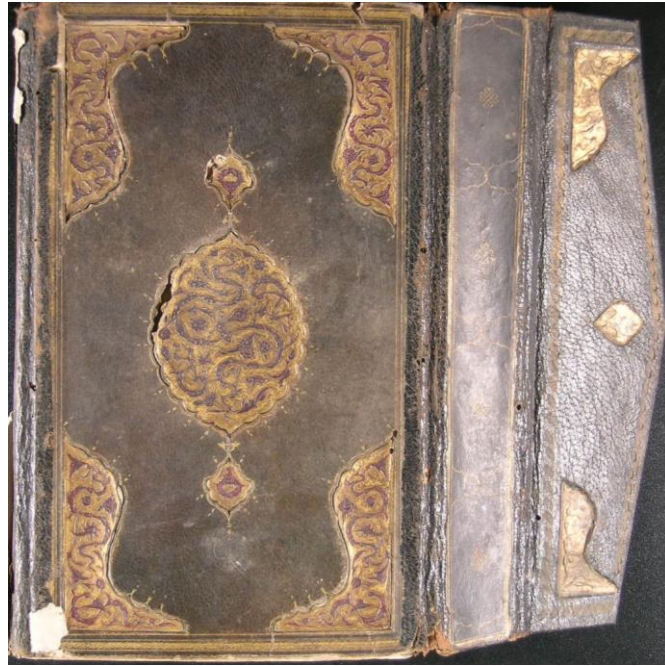
Resim: 34, Örnek: 5.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî V. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:227,
Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 35, Örnek: 6.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390,
Ön Kapak, Sertâb ve Mikleb İçi.

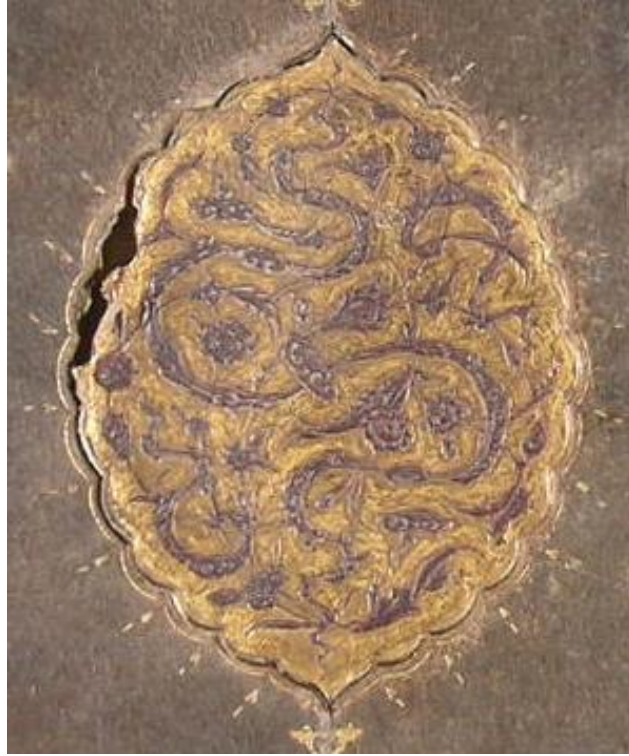
Resim: 36, Örnek: 6.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390,
Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.

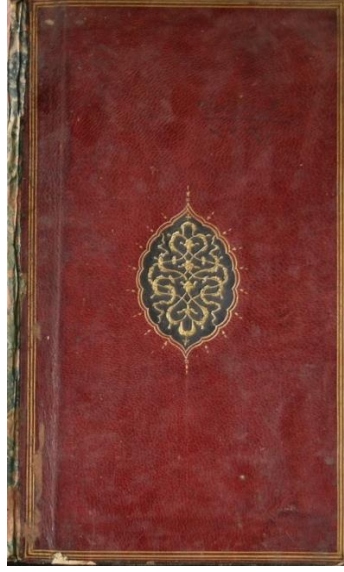
Resim: 37, Örnek: 6.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390,
Arka Kapak Köşebendi.

Resim: 38, Örnek: 6.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390,
Arka Kapak Şemsesi.

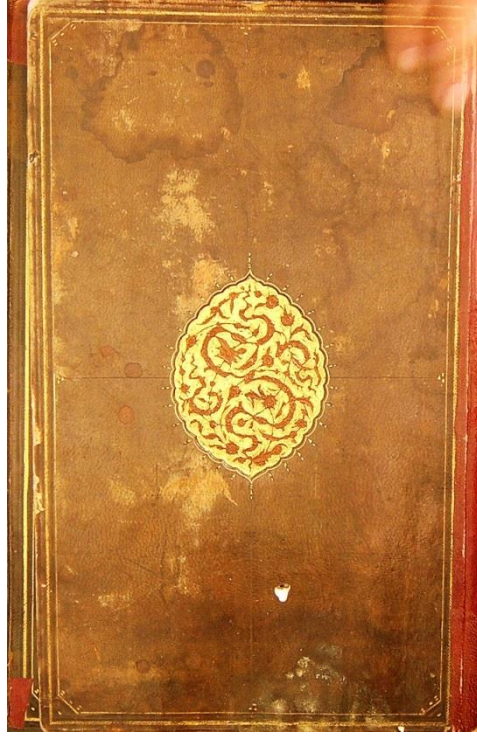
Resim: 39, Örnek: 6.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390, Ön İç Kapak.

Resim: 40, Örnek: 6.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390,
Ön İç Kapak Şemsesi.

Resim: 41, Örnek: 7.
el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937. Ön Kapak.

Resim: 42, Örnek: 7.
el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937. Arka Kapak ve Mikleb.

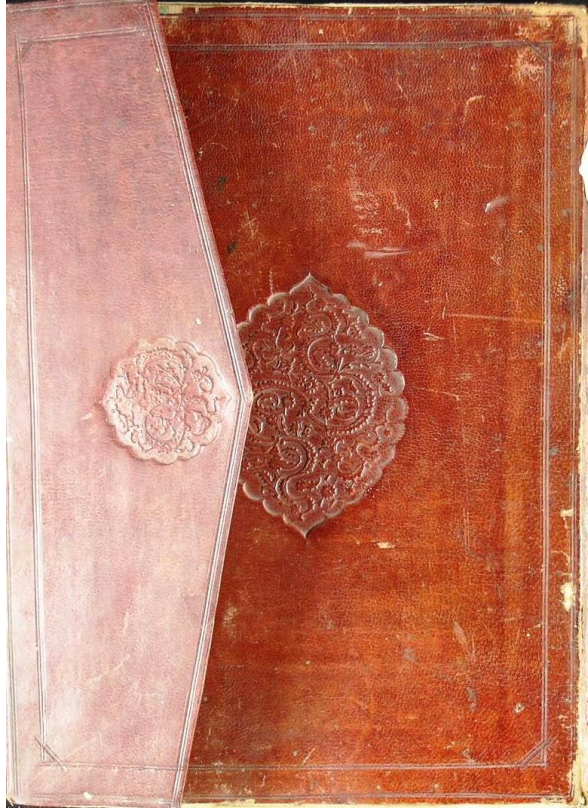
Resim: 43, Örnek: 7.

el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937. Arka Kapak Şemsesi.

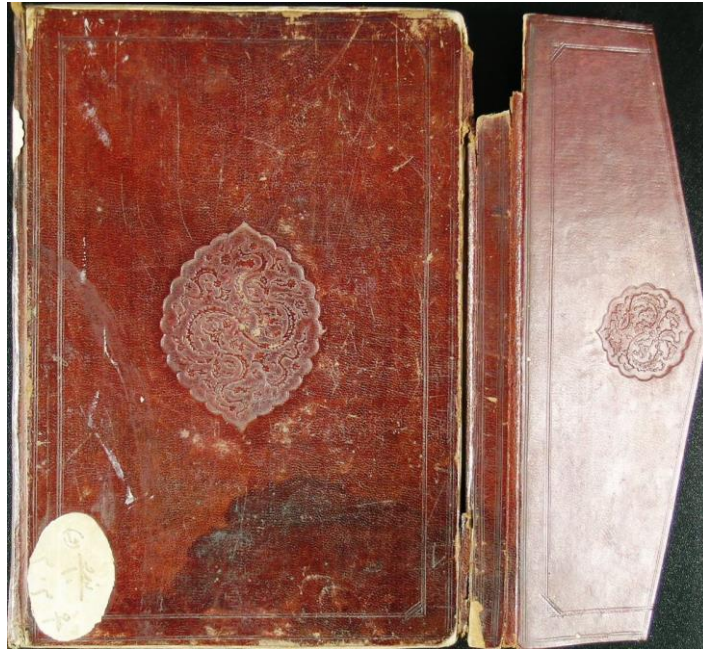

Resim: 44, Örnek: 7.

el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937. Mikleb Şemsesi.

Resim: 45, Örnek: 8.
Hadâiku'l-Envâr fî Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120,
Ön Kapak ve Mikleb.

Resim: 46, Örnek: 8.
Hadâiku'l-Envâr fî Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120, Arka Kapak,
Sertâb ve Mikleb.

Resim: 47, Örnek: 8.

Hadâiku'l-Envâr fî Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 48, Örnek: 8.

Hadâiku'l-Envâr fî Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120,
Mikleb Şemsesi.

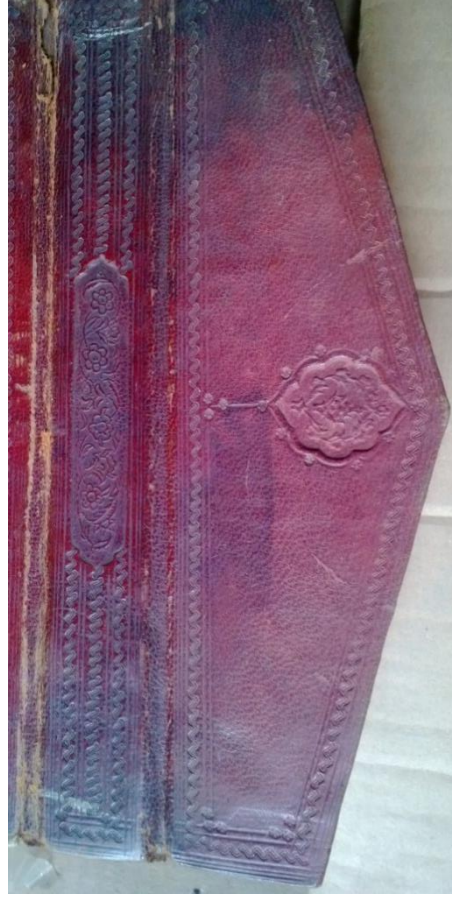
Resim: 49-50, Örnek: 9.

Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502, Çorum Hasan Paşa: 1399,
Ön ve Arka Kapak.

Resim: 51, Örnek: 9.

Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502, Çorum Hasan Paşa: 1399,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 52, Örnek: 9.

Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502, Çorum Hasan Paşa: 1399,
Sertâb ve Mikleb.

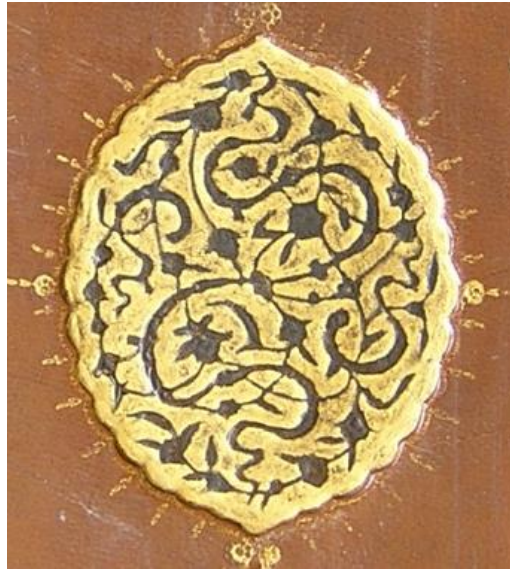
Resim: 53, Örnek: 9.

Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502, Çorum Hasan Paşa: 1399,
Mikleb Şemsesi.

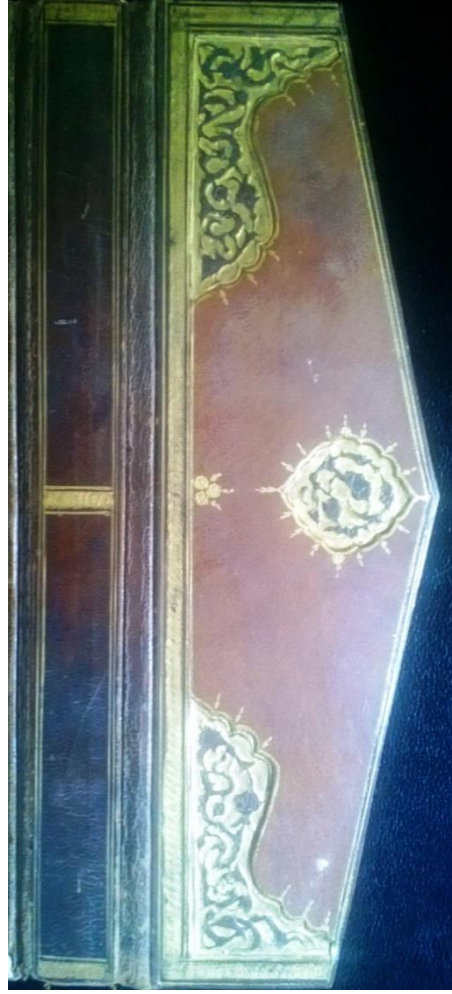
Resim: 54-55, Örnek: 10.

Selafetü'l-Asr fî Mehâsin-i Ayânî'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,
Ön ve Arka Kapak.

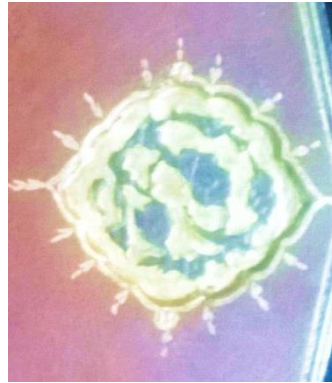
Resim: 56, Örnek: 10.

Selafetü'l-Asr fî Mehâsin-i Ayânî'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,
Arka Kapak Şemsesi.

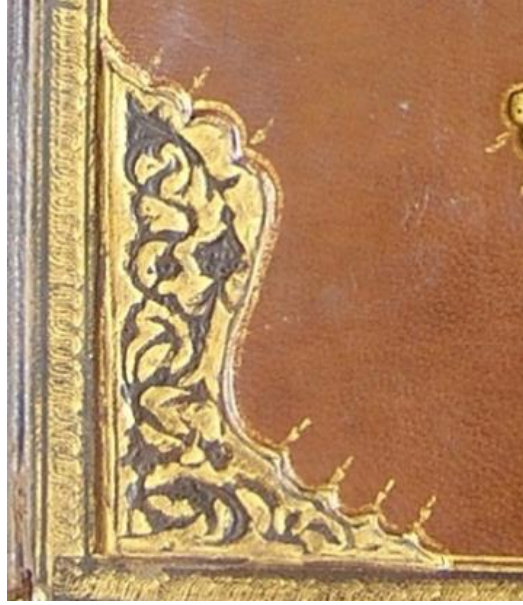
Resim: 57, Örnek: 10.

Selafetü'l-Asr fî Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,
Sertâb ve Mikleb.

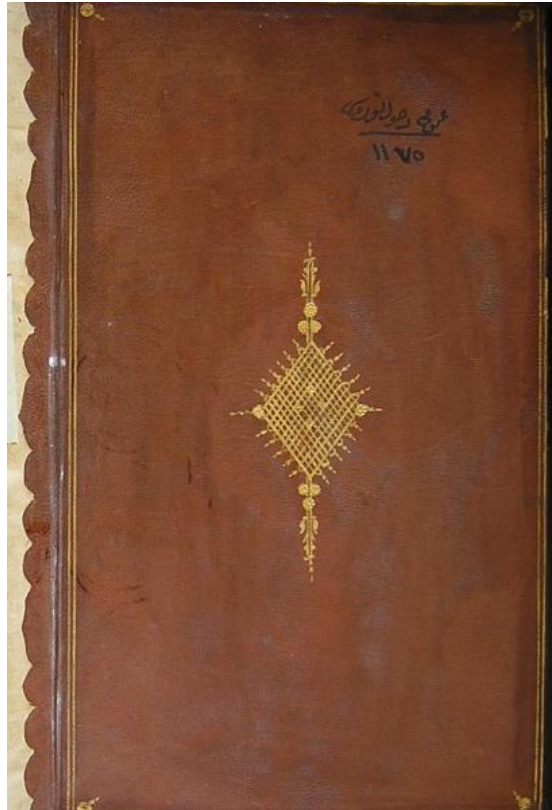
Resim: 58, Örnek: 10.

Selafetü'l-Asr fî Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,
Mikleb Şemsesi.

Resim: 59, Örnek: 10.

Selafetü'l-Asr fî Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,
Arka Kapak Köşebendi.

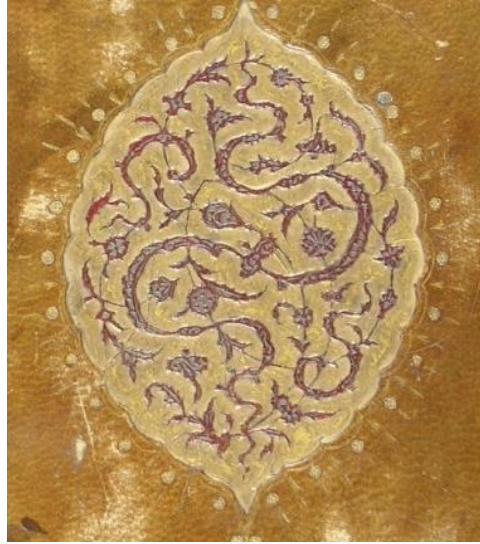
Resim: 60, Örnek: 10.

Selafetü'l-Asr fî Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,
Ön İç Kapak.

Resim: 61-62, Örnek: 11.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117,
Ön ve Arka Kapak.

Resim: 63, Örnek: 11.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117,
Ön Kapak Şemsesi.

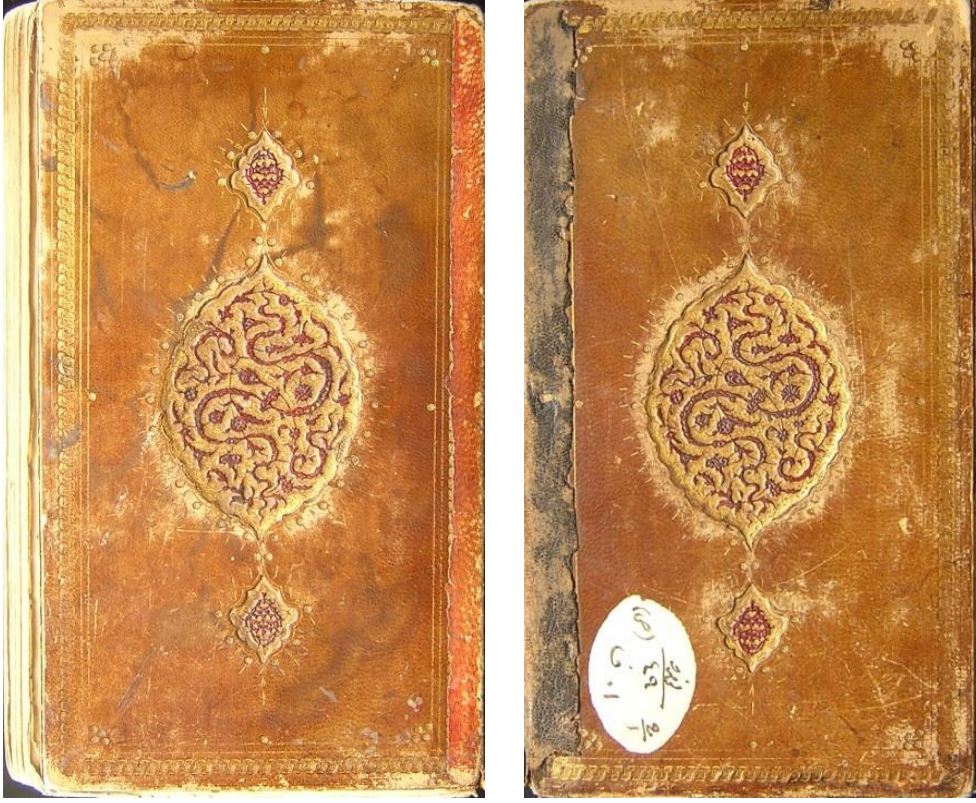
Resim: 64, Örnek: 11.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117,
Ön Kapak Zencirek Detayı.

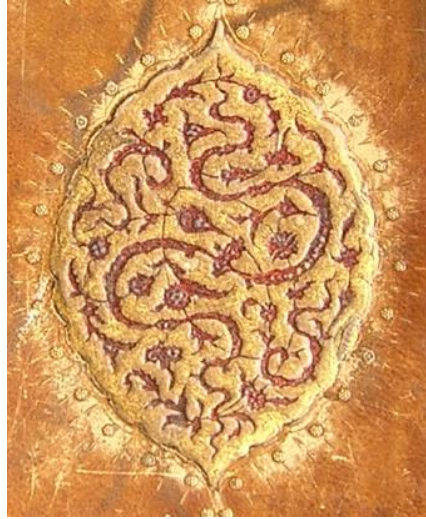
Resim: 65, Örnek: 11.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117,
Ön İç Kapak.

Resim: 66-67, Örnek: 12.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 116,
Ön ve Arka Kapak.

Resim: 68, Örnek: 12.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 116,
Ön Kapak Şemsesi.

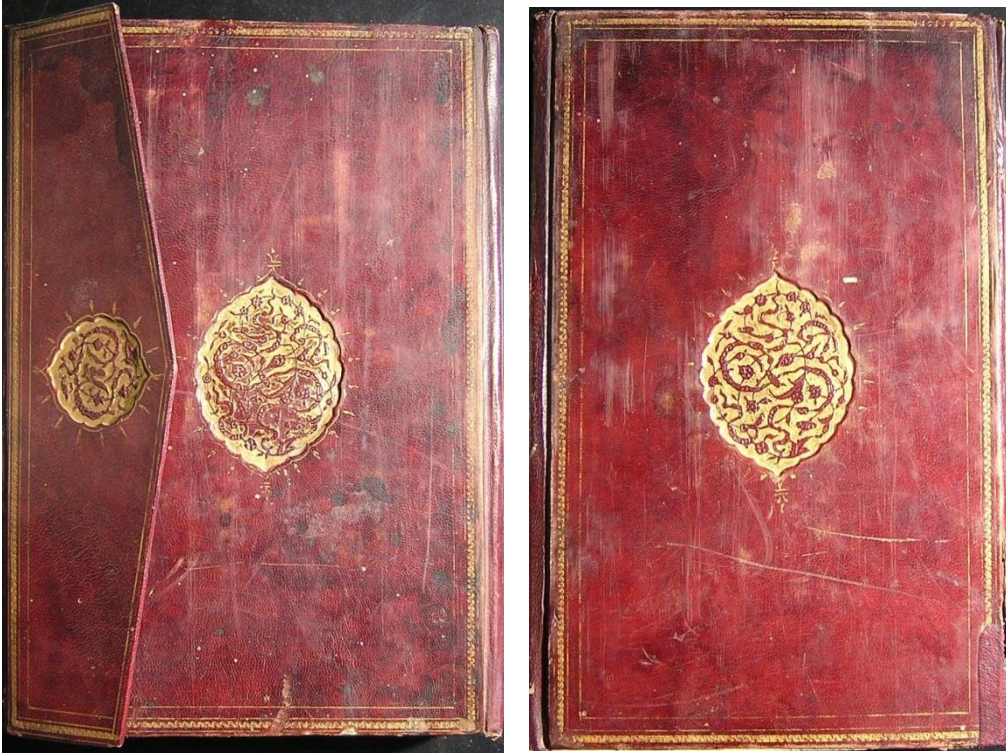
Resim: 69, Örnek: 12.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 116,
Ön Kapak Zencirek Detayı.

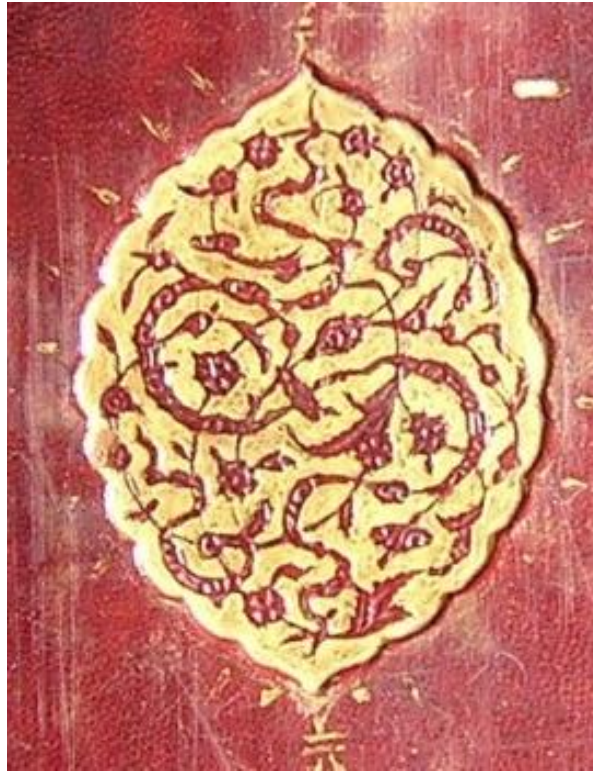

Resim: 70, Örnek: 12.

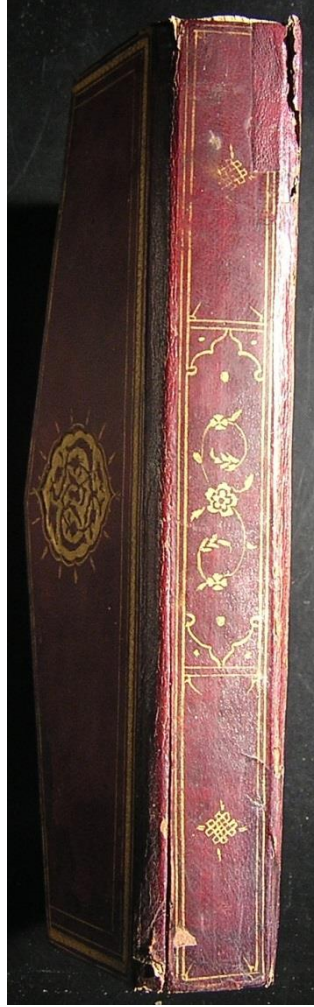
Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 116,
Ön İç Kapak.

Resim: 71-72, Örnek: 13.
Şemâilü'n-Nebî,/....., Çorum Hasan Paşa: 41, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 73, Örnek: 13.
Şemâilü'n-Nebî,/....., Çorum Hasan Paşa: 41, Arka Kapak Şemsesi.

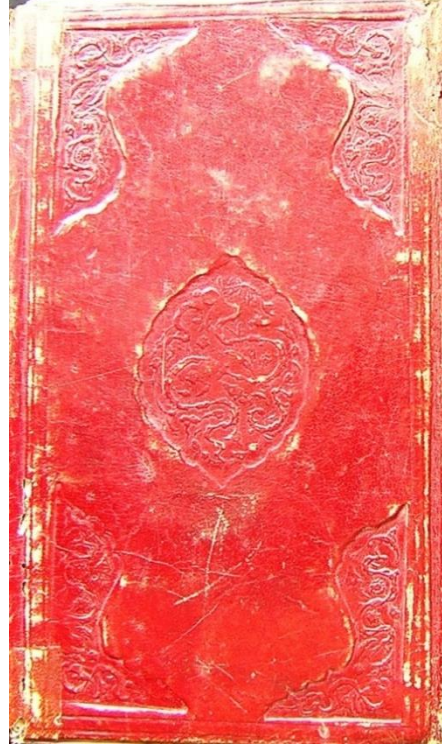
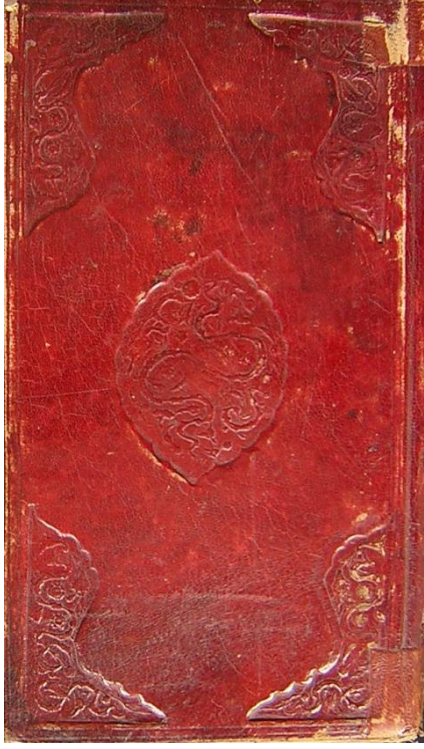
Resim: 74, Örnek: 13.

Şemâilü'n-Nebî,/....., Çorum Hasan Paşa: 41, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 75, Örnek: 13.

Şemâilü'n-Nebî,/....., Çorum Hasan Paşa: 41, Mikleb Şemsesi.

Resim: 76-77, Örnek: 14.

Esmâü'r-Ricâl fi'l-Hadîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 249, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 78, Örnek: 14.

Esmâü'r-Ricâl fi'l-Hadîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 249, Arka Kapak Şemsesi.

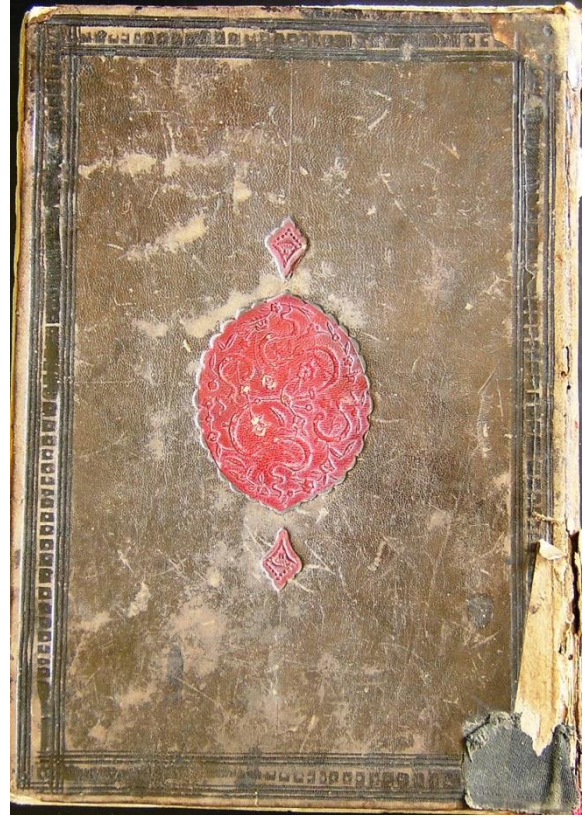
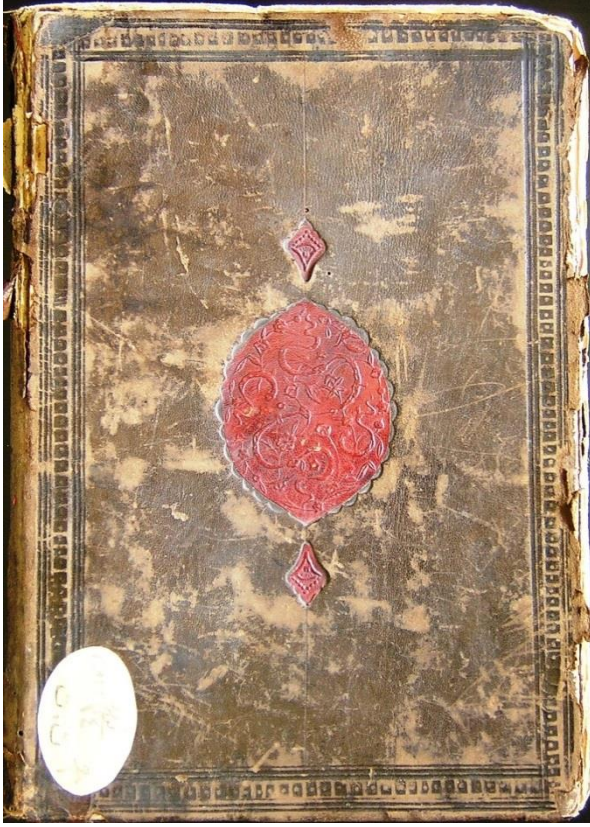
Resim: 79, Örnek: 14.

Esmâü'r-Ricâl fî'l-Hadîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 249, Arka Kapak Köşebendi.

Resim: 80, Örnek: 14.

Esmâü'r-Ricâl fî'l-Hadîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 249, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 81-82, Örnek: 15.

Levâkihu'l-Envâr fi Tabakâti'l-Sadeti'l-Ahyâr,/....., Çorum Hasan Paşa: 1177,
Ön ve Arka Kapak.

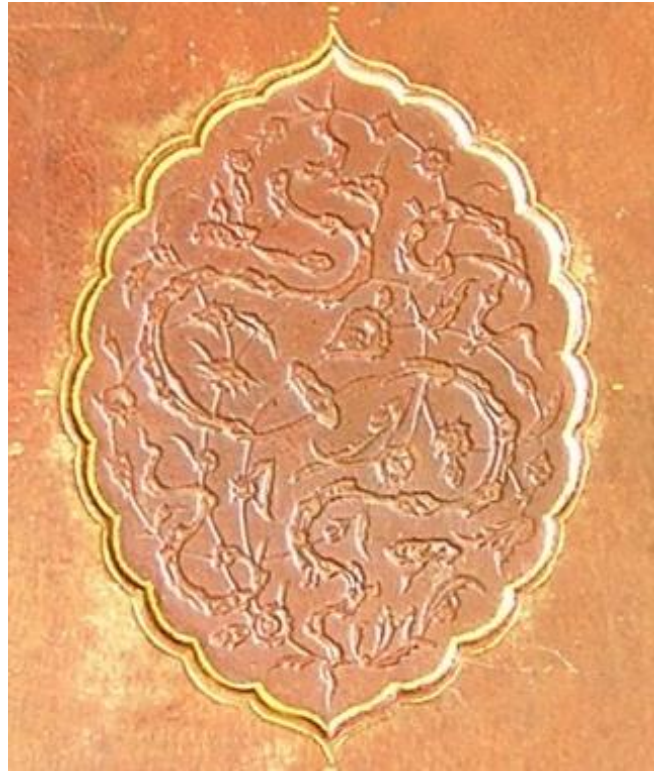
Resim: 83, Örnek: 15.

Levâkihu'l-Envâr fi Tabakâti'l-Sadeti'l-Ahyâr,/....., Çorum Hasan Paşa: 1177,
Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 84-85, Örnek: 16.

el-Bidâye ve'n-Nihâye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1180, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 86, Örnek: 16.

el-Bidâye ve'n-Nihâye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1180, Ön Kapak Şemsesi.

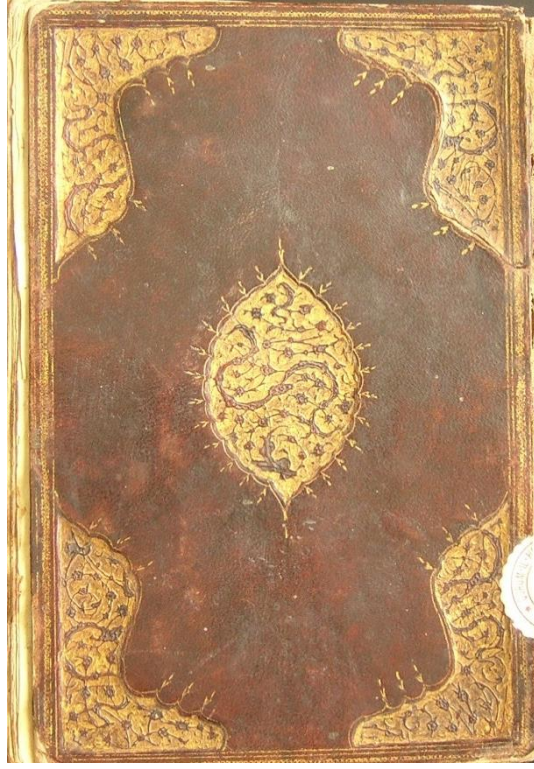
Resim: 87-88, Örnek: 17.

Muhtasaru'z-Ziyâdât, .../...., Çorum Hasan Paşa: 1451, Ön ve Arka Kapak.

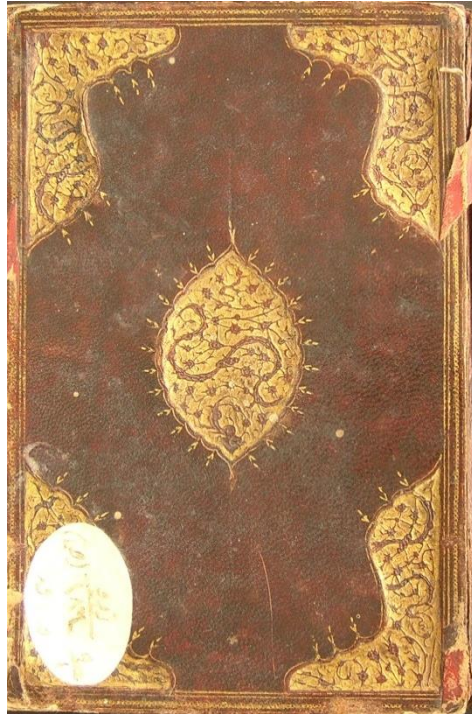
Resim: 89, Örnek: 17.

Muhtasaru'z-Ziyâdât, .../...., Çorum Hasan Paşa: 1451, Arka Kapak Şemsesi.

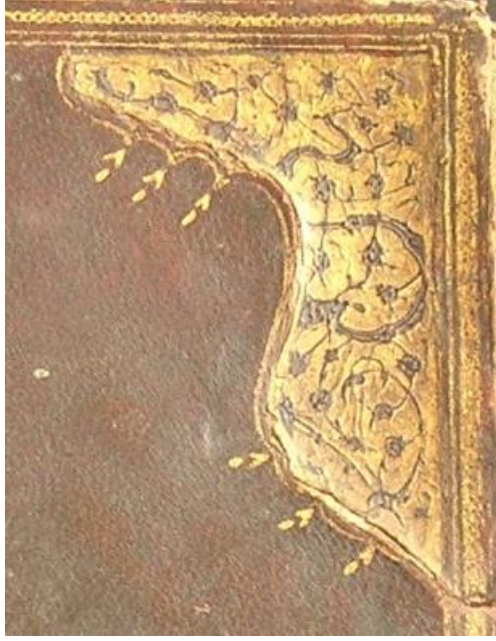
Resim: 90, Örnek: 18.

Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa:1520, Ön Kapak.

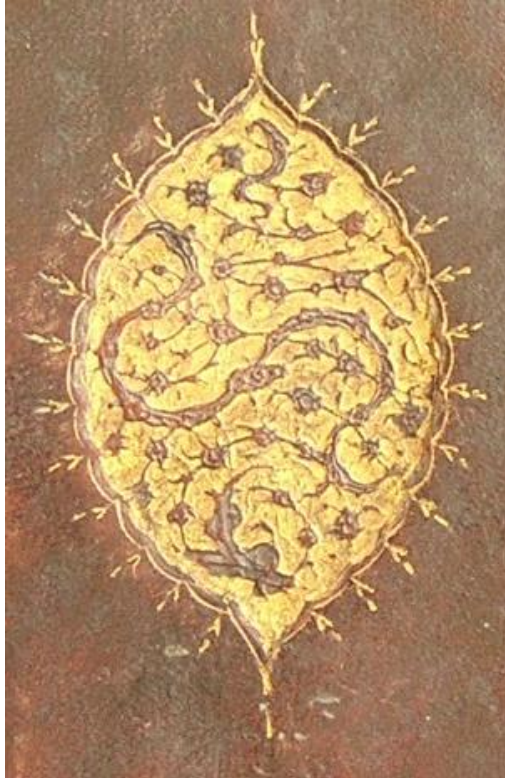
Resim: 91, Örnek: 18.

Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa:1520,
Arka Kapak.

Resim: 92, Örnek: 18.

Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa:1520,
Ön Kapak Köşebendi.

Resim: 93, Örnek: 18.

Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa:1520,
Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 94, Örnek: 18.

Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa:1520, Mikleb.

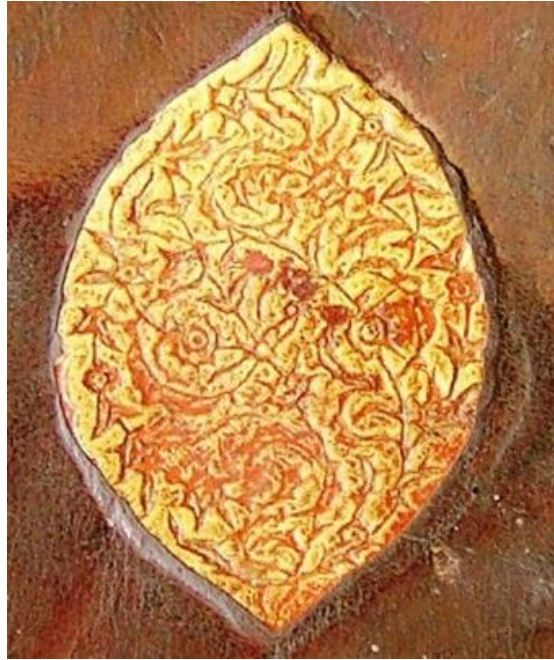
Resim: 95, Örnek: 18.

Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa:1520,
Mikleb Şemsesi.

Resim: 96-97, Örnek: 19.

Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî, 1165 / 1751,
Çorum Hasan Paşa: 1210, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 98, Örnek: 19.

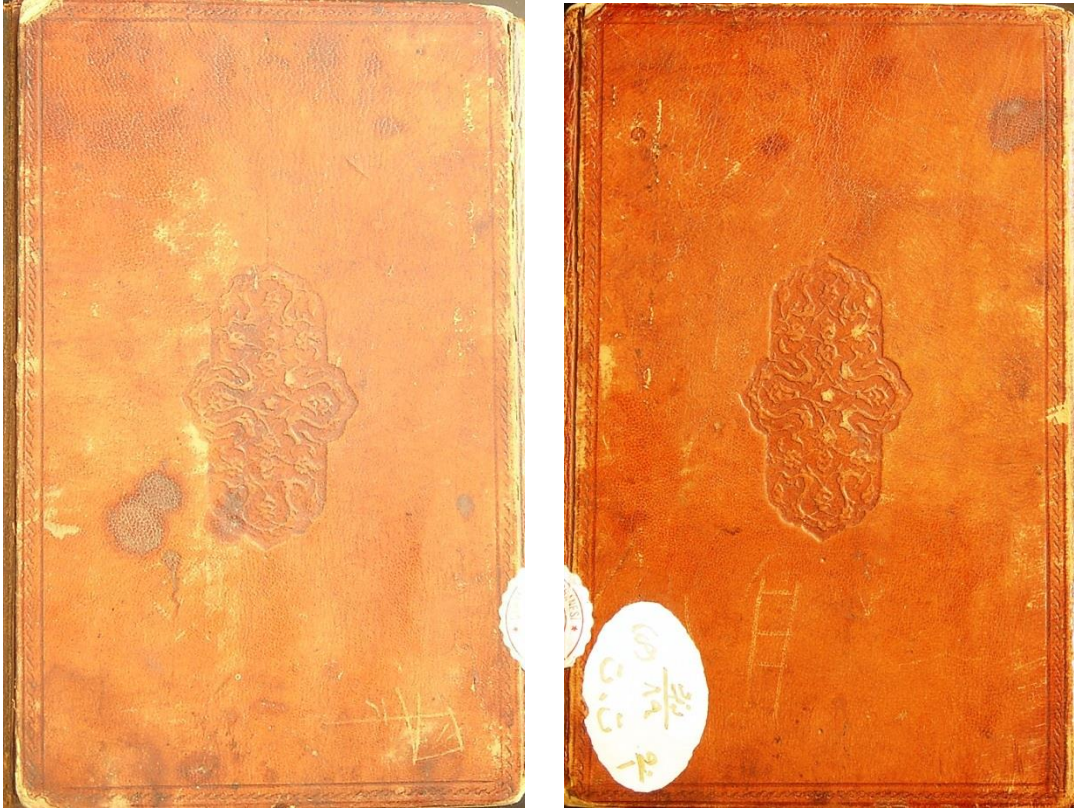
Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî, 1165 / 1751,
Çorum Hasan Paşa: 1210, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 99-100, Örnek: 20.
Kîmya-yı Saâdet, .../....., Çorum Hasan Paşa: 678, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 101, Örnek: 20.
Kîmya-yı Saâdet, .../....., Çorum Hasan Paşa: 678, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 102-103, Örnek: 21.
Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246,
Ön ve Arka Kapak.

Resim: 104, Örnek: 21.
Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 105, Örnek: 21.

Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246, Mikleb.

Resim: 106, Örnek: 21.

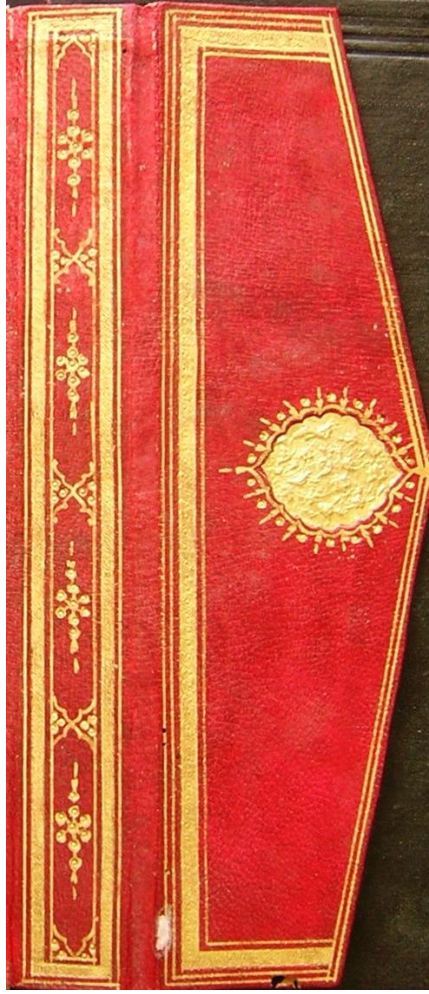
Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246,
Mikleb Şemsesi.

Resim: 107-108, Örnek: 22.
Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt,/....., Çorum Hasan Paşa: 2057, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 109, Örnek: 22.
Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt,/....., Çorum Hasan Paşa: 2057, Arka Kapak Şemsesi.

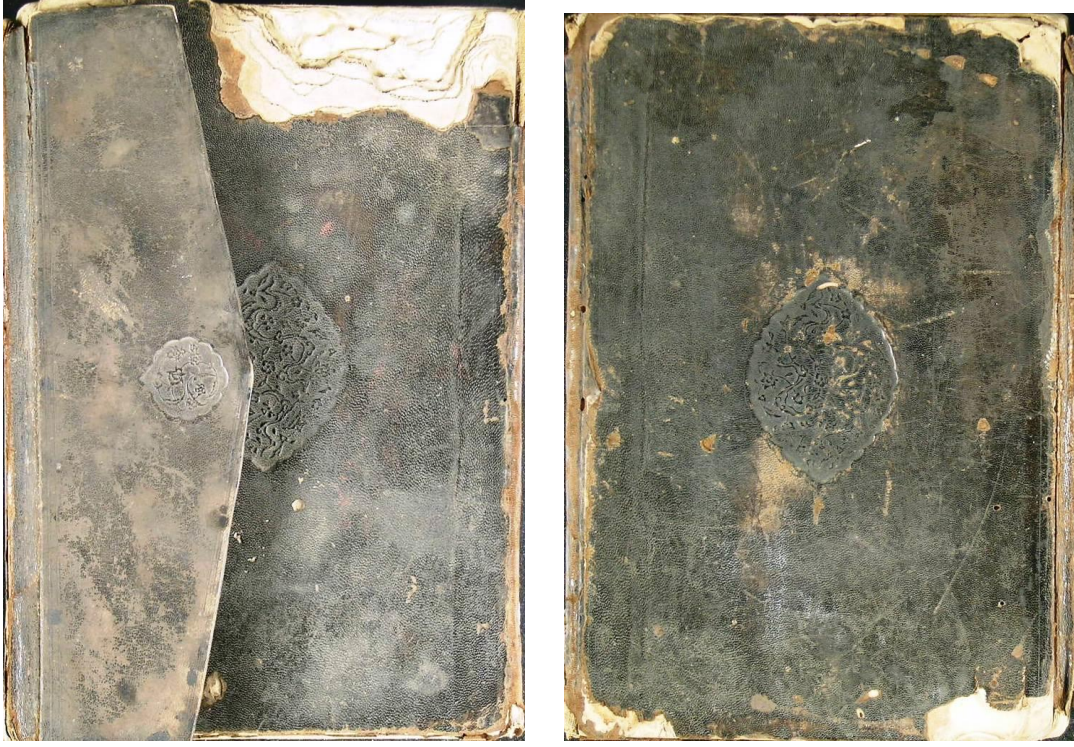
Resim: 110, Örnek: 22.

Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt,/....., Çorum Hasan Paşa: 2057, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 111, Örnek: 22.

Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt,/....., Çorum Hasan Paşa: 2057, Mikleb Şemsesi.

Resim: 112-113, Örnek: 23.

Lübâbu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 114, Örnek: 23.

Lübâbu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 115, Örnek: 23.

Lübâbu't-Te'vil fî Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 116, Örnek: 23.

Lübâbu't-Te'vil fî Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Mikleb Şemsesi.

Resim: 117-118, Örnek: 24.
Divan,/....., Çorum Hasan Paşa: 2096, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 119. Örnek: 24.
Divan,/....., Çorum Hasan Paşa: 2096, Ön Kapak Şemsesi.

VI.4.Resimlerin Listesi (Katalog 2)

- Resim: 1.** Zübdetü'l-Hakâik fi Keşfi'd-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 792, Ön Kapak.
- Resim: 2.** Zübdetü'l-Hakâik fi Keşfi'd-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 792, Arka Kapak.
- Resim: 3.** Zübdetü'l-Hakâik fi Keşfi'd-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 792, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 4.** en-Nahrul-Faik bi Şerhi Kenzid-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 1321, Ön ve Arka Kapak.
- Resim: 5.** en-Nahrul-Faik bi Şerhi Kenzid-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 1321, Ön ve Arka Kapak.
- Resim: 6.** en-Nahrul-Faik bi Şerhi Kenzid-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 1321, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 7.** Kitâbu'l-Fusûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1332, Ön Kapak.
- Resim: 8.** Kitâbu'l-Fusûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1332, Arka Kapak.
- Resim: 9.** Kitâbu'l-Fusûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1332, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 10.** Kitâbu'l-Fusûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1332, Mikleb.
- Resim: 11.** Kitâbu'l-Fusûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1332, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 12.** et-Telvîh fi Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408, Ön Kapak ve Mikleb.
- Resim: 13.** et-Telvîh fi Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408, Arka Kapak.
- Resim: 14.** et-Telvîh fi Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 15.** et-Telvîh fi Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408, Arka Kapak Köşebendi.
- Resim: 16.** et-Telvîh fi Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408, Mikleb.
- Resim: 17.** Mişkâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Ön Kapak.
- Resim: 18.** Mişkâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Arka Kapak.
- Resim: 19.** Mişkâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 20.** Mişkâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 21.** Mişkâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 22.** Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Ön Kapak.
- Resim: 23.** Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Arka Kapak.
- Resim: 24.** Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 25.** Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Mikleb.
- Resim: 26.** Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 27.** Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Ön Kapak.
- Resim: 28.** Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Arka Kapak.
- Resim: 29.** Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 30.** Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 31.** Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 32.** Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Arka Kapak Köşebendi.
- Resim: 33.** Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Ön İç Kapak.
- Resim: 34.** Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Munyeti'l-Musallî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437, Ön Kapak.
- Resim: 35.** Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Munyeti'l-Musallî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437, Arka Kapak.
- Resim: 36.** Gunyetu'l-Mutemellî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 37.** Gunyetu'l-Mutemellî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437, Mikleb.
- Resim: 38.** Gunyetu'l-Mutemellî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 39.** Gunyetu'l-Mutemellî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437, Arka Kapak Köşebendi.

- Resim 40.** Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Munyeti'l-Musallî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437, Ön İç Kapak.
- Resim: 41.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152, Ön Kapak ve Mikleb.
- Resim: 42.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152, Arka Kapak.
- Resim: 43.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 44.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152, Mikleb.
- Resim: 45.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 46.** el-Etval, /, Çorum Hasan Paşa: 2390, Ön Kapak.
- Resim: 47.** el-Etval, /, Çorum Hasan Paşa: 2390, Arka Kapak.
- Resim: 48.** el-Etval, /, Çorum Hasan Paşa: 2390, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 49.** Aksâl-İreb fi Tercemet-i, /, Çorum Hasan Paşa: 1861, Ön Kapak ve Mikleb.
- Resim: 50.** Aksâl-İreb fi Tercemet-i, /, Çorum Hasan Paşa: 1861, Arka Kapak.
- Resim: 51.** Aksâl-İreb fi Tercemet-i, /, Çorum Hasan Paşa: 1861, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 52.** Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406, Ön Kapak.
- Resim: 53.** Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406, Arka Kapak.
- Resim: 54.** Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 55.** Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406, Mikleb.
- Resim: 56.** Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 57.** Hâşiye alâ Şerh-i Kasîdeti'l-Nunîye, 1145 / 1731, Çorum Hasan Paşa: 1006, Ön Kapak.
- Resim: 58.** Hâşiye alâ Şerh-i Kasîdeti'l-Nunîye, 1145 / 1731, Çorum Hasan Paşa: 1006, Arka Kapak.
- Resim: 59.** Hâşiye alâ Şerh-i Kasîdeti'l-Nunîye, 1145 / 1731, Çorum Hasan Paşa: 1006, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 60.** Kunûzu'l-Beraa, /, Çorum Hasan Paşa: 2072, Ön Kapak.
- Resim: 61.** Kunûzu'l-Beraa, /, Çorum Hasan Paşa: 2072, Arka Kapak.
- Resim: 62.** Kunûzu'l-Beraa, /, Çorum Hasan Paşa: 2072, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 63.** Kunûzu'l-Beraa, /, Çorum Hasan Paşa: 2072, Mikleb.
- Resim: 64.** Kunûzu'l-Beraa, /, Çorum Hasan Paşa: 2072, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 65.** Şerhu Mukaddimeti's-Salât, /, Çorum Hasan Paşa: 4335, Ön Kapak.
- Resim: 66.** Şerhu Mukaddimeti's-Salât, /, Çorum Hasan Paşa: 4335, Arka Kapak.
- Resim: 67.** Şerhu Mukaddimeti's-Salât, /, Çorum Hasan Paşa: 4335, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 68.** Şerhu Mukaddimeti's-Salât, /, Çorum Hasan Paşa: 4335, Mikleb.
- Resim: 69.** Şerhu Mukaddimeti's-Salât, /, Çorum Hasan Paşa: 4335, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 70.** Tebyînü'l-Mehârim, XVIII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 509, Ön Kapak.
- Resim: 71.** Tebyînü'l-Mehârim, XVIII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 509, Arka Kapak.
- Resim: 72.** Tebyînü'l-Mehârim, XVIII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 509, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 73.** Letâiful-Alam fi İşaretil-İlham, /, Çorum Hasan Paşa: 816, Ön Kapak.
- Resim: 74.** Letâiful-Alam fi İşaretil-İlham, /, Çorum Hasan Paşa: 816, Arka Kapak.
- Resim: 75.** Letâiful-Alam fi İşaretil-İlham, /, Çorum Hasan Paşa: 816, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 76.** Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Ön Kapak.
- Resim: 77.** Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Arka Kapak.
- Resim: 78.** Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 79.** Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Sertâb ve Mikleb.

- Resim: 80.** Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 81.** Fevâidu'l-Âliye mine'l-Mesâilî's-Şeriye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1692, Ön Kapak.
- Resim: 82.** Fevâidu'l-Âliye mine'l-Mesâilî's-Şeriye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1692, Arka Kapak.
- Resim: 83.** Fevâidu'l-Âliye mine'l,/....., Çorum Hasan Paşa: 1692, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 84.** Dürr-i Mecnûn, 1088 / 1677, Çorum Hasan Paşa: 1029, Ön Kapak.
- Resim: 85.** Dürr-i Mecnûn, 1088 / 1677, Çorum Hasan Paşa: 1029, Arka Kapak.
- Resim: 86.** Dürr-i Mecnûn, 1088 / 1677, Çorum Hasan Paşa: 1029, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 87.** Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Ön Kapak.
- Resim: 88.** Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Arka Kapak.
- Resim: 89.** Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 90.** Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Mikleb.
- Resim: 91.** Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 92.** Metâliu's-Saïde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa:2746, Ön Kapak ve Mikleb.
- Resim: 93.** Metâliu's-Saïde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa:2746, Arka Kapak.
- Resim: 94.** Metâliu's-Saïde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa:2746, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 95.** Metâliu's-Saïde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa:2746, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 96.** Metâliu's-Saïde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa:2746, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 97.** el-Münteka fi Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa:1411,Ön Kapak.
- Resim: 98.** el-Münteka fi Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa:1411, Arka Kapak.
- Resim: 99.** el-Münteka fi Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa:1411, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 100.** el-Münteka fi Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa:1411, Sertâb ve Mikleb.
- Resim: 101.** el-Münteka fi Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa:1411, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 102.** Şerhu Fıkhı'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Ön Kapak.
- Resim: 103.** Şerhu Fıkhı'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Arka Kapak.
- Resim: 104.** Şerhu Fıkhı'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 105.** Şerhu Fıkhı'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Mikleb.
- Resim: 106.** Şerhu Fıkhı'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 107.** Fethu'l-Bâkî bi-Şerhi Elfiyeti'l-İrâkî, 970 / 1562, Çorum Hasan Paşa: 3194, Ön Kapak ve Mikleb.
- Resim: 108.** Fethu'l-Bâkî bi-Şerhi Elfiyeti'l-İrâkî, 970 / 1562, Çorum Hasan Paşa: 3194, Arka Kapak.
- Resim: 109.** Fethu'l-Bâkî bi-Şerhi Elfiyeti'l-İrâkî, 970 / 1562, Çorum Hasan Paşa: 3194, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 110.** et-Tuhfetü'l-Hâdiye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1903, Ön Kapak.
- Resim: 111.** et-Tuhfetü'l-Hâdiye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1903, Arka Kapak.
- Resim: 112.** et-Tuhfetü'l-Hâdiye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1903, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 113.** el-Hâmis fi Ahvâli'-Nefsi'n-Nefis,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Ön Kapak.
- Resim: 114.** el-Hâmis fi Ahvâli'-Nefsi'n-Nefis,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Arka Kapak.
- Resim: 115.** el-Hâmis fi Ahvâli'-Nefsi'n-Nefis,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 116.** el-Hâmis fi Ahvâli'-Nefsi'n-Nefis,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Mikleb.
- Resim: 117.** el-Hâmis fi Ahvâli'-Nefsi'n-Nefis,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 118.** Şerhu Şâhidi,/....., Çorum Hasan Paşa: 1847, Ön Kapak ve Mikleb.

- Resim: 119.** Şerhu Şâhidi, /, Çorum Hasan Paşa: 1847, Arka Kapak.
- Resim: 120.** Şerhu Şâhidi, /, Çorum Hasan Paşa: 1847, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 121.** Hırzu's-Semîn lil-Hisni'l-Hasîn, 1154 / 1741, Çorum Hasan Paşa: 569, Ön Kapak ve Mikleb.
- Resim: 122.** Hırzu's-Semîn lil-Hisni'l-Hasîn, 1154 / 1741, Çorum Hasan Paşa: 569, Arka Kapak.
- Resim: 123.** Hırzu's-Semîn lil-Hisni'l-Hasîn, 1154 / 1741, Çorum Hasan Paşa: 569, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 124.** Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Ön Kapak.
- Resim: 125.** Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Arka Kapak.
- Resim: 126.** Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 127.** Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Mikleb.
- Resim: 128.** Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 129.** Davu'l-Meâlî fi Şerhi Bedi'l-Emâlî, /, Çorum Hasan Paşa: 990, Ön Kapak.
- Resim: 130.** Davu'l-Meâlî fi Şerhi Bedi'l-Emâlî, /, Çorum Hasan Paşa: 990, Arka Kapak.
- Resim: 131.** Davu'l-Meâlî fi Şerhi Bedi'l-Emâlî, /, Çorum Hasan Paşa: 990, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 132.** Davu'l-Meâlî fi Şerhi Bedi'l-Emâlî, /, Çorum Hasan Paşa: 990, Mikleb.
- Resim: 133.** Davu'l-Meâlî fi Şerhi Bedi'l-Emâlî, /, Çorum Hasan Paşa: 990, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 134.** Remzu'l-Hakâik fi Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335, Ön Kapak.
- Resim: 135.** Remzu'l-Hakâik fi Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335, Arka Kapak.
- Resim: 136.** Remzu'l-Hakâik fi Şerhi Kenzi'd, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 137.** Remzu'l-Hakâik fi Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335, Mikleb.
- Resim: 138.** Remzu'l-Hakâik fi Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 139.** et-Takrîr ve't-Tahbîr fi Şerhi Kitâbi'l-Münîr, 871 / 1466, Çorum Hasan Paşa: 1567, Ön Kapak.
- Resim: 140.** et-Takrîr ve't-Tahbîr fi Şerhi Kitâbi'l-Münîr, 871 / 1466, Çorum Hasan Paşa: 1567, Arka Kapak.
- Resim: 141.** et-Takrîr ve't-Tahbîr fi Şerhi, 871 / 1466, Çorum Hasan Paşa: 1567, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 142.** Şerh-i Gülistân, 1051 / 1641, Çorum Hasan Paşa: 4753, Ön Kapak.
- Resim: 143.** Şerh-i Gülistân, 1051 / 1641, Çorum Hasan Paşa: 4753, Arka Kapak.
- Resim: 144.** Şerh-i Gülistân, 1051 / 1641, Çorum Hasan Paşa: 4753, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 145.** Nuzhetu'l-Ebsâr fi ma Hasini'l-Esar, /, Çorum Hasan Paşa: 2038, Ön Kapak ve Mikleb.
- Resim: 146.** Nuzhetu'l-Ebsâr fi ma Hasini'l-Esar, /, Çorum Hasan Paşa: 2038, Arka Kapak.
- Resim: 147.** Nuzhetu'l-Ebsâr fi ma Hasini'l-Esar, /, Çorum Hasan Paşa: 2038, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 148.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, /, Çorum Hasan Paşa: 3393, Ön Kapak.
- Resim: 149.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, /, Çorum Hasan Paşa: 3393, Arka Kapak.
- Resim: 150.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, /, Çorum Hasan Paşa: 3393, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 151.** Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkîf, /, Çorum Hasan Paşa: 4059, Ön Kapak.
- Resim: 152.** Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkîf, /, Çorum Hasan Paşa: 4059, Arka Kapak.
- Resim: 153.** Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkîf, /, Çorum Hasan Paşa: 4059, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 154.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 1082 / 1671, Çorum Hasan Paşa: 36, Ön Kapak.
- Resim: 155.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 1082 / 1671, Çorum Hasan Paşa: 36, Arka Kapak.
- Resim: 156.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrârü't, 1082 / 1671, Çorum Hasan Paşa: 36, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 157.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 1082 / 1671, Çorum Hasan Paşa: 36, Mikleb.
- Resim: 158.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 1082 / 1671, Çorum Hasan Paşa: 36, Mikleb Şemsesi.

- Resim: 159.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzil ve, 1082 /1671, Çorum Hasan Paşa: 36, Arka Kapak Köşebendi.
- Resim: 160.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzil, 1082 /1671, Çorum Hasan Paşa: 36, Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb İçi.
- Resim: 161.** Keşfü'l-Gümme an Câmii'l-Ümme,/..../, Çorum Hasan Paşa: 1327, Ön Kapak.
- Resim: 162.** Keşfü'l-Gümme an Câmii'l-Ümme,/..../, Çorum Hasan Paşa: 1327, Arka Kapak.
- Resim: 163.** Keşfü'l-Gümme an Câmii'l-Ümme,/..../, Çorum Hasan Paşa: 1327, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 164.** Keşfü'l-Gümme an Câmii'l-Ümme,/..../, Çorum Hasan Paşa: 1327, Mikleb.
- Resim: 165.** Keşfü'l-Gümme an Câmii'l-Ümme,/..../, Çorum Hasan Paşa: 1327, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 166.** eş-Şakaiku'n-Numâniye fi Ulemâi'd-Devletil, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 1251, Ön Kapak.
- Resim: 167.** eş-Şakaiku'n-Numâniye fi Ulemâi'd-Devletil, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 1251, Arka Kapak.
- Resim: 168.** eş-Şakaiku'n-Numâniye fi Ulemâi'd, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 1251, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 169.** Menârü'l-Envâr, 1128 / 1715, Çorum Hasan Paşa: 1606, Ön Kapak.
- Resim: 170.** Menârü'l-Envâr, 1128 / 1715, Çorum Hasan Paşa: 1606, Arka Kapak.
- Resim: 171.** Menârü'l-Envâr, 1128 / 1715, Çorum Hasan Paşa: 1606, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 172.** el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/...., Çorum Hasan Paşa: 1390, Ön Kapak.
- Resim: 173.** el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/...., Çorum Hasan Paşa: 1390, Arka Kapak.
- Resim: 174.** el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/...., Çorum Hasan Paşa: 1390, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 175.** el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/...., Çorum Hasan Paşa: 1390, Mikleb.
- Resim: 176.** el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/...., Çorum Hasan Paşa: 1390, Mikleb Şemsesi.
- Resim: 177.** Minhâcu'l-Ukûl,/...., Çorum Hasan Paşa: 1589, Ön Kapak.
- Resim: 178.** Minhâcu'l-Ukûl,/...., Çorum Hasan Paşa: 1589, Arka Kapak.
- Resim: 179.** Minhâcu'l-Ukûl,/...., Çorum Hasan Paşa: 1589, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 180.** el-İzâh, 631 / 1233, Çorum Hasan Paşa: 1968, Ön Kapak.
- Resim: 181.** el-İzâh, 631 / 1233, Çorum Hasan Paşa: 1968, Arka Kapak ve Mikleb.
- Resim: 182.** el-İzâh, 631 / 1233, Çorum Hasan Paşa: 1968, Ön ve Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 183.** Muâhidü't-Tensîs alâ Şevâhidi't-Telhîs,/...., Çorum Hasan Paşa: 2348, Ön Kapak.
- Resim: 184.** Muâhidü't-Tensîs alâ Şevâhidi't-Telhîs,/...., Çorum Hasan Paşa: 2348, Arka Kapak ve Mikleb.
- Resim: 185.** Muâhidü't-Tensîs alâ Şevâhidi't-Telhîs,/...., Çorum Hasan Paşa: 2348, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 186.** Gunyetu li-Tâlîbi Tarîki'l-Hakk, 1026 / 1617, Çorum Hasan Paşa: 677, Ön Kapak ve Mikleb.
- Resim: 187.** Gunyetu li-Tâlîbi Tarîki'l-Hakk, 1026 / 1617, Çorum Hasan Paşa: 677, Arka Kapak.
- Resim: 188.** Gunyetu li-Tâlîbi Tarîki'l-Hakk, 1026 / 1617, Çorum Hasan Paşa: 677, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 189.** Şerhu'l-İzzî fi't-Tasrîf, 822 / 1419, Çorum Hasan Paşa: 5501, Ön Kapak ve Mikleb.
- Resim: 190.** Şerhu'l-İzzî fi't-Tasrîf, 822 / 1419, Çorum Hasan Paşa: 5501, Arka Kapak.
- Resim: 191.** Şerhu'l-İzzî fi't-Tasrîf, 822 / 1419, Çorum Hasan Paşa: 5501, Arka Kapak Şemsesi.
- Resim: 192.** Şerhu Miftâhu'l-Ulûm, 744 / 1344, Çorum Hasan Paşa: 2379, Ön Kapak.
- Resim: 193.** Şerhu Miftâhu'l-Ulûm, 744 / 1344, Çorum Hasan Paşa: 2379, Arka Kapak.
- Resim: 194.** Şerhu Miftâhu'l-Ulûm, 744 / 1344, Çorum Hasan Paşa: 2379, Ön Kapak Şemsesi.
- Resim: 195.** Şerhu Miftâhu'l-Ulûm, 744 / 1344, Çorum Hasan Paşa: 2379, Mikleb.

VI.5.Resimler (Katalog 2)

Resim: 1-2, Örnek: 1.

Zübdetü'l-Hakâik fî Keşfi'd-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 792, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 3, Örnek: 1.

Zübdetü'l-Hakâik fî Keşfi'd-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 792, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 4-5, Örnek: 2.
en-Nahrul-Faik bi Şerhi Kenzid-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 1321,
Ön ve Arka Kapak.

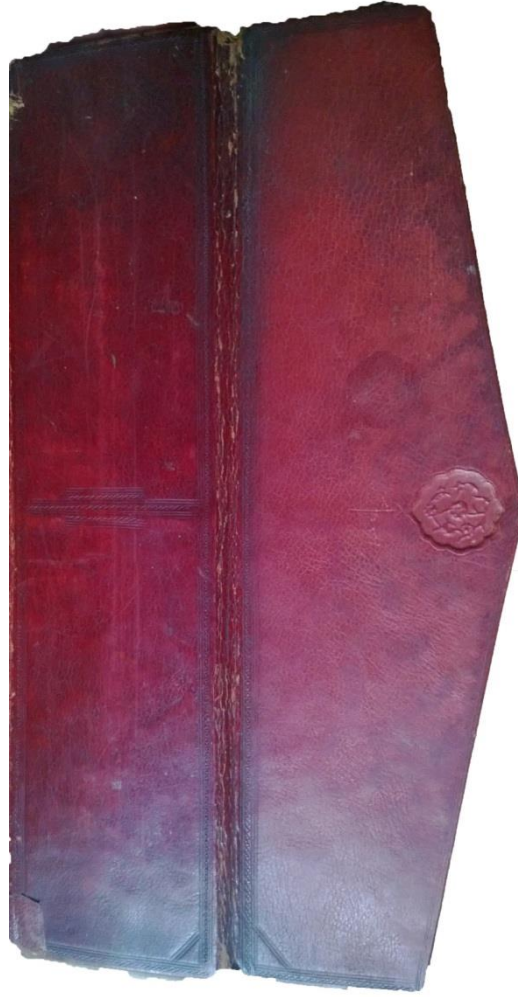
Resim: 6, Örnek: 2.
en-Nahrul-Faik bi Şerhi Kenzid-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 1321,
Arka Kapak Şemsesi.

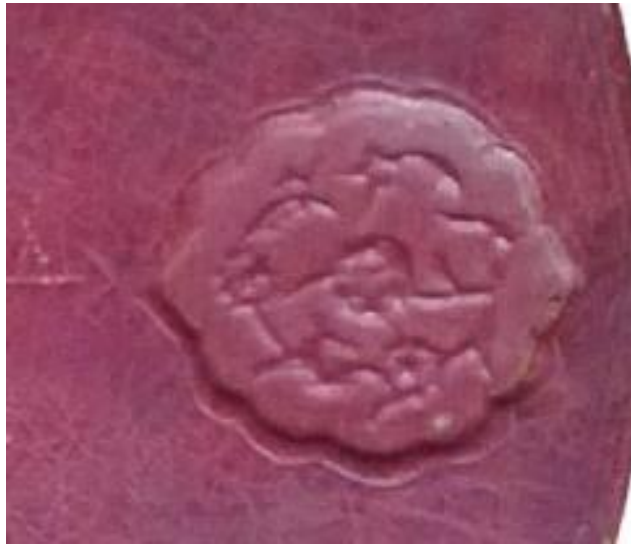
Resim: 7-8, Örnek: 3.
Kitâbu'l-Fusûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1332, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 9, Örnek: 3.
Kitâbu'l-Fusûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1332, Arka Kapak Şemsesi.

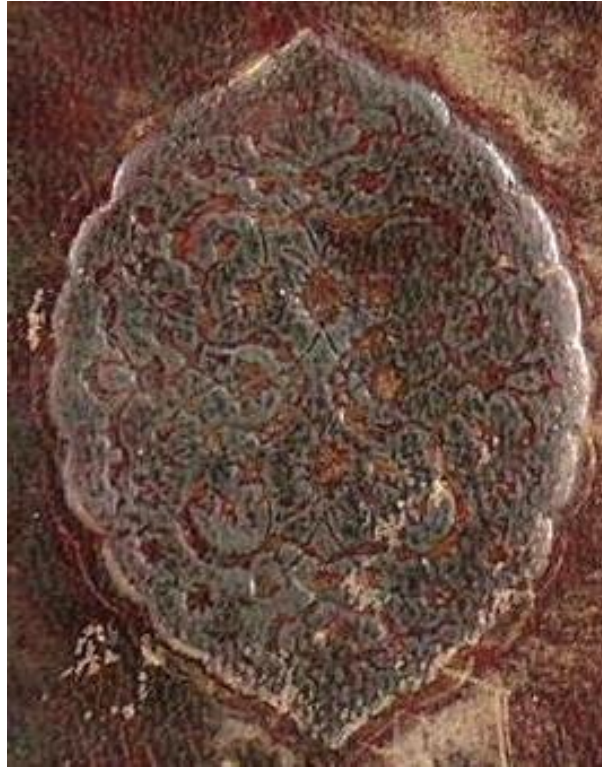
Resim: 10, Örnek: 3.
Kitâbu'l-Fusûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1332, Mikleb.

Resim: 11, Örnek: 3.
Kitâbu'l-Fusûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1332, Mikleb Şemsesi.

Resim: 12-13, Örnek: 4.
et-Telvîh fî Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408,
Ön Kapak, Mikleb ve Arka Kapak.

Resim: 14, Örnek: 4.
et-Telvîh fî Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 15, Örnek: 4.
et-Telvîh fî Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408,
Arka Kapak Köşebendi.

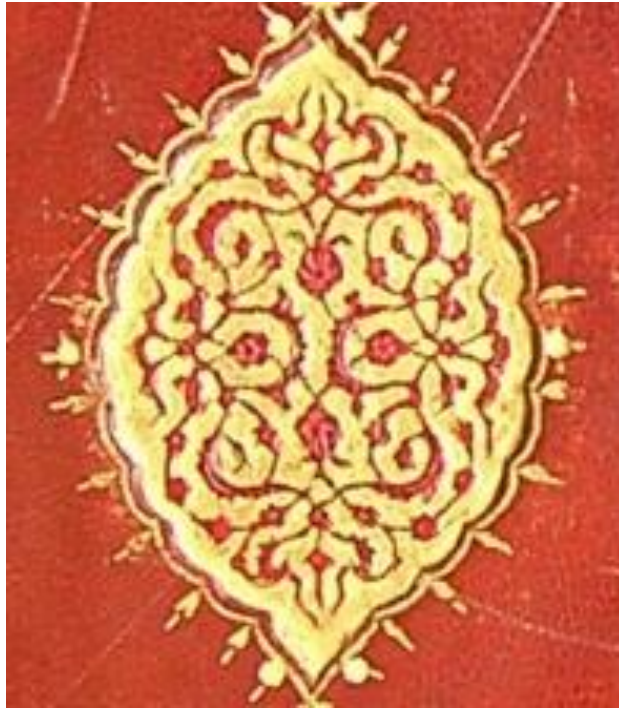

Resim: 16, Örnek: 4.
et-Telvîh fî Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408,
Mikleb.

Resim: 17-18, Örnek: 5.

Mişkâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 19, Örnek: 5.

Mişkâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 20, Örnek: 5.

Mişkâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 21, Örnek: 5.

Mişkâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Mikleb Şemsesi.

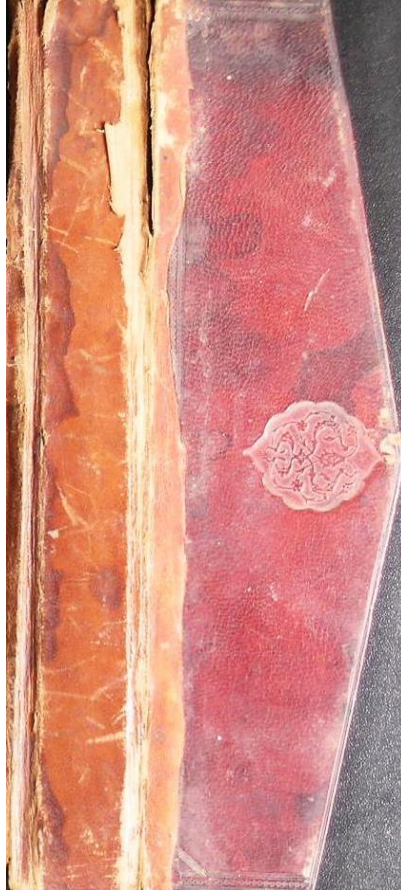
Resim: 22-23, Örnek: 6.

Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 24, Örnek: 6.

Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 25, Örnek: 6.

Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Mikleb.

Resim: 26, Örnek: 6.

Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Mikleb Şemsesi.

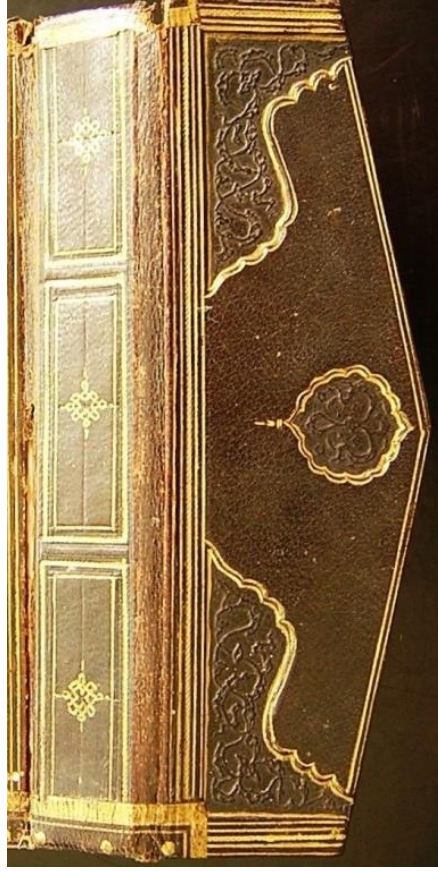
Resim: 27-28, Örnek: 7.

Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 29, Örnek: 7.

Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 30, Örnek: 7.

Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Sertâb ve Mikleb.

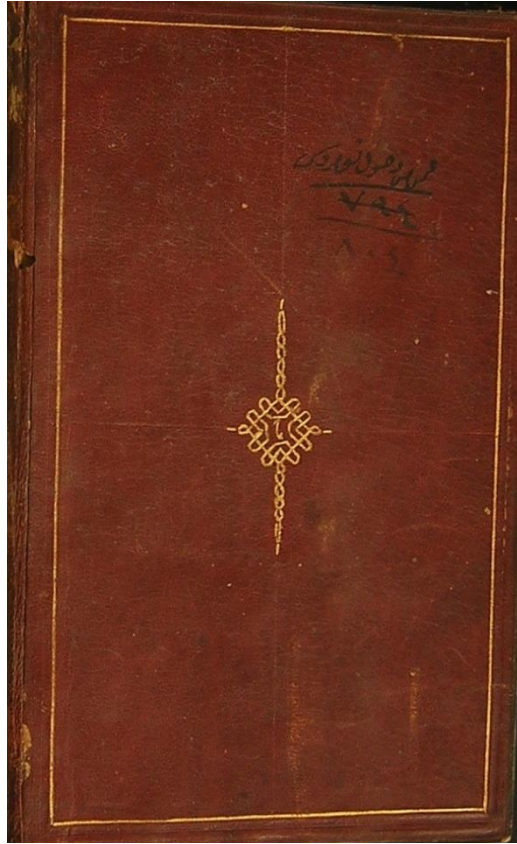
Resim: 31, Örnek: 7.

Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Mikleb Şemsesi.

Resim: 32, Örnek: 7.

Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Arka Kapak Köşebendi.

Resim: 33, Örnek: 7.

Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Ön İç Kapak.

Resim: 34-35, Örnek: 8.

Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Munyeti'l-Musallî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437,
Ön ve Arka Kapak.

Resim: 36, Örnek: 8.

Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Munyeti'l-Musallî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437,
Ön Kapak Şemsesi.

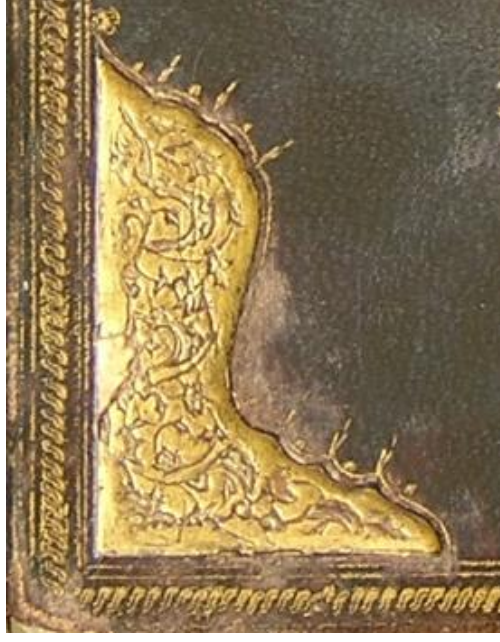
Resim: 37, Örnek: 8.

Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Munyeti'l-Musallî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437,
Mikleb.

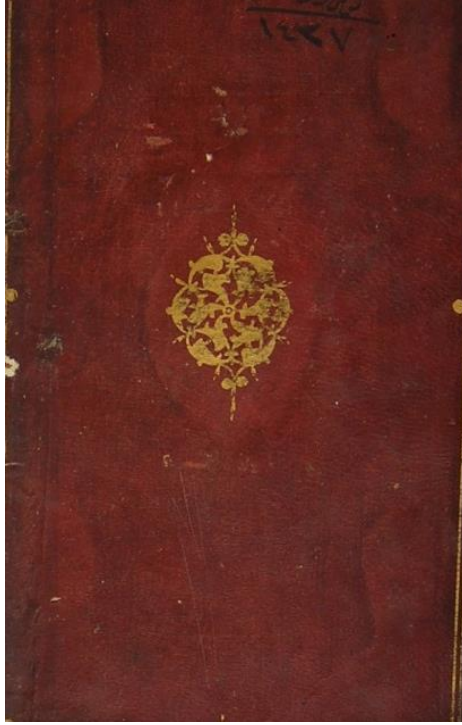
Resim: 38, Örnek: 8.

Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Munyeti'l-Musallî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437,
Mikleb Şemsesi.

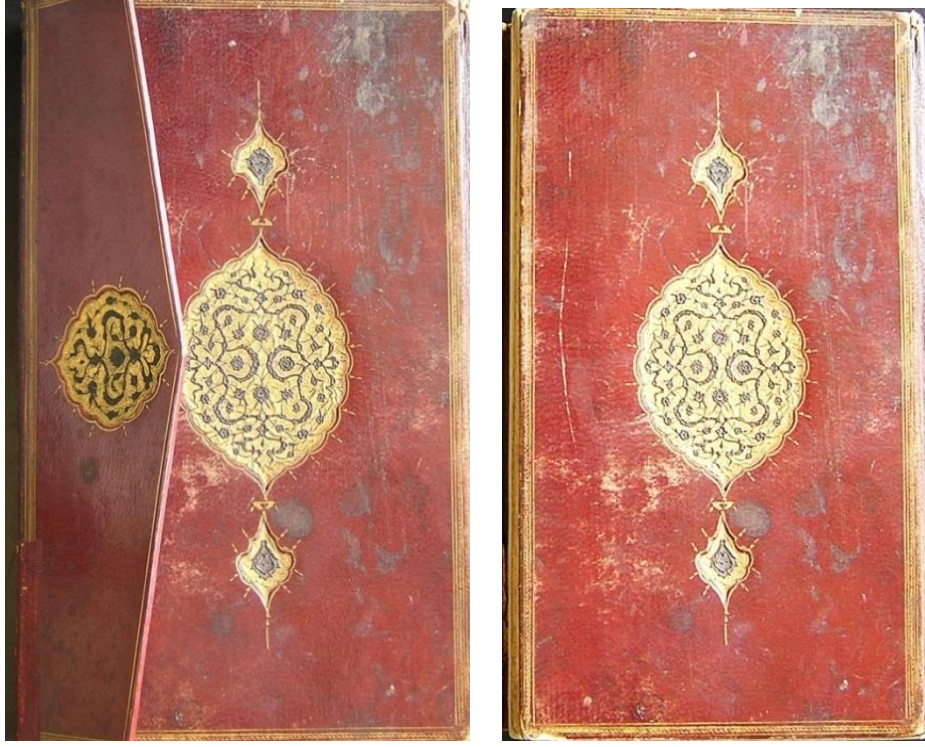
Resim: 39, Örnek: 8.

Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Muniyeti'l-Musallî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437,
Arka Kapak Köşebendi.

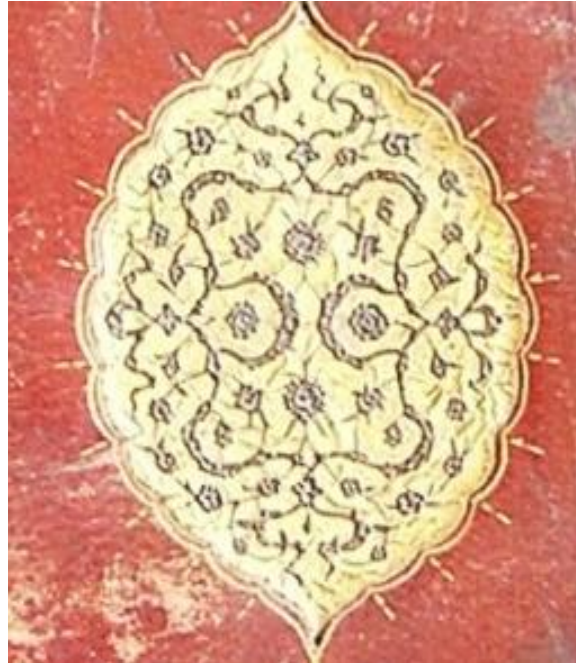
Resim: 40, Örnek: 8.

Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Muniyeti'l-Musallî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437,
Ön İç Kapak.

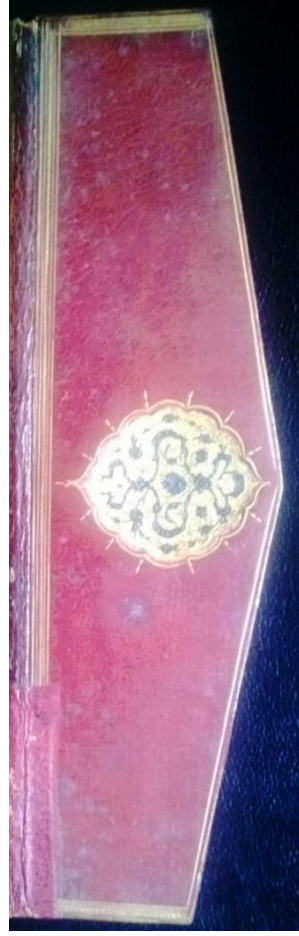
Resim: 41-42, Örnek: 9.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152,
Ön Kapak, Mikleb ve Arka Kapak.

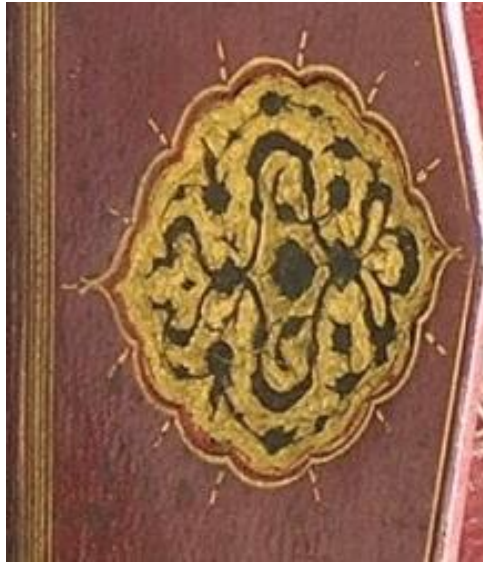
Resim: 43, Örnek: 9.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 44, Örnek: 9.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152, Mikleb.

Resim: 45, Örnek: 9.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152,
Mikleb Şemsesi.

Resim: 46-47, Örnek: 10.
el-Etval,/....., Çorum Hasan Paşa: 2390, Ön ve Arka Kapak.

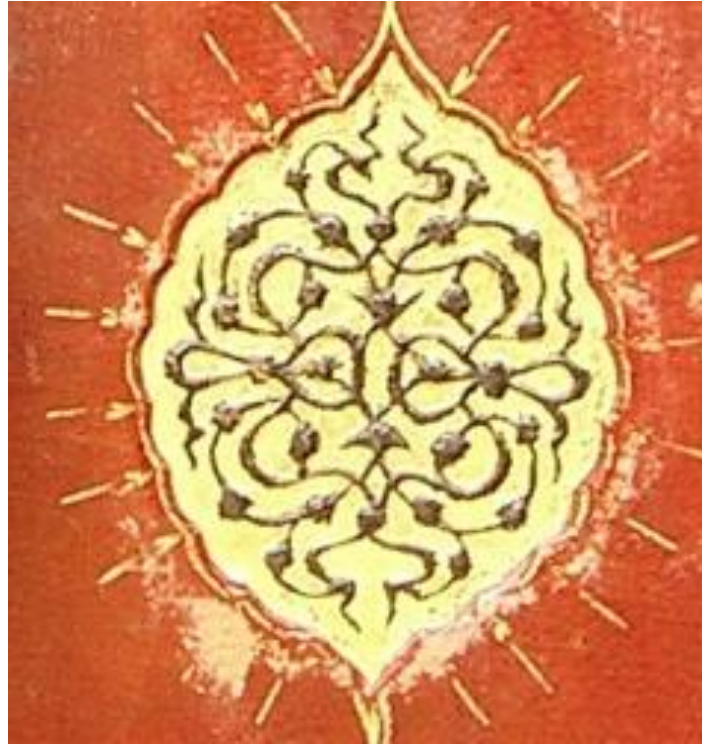

Resim: 48, Örnek: 10.
el-Etval,/....., Çorum Hasan Paşa: 2390, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 49-50, Örnek: 11.

Aksâl-İreb fî Tercemet-i Mukaddimetü'l-Edeb,/....., Çorum Hasan Paşa: 1861,
Ön Kapak, Mikleb ve Arka Kapak.

Resim: 51, Örnek: 11.

Aksâl-İreb fî Tercemet-i Mukaddimetü'l-Edeb,/....., Çorum Hasan Paşa: 1861,
Arka Kapak Şemsesi.

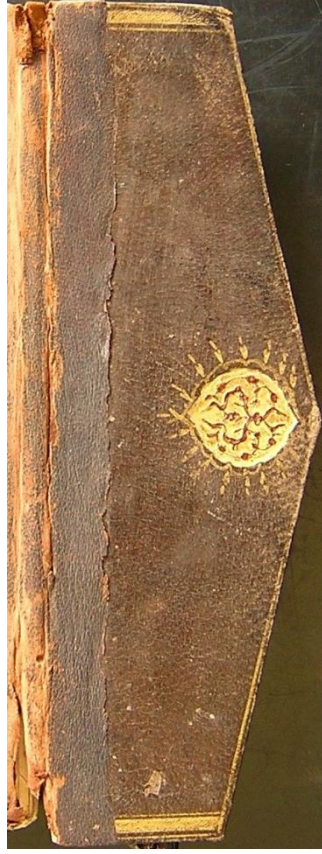
Resim: 52-53, Örnek: 12.

Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406,
Ön ve Arka Kapak.

Resim: 54, Örnek: 12.

Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 55, Örnek: 12.

Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406,
Mikleb.

Resim: 56, Örnek: 12.

Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406,
Mikleb Şemsesi.

Resim: 57-58, Örnek: 13.

Hâşiye alâ Şerh-i Kasîdeti'l-Nunîye, 1145 /1731, Çorum Hasan Paşa: 1006,
Ön ve Arka Kapak.

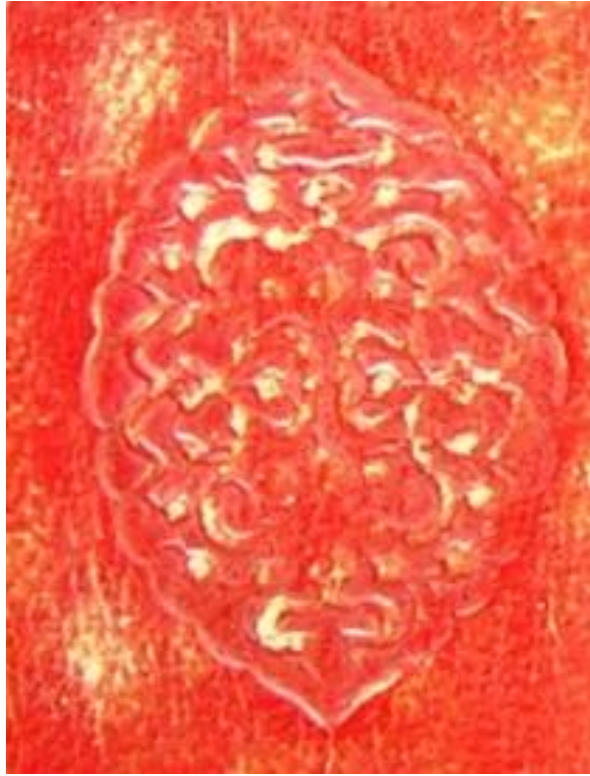
Resim: 59, Örnek: 13.

Hâşiye alâ Şerh-i Kasîdeti'l-Nunîye, 1145 /1731, Çorum Hasan Paşa: 1006,
Ön Kapak Şemsesi.

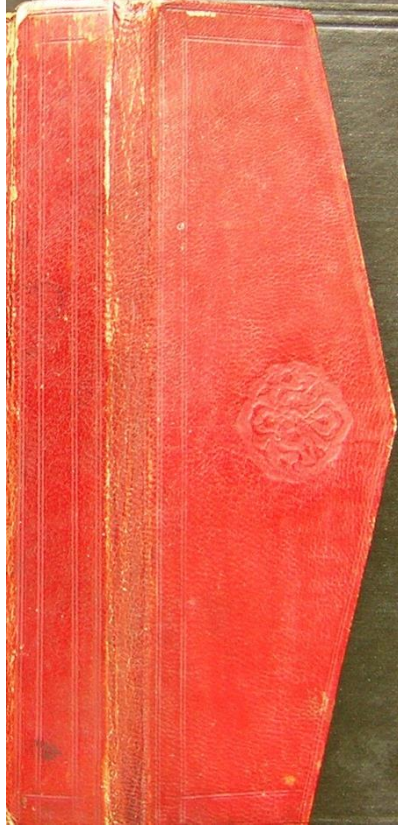
Resim: 60-61, Örnek: 14.

Kunûzu'l-Beraa,/..../, Çorum Hasan Paşa: 2072, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 62, Örnek: 14.

Kunûzu'l-Beraa,/..../, Çorum Hasan Paşa: 2072, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 63, Örnek: 14.
Kunûzu'l-Beraa,/..../, Çorum Hasan Paşa: 2072, Mikleb.

Resim: 64, Örnek: 14.
Kunûzu'l-Beraa,/..../, Çorum Hasan Paşa: 2072, Mikleb Şemsesi.

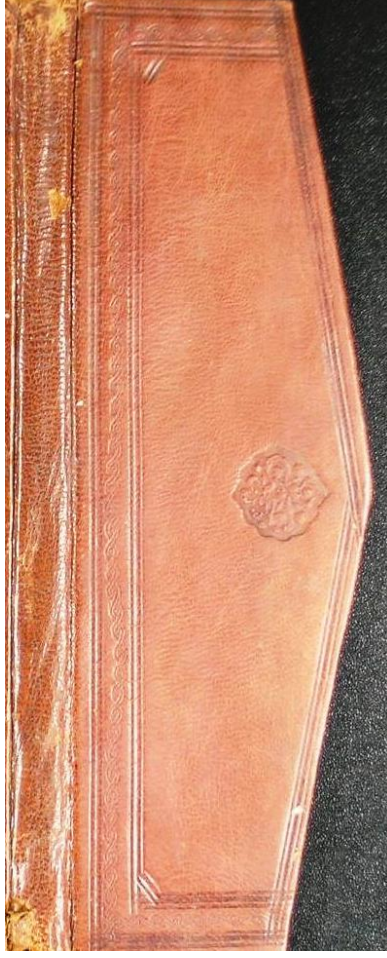
Resim: 65-66, Örnek: 15.

Şerhu Mukaddimeti's-Salât,/....., Çorum Hasan Paşa: 4335, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 67, Örnek: 15.

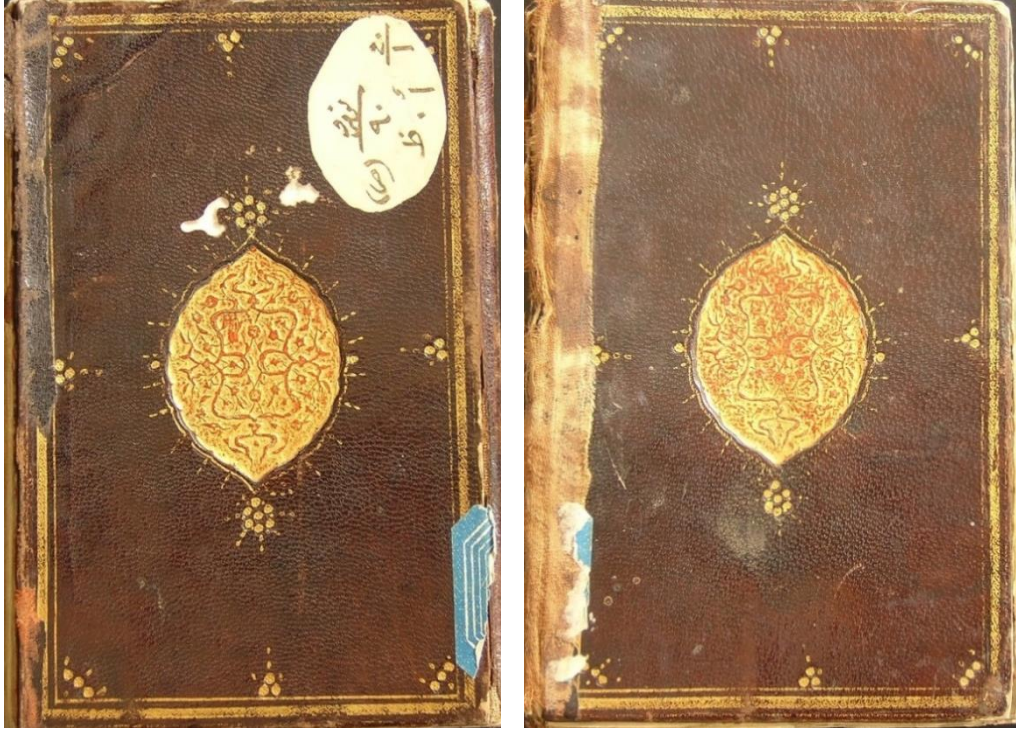
Şerhu Mukaddimeti's-Salât,/....., Çorum Hasan Paşa: 4335, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 68, Örnek:15.
Şerhu Mukaddimeti's-Salât,/....., Çorum Hasan Paşa: 4335, Mikleb.

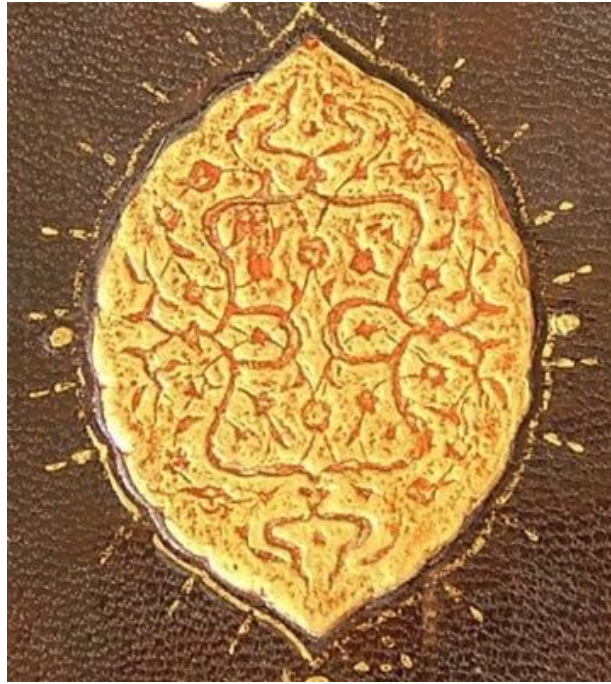

Resim: 69, Örnek: 15.
Şerhu Mukaddimeti's-Salât,/....., Çorum Hasan Paşa: 4335, Mikleb Şemsesi.

Resim: 70-71, Örnek: 16.

Teb'yînü'l-Mehârim, XVIII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 509, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 72, Örnek: 16.

Teb'yînü'l-Mehârim, XVIII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 509, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 73-74, Örnek:17.

Letâiful-Alam fi İşaretil-İlham,/...., Çorum Hasan Paşa: 816, Ön ve Arka Kapak.

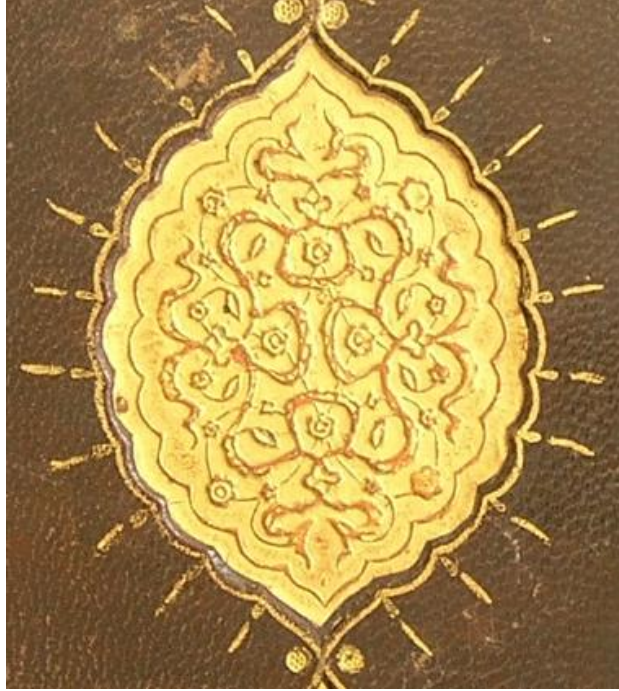
Resim: 75, Örnek: 17.

Letâiful-Alam fi İşaretil-İlham,/...., Çorum Hasan Paşa: 816, Arka Kapak Şemsesi.

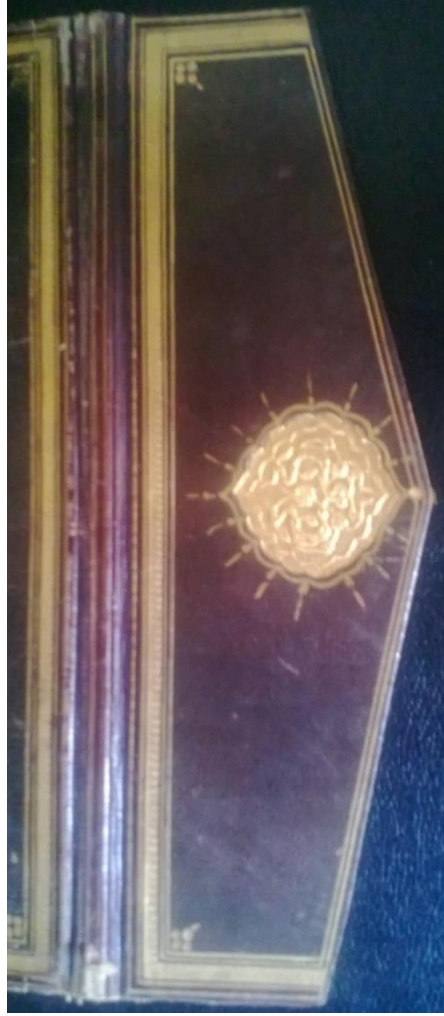
Resim: 76-77, Örnek: 18.

Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 78, Örnek: 18.

Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 79, Örnek: 18.

Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 80, Örnek: 18.

Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Mikleb Şemsesi.

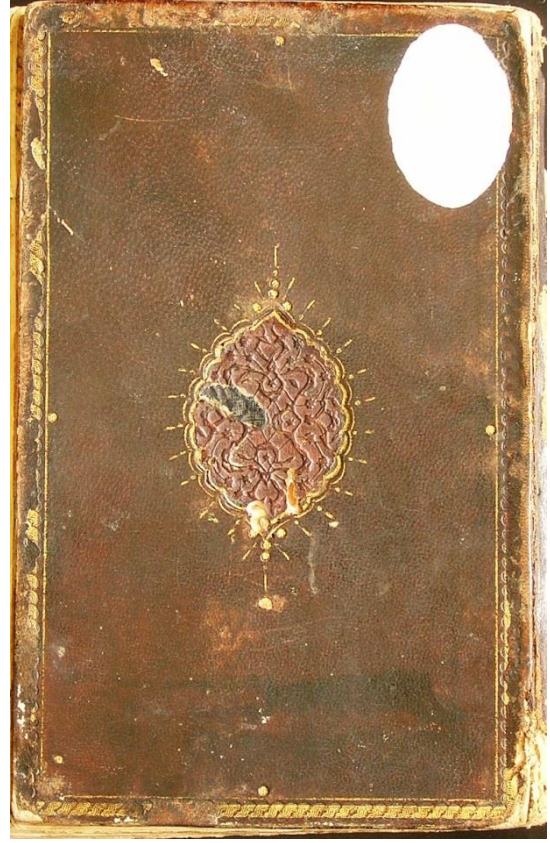
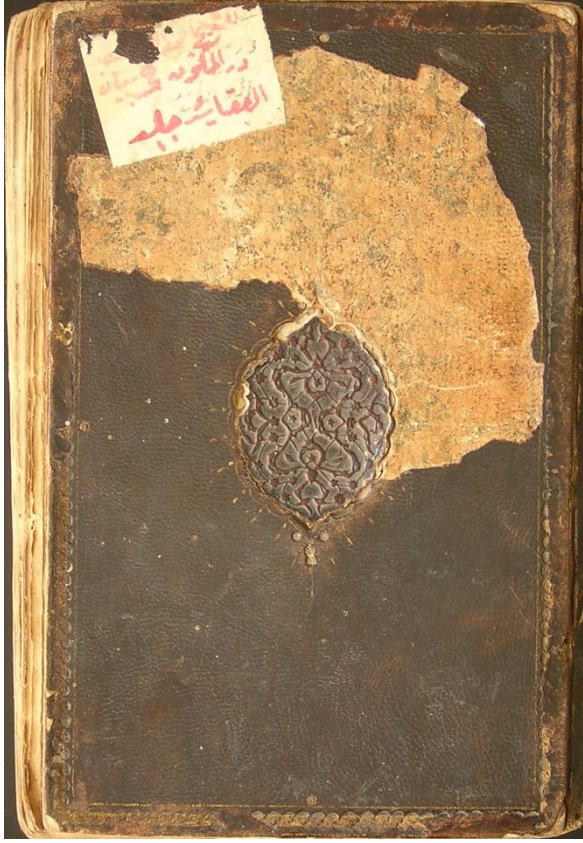
Resim: 81-82, Örnek: 19.

Fevâidu'l-Âliye mine'l-Mesâili'sh-Şeriye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1692,
Ön ve Arka Kapak.

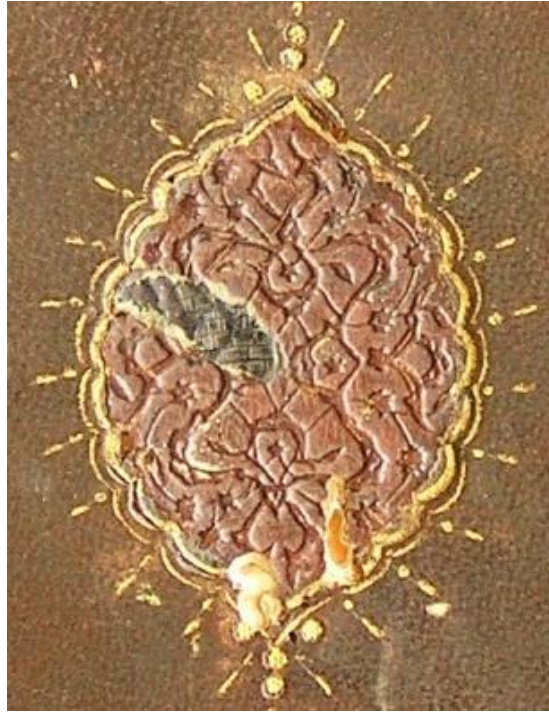
Resim: 83, Örnek: 19.

Fevâidu'l-Âliye mine'l-Mesâili'sh-Şeriye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1692,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 84-85, Örnek: 20.

Dürr-i Mekkûn, 1088 / 1677, Çorum Hasan Paşa: 1029, Ön ve Arka Kapak.

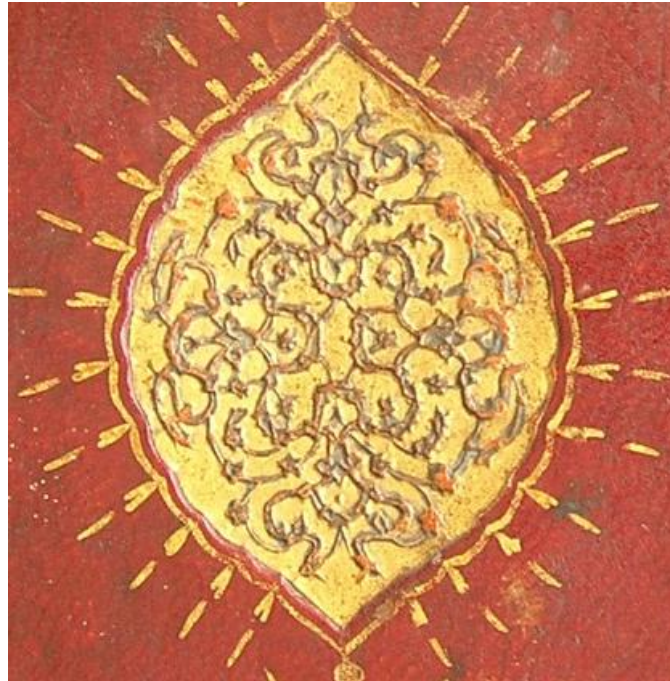
Resim: 86, Örnek: 20.

Dürr-i Mekkûn, 1088 / 1677, Çorum Hasan Paşa: 1029, Arka Kapak Şemsesi.

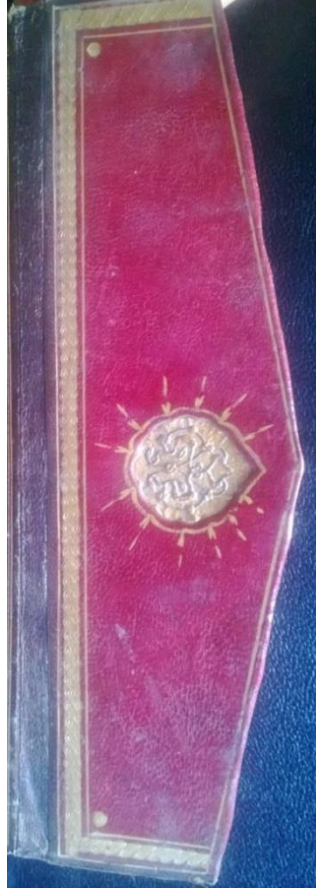
Resim: 87-88, Örnek: 21.

Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 89, Örnek: 21.

Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 90, Örnek: 21.
Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Mikleb.

Resim: 91, Örnek: 21.
Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Mikleb Şemsesi.

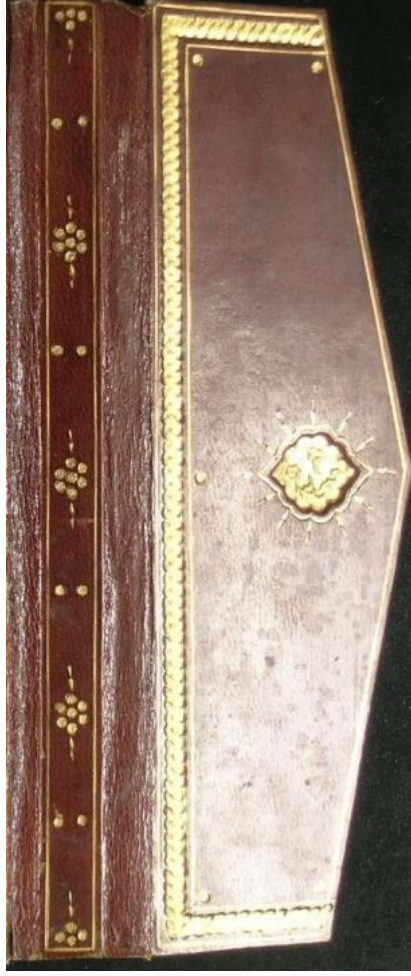
Resim: 92-93, Örnek: 22

Metâliu's-Saîde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa:2746, Ön Kapak, Mikleb ve Arka Kapak.

Resim: 94, Örnek: 22.

Metâliu's-Saîde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa:2746, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 95, Örnek: 22.

Metâliu's-Saîde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa:2746, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 96, Örnek: 22.

Metâliu's-Saîde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa:2746, Mikleb Şemsesi.

Resim: 97-98, Örnek: 23.

el-Münteka fî Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa:1411,Ön ve Arka Kapak.

Resim: 99, Örnek: 23.

el-Münteka fî Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa:1411,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 100, Örnek: 23.

el-Münteka fî Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa:1411, Sertâb ve Mikleb.

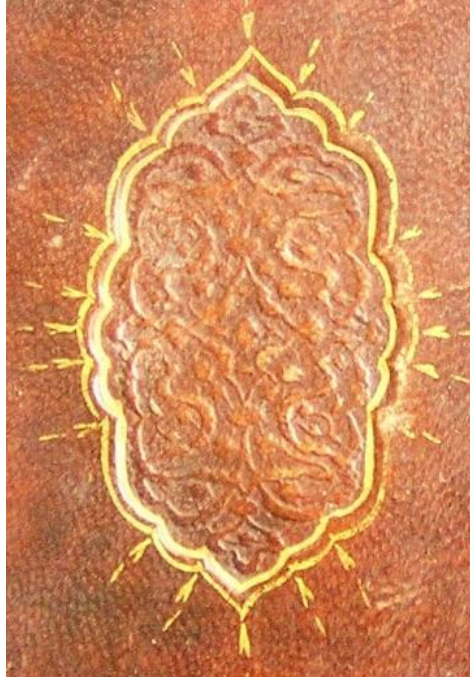
Resim: 101, Örnek: 23.

el-Münteka fî Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa:1411,
Mikleb Şemsesi.

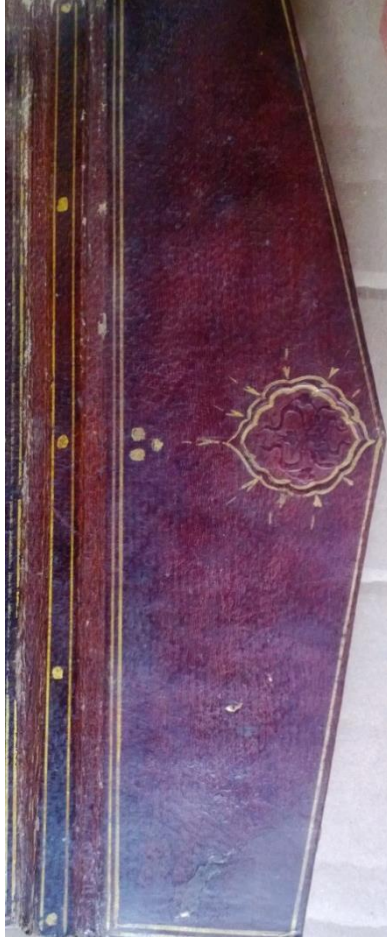
Resim: 102-103, Örnek: 24.

Şerhu Fıkhı'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Ön ve Arka Kapak.

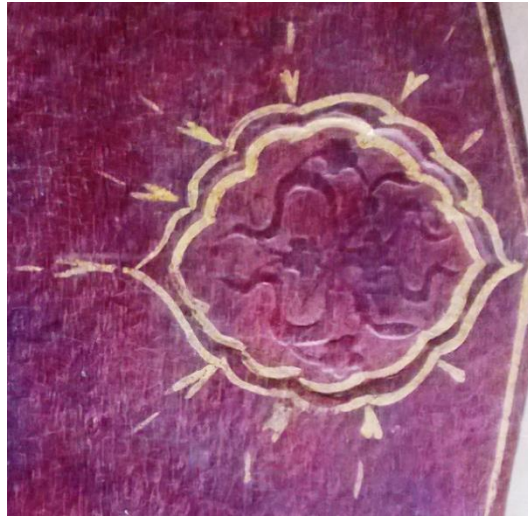
Resim: 104, Örnek: 24.

Şerhu Fıkhı'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 105, Örnek: 24.

Şerhu Fıkhı'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Mikleb.

Resim: 106, Örnek: 24.

Şerhu Fıkhı'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Mikleb Şemsesi.

Resim: 107-108, Örnek: 25.

Fethu'l-Bâkî bi-Şerhi Elfiyeti'l-İrâkî, 970 / 1562, Çorum Hasan Paşa: 3194,
Ön Kapak, Mikleb ve Arka Kapak.

Resim: 109, Örnek: 25.

Fethu'l-Bâkî bi-Şerhi Elfiyeti'l-İrâkî, 970 / 1562, Çorum Hasan Paşa: 3194,
Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 110-111, Örnek: 26.

et-Tuhfetü'l-Hâdiye, .../..., Çorum Hasan Paşa: 1903, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 112, Örnek: 26.

et-Tuhfetü'l-Hâdiye, .../..., Çorum Hasan Paşa: 1903, Ön Kapak Şemsesi.

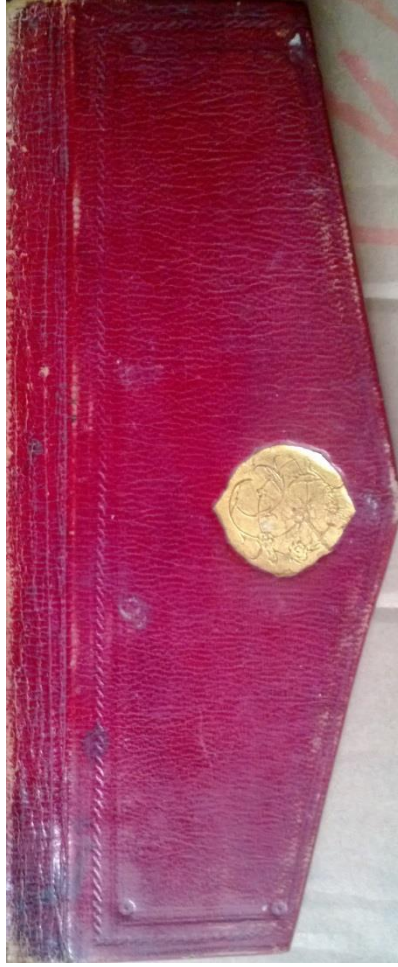
Resim: 113-114, Örnek: 27.

el-Hâmis fî Ahvâli'-Nefsi'n-Nefîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 115, Örnek: 27.

el-Hâmis fî Ahvâli'-Nefsi'n-Nefîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 116, Örnek: 27.

el-Hâmis fî Ahvâli'-Nefsi'n-Nefîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Mikleb.

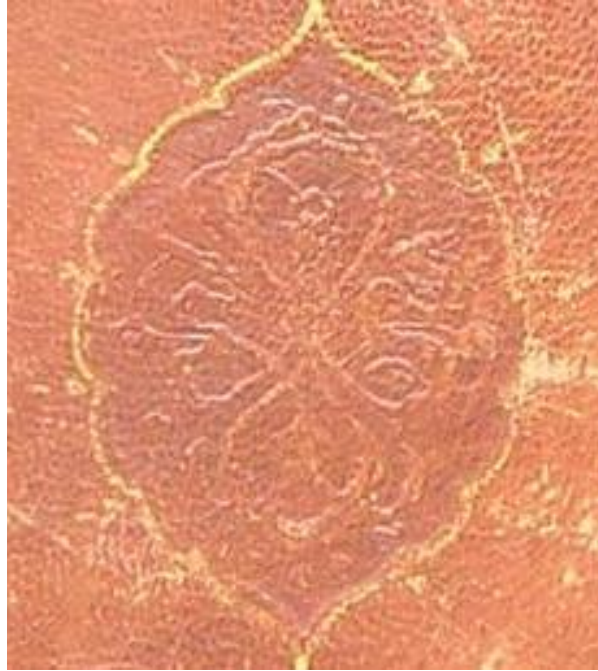
Resim: 117, Örnek: 27.

el-Hâmis fî Ahvâli'-Nefsi'n-Nefîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Mikleb Şemsesi.

Resim: 118-119, Örnek: 28.

Şerhu Şâhidi,/....., Çorum Hasan Paşa: 1847, Ön Kapak, Mikleb ve Arka Kapak.

Resim: 120, Örnek: 28.

Şerhu Şâhidi,/....., Çorum Hasan Paşa: 1847, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 121-122, Örnek: 29.

Hırzu's-Semîn lil-Hisni'l-Hasîn, 1154 / 1741, Çorum Hasan Paşa: 569,
Ön Kapak, Mikleb ve Arka Kapak.

Resim: 123, Örnek: 29.

Hırzu's-Semîn lil-Hisni'l-Hasîn, 1154 / 1741, Çorum Hasan Paşa: 569,
Ön Kapak Şemsesi.

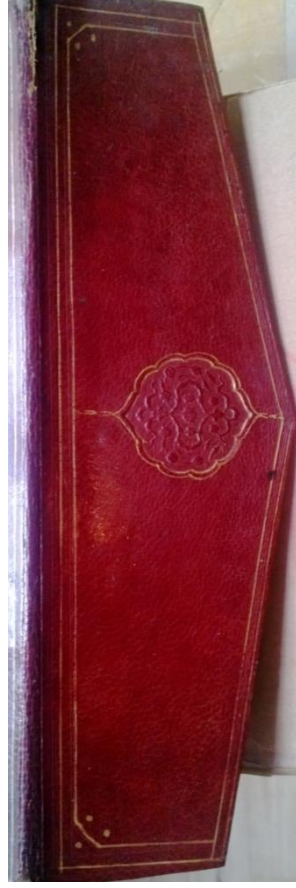
Resim: 124-125, Örnek: 30.

Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 126, Örnek: 30.

Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 127, Örnek: 30.

Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Mikleb.

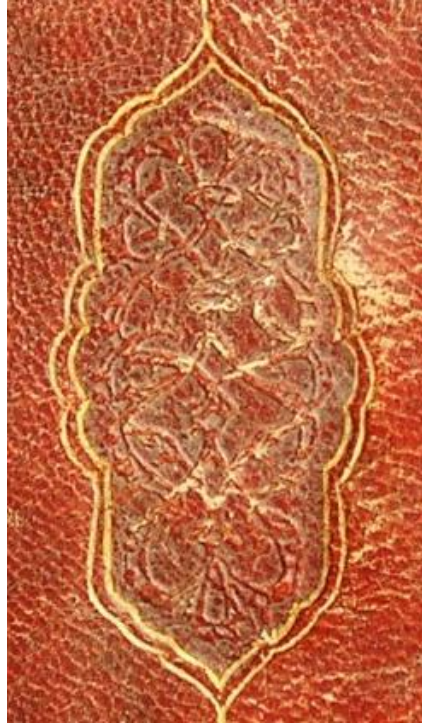
Resim: 128, Örnek: 30.

Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Mikleb Şemsesi.

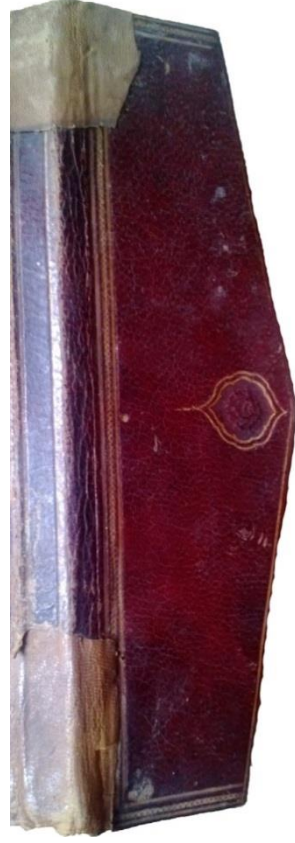
Resim: 129-130, Örnek: 31.

Davu'l-Meâlî fî Şerhi Bedi'l-Emâlî, .../..., Çorum Hasan Paşa: 990, Ön ve Arka Kapak.

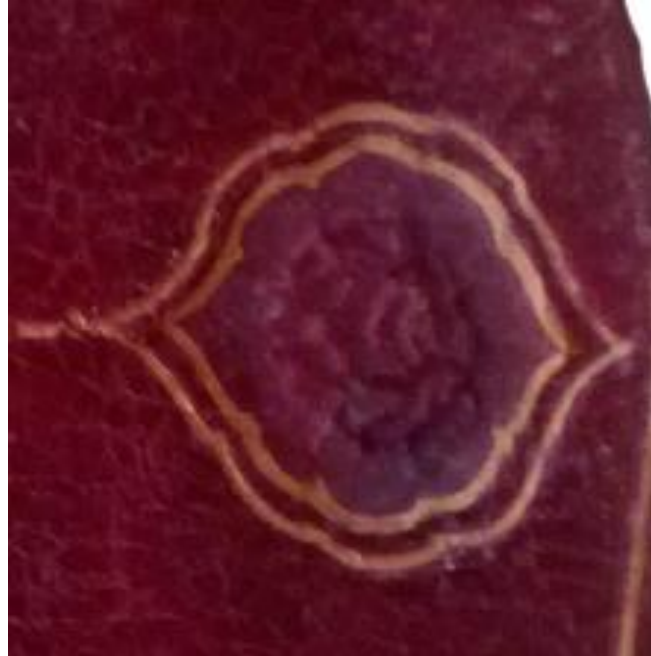
Resim: 131, Örnek: 31.

Davu'l-Meâlî fî Şerhi Bedi'l-Emâlî, .../..., Çorum Hasan Paşa: 990, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 132, Örnek: 31.

Davu'l-Meâlî fi Şerhi Bedi'l-Emâlî,/....., Çorum Hasan Paşa: 990, Mikleb.

Resim: 133, Örnek: 31.

Davu'l-Meâlî fi Şerhi Bedi'l-Emâlî,/....., Çorum Hasan Paşa: 990, Mikleb Şemsesi.

Resim: 134-135, Örnek: 32.
Remzu'l-Hakâik fi Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335,
Ön ve Arka Kapak.

Resim: 136, Örnek: 32.
Remzu'l-Hakâik fi Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335,
Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 137, Örnek: 32.

Remzu'l-Hakâik fî Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335, Mikleb.

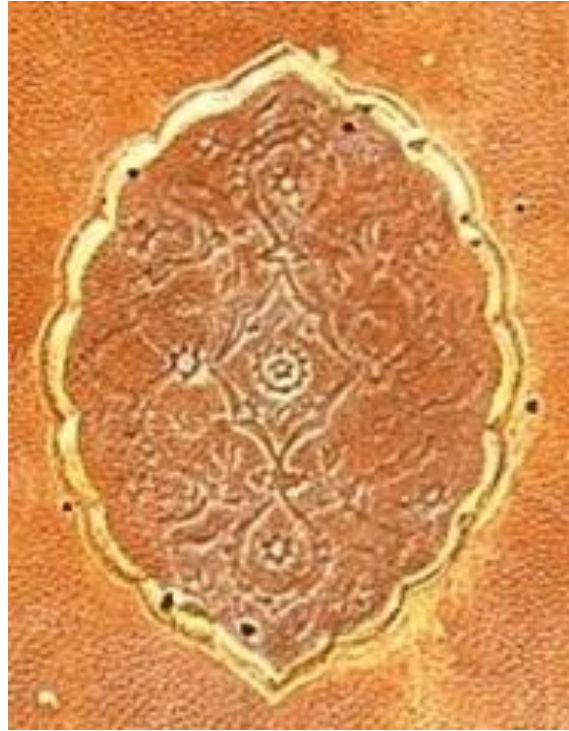

Resim: 138, Örnek: 32.

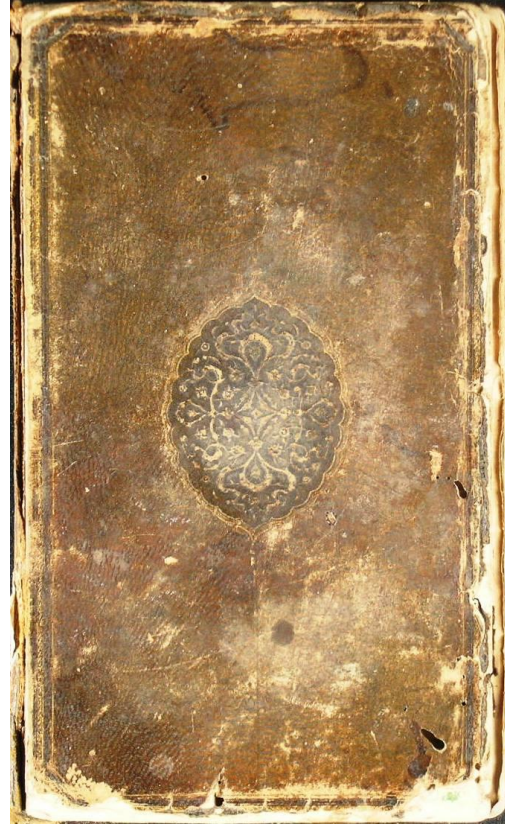
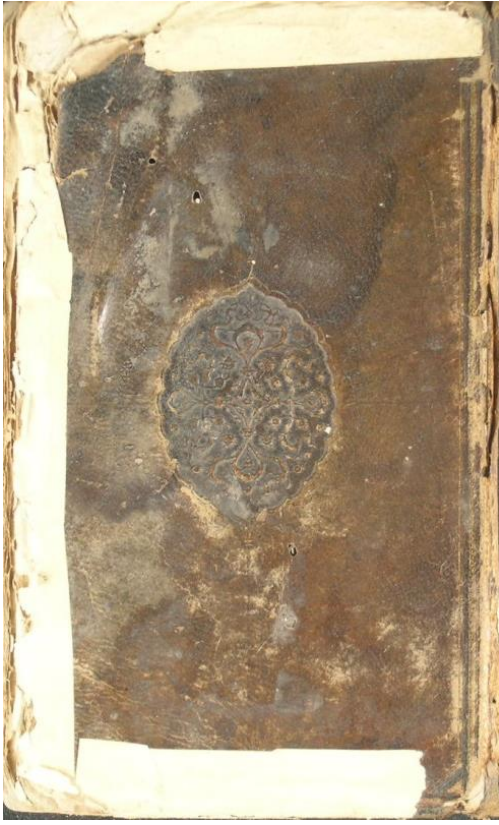
Remzu'l-Hakâik fî Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335,
Mikleb Şemsesi.

Resim: 139-140, Örnek: 33.
et-Takrîr ve't-Tahbîr fî Şerhi Kitâbi'l-Münîr, 871 / 1466, Çorum Hasan Paşa: 1567,
Ön ve Arka Kapak.

Resim: 141, Örnek: 33.
et-Takrîr ve't-Tahbîr fî Şerhi Kitâbi'l-Münîr, 871 / 1466, Çorum Hasan Paşa: 1567,
Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 142-143, Örnek: 34.

Şerh-i Gülistân, 1051 / 1641, Çorum Hasan Paşa: 4753, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 144, Örnek: 34.

Şerh-i Gülistân, 1051 / 1641, Çorum Hasan Paşa: 4753, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 145-146, Örnek: 35.
Nuzhetu'l-Ebsâr fî ma Hasini'l-Esar,/....., Çorum Hasan Paşa: 2038,
Ön Kapak, Mikleb ve Arka Kapak.

Resim: 147, Örnek: 35.
Nuzhetu'l-Ebsâr fî ma Hasini'l-Esar,/....., Çorum Hasan Paşa: 2038,
Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 148-149, Örnek: 36.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl,/....., Çorum Hasan Paşa: 3393, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 150, Örnek: 36.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl,/....., Çorum Hasan Paşa: 3393, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 151-152, Örnek: 37.
Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkif,/....., Çorum Hasan Paşa: 4059, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 153, Örnek: 37.
Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkif,/....., Çorum Hasan Paşa: 4059, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 154-155, Örnek: 38.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1082 /1671, Çorum Hasan Paşa: 36,
Ön ve Arka Kapak.

Resim: 156, Örnek: 38.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1082 /1671, Çorum Hasan Paşa: 36,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 157, Örnek: 38.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1082 /1671, Çorum Hasan Paşa: 36, Mikleb.

Resim: 158, Örnek: 38.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1082 /1671, Çorum Hasan Paşa: 36,
Mikleb Şemsesi.

Resim: 159, Örnek: 38.

Hâşîye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1082 /1671, Çorum Hasan Paşası: 36,
Arka Kapak Kõşebendi.

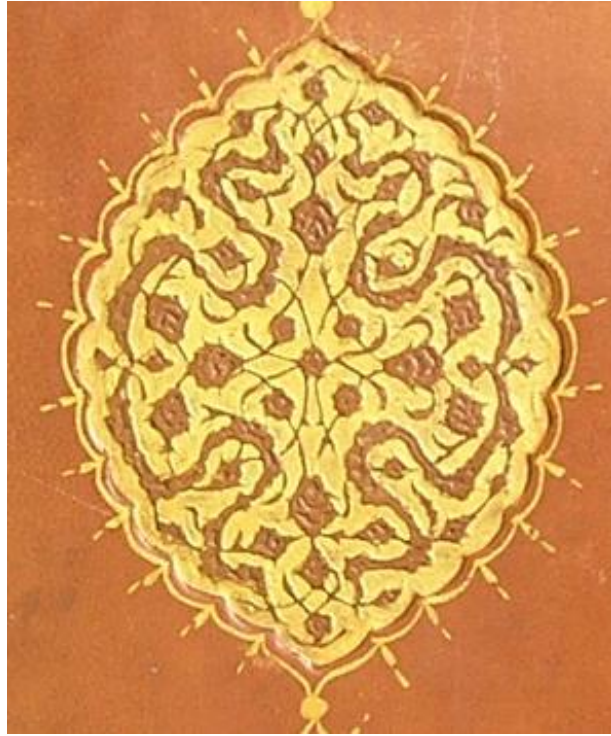
Resim: 160, Örnek: 38.

Hâşîye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1082 /1671, Çorum Hasan Paşası: 36,
Arka İç Kapak, Sertâb ve Mikleb İçi.

Resim: 161-162, Örnek: 39.

Keşfü'l-Gûmme an Câmiî'l-Ümme,/..../, Çorum Hasan Paşa: 1327, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 163, Örnek: 39.

Keşfü'l-Gûmme an Câmiî'l-Ümme,/..../, Çorum Hasan Paşa: 1327, Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 164, Örnek: 39.

Keşfü'l-Gûmme an Câmiî'l-Ümme,/..../, Çorum Hasan Paşa: 1327, Mikleb.

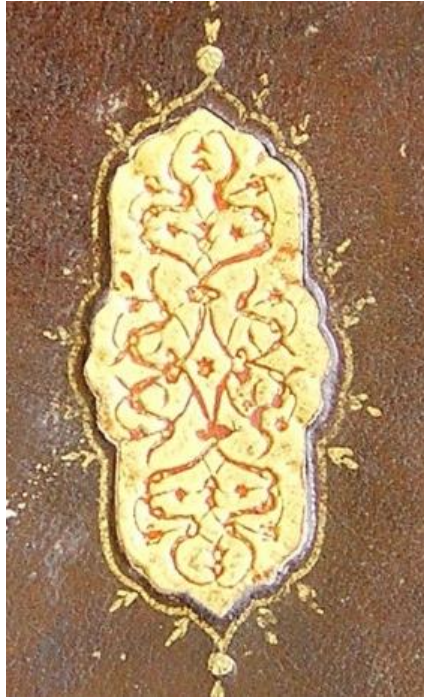
Resim: 165, Örnek: 39.

Keşfü'l-Gûmme an Câmiî'l-Ümme,/..../, Çorum Hasan Paşa: 1327, Mikleb Şemsesi.

Resim: 166-167, Örnek: 40.

eş-Şakaiku'n-Numâniye fî Ulemâi'd-Devletil-Osmâniye, 992 / 1584,
Çorum Hasan Paşa: 1251, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 168, Örnek: 40.

eş-Şakaiku'n-Numâniye fî Ulemâi'd-Devletil-Osmâniye, 992 / 1584,
Çorum Hasan Paşa: 1251, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 169-170, Örnek: 41.

Menârü'l-Envâr, 1128 / 1715, Çorum Hasan Paşa: 1606, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 171, Örnek: 41.

Menârü'l-Envâr, 1128 / 1715, Çorum Hasan Paşa: 1606, Ön Kapak Şemsesi.

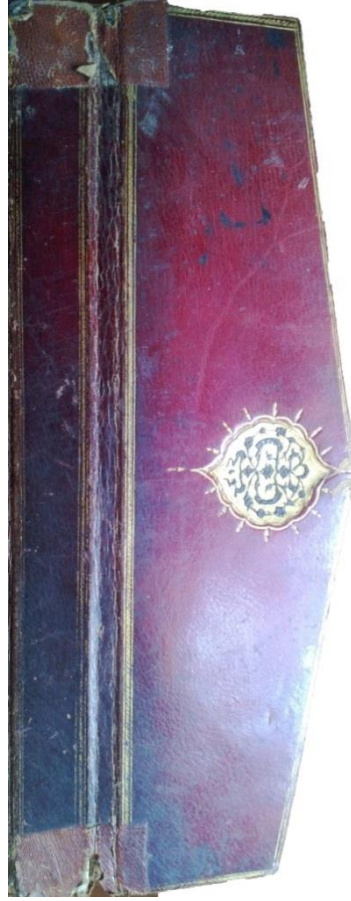
Resim: 172-173, Örnek: 42.

el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/....., Çorum Hasan Paşa: 1390, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 174, Örnek: 42.

el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/....., Çorum Hasan Paşa: 1390, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 175, Örnek: 42.

el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/....., Çorum Hasan Paşa: 1390, Mikleb.

Resim: 176, Örnek: 42.

el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/....., Çorum Hasan Paşa: 1390, Mikleb Şemsesi.

Resim: 177-178, Örnek: 43.

Minhâcu'l-Ukûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1589, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 179, Örnek: 43.

Minhâcu'l-Ukûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1589, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 180-181, Örnek: 44.

el-İzâh, 631 / 1233, Çorum Hasan Paşa: 1968, Ön ve Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 182, Örnek: 44.

el-İzâh, 631 / 1233, Çorum Hasan Paşa: 1968, Ön Kapak Şemsesi.

Resim: 183-184, Örnek: 45.

Muâhidü't-Tensîs alâ Şevâhidi't-Telhîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 2348,
Ön ve Arka Kapak, Sertâb ve Mikleb.

Resim: 185, Örnek: 45.

Muâhidü't-Tensîs alâ Şevâhidi't-Telhîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 2348,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 186-187, Örnek: 46.

Gunyetu li-Tâlibi Tariki'l-Hakk, 1026 / 1617, Çorum Hasan Paşa: 677,
Ön Kapak, Mikleb ve Arka Kapak.

Resim: 188, Örnek: 46.

Gunyetu li-Tâlibi Tariki'l-Hakk, 1026 / 1617, Çorum Hasan Paşa: 677,
Ön Kapak Şemsesi.

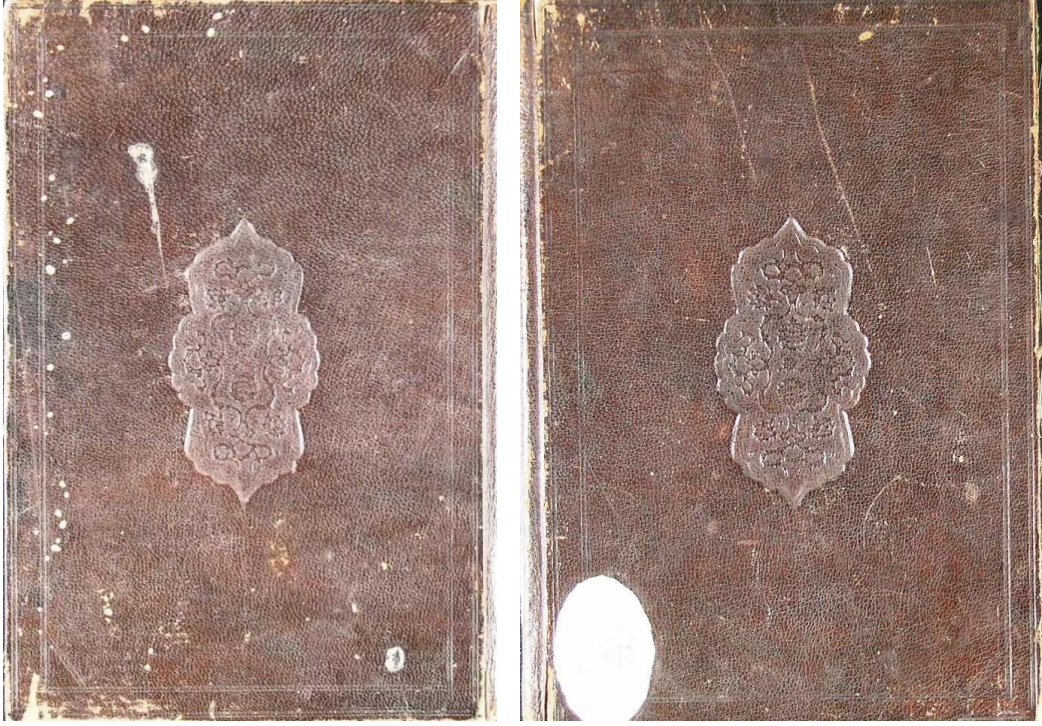
Resim: 189-190, Örnek: 47.

Şerhu'l-İzzî fi't-Tasrîf, 822 / 1419, Çorum Hasan Paşa: 5501,
Ön Kapak, Mikleb ve Arka Kapak.

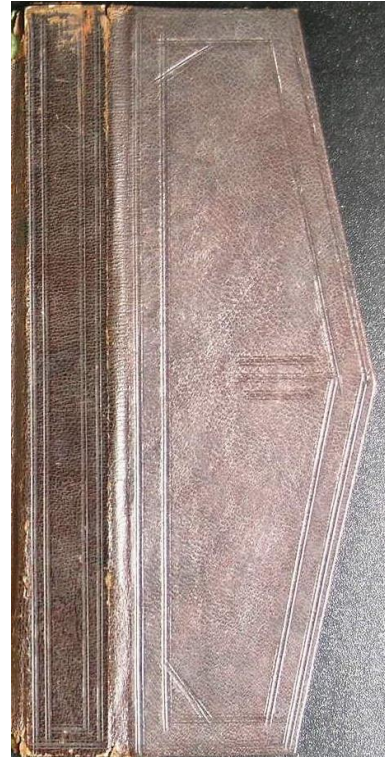
Resim: 191, Örnek: 47.

Şerhu'l-İzzî fi't-Tasrîf, 822 / 1419, Çorum Hasan Paşa: 5501,
Arka Kapak Şemsesi.

Resim: 192-193, Örnek: 48.

Şerhu Miftâhu'l-Ulûm, 744 / 1344, Çorum Hasan Paşa: 2379, Ön ve Arka Kapak.

Resim: 194-195, Örnek: 48.

Şerhu Miftâhu'l-Ulûm, 744 / 1344, Çorum Hasan Paşa: 2379,

Ön Kapak Şemsesi, Sertâb ve Mikleb.

VII. ÇİZİMLER

VII.1.Çizimlerin Listesi (Kataloglar Dışındaki)

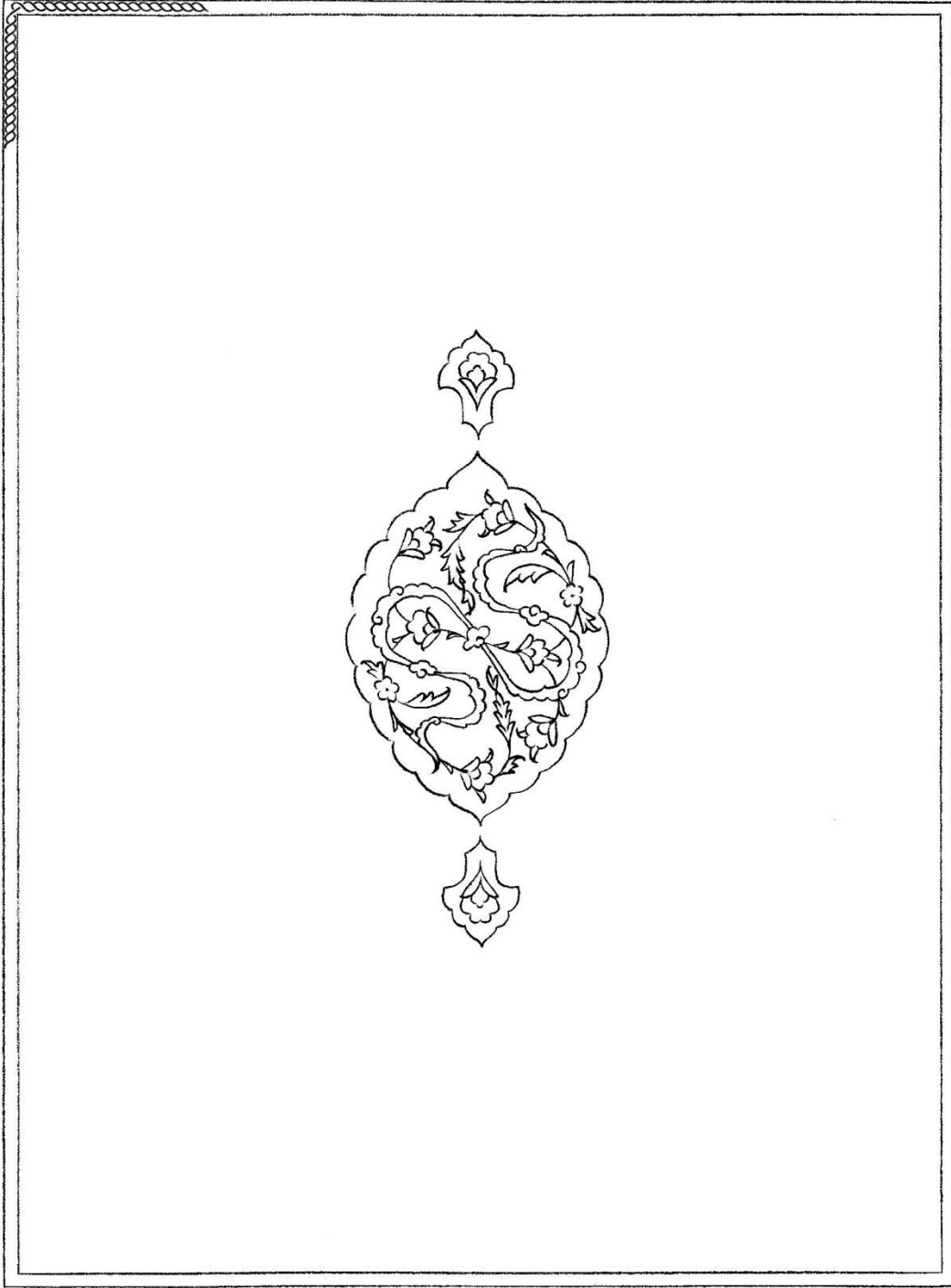
- Çizim: 1 .** Cildin Bölümleri
Çizim: 2 . Kapağın Bölümleri
Çizim: 3 . Yığma Bulut
Çizim: 4 . Serbest Bulut
Çizim: 5 . Ayırma Bulut
Çizim: 6 . Ortabağ Bulut
Çizim: 7 . Gerdanlık
Çizim: 8 . Tepelik
Çizim: 9 . Hurde Bulut
Çizim: 10 . Hurde Bulut
Çizim: 11 . Sıvama Bulutlu Desen

VII.2.Çizimlerin Listesi (Katalog 1)

- Çizim: 1 .** Mealimü't-Tenzil, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Ön ve Arka Kapak.
Çizim: 2 . Mealimü't-Tenzil, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Mikleb.
Çizim: 3 . Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî I.-II. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:223-224, Ön ve Arka Kapak.
Çizim: 4 . Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî I.-II. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:223-224, Sertâb ve Mikleb.
Çizim: 5 . Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:225, Ön ve Arka Kapak.
Çizim: 6 . Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:225,Sertâb ve Mikleb.
Çizim: 7 . Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:226,Ön ve Arka Kapak.
Çizim: 8 . Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî IV. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:226,Sertâb ve Mikleb.
Çizim: 9 . Umdetü'l-Kârî fi VI.-VII Cild, /, Çorum Hasan Paşa:228-229, Ön ve Arka Kapak.
Çizim: 10 . Umdetü'l-Kârî fi VI.-VII Cild, /, Çorum Hasan Paşa:228-229,Sertâb ve Mikleb.
Çizim: 11 . Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:227,Ön ve Arka Kapak.
Çizim: 12 . Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild, /, Çorum Hasan Paşa:227,Sertâb ve Mikleb.
Çizim: 13 . Envârü't-Tenzil ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum hasan Paşa: 3390,Ön ve Arka Kapak.
Çizim: 14 . Envârü't-Tenzil ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum hasan Paşa: 3390, Sertâb ve Mikleb
Çizim: 15 . Envârü't-Tenzil ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390, İç Kapak.
Çizim: 16 . el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937,Ön ve Arka Kapak.
Çizim: 17 . el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937, Mikleb.
Çizim: 18 . Hadâiku'l-Envâr fi Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120,Ön ve Arka Kapak.
Çizim: 19 . Hadâiku'l-Envâr fi Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120, Mikleb.
Çizim: 20 . Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili, 908 /1502,Çorum Hasan Paşa: 1399, Ön ve Arka Kapak.
Çizim: 21 . Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili, 908 /1502,Çorum Hasan Paşa: 1399, Sertâb ve Mikleb
Çizim: 22 . Selafetü'l-Asr fi Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,Ön ve Arka Kapak.
Çizim: 23 . Selafetü'l-Asr fi Mehâsin-i Ayani'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,Sertâb ve Mikleb.
Çizim: 24 . Hâşiye alâ Envârî't-Tenzil, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117, Ön ve Arka Kapak.

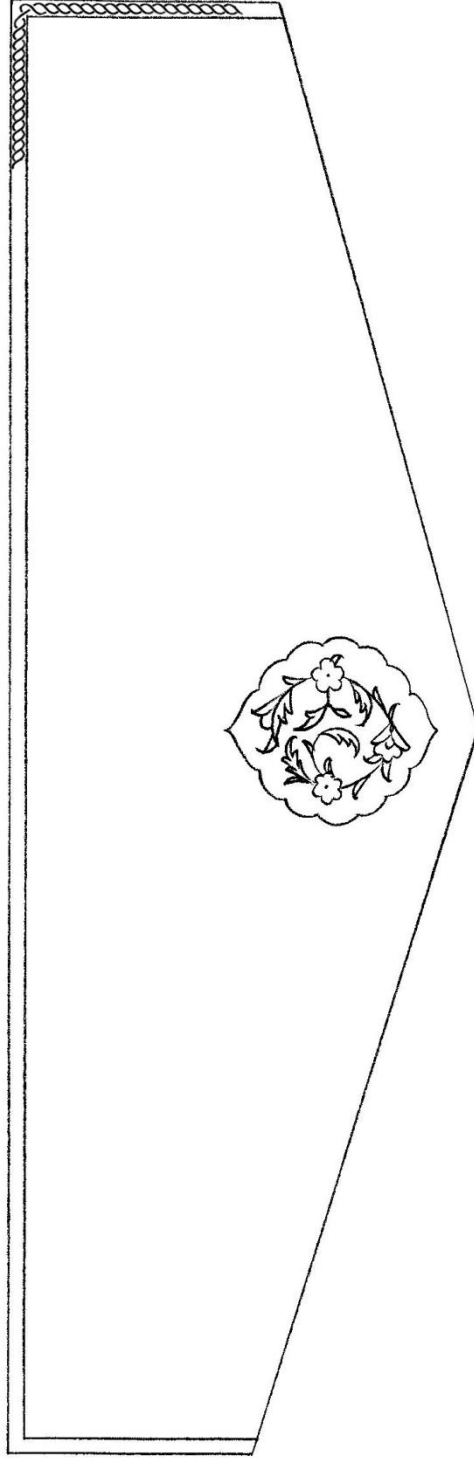
- Çizim: 25.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzil, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 116, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 26.** Şemâilü'n-Nebî, /, Çorum Hasan Paşa: 41, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 27.** Şemâilü'n-Nebî, /, Çorum Hasan Paşa: 41, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 28.** Esmâü'r-Ricâl fi'l-Hadîs, /, Çorum Hasan Paşa: 249, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 29.** Levâkihu'l-Envâr fi Tabakâti'l, /, Çorum Hasan Paşa: 1177, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 30.** el-Bidâye ve'n-Nihâye, /, Çorum Hasan Paşa: 1180, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 31.** Muhtasarü'z-Ziyâdât, /, Çorum Hasan Paşa: 1451, Arka Kapak.
- Çizim: 32.** Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa: 1520, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 33.** Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa: 1520, Mikleb.
- Çizim: 34.** Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1210, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 35.** Kîmya-yı Saâdet, /, Çorum Hasan Paşa: 678, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 36.** Kîmya-yı Saâdet, /, Çorum Hasan Paşa: 678, Mikleb.
- Çizim: 37.** Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefîye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 38.** Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefîye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246, Mikleb.
- Çizim: 39.** Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt, /, Çorum Hasan Paşa: 2057, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 40.** Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt, /, Çorum Hasan Paşa: 2057, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 41.** Lübâbu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzil, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 42.** Lübâbu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzil, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Mikleb.
- Çizim: 43.** Divan, /, Çorum Hasan Paşa: 2096, Ön ve Arka Kapak.

VII.3. Çizimler (Katalog 1)

Çizim: 1, Örnek: 1.

Mealimü't-Tenzîl, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Ön ve Arka Kapak.

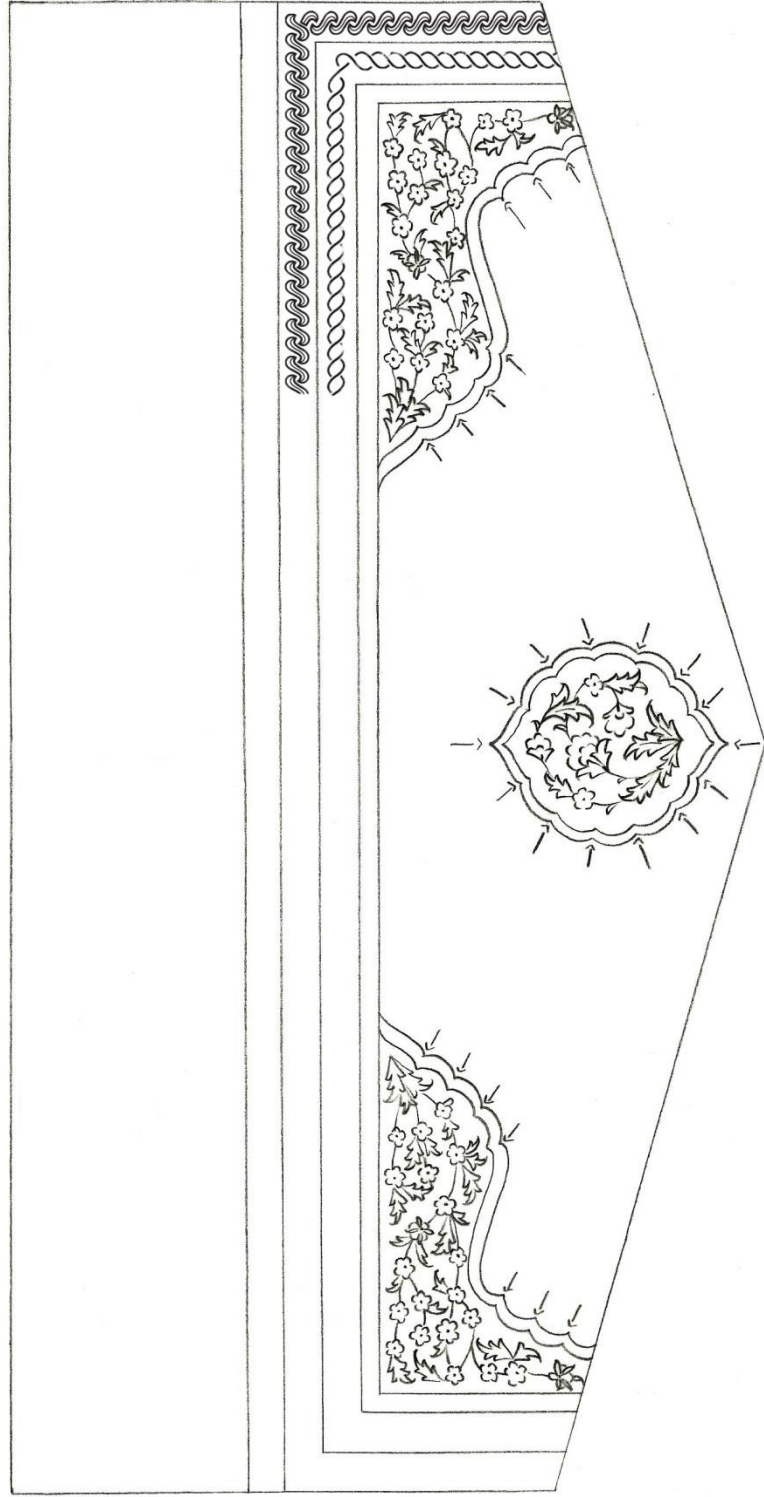

Çizim: 2, Örnek: 1.
Mealimü't-Tenzîl, 803 / 1400, Çorum Hasan Paşa: 13, Mikleb.

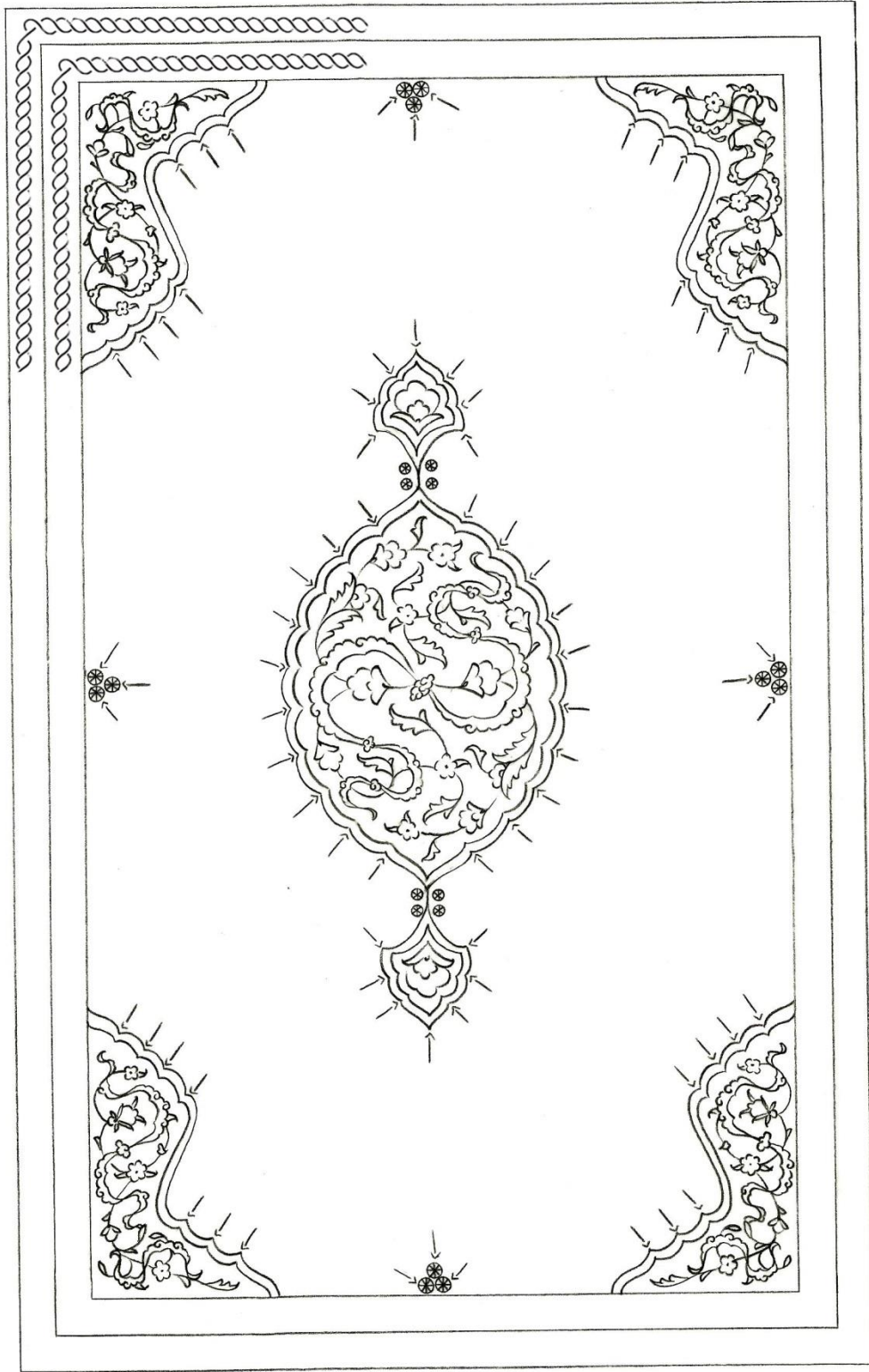
Çizim: 3, Örnek: 2.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî I. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:223 ve
Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî II. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:224,
Ön ve Arka Kapak.

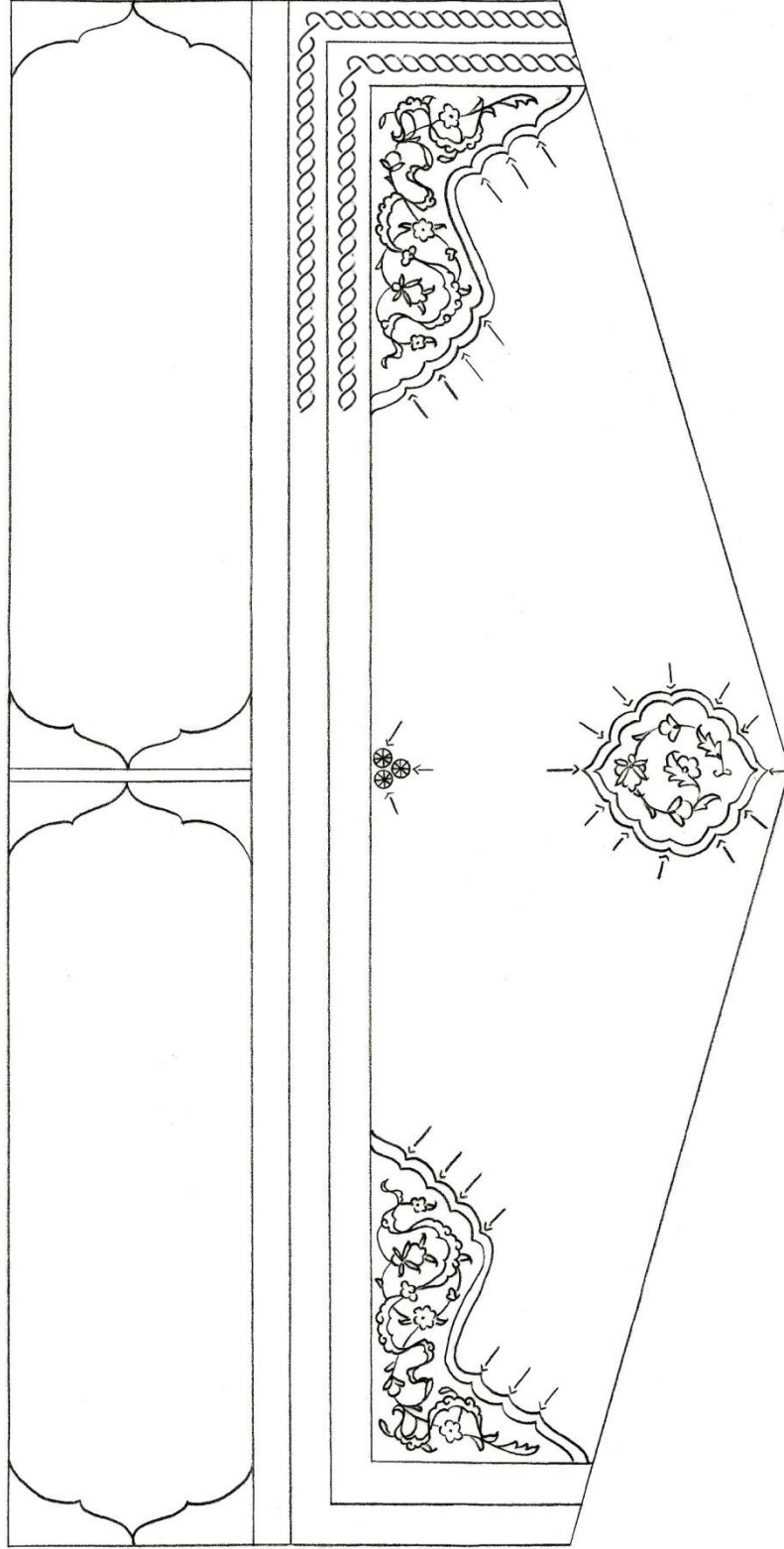
Çizim: 4, Örnek: 2.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî I. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:223 ve
Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî II. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:224,
Sertâb ve Mikleb.

Çizim: 5, Örnek: 3.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:225,
Ön ve Arka Kapak.

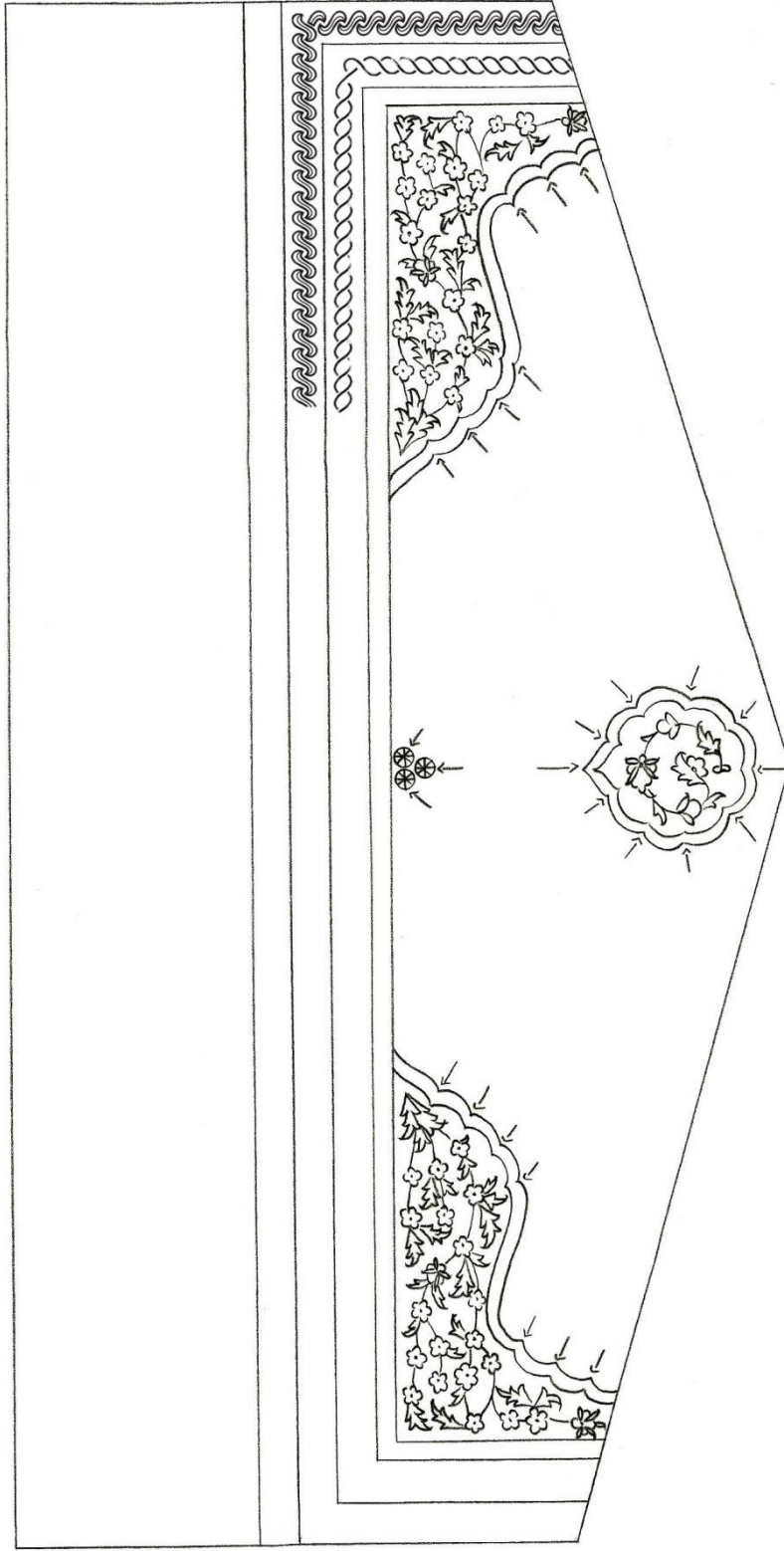

Çizim: 6, Örnek: 3.
Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî III. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:225,
Sertâb ve Mikleb.

Çizim: 7, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî IV. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:226,
Ön ve Arka Kapak.

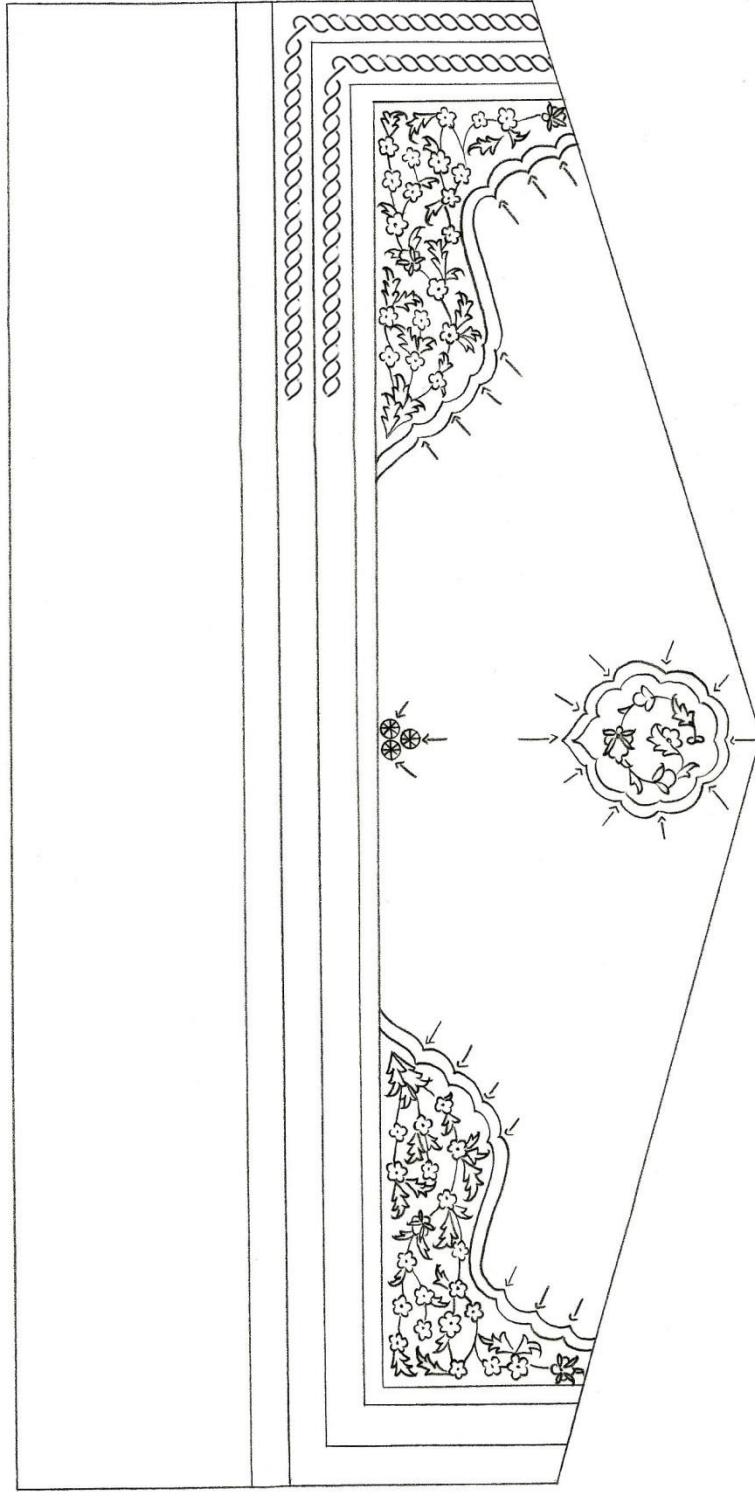
Çizim: 8, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî IV. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:226,
Sertâb ve Mikleb.

Çizim: 9, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî VI. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:228 ve
Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l-Buhârî VII. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:229,
Ön ve Arka Kapak.

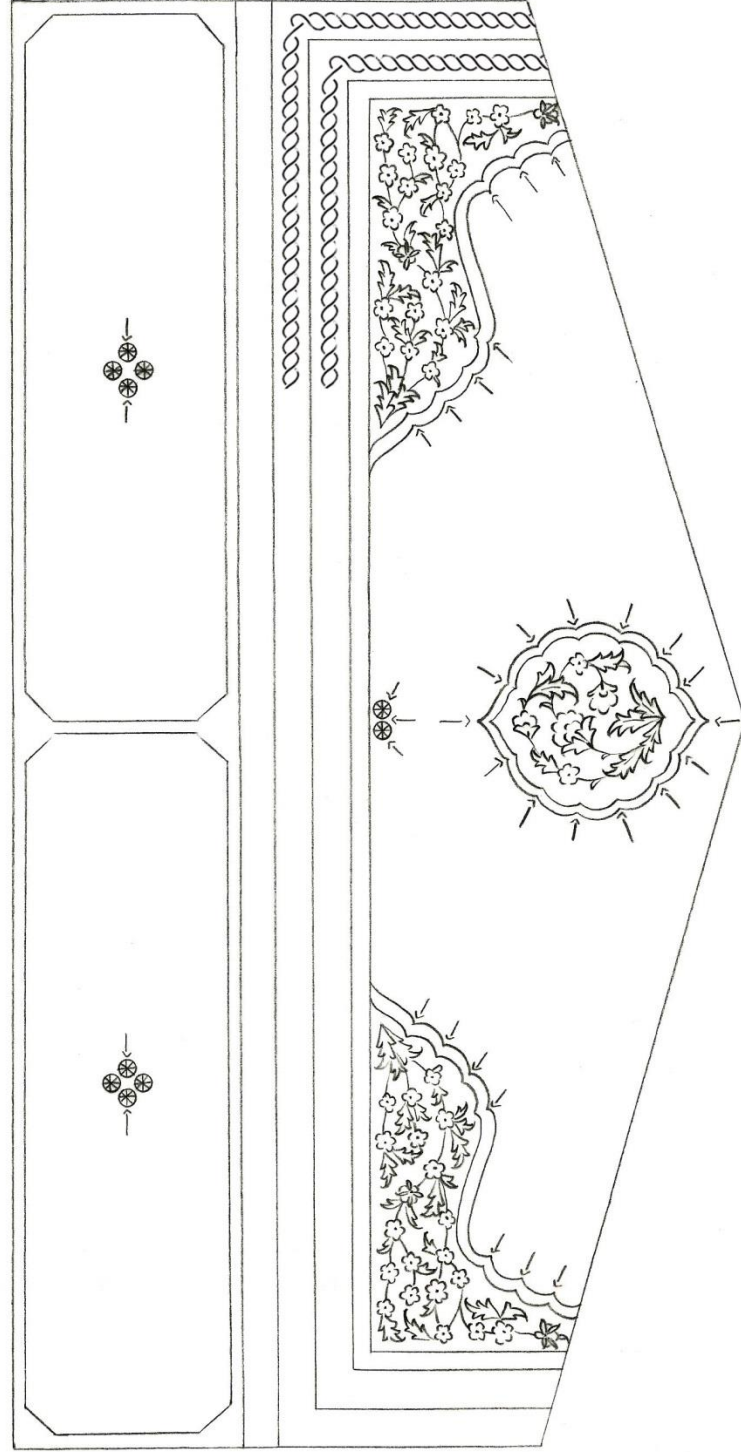
Çizim: 10, Örnek: 4.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VI. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:228 ve
Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî VII. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:229,
Sertâb ve Mikleb.

Çizim: 11, Örnek: 5.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:227,
Ön ve Arka Kapak.

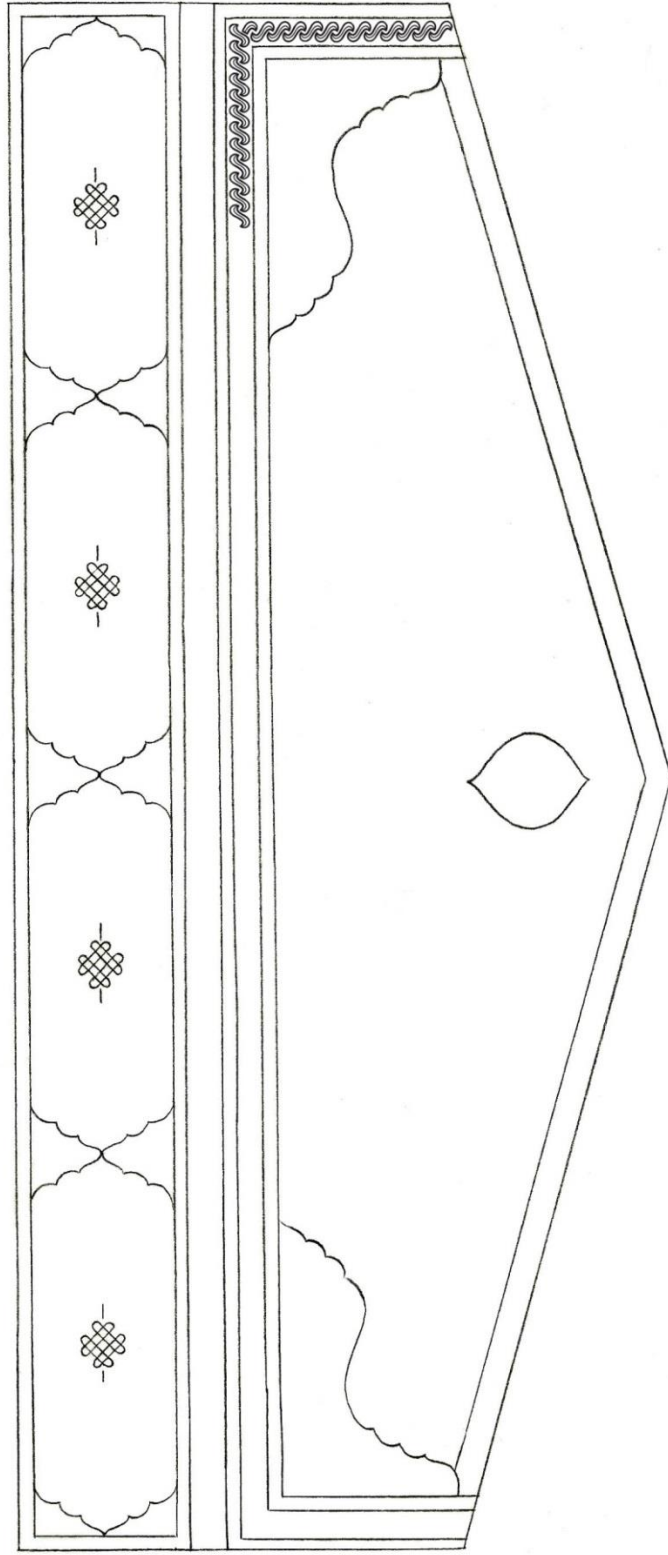
Çizim: 12, Örnek: 5.

Umdetü'l-Kârî fi Şerhi'l-Buhârî V. Cild,/....., Çorum Hasan Paşa:227,
Sertâb ve Mikleb.

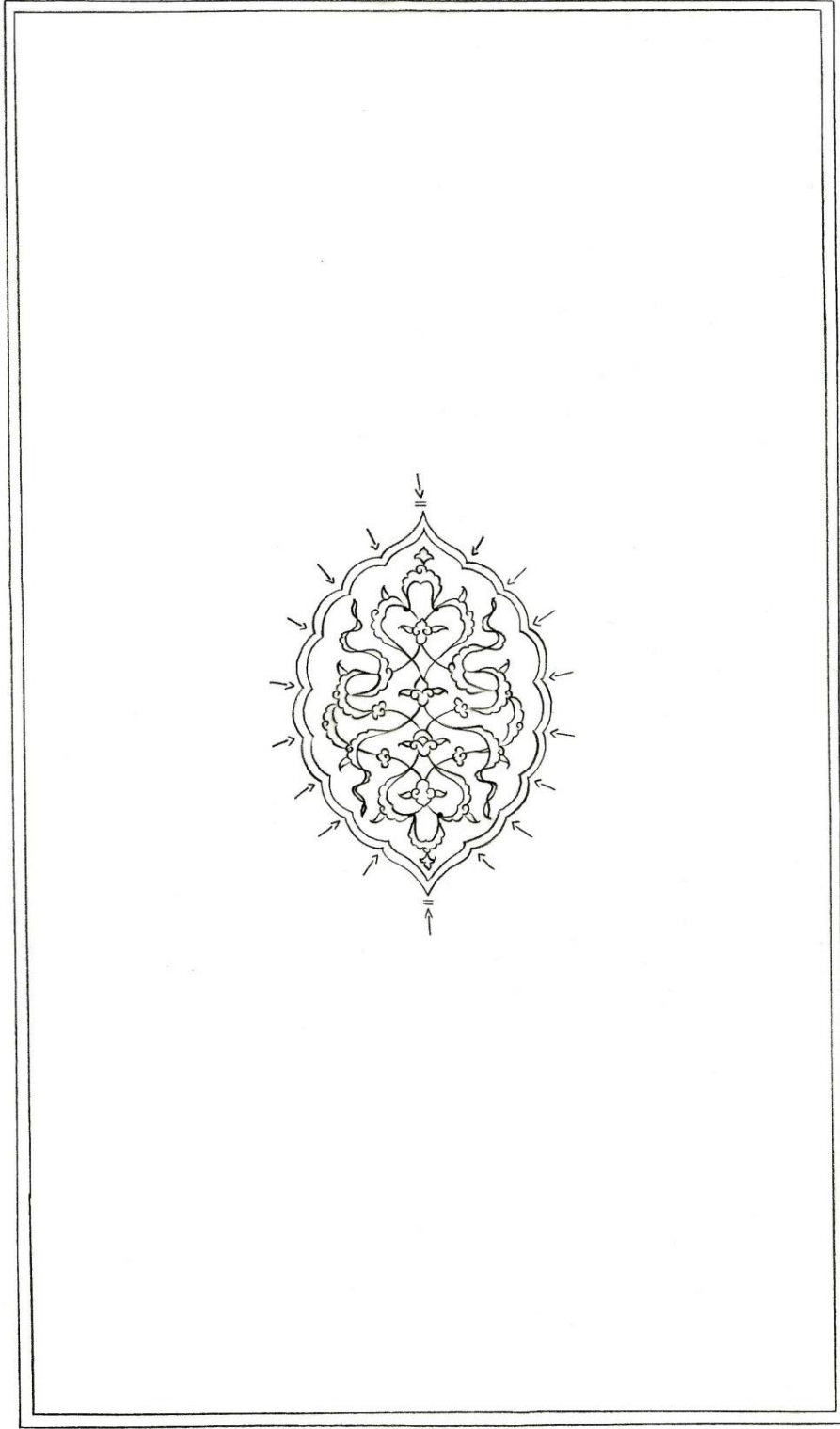

Çizim: 13, Örnek: 6.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum hasan Paşa: 3390,
Ön ve Arka Kapak.

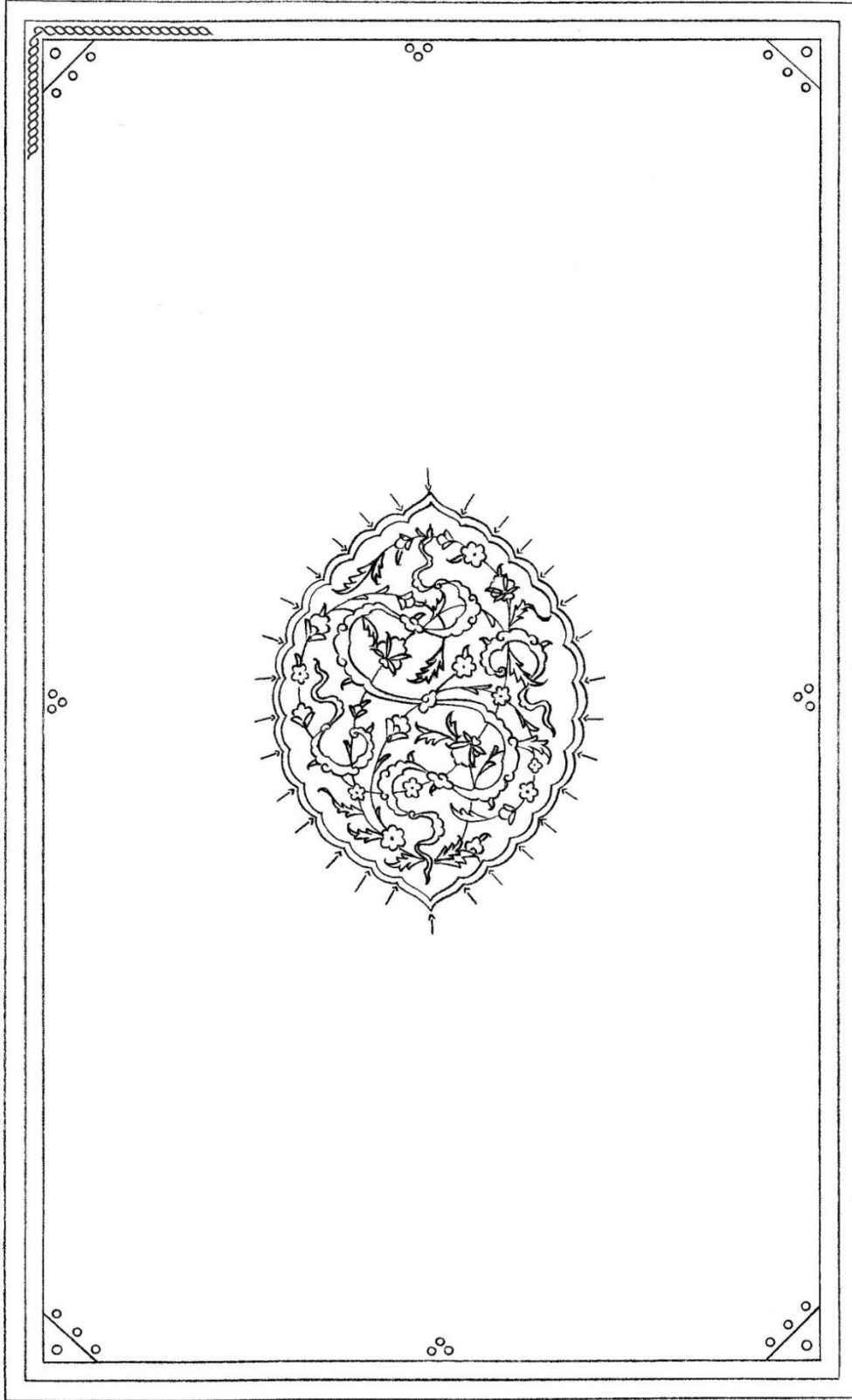

Çizim: 14, Örnek: 6.
Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum hasan Paşa: 3390, Sertâb ve Mikleb.

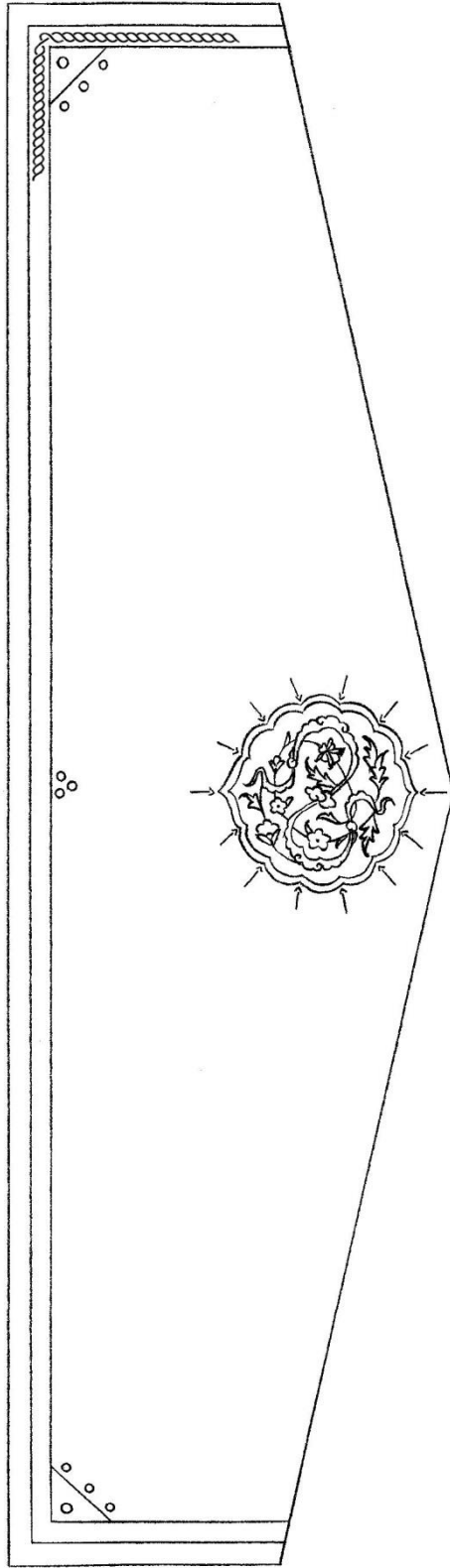

Çizim: 15, Örnek: 6.

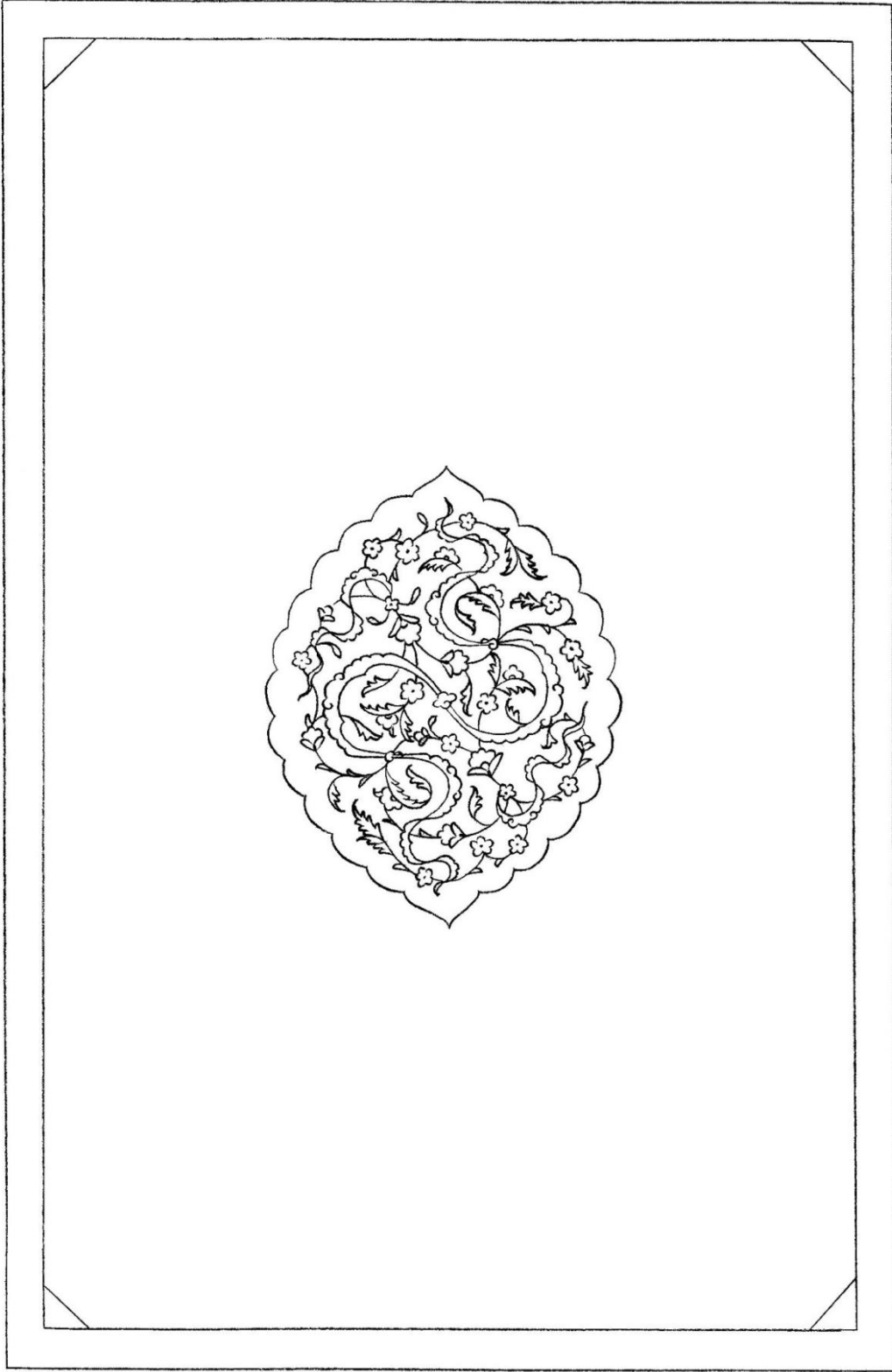
Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 3390,
İç Kapak.

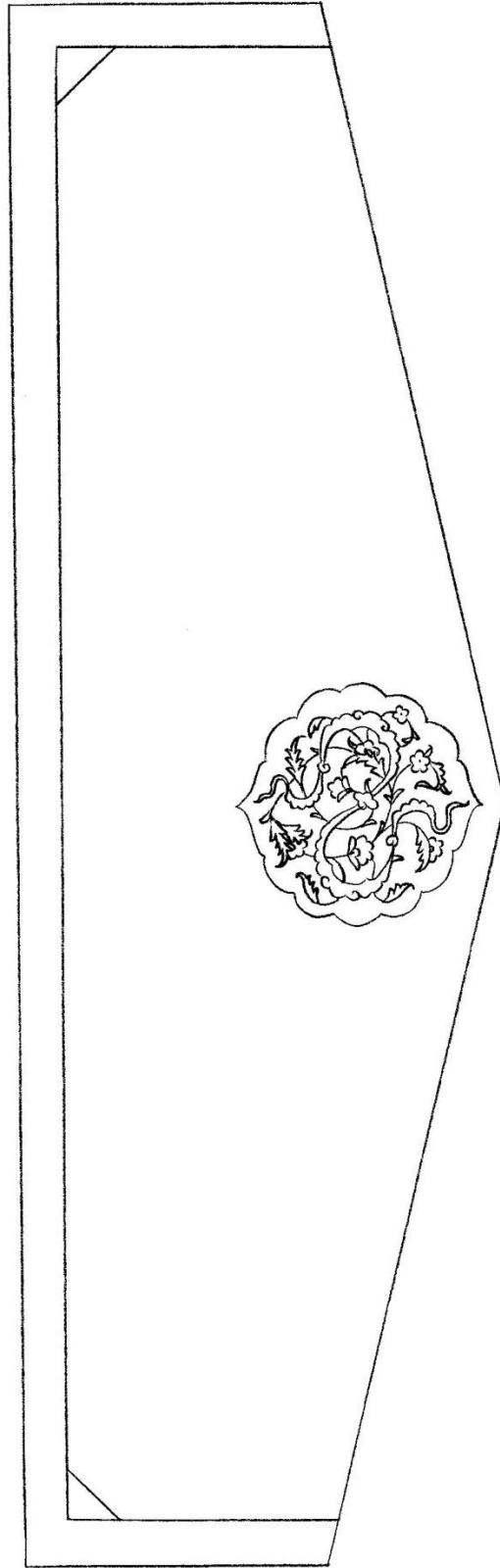
Çizim: 16, Örnek: 7.
el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937, Ön ve Arka Kapak.

Çizim: 17, Örnek: 7.
el-Makâmât, 711/ 1311, Çorum Hasan Paşa: 1937, Mikleb.

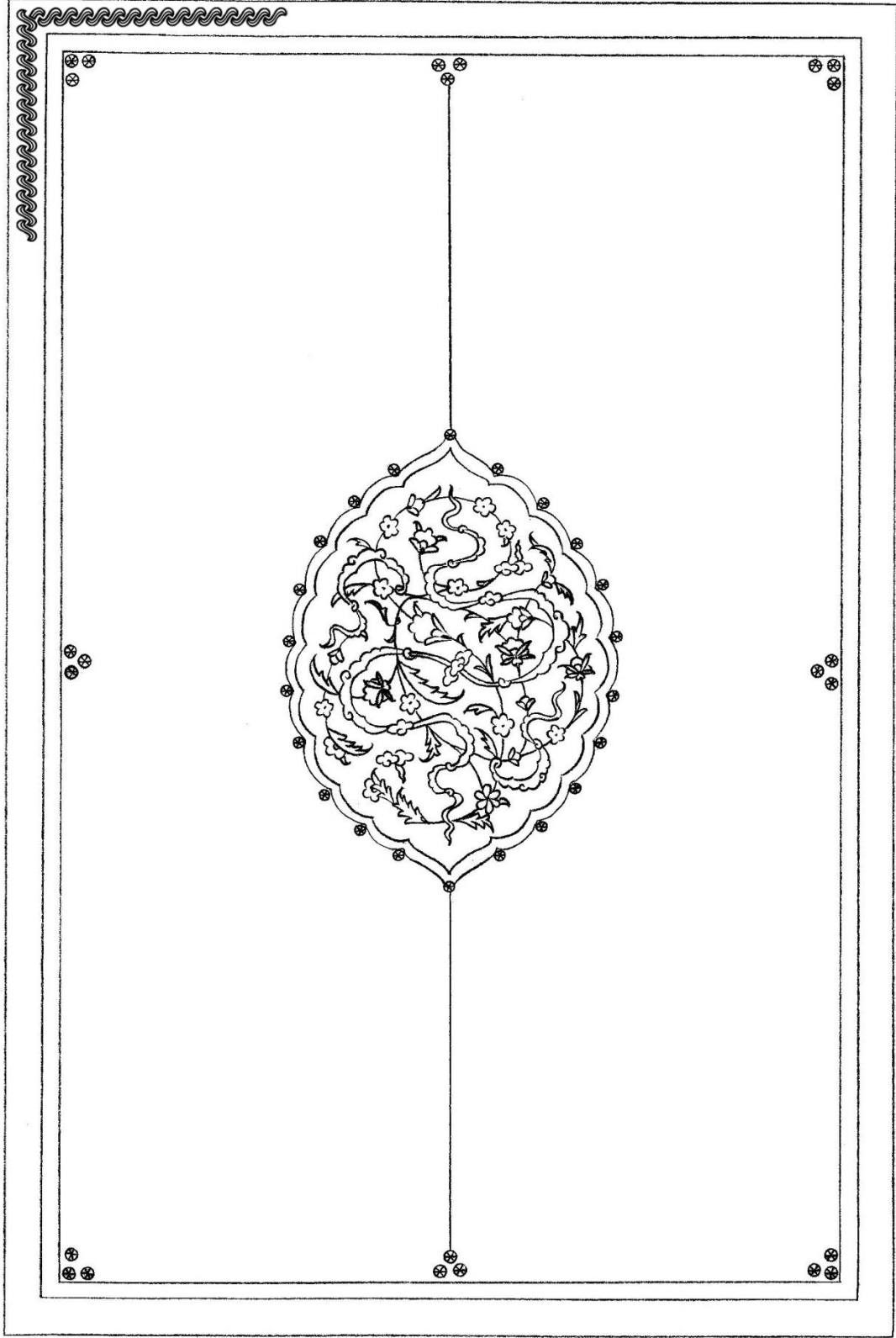

Çizim: 18, Örnek: 8.
Hadâiku'l-Envâr fî Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120, Ön ve Arka Kapak.

Çizim: 19, Örnek: 8.

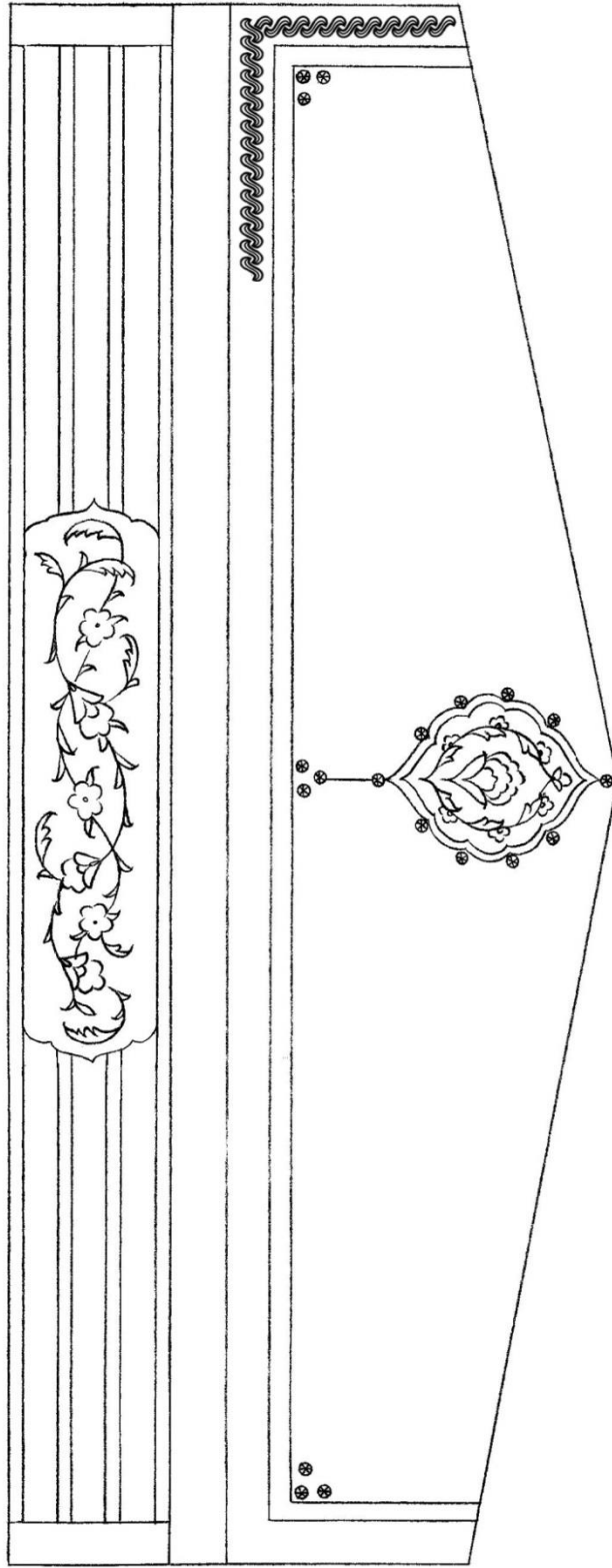
Hadâiku'l-Envâr fi Hakâiki'l-Esrâr, 733 / 1332, Çorum Hasan Paşa: 3120, Mikleb.

Çizim: 20, Örnek: 9.

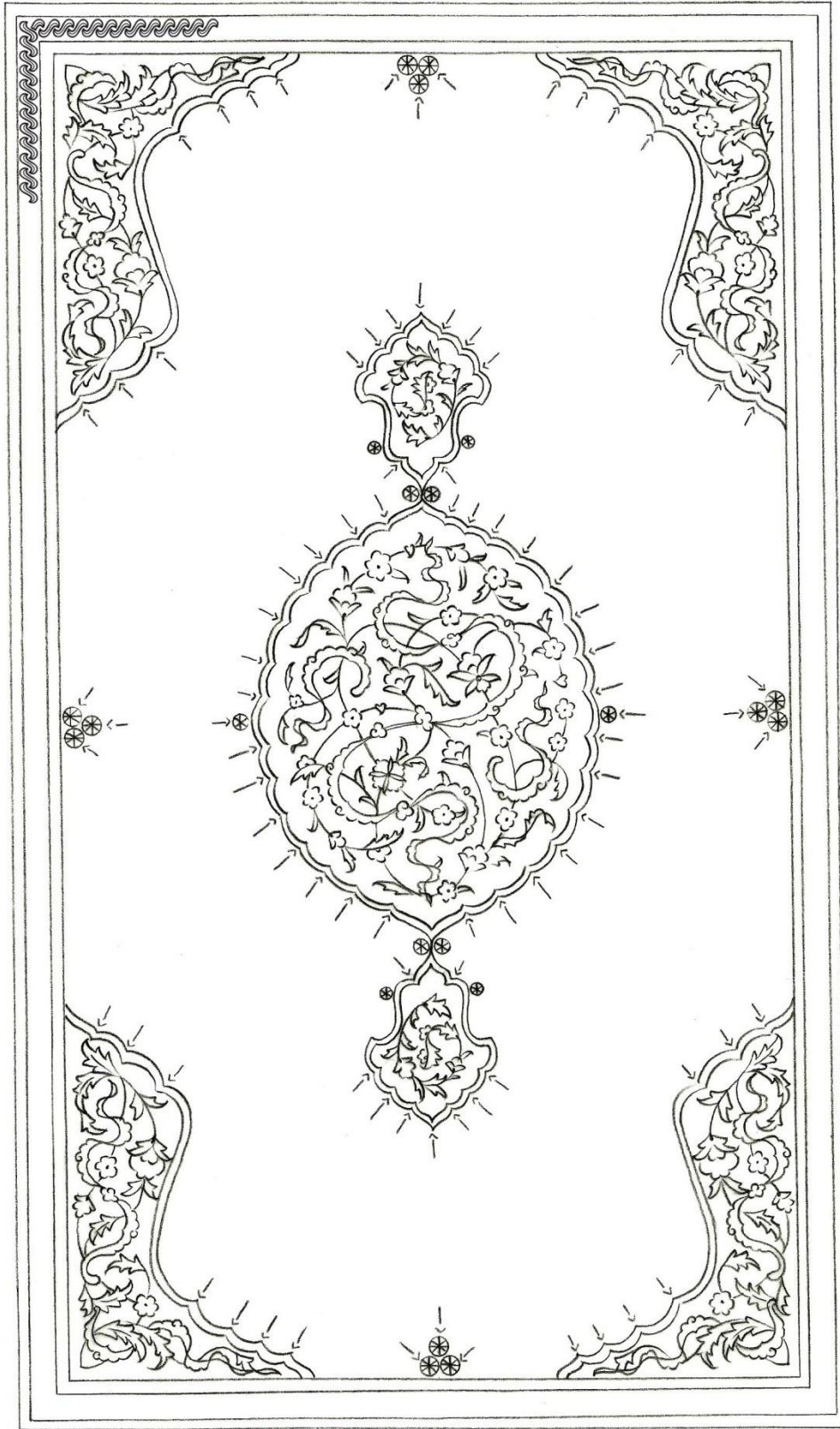
Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502,Çorum Hasan Paşa: 1399,

Ön ve Arka Kapak.

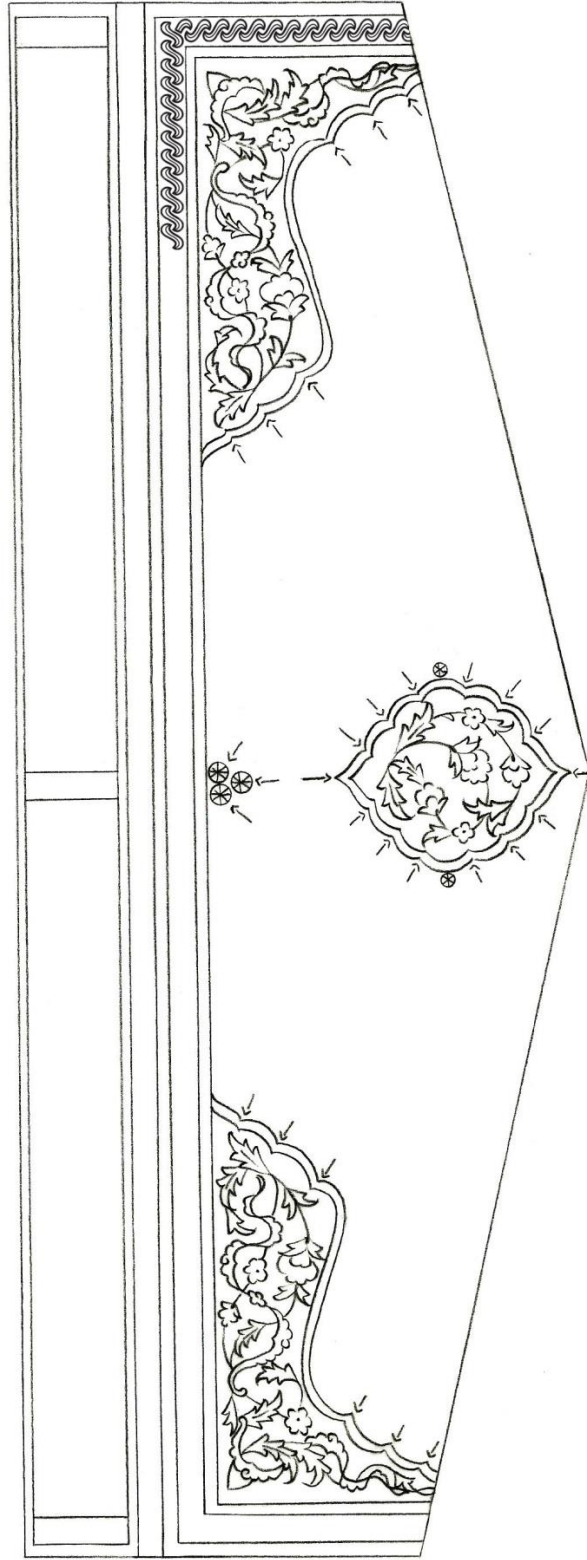
Çizim: 21, Örnek: 9.

Şerhu Vikâyeti'r-Rivâye min Mesâili'l-Hidâye, 908 /1502,Çorum Hasan Paşa: 1399,
Sertâb ve Mikleb.

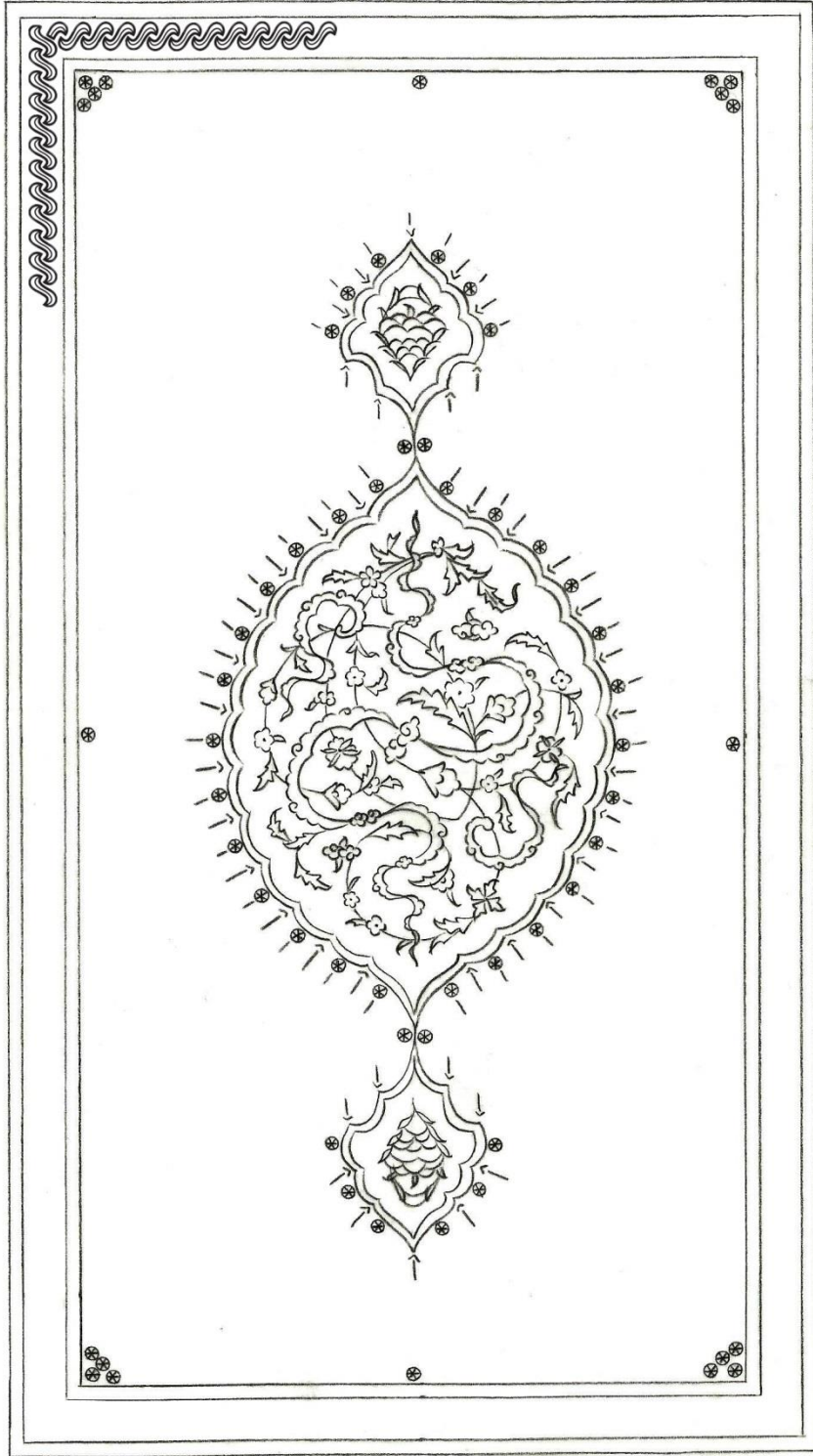
Çizim: 22, Örnek: 10.

Selafetü'l-Asr fî Mehâsin-i Ayânî'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,
Ön ve Arka Kapak.

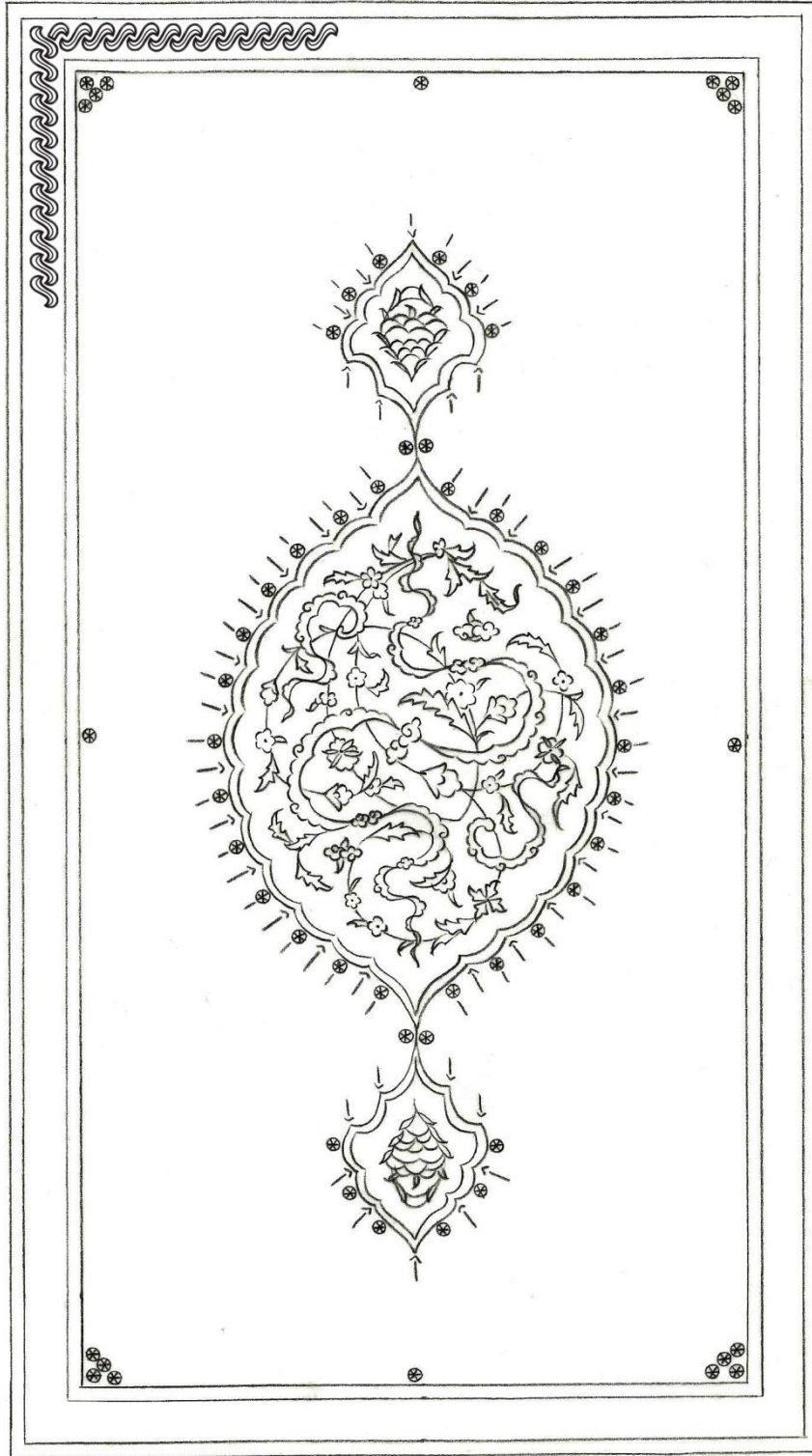
Çizim: 23, Örnek: 10.

Selafetü'l-Asr fî Mehâsin-i Ayânî'l-Asr, 1082 / 1670, Çorum Hasan Paşa: 1175,
Sertâb ve Mikleb.

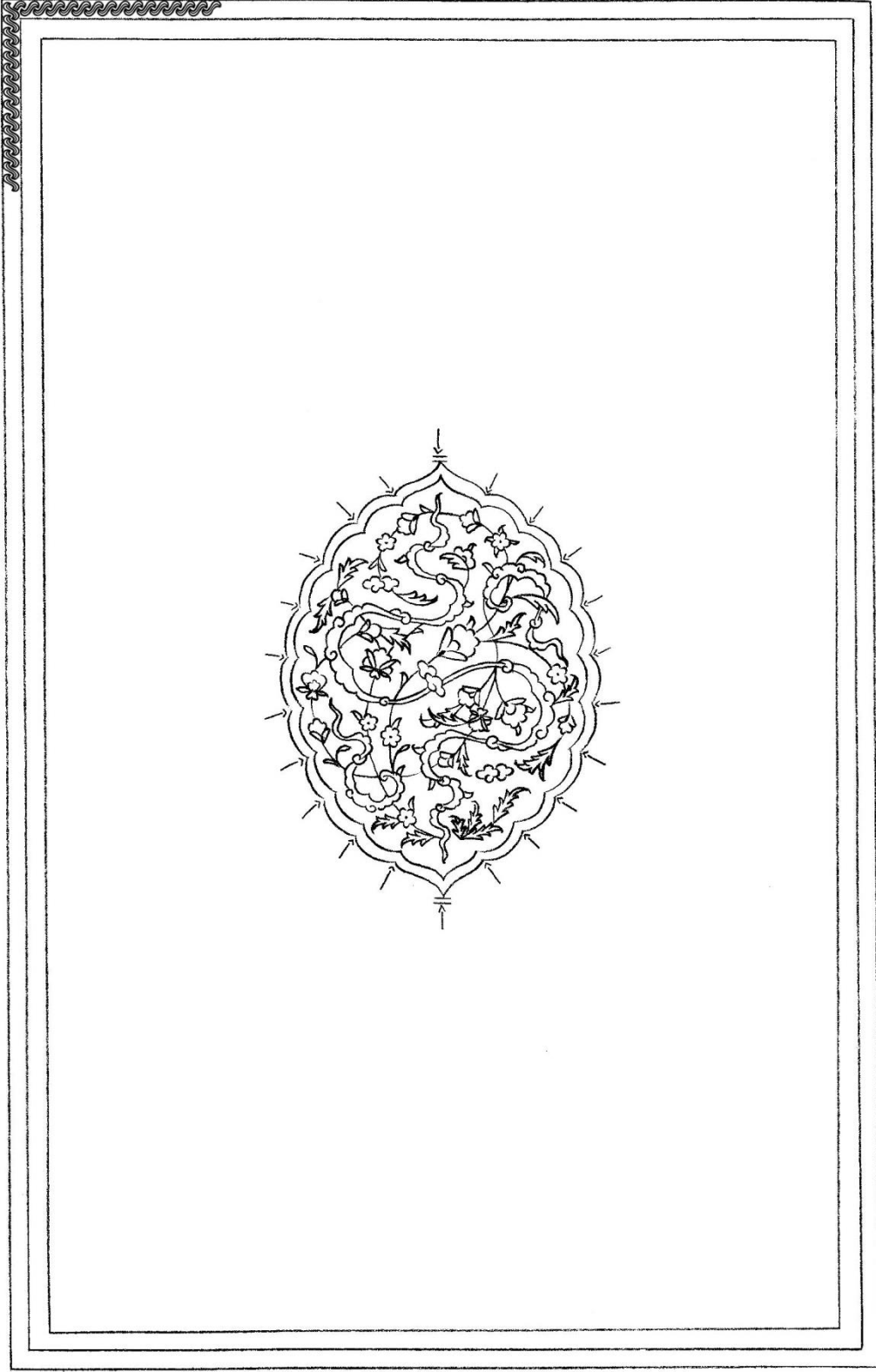
Çizim: 24, Örnek: 11.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1108 / 1696, Çorum Hasan Paşa: 117,
Ön ve Arka Kapak.

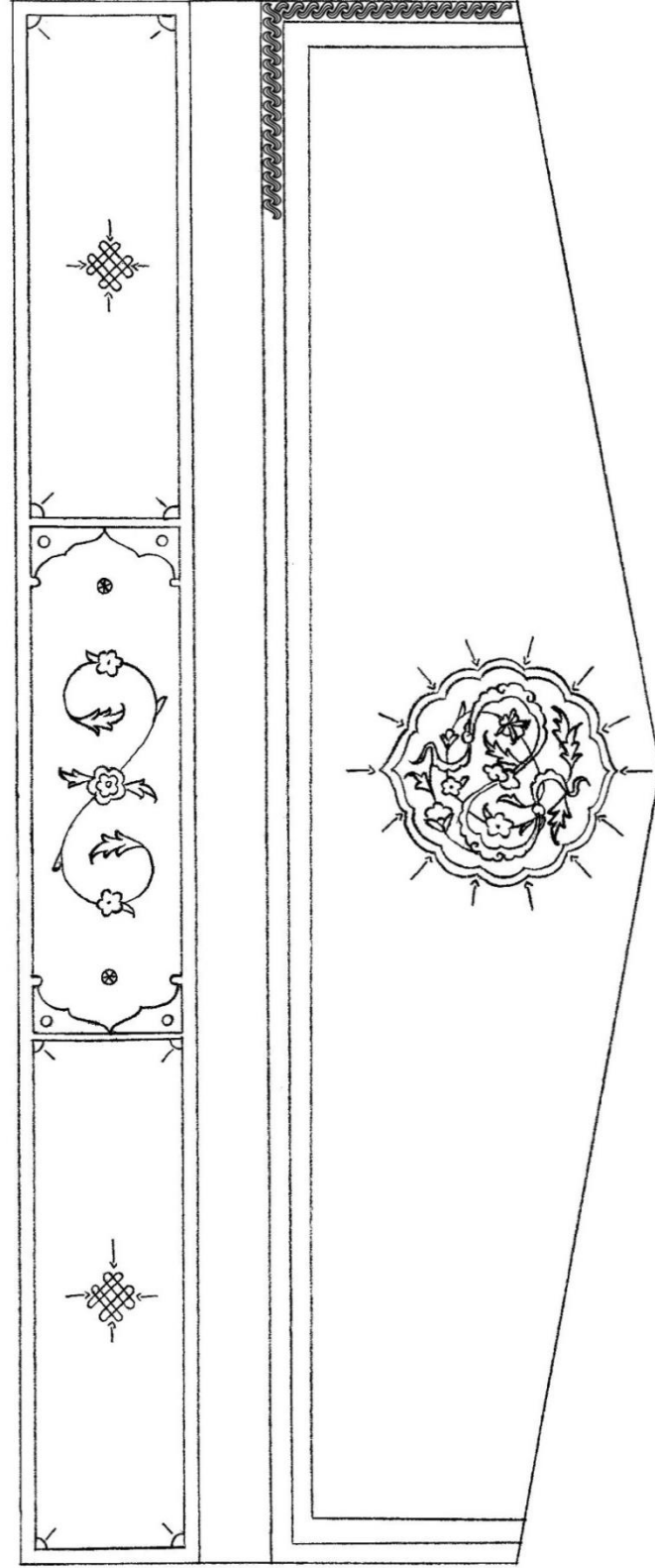

Çizim: 25, Örnek: 12.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 116,
Ön ve Arka Kapak.

Çizim: 26, Örnek: 13.
Şemâilü'n-Nebî,/....., Çorum Hasan Paşa: 41, Ön ve Arka Kapak.

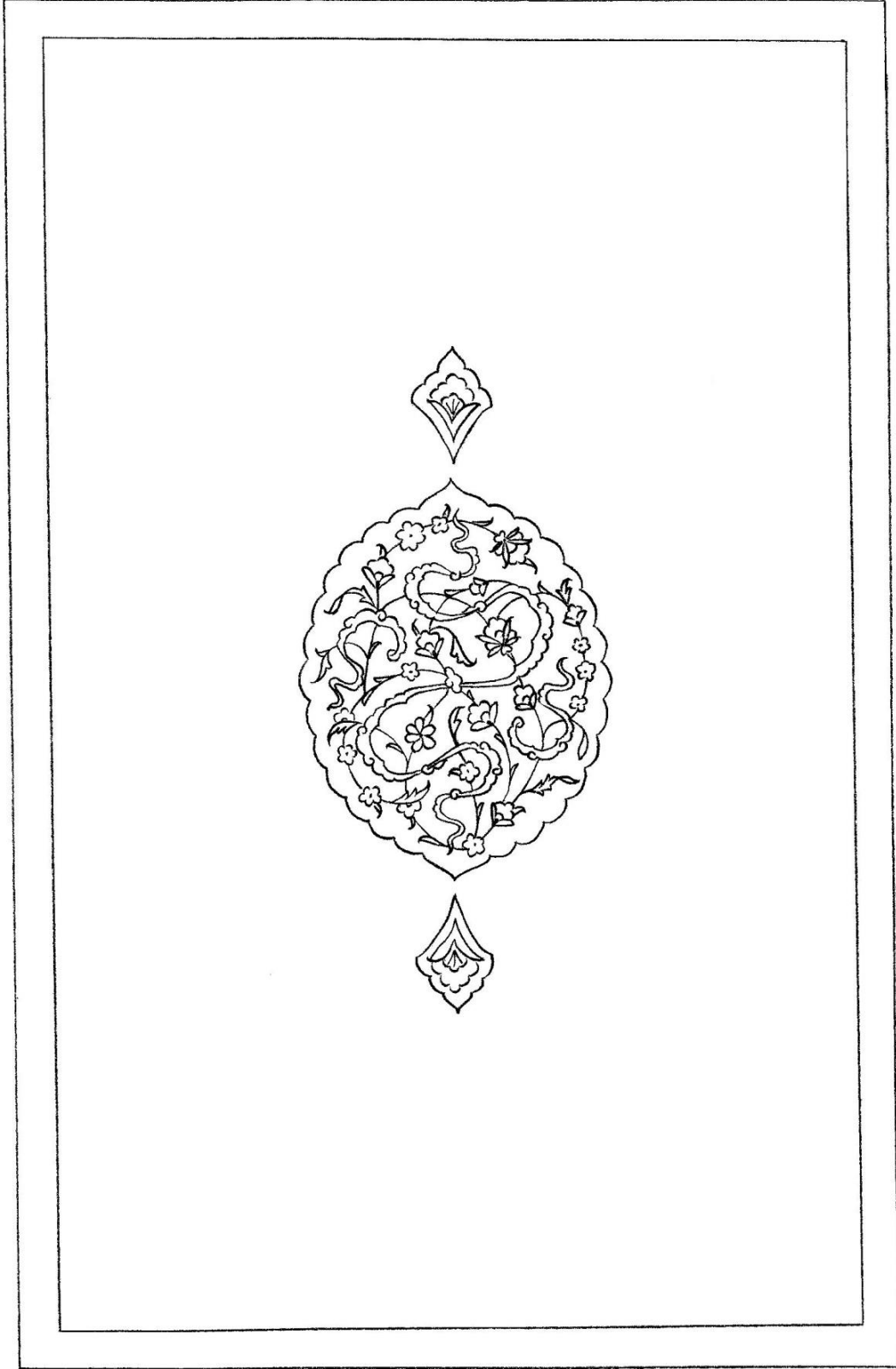

Çizim: 27, Örnek: 13.
Şemâilü'n-Nebî,/....., Çorum Hasan Paşa: 41, Sertâb ve Mikleb.

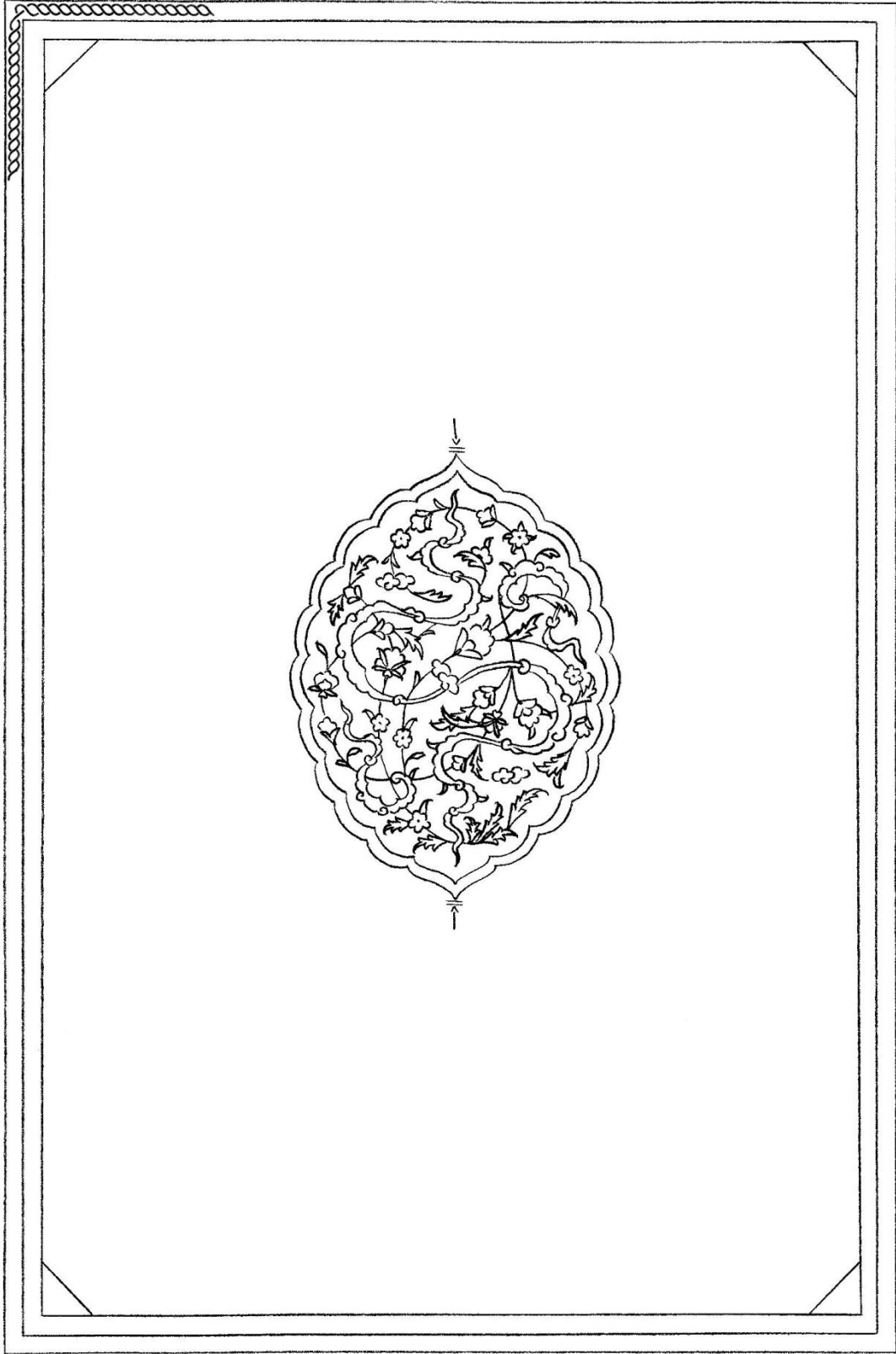

Çizim: 28, Örnek: 14.

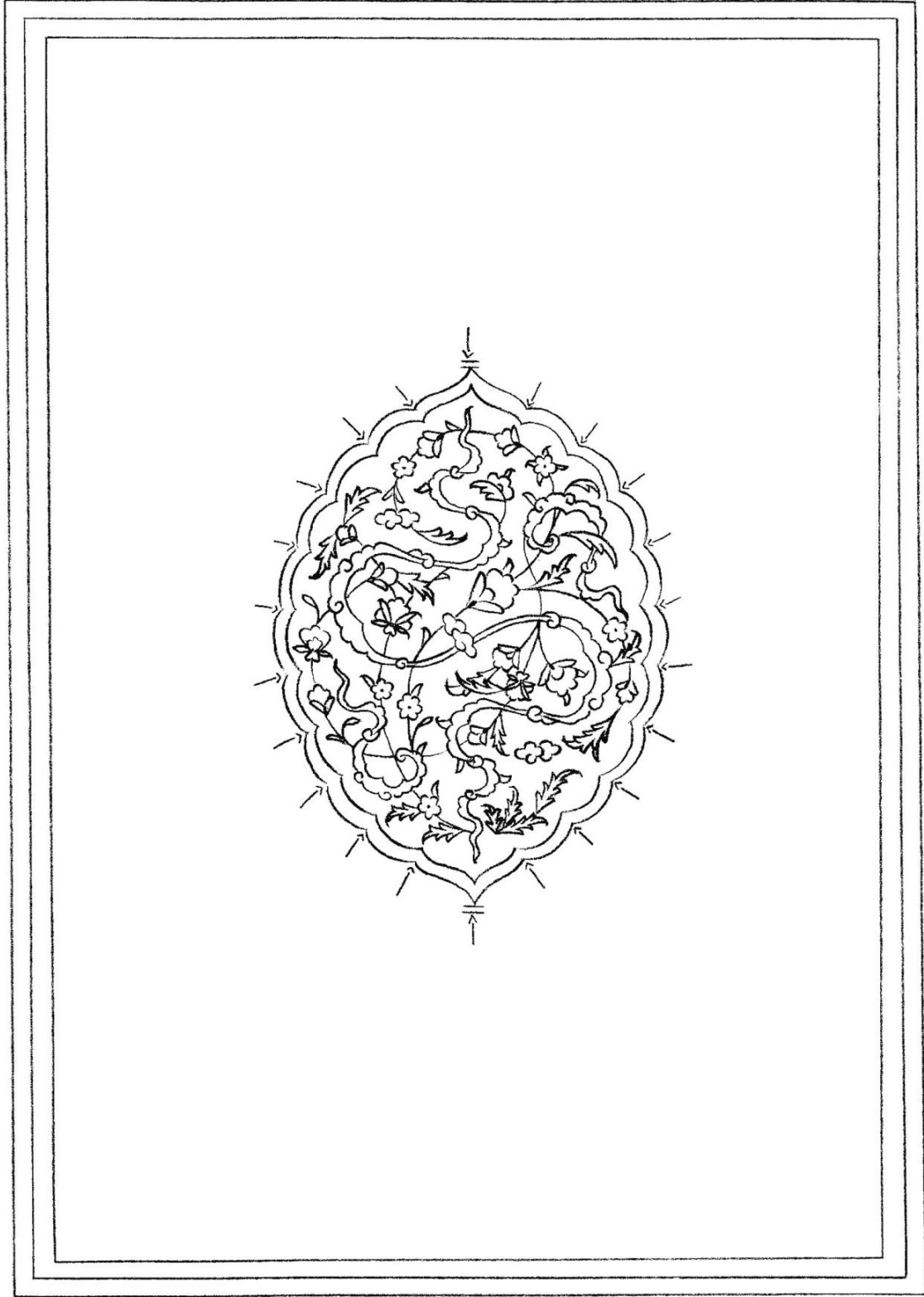
Esmâü'r-Ricâl fî'l-Hadîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 249, Ön ve Arka Kapak.

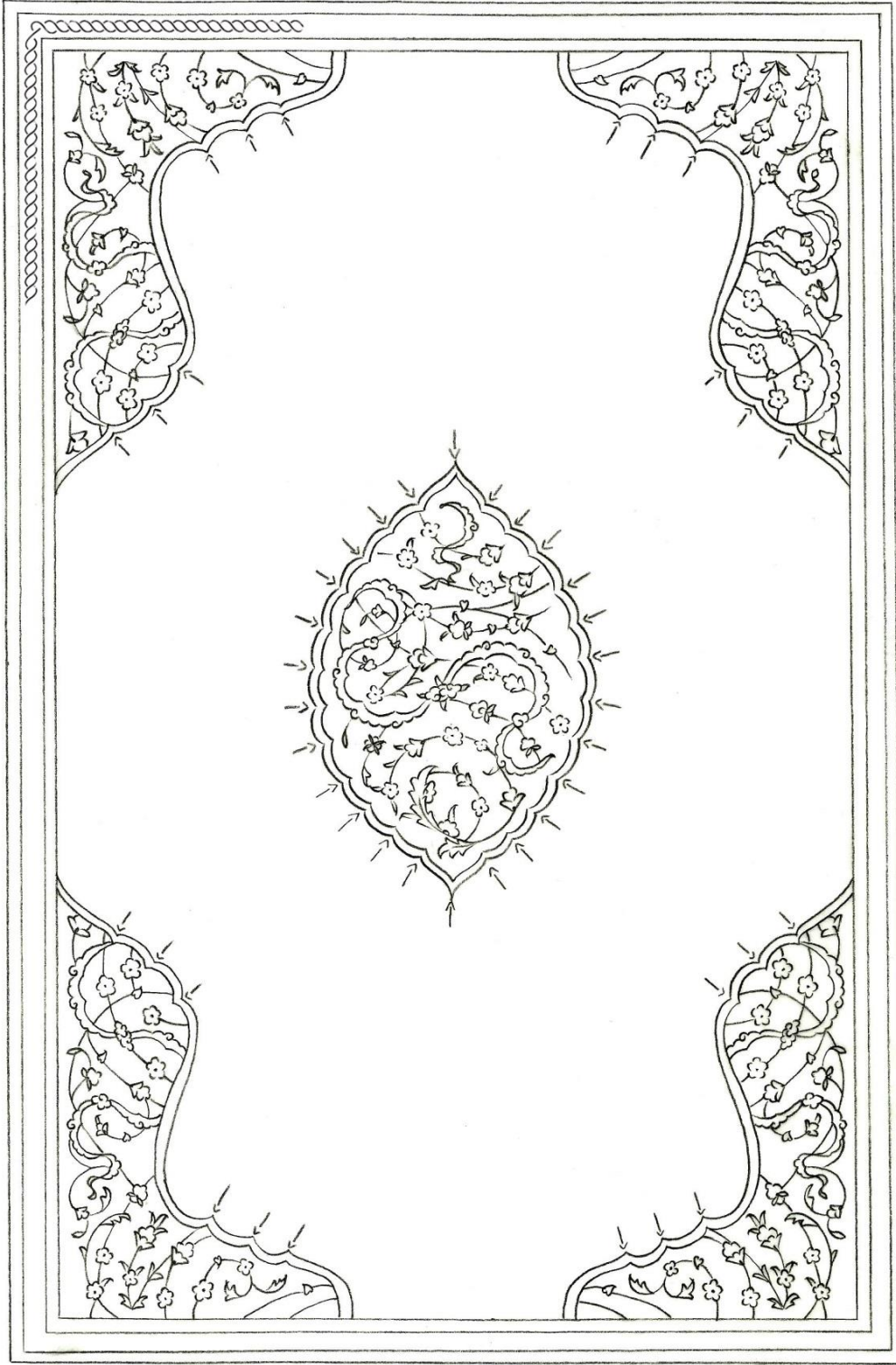
Çizim: 29, Örnek: 15.
Levâkihu'l-Envâr fî Tabakâti'l-Sadeti'l-Ahyâr,/....., Çorum Hasan Paşa: 1177,
Ön ve Arka Kapak.

Çizim: 30, Örnek: 16.
el-Bidâye ve'n-Nihâye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1180, Ön ve Arka Kapak.

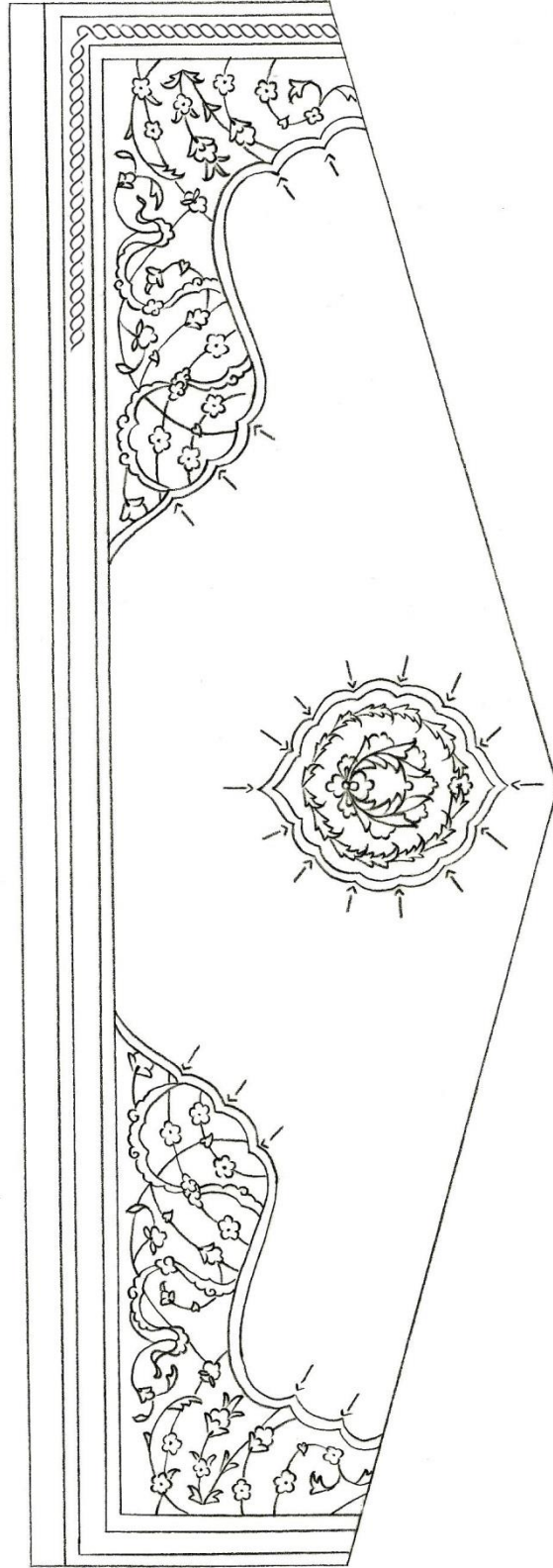

Çizim: 31, Örnek: 17.
Muhtasaru'z-Ziyâdât,/....., Çorum Hasan Paşa: 1451, Arka Kapak.

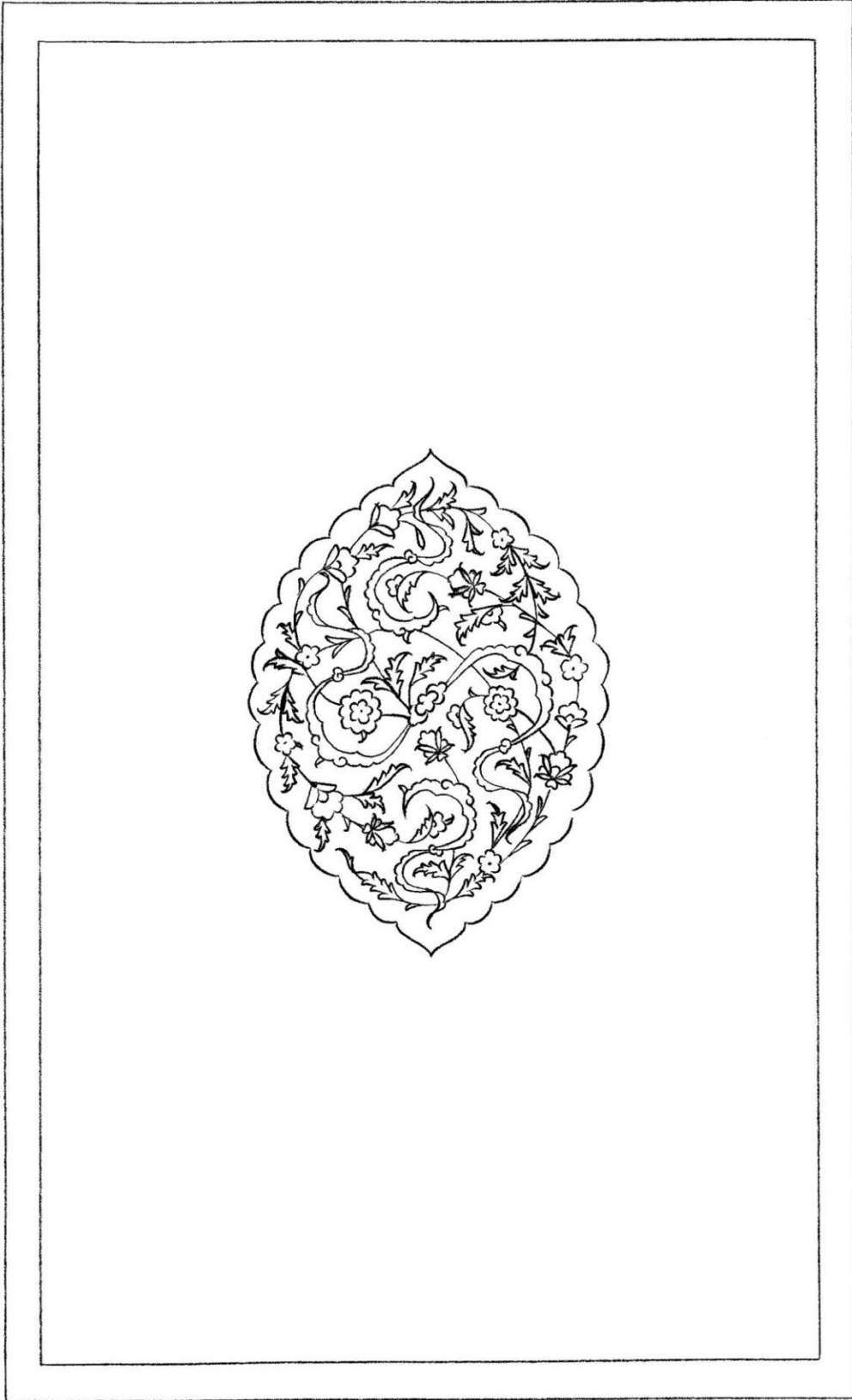
Çizim: 32, Örnek: 18.

Münyetü'l-Musallî ve Gûnyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa:1520,
Ön ve Arka Kapak.

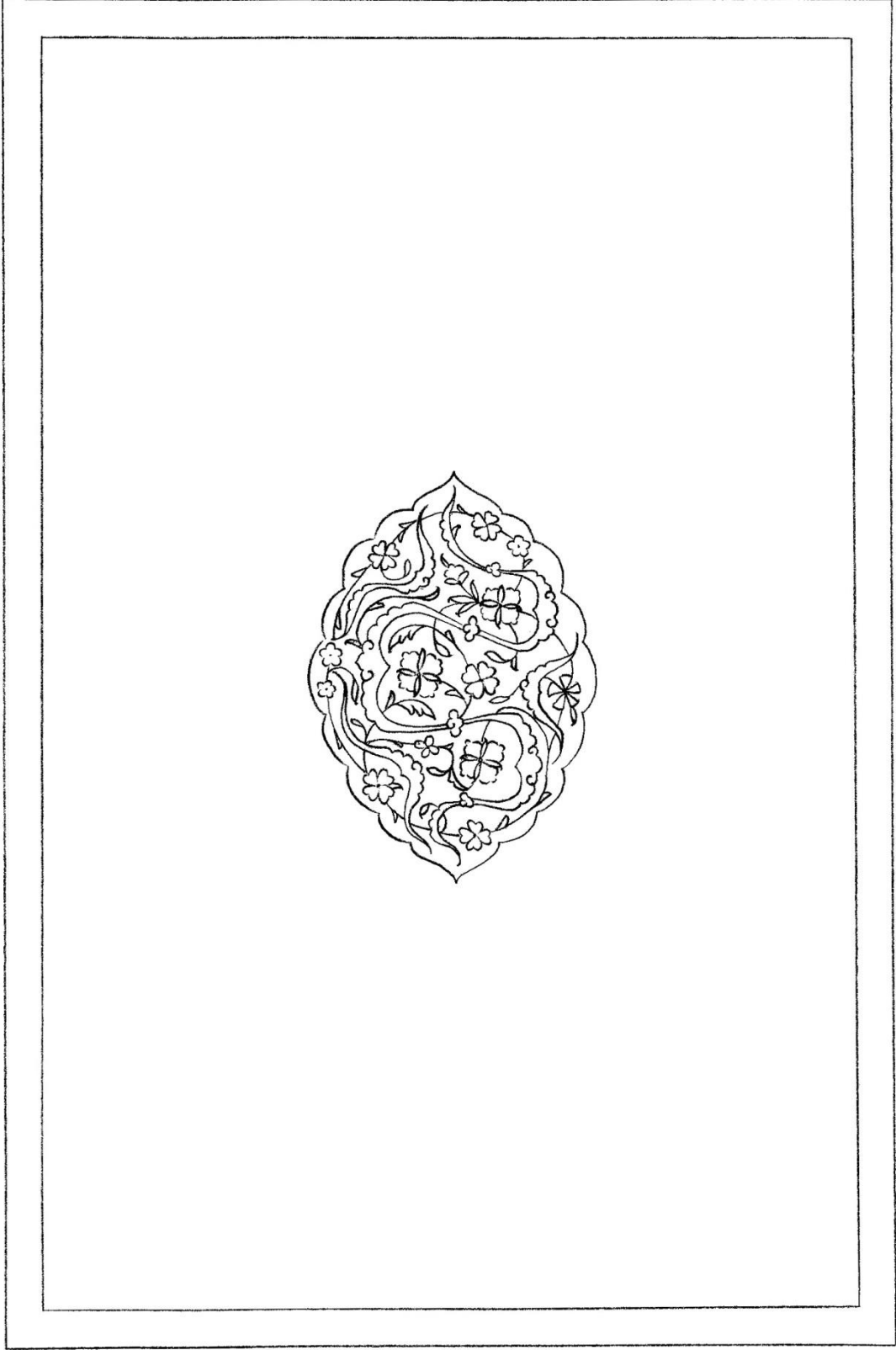
Çizim: 33, Örnek: 18.

Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mühtedî, 1071 / 1660, Çorum Hasan Paşa:1520, Mikleb.

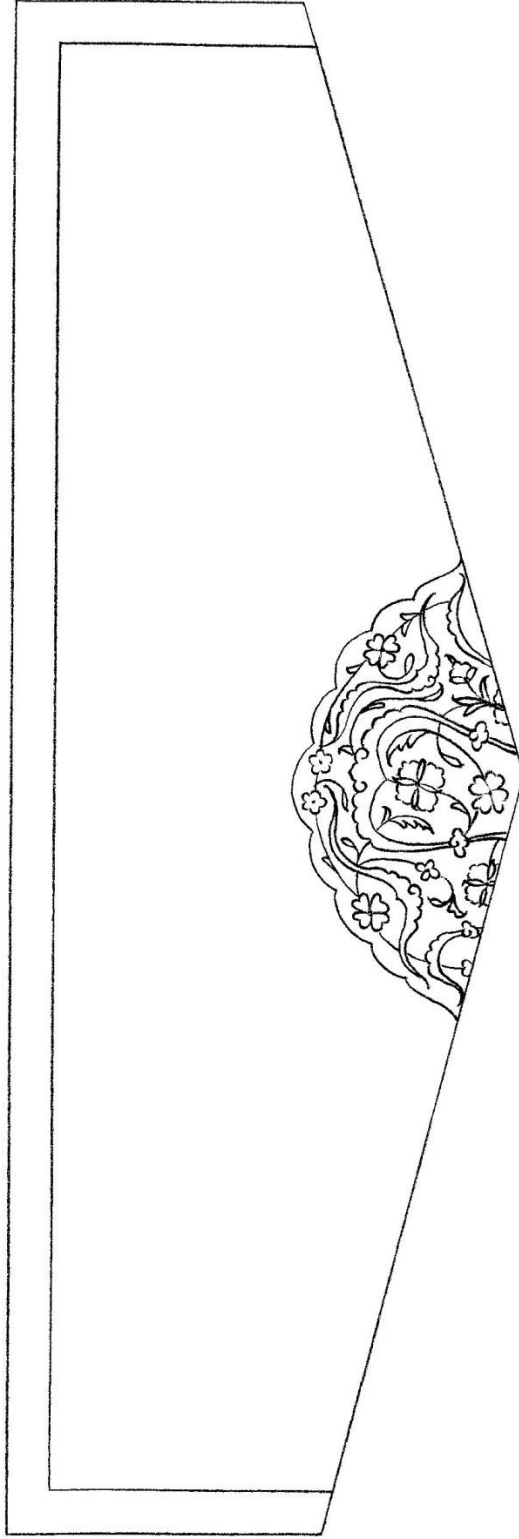

Çizim: 34, Örnek: 19.

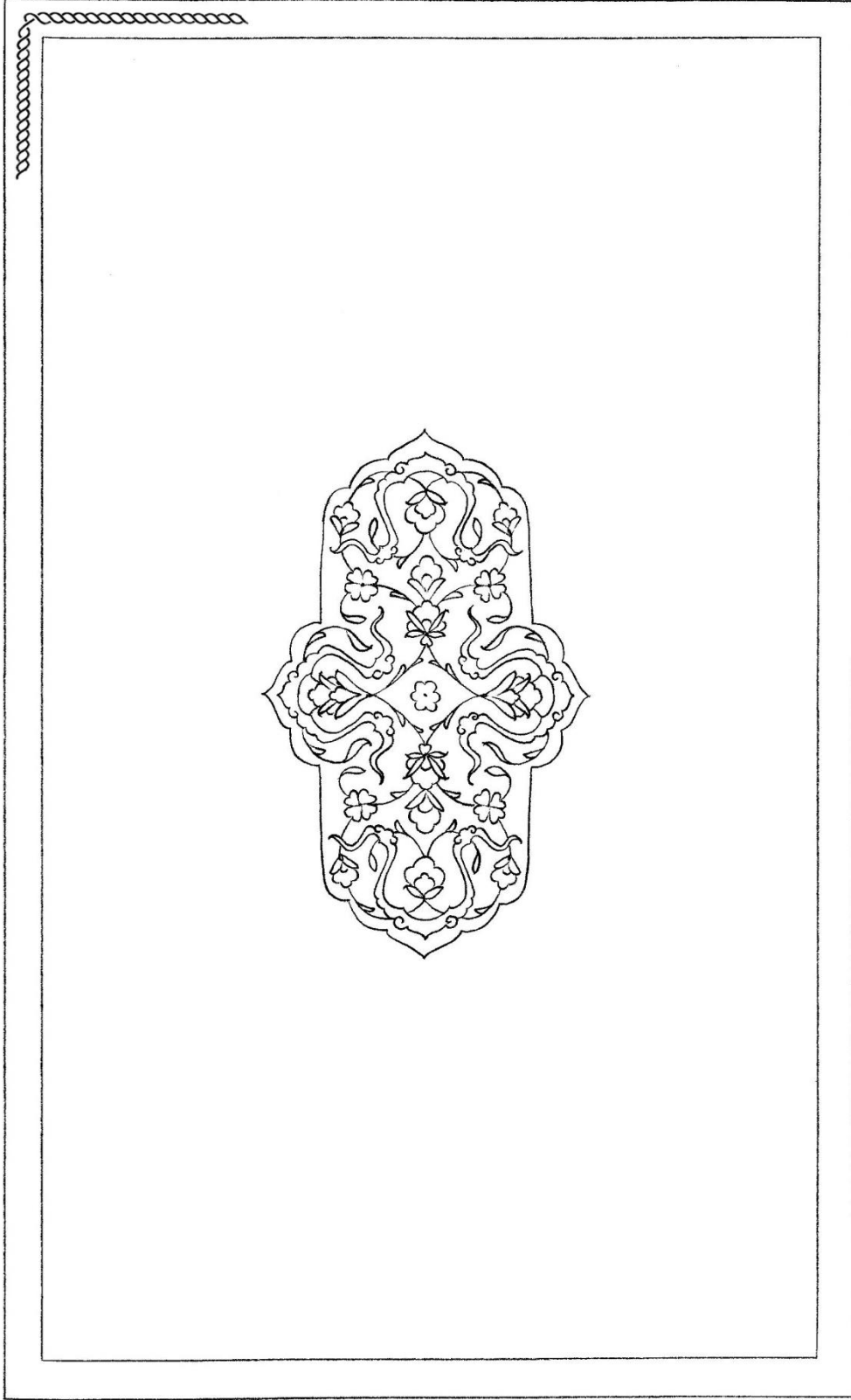
Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî, 1165 / 1751,
Çorum Hasan Paşa: 1210, Ön ve Arka Kapak.

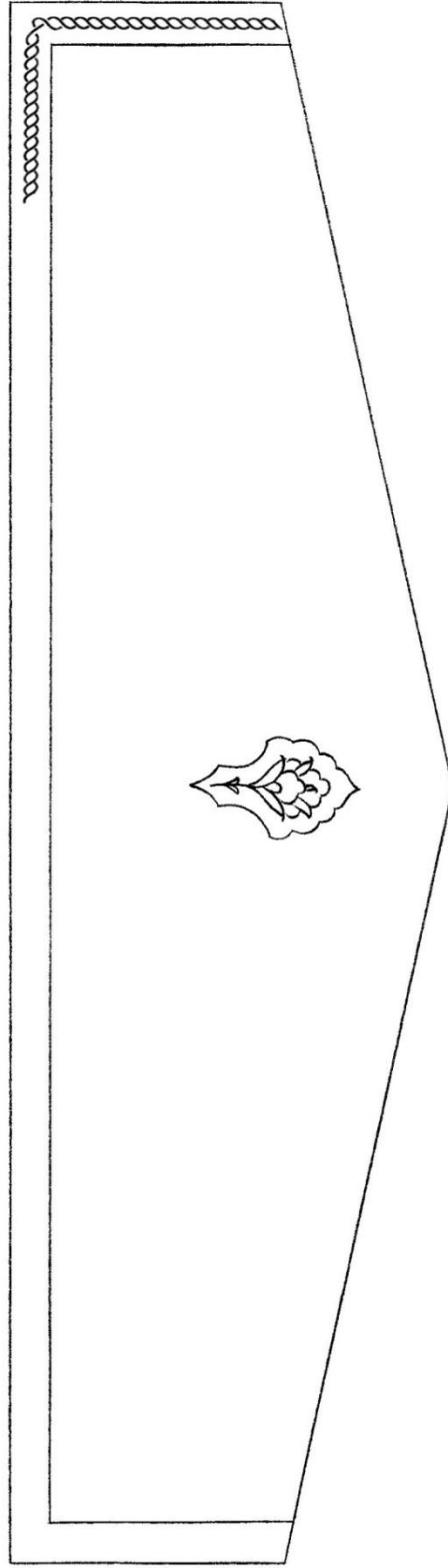
Çizim: 35, Örnek: 20.
Kîmya-yı Saâdet,/....., Çorum Hasan Paşa: 678, Ön ve Arka Kapak.

Çizim: 36, Örnek: 20.
Kîmya-yı Saâdet,/....., Çorum Hasan Paşa: 678, Mikleb.

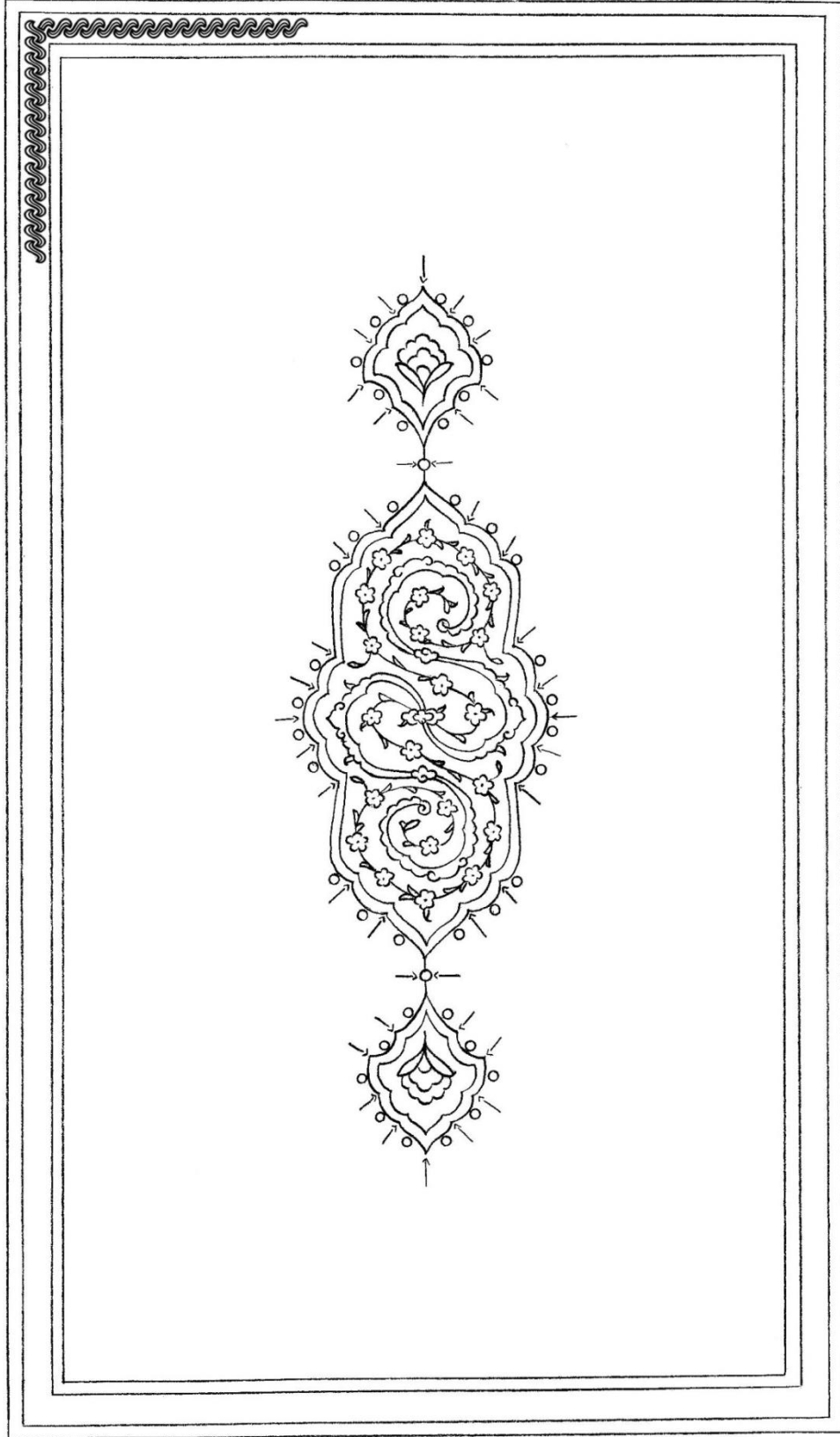

Çizim: 37, Örnek: 21.
Tavu't-Tercim fi Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246,
Ön ve Arka Kapak.

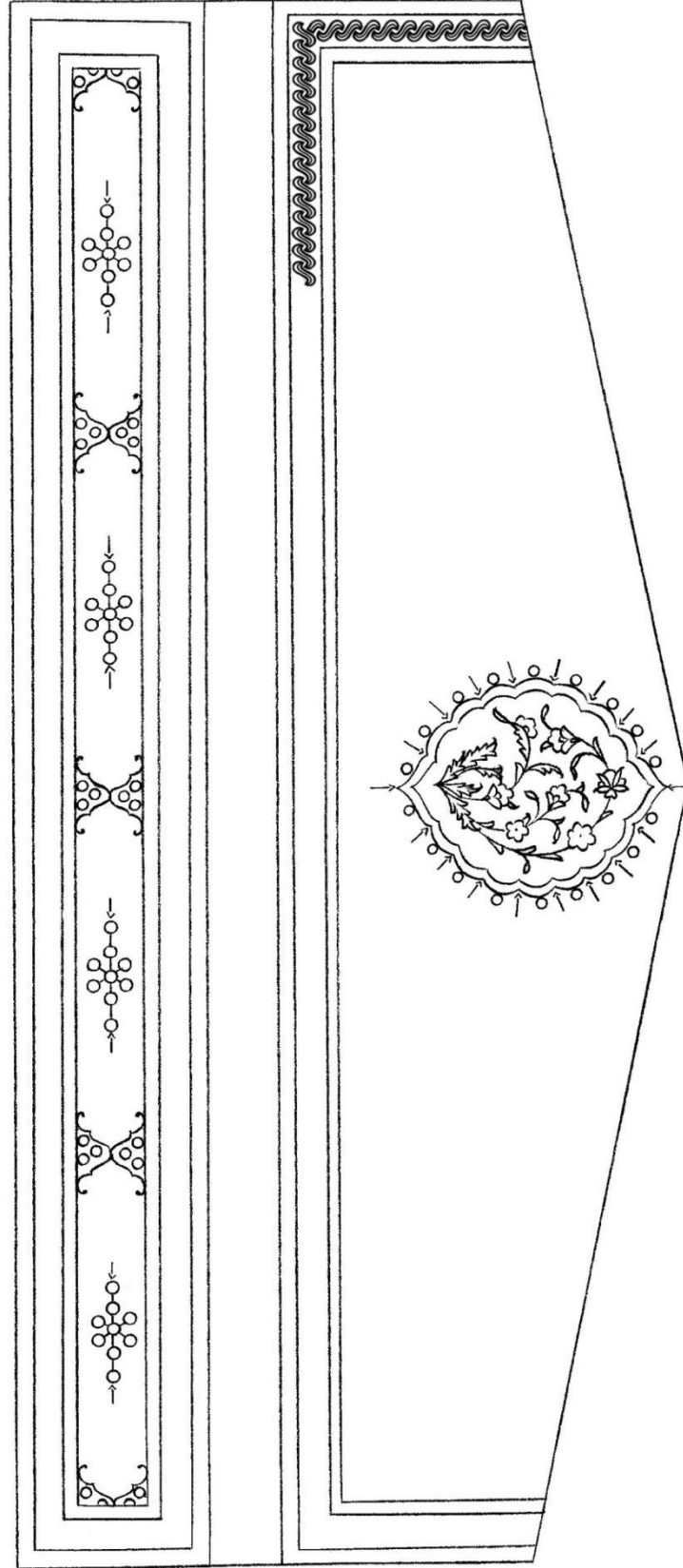

Çizim: 38, Örnek: 21.

Tavu't-Tercim fî Tabakâti'l-Hanefiye, 1032 / 1622, Çorum Hasan Paşa: 1246, Mikleb.

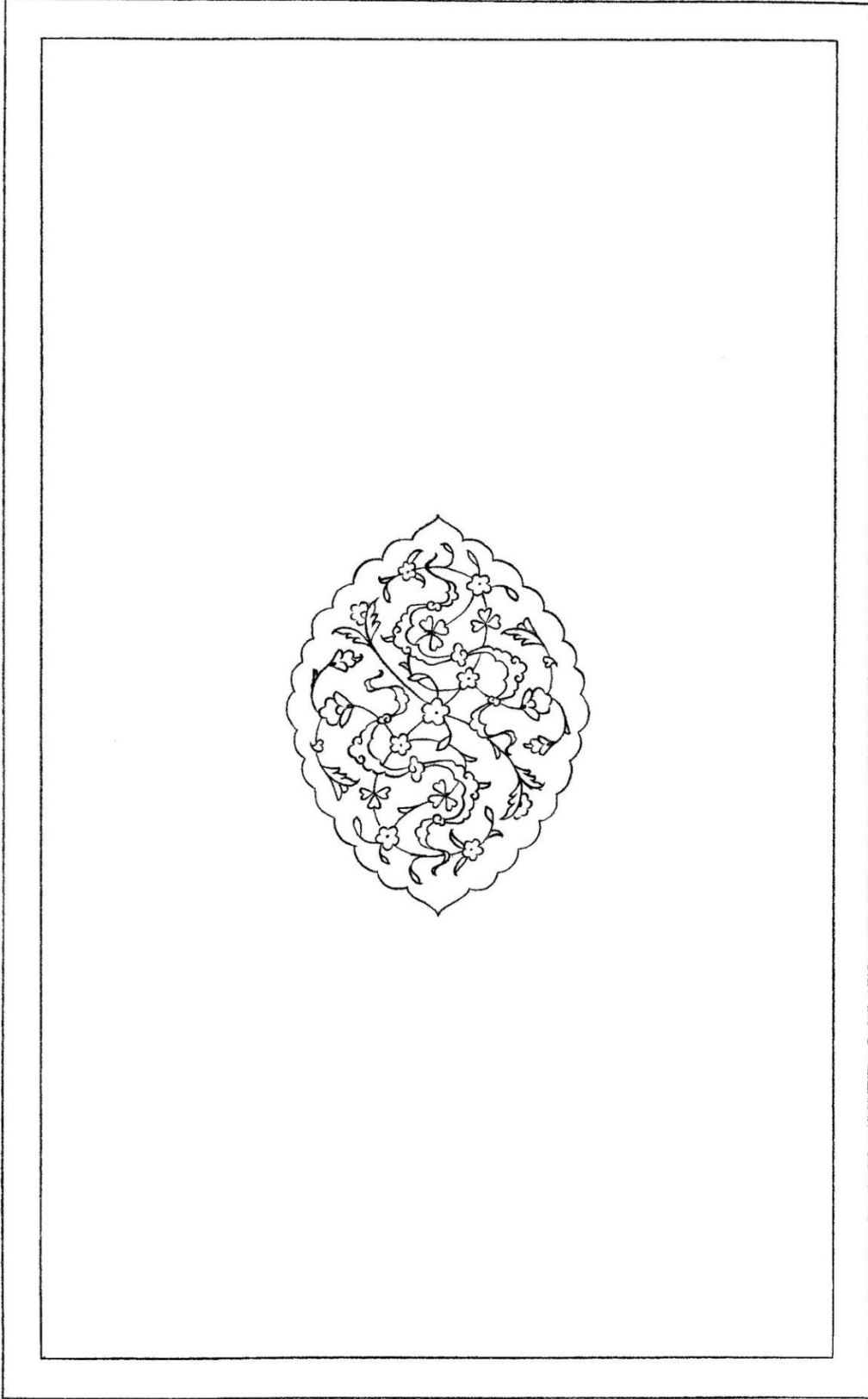

Çizim: 39, Örnek: 22.
Dram-ı Sıkt fi Şerhi's-Sakt,/....., Çorum Hasan Paşa: 2057, Ön ve Arka Kapak.

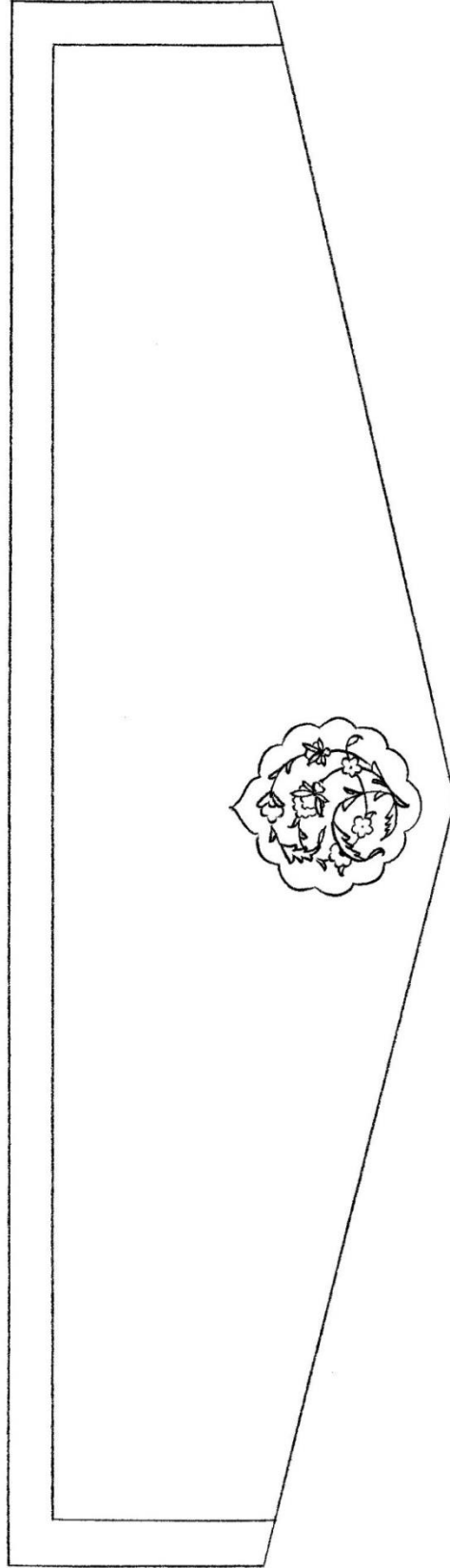

Çizim: 40, Örnek: 22.

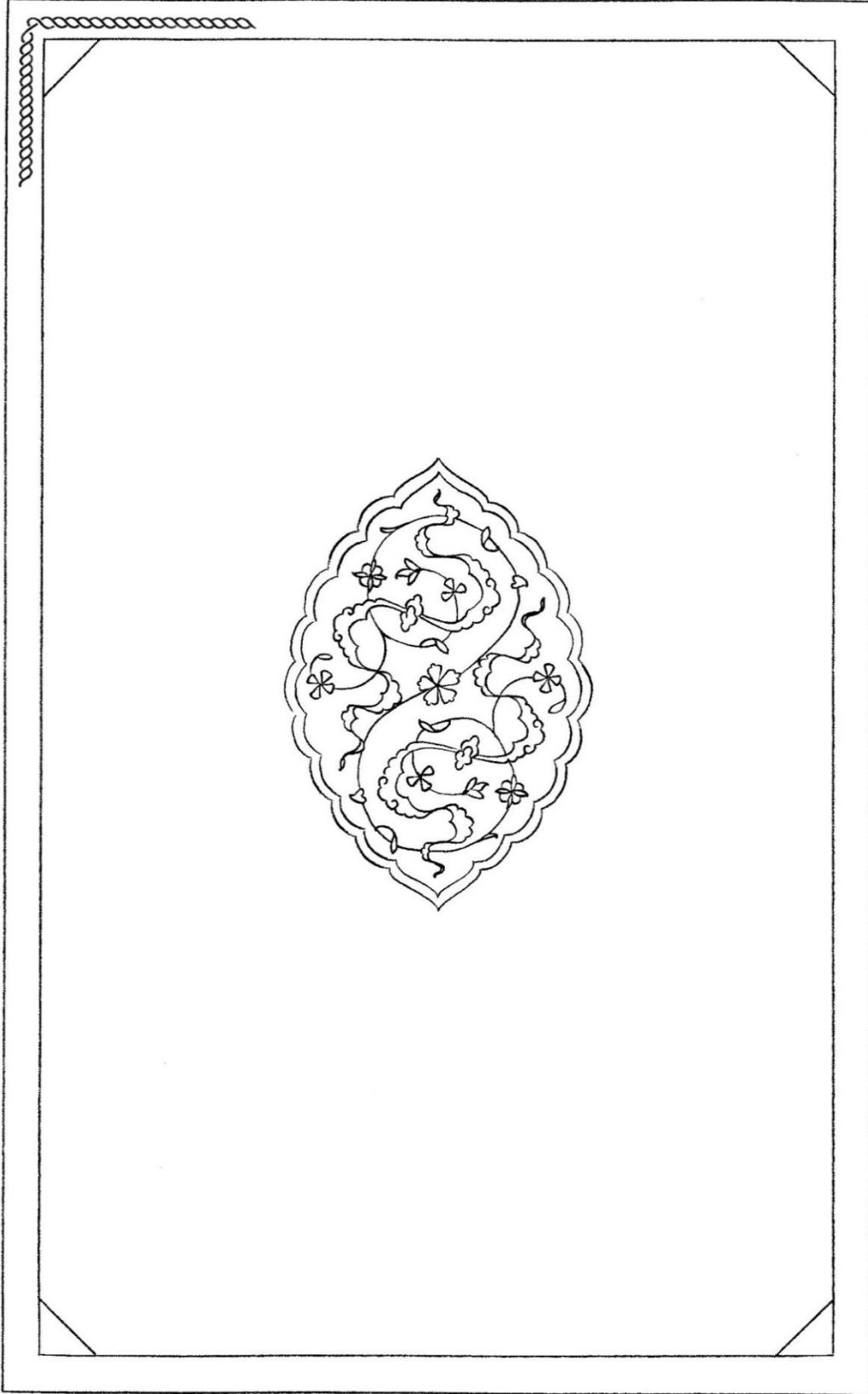
Dram-ı Sıkt fî Şerhi's-Sakt,/....., Çorum Hasan Paşa: 2057, Sertâb ve Mikleb.

Çizim: 41, Örnek: 23.
Lübâbu't-Te'vil fi Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Ön ve Arka Kapak.

Çizim: 42, Örnek: 23.
Lübâbu't-Te'vil fî Meâni't-Tenzîl, 863 / 1458, Çorum Hasan Paşa: 3372, Mikleb.

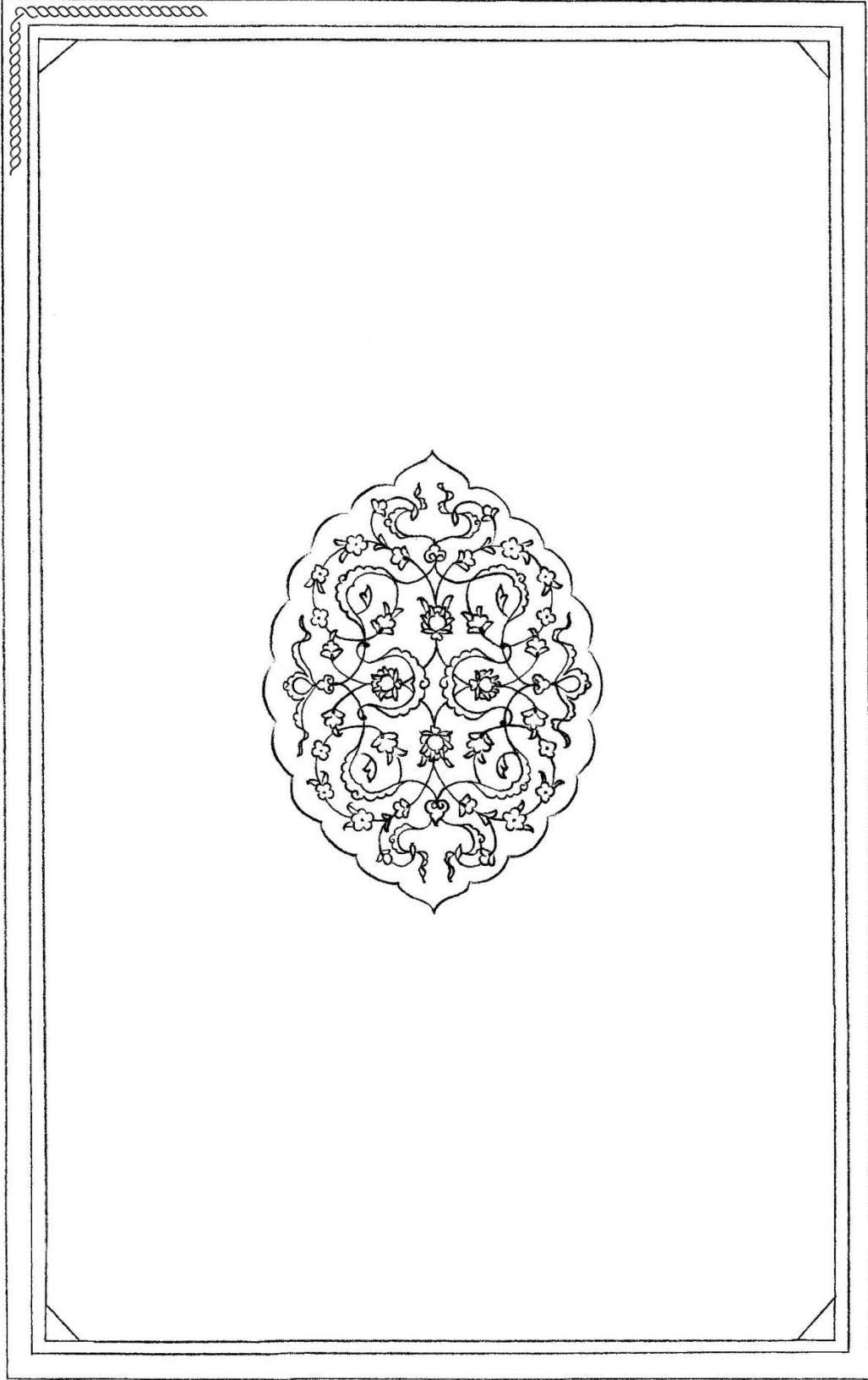
Çizim: 43, Örnek: 24.
Divan,/....., Çorum Hasan Paşa: 2096, Ön ve Arka Kapak.

VII.4.Çizimlerin Listesi (Katalog 2)

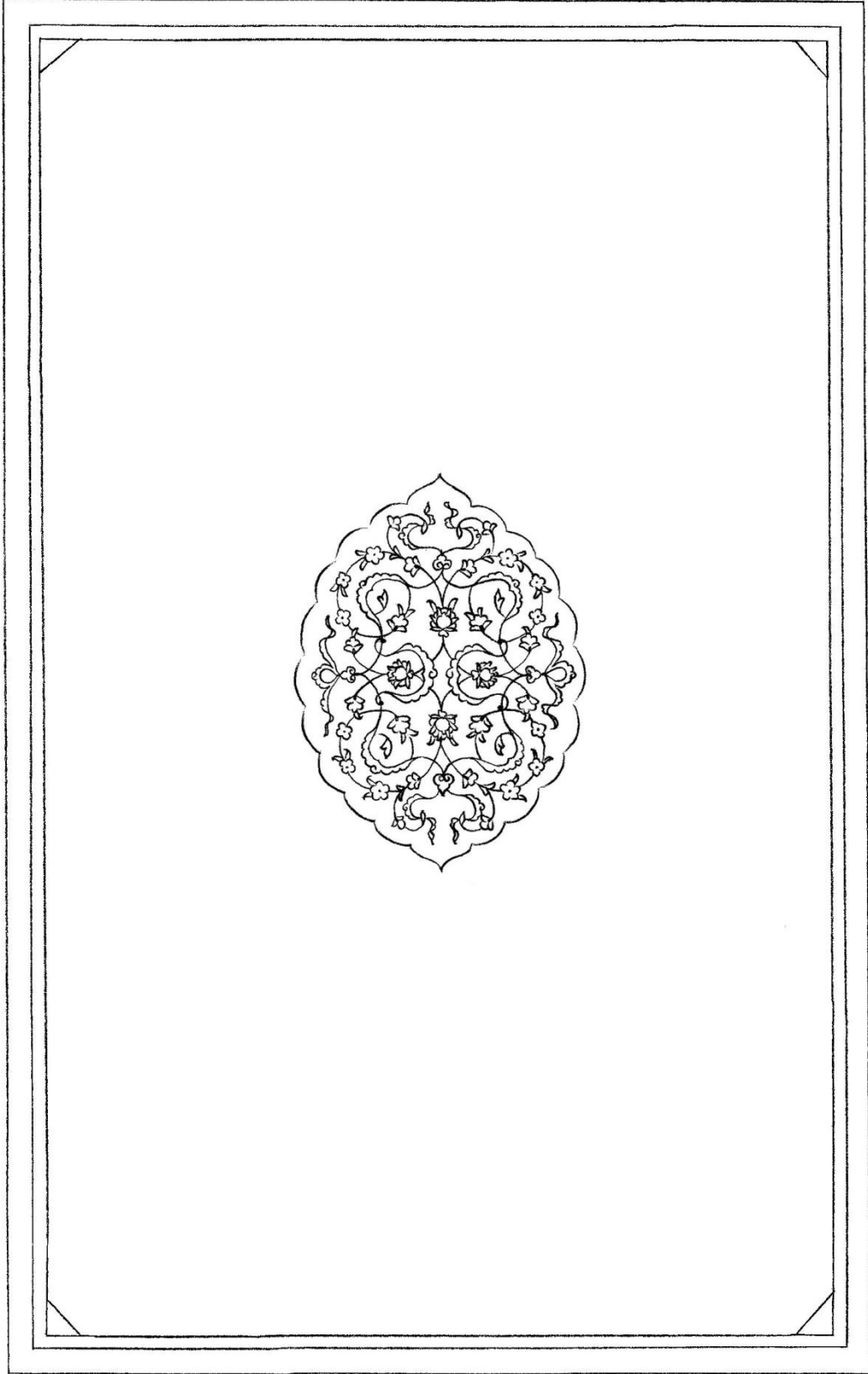
- Çizim: 1.** Zübdetü'l-Hakâik fi Keşfi'd-Dekâik, /, Çorum Hasan Paşa: 792, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 2.** en-Nahrul-Faik bi Şerhi Kenzid-Dekâik, /, Çorum Hasan Paşa: 1321, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 3.** Kitâbu'l-Fusûl, /, Çorum Hasan Paşa: 1332, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 4.** Kitâbu'l-Fusûl, /, Çorum Hasan Paşa: 1332, Mikleb.
- Çizim: 5.** et-Telvîh fi Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 6.** et-Telvîh fi Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408, Mikleb.
- Çizim: 7.** Mişkâtü'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 8.** Mişkâtü'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 9.** Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 10.** Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Mikleb.
- Çizim: 11.** Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 12.** Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 13.** Gunyetu'l-Mutemelli Şerhu Munyeti'l, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 14.** Gunyetu'l-Mutemelli Şerhu Munyeti'l, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 15.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 16.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 17.** el-Etval, /, Çorum Hasan Paşa: 2390, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 18.** Aksâl-İreb fi Tercemet-i, /, Çorum Hasan Paşa: 1861, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 19.** Aksâl-İreb fi Tercemet-i Mukaddimetü'l-Edeb, /, Çorum Hasan Paşa: 1861, Mikleb.
- Çizim: 20.** Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 21.** Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406, Mikleb.
- Çizim: 22.** Hâşiye alâ Şerh-i Kasîdeti'l-Nunîye, 1145 / 1731, Çorum Hasan Paşa: 1006, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 23.** Kunûzu'l-Beraa, /, Çorum Hasan Paşa: 2072, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 24.** Kunûzu'l-Beraa, /, Çorum Hasan Paşa: 2072, Mikleb.
- Çizim: 25.** Şerhu Mukaddimetri's-Salât, /, Çorum Hasan Paşa: 4335, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 26.** Şerhu Mukaddimetri's-Salât, /, Çorum Hasan Paşa: 4335, Mikleb.
- Çizim: 27.** Tebyînü'l-Mehârim, XVIII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 509, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 28.** Letâiful-Alam fi İşaretil-İlham, /, Çorum Hasan Paşa: 816, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 29.** Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 30.** Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 31.** Fevâidu'l-Âliye mine'l-Mesâili's-Şeriye, /, Çorum Hasan Paşa: 1692, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 32.** Dürr-i Mecnûn, 1088 / 1677, Çorum Hasan Paşa: 1029, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 33.** Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 34.** Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 35.** Metâliu's-Saîde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa: 2746, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 36.** Metâliu's-Saîde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa: 2746, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 37.** el-Münteka fi Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa: 1411, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 38.** el-Münteka fi Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa: 1411, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 39.** Şerhu Fıkhü'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Ön ve Arka Kapak.

- Çizim: 40.** Şerhu Fıkhü'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 41.** Fethu'l-Bâkî bi-Şerhi Elfiyeti'l-İrâkî, 970 / 1562, Çorum Hasan Paşa: 3194, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 42.** Fethu'l-Bâkî bi-Şerhi Elfiyeti'l-İrâkî, 970 / 1562, Çorum Hasan Paşa: 3194, Mikleb.
- Çizim: 43.** et-Tuhfetü'l-Hâdiye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1903, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 44.** el-Hâmis fî Ahvâli'-Nefsi'n-Nefis,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 45.** el-Hâmis fî Ahvâli'-Nefsi'n-Nefis,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Mikleb.
- Çizim: 46.** Şerhu Şâhidi,/....., Çorum Hasan Paşa: 1847, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 47.** Şerhu Şâhidi,/....., Çorum Hasan Paşa: 1847, Mikleb.;
- Çizim: 48.** Hırzu's-Semîn lil-Hisni'l-Hasîn, 1154 / 1741, Çorum Hasan Paşa: 569, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 49.** Hırzu's-Semîn lil-Hisni'l-Hasîn, 1154 / 1741, Çorum Hasan Paşa: 569, Mikleb.
- Çizim: 50.** Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 51.** Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Mikleb.
- Çizim: 52.** Davu'l-Meâlî fî Şerhi Bedi'l-Emâlî,/....., Çorum Hasan Paşa: 990, Arka Kapak.
- Çizim: 53.** Davu'l-Meâlî fî Şerhi Bedi'l-Emâlî,/....., Çorum Hasan Paşa: 990, Mikleb.
- Çizim: 54.** Remzu'l-Hakâik fî Şerhi Kenzi, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 55.** Remzu'l-Hakâik fî Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335, Mikleb.
- Çizim: 56.** et-Takrîr ve't-Tahbîr fî Şerhi Kitâbi'l, 871 / 1466, Çorum Hasan Paşa: 1567, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 57.** Şerh-i Gülistân, 1051 / 1641, Çorum Hasan Paşa: 4753, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 58.** Nuzhetu'l-Ebsâr fî ma Hasini'l-Esar,/....., Çorum Hasan Paşa: 2038, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 59.** Nuzhetu'l-Ebsâr fî ma Hasini'l-Esar,/....., Çorum Hasan Paşa: 2038, Mikleb.
- Çizim: 60.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl,/....., Çorum Hasan Paşa: 3393, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 61.** Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkîf,/....., Çorum Hasan Paşa: 4059, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 62.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1082 / 1671, Çorum Hasan Paşa: 36, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 63.** Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, 1082 / 1671, Çorum Hasan Paşa: 36, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 64.** Keşfü'l-Gümme an Câmii'l-Ümme,/...../....., Çorum Hasan Paşa: 1327, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 65.** Keşfü'l-Gümme an Câmii'l-Ümme,/...../....., Çorum Hasan Paşa: 1327, Mikleb.
- Çizim: 66.** eş-Şakaiku'n-Numâniye fî Ulemâi'd, 992 / 1584, Çorum Hasan Paşa: 1251, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 67.** Menârü'l-Envâr, 1128 / 1715, Çorum Hasan Paşa: 1606, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 68.** el-Hidâye fî Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/....., Çorum Hasan Paşa: 1390, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 69.** el-Hidâye fî Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/....., Çorum Hasan Paşa: 1390, Mikleb.
- Çizim: 70.** Minhâcu'l-Ukûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1589, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 71.** el-İzâh, 631 / 1233, Çorum Hasan Paşa: 1968, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 72.** el-İzâh, 631 / 1233, Çorum Hasan Paşa: 1968, Sertâb ve Mikleb.
- Çizim: 73.** Muâhidü't-Tensîs alâ Şevâhidi't-Telhîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 2348, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 74.** Muâhidü't-Tensîs alâ Şevâhidi't-Telhîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 2348, Mikleb.
- Çizim: 75.** Gunyetu li-Tâlîbi Tarîki'l-Hakk, 1026 / 1617, Çorum Hasan Paşa: 677, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 76.** Şerhu'l-İzzî fî't-Tasrîf, 822 / 1419, Çorum Hasan Paşa: 5501, Ön ve Arka Kapak.
- Çizim: 77.** Şerhu'l-İzzî fî't-Tasrîf, 822 / 1419, Çorum Hasan Paşa: 5501, Mikleb.
- Çizim: 78.** Şerhu Miiftâhu'l-ULûm, 744 / 1344, Çorum Hasan Paşa: 2379, Ön ve Arka Kapak.

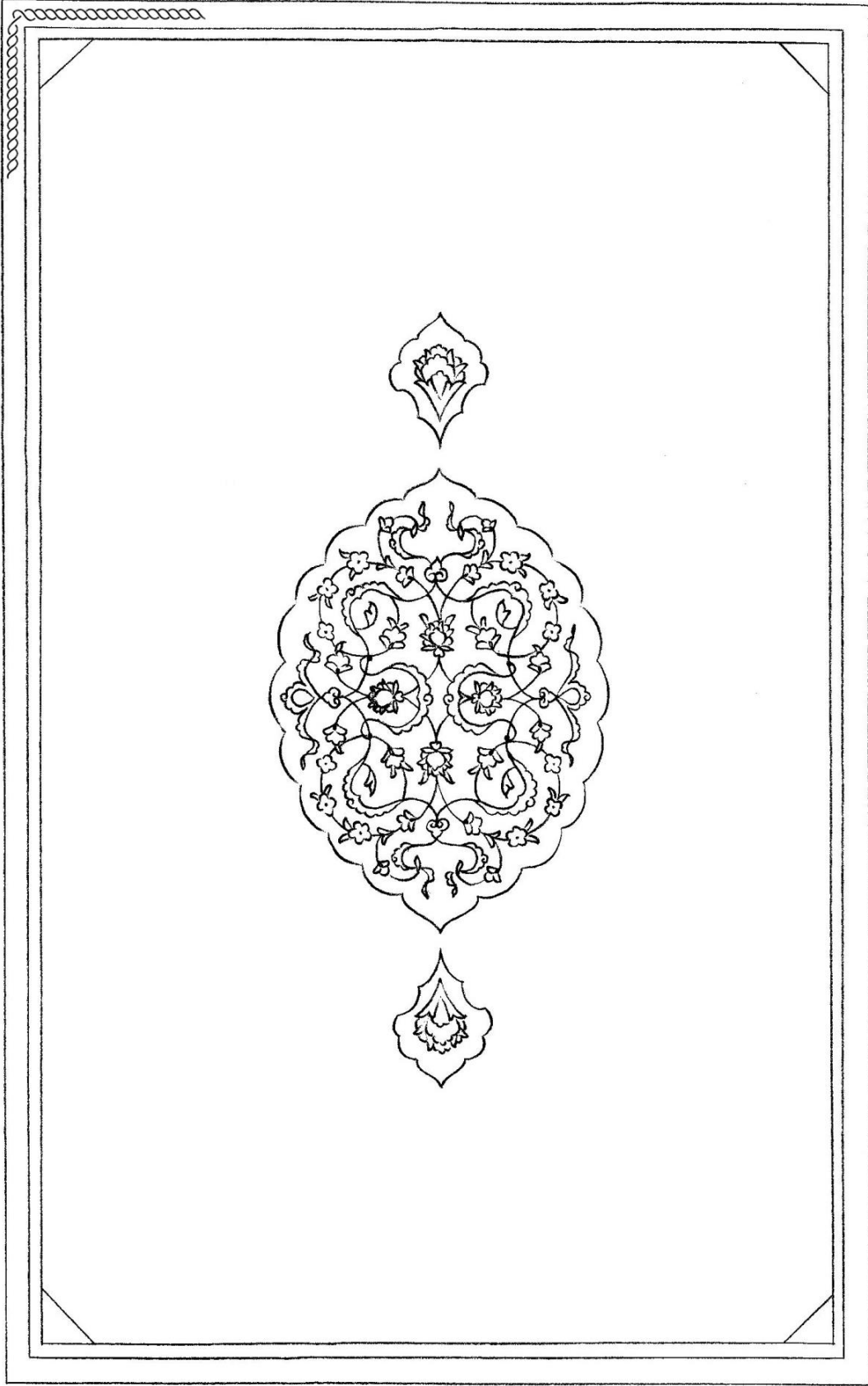
VII.5.Çizimler (Katalog 2)

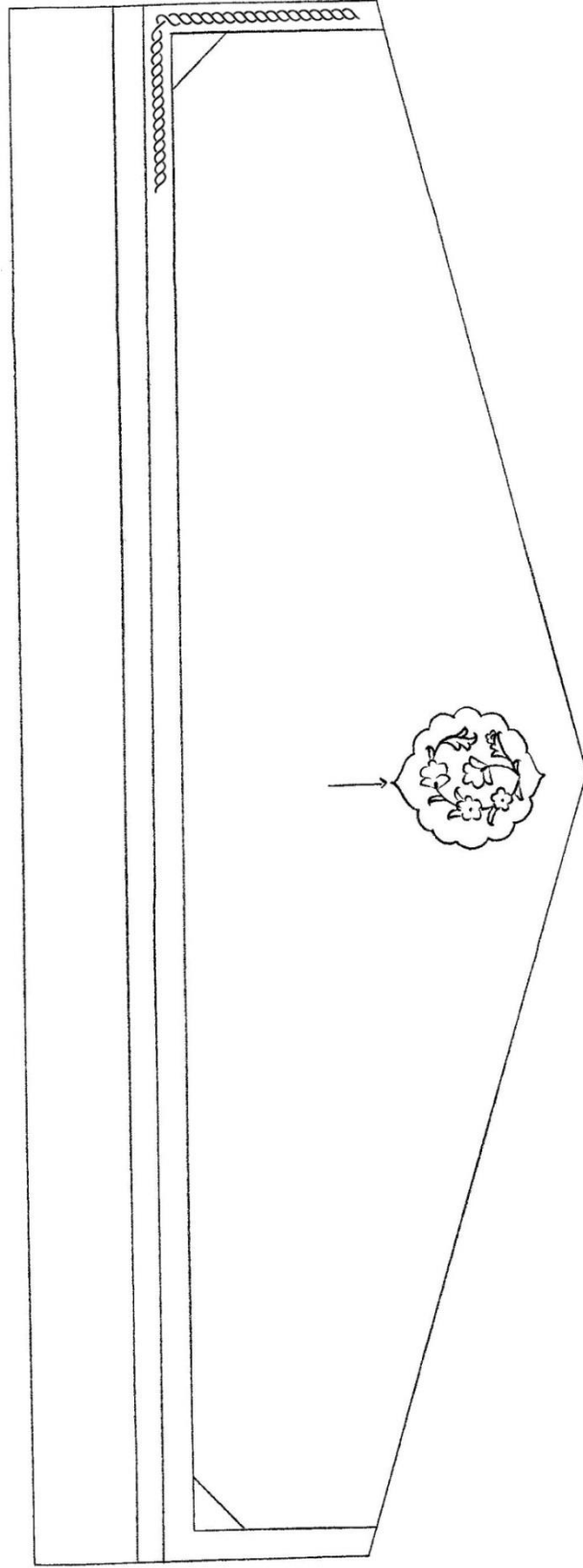
Çizim: 1, Örnek: 1.
Zübdetü'l-Hakâik fî Keşfi'd-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 792, Ön ve Arka Kapak.

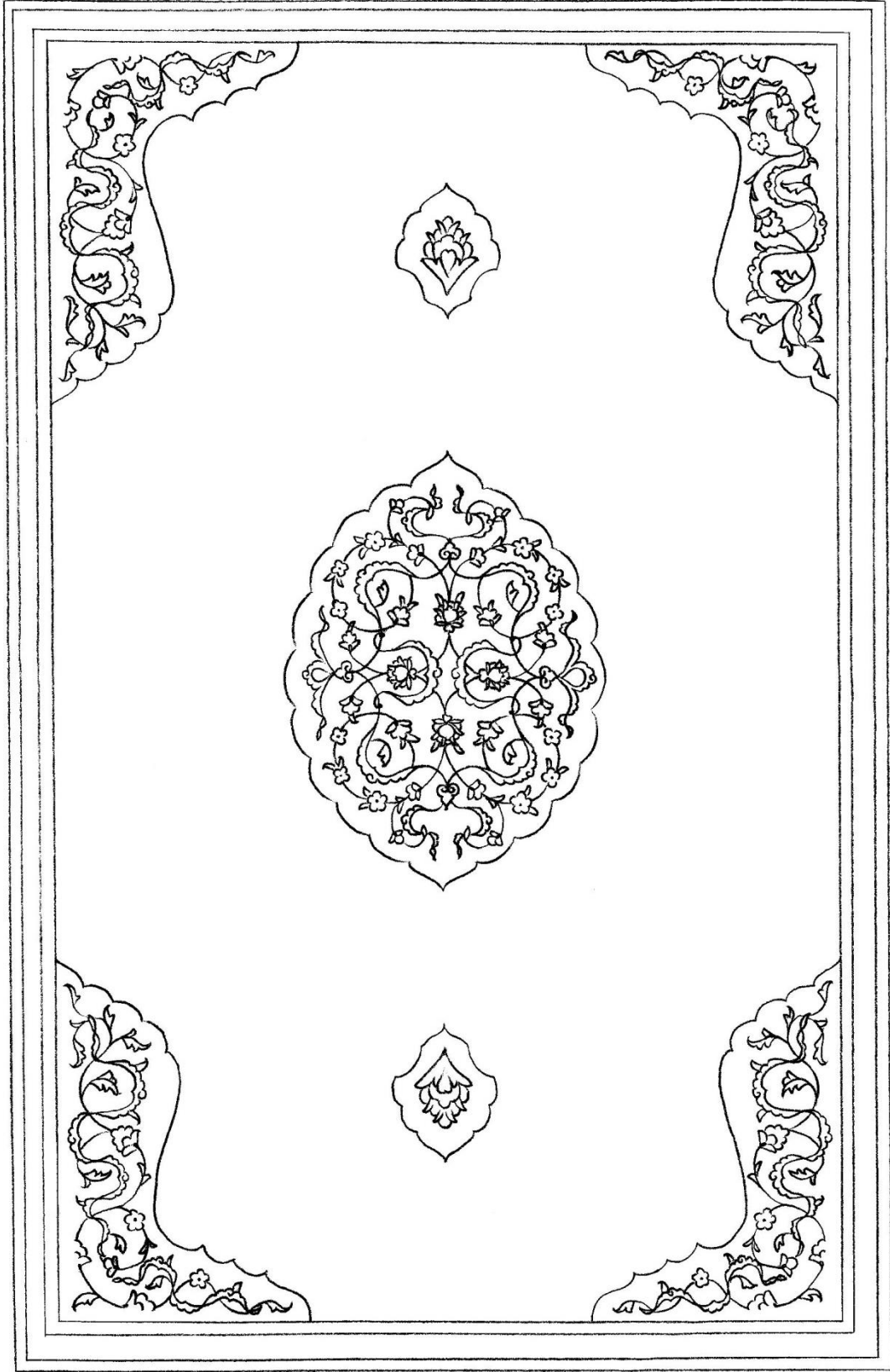
Çizim: 2, Örnek: 2.
en-Nahrul-Faik bi Şerhi Kenzid-Dekâik,/....., Çorum Hasan Paşa: 1321,
Ön ve Arka Kapak.

Çizim: 3, Örnek: 3.
Kitâbu'l-Fusûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1332, Ön ve Arka Kapak.

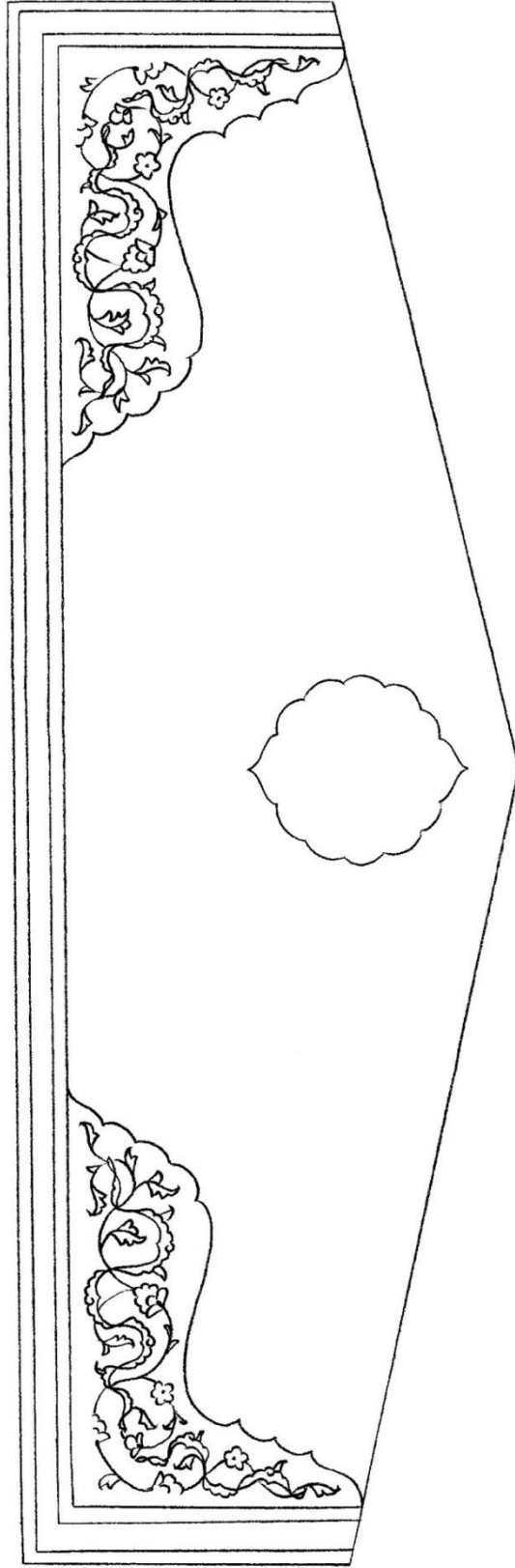

Çizim: 4, Örnek: 3.
Kitâbu'l-Fusûl, .../....., Çorum Hasan Paşa: 1332, Mikleb.

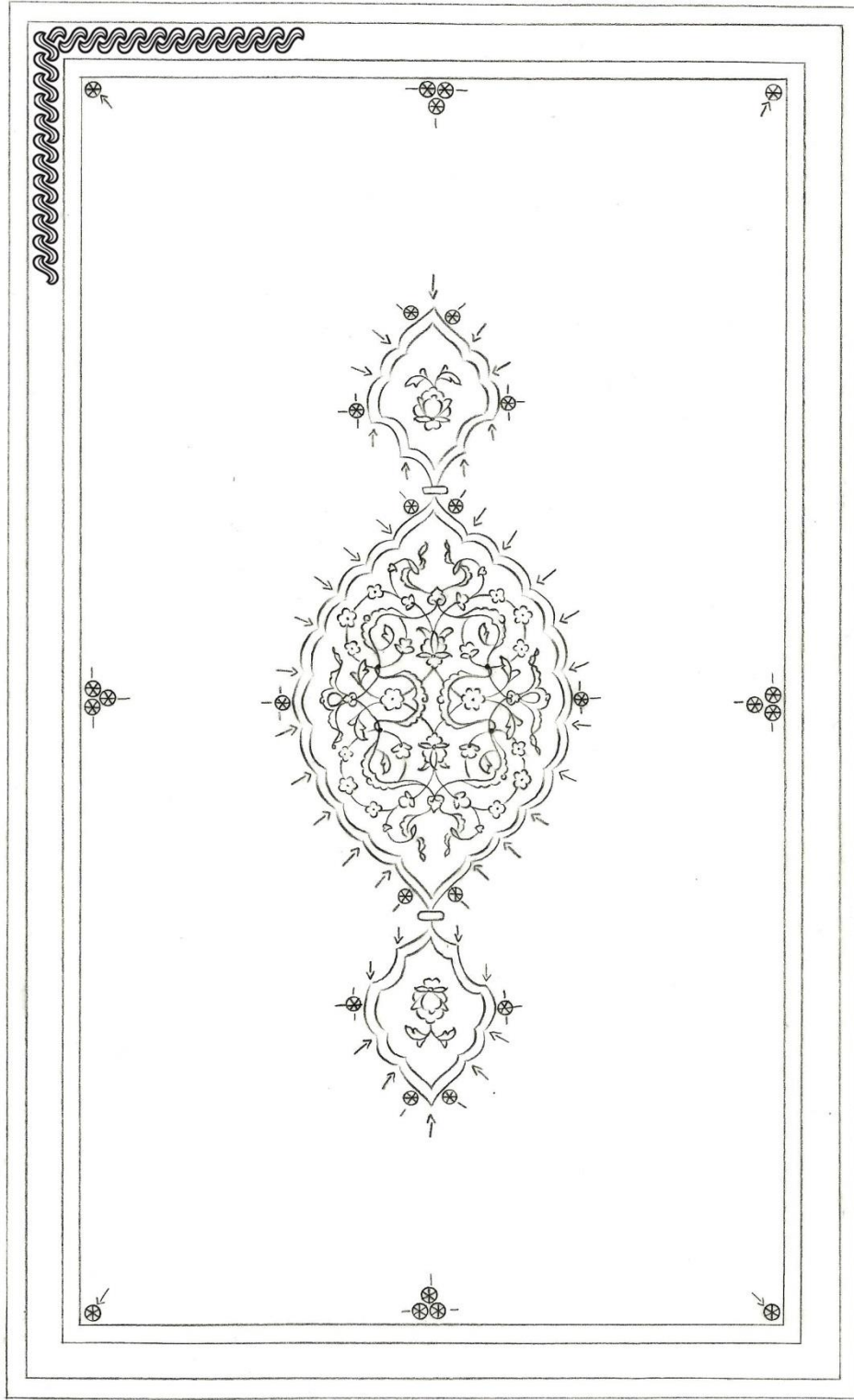

Çizim: 5, Örnek: 4.

et-Telvîh fî Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408, Ön ve Arka Kapak.

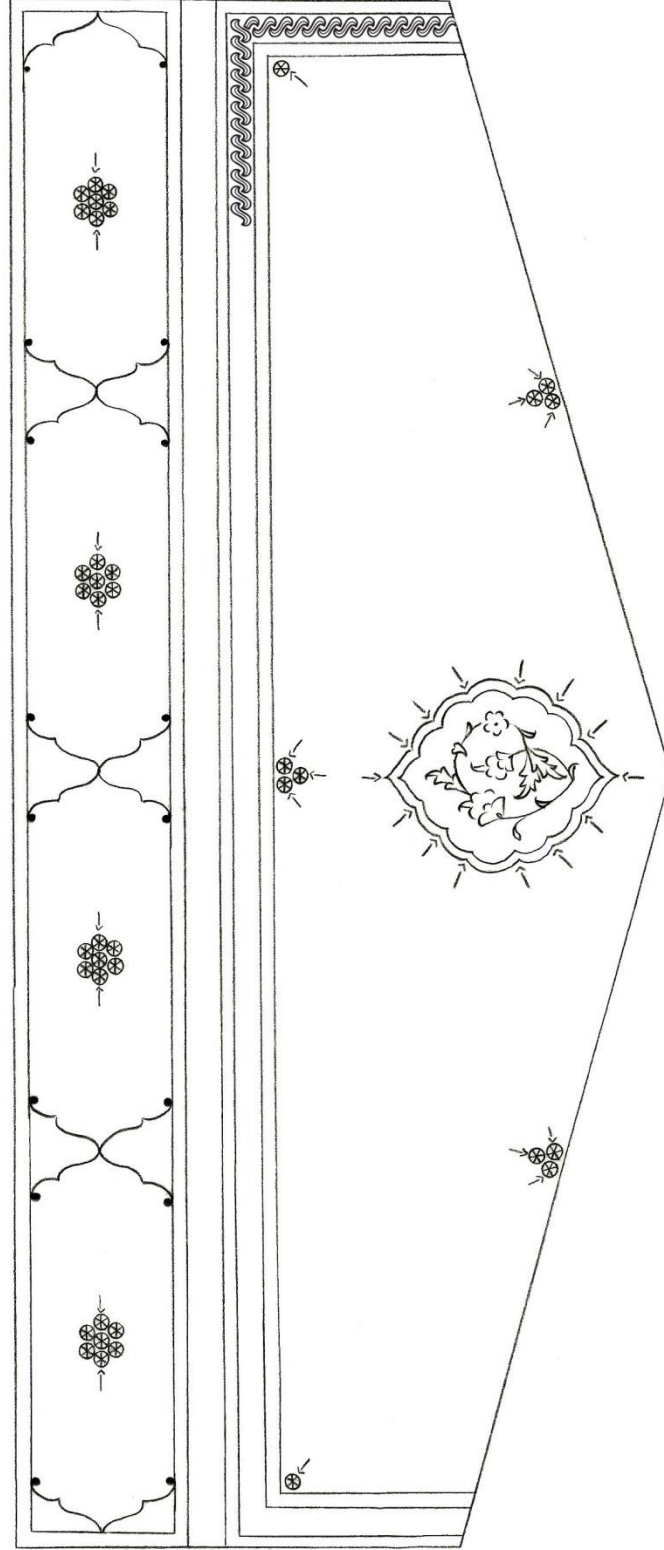

Çizim: 6, Örnek: 4.
et-Telvîh fî Keşf Hakâiki't-Tenkîh, 958 / 1551, Çorum Hasan Paşa: 4408, Mikleb.

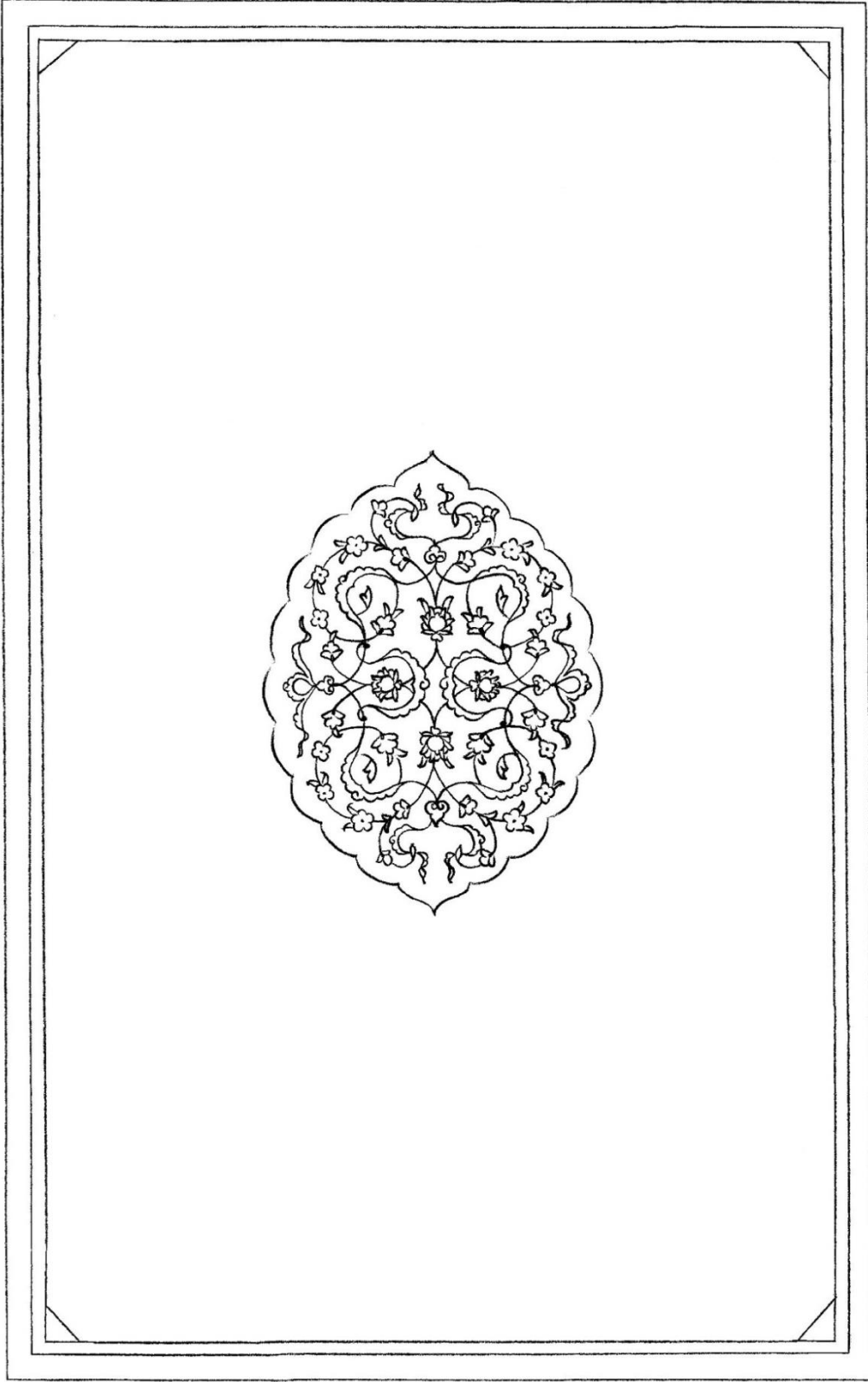

Çizim: 7, Örnek: 5.

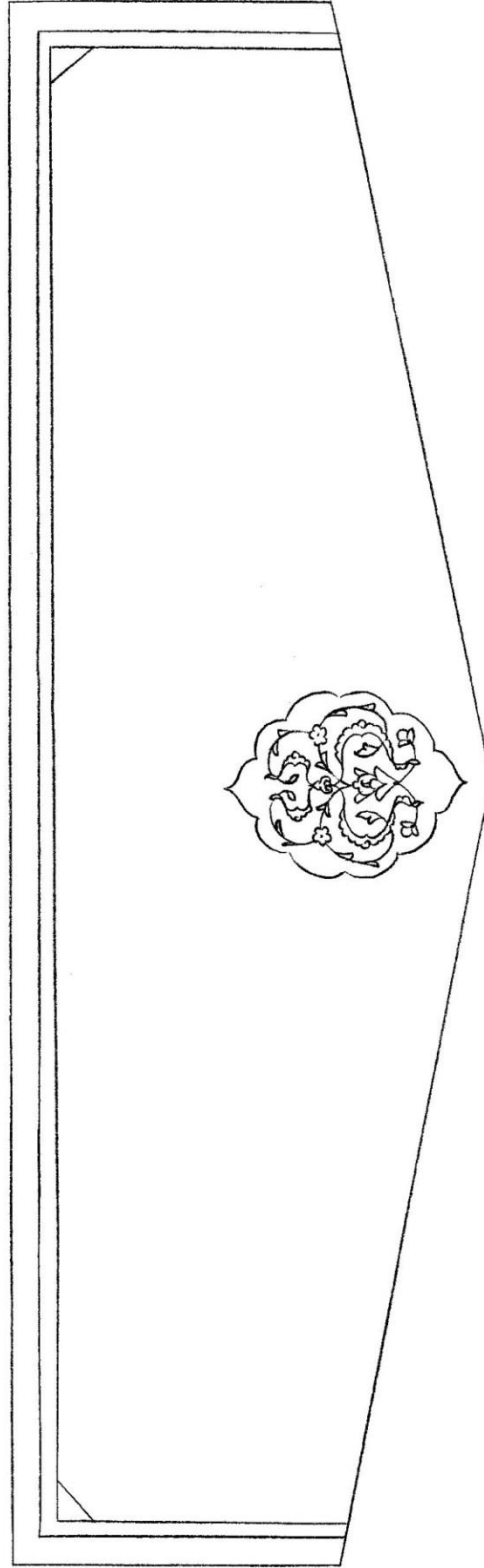
Miškâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Ön ve Arka Kapak.

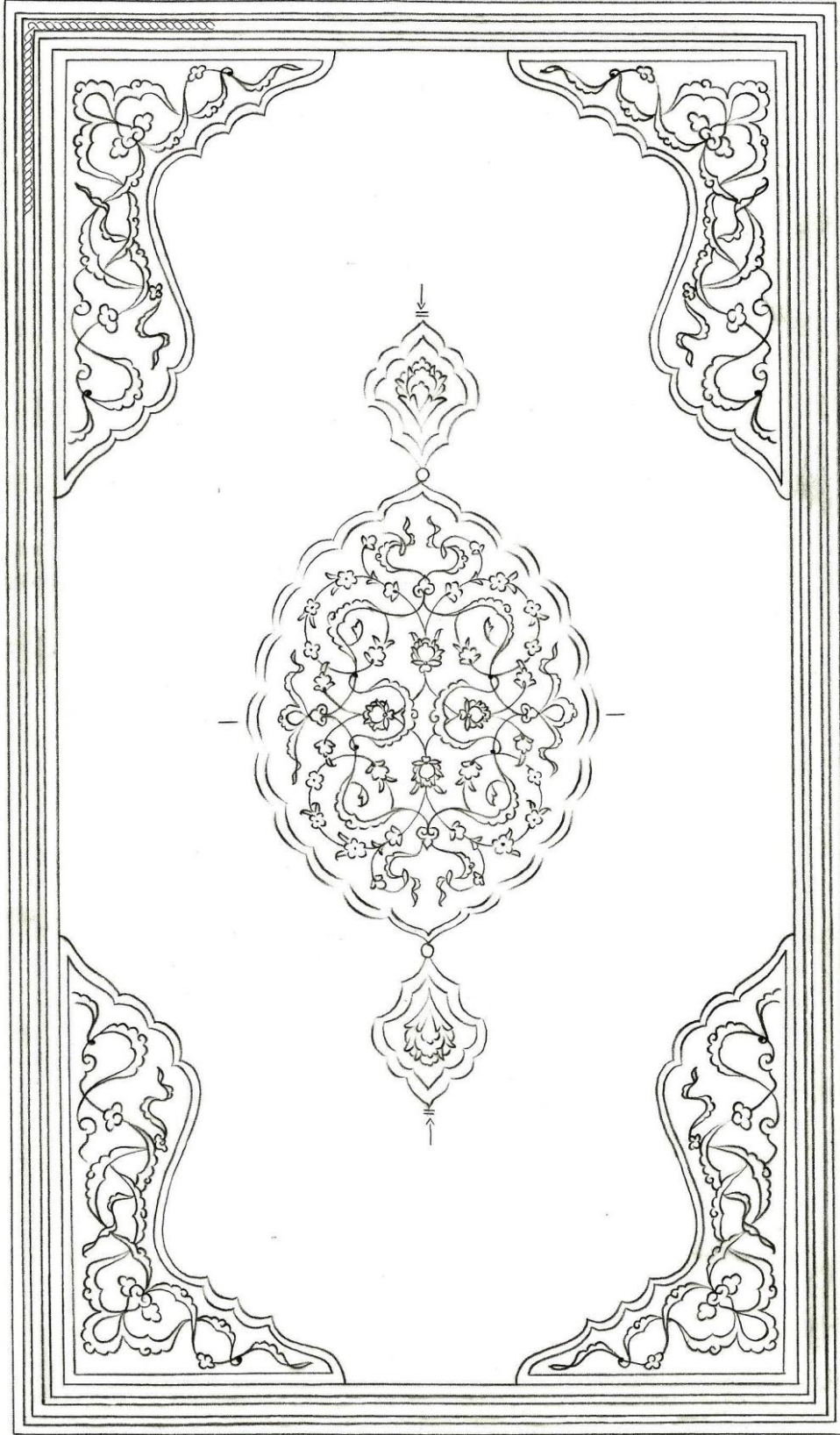
Çizim: 8, Örnek: 5.
Mişkâtu'l-Mesâbih, 979/1570, Çorum Hasan Paşa: 250, Sertâb ve Mikleb.

Çizim: 9, Örnek: 6.
Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Ön ve Arka Kapak.

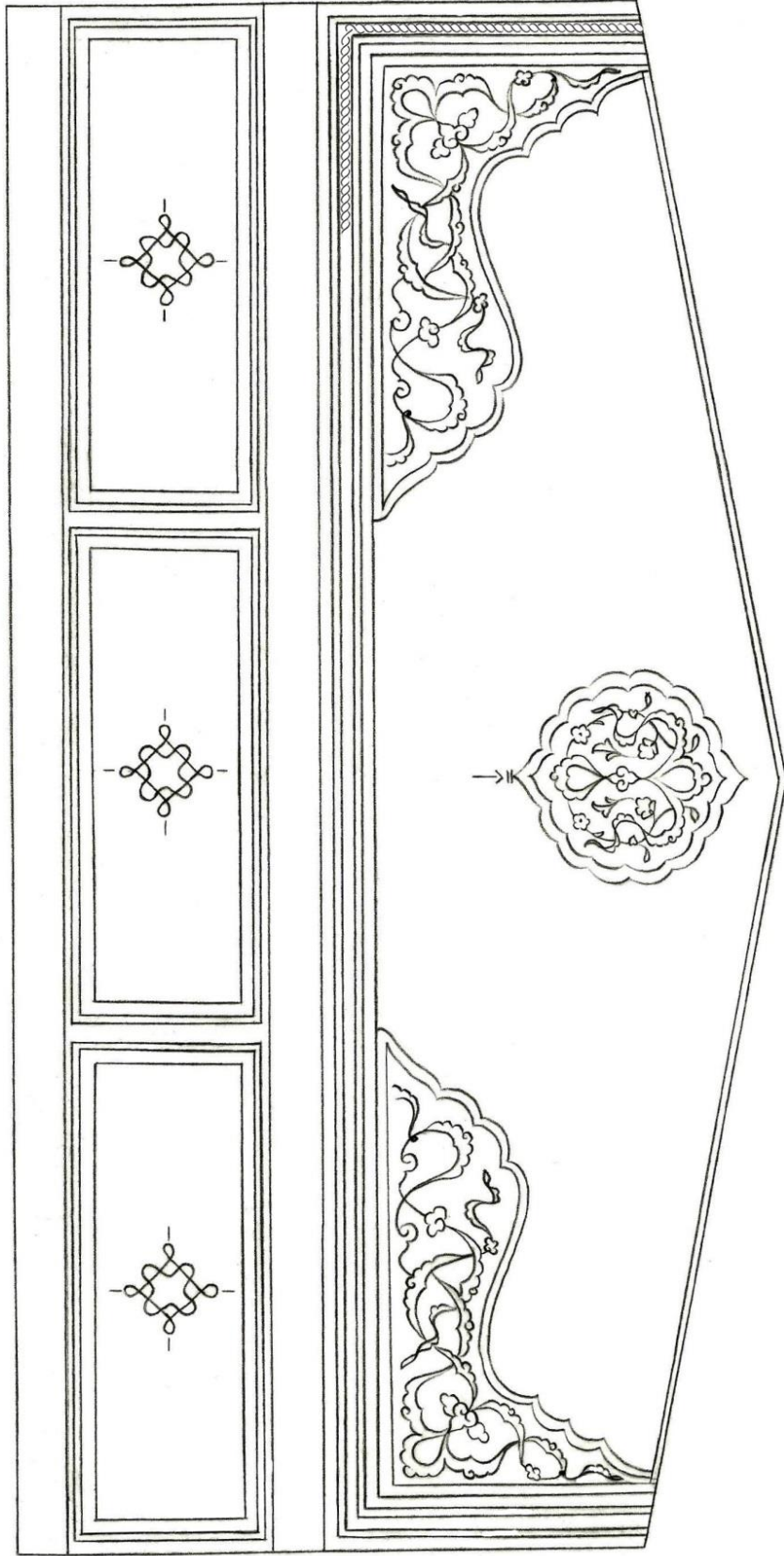

Çizim: 10, Örnek: 6.
Şerh-i Gülistân, 998 / 1589, Çorum Hasan Paşa: 4670, Mikleb.

Çizim: 11, Örnek: 7.

Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Ön ve Arka Kapak.

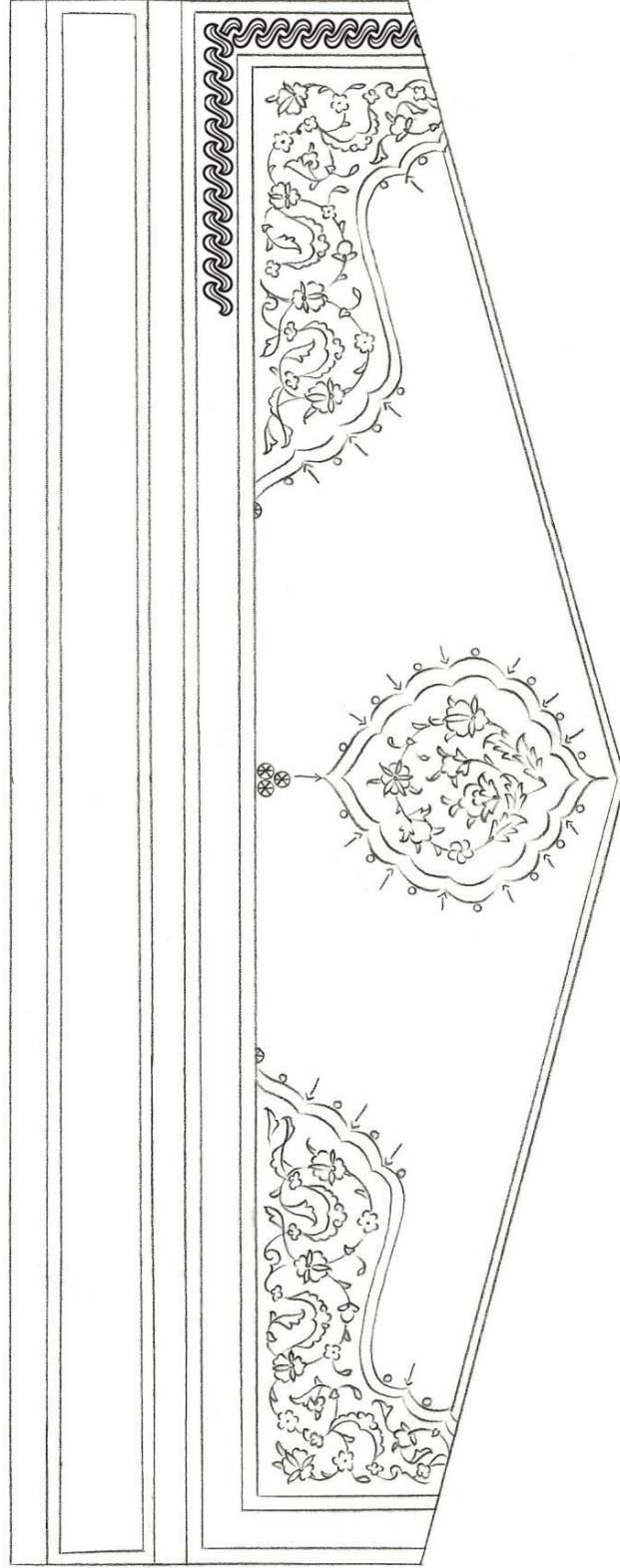
Çizim: 12, Örnek: 7.

Mesnevi-i Manevi, XVI. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 804, Sertâb ve Mikleb.

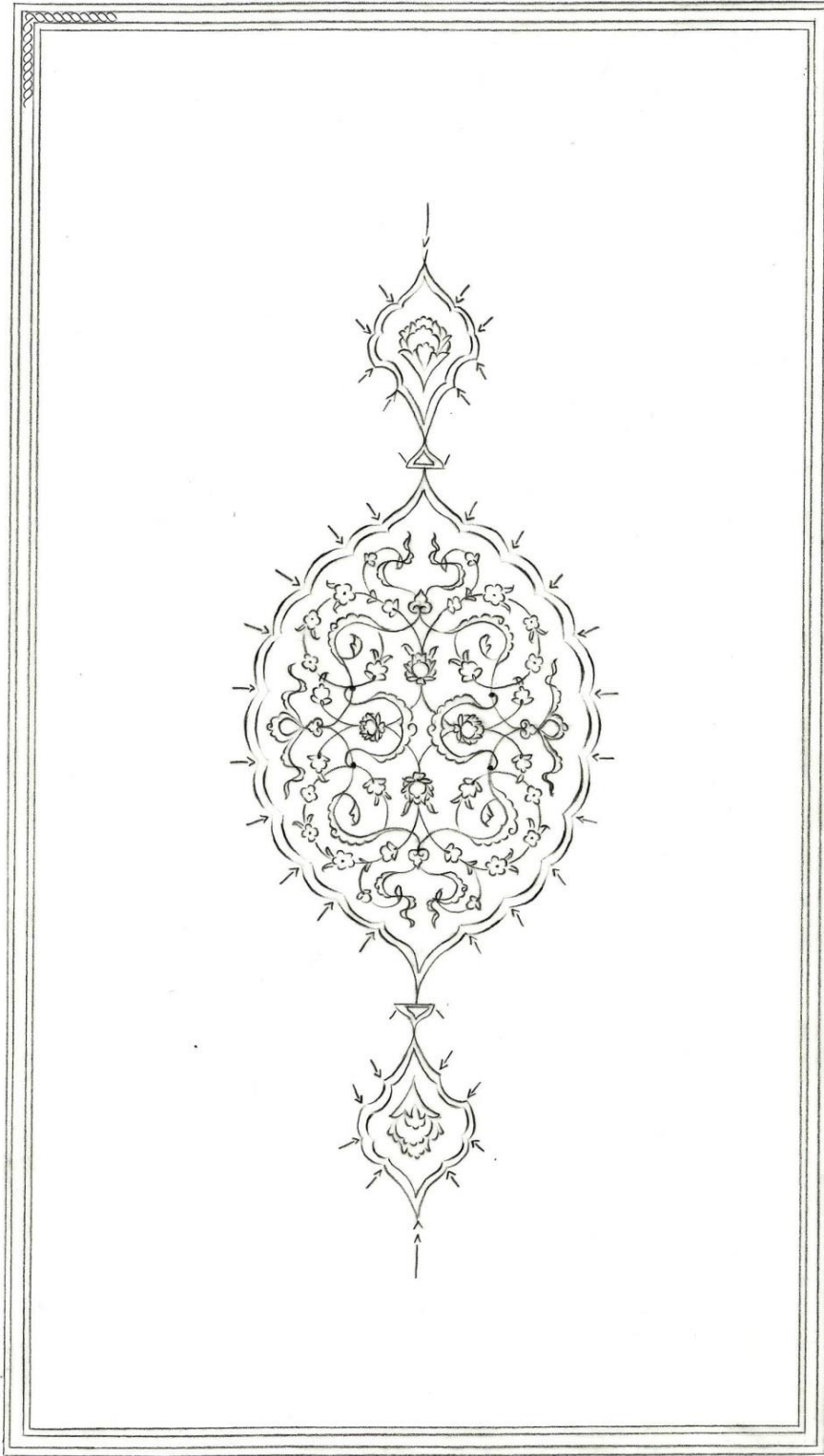
Çizim: 13, Örnek: 8.

Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Munyeti'l-Musallî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437,
Ön ve Arka Kapak.

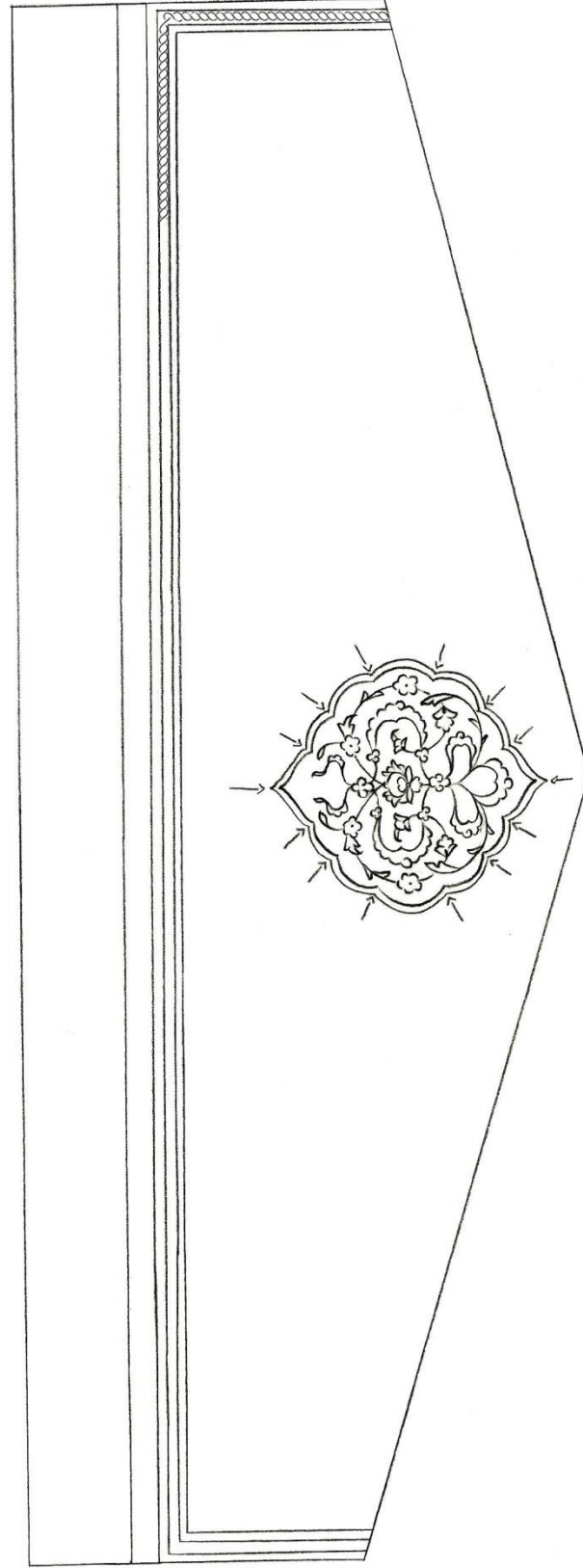
Çizim: 14, Örnek: 8.

Gunyetu'l-Mutemellî Şerhu Munyeti'l-Musallî, 1085 / 1674, Çorum Hasan Paşa: 1437,
Sertâb ve Mikleb.

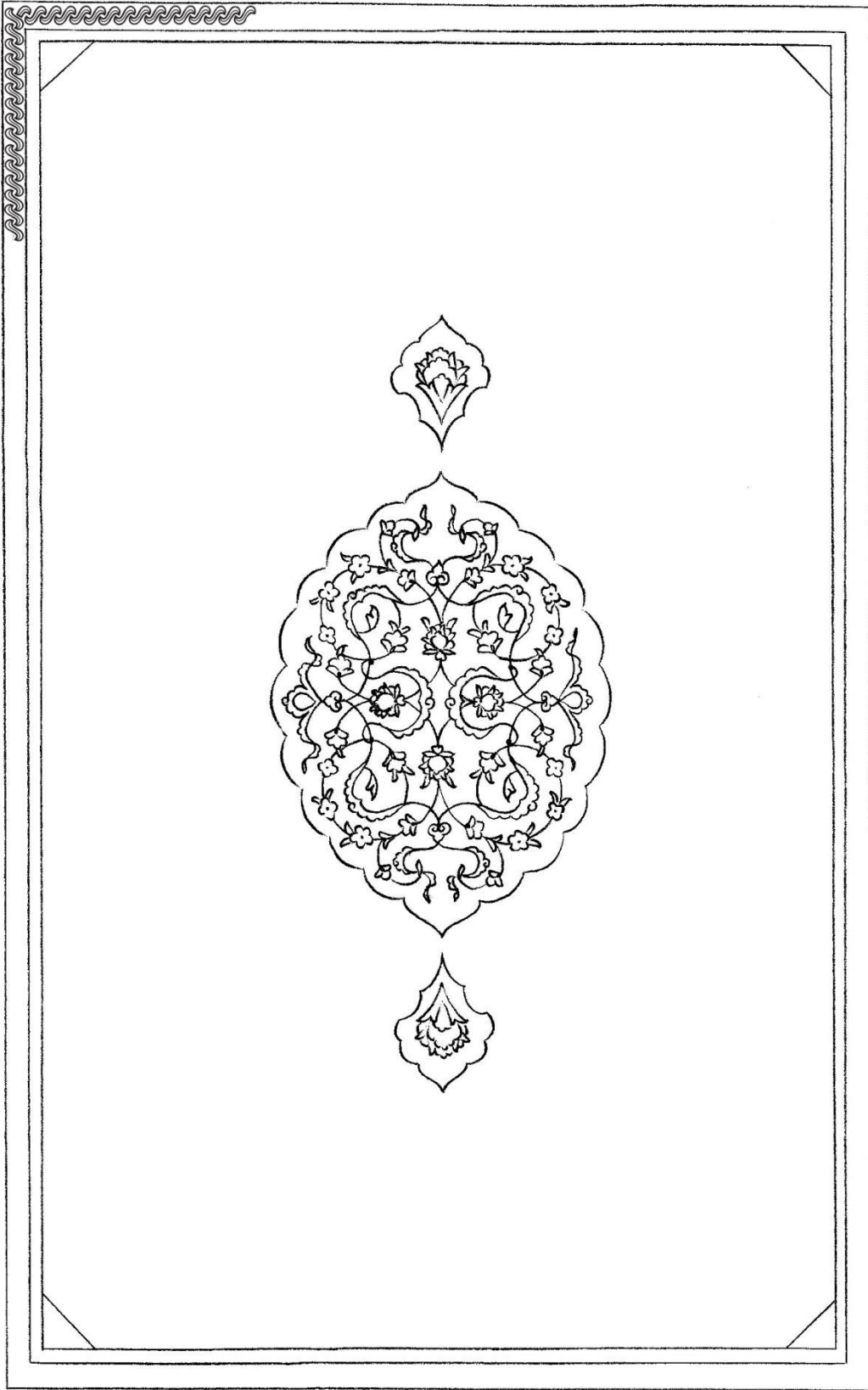

Çizim: 15, Örnek: 9.

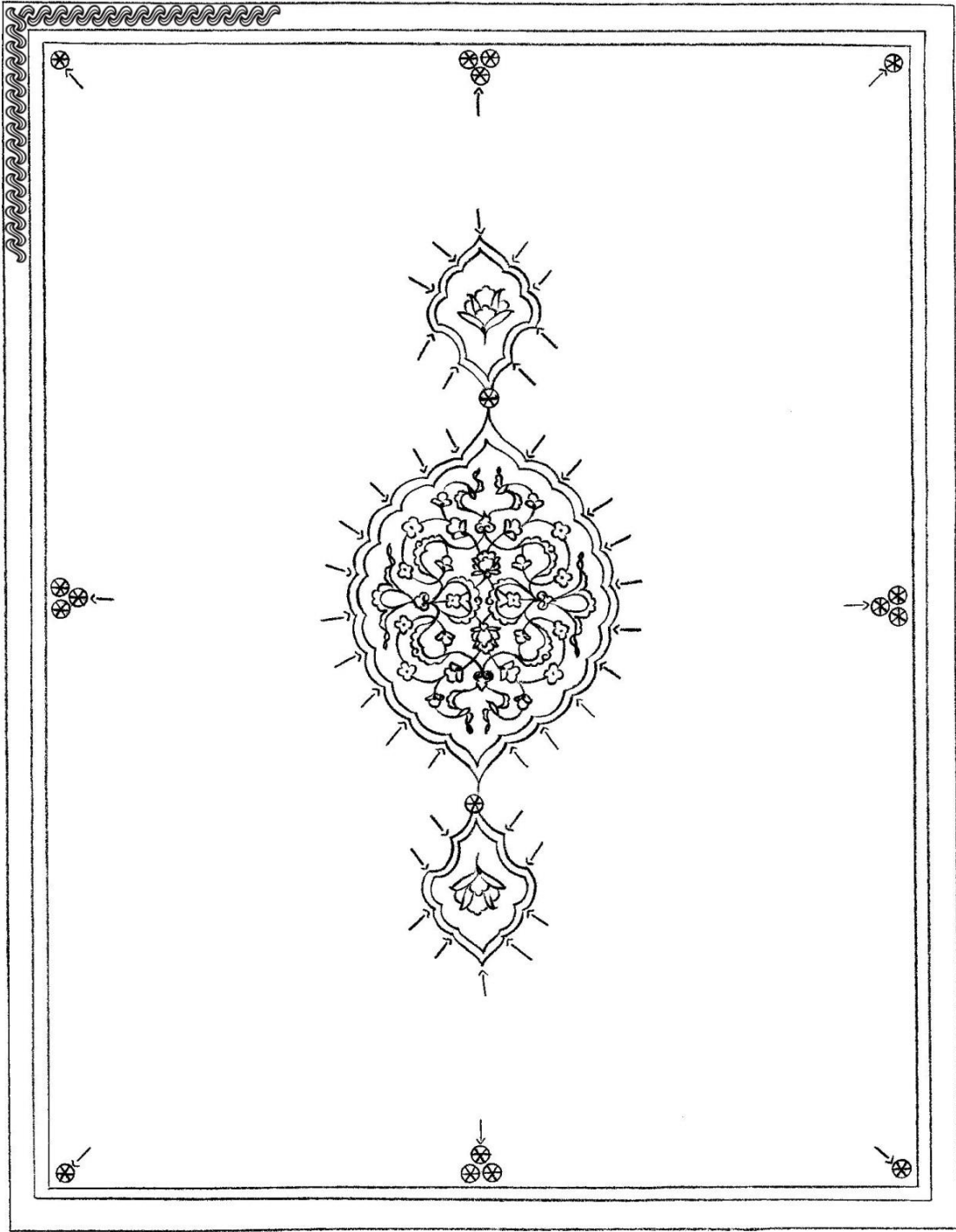
Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152,
Ön ve Arka Kapak.

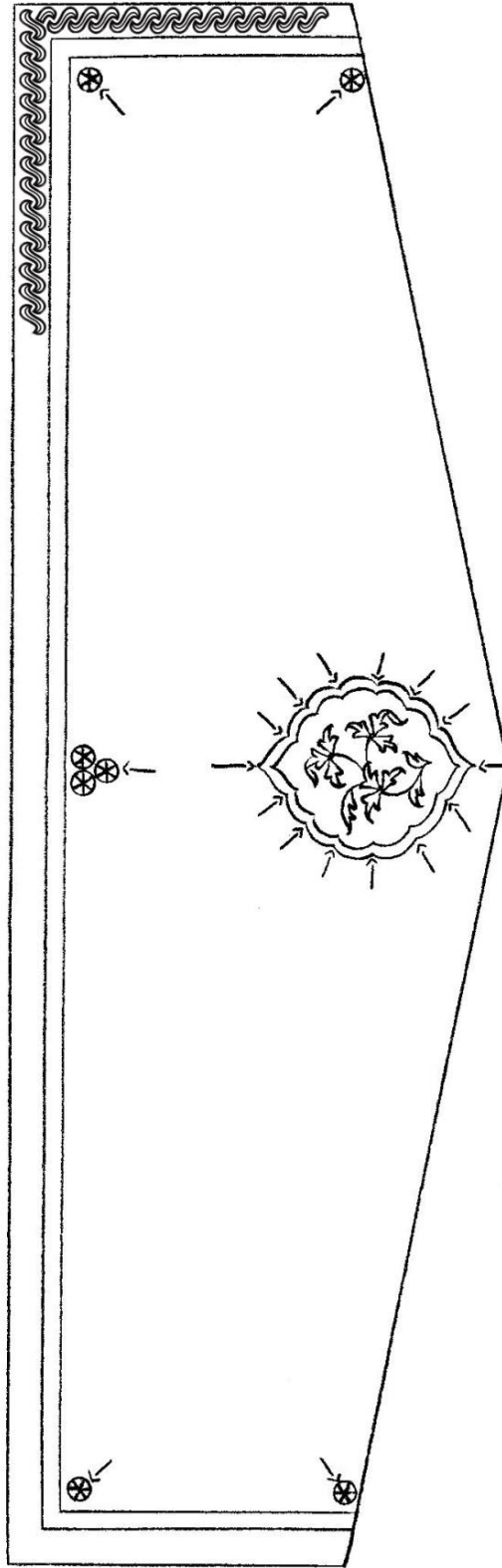
Çizim: 16, Örnek: 9.
Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrârî't-Tevîl, XVII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 152,
Sertâb ve Mikleb.

Çizim: 17, Örnek: 10.
el-Etval,/....., Çorum Hasan Paşa: 2390, Ön ve Arka Kapak.

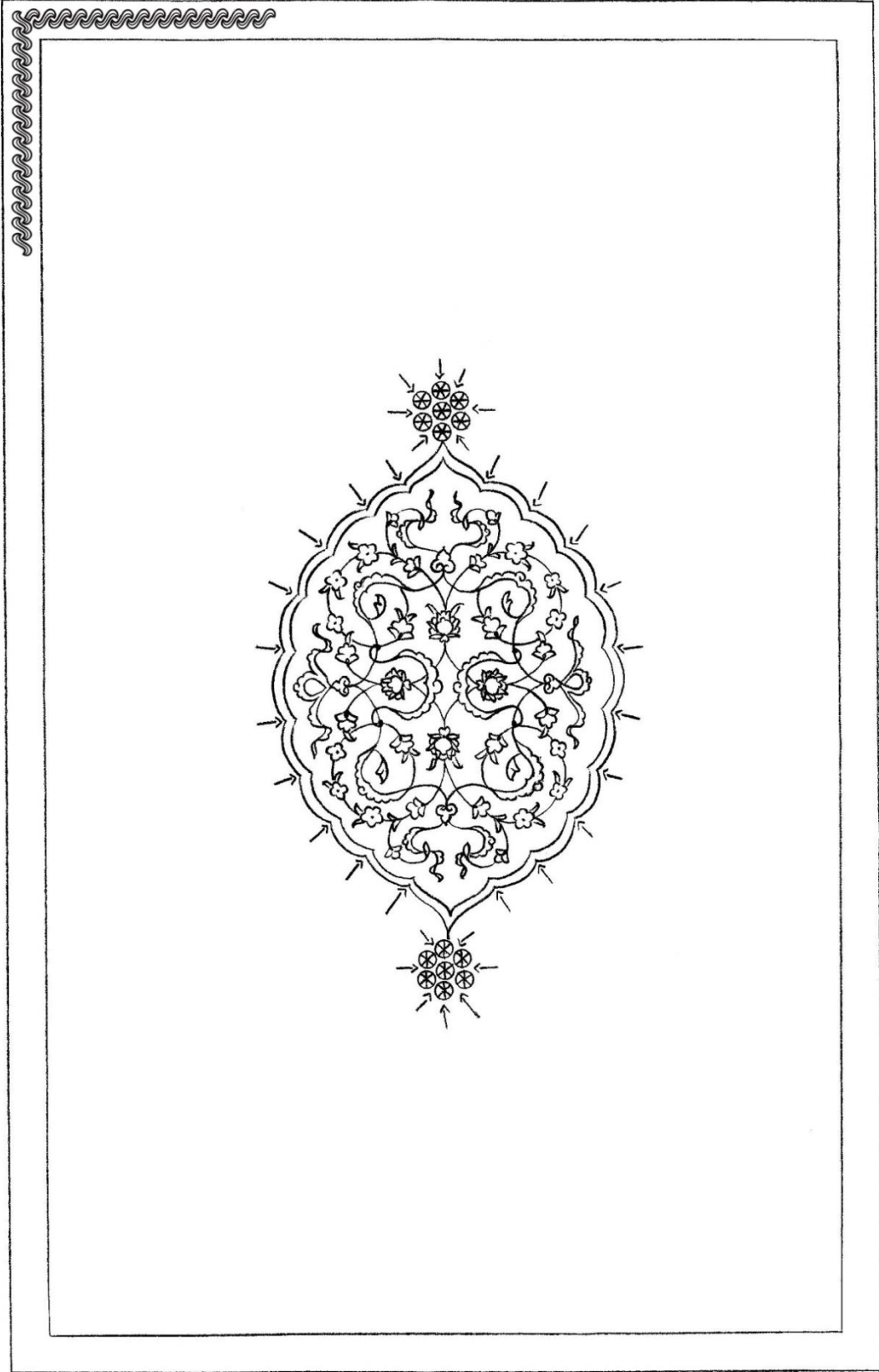

Çizim: 18, Örnek: 11.
Aksâl-İreb fi Tercemet-i Mukaddimetü'l-Edeb,/....., Çorum Hasan Paşa: 1861,
Ön ve Arka Kapak.

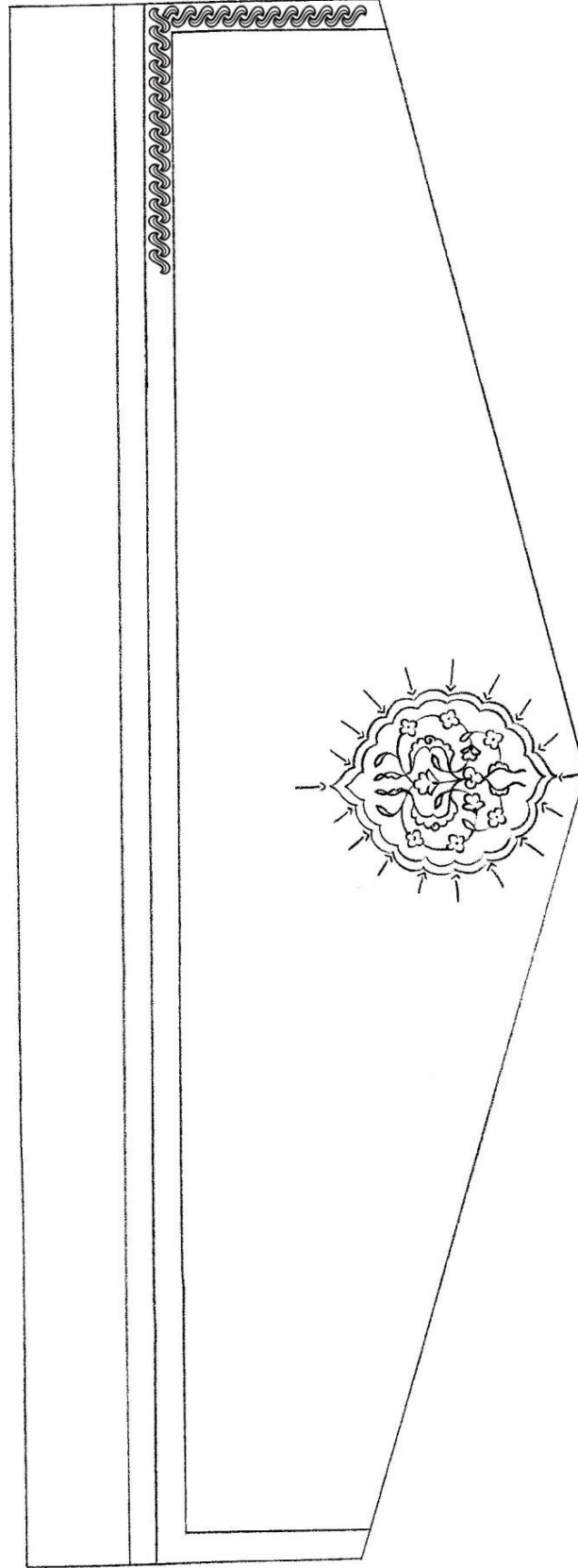
Çizim: 19, Örnek: 11.

Aksâl-İreb fî Tercemet-i Mukaddimetü'l-Edeb,/....., Çorum Hasan Paşa: 1861, Mikleb.

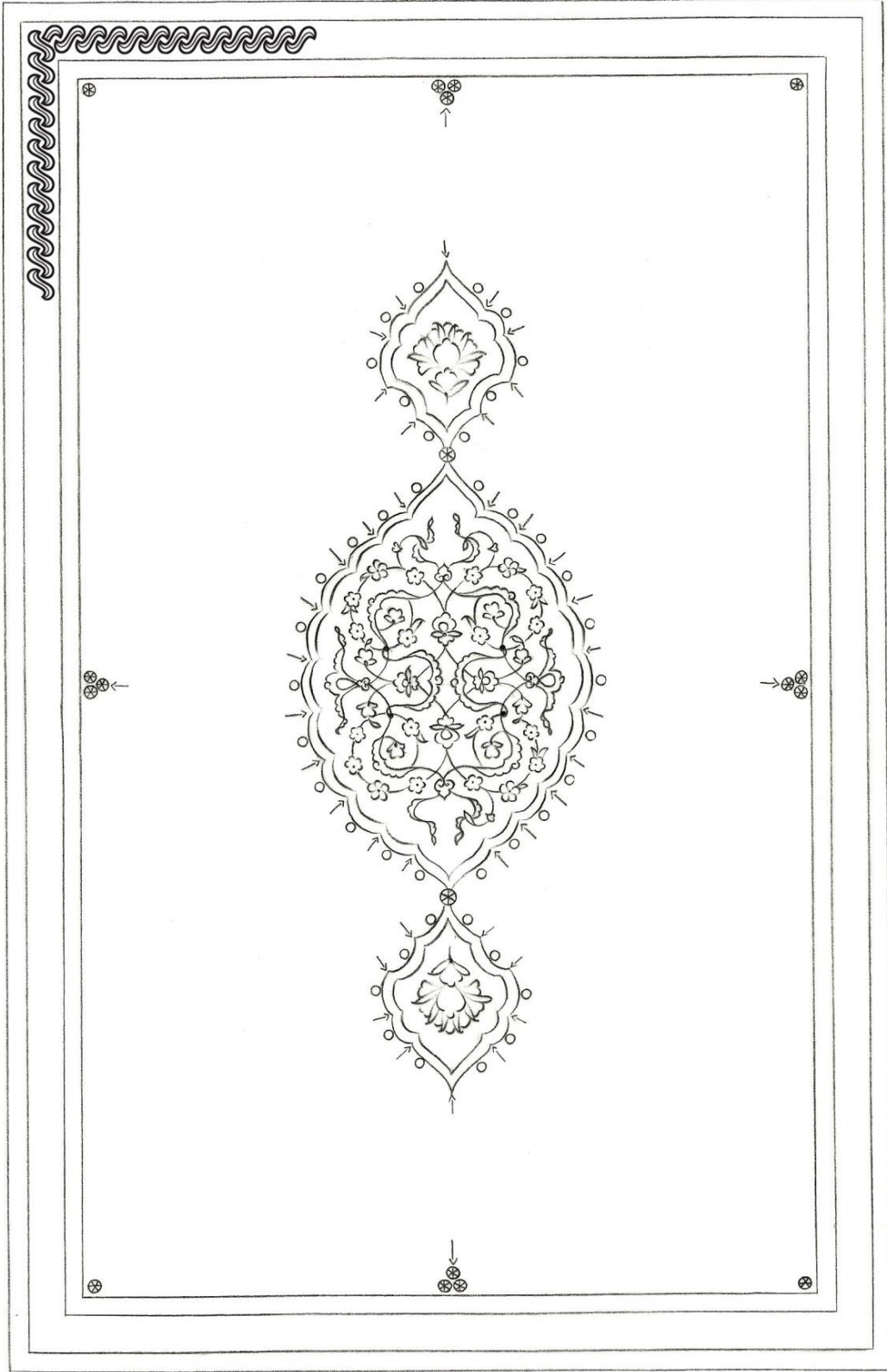
Çizim: 20, Örnek: 12.

Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406,
Ön ve Arka Kapak.

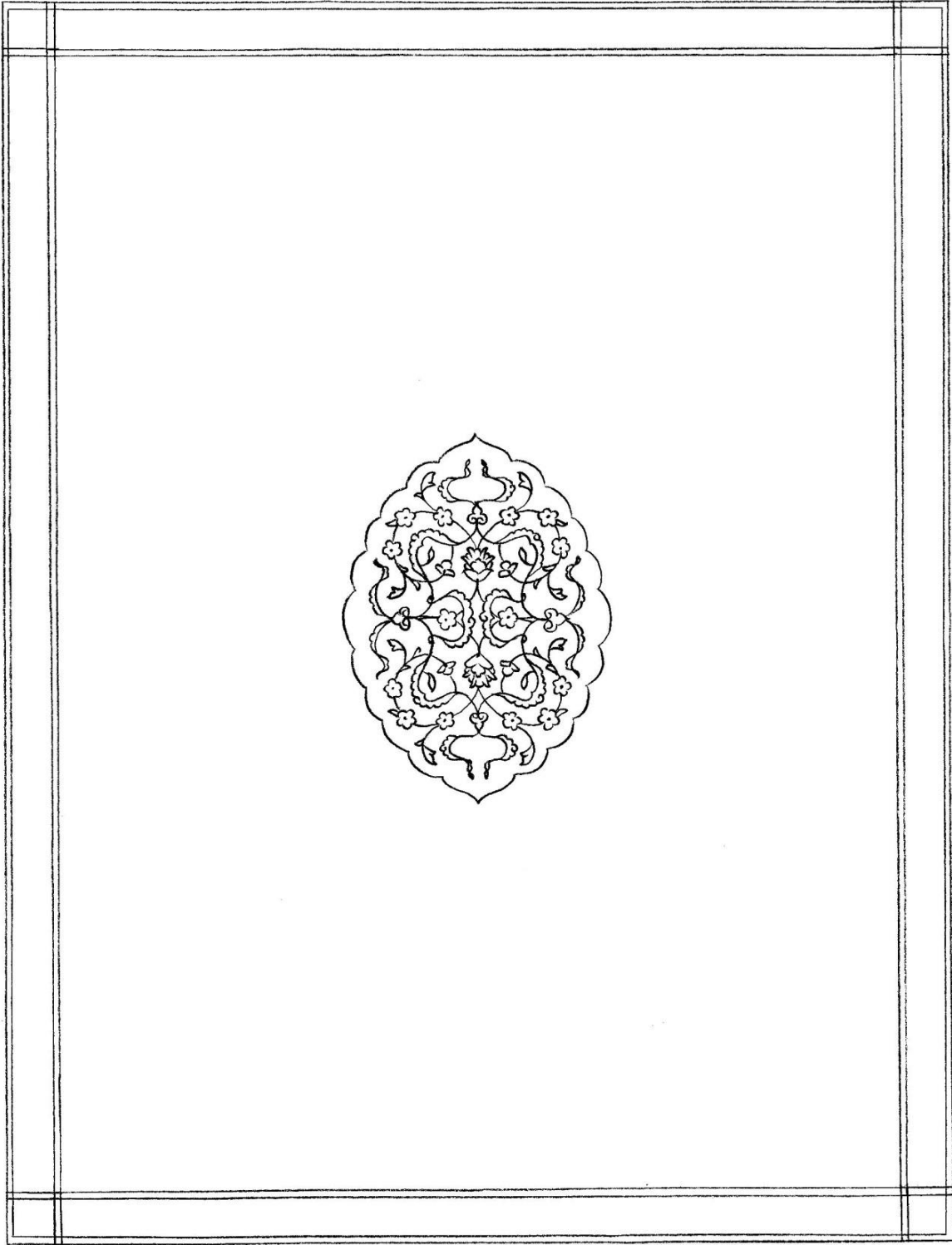
Çizim: 21, Örnek: 12.

Mustalahâtu Ehlil-Eser alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker, 1124 / 1712, Çorum Hasan Paşa: 406,
Mikleb.

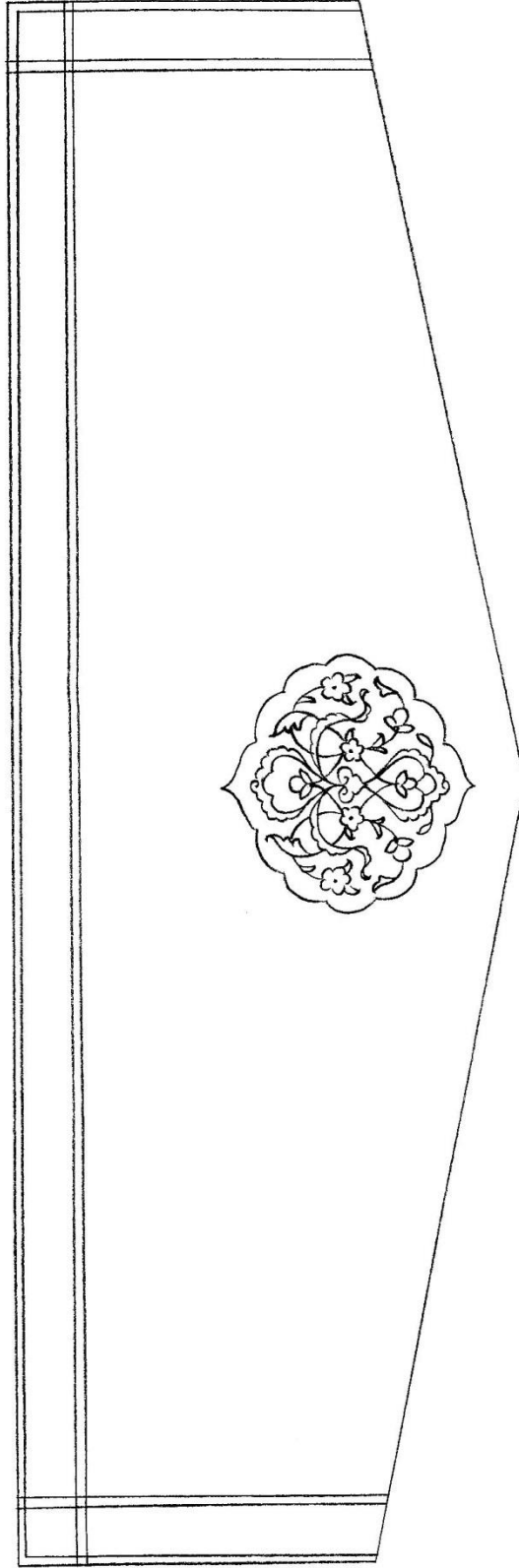
Çizim: 22, Örnek: 13.

Hâşiye alâ Şerh-i Kasîdeti'l-Nunîye, 1145 /1731, Çorum Hasan Paşa: 1006
Ön ve Arka Kapak.

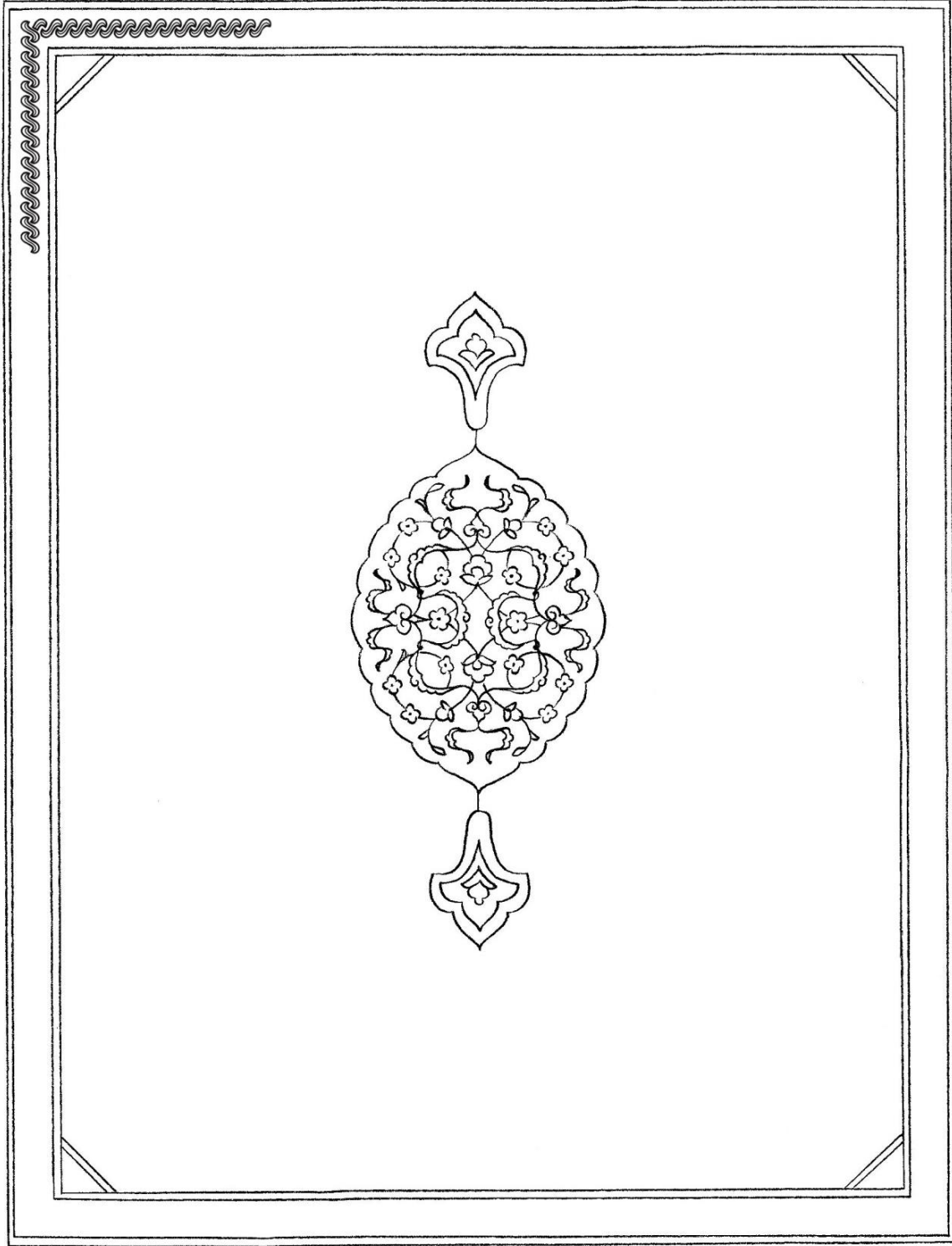

Çizim: 23, Örnek: 14

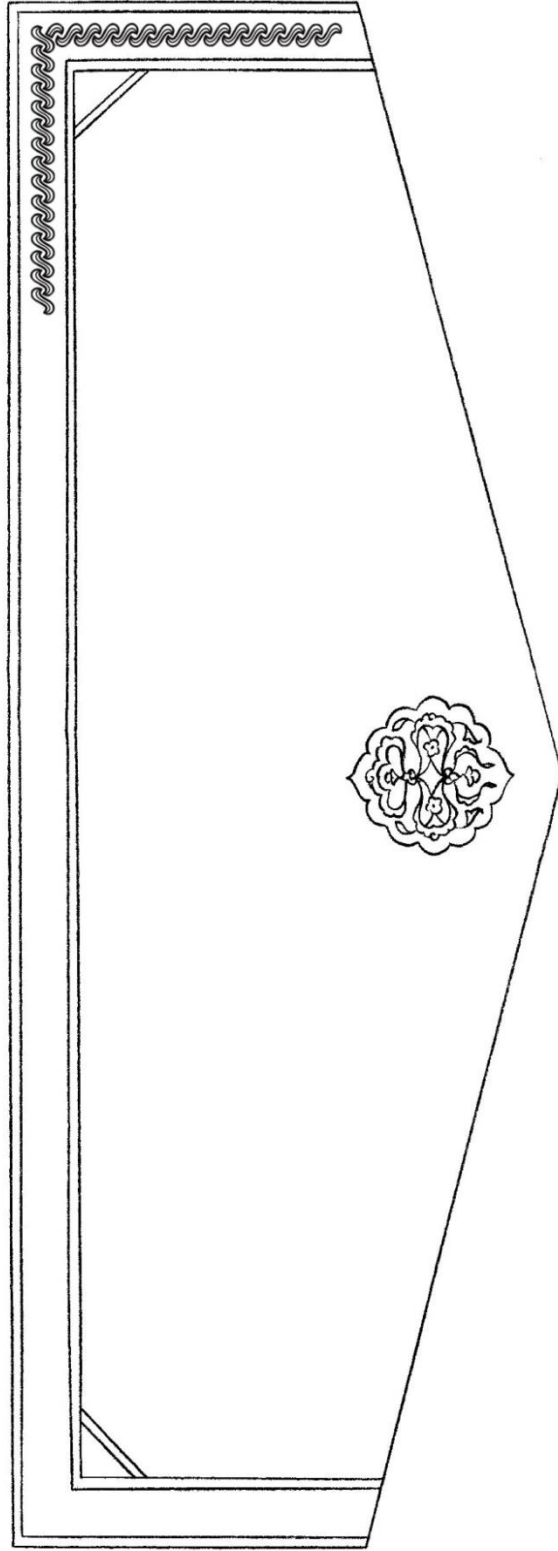
Kunûzu'l-Beraa,/...../, Çorum Hasan Paşa: 2072, Ön ve Arka Kapak.

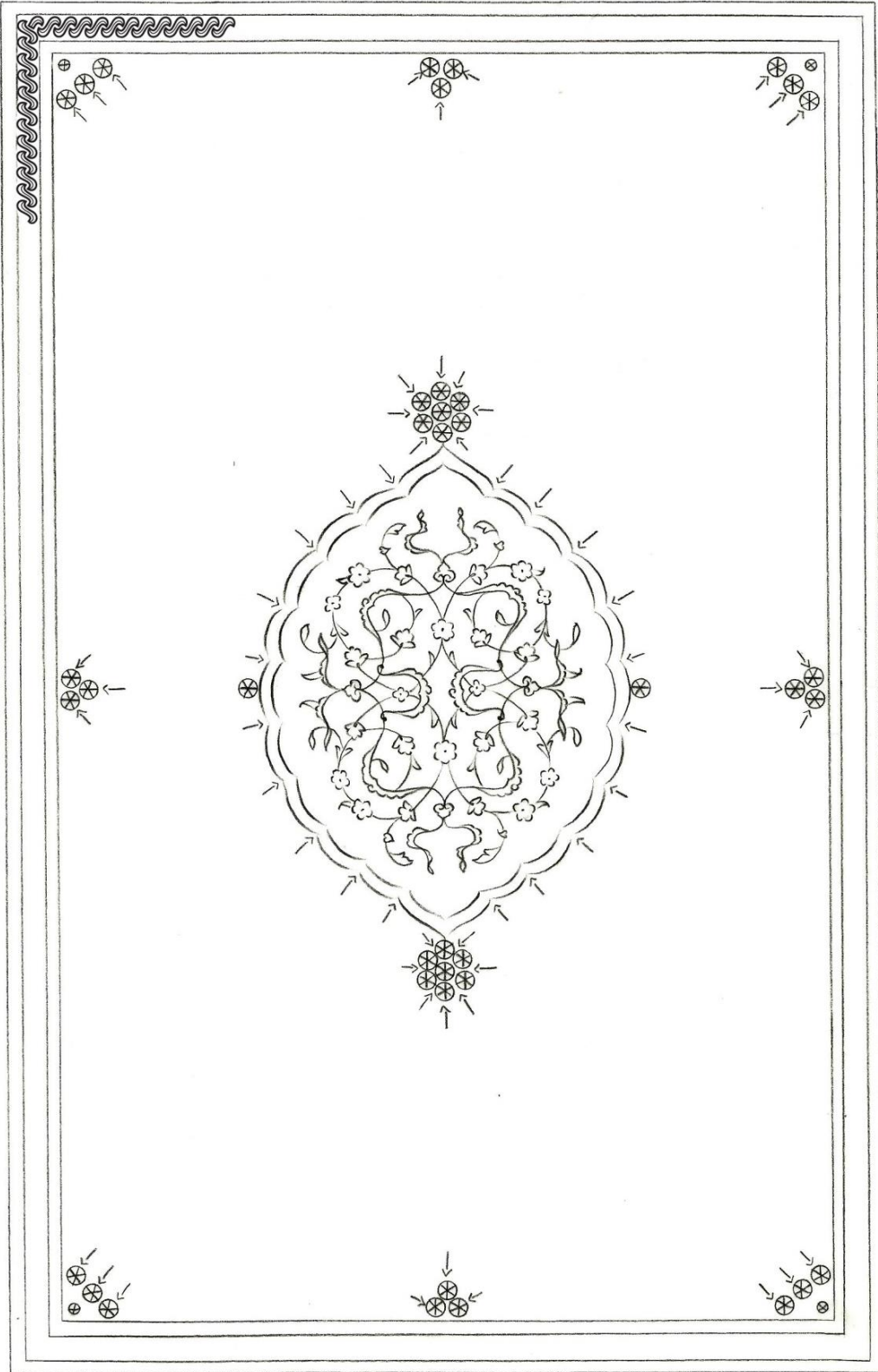
Çizim: 24, Örnek: 14.
Kunûzu'l-Beraa,/..../, Çorum Hasan Paşa: 2072, Mikleb.

Çizim: 25, Örnek: 15.
Şerhu Mukaddimeti's-Salât,/....., Çorum Hasan Paşa: 4335, Ön ve Arka Kapak.

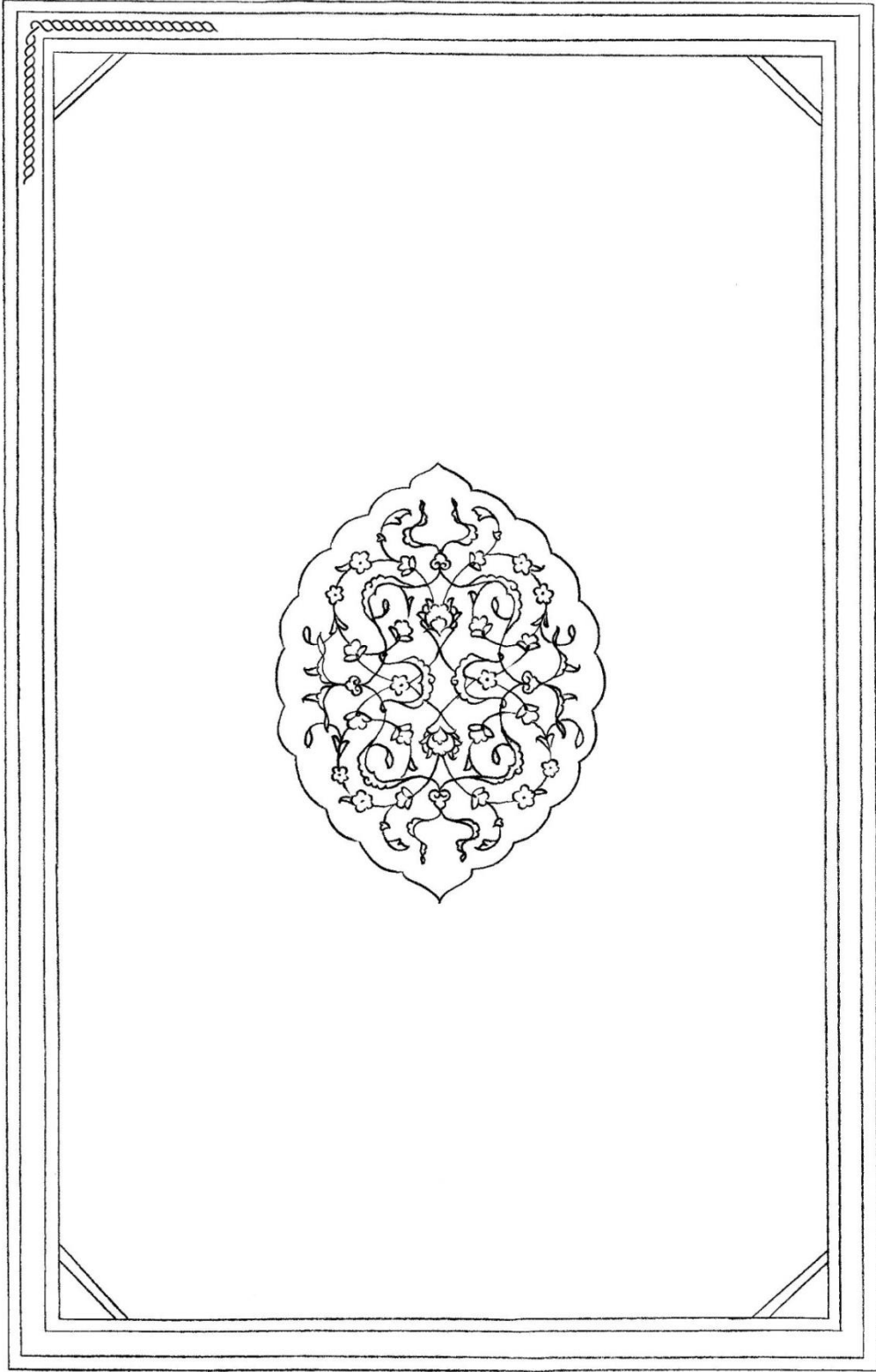

Çizim: 26, Örnek: 15.
Şerhu Mukaddimeti's-Salât,/....., Çorum Hasan Paşa: 4335, Mikleb.

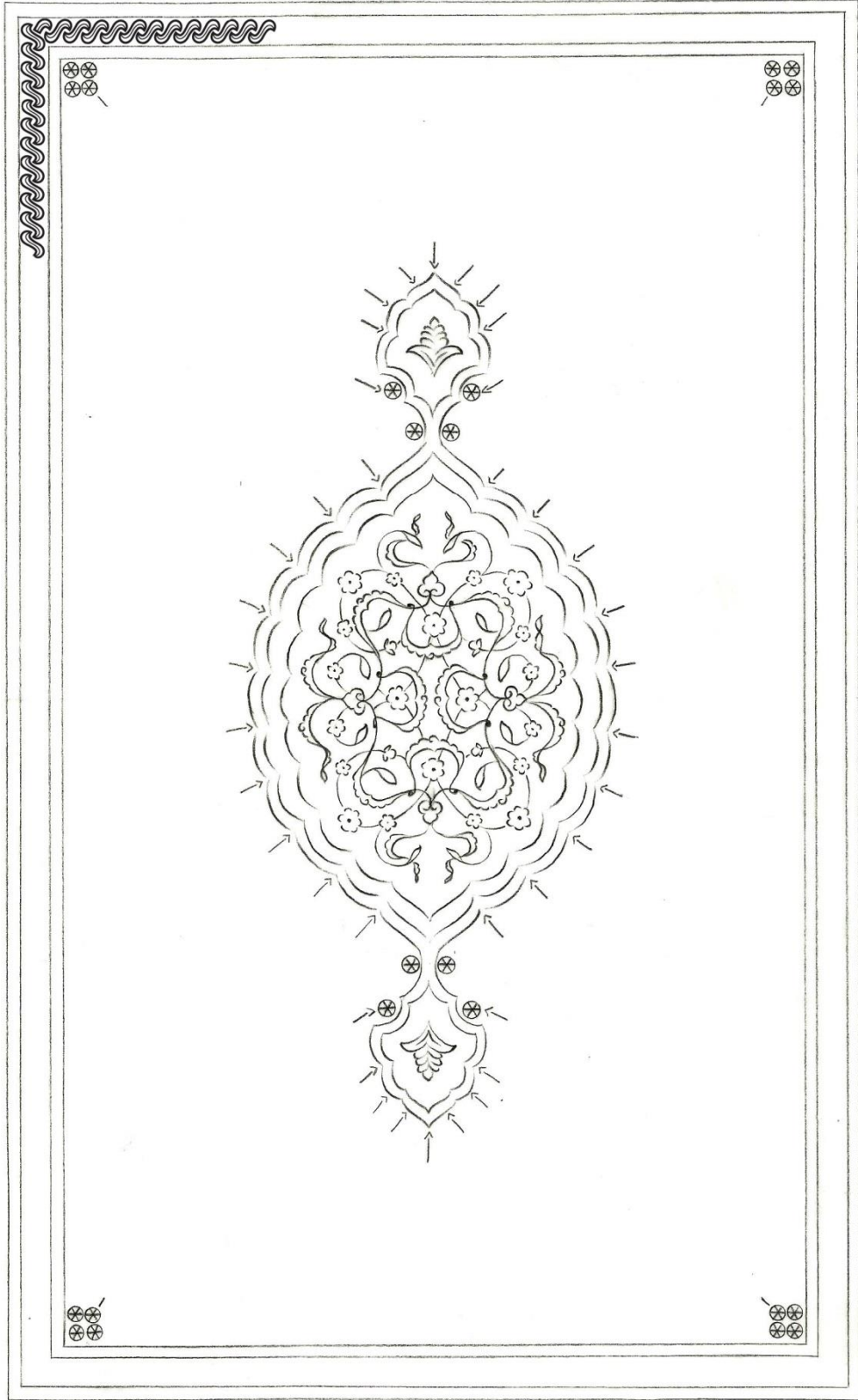
Çizim: 27, Örnek: 16.

Tebyînü'l-Mehârim, XVIII. yüzyıl, Çorum Hasan Paşa: 509,
Ön ve Arka Kapak.

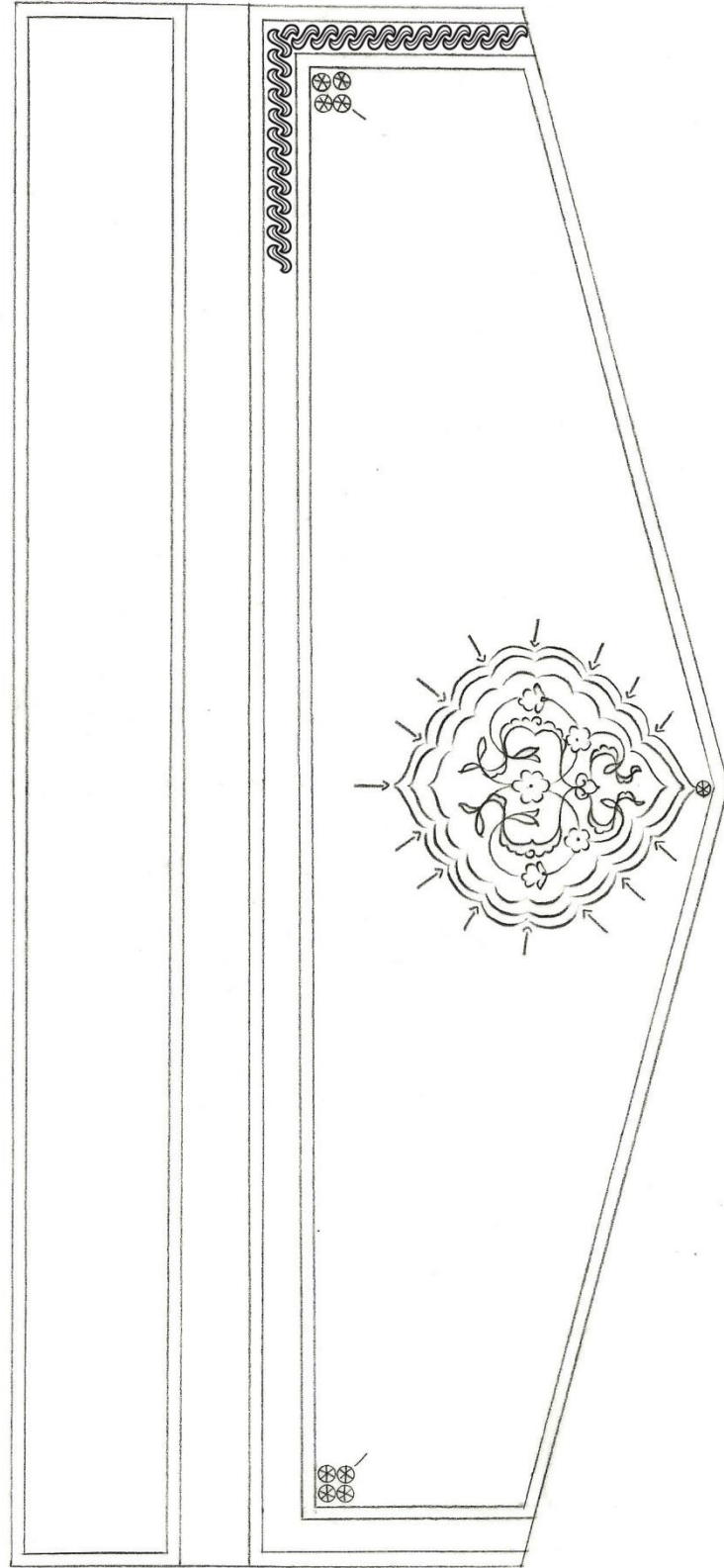
Çizim: 28, Örnek: 17.

Letâiful-Alam fi İşaretil-İlham,/....., Çorum Hasan Paşa: 816, Ön ve Arka Kapak.

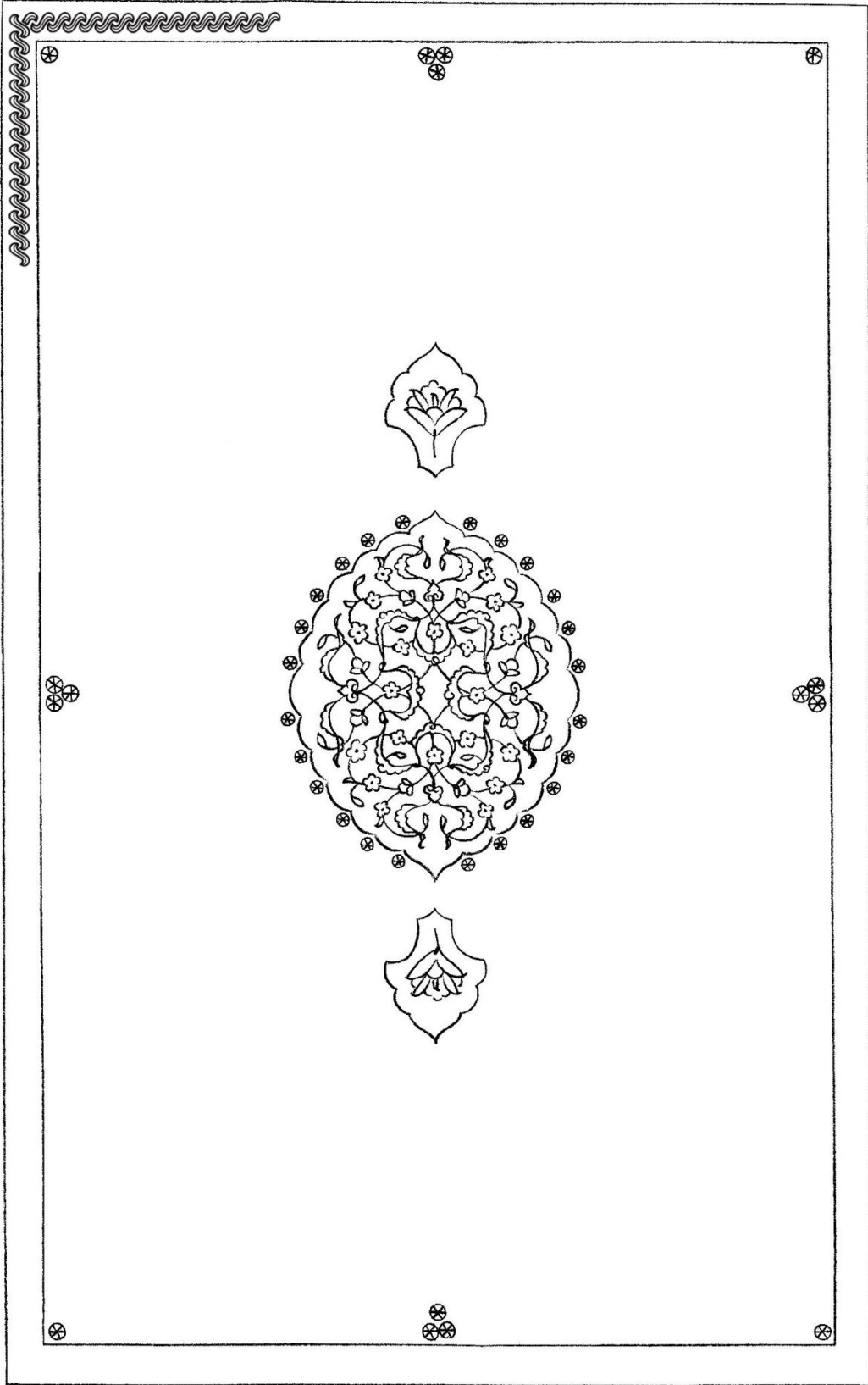
Çizim: 29, Örnek: 18.

Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Ön ve Arka Kapak.

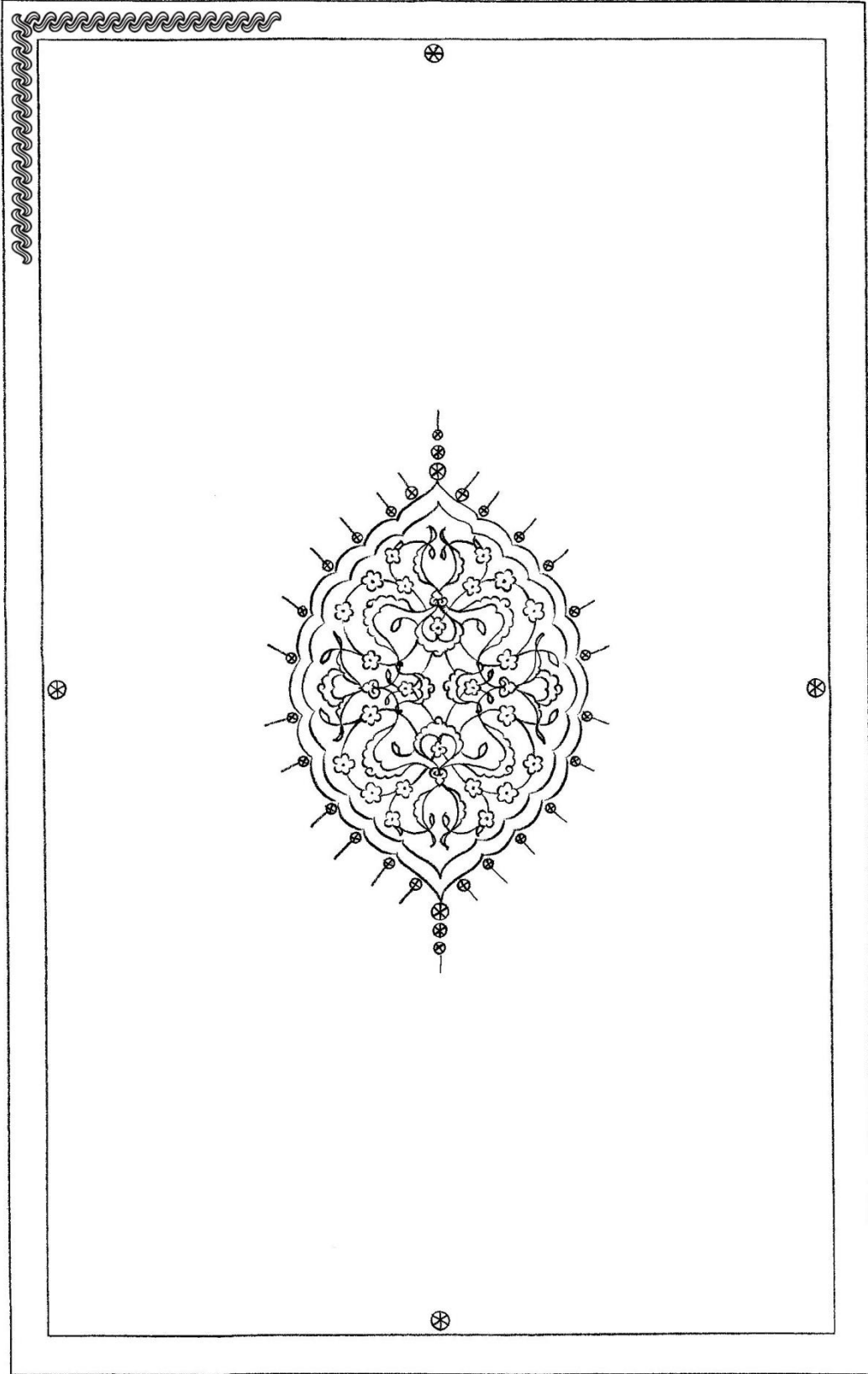
Çizim: 30, Örnek: 18.

Kenzu'l-Musalli, 1165 / 1751, Çorum Hasan Paşa: 1502, Sertâb ve Mikleb.

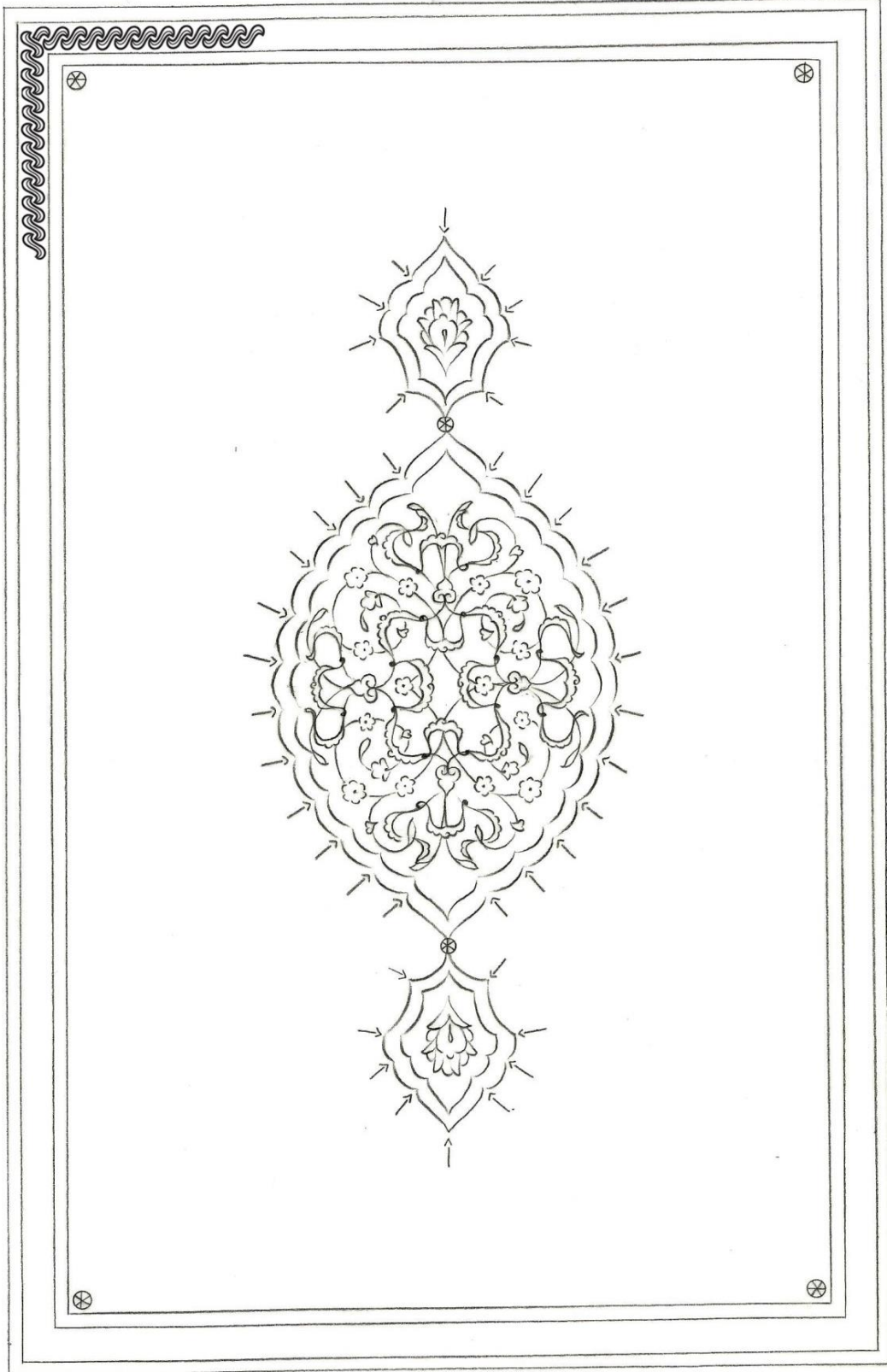
Çizim: 31, Örnek: 19.

Fevâidu'l-Âliye mine'l-Mesâili'sh-Şeriye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1692,
Ön ve Arka Kapak.

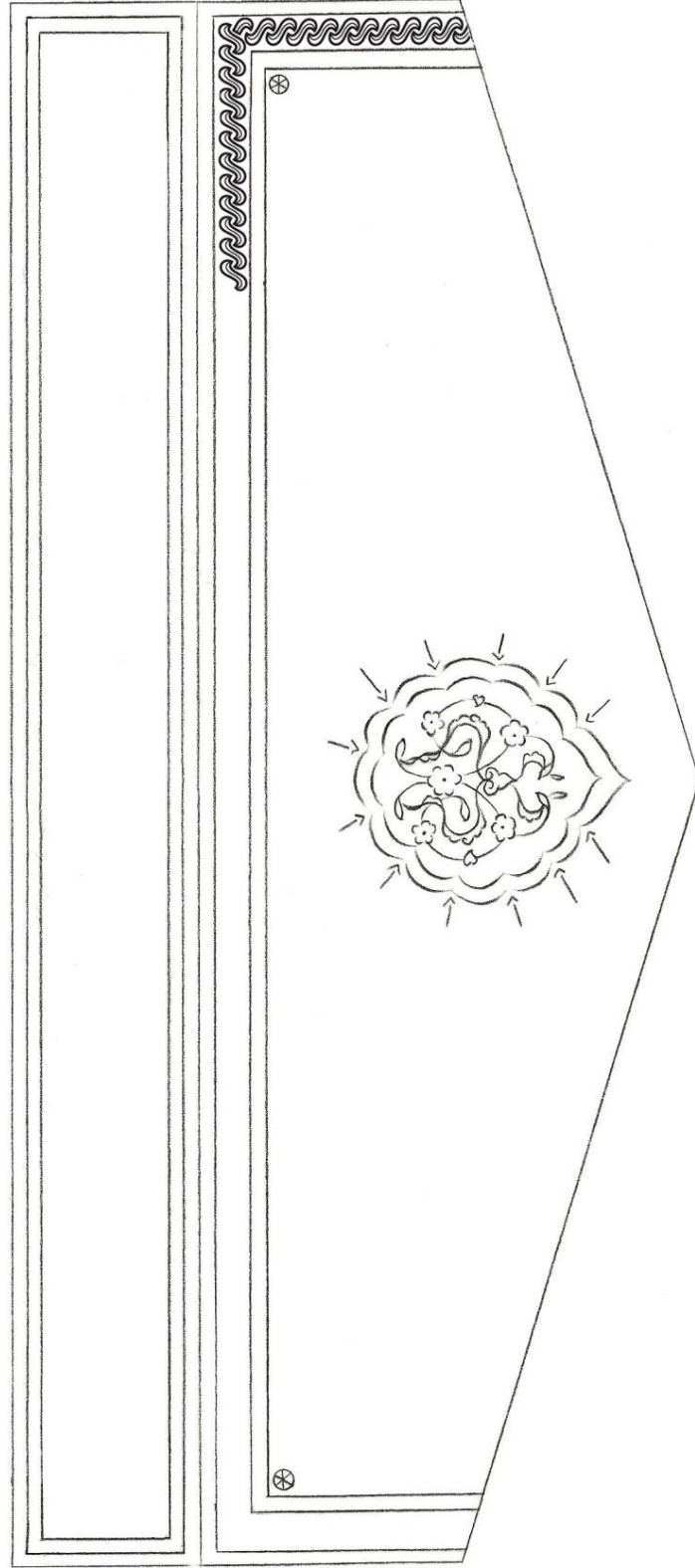
Çizim: 32, Örnek: 20.

Dürr-i Mekkûn, 1088 / 1677, Çorum Hasan Paşa: 1029, Ön ve Arka Kapak.

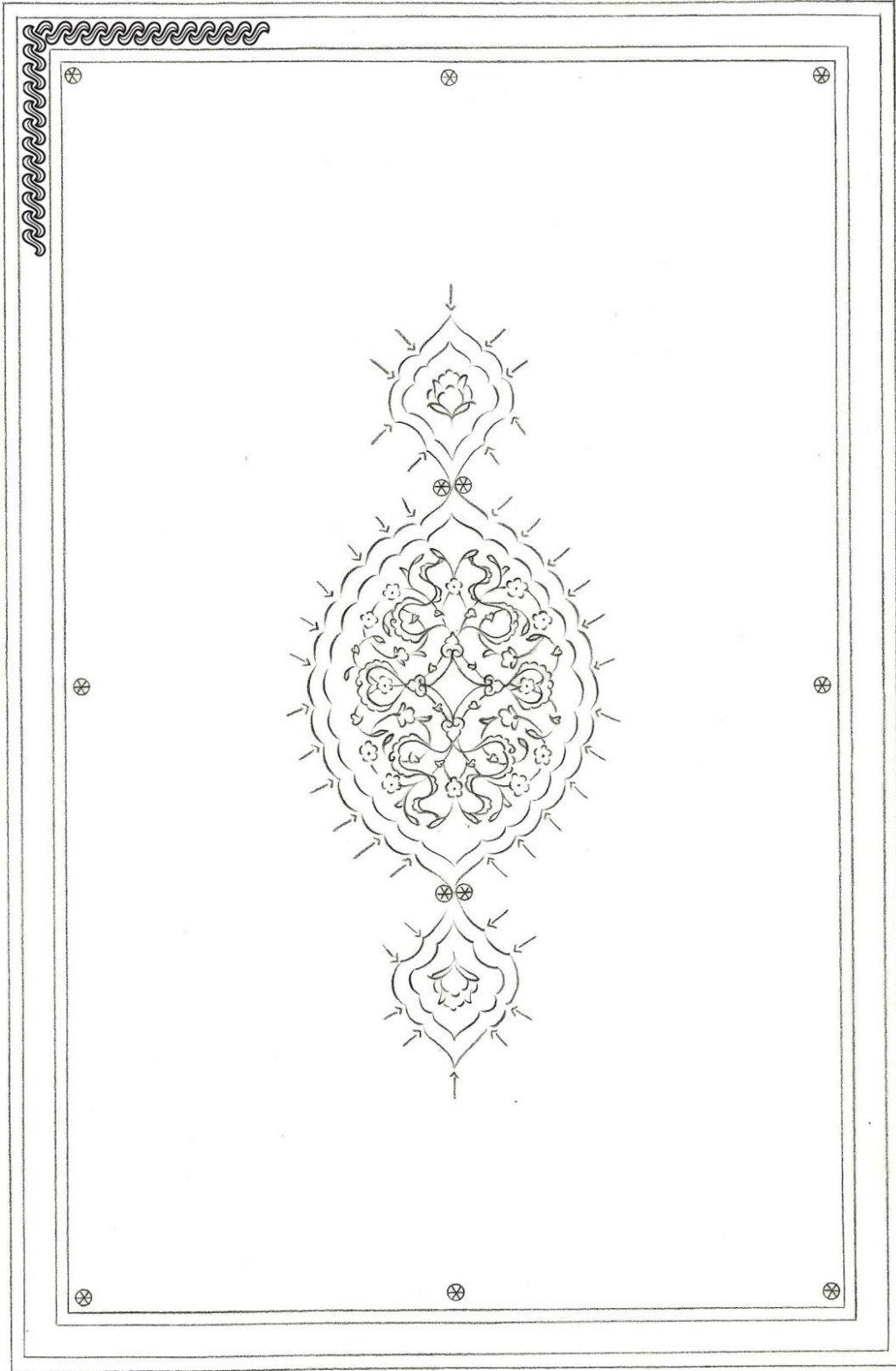
Çizim: 33, Örnek: 21.

Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Ön ve Arka Kapak.

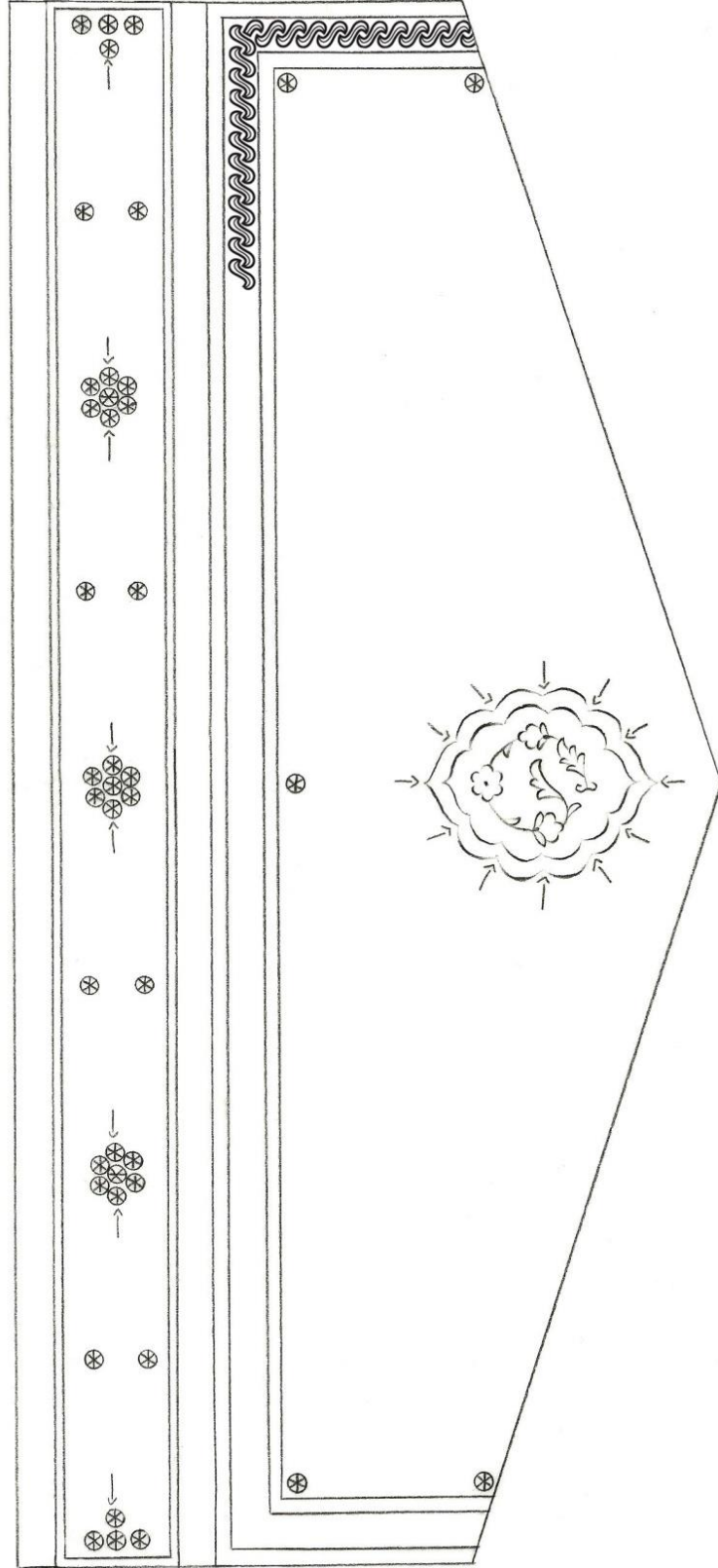
Çizim: 34, Örnek: 21.

Câmiu'l-Fusûleyn, 1103 / 1691, Çorum Hasan Paşa: 1522, Sertâb ve Mikleb.

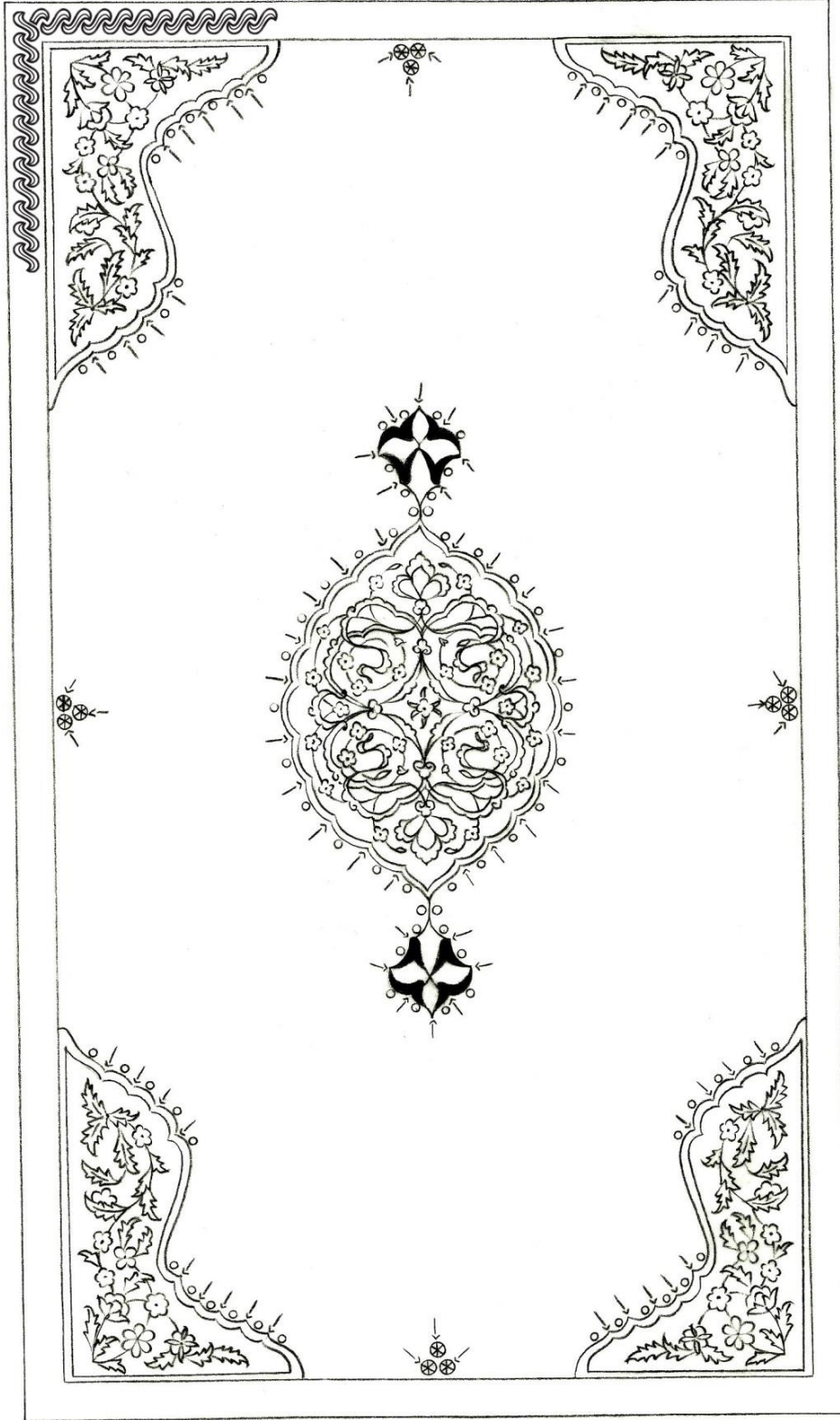
Çizim: 35, Örnek: 22.

Metâliu's-Saîde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa:2746, Ön ve Arka Kapak.

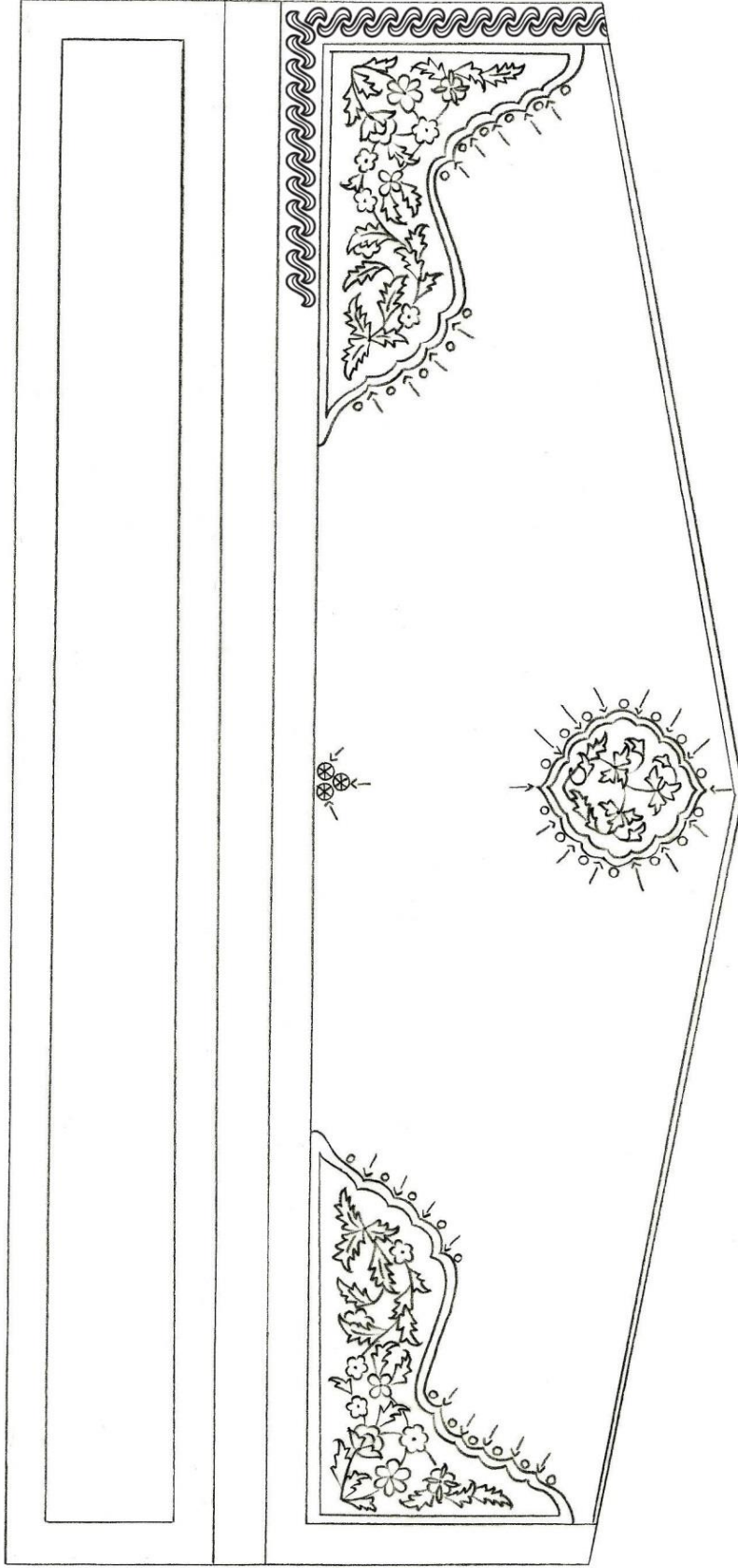
Çizim: 36, Örnek: 22.

Metâliu's-Saîde, 895/1489, Çorum Hasan Paşa:2746, Sertâb ve Mikleb.

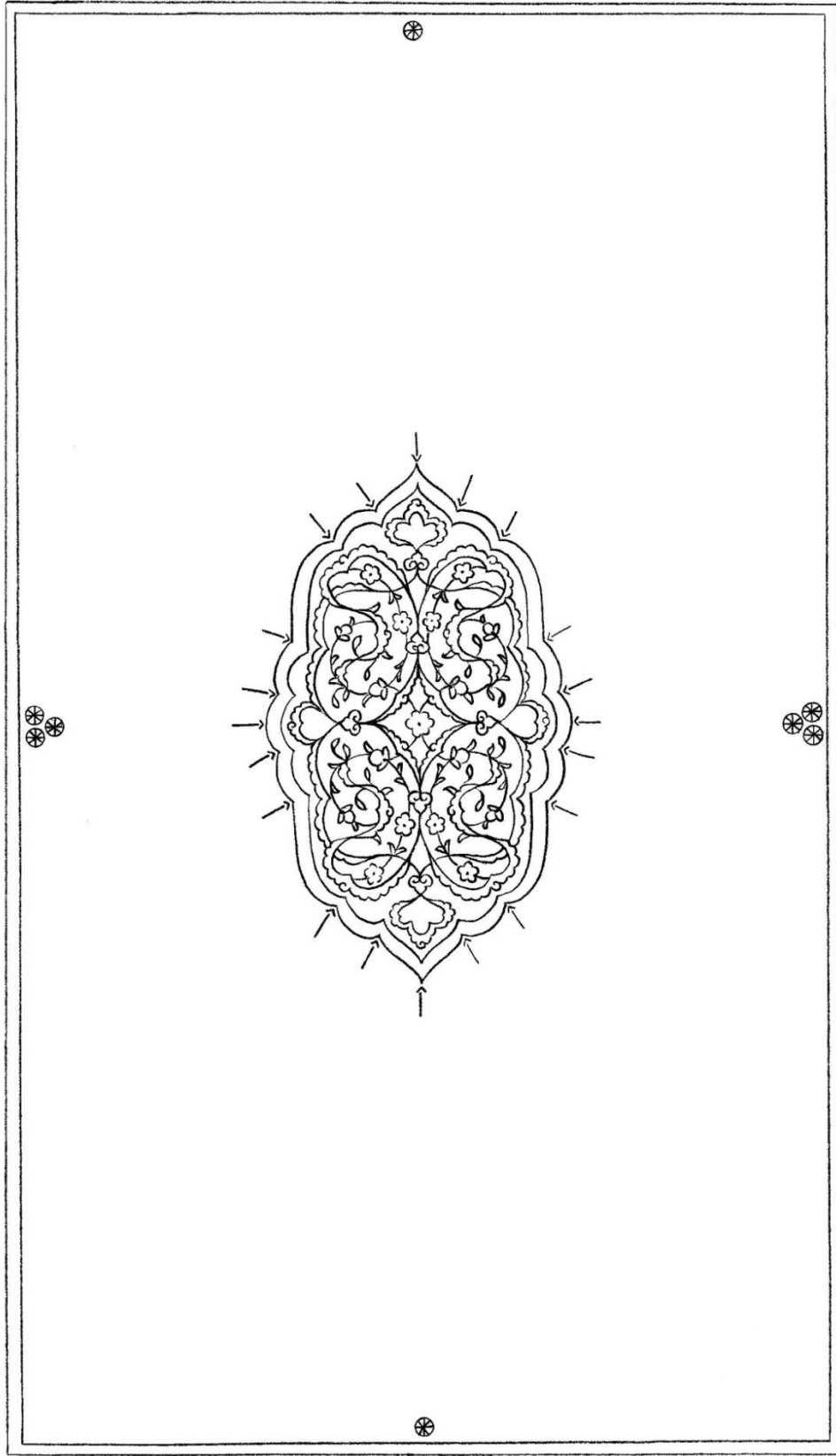
Çizim: 37, Örnek: 23.

el-Münteka fî Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa:1411,Ön ve Arka Kapak.

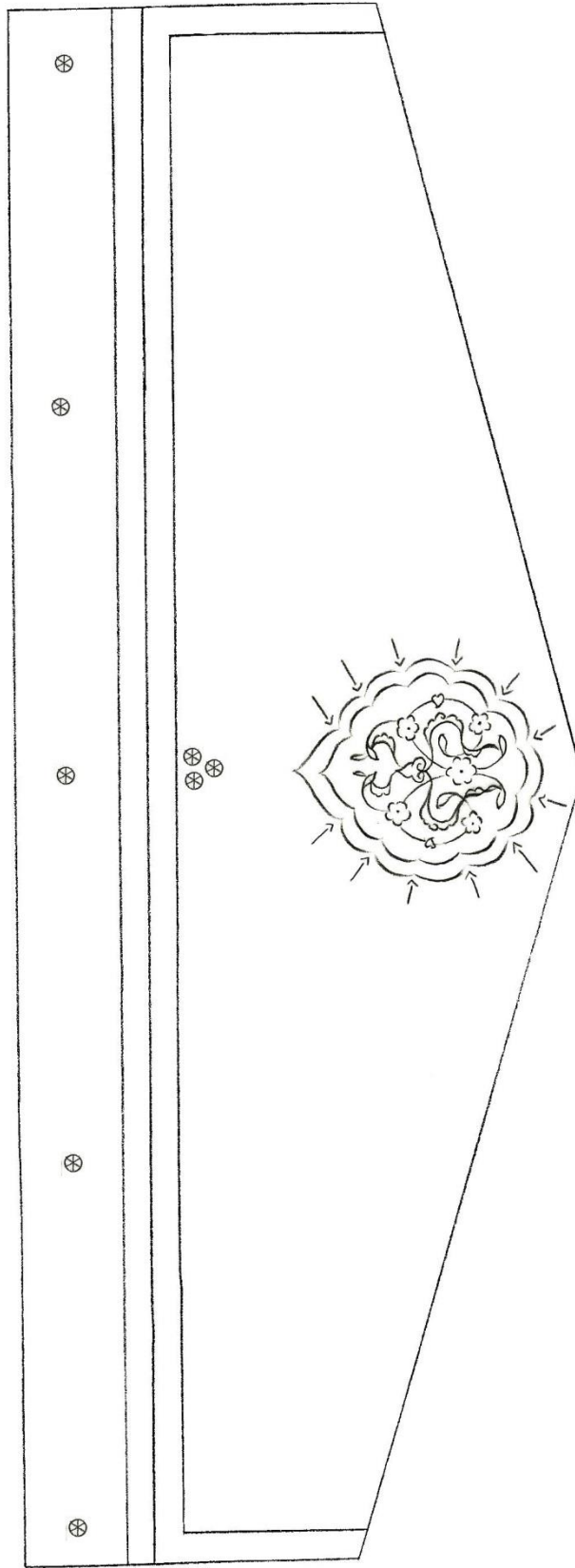
Çizim: 38, Örnek: 23.

el-Münteka fî Şerhi'l-Multekâ, 1066/1655, Çorum Hasan Paşa:1411, Sertâb ve Mikleb.

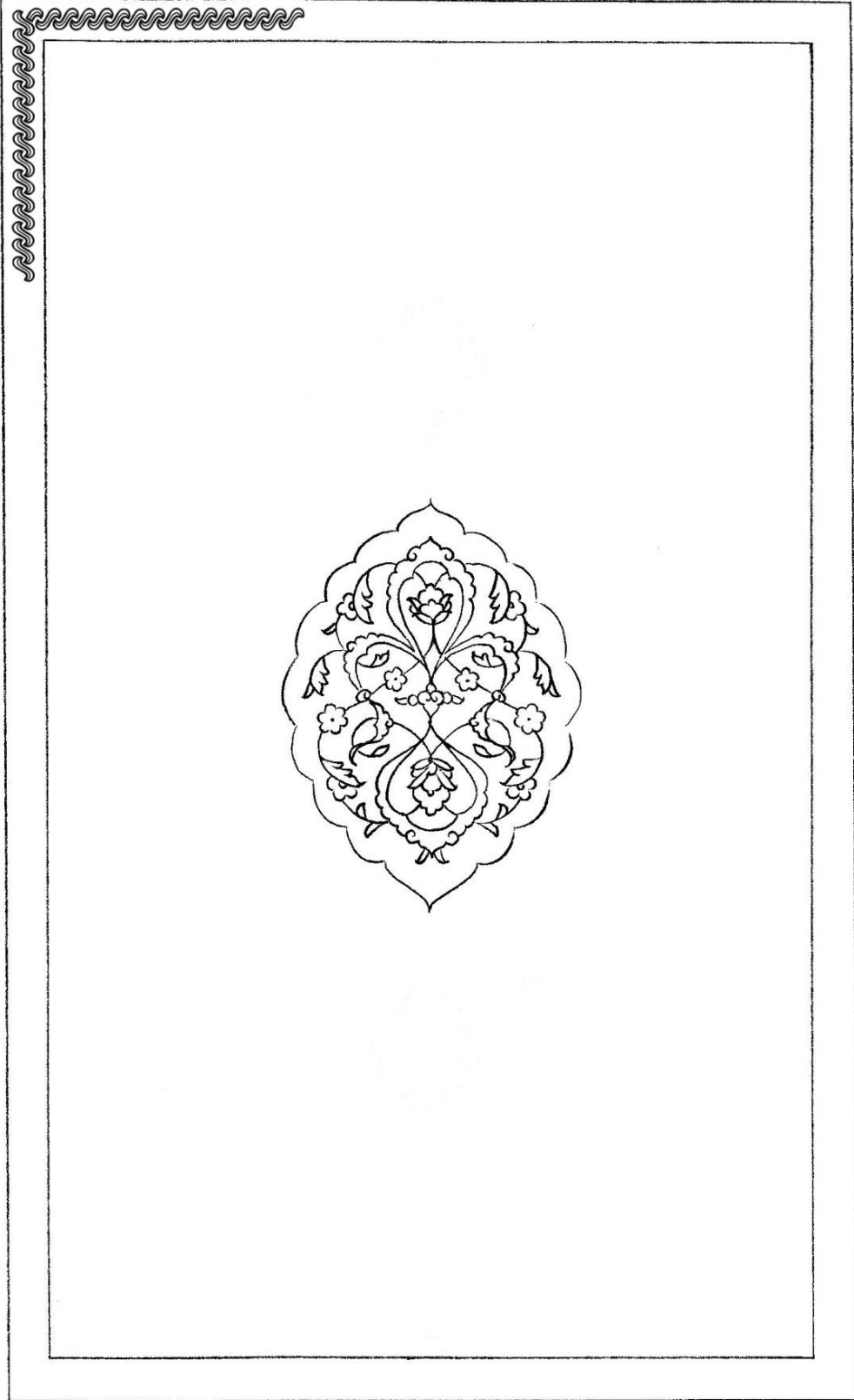
Çizim: 39, Örnek: 24.

Şerhu Fıkhı'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Ön ve Arka Kapak.

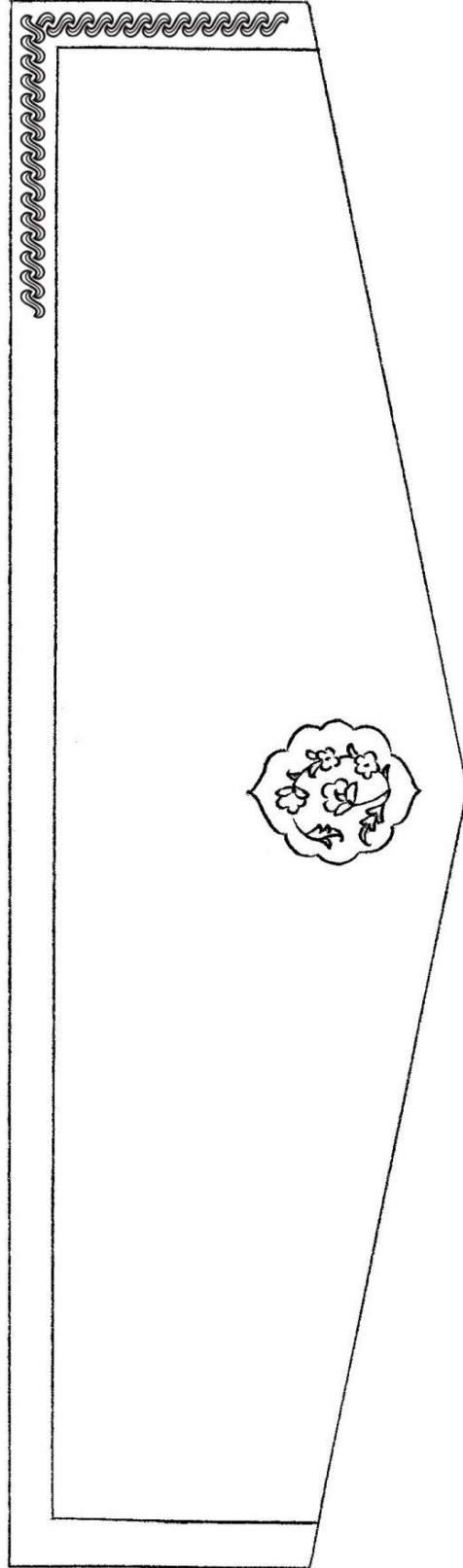
Çizim: 40, Örnek: 24.

Şerhu Fikhu'l-Ekber, 1129 / 1716, Çorum Hasan Paşa: 1479, Sertâb ve Mikleb.

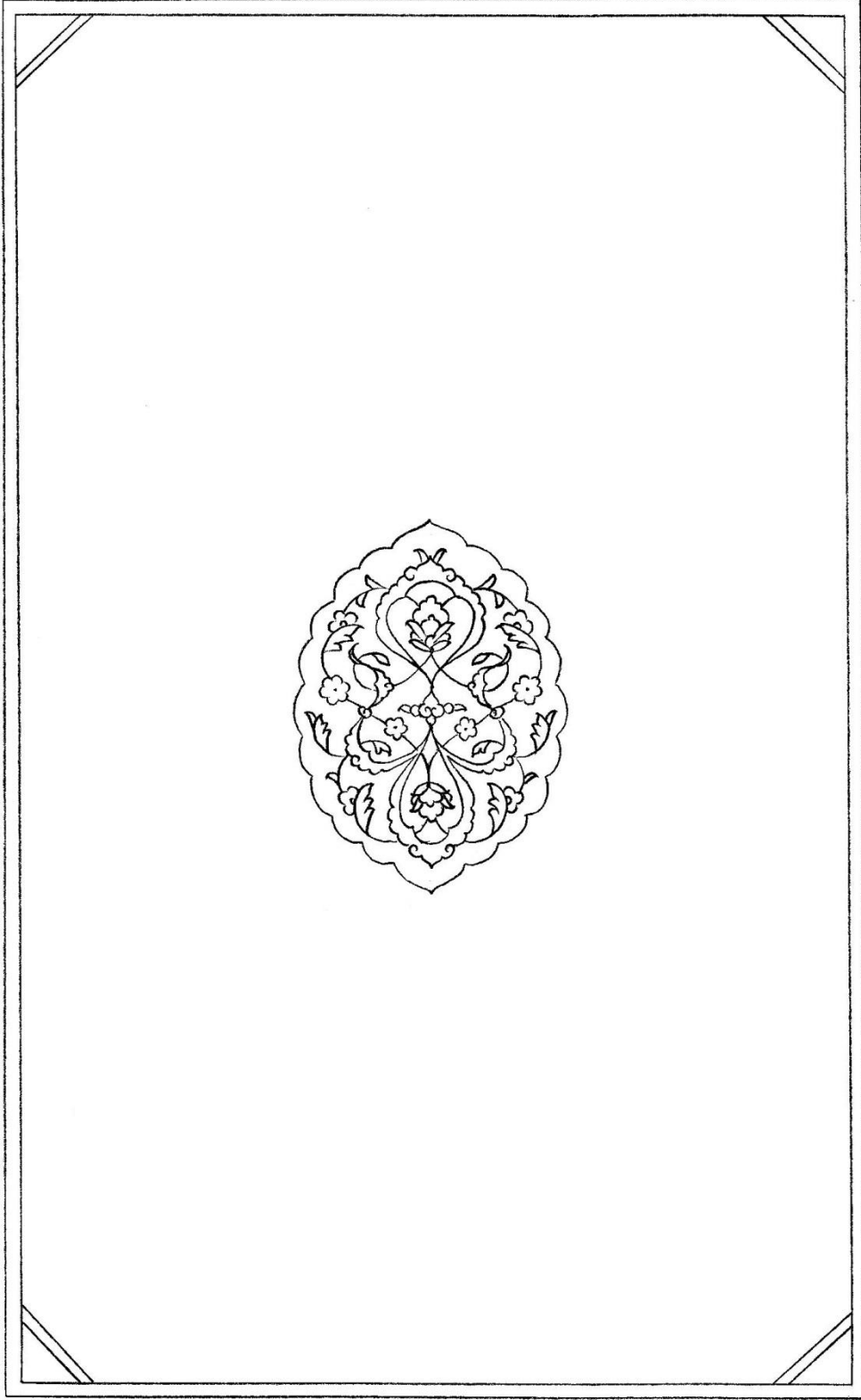
Çizim: 41, Örnek: 25.

Fethu'l-Bâkî bi-Şerhi Elfiyeti'l-İrâkî, 970 / 1562, Çorum Hasan Paşa: 3194,
Ön ve Arka Kapak.

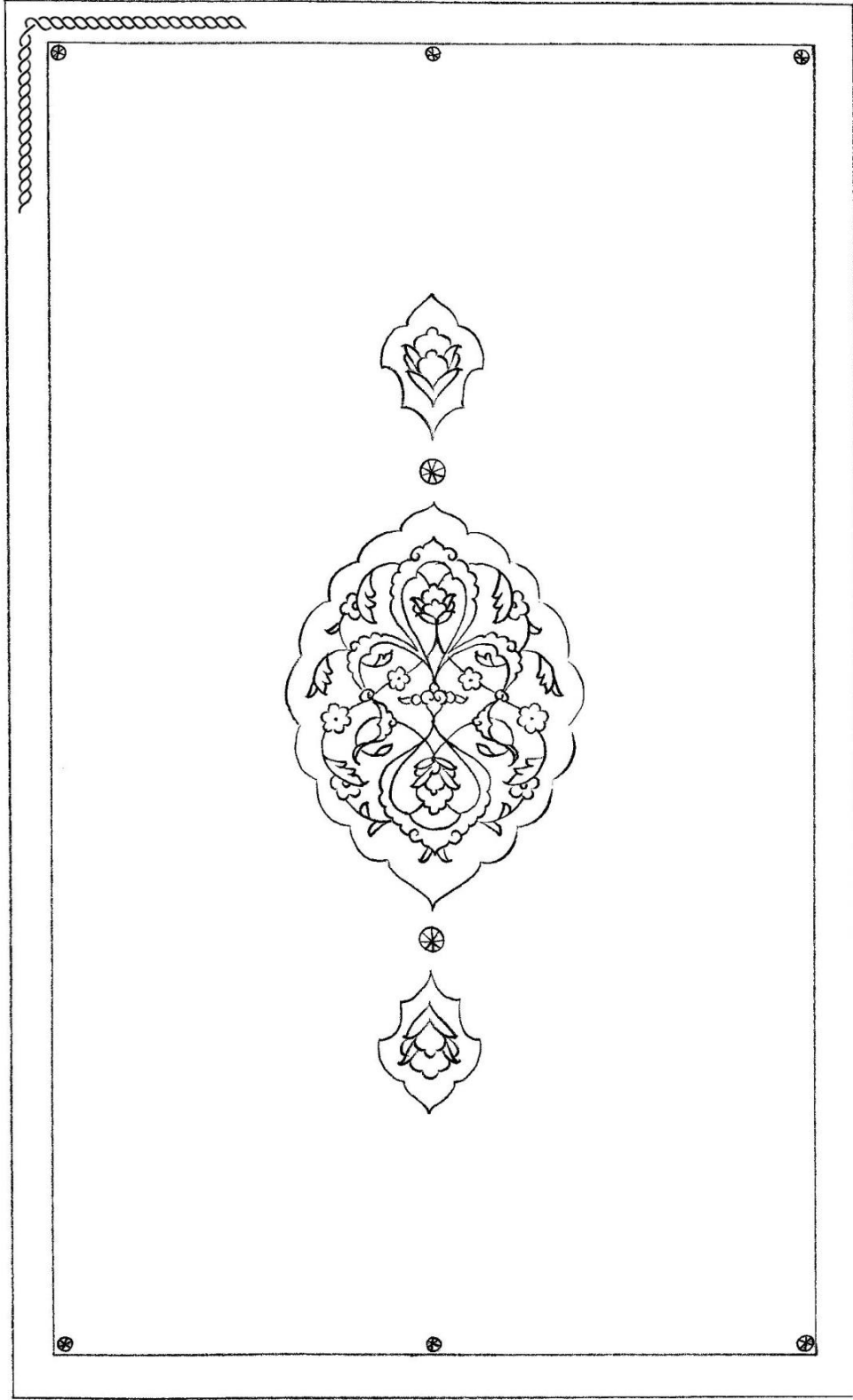
Çizim: 42, Örnek: 25.

Fethu'l-Bâkî bi-Şerhi Elfiyeti'l-İrâkî, 970 / 1562, Çorum Hasan Paşa: 3194, Mikleb.

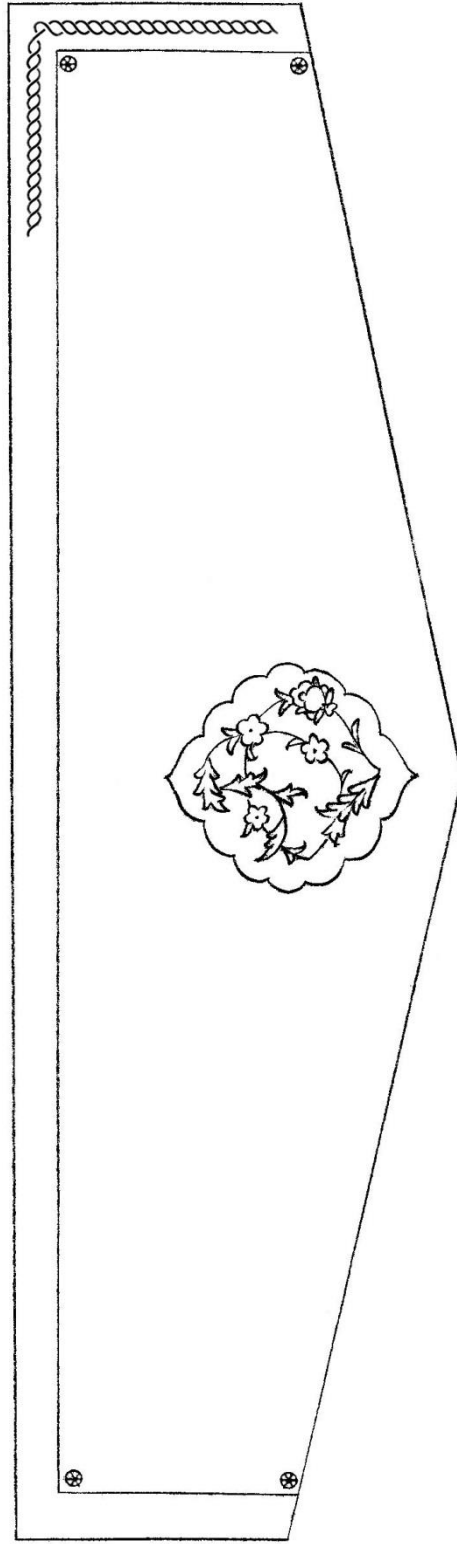

Çizim: 43, Örnek: 26.

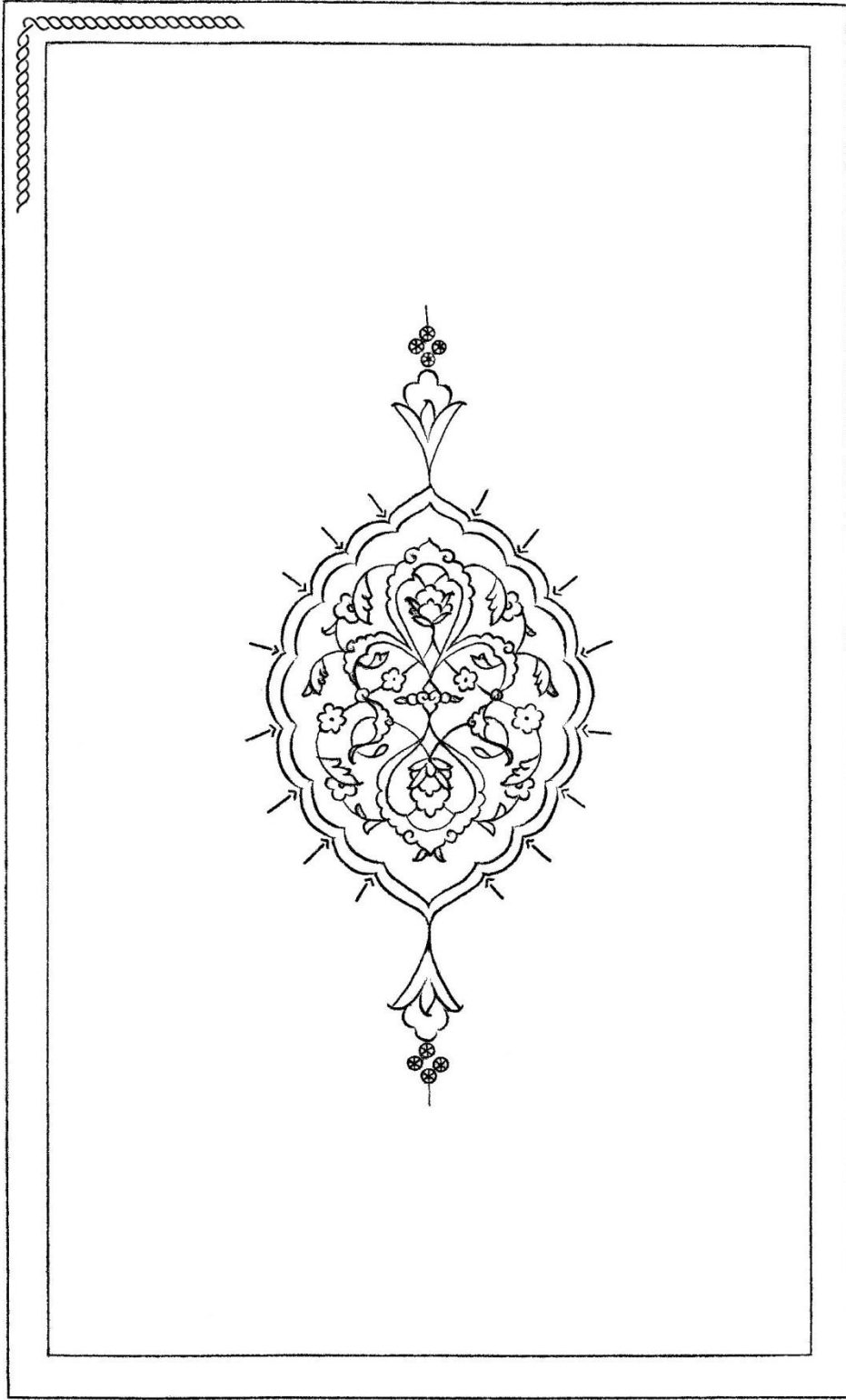
et-Tuhfetü'l-Hâdiye,/....., Çorum Hasan Paşa: 1903, Ön ve Arka Kapak.

Çizim: 44, Örnek: 27.
el-Hâmis fi Ahvâli'-Nefsi'n-Nefis,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Ön ve Arka Kapak.

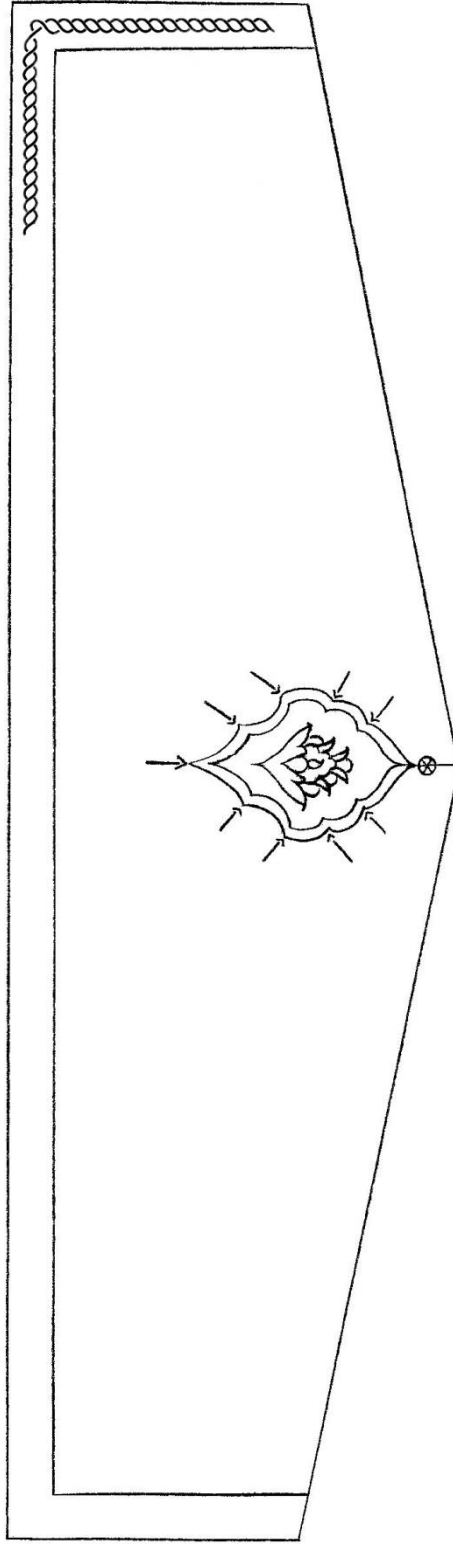

Çizim: 45, Örnek: 27.
el-Hâmis fî Ahvâli'-Nefsi'n-Nefis,/....., Çorum Hasan Paşa: 1237, Mikleb.

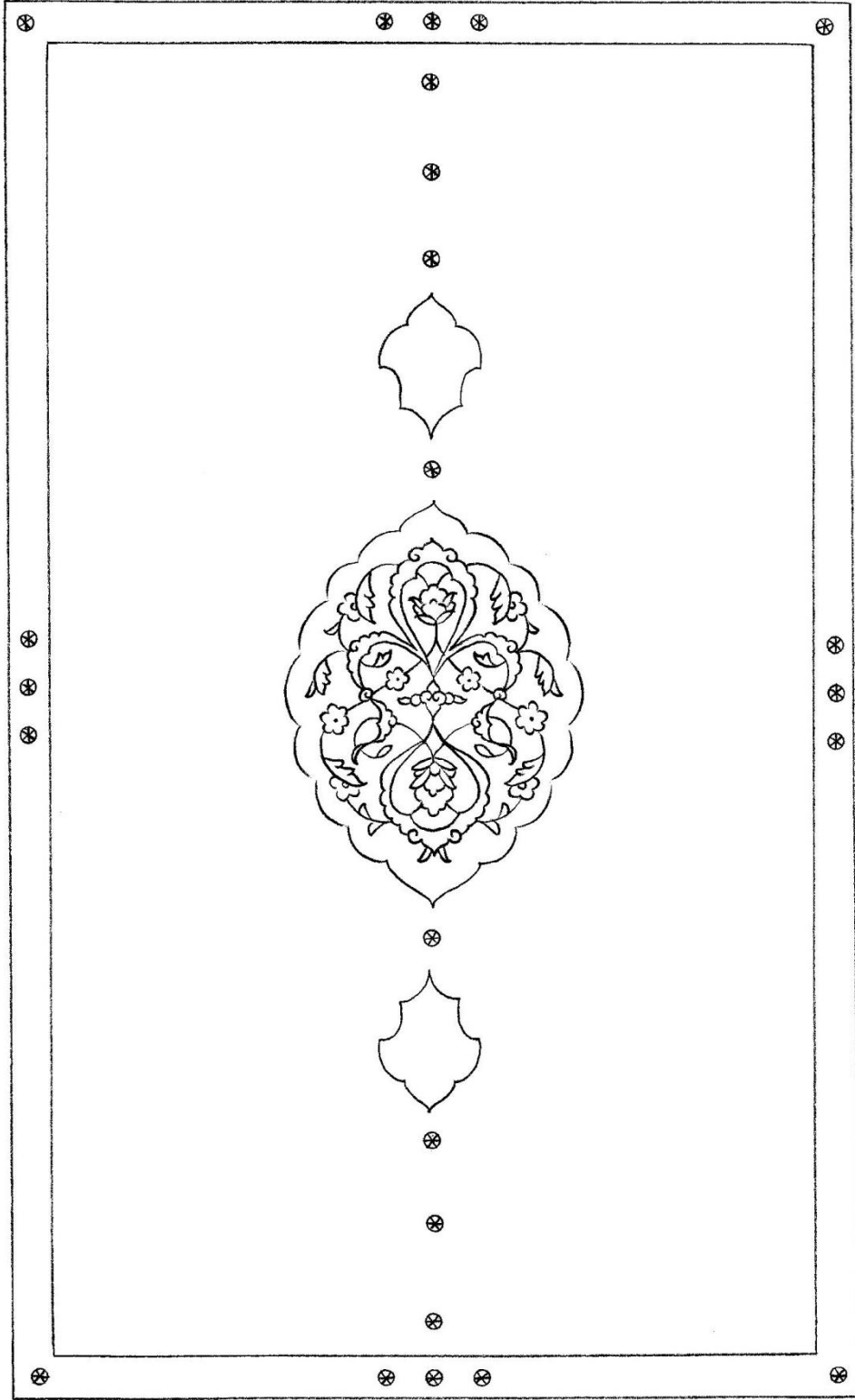

Çizim: 46, Örnek: 28.

Şerhu Şâhidi,/....., Çorum Hasan Paşa: 1847, Ön ve Arka Kapak.

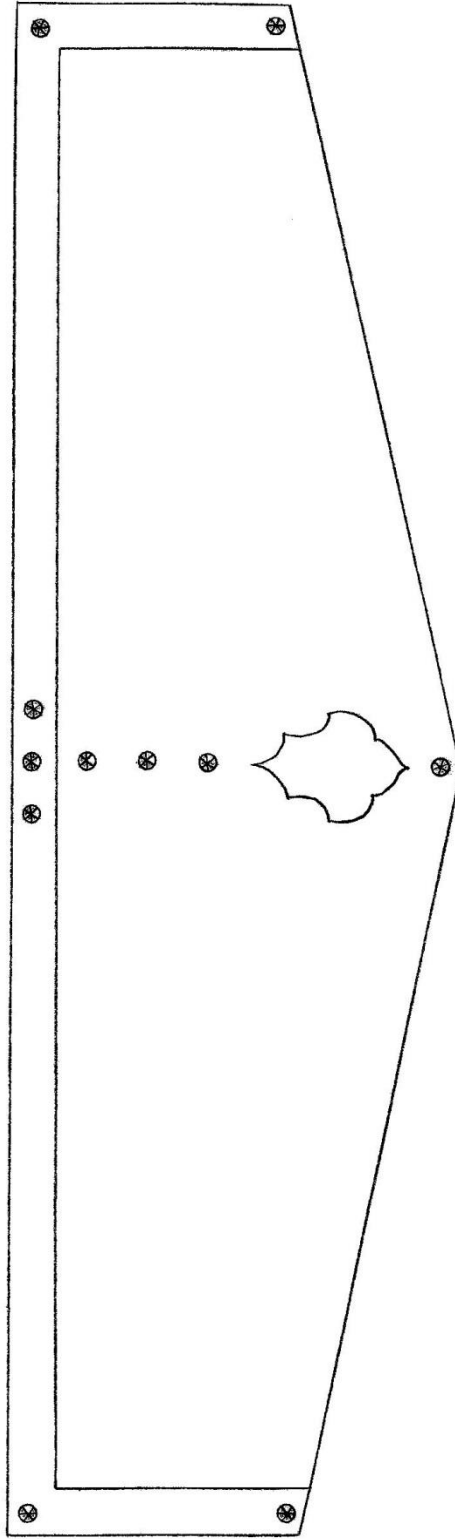

Çizim: 47, Örnek: 28.
Şerhu Şâhidi,/....., Çorum Hasan Paşa: 1847, Mikleb.

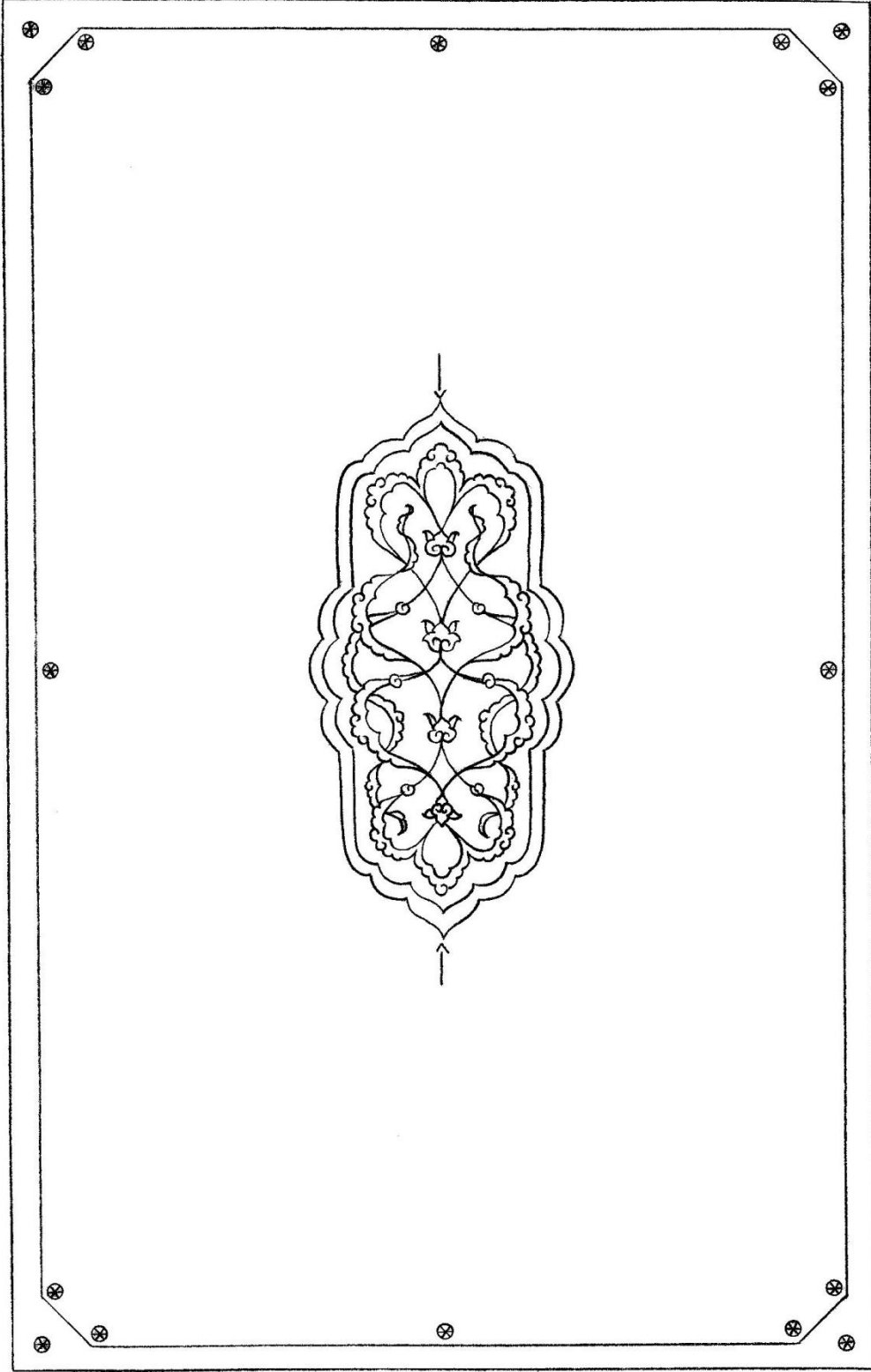
Çizim: 48, Örnek: 29.

Hırzu's-Semîn lil-Hisni'l-Hasîn, 1154 / 1741, Çorum Hasan Paşa: 569, Ön ve Arka Kapak.

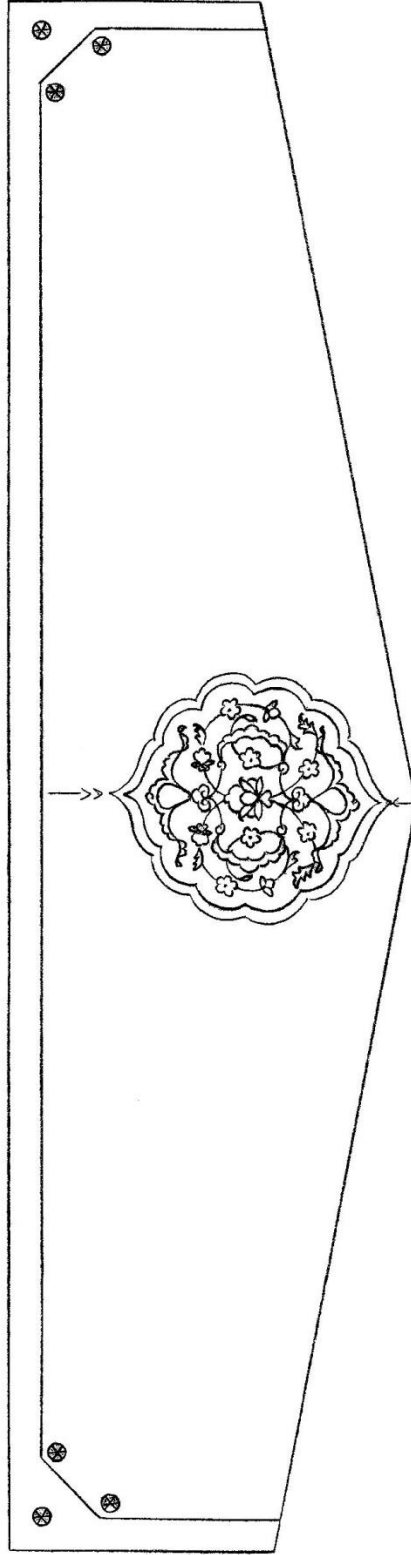
Çizim: 49, Örnek: 29.

Hırzu's-Semîn lil-Hisni'l-Hasîn, 1154 / 1741, Çorum Hasan Paşa: 569, Mikleb.

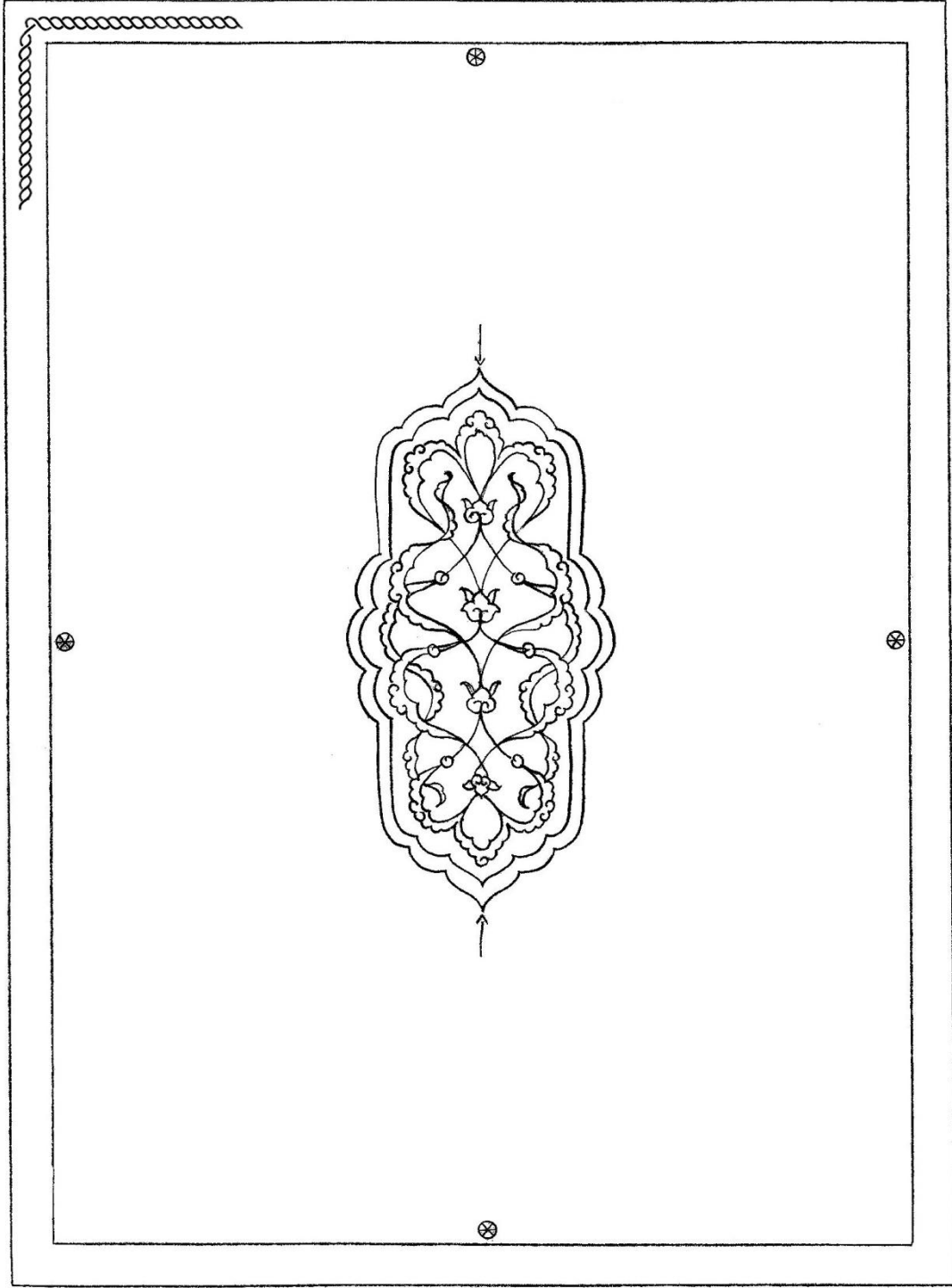
Çizim: 50, Örnek: 30.

Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Ön ve Arka Kapak.

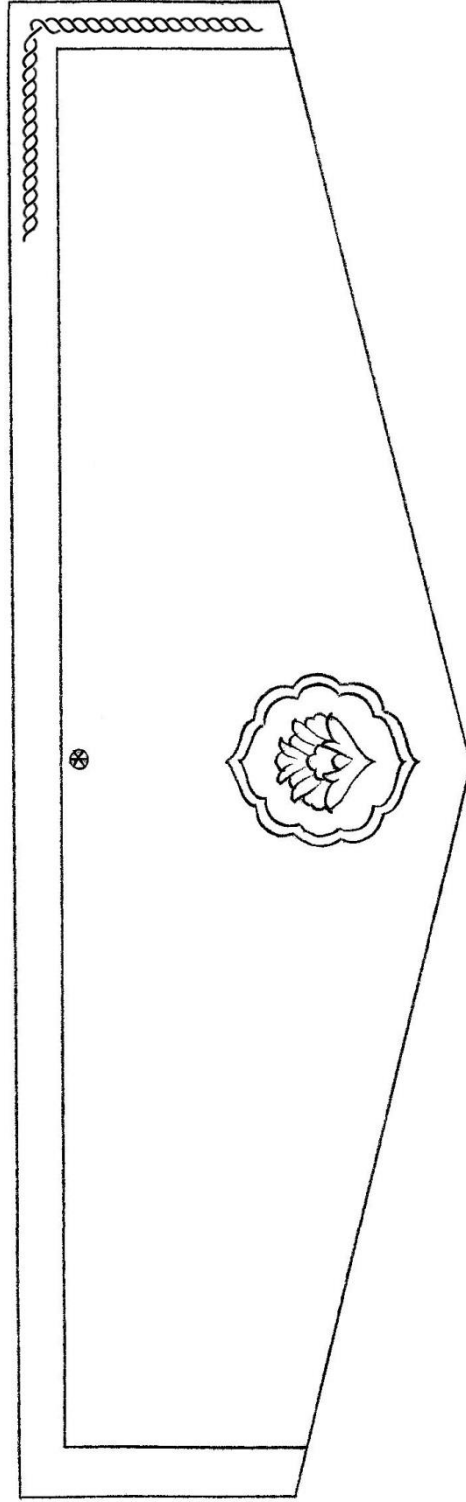
Çizim: 51, Örnek: 30.

Hâşiye alâ Şerhi Hikmeti'l-Ayn, 1087 / 1676, Çorum Hasan Paşa: 1112, Mikleb.

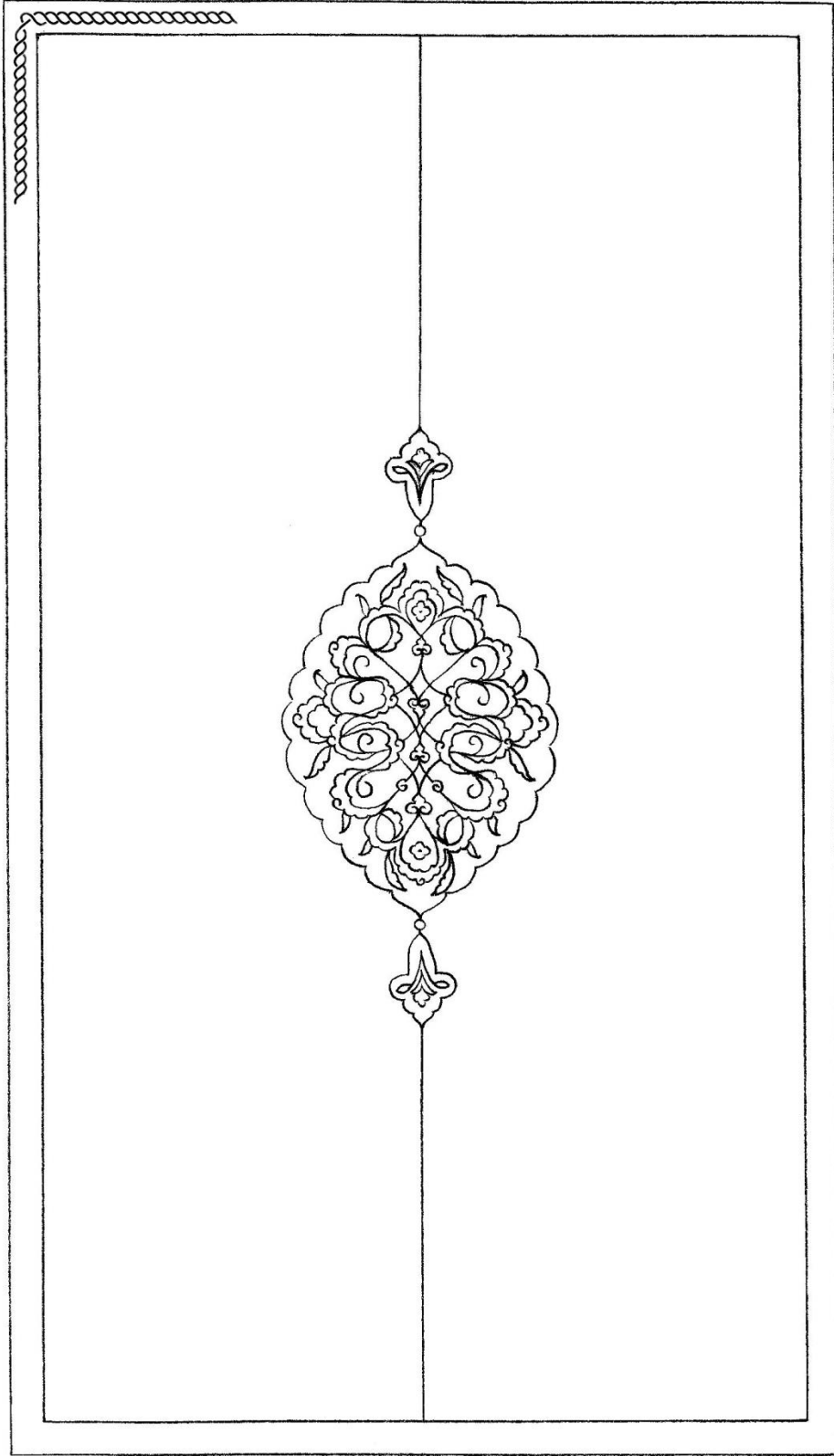

Çizim: 52, Örnek: 31.

Davu'l-Meâlî fi Şerhi Bedi'l-Emâlî,/....., Çorum Hasan Paşa: 990, Arka Kapak.

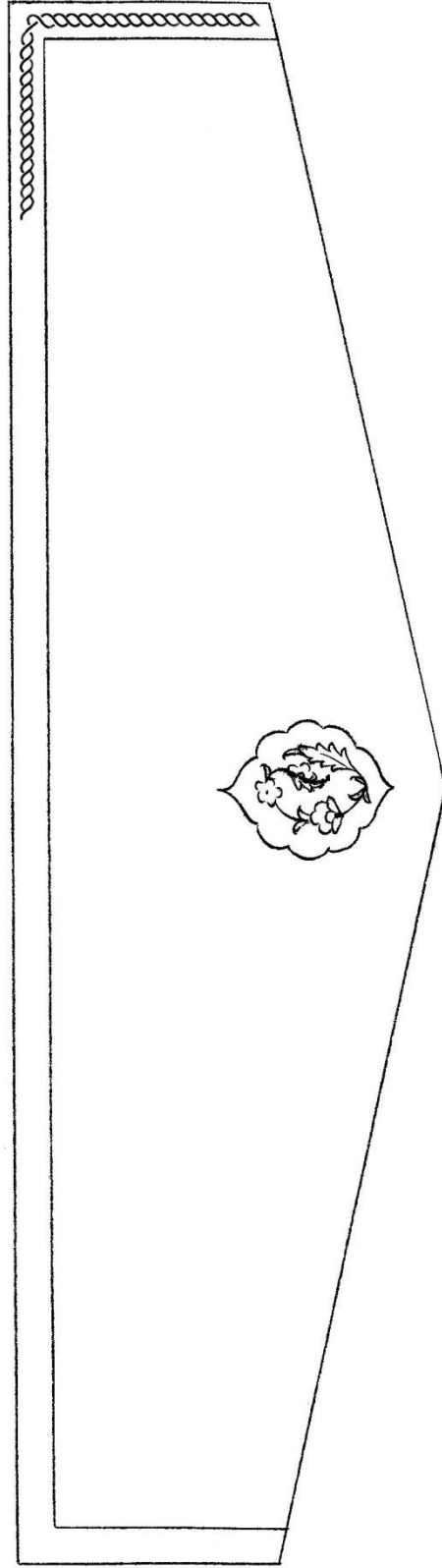

Çizim: 53, Örnek: 31.
Davu'l-Meâlî fi Şerhi Bedi'l-Emâlî,/....., Çorum Hasan Paşa: 990, Mikleb.

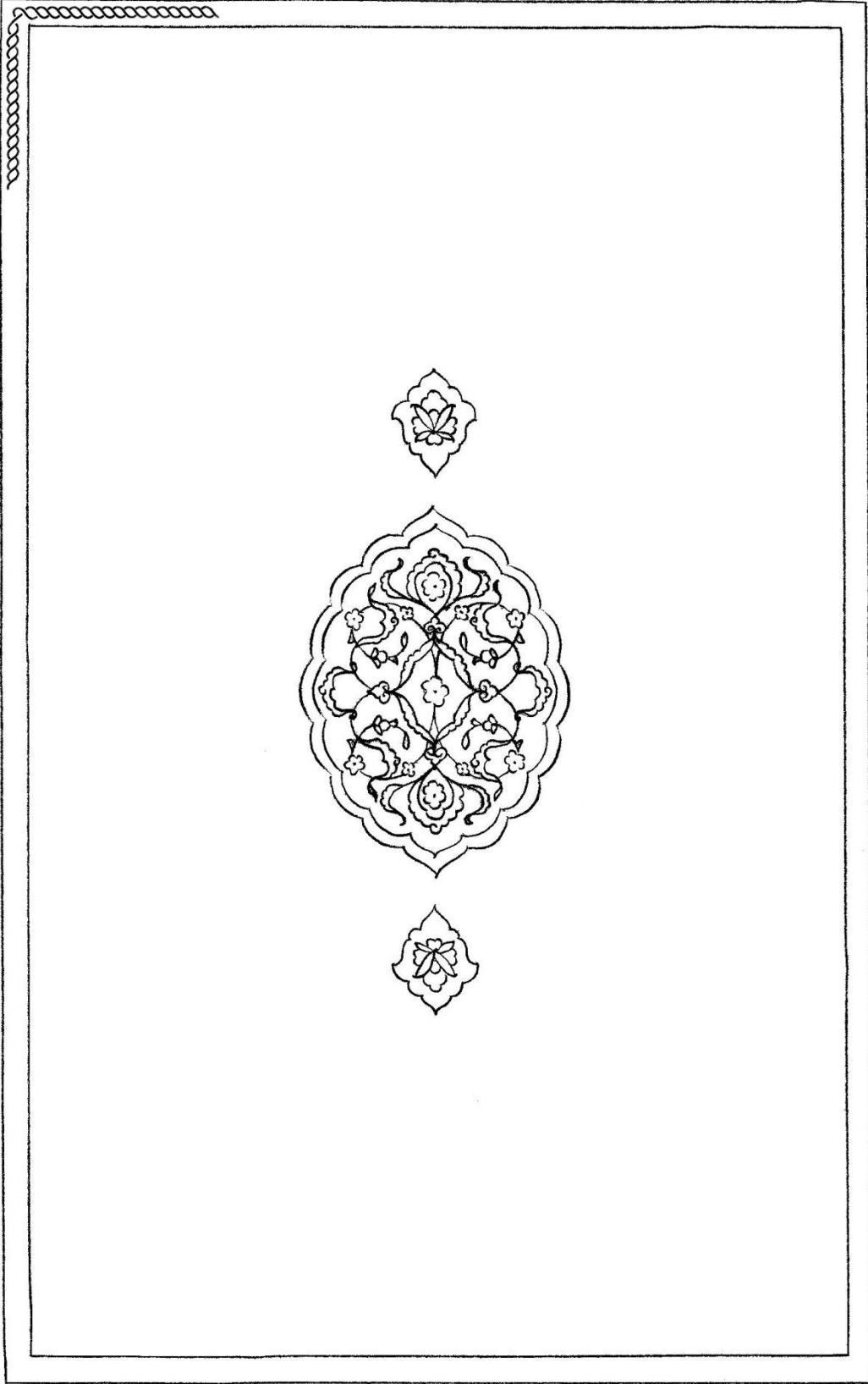
Çizim: 54, Örnek: 32.

Remzu'l-Hakâik fi Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335,
Ön ve Arka Kapak.

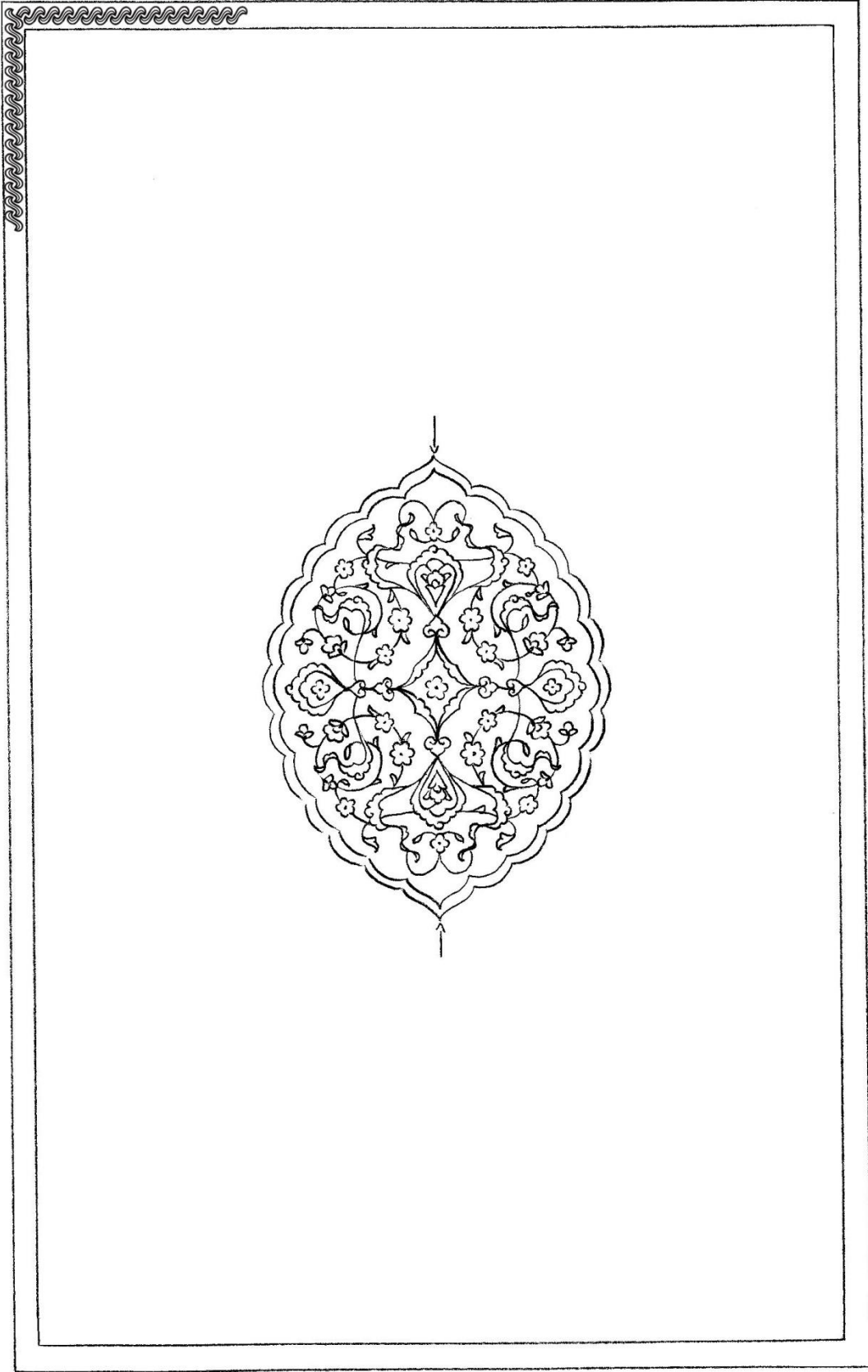

Çizim: 55, Örnek: 32.

Remzu'l-Hakâik fî Şerhi Kenzi'd-Dekâik, 1123 / 1711, Çorum Hasan Paşa: 1335, Mikleb.

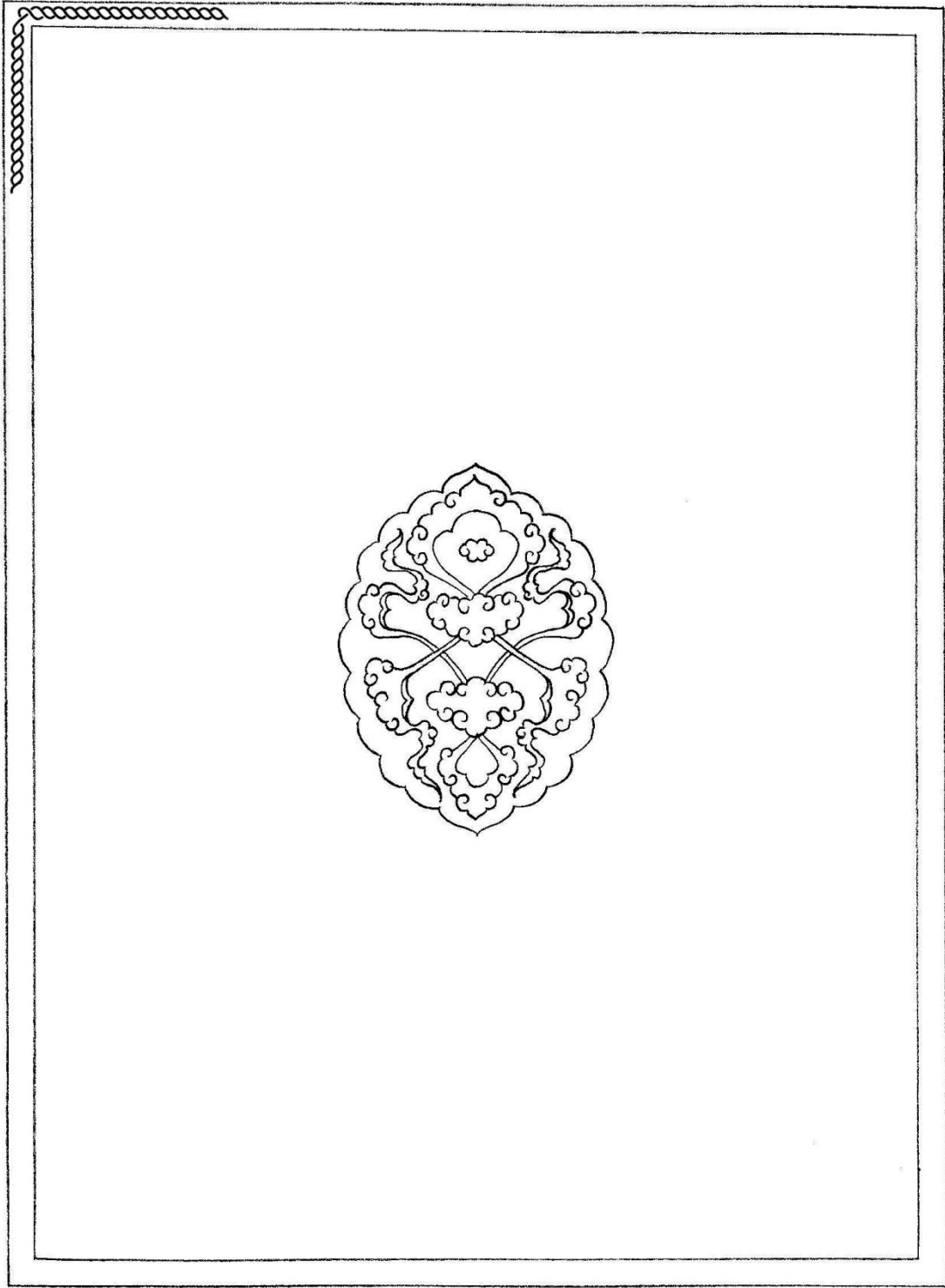

Çizim: 56, Örnek: 33,
et-Takrîr ve't-Tahbîr fî Şerhi Kitâbi'l-Münîr, 871 / 1466, Çorum Hasan Paşa: 1567,
Ön ve Arka Kapak.

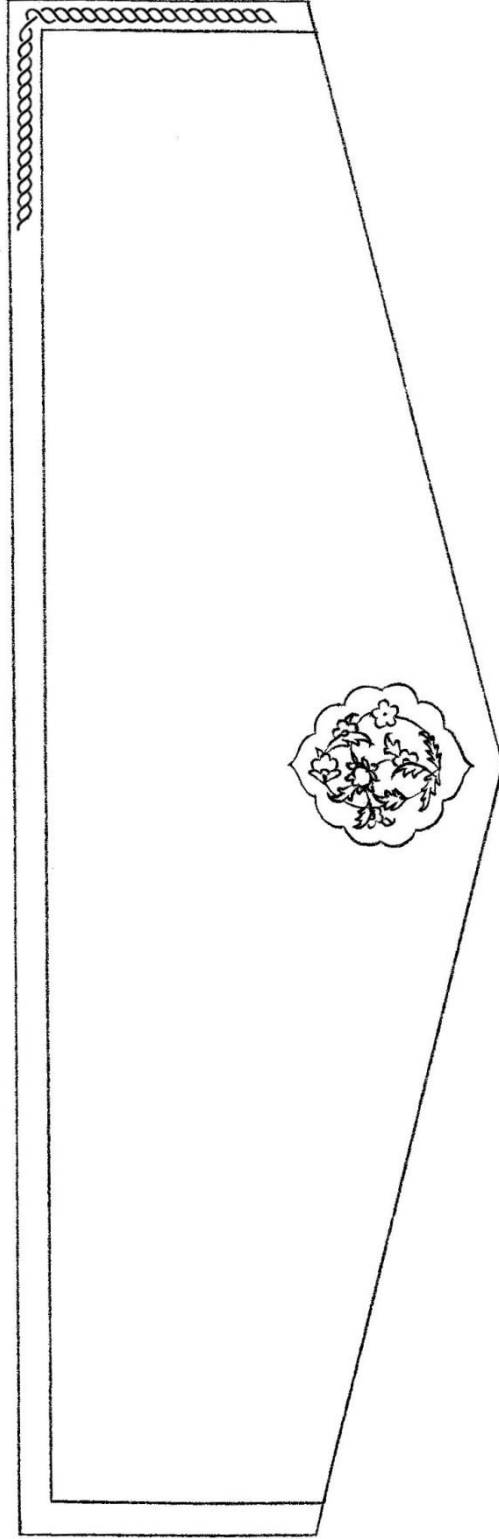
Çizim: 57, Örnek: 34.

Şerh-i Gülistân, 1051 / 1641, Çorum Hasan Paşa: 4753, Ön ve Arka Kapak.

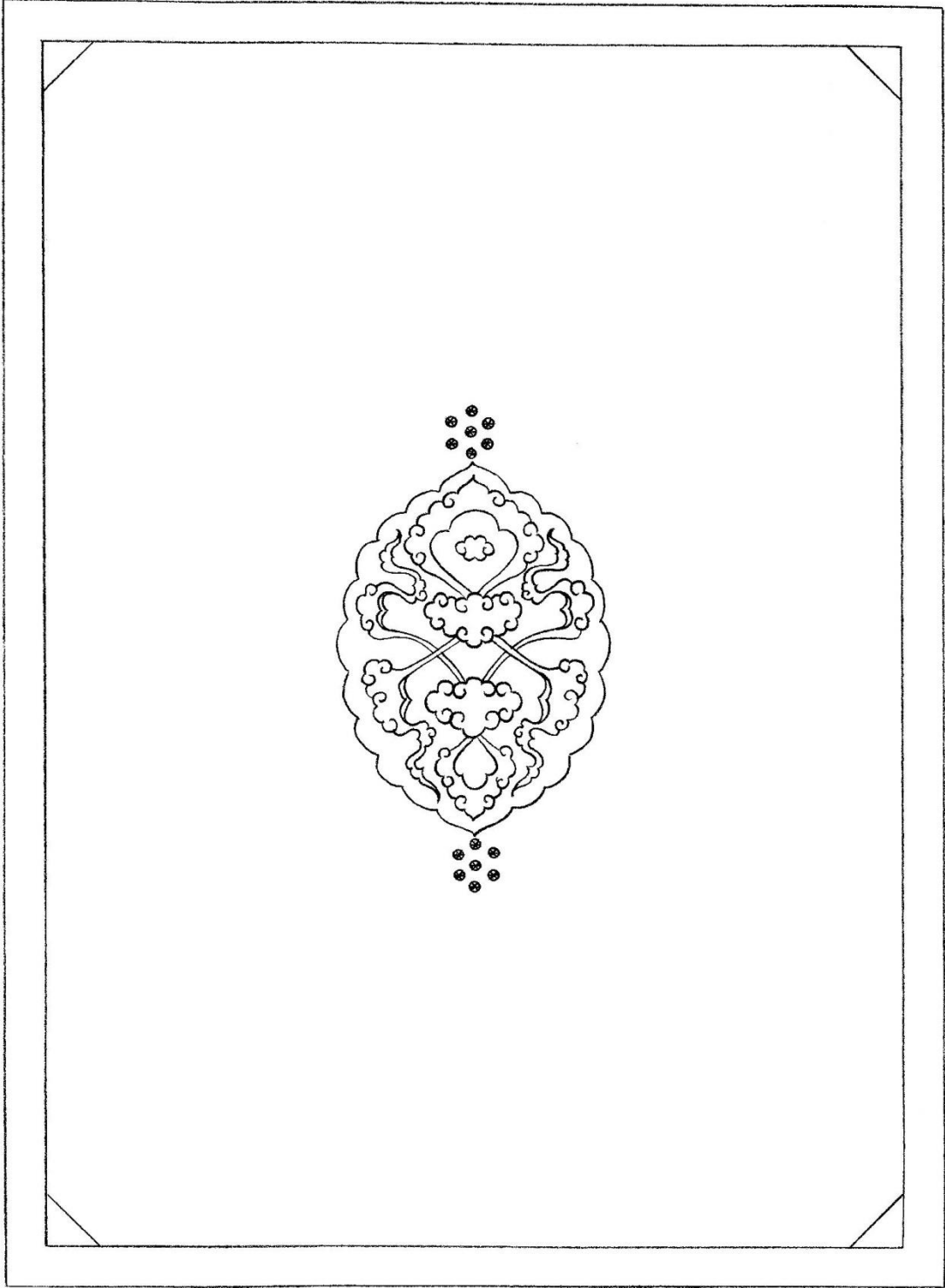
Çizim: 58, Örnek: 35.

Nuzhetu'l-Ebsâr fî ma Hasini'l-Esar, .../....., Çorum Hasan Paşa: 2038, Ön ve Arka Kapak.

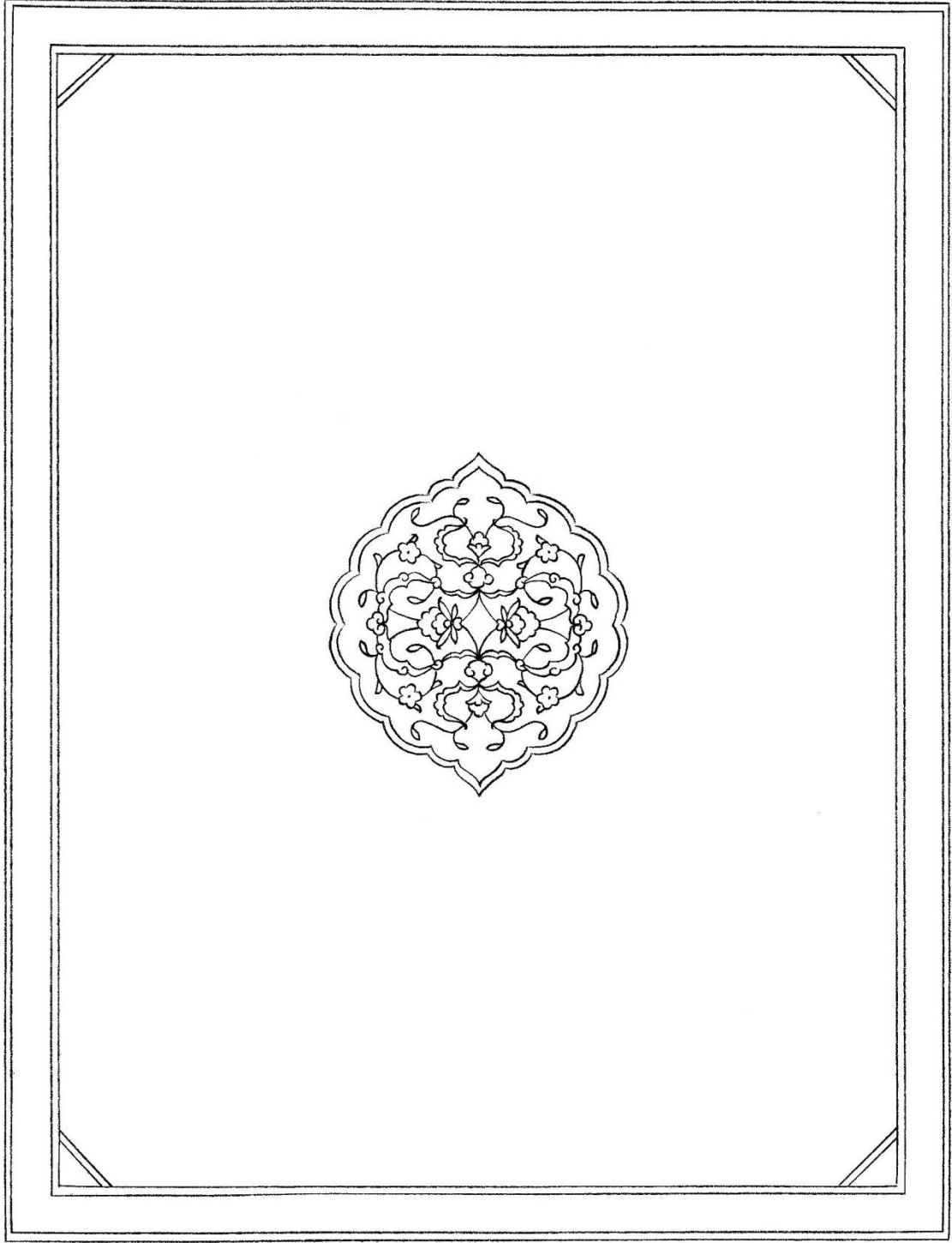
Çizim: 59, Örnek: 35.

Nuzhetu'l-Ebsâr fi ma Hasini'l-Esar,/....., Çorum Hasan Paşa: 2038, Mikleb.

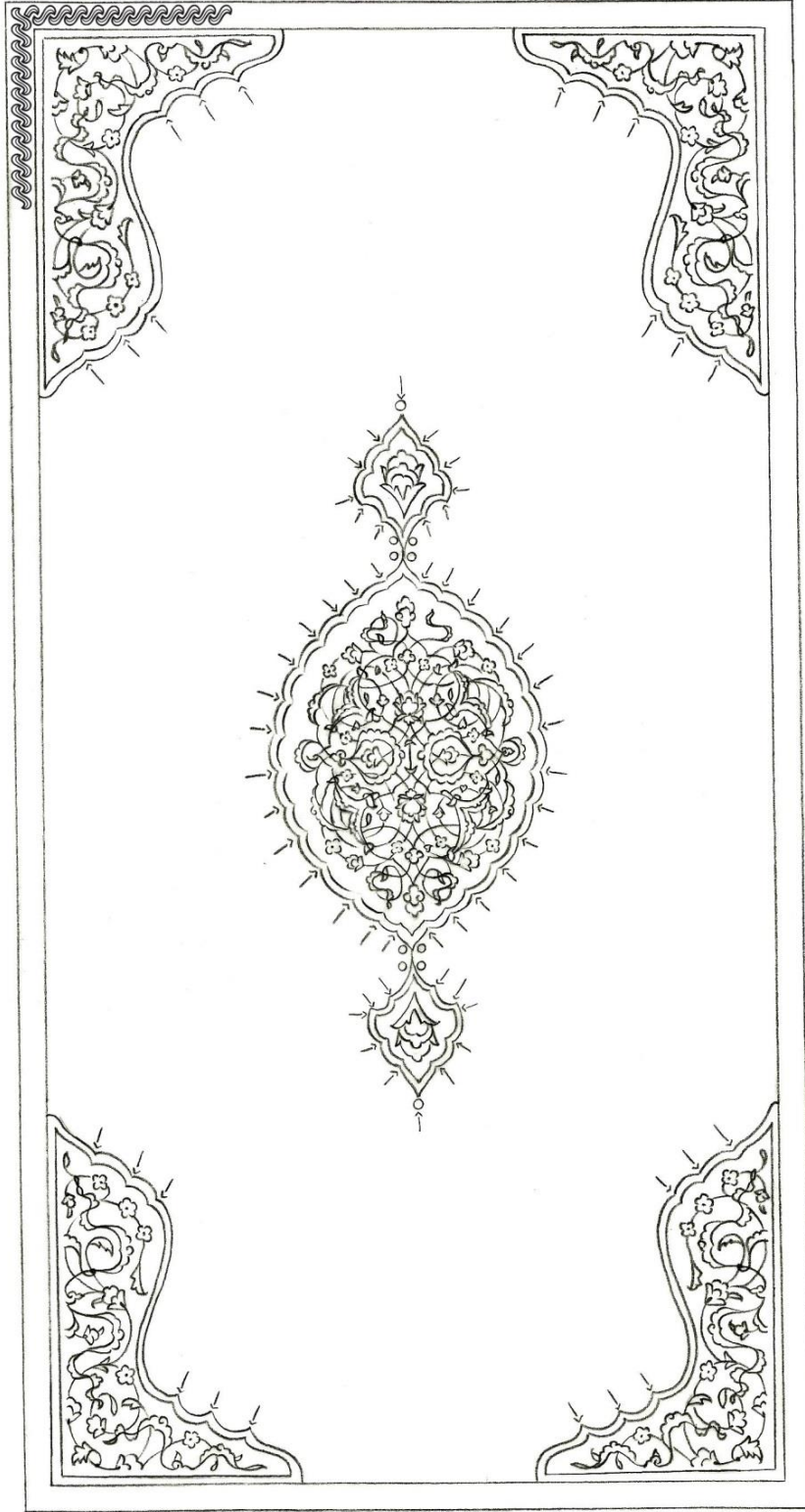
Çizim: 60, Örnek: 36.

Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl,/....., Çorum Hasan Paşa: 3393, Ön ve Arka Kapak.

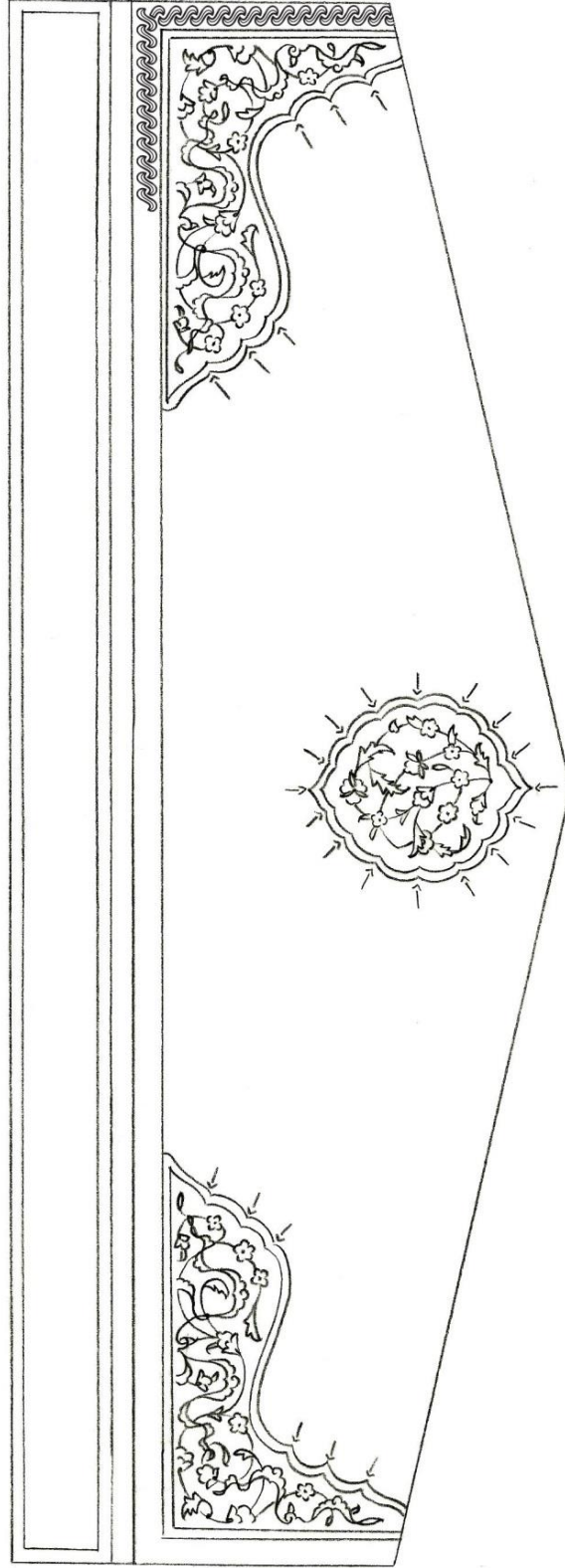
Çizim: 61, Örnek: 37.

Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkîf,/....., Çorum Hasan Paşa: 4059, Ön ve Arka Kapak.

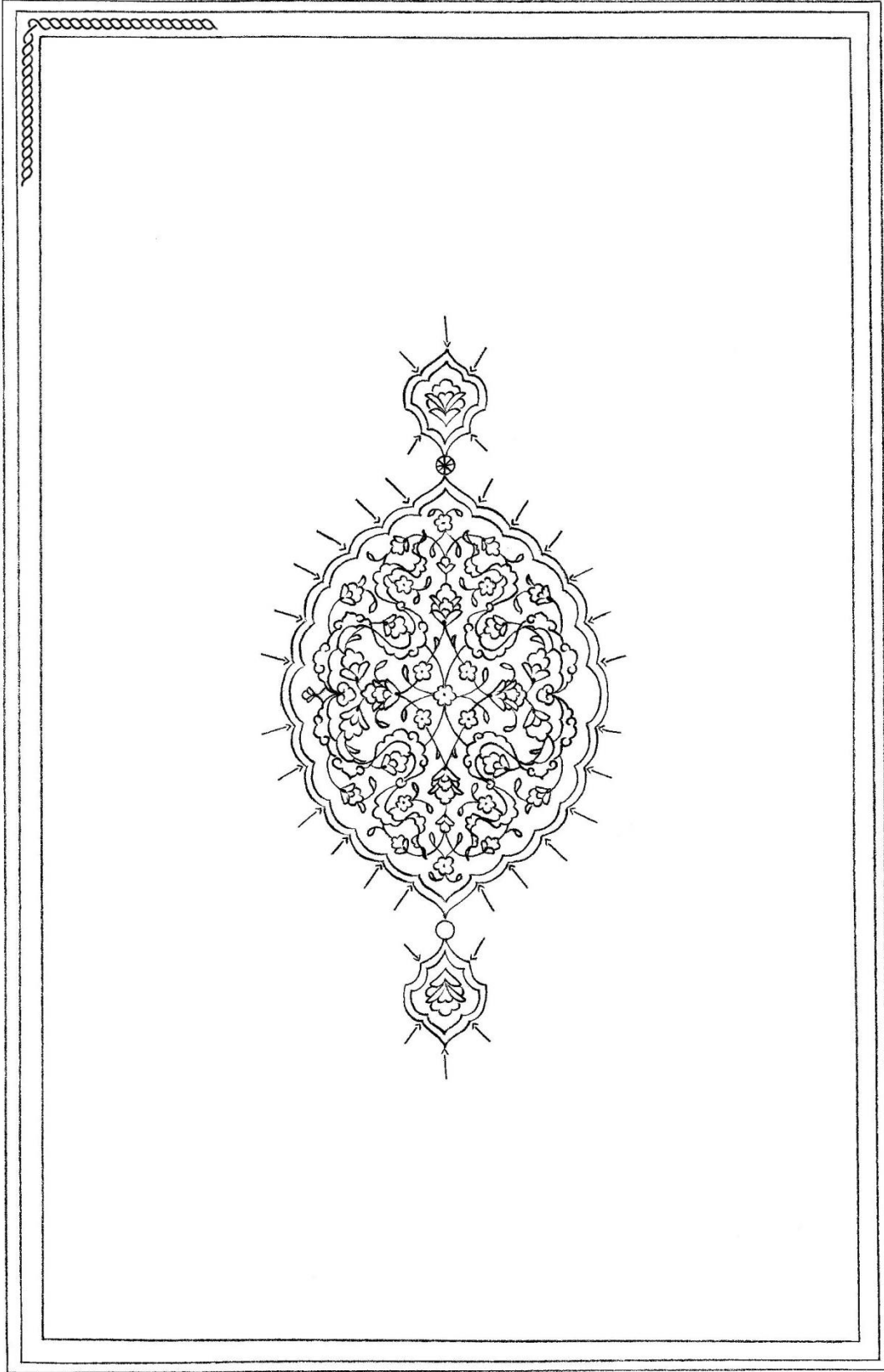
Çizim: 62, Örnek: 38.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzil ve Esrâri't-Tevîl, 1082 /1671, Çorum Hasan Paşa: 36,
Ön ve Arka Kapak.

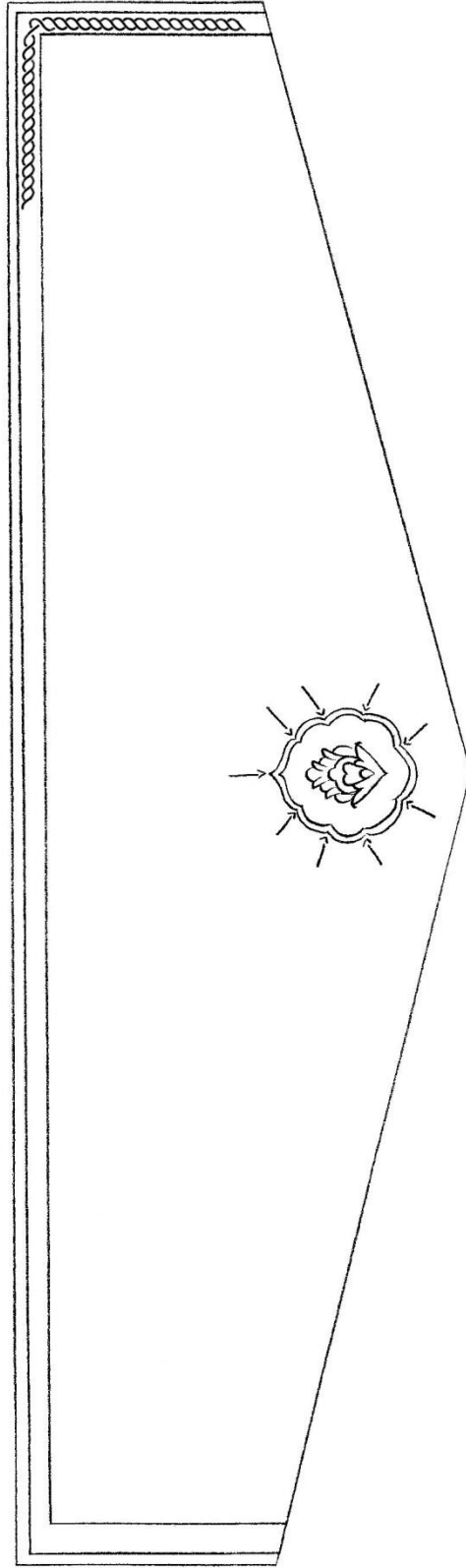
Çizim: 63, Örnek: 38.

Hâşiye alâ Envâri't-Tenzil ve Esrâri't-Tevîl, 1082 /1671, Çorum Hasan Paşa: 36,
Sertâb ve Mikleb.

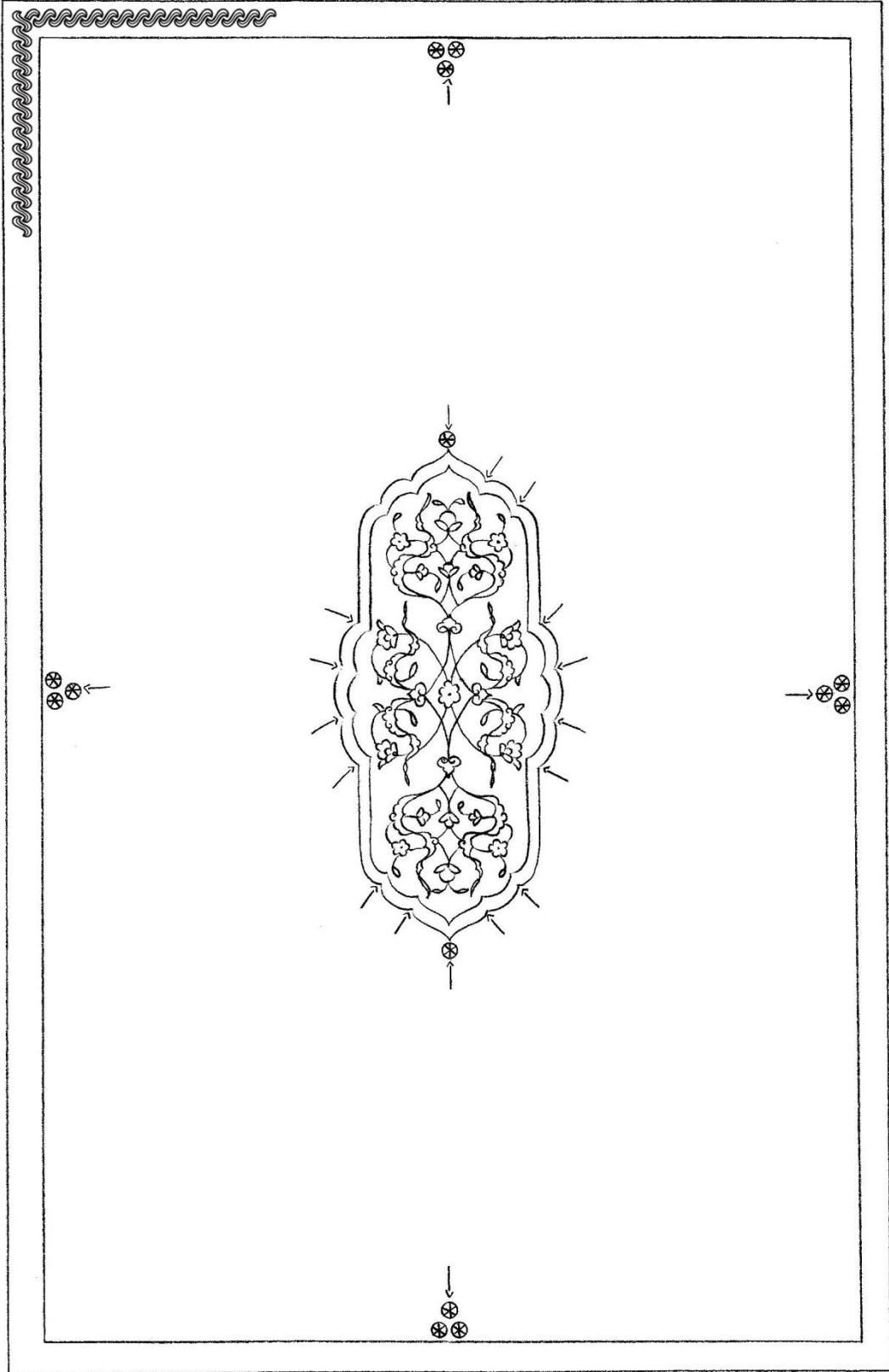
Çizim: 64, Örnek: 39.

Keşfü'l-Gûmme an Câmii'l-Ümme,/..../, Çorum Hasan Paşa: 1327, Ön ve Arka Kapak.

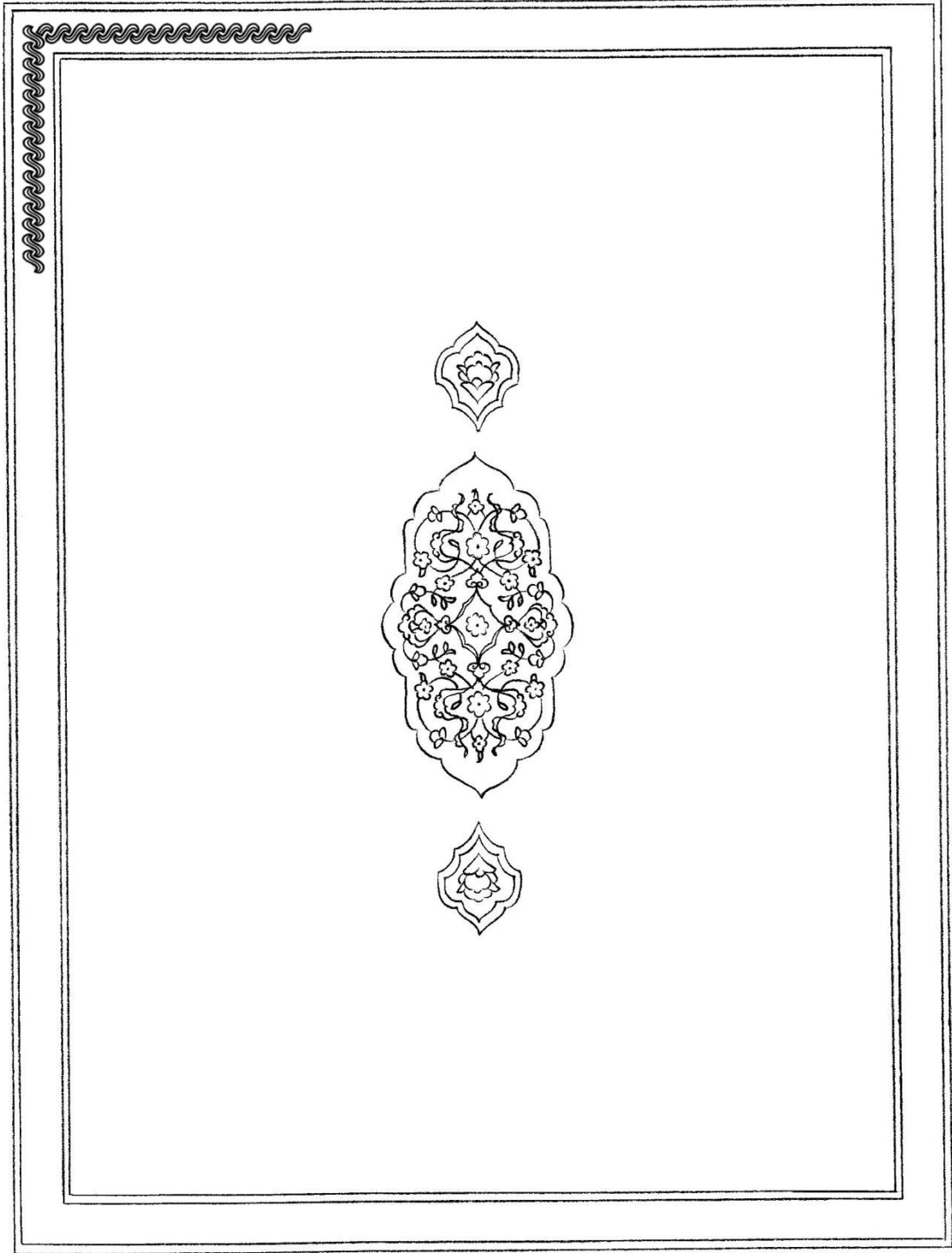

Çizim: 65, Örnek: 39.

Keşfü'l-Gûmme an Câmiî'l-Ümme, .../.../, Çorum Hasan Paşa: 1327, Mikleb.

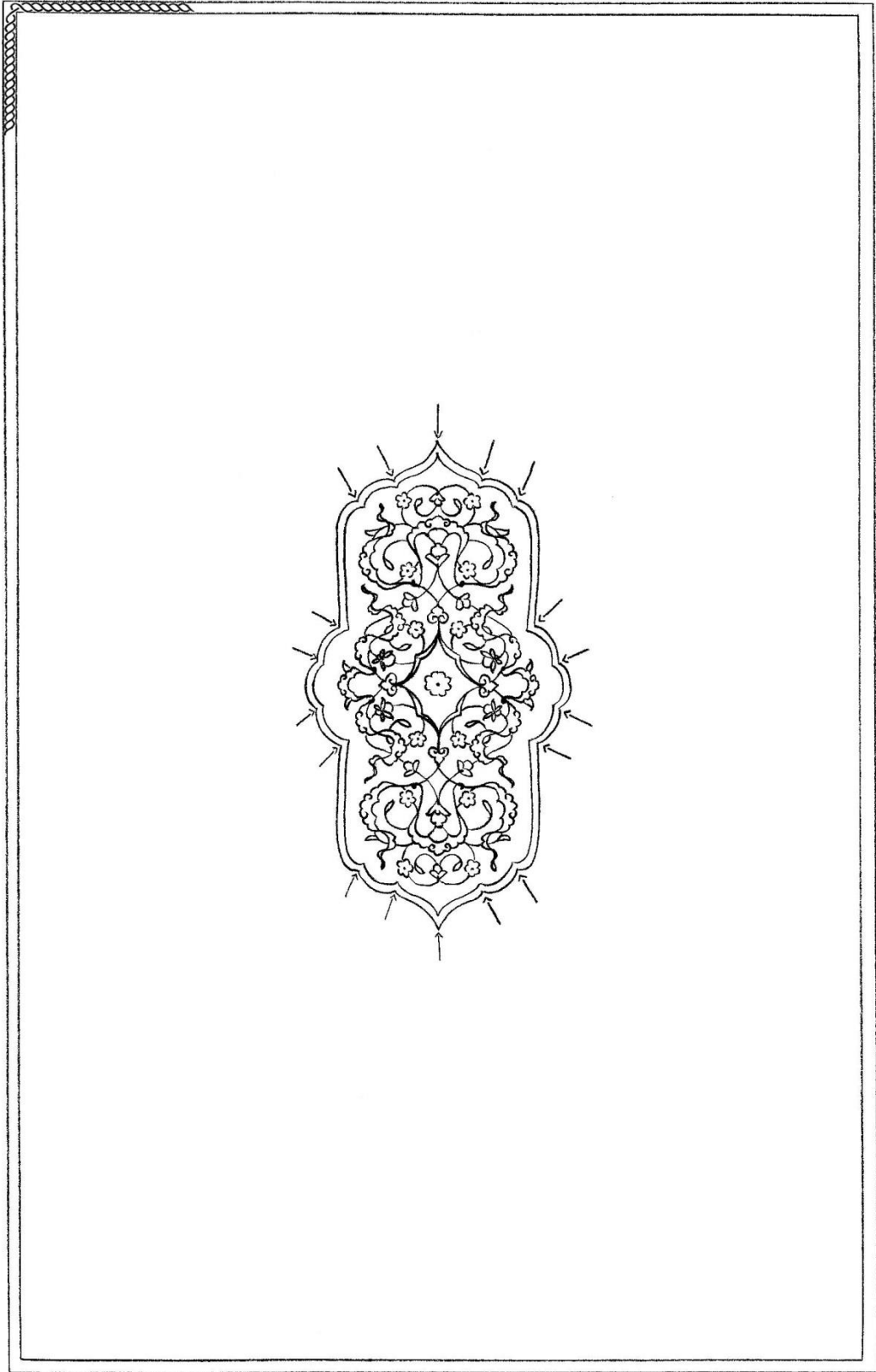

Çizim: 66, Örnek: 40.
eş-Şakaiku'n-Numâniye fî Ulemâi'd-Devletil-Osmâniye, 992 / 1584,
Çorum Hasan Paşa: 1251, Ön ve Arka Kapak.

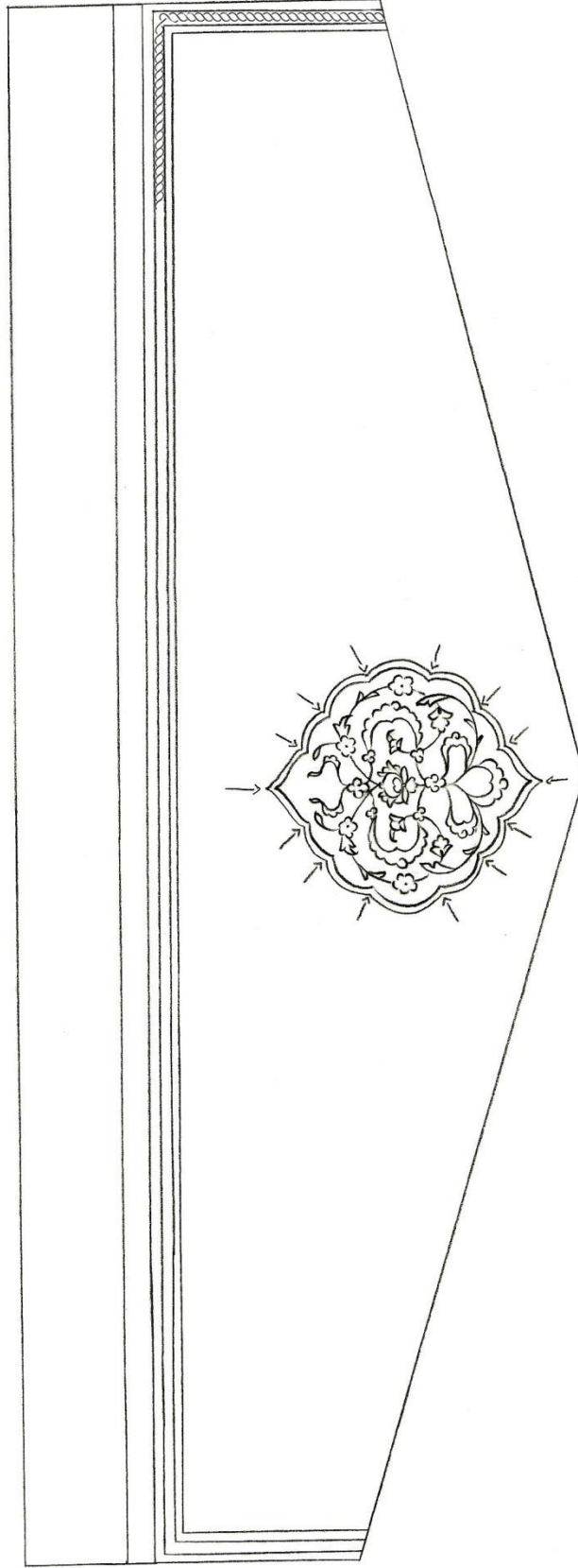
Çizim: 67, Örnek: 41.

Menârü'l-Envâr, 1128 / 1715, Çorum Hasan Paşa: 1606, Ön ve Arka Kapak.

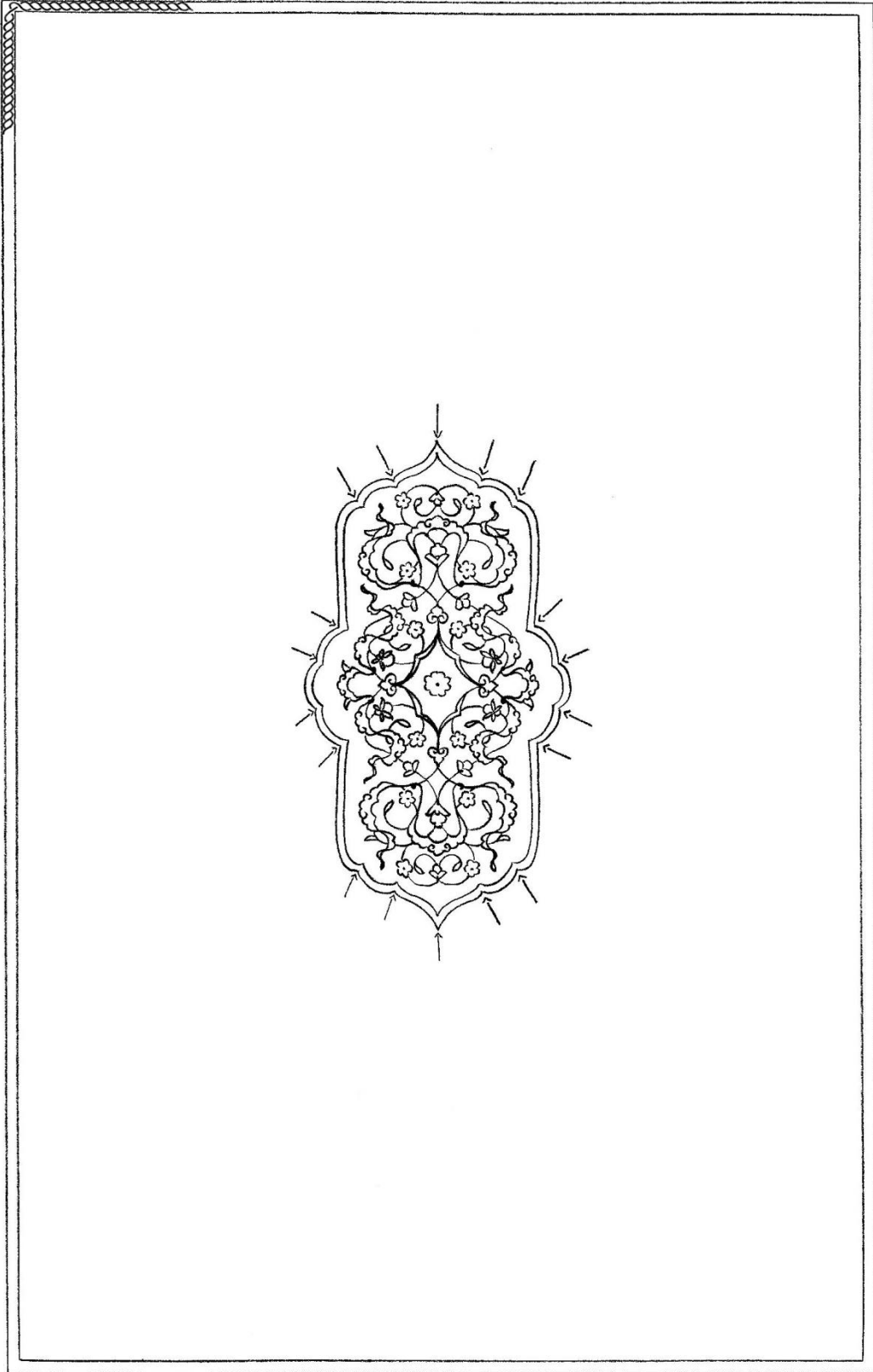

Çizim: 68, Örnek: 42.

el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/....., Çorum Hasan Paşa: 1390, Ön ve Arka Kapak.

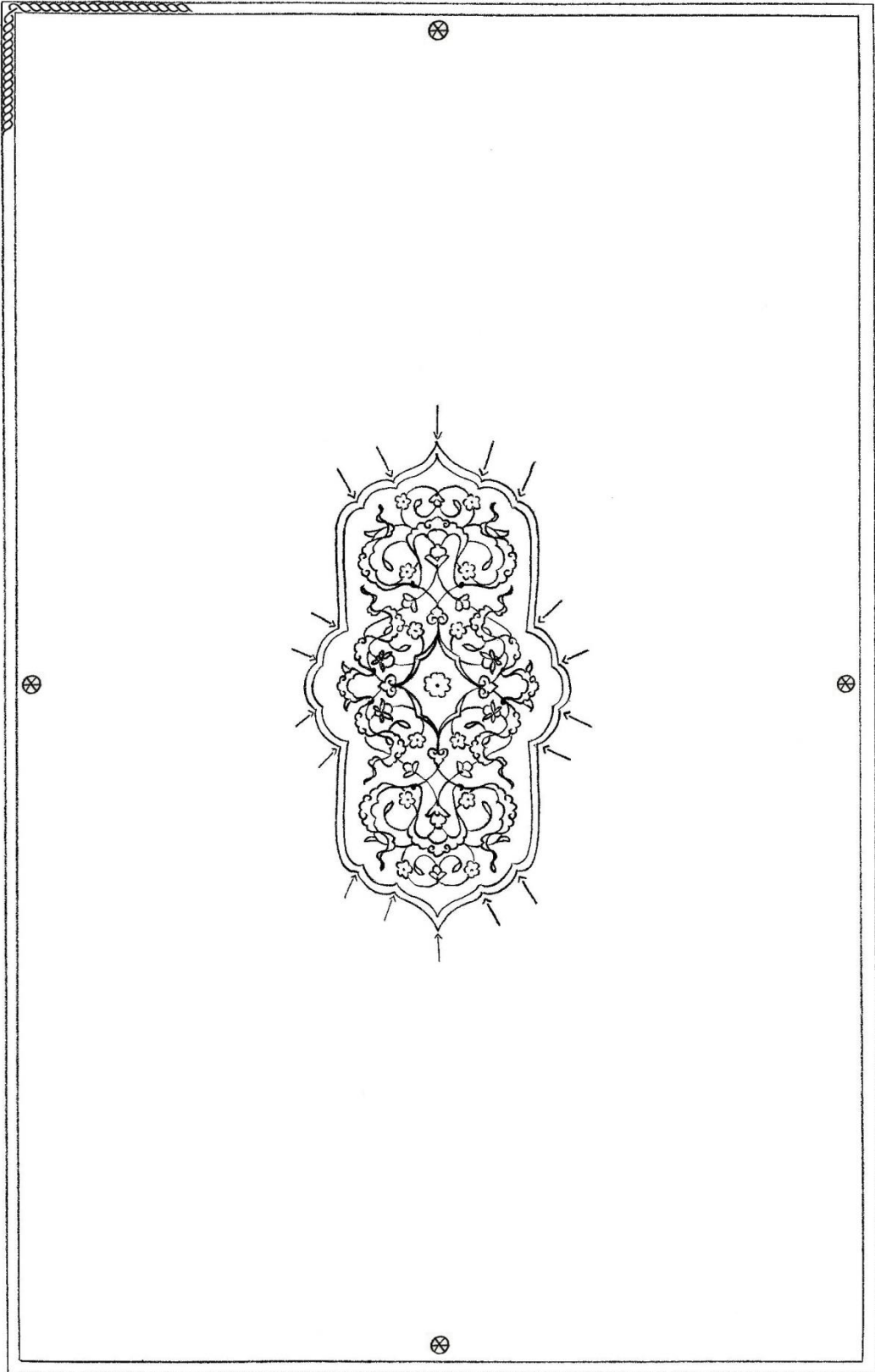

Çizim: 69, Örnek: 42.
el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî,/....., Çorum Hasan Paşa: 1390, Mikleb.

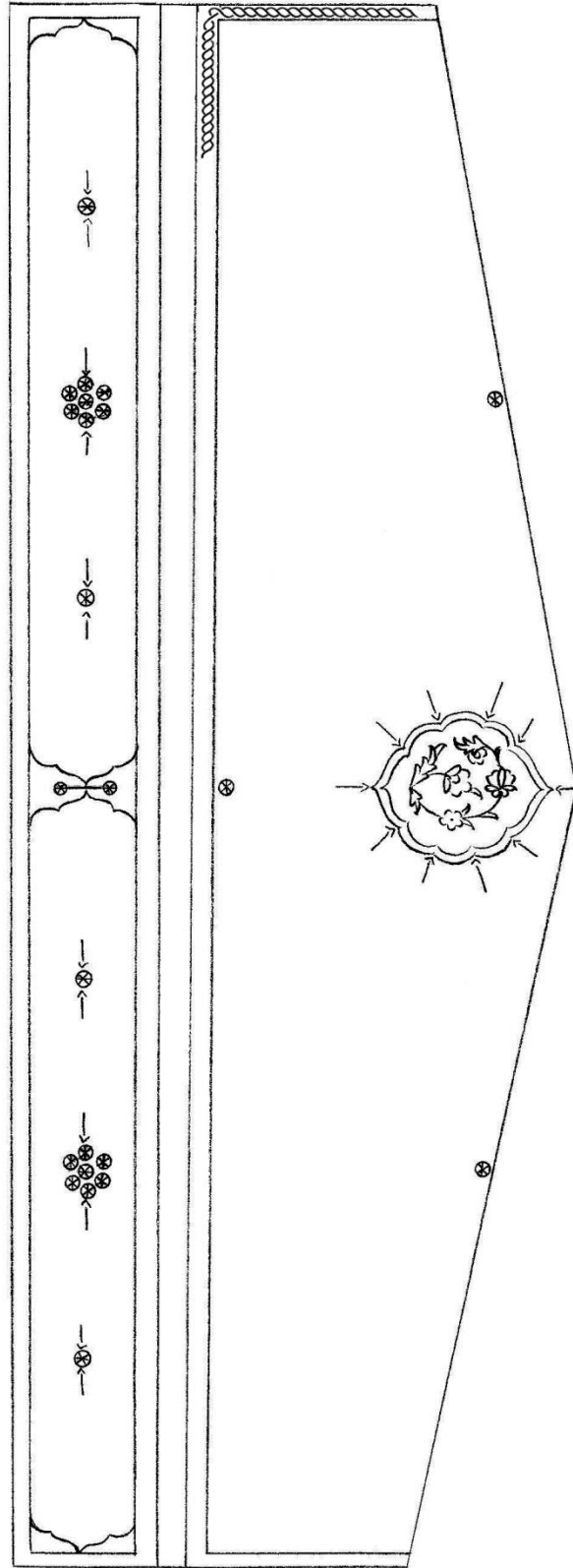

Çizim: 70, Örnek: 43.

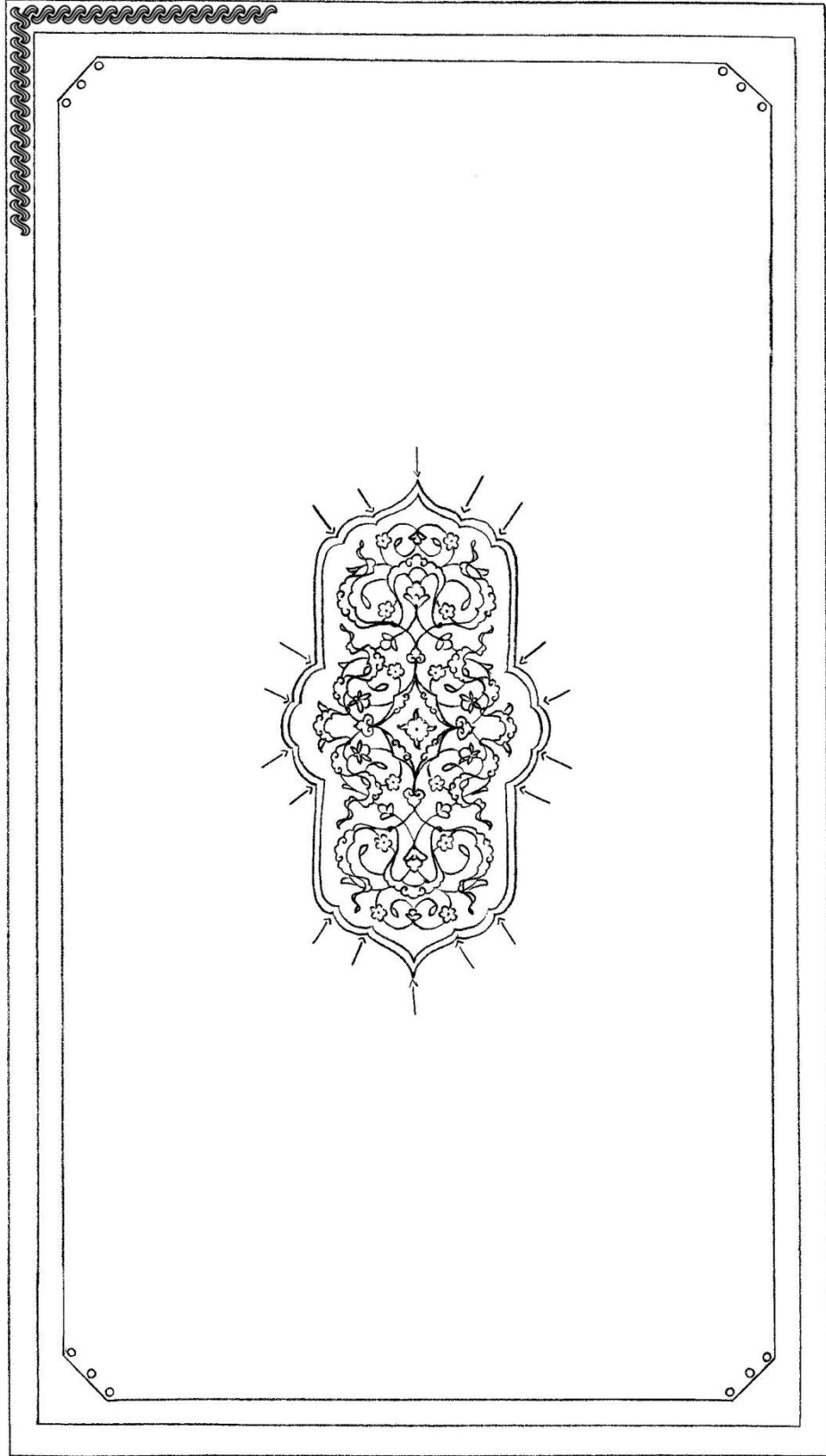
Minhâcu'l-Ukûl,/....., Çorum Hasan Paşa: 1589, Ön ve Arka Kapak.

Çizim: 71, Örnek: 44.
el-İzâh, 631 / 1233, Çorum Hasan Paşa: 1968, Ön ve Arka Kapak.

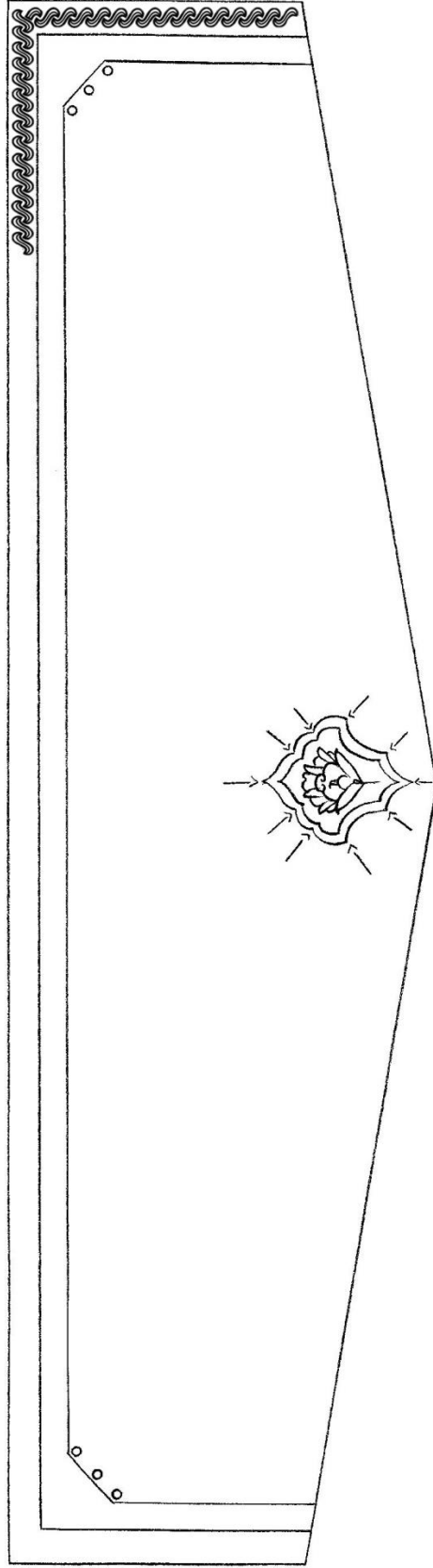

Çizim: 72, Örnek: 44.
el-İzâh, 631 / 1233, Çorum Hasan Paşa: 1968, Sertâb ve Mikleb.

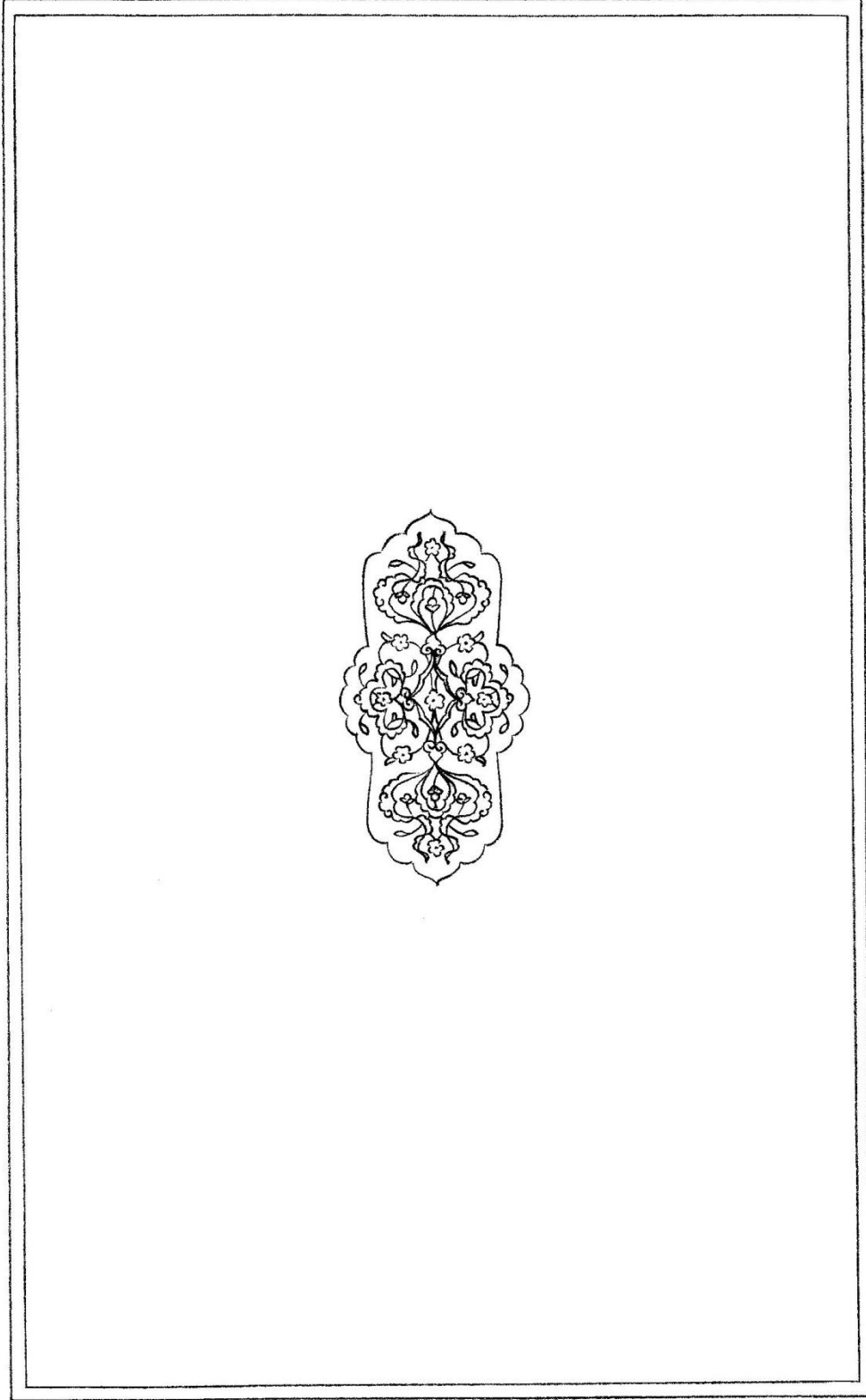
Çizim: 73, Örnek: 45.

Muâhidü't-Tensîs alâ Şevâhidi't-Telhîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 2348,
Ön ve Arka Kapak.

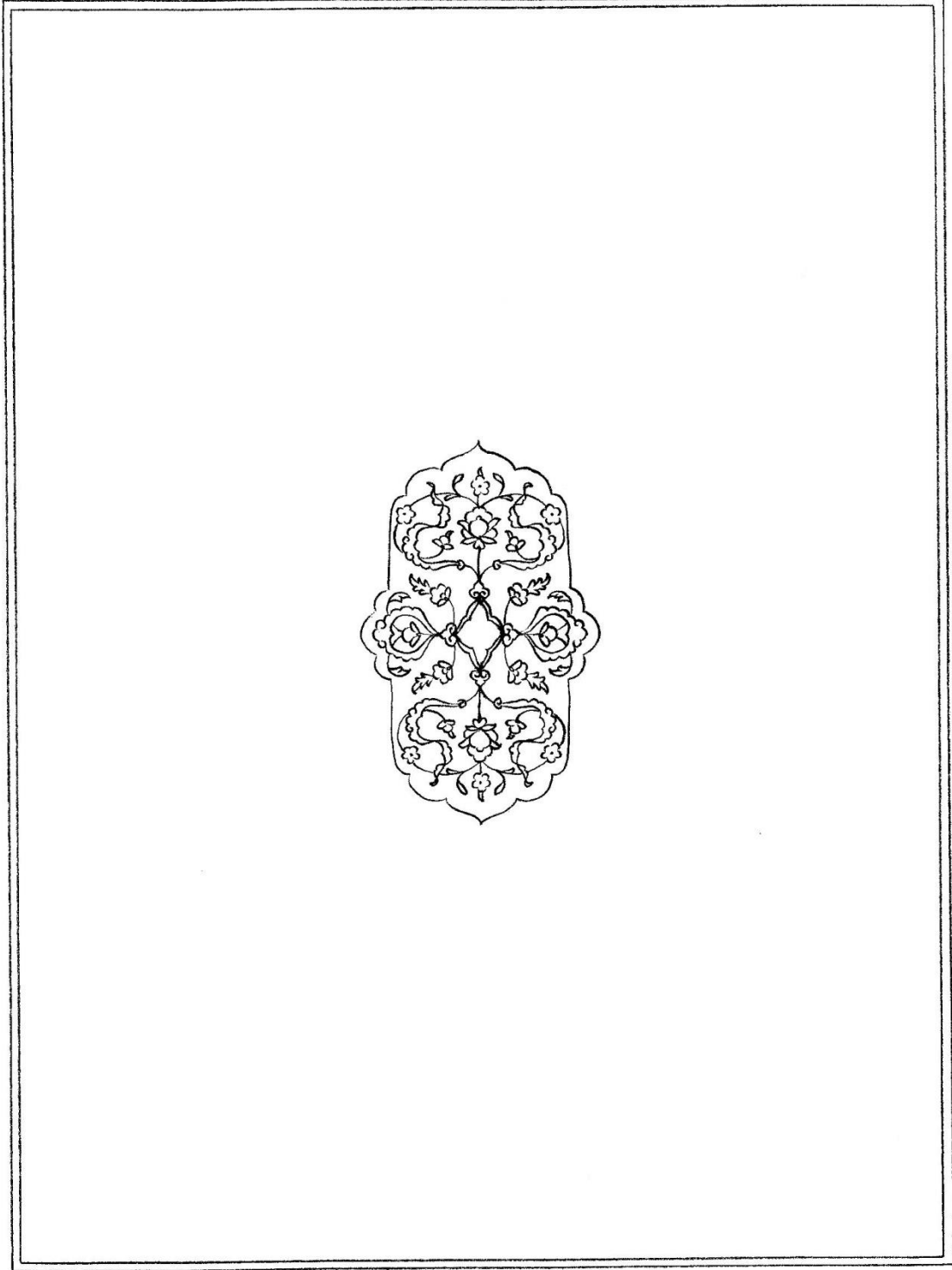
Çizim: 74, Örnek: 45.

Muâhidü't-Tensîs alâ Şevâhidi't-Telhîs,/....., Çorum Hasan Paşa: 2348, Mikleb.

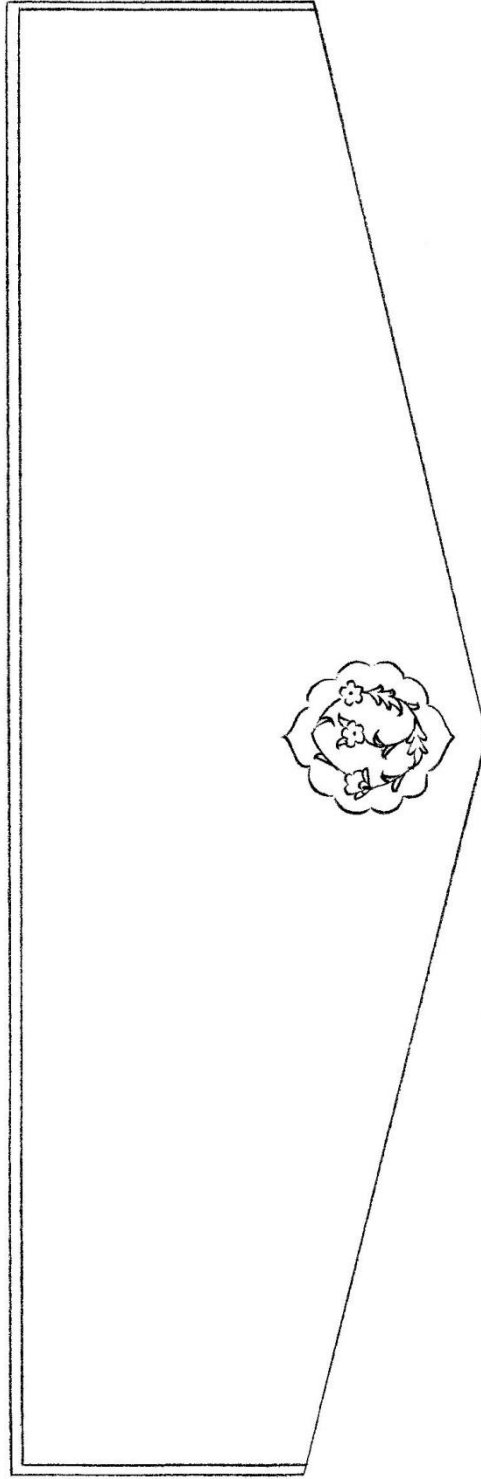
Çizim: 75, Örnek: 46.

Gunyetu li-Tâlîbi Tarîki'l-Hakk, 1026 / 1617, Çorum Hasan Paşa: 677,
Ön ve Arka Kapak.

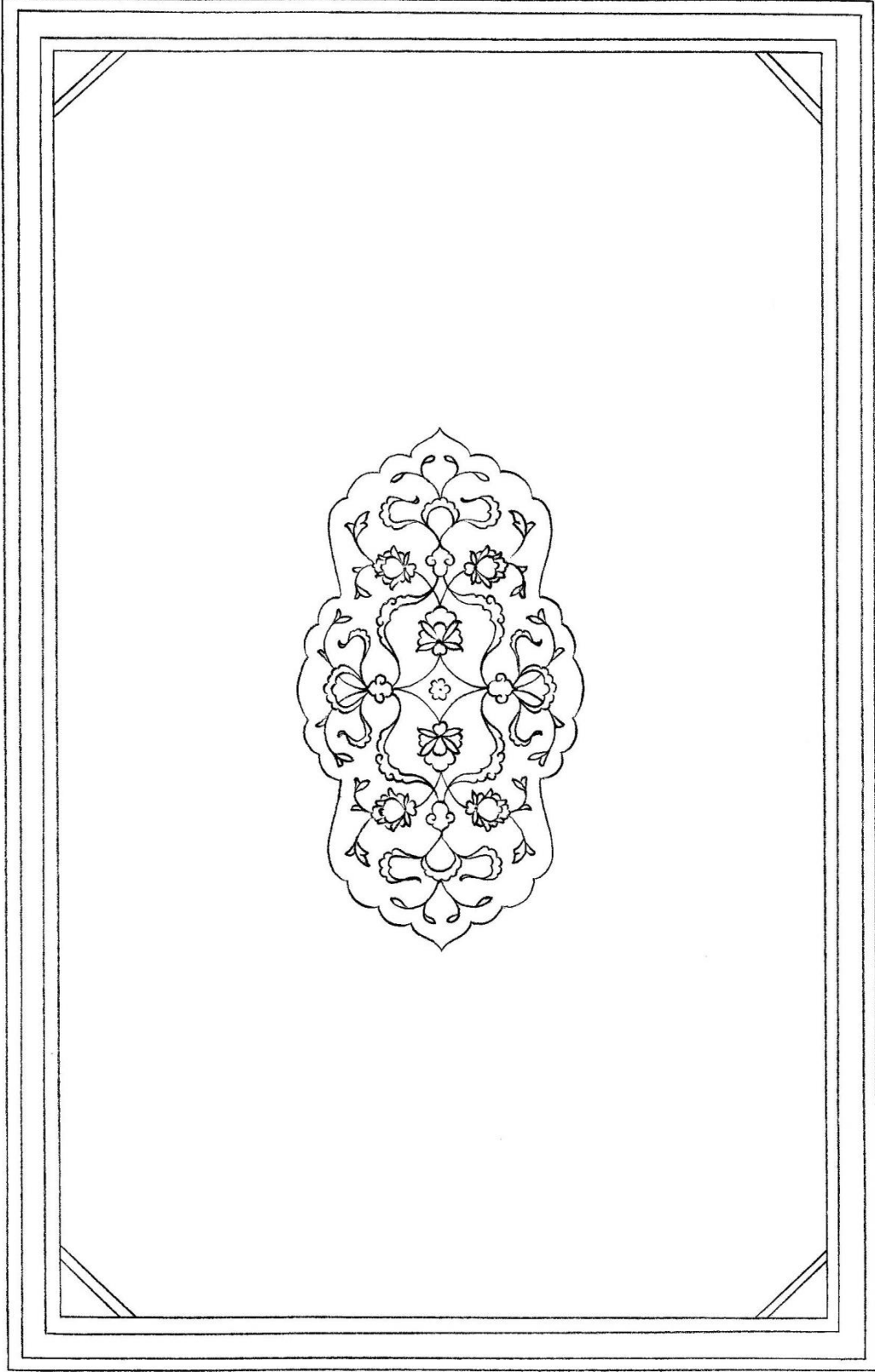

Çizim: 76, Örnek: 47.

Şerhu'l-İzzî fi't-Tasrîf, 822 / 1419, Çorum Hasan Paşa: 5501, Ön ve Arka Kapak.

Çizim: 77, Örnek: 47.
Şerhu'l-İzzî fî't-Tasrîf, 822 / 1419, Çorum Hasan Paşa: 5501, Mikleb.

Çizim: 78, Örnek: 48.

Şerhu Miftâhu'l-Ulûm, 744 / 1344, Çorum Hasan Paşa: 2379, Ön ve Arka Kapa

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öz Geçmiş

Fatma Şeyma Boydak, 1990 yılında Konya’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Konya’da tamamladı. Selçuklu Mahmut Sami Ramazanoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde 2004-2008 yılları arasında eğitim gördükten sonra 2008 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ni kazandı. 2012 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 2010-2012 yılları arasında Selçuk Üniversitesi’nde Pedagojik Formasyon Eğitimi aldı. 2012 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk-İslam Sanatları Bilim Dalı’nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2014 yılı Mart ayında “Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi’nde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslûbunu Taşıyan Osmanlı Cildleri” başlıklı yüksek lisans seminer çalışmasını sundu.

2009 yılından bu yana Destegül Güzel Sanatlar Merkezi’nde Ersan PERÇEM’den Tezhip San’atı, 2012 yılından bu yana ise Prof. Dr. Ahmet Saim ARITAN’dan Klâsik Türk Cild San’atı dersleri almaktadır.

2013 yılında Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü ve Dubai Juma Al Majid Center For Culture And Heritage işbirliğiyle düzenlenen Kitap Restorasyon Kursu’na katıldı.